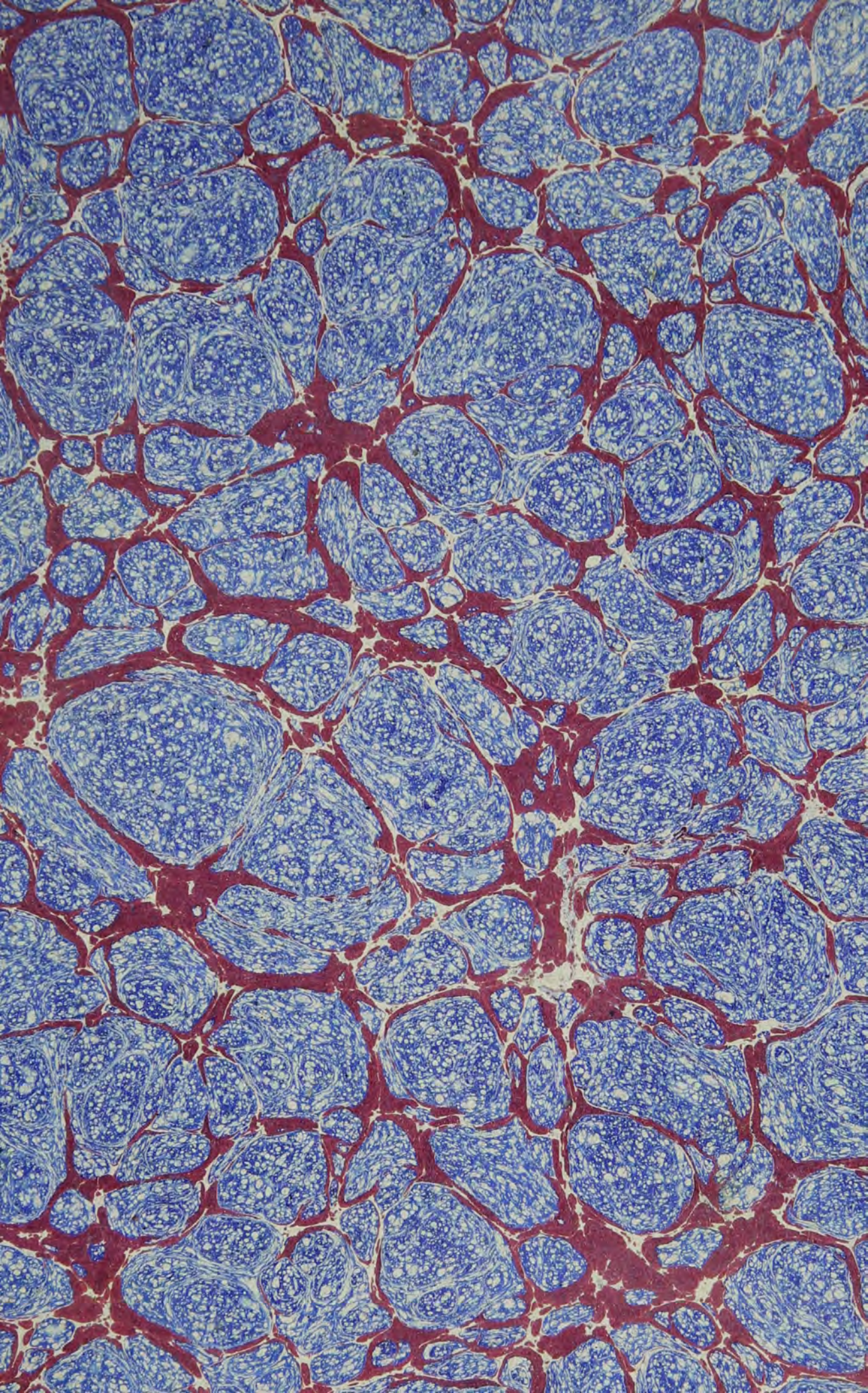

ΤΗΙ ΠΟΡΦΥΡΙΑΔΙ ΣΧΟΛΗ,
Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΚΑΘΗΓΗΤΑΙ
1897 — 1898

1161

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

ΕΠΕΤΗΡΙΣ

ΕΤΟΣ Γ'

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΠΛΑΤΕΙΑ ΑΓ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΡ. 5

1899

ΑΝΑΛΕΚΤΑ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΑ

Βιογιλ. Ἐκλογ. 1, 3-4.

Nos patriae fines et dulcia linquimus arva.

Nos patriam fugimus.

Εἶναι συχνὴ καὶ συνήθης παρὰ τοῖς ποιηταῖς ἢ τῆς αὐτῆς ἐννοίας διὰ διαφόρων λέξεων καὶ φράσεων ἐπανάληψις, ἀλλ' ἐν τῷ παρόντι χωρίῳ ἢ φράσις patriae fines ἐπιφέρεται σχεδὸν αὐτολεξεῖ διὰ τοῦ patriam, ὥστε· nos patriam linquimus . . . nos patriam fugimus, ἢ δὲ τοιαύτη ὁμοιότης τῆς ἐκφράσεως δυσαρεστεῖ. Νομίζομεν λοιπὸν ὅτι παρὰ πᾶσαν τῶν ἀντιγράφων τὴν ὁμοφωνίαν πρέπει τὸ patriae fines νὰ μεταγραφῆ εἰς patrios fines=fundum paternum=τὸν τοῦ πατρὸς ἀγρὸν (πρβλ. Θεοκρ. Εἰδ. 9, 33 : τάν μοι πατρὸς ἔτραφεν ἀγρός). Τότε δὲ θὰ ἔχωμεν τὸ σχῆμα τὸ καλούμενον ἐν διὰ δυοῖν· fundum paternum et dulcia arva=dulcia arva fundi paterni. Ὁ δὲ ὅλος νοῦς τοῦ ποιητοῦ ἀπὸ τοῦ πρώτου στίχου καὶ ἐξῆς θὰ παρέχη ἀντιθετικὴν ἐννοίαν κατὰ χιαστὴν συμμετρίαν, οὕτω· Tu meditaris avena (καλάμῳ μελετᾷς. Πρβλ. Λόγγου τὰ κατὰ Δάφνιν καὶ Χλόην 1, 10) silvestrem musam, nos linquimus arva fundi paterni. Nos fugimus patriam, tu doces silvas resonare Amaryllida. Ἡ ἀντίθεσις αὕτη κλιμακῆδὸν θὰ ἠδύνατο νὰ δηλωθῆ καὶ οὕτω· Nos non solum linquimus fundum paternum, sed etiam patriam fugimus, ἢ, πληρέστερον· Tu cantas, nos vero non solum linquimus fundum paternum, sed etiam patriam fugimus. Τὴν ἀλήθειαν τοῦ πράγματος νομίζομεν ὅτι ἀποδεικνύει καὶ ἡ παραβολὴ τοῦ στιχ. 511 τοῦ Β' βιβλ. τῶν Γεωργικῶν πρὸς τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος χωρίον τῆς πρώτης Ἐκλογῆς. Ἐκεῖ δηλαδὴ λέγεται· exsilioque

domos et dulcia limina mutant, ἡ δὲ φράσις, κατὰ τὸ αὐτὸ σχῆμα τὸ καλούμενον ἐν διὰ δυοῖν, ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ mutant exsilio dulcia limina domorum. Ἡ ὁμοιότης τῶν δύο χωρίων εἶναι σαφεστάτη· patrios fines et dulcia arva—domos et dulcia limina. Ἡ μόνη διαφορὰ εἶναι ὅτι ἐν μὲν τοῖς *Γεωργικοῖς* πρόκειται περὶ ἰδιοκτησίας ἐν τῇ πόλει κειμένης, ἐν δὲ τοῖς *Βουκολικοῖς* περὶ ἀγροτικῆς. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι τὸ fines δὲν λέγεται συνήθως περὶ κτήματος, ἀλλὰ περὶ χώρας, ἀλλὰ μήπως καὶ τὸ doces ἐν τῷ πέμπτῳ στίχῳ, ὅπερ συνήθως λαμβάνει ἐμψυχον ἀντικείμενον, δὲν μεταχειρίσθη ὁ Βιργίλιος κατὰ τρόπον ἀσυνήθη, εἰπὼν doces silvas; Ἀκριβῶς δὲ ἔνεκα ταύτης τῆς ὄχι συνήθους χρήσεως τῆς λέξεως fines νομίζομεν ὅτι παρεφθάρη ἢ ὀρθῆ γραφή. Τὸ ὅτι καὶ ἐν στίχῳ 67 εὐρίσκεται ἡ φράσις patrios fines=patriam, οὐδὲν σημαίνει, πρῶτον μὲν διότι κάλλιστα ἠδύνατο ὁ ποιητὴς εἰς ἔκφρασιν καθ' ἑαυτὴν γενικὴν καὶ ἀόριστον νὰ προσδίδῃ ἄλλην ἐκάστοτε σημασίαν σαφῶς δηλουμένην ἐκ τῶν συμφραζομένων, ἔπειτα δὲ διότι καὶ ἐν τῷ στίχῳ 67 δὲν θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐκληφθῆ τὸ patrios fines ὡς ἴσα δυνάμενον πρὸς τὸ fundum paternum.

Αὐτόθι στχ. 45.

Pascite, ut ante, boves, pueri; submittite tauros.

Ὁμολογῶ ὅτι δὲν ἐπαναπαύομαι εἰς τὰς ἐρμηνείας, ἅς παλαιοὶ καὶ νεώτεροι ἔδωκαν εἰς τὴν φράσιν submittite tauros καὶ ὅτι θὰ προετίμων τὴν μεταβολὴν τοῦ tauros εἰς tauris, διότι οὔτε νομίζω δυνατόν νὰ ὑπονοηθῆ τὸ iugo ad arandum, ὥστε ὁ ὅλος στίχος νὰ σημαίνῃ· «βόσκετε, ὡς πρότερον, τὰς βοῦς, παῖδες, ὑποβάλλετε (εἰς τὸ ἄροτρον πρὸς γεωργίαν) τοὺς ταύρους», οὔτε φαίνεται εἰς ἐμὲ πιθανὸν ὅτι κατὰ πρόληψιν μετεχειρίσθη ὁ ποιητὴς τὸ tauros ἀντὶ τοῦ vitulos, ὥστε τὸ submittite νὰ ἔχῃ τὴν ἄλλην ἔννοιαν, ἣτις δηλοῦται ἐν τῷ γνωστῷ χωρίῳ τοῦ Οὐάρρωνος (R. R. 2, 3, 4)· mares solent submitti ad admissuras. Ἄλλως δὲ ἡ τοιαύτη πρόληψις καὶ καθόλου ἢ περιφρασις δὲν θὰ ἤρμοζεν εἰς τὴν ἀπόκρισιν τοῦ Ὀκταβιανοῦ, ἣτις ἐν ἐνὶ καὶ μόνῳ στίχῳ περιλαμβανόμενη, ἔπρεπε νὰ εἶναι σαφὴς καὶ καθαρὰ καὶ ἀπλῆ. Δὲν ἤξεύρω ποῦ

νά ἀποδώσω τὴν γενομένην παραφθοράν, ἀλλ' ὅμως πείθομαι ὅτι τὸ κείμενον παρεφθάρη, ὅτι τὸ *submittite tauris* εἶναι ἐδῶ λογικώτατον καὶ ὅτι ἀντικείμενον τοῦ ῥήματος εἶναι τὸ *boves* (ὡς ἐὰν ἔλεγε· *pascite boves et submittite eas tauris*), ὅπερ εἶναι πάντως γένους θηλυκοῦ (πρβλ. στχ. 9 *meas boves*). Ὁ Ὀκταβιανὸς λοιπὸν εἶπε· βόσκειτε νῦν (ἐν ἀσφαλείᾳ) τὰς βοῦς ἡμῶν καὶ ὑποβάλλετε αὐτὰς εἰς ταύρους (πρὸς πολλαπλασιασμὸν τοῦ γένους). Διὰ τί δὲ τοῦτο; ἵνα ὄχι μόνον νῦν ἔχητε τὸν προσήκοντα ἀγροτικὸν πλοῦτον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ μέλλον, διότι πάντοτε ἀσφαλῶς θὰ κατέχητε τὰ ὑμέτερα κτήματα καὶ τὰς βοσκὰς. Ὁ Ὀκταβιανὸς ἐγγυᾶται τρόπον τινὰ καὶ περὶ τοῦ παρόντος καὶ περὶ τοῦ μέλλοντος.

Αὐτόθι στχ. 65.

Pars Scythiam et rapidum Cretae veniemus Oaxen.

Εἶναι πολὺς χρόνος, ἐξ οὗ ἐγὼ προσέκρουον εἰς τοῦτον τὸν στίχον. Ὁ ἀνύπαρκτος Ὀάξης καὶ ἡ Κρήτη, ὡς χώρα ἀποτελοῦσα τὸ ἓν ἐκ τῶν τεσσάρων περάτων τῆς οἰκουμένης, ὅπως οἱ *sitientes Afri* καὶ ἡ Σκυθία καὶ ἡ δυτικωτάτη Βρεττανία, ἐφαίνοντό μοι πάντως ὑποπτα πράγματα. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι γράφεται καὶ *cretae* καὶ ἐρμηνεύεται *Oaxen rapidum cretae* = τὸν Ὀάξην τὸν παρασύροντα ἐν τῷ ῥέυματι αὐτοῦ γύψον (!), ἀποδιδομένης δηλαδὴ καὶ εἰς τὸ *rapidum* τῆς συντάξεως, ἣν δέχονται τὰ λεγόμενα μεταβατικὰ ἐπίθετα (Μαδβιγ. Γραμματ. § 289, 290), ἀλλ' ὅτι ἡ ἐρμηνεία αὕτη εἶναι ψευδὴς καὶ βεβιασμένη, οὐδεὶς πιστεύω θὰ διστάσῃ νὰ παραδεχθῇ. Ἐγὼ λοιπὸν εἶχον εἰκάσῃ ὅτι ὁ Βιργίλιος ἔγραψε *certe*, τὰ δὲ διάφορα στάδια τοῦ σφάλματος εἶχον ὀρίσει ὡς ἐξῆς· *certe, crete, Cretae, cretae*. Δυστυχῶς ὅμως ἢ εὐτυχῶς εἶδον ἔπειτα ὅτι ἡ τοιαύτη διόρθωσις εἶχεν ἤδη γίνῃ ὑπὸ τοῦ Schaper, ἀποδεχθέντος τὴν νέαν γραφὴν καὶ τοῦ Güthlin. Ἐκτὸς ὅμως ταύτης τῆς μεταβολῆς, μετεβλήθη καὶ τὸ *Oaxen* εἰς *ad Oxum*, ὁ ὅλος λοιπὸν στίχος γραπτέος οὕτω·

Pars Scythiam et rapidum certe veniemus ad Oxum.

Κατὰ ταῦτα, οἱ ταλαίπωροι φυγάδες θὰ ἀναγκασθῶσι νὰ καταφύγωσιν ἢ πρὸς τὴν ἀνατολὴν (Ἐξὸς ποταμὸς τῆς Ἀσίας) καὶ πρὸς τὴν δύσιν (Βρεττανία) ἢ πρὸς ἄρκτον (Σκυθία) καὶ πρὸς μεσημβρίαν

(Ἀφρική). Νομίζομεν δὲ ὅτι καὶ τὸ *et* πρέπει νὰ μεταβληθῆ εἰς *aut*, διότι οὕτω πῶς χωρίζονται τὰ πράγματα συμμετρικῶς· *Ibimus Afros, pars Scythiam, AVT veniemus ad Oxum et Britannos*, ἤτοι· πρὸς μεσημβρίαν καὶ πρὸς ἄρκτον, ἠὲ πρὸς ἀνατολὰς καὶ πρὸς δυσμὰς.

Βιργιλ. Ἐκλογ. 2, 10.

Thestylis et rapido fessis messoribus aestu.

Τὸ ἐπίθετον *rapido* ἀποδιδόμενον εἰς τὸ *aestu* δὲν φαίνεται νὰ ἔχη ὀρθῶς. Λέγεται μὲν *rapidus* ὁ τὸν αἶπὺν οὐρανὸν διφρηλατῶν ἥλιος, ὅστις *radiis omnia lustrat*, ἀλλὰ τὸ καῦμα, ὁ *aestu*, νὰ ὀνομασθῆ *rapidus*, διὰ τί; Προφανῶς *rapidus* εἶναι, δηλαδὴ λυσσαλέος ἢ λυσσῶν, ὅπως *rabida* εἶναι καὶ ἡ *sitis*, ἡ δίψα.

Ὅρατ. Σάτιρ. 1, 3.

Κατὰ τὸν Francke ἡ τρίτη σάτιρα τοῦ πρώτου βιβλίου ἐποιήθη κατὰ τὸ ἔτος 39 π. X. Ἄλλ' ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν στίχων 63—64 (*qualem me semper libenter Obtulerim tibi, Maccenas, ut forte legentem* κτλ.), ἦτο ἤδη ὁ Ὅρατιος οἰκειὸς πρὸς τὸν Μαικίηναν, ὅτε ἔγραφε τοῦτο τὸ ποίημα, εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι πρὸς τὸν Μαικίηναν ἐσχετίσθη ὁ ποιητὴς τῷ 38, ἄρα δὲν εἶναι δυνατὸν πρὸ τούτου τοῦ ἔτους νὰ συνετάχθη ἡ σάτιρα. Ὅθεν πολλοὶ ἐκ τῶν νεωτέρων ἐρμηνευτῶν δέχονται τὸ 38 ὡς *terminum, post quem* πρέπει νὰ ζητηθῆ τὸ ἔτος τῆς συνθέσεως τῆς σατίρας. Ἡ καὶ ἄλλως ὀρθὴ αὕτη γνώμη γίνεται ἀσφαλεστέρα καὶ διὰ τῆς ἐξῆς ἀκόμη παρατηρήσεως. Ἐν στίχῳ 132 λέγει ὁ Ὅρατιος περὶ τοῦ Ἀλφῆνου ἢ Ἀλφηνίου Οὐάρου ὅτι *omni abiecto instrumento artis clausaque taberna sutor* (ἢ κατὰ τὴν γραφὴν τοῦ ἀρχαιοτάτου τῶν Βλανδ. κωδίκων *tonsor*) *erat*. Τοῦτον τὸν παρατατικὸν ἀναφέρουσι πολλοὶ εἰς τὸν χρόνον, καθ' ὃν ὁ Οὐάρος ἤσκει τὴν τέχνην τοῦ σκυτορράφου ἢ τοῦ κουρέως, ἀλλὰ νομίζομεν ὅμως ὅτι ἀναφέρεται μᾶλλον εἰς τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἔζη ὁ ἀνὴρ. Ὁ Ἀλφῆνος Οὐάρος εἶναι ἀναντιρρήτως ὁ γνωστὸς νομομαθὴς, ὅστις πότε μὲν ἀπέθανεν εἶναι ἄγνωστον, ἔζη ὅμως βεβαίως καὶ ὑπάτευε τῷ 39 π. X. Ὡστε καὶ πάλιν τὸ ἔτος 38 (διότι πιθανὸν καὶ εὐθὺς μετὰ τὴν ὑπατείαν του νὰ ἀπέθανε) δύ-

ναται· νὰ εἶναι ὁ *terminus post quem*, ἐξ ἅπαντος δὲ ἀπορριπτέα ἡ γνώμη ὅτι ἡ σάτιρα συνετάχθη τῷ 39.

Πλουτάρχ. β. Φαβ. Μαξίμου κβ. 1.

Ἀριθμῶν ὁ Πλουτάρχος τοὺς διαπρέφαντας Φαβίους, λέγει τάδε· «τέταρτος ἦν Φάβιος Μάξιμος, περὶ οὗ τάδε γράφομεν. Ἦν δὲ αὐτῷ σωματικὸν μὲν παρωνύμιον ὁ Βερούκωστος (γρφ. Βερρούκωσος δηλαδὴ *Verrucosus*, ὅπερ ὁ Δίων ὁ Κάσσιος λέγει *Ἀκροχορδονώδης*), εἶχε γὰρ ἀκροχορδόνα μικρὰν ἐπάνω τοῦ χείλους ἐπιπεφυκυῖαν. Ὁ δ' Ὀουϊκούλας (δηλ. *Ouicula*) σημαίνει τὸ προβάτιον· ἐτέθη δὲ πρὸς τὴν πραότητα καὶ βαρύτητα τοῦ ἥθους ἔτι παιδὸς ὄντος.» Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ὁ λόγος τοῦ Πλουτάρχου ἔχει χάσμα καὶ ὅτι τὸ κείμενον πρέπει νὰ μεταγραφῇ οὕτω· « . . . εἶχε γὰρ ἀκροχορδόνα μικρὰν ἐπάνω τοῦ χείλους ἐπιπεφυκυῖαν, <ψυχικὸν δὲ ὁ Ὀουϊκούλας, > ὁ δ' Ὀουϊκούλας σημαίνει τὸ προβάτιον κτλ.» Ἴσως μάλιστα ἡ λέξις ἡ ἀποδίδουσα τὸ προσηγορικὸν *ouicula* γραπτέα διὰ μικροῦ γράμματος *ουϊκούλας* (ὁ δ' *ουϊκούλας* σημαίνει τὸ προβάτιον). Ὅτι δὲ οὐδαμῶς προσέσχεν ὁ Πλουτάρχος εἰς τὸ γένος τῆς λατινικῆς λέξεως *duis* ἀρσενικὴν κατάληξιν εἰς τὴν θηλυκὴν λέξιν *ouicula*, δὲν εἶναι θαυμαστόν, διότι πάντες γινώσκομεν πόσον ὀλίγον ἠκριβολόγει περὶ τὴν χρῆσιν τῶν λατινικῶν λέξεων ὁ Χαιρωνεύς, ὅστις, ὅπως ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ, δὲν εἶχε λάβῃ καιρὸν νὰ γυμνασθῇ περὶ τὴν ῥωμαϊκὴν διάλεκτον, καὶ μόνον ὀψέ ποτε καὶ πόρρω τῆς ἡλικίας εὐρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐντυγχάνῃ ῥωμαϊκοῖς γράμμασιν.

Ἰωάν. Λαυρέντ. Λυδὸς Περὶ ἀρχῶν 1, 41.

«Ἰνθων ἐξαμέτροις ἔγραψε πρῶτος κωμῳδίαν, ἐξ οὗ πρῶτος λαβῶν τὰς ἀφορμὰς Λουκίλιος ὁ Ῥωμαῖος, ἠρωϊκοῖς ἔπεσιν ἐκωμώδησε. Μεθ' ὃν καὶ τοὺς μετ' αὐτόν, οὓς καλοῦσι Ῥωμαῖοι σατυρικούς, οἱ νεώτεροι τὸν Κρατίνου καὶ Εὐπόλιδος χαρακτῆρα ζηλώσαντες, τοῖς μὲν Ἰνθωνος μέτροις, τοῖς δὲ τῶν μνημονευθέντων διασυρμοῖς χρῆσάμενοι, τὴν σατυρικὴν ἐκράτυναν κωμῳδίαν.»

Τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Λυδοῦ ἔπαθ' ἑτινα, ὡς δὲν ἀμφιβάλλω, διατάραξιν. Καὶ μέχρι μὲν τοῖς ἠρωϊκοῖς ἔπεσιν ἐκωμώδησεν ἔχει καλῶς, τὰ μετὰ ταῦτα ὁμως νομίζω ὅτι πρέπει νὰ μεταγραφῶσιν ὡς

ἐξῆς· «Μεθ' ὃν καὶ οἱ μετ' αὐτόν, οὓς καλοῦσι Ῥωμαῖοι σατυρικούς, νεώτεροι, τὸν Κρατίνου (καὶ Ἀριστοφάνους) καὶ Εὐπόλιδος χαρακτηριστικῶς ζηλώσαντες» κτλ. Ἄν δὲ ὁ Λυδὸς ταῦτα γράφων εἶχεν ἢ δὲν εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ἀρχὴν τῆς τετάρτης σατίρας τοῦ πρώτου βιβλίου τοῦ Ὁρατίου, δύσκολον εἶναι νὰ εἶπη τις.

Ἀριστοτέλους ποιητ. κφ. 23 σ. 177 Bekker.

«Τοιγαροῦν ἐκ μὲν Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας μία τραγωδία ποιεῖται ἑκατέρας ἢ δύο μόναι, ἐκ δὲ Κυπρίων πολλαί, καὶ ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἰλιάδος πλεον ὀκτώ, οἷον Ὀπλων κρίσις, Φιλοκτῆτης, Νεοπτόλεμος, Εὐρύπυλος, πτωχεΐα (;), Λάκαιναι, Ἰλίου πέρσις καὶ ἀπόπλους (;) καὶ Σίνων καὶ Τρωάδες».

Ὀλίγον ἀνωτέρω λέγει ὁ Ἀριστοτέλης τάδε· «Δι' ὃ, ὡς περ εἵπομεν ἤδη, καὶ ταύτη θεσπέσιος ἂν φανείη Ὅμηρος παρὰ τοὺς ἄλλους (= ἐν συγκρίσει, ἐν παραβολῇ πρὸς τοὺς ἄλλους), τῷ μὴδὲ τὸν πόλεμον, καί περ ἔχοντα ἀρχὴν καὶ τέλος, ἐπιχειρῆσαι ποιεῖν ὄλον, λίαν γὰρ ἂν μέγας καὶ οὐκ εὐσύνοπτος ἔμελλεν ἔσεσθαι ἢ τῷ μεγέθει μετριζοντα καταπεπλεγμένον τῇ ποικιλίᾳ. Νῦν δ' ἐν μέρος ἀπολαβῶν ἐπεισοδίως κέχρηται αὐτῶν πολλοῖς, οἷον νεῶν καταλόγῳ» κτλ.

Ὁ Ὅμηρος λοιπὸν ἐν μόνον μέρος τοῦ πολέμου ἀπολαβῶν, τοῦτο καὶ μόνον ἐπικῶς ἐπραγματεύθη, τὰς δὲ λοιπὰς πράξεις τὰς εἰς αὐτὸν ἀναφερομένας ἐν εἴδει ἐπεισοδίων παρενέβαλεν εἰς τὸ ποίημα. Κατὰ ταῦτα καὶ τὸ ἀνωτέρω χωρίον πρέπει ὡς ἐξῆς νὰ διορθωθῇ· «μία τραγωδία ποιεῖται ἑκατέρας [ἦτοι δύο μόναι]». Τὸ ἦτοι δύο μόναι, ὅπερ παρεφθάρη εἰς ἢ δύο μόναι, οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἐπεξηγηματικὸν παρέμβλημα εἰς τὸ ἑκατέρας (μία δηλαδὴ ἐκ τῆς Ἰλιάδος καὶ μία ἐκ τῆς Ὀδυσσεΐας). Πρὸς τὴν τοιαύτην δὲ ἀντίληψιν τοῦ χωρίου ἐπικουρεῖ, ὡς νομίζω, καὶ ὁ στίχ. 129 τῆς κοινῶς λεγομένης *Ποιητικῆς τέχνης* τοῦ Ὁρατίου· *Rectius Iliacum carmen deducis in actus*, διότι τὸ *in actus* ἴσα δύναται πρὸς τὸ *in (unam) fabulam ἢ tragoediam*. Δύσκολον δὲ πάντως φαίνεται τὸ ἐκ μιᾶς δεδομένης ὑποθέσεως νὰ ποιήσῃ τις μίαν τραγωδίαν ἢ δύο, ἄλλος δ' εἶναι ὁ λόγος ἐὰν δοθῇ εἰς τὸν ποιητὴν ἡ ἐξουσία τοῦ νὰ μεταβάλῃ καὶ μεταπλάσῃ τὸν μῦθον.

Τὰ ἀνωτέρω τοῦ Ἀριστοτέλους ἔχουσί τινες καὶ ἄλλας δυσκολίας.

Καὶ πρῶτον μὲν ἡ ἔννοια τοῦ ἢ τῷ μεγέθει μετριάζοντα καταπεπλεγμένον τῇ ποικιλίᾳ δὲν εἶναι πάνυ σαφὴς καὶ ἴσως ἐπανέλθω εἰς τὴν φράσιν ταύτην ἄλλοτε, ἔπειτα δὲ ἐν τῇ ἀπαριθμῆσει τῶν τραγωδιῶν, αἵτινες ποιοῦνται ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἰλιάδος, δὲν εἶναι ἀλώβητα πάντα τὰ ὀνόματα. Ὅπως ἔχουσιν, εἶναι ἐννέα δραμάτων ἐπιγραφαὶ (λέγει δὲ ὁ Ἀριστοτέλης πλέον ὀκτὼ ἴσως γρ: πλέον ἢ ὀκτὼ), ἀλλὰ τί ὑποκρύπτεται εἰς τὸ πτωχεῖα ἀδηλον, κατὰ τὸ παρόν, παντὶ πλὴν ἢ τῷ Θεῷ. Καὶ τὸ Ἰλίου πέρις καὶ ἀπόπλους δὲν εἶναι ἀνύποπτον. Νὰ ἐκλάβῃ τις τὸ ἀπόπλους ὡς παρέμβλημα καὶ ὡς συμπλήρωμα τρόπον τινὰ τοῦ Ἰλίου πέρις, οἷοις Ἰλίου πέρις καὶ ἀπόπλους ἐκεῖθεν τῶν Ἀχαιῶν; Τοιαύτη ὅμως ἐπιγραφὴ δὲν θὰ ἦτο σύμφωνος πρὸς τὴν συνήθη τῶν σκηنيκῶν ποιητῶν χρῆσιν ὡς πρὸς τὰς ἐπιγραφὰς τῶν δραμάτων.

Ἐν Ἀθήναις, κατὰ μῆνα αὐγούστον 1898.

Σ. Κ. Σακελλαρόπουλος.

ΠΛΟΥΤΑΡΧΕΙΑ

Σκοπὸς τῆς παρούσης διατριβῆς εἶνε κυρίως ἡ ἀνασκευὴ τῶν ἐν τῇ Ἀθηνᾶ παρατηρήσεων, ὅσαι μέχρι τῆς σήμερον δὲν ἀνεσκευάσθησαν. Τοιαῦται δὲ εἶνε αἱ ἐν τοῖς τελευταίοις τόμοις (Ζ' σελ. 283-289, 461-481. Ι' σελ. 133-148), διότι πρὸς τὰς ἐν τοῖς προτέροις παρατηρήσεις ἀπήντησα κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν τῇ Ἐφημερίδι («Κριτικῶν παρατηρήσεων ἐξέλεγχις. 1889. Νέων παρατηρήσεων ἐξέλεγχις 1890. Ὅτι αἱ νεώτεραι παρατηρήσεις τοῦ κ. Βάση χείρονες τῶν παλαιότερων. 1892. Ἐπίλογος ἐξελέγγεως νέων παρατηρήσεων. 1890. Βάσης Κόντος καὶ Σ/Α. 1895»).

Λυποῦμαι ὅτι δὲν ἠδυνήθην ἐγκαιρότερον νὰ ἐξελέγξω τὰς νεωτέρας μομφὰς καὶ αἰτιάσεις τοῦ κ. Βάση· δὲν ἠδυνήθην δὲ ἢ μᾶλλον δὲν ἀπεφάσισα διὰ δύο κυρίως αἰτίας· πρῶτον διότι ἐν μὲν τῇ Ἐφημερίδι δὲν ἠδυνάμην νὰ ἐξακολουθήσω τὴν δημοσίευσιν ἀπαντήσεων φιλολογικῶν σπουδαίως στρεβλουμένων καὶ κακουμένων διὰ τῆς συσσωρεύσεως ποικίλων τυπογρ. σφαλμάτων. Ἐκ δὲ τῆς Ἀθηνᾶς ὀριστικῶς ἀπεκλειόμην. Δεύτερον διότι οὐδέποτε ἐθεώρησα σπουδαίας τὰς κριτικὰς παρατηρήσεις τοῦ Βάση, αἵτινες ἀφορμὴν ἔχουσιν ὄχι τὴν ἀλήθειαν (πολλοῦ γε καὶ δεῖ) ἀλλὰ τὴν ἐμπάθειαν τοῦ ἀνδρός, ὅστις ἄρξας ἀδικίας καὶ ἠττηθεὶς ἐν τῷ ἀγῶνι δικαίως καὶ τρωθεὶς καιρίως, ἔκτοτε ἐπιλαμβάνεται πάσης εὐκαιρίας ὅπως ἀνορθώσῃ τὴν ἠτταν. Δὲν εἶνε ἡ ἀλήθεια ἢ νευροῦσα τὸν λόγον τοῦ ἐπικριτοῦ, ἀλλ' αἱ ὕβρεις, ἢ ἀνυπέβλητος δυσμένεια καὶ ἐπὶ τούτοις ὁ ἀκοίμητος φθόνος εἶνε τὰ νεῦρα τοῦ λόγου τοῦ ἐμπαθοῦς ἀνθρώπου. Ἀλλὰ ταῦτα ὡς ἄλλοι στήμονες ἀράχνης δὲν ἰσχύουσι νὰ ἐμποιήσωσι δύναμιν καὶ ἀξίαν εἰς τὰ ἀσθενῆ καὶ καχεκτικὰ καὶ πλήρη σφαλμάτων ἀσυγγνώστων κριτικέματα καὶ σημειώματα τοῦ Βάση, ἅτινα δὲν δύναμαι νὰ μεταχειρισθῶ ἄλλως ἢ ὡς μαθητοῦ πρῶτα δοκίμια. Νεώτερος ἂν ἦτο καὶ ἀπαθέστερος ἀλαζονείας καὶ οἰήσεως, ἴσως θὰ ἠδύνατο νὰ προκόψῃ τι, ἀλλὰ νῦν καὶ ὁ χρόνος ἐλλείπει καὶ πλεῖστον

ἐμποδίζουσιν ἢ δοκησιοσοφία καὶ κενεοφροσύνη, ὅφ' ὧν παραγόμενος τὰ μὲν τῶν ἄλλων κατορθώματα ὑπερορῶν περιφρονεῖ, τὰ δὲ ἑαυτοῦ καίτοι ἐλάχιστα θεωρεῖ μέγιστα καὶ ἀγάλλεται καὶ γαυριᾶ ἐπὶ τῇ ἑαυτοῦ μὲν ἐμβριθείᾳ, ἐμοῦ δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἀσυνεσίᾳ. Ἀληθῶς δὲ ἐν μόνον κατώρθωσεν ὁ Βάσης, ὅτι δι' ἐπιτηδείων ἐνεργειῶν ἔμειναν ἀνεξέλεγκτα μέχρι τῆς σήμερον οὐ μόνον τὰ ἑλληνικὰ ἀλλὰ καὶ τὰ λατινικά του. — Ἀπαιτεῖ ἡ ἔκδοσίς μου νὰ εἶνε τελειοτάτη πασῶν τῶν μέχρι τοῦδε γενομένων, ἐν ᾧ ἐγὼ καὶ πρὶν ἐκτυπωθῆ ἀνήγγειλα ὅτι θὰ εἶνε μικρὰ (minor) ἐπαρκοῦσα εἰς τὰς προχείρους τῶν φιλολογούντων ἀνάγκας· καὶ ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ Α' τόμου ἐπανειλημμένως ἐχαρακτήρισα αὐτὴν ὡς μικράν, καὶ ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ Β' τόμου λαβὼν ἀφορμὴν ἐκ τῆς ἀδίκου ἐπικρίσεως τοῦ Wilamowitz, ὁρμήσαντος ἐναντίον μου, ὡς αὐτὸς λέγει, κυρίως διότι ὡς ἐκδότης προετιμήθην τοῦ Γερμανοῦ M. Treu, ἠναγκάσθην ἔτι μᾶλλον ν' ἀναπτύξω τὴν περὶ τοῦ χαρακτηρισμοῦ τῆς ἐκδόσεως δῆλωσίν μου ἐν τῷ Α' τόμῳ. Ἐπὶ δὲ τούτοις ἐδήλωσα ἐπανειλημμένως ὅτι ἐν τῇ προχείρῳ ταύτῃ ἐκδόσει, ἥτις ἐξετυπώθη καὶ ἀπεπερατώθη μετ' ἀπαρδειγματίστου ταχύτητος ὅπως ταχύτατα προσέλθῃ ἐπίκουρος εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν φιλόλογων, θὰ διορθωθῶσι τὰ κυριώτατα σφάλματα, αἱ δὲ παρωνυχίδες καὶ τὰ μικρὰ καὶ λεπτομερῆ σφαλμάτια θὰ παραλειφθῶσι καὶ θὰ ἀναβληθῶσιν εἰς ἄλλην ἔκδοσιν.

Καὶ ὅμως ἡ ἔκδοσις αὕτη καίτοι μικρὰ καὶ πρόχειρος δύναται κατὰ τὴν καθαρότητα τοῦ κειμένου νὰ συγκριθῆ, ὡς ἔκριναν καὶ ἐιδικοί κριταί, πρὸς πάσας τὰς προηγουμένας, περιπλέον δὲ περιέχει **πολλὰς χιλιάδας** χωρίων διωρθωμένων τῶν μὲν πλείστων ἐξ αὐτῶν τῶν κωδίκων οὐκ ὀλίγων δὲ ἐξ εἰκασίας. Ἄλλ' οἴκοθεν ἐννοεῖται ὅτι ἔχει καὶ σφάλματα· διότι, ὡς εἶπον ἀνωτέρω, οὔτε ἀνέλαβον οὔτε ἠδυνάμην ν' ἀναλάβω τὴν παρασκευὴν ἐκδόσεως **ἀναμαρτήτου**. Ἀλλὰ τὰ σφάλματα τῆς ἐκδόσεώς μου δὲν εἶνε οἷα προσπαθοῦσι νὰ παραστήσωσιν οἱ δεξιοὶ ἐπικριταὶ αὐτῆς ἀποσιωπῶντες πάντα τὰ πλεονεκτήματα αὐτῆς· εἶνε κατὰ τὸ πλεῖστον **σφάλματα πασῶν τῶν προγενεστέρων ἐκδόσεων**· ἐπομένως διὰ τὰ περιαδόμενα ταῦτα σφάλματα εὐθύνονται πάντες οἱ ἐκδόται, πάντες οἱ Ἑλληνισταὶ καὶ κριτικοί, ὅσοι ἠσχολήθησαν εἰς τὸν Πλούταρχον (καὶ τίς δὲν ἠσχολήθη;) ἀπὸ τοῦ Bentley μέχρι τοῦ Cobet καὶ ἀπὸ τοῦ Δημητρίου Δούκα μέχρι

έμοῦ. Ἄλλως δὲ οἱ αὐστηροί, Ἕλληνες μάλιστα, ἐπικριταὶ οὐ μόνον σύγγραμμα τοῦ Πλουτάρχου ἢ ἄλλου συγγραφέως, πρὸς ὃ ἤθελέ τις ἀτενίζῃ ὡς παράδειγμα, δὲν ἐξέδωκαν μέχρι τῆς σήμερον, ἀλλ' οὐδὲ χωρίον ὀλιγόστιχον ἀρχαίου συγγραφέως δύνανται νὰ ἐκδώσωσιν ἀναμάρτητον.

Σελ. 394 f (=28,5): «Οὐ μὴν ταῦτα μάλιστα θαυμάζειν ἄξιον, ἀλλὰ πραότης τε πολλὴν χάριν ἔχουσα, καὶ τὸ μάχιμον καὶ διαπορητικὸν ὑπὸ συνέσεως, οὔτε δύσκολον οὔτ' ἀντίτυπον πρὸς τὰς ἀποκρίσεις». Προκειμένου περὶ τοῦ χωρίου τούτου ὁ κ. Βάσης ἐν τῷ 7ῷ τόμῳ τῆς Ἀθηνᾶς σελ. 283 μὲ κακίζει ὅτι ἔστιξα μετὰ τὸ συνέσεως, δέον μετὰ τὸ διαπορητικόν. Ἐν ἄλλαις λέξεσι ζητεῖται ἐνταῦθα ποῖον εἶνε προτιμότερον νὰ εἶνέ τις μάχιμος καὶ διαπορητικὸς ὑπὸ συνέσεως, ἢ νὰ εἶνε εὐκόλος καὶ μαλακὸς ὑπὸ συνέσεως. Ἐγὼ μετὰ πάντων τῶν ἐκδοτῶν προτιμήσας τὸ πρῶτον (τ. ἔ. ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος ἦτο μάχιμος καὶ διαπορητικὸς ὅχι ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν ἀλλ' ὑπὸ συνέσεως, ἐπομένως οὔτε δύσκολος οὔτ' ἀντίτυπος πρὸς τὰς ἀποκρίσεις) ψέγομαι ὑπὸ τοῦ κ. Βάση, ἀδίκως ὡς νομίζω. Τούναντίον δ' ἔχει δίκαιον ἐν τῇ γραφῇ: «τοῦτο μάλιστα θαυμάζειν ἄξιον», ἣν ἀνεπιγνώστως καὶ κατὰ τυπογραφικὸν σφάλμα ἔγραψε· διότι τὰ κείμενα πάντα παρέχουσι ταῦτα.

Τὸ ἐν σελ. 396 f (33, 17) χωρίον κατὰ τὰ χ/φα ἔχει ὧδε: «τοὺς χρησμοὺς ἔνιοι φήσουσιν οὐ καλῶς ἔχειν ὅτι τοῦ θεοῦ εἰσιν· ἀλλὰ τοῦ θεοῦ μὴ εἶναι ὅτι φαύλως ἔχουσιν». Ταῦτα διεσκεύασεν ὁ Περιζώνιος γράψας: «φήσουσι καλῶς ἔχειν» καὶ ἄλλοι ἀντὶ τοῦ ἀλλά. Ἐγὼ δὲ ἀντὶ τοῦ καλῶς τοῦ Περιζωνίου ἔγραψα εὔ καὶ καλῶς συμφωνότερον πρὸς τὸ τῶν χ/φων οὐ καλῶς. Ἄλλ' ἐν τοῖς Corrigendis ἐπανῆλθον εἰς τὴν γραφὴν τῶν χ/φων. Ὁ δὲ κ. Βάσης σοφισθεὶς ἐκ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Paton, διατηροῦντος τὴν γραφὴν τῶν χ/φων, ἐρμηνεύει ὧδε: «Θὰ εὐρεθῶσι τινὲς (Γρ.—σί τινες) οὐδαμῶς παραδεχόμενοι τὴν γνώμην σου». Ἄλλ' ἡ ἐρμηνεία αὕτη οὐδαμῶς συμφωνεῖ πρὸς τὴν γραφὴν τῶν χ/φων: «ἔνιοι φήσουσιν οὐ καλῶς ἔχειν». Ἴνα συμφωνῇ, γρ. ὧδε: «οὐ φήσουσιν ἔνιοι καλῶς ἔχειν». Οὕτω δὲ καὶ ἡ χασμωδία αἴρεται καὶ τὸ προσῆκον νόημα παρέχεται, καὶ τὸ μόριον οὐ ἔχει τὴν προσήκουσαν θέσιν καὶ ἐξήγησιν, ἄλλως ἀνεξήγητον ὄν.

Σελ. 399 c (40, 16): «καὶ περὶ (Γρ. καὶ τὰ περὶ) τῆς νήσου

πάλιν, ἣν ἀνήκεν ἡ πρὸ Θήρας καὶ Θηρασίας Θάλασσα (Γρ. θάλασσα)· καὶ περὶ τὸν Φιλίππου καὶ Ῥωμαίων πόλεμον· ἀλλ' ὅποτε Τρώων γενεὰ κτέ.». Οὕτως ἔγραψε τὸ χωρίον ὁ κ. Βάσης, ὅστις, ἀφ' οὗ προσέθηκε δύο σφάλματα διορθωθέντα ἐν παρενθέσει, προτείνει νὰ ἐξαλείψωμεν τὸν καὶ καὶ νὰ γράψωμεν κατὰ συνέχειαν : «θάλασσα περὶ τὸν Φιλίππου» κτλ. Ἡ εἰκασία αὕτη εἶνε ἡ τοῦ Reiske, οὐδεμιᾶς ὑπ' οὐδενὸς ἐκδότου μέχρι τοῦδε ἀξιωθεῖσα προσοχῆς. Ὁ δὲ λόγος τοῦ κ. Βάση, ὅτι «οὕτως ἔχομεν ἐν καὶ μόνον γεγονὸς συμβάν (!) περὶ τὸν Φιλίππου καὶ Ῥωμαίων πόλεμον», οὐδαμῶς συμβιβάζεται πρὸς τὸν χρησμὸν, ὅστις εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς λέγει ὅτι «ὅποταν οἱ Ῥωμαῖοι καθυπερτερήσωσι τῶν Φοινίκων, τότε θ' ἀνέλθῃ ἐκ τῆς θαλάσσης ἡ νῆσος». Ἐπίσης εἶνε ἰκανῶς ἀσύστατα τὰ λεγόμενα περὶ τῆς ἐμῆς εἰκασίας «καὶ τὰ περὶ τὸν Φιλίππου» κέ. Κατὰ τὴν ἐμὴν, λέγει, εἰκασίαν «ὁ χρησμὸς ἀναφέρεται εἰς μόνον τὸν πόλεμον Φιλίππου καὶ Ῥωμαίων, ὁ δὲ εἰς τὴν νῆσον, ἣν ἀνήκεν ἡ θάλασσα, ἀναφερόμενος χρησμὸς παρελείφθη». Ἀλλὰ πῶς εἶνε δυνατὸν εἰς μόνον τὸν πόλεμον Φιλίππου καὶ Ῥωμαίων ν' ἀναφέρηται ὁ χρησμὸς, ἀφ' οὗ δύο μὲν εἶνε τὰ προμνημονευόμενα γεγονότα 1) «τὰ περὶ τῆς νήσου —, ἣν ἀνήκεν ἡ — θάλασσα» καὶ 2) «τὰ περὶ τὸν Φιλίππου καὶ Ῥωμαίων πόλεμον», ἀμφοτέρω συνδεόμενα διὰ τοῦ καὶ· δύο δ' ἐπίσης τὰ ὑπὸ τοῦ χρησμοῦ, πληρέστατα συμφωνοῦντος, ἀναφερόμενα γεγονότα, τὰ αὐτὰ πρὸς τὰ προηγούμενα· τὸ μὲν 1) ἀπὸ τοῦ «ἀλλ' ὅποτε — — νῆσοι», τὸ δὲ 2) ἀπὸ τοῦ «καὶ χεῖρονες ἄνδρες — νικήσουσι»; Ὁ κ. Βάσης παρενόησεν, ὡς συνήθως, καὶ τὸ χωρίον τοῦ Πλουτάρχου σαφέστατον καὶ τὸν χρησμὸν ἔτι σαφέστερον.

Σελ. 401 f (47, 18) «Ὁπούντιοι συναγαγόντες ὅσον ἀργύριον, ὑδρίαν ἐπεμψαν ἐνθάδε τῷ Θεῷ» (Γρ. θεῷ). Ὁ κ. Βάσης ἐπικρίνει τὴν ἐν τῇ ὑποσημειώσει εἰκασίαν μου : «malim ὅσον ἦν ὄσιον», γράφων τὰ ἐξῆς : «Τί σημαίνει τοῦτο καὶ πρὸς τί ἡ εἰκασία ; Τὸ ὄσον ἀργύριον ἔχει κάλλιστα ἐξυπακουόμενου τοῦ *συνήγαγον*. Εἶνε δὲ ἡ ἔλλειπτική αὕτη χρῆσις τοῦ ὄσον καὶ τοῖς ἄκρω δακτύλῳ ἀψαμένοις ἑλληνικῶν γραμμάτων ἀρίγνωτος».

Ὁ κομπῶδης ἰσχυρισμὸς τοῦ κ. Βάση εἶνε ὅλως ἀσύστατος· τὴν ἔλλειπτικὴν ταύτην χρῆσιν, οἶαν λέγει, γνωρίζει μόνος ὁ κ. Βάσης, οὐδεὶς ἄλλος· καὶ αὐτοὶ οἱ βάρβαροι Ἑλληνισταί, οἱ Φράγχοι, ἀγνοοῦσι

σὺν ἡμῖν. Ὅθεν ὁ μὲν Reiske εἰκασεν : «ὅσον ἔλαβε τοιοῦτο ἀργύριον», ὁ Cobet «ὅσον πλεῖστον ἀργύριον» ὥστε τὸ ὅσον νὰ ἐπιτείνῃ τὸ πλεῖστον, ὁ Madvig «ὅσιον ἀργύριον»· ὁ δὲ Paton «ὅσον ἀργυρίου <Φωκικοῦ πληθὸς παρ' (sic) αὐτοῖς ἦν καὶ ποιήσαντες ἀργυρᾶν> ὑδρίαν» κτλ. Ἄλλ' ὁ κ. Βάσης παρέλιπε νὰ μνημονεύσῃ τὰς εἰκασίας τῶν Φράγκων, ἵνα μὴ ἀναγκασθῇ νὰ ἐπιδοκιμάσῃ τὴν τοῦ Paton. Δεινὸν ἢ ἀλαζονεία.

Σελ. 404 c (53, 23) : «καθ' ἑαυτὸ γὰρ ἄδηλον ἡμῖν, ἕτερον δὲ καὶ δι' ἑτέρου φαινόμενον ἀναπίμπλαται τῆς ἐκείνου φύσεως». Ὁ μόνος ἔχων ὀφθαλμοὺς Βάσης ἰδὼν ὅτι ὁ καὶ διαφθείρει τὸ νόημα ἐξαλείφει αὐτόν. Ἄλλὰ πρὸ τούτου ὤφειλε νὰ ἐξακριβώσῃ τὸ νόημα· τῆς δὲ προηγουμένης μάλιστα φράσεως ὅ τε νοῦς καὶ ἡ λέξις ἠκίστα εἶνε ἐξηκριβωμένα. Ὁ Emperius εἰκασεν ἐν ἑτέρῳ ἀντὶ τοῦ ἕτερον. Ἄλλὰ καὶ τοῦτο ἄπορον, πρὶν ἐξακριβωθῆ ποιῶν εἶνε τὸ ἕτερον τοῦτο καὶ πῶς πρέπει νὰ νοηθῇ. Δυνατὸν δὲ ὁ καὶ νὰ εἶνε ἐπιδοτικὸς τ. ἔ. καὶ μάλιστα, ὅταν μάλιστα λάβῃ τις πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ ἄλλα περὶ ἡλίου λεγόμενα.— Ὁμοίως ἀλλαχοῦ σελ. 722 d (319, 6) προκειμένου περὶ τοῦ χωρίου : «τί παθόντες, ὦ πρὸς Διός, εἶπας τῷ θεωρητὰ κινήματα τοῦ ἀέρος οἰόμεθα δεῖν αἰτιᾶσθαι» ἐπέχει μὲν περὶ τοῦ εἶπας, νομίζει δὲ ὅτι γρ. «<τὰ> νῶ θεωρητὰ». Τὸ χωρίον ὑπέστη πολλὰς ὑπὸ πολλῶν διορθώσεις, μόνος ὁ νέος διορθωτῆς δὲν ἐνόησεν ἀκόμη ὅτι ἡ διόρθωσις τοῦ τῶ μόνου δὲν δύναται νὰ χωρισθῇ τῆς τοῦ εἶπας. Ἐκ τῆς διορθώσεως τοῦ πρώτου ἐξαρτᾶται καὶ ἡ διόρθωσις τοῦ δευτέρου. Ἄλλ' ὁ κ. Βάσης ἀναφωνεῖ καὶ ἀγανακτεῖ, ὅτι ἡμεῖς δὲν ἐπιδοκιμάζομεν τὰ πρωθύστερα ταῦτα. Καὶ μήπως ἐν ἐκάστη σελίδι δὲν ὑπάρχουσιν ἄλλα χωρία προφανῶς ἡμαρτημένα, δεόμενα διορθώσεως ; Ἐγὼ τοῦλάχιστον δύναμαι πολλὰ τοιαῦτα νὰ ὑποδείξω εἰς αὐτόν.

Σελ. 407 e (63, 4) : «ἐχρῆν δ' ἄρα καὶ τυράννους ἀγνοῆσαι» κτλ. Οὕτως ἔγραψα κατὰ διόρθωσιν τοῦ Reiske ἀντὶ τοῦ ἐν τοῖς ἀντιγράφοις ἦν δ' ἄρα. Ὁ δὲ Madvig προτιμᾷ τάδε : «ἦν δ' ἄρ' ἄ ἔδει καὶ τυράννους» κτλ. Ὁ δὲ κ. Βάσης ποικιλίας ἕνεκα προτείνει : «ἦν δ' ἄρ' ἄ καὶ τυράννους ἐχρῆν ἀγνοῆσαι» κτλ. Ταῦτα δὲν εἶνε παιδαριώδη παίγνια ;

Σελ. 409 c (68, 1) : «ὧν παιδικόν ἐστι . . . τὸ πάθος· ὡς γὰρ οἱ παῖδες ἱριδας μᾶλλον . . . ἀγαπῶσι, καὶ οὗτοι τὰ αἰνίγματα . . . ἐπι-

ποθοῦσι». Ὁ κ. Βάσης δὲν ἀρέσκεται εἰς τὴν ὑπ' ἐμοῦ γενομένην μεταβολὴν τοῦ καὶ εἰς ὧς, διότι ἀφ' οὗ, λέγει, ὁ καὶ-καὶ ἔχει παραβολικὴν δύναμιν, περιττὸν ἦτο νὰ μεταβληθῆ ὁ πρῶτος καὶ εἰς ὧς. Σημειωτέον δὲ ὅτι τὰ μόρια ταῦτα τόσον ὅμοια εἶνε ἐν τοῖς χ/φοῖς, ὥστε συχνότατα συγχέονται. Ἄλλ' ἐξετάσωμεν τὴν σημασίαν ταύτην τοῦ συνδέσμου. Ὅτι δὲν ἔχει ἀκριβῶς παραβολικὴν δύναμιν ἀλλὰ μᾶλλον ἀντίστοιχον ὡς ἐν τῇ συνηθείᾳ, καὶ σημαίνει ὅ,τι καὶ τὸ «τόσον τὸ ἐν, ὅσον καὶ τὸ ἄλλο», τοῦτο εἶνε πασίγνωστον. Ἄλλὰ καὶ ἂν ὑποθέσωμεν μετὰ τοῦ Βάση ὅτι ὁ καὶ-καὶ ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ «ὡσπερ-οὕτω καὶ», ἐνταῦθα ἡ ἔννοια αὕτη δὲν εἶνε τόσον φανερά, ἀλλ' ἱκανῶς ἐπεσκοτισμένη καὶ ἄλλως καὶ διότι τὸ καὶ γὰρ κατὰ πάντας τοὺς γραμματικούς ἔχει πολλὰς σημασίας: 1)=etenim, 2)=nam etiam καὶ 3)=nam et, ὥστε ὁ καὶ ν' ἀντιστοιχῆ πρὸς ἕτερον ἐπόμενον καί. Ἡ τρίτη δ' αὕτη περίστασις πρέπει νὰ ὑπάρχη ἐνταῦθα. Ἄλλ' ἵνα ἐννοήσῃ τις τοῦτο, τ. ἔ. ὅτι ὁ πρῶτος καὶ εἶνε ἀντίστοιχος, ἦγουν ὅτι τὸ καὶ γὰρ οἱ παῖδες ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ καὶ οἱ παῖδες γὰρ, πρέπει ν' ἀναγνώσῃ καὶ δις καὶ τρίς ὅλην τὴν φράσιν, ἕως ὅτου δυνηθῆ νὰ εὔρη τὸν ἕτερον ἀντίστοιχον καί. Ἄλλὰ πάλιν, ἐπειδὴ ἐκτὸς τοῦ ἀντιστοίχου τούτου καὶ ὑπάρχουσιν ἑπτὰ ἄλλοι καὶ ἐν τῇ φράσει ταύτῃ, οἴκοθεν δῆλον πόσον δυσχερεστέρα καθίσταται ἡ εὔρεσις αὕτη τοῦ ἀντιστοίχου καί. Ὁ Λατῖνος τοῦλάχιστον μεταφραστὴς καὶ ἄλλοι δὲν μετέφρασαν τὸν πρῶτον καί. Ὁ δὲ Βάσης οὐδὲν θὰ ἐννοεῖ (ἐνεστ. ἐννοῶ), ἂν δὲν ἐπάτει ἐπὶ τῆς διὰ τοῦ ὧς κατασκευασθείσης ὑπ' ἐμοῦ γεφύρας.

Σελ. 409 e (69, 6): «Γρ. Πρίσκε ἀντὶ τοῦ Πρίσκε.» Ἄλλ' ὁ κ. Κόντος, ὁ νέος ἡμῶν Ἀττικιστής, γράφει ἐν Λογ. Ἑρμ. σελ. 359 στ. 16: «Πρίσκον παρὰ Κ. Μυλλήρῳ Ἀποσπ. Ἱστορ. Ἑλλ.» Πότερος ἄρα γε σφάλλεται, ὁ μαθητὴς ἢ ὁ διδάσκαλος;

Σελ. 411 b (73, 1): «τὴν ἀλαζονείαν τοῦ λόγου διελίττειν.» Ψέγει με ὁ κ. Βάσης ὅτι ἐν τῇ ὑποσημειώσει ἐξέφρασα διστακτικῶς τὴν εἰκασίαν διελέγχειν, ἣν καὶ ὁ Τούρνεβος προέτεινε. Καὶ ἔχει δίκαιον, διότι παρ' αὐτῶ ἐκάτερον ἀληθεύει· ὥστε καὶ ἂν κατέρκρινον τὴν εἰκασίαν τοῦ Τούρνεβου, εἶνε βέβαιον ὅτι ὁ κ. Βάσης θὰ ὑπεραπελογεῖτο αὐτῆς. Τὸ ῥῆμα εἶνε ἀπαξ εἰρημένον παρὰ Πλουτάρχῳ, ἀπαξ δ' ἔτι εὐρίσκεται ἐπὶ ἄλλης σημασίας παρὰ Δίῳνι Κασσίῳ. Τὴν δ' ἀλα-

ξουεῖαν τοῦ λόγου συχνότατα εὐρίσκει τις παρὰ Βάση. Ἄς κρίνη λοιπὸν ὁ ἀναγνώστης.

Σελ. 413 d (78, 16). Ὁ κ. Βάσης ποτνιαῖται καὶ ὀδύρεται καὶ «Ζεῦ ἀλεξίκακε» ἐπιφωνεῖ, ὅτι ἐν μὲν τῷ κεφ. τούτῳ ἔγραψα κατὰ τυπογρ. σφάλμα πολλαχόθεν ἀντὶ τοῦ πολλαχόθι, ἐν δὲ ἄλλῳ κεφ. (σελ. 413 f) παρέλιπον ἄκων μετὰ τὸ ὡσπερ τὸν σύνδεσμον εἰ. Ἐπειδὴ δ' ἐτόλμησα καὶ νὰ διορθώσω τὸ σφάλμα ἐν τῷ τελ. τόμῳ (σελ. LI), ὁ κ. Βάσης δὲν δύναται πλέον νὰ συγκρατήσῃ τὴν ἀγανάκτησίν του ἐπὶ τῷ ὅτι καὶ ἔκλεψα τὴν εἰκασίαν του! «Σελ. 286 τοῦ αὐτοῦ τόμου ἤκασα (!) ὅτι ἐν 413 f γραπτέον ὡσπερ εἰ. Οὕτω νῦν ὁ ἐκδότης» (ἴδ. Ἄθηνᾶς Τόμ. Θ' σελ. 50). Τοιαῦτα εἶνε αἱ εἰκασίαι τοῦ κ. Βάσης· καὶ τὰ τυπογραφ. σφάλματα τῶν ἐκδόσεων εἶνε εἰκασίαι του. Ὡς δὲ φαίνεται, μόνοι οἱ συντάκται τῆς Ἄθηνᾶς καὶ μάλιστα ὁ Βάσης ἔχουσι τὸ δικαίωμα ἀνὰ πᾶσαν σελίδα νὰ ὑποπίπτωσιν εἰς ἀμετρητὰ λάθη, νὰ διορθώσιν αὐτὰ ἐν τέλει τοῦ ἰδίου ἄρθρου, ἐν τῷ ἐφεξῆς τεύχει, ἐν τέλει τοῦ αὐτοῦ τόμου, ἐν προσεχεῖ τόμῳ, καὶ δὴ μετὰ δεκάδας ἐνιαυτῶν νὰ συμπληρῶσι τὰ κενὰ τῆς Ἄθηνᾶς διὰ καταλόγου τυπογραφικῶν σφαλμάτων. Μόνος δ' ἐγὼ ἐν ἑπτατόμῳ συγγράμματι, ἐκτυπωθέντι μακρὰν τοῦ ἐν ᾧ διαμένω τόπου, δὲν ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ παραλίπω οὐδ' ἓνα σύνδεσμον εἰ, ἄκων ἐννοεῖται· καὶ ἂν μὲν ἀφήσω αὐτὸν ἀδιόρθωτον, νὰ ἐπικρίνωμαι· ἂν δὲ διορθώσω, πάλιν νὰ ἐπικρίνωμαι, διότι δῆθεν ἔκλεψα τὴν εἰκασίαν τοῦ κ. Βάσης, τ. ἔ. τὴν γραφὴν πασῶν τῶν ἄλλων ἐκδόσεων. Καὶ ὅμως πᾶσαι αὗται αἱ ἐκδόσεις ἔχουσιν οὐκ ὀλίγα τυπογρ. σφάλματα, παραλείπουσιν ὀλοκλήρους φράσεις, ὧν τὴν παράλειψιν οὐδὲ μνημονεύουσι κἂν ἐν τέλει. Καὶ τῶν ἄλλων δὲ συγγραφέων καὶ αἱ ἄρισται ἐκδόσεις ἔχουσιν ὄχι ὀλιγώτερα τυπογρ. ἀμαρτήματα. Τίς εἶνε ἀναμάρτητος; Καὶ νὰ ψέγη τὰ σφάλματα ταῦτα ἄλλος τις ὑπομονή· ἀλλὰ νὰ τὰ ψέγη ὁ Βάσης, ὅστις οὐδὲ τρία ῥήματα δύναται νὰ συρράψῃ πρὶν ἐξαμαρτεῖν, εἶνε ἀληθῶς τερατώδης. Ἀναφέρομεν ὀλίγα παραδείγματα πρὸς ἀπόδειξιν. Ἐν ἐνὶ χωρίῳ, τῷ ἐκ τῆς σελ. 399 c ἔγραψε «καὶ περὶ τῆς νήσου πάλιν» δέον «καὶ τὰ περὶ τῆς νήσου πάλιν», κατόπιν Θάλασσα διὰ κεφαλ. Θ, ὡς ἐν σελ. 47, 8 τῷ Θεῶ, ὅπερ ἐπαναλαμβάνει καὶ ἄλλ. Κατωτέρω δὲ ἀναφέρων τὴν πρώτην φράσιν γράφει «καὶ τὰ περὶ τῆς νήσου» παραλιπὼν τὸ πάλιν. Ἀνωτέρω δὲ ἔγραψε σελ. «294 f», ἐν ᾧ

ἡ σελὶς αὕτη εἶνε τοῦ Β' τόμου τῶν Ἠθικῶν, δέον «394 f». Καὶ μετὰ ἓνα στίχον τοῦτο ἀντὶ τοῦ ταῦτα. Εἶτα δὲ «θὰ εὐρεθῶσι τινες», ἀλλὰ τοῦτο ἴσως δὲν εἶνε τυπογρ. σφάλμα. Καὶ ἐν σελ. 287, 3 τέλ. ('Αθηνᾶς) ἀντὶ τῶν «ένιους δὲ μανικοὺς καὶ τυραννικοὺς ἔρωτας» ἔγραψεν «ένιους χαλεποὺς ἔρωτας». Σελ. 287, 10 παρελείφθησαν ὑπὸ τοῦ διορθωτοῦ Βάση αὶ λέξεις εἰς ταῦτὸ καὶ συνάπτου ἴσως ὡς περιτταί. Σελ. 465, 2 παρελείφθη τὸ εἰς τὴν ἔννοιαν ἀναγκαῖον εἶναι. Σελ. 476, 11 ('Αθην.) παραπέμπων εἰς χωρίον τοῦ Πλουτάρχου ἔγραψε διπλὴν παραπομπὴν ἐπὶ τὸ ἀσφαλέστερον: «Σελ. 417, 23 (548 BC)» ὅπου οὐδεὶς ἀριθμὸς εἶνε ὀρθός. Γρ. Σελ. 414, 20 (547 BC). Ἀναρίθμητοι δ' οἱ ἐσφαλμένοι ἀριθμοί. Ἀλλαχοῦ τοῦ λόγου τοῦ Βάση τὸ φραγκικὸν ἐρωτηματικὸν σημεῖον μετεβλήθη εἰς 2, ὥστε νομίζει τις ὅτι εἶνε παραπομπή, ἣν μάτην ἐρευνᾷ. Σελ. 477, 7 ('Αθην.) ἔγραψεν ἐκ τοῦ Πλουτάρχου δῆθεν τάδε: «τῶν ταῦτα δημιουργούντων, τῶν μὲν ὅλα τὰ μέρη», ἐν ᾧ τὸ κείμενον τοῦ Πλουτάρχου ἔχει ὧδε: «τῶν ταῦτα δημιουργούντων ὀργάνοις τισὶ καὶ πληγαῖς, τῶν μὲν ὅλα τὰ μέρη».

Ταῦτα δὲ πάντα συνέλεξα ἐξ ὀλίγων μόνον σελίδων ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ τόμου. Προκαλῶ δὲ τὸν κ. Βάσην νά μοι ἐπιδείξῃ τοσαύτας παραλείψεις ὀλοκλήρων φράσεων ἐκ τῶν χιλιάδων σελίδων τῆς ἑπτὰ-τόμου ἐκδόσεώς μου! Ἄλλων ἰατρὸς αὐτὸς ἔλκεσιν βρῦων.

Κατωτέρω σχετλιάζει ὅτι τὴν ἐν σελ. 414 a (79, 20) φράσιν «οὐδὲν οὖν ἕτερον ἦν . . . ἐλέγχειν τὴν ἐρημίαν», συμπέρασμα οὔσαν τῶν ἡγουμένων, ἐνέκλεισα εἰς παρένθεσιν. Ἄλλὰ καὶ ἐγκλεισθεῖσα εἰς παρένθεσιν οὐδόλως ἔπαυσεν οὔσα συμπέρασμα τῶν ἡγουμένων. Ἐνέκλεισα δ' εἰς παρένθεσιν, διότι καὶ πρὸς τὴν ἀμέσως ἡγουμένην πρότασιν (ὄσους—ἐξέπεμψεν) καὶ πρὸς τὴν ἀμέσως ἐπομένην (ἀκριβῶς ἂν αὐτῷ παράσχοιμι) οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει. Δὲν ἀρέσκει εἰς τὸν κ. Βάσην ἡ παρένθεσις, ἃς θέσῃ δύο παύλας ἢ δύο ἄνω στιγμάς, ἵνα φαίνεται κάλλιον ἢ ἐκ τοῦ ὅτι ἐξάρτησις. Ἐν τοιοῦτῳ δὲ χωρίῳ οὐδὲν εὖρε νά παρατηρήσῃ ὁ νέος Ζωῖλος (ἴδ. Ἐπίλογόν μου σελ. 21). Ἄλλὰ φαίνεται ὅτι προτιμᾷ τὴν κατὰ Paton ἔκδοσιν τοῦ χωρίου: «τοῦ δὲ μετρίου . . . πανταχῇ δὲ αὐτάρκους <καὶ ὡς> μάλιστα τοῖς θεοῖς πρέποντος — λέγω δ' οἷον εἰ ταύτην λαβῶν ἀρχὴν φαίη τις . . . ἐξέπεμψεν εἰς Πλαταιέας· οὐδὲν οὖν ἕτερον ἦν . . . ἐλέγχειν τὴν ἐρη-

μίαν—ἀκριβοῦς ἂν αὐτῷ παράσχοιμι τῆς εὐρησιλογίας» (Γρ. εὐρησ.).

Σελ. 415 a (82, 5): «ἐμοὶ δὲ δοκοῦσι πλείονας λῦσαι—ἀπορίας οἱ τὸ τῶν δαιμόνων γένος ἐν μέσῳ θέντες θεῶν καὶ ἀνθρώπων καὶ τρόπον τινὰ τὴν κοινωνίαν ἡμῶν συνάγον εἰς ταῦτό καὶ συνάπτου ἐξευρόντες». Ὁ κ. Βάσης εὐρίσκει ἀντιφατικά πως τὸ θέντες (ὅπερ ὁ ἀντιγραφεὺς παρέλιπε διὰ τὴν ὁμοιότητα τῆς πρώτης συλλαβῆς τῶν δύο ἐφεξῆς λέξεων «θέντες θεῶν», μαρτυρεῖται δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου) καὶ τὸ ἐξευρόντες, ἐν ᾧ οὐδόλως εἶνε τοιαῦτα. «Ἐκεῖνοι, λέγει ὁ συγγραφεὺς, οἱ ὅποιοι ἔθεσαν τὸ γένος τῶν δαιμόνων ἐν μέσῳ θεῶν καὶ ἀνθρώπων καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὑποθέσεως ταύτης εὔρον ὅτι τὸ γένος τῶν δαιμόνων συνάγει εἰς ταῦτο τὴν κοινωνίαν ἡμῶν, ἔλυσαν, ὡς μοι φαίνεται, πλείονας καὶ μείζονας ἀπορίας.» Τί τούτου φυσικώτερον; Ὁ κ. Βάσης νομίζει ὅτι ὅταν θέσῃ τις ὑπόθεσιν τινα οὐδὲν πλέον δύναται νὰ εὕρῃ. Φαίνεται ὅτι δὲν ἐδιδάχθη μαθηματικά, ἐν οἷς συχνοτάτη ἡ φράσις: «κατὰ τὴν προηγουμένην ὑπόθεσιν εὐρίσκομεν τοῦτο καὶ ἐκεῖνο». Ἄλλ' ἴδωμεν καὶ τὴν εἰκασίαν τοῦ Βάσης εἶνε αὕτη: «οἱ τὸ (Γρ. τὸ) τῶν δαιμόνων γένος γένος (sic) ἐν μέσῳ . . . ἀνθρώπων ὃν καὶ . . . συνάγον ἐξευρόντες». Ὅπου πλὴν τῶν ἄλλων αἱ λέξεις εἰς ταῦτό καὶ συνάπτου ὅλως παρελείφθησαν, ἴσως ὡς περιτταί.

Σελ. 417 d (88, 20): «χαλεπῶν καὶ δυστρόπων ὀργὰς καὶ βαρυθυμίας . . . ἀποπιμπλάντες ἀλαστόρων, ἐνίων δὲ χαλεπούς ἔρωτας οὐ δυναμένων οὐδὲ βουλομένων σώμασι καὶ διὰ σωμάτων ὀμιλεῖν». «Τὸ ἐνίων (ἐξυπ. ἀλαστόρων) ἐξαρτώμενον ἐκ τοῦ ἔρωτας ἔχει κάλλιστα, ἄπορον δὲ πῶς ὁ ἐκδότης ἀντὶ τούτου προτείνει ἐνίοις!!!!»

Ταῦτα πάντα σὺν τοῖς ἐπιφωνήμασιν ἔγραψεν ὁ κ. Βάσης, ὅστις ἀντὶ τῶν ἐπιθέτων «μανικούς καὶ τυραννικούς» προετίμησε νὰ γράψῃ χαλεπούς! Πρὸς δὲ τὰ ἀπορήματα αὐτοῦ οὐδὲν ἄλλο λέγομεν ἢ ὅτι τὴν εἰκασίαν ἡμῶν ἐνίοις, ἐπικουρούμενην ἔνθεν μὲν διὰ τοῦ ἐν τοῖς τοῦ Εὐσεβίου ἔνθεν δὲ διὰ τοῦ ἐνίοις τῶν ἀρίστων κωδίκων τοῦ Πλουτάρχου, ὀρθῶς ποιῶν οὐ μόνον ἐπεδοκίμασεν ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ κείμενον εἰσήγαγεν ὁ εἰδήμων τῶν γραφῶν Paton. Τὴν δὲ σύνταξιν ὤφειλε νὰ μάθῃ ὁ Βάσης ὅτε ἦν καιρὸς, νῦν δ' οὐκέτι.

Σελ. 427 d (113, 21): «σπέρματα δὲ πυρὸς μὲν ἢ πυραμῖς, ἐξ εἴκοσι καὶ τεσσάρων πρώτων τριγώνων· τὸ δ' ὀκτάεδρον ἀέρος ἐκ τεσ-

σπαράκοντα καὶ ὁκτὼ τῶν αὐτῶν γίγνεται. Γίγνεται τοίνυν» κτλ. Ἄφ' οὗ ὁ κ. Βάσης ἐξήλειψε τὸ πρῶτον *γίγνεται* τὸ ἐν πᾶσι τοῖς χ/φοῖς ὑπάρχον, προτιμῶν νὰ ἐξυπακούηται τὸ *ἐστίν*, ἔπειτα μὲ ἐπικρίνει, διότι ἀγνοῶν ὅτι τὸ *ἀέρος* ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ὑπονοουμένου *ἐστίν* εἰκασα ὅν *ἀέρος*. Δὲν εἶνε λοιπὸν θαυμαστὴ ἡ δεξιότης τοῦ ἐπικριτοῦ ψέγοντός με διότι δὲν ἐμάντευσα ὅ,τι εἶχεν ἐν νῷ!

Σελ. 439 b (143, 1): «Περὶ τῆς ἀρετῆς βουλευόμεθα καὶ διαποροῦμεν, εἰ διδακτὸν ἐστὶ τὸ φρονεῖν τὸ δικαιοπραγεῖν τὸ εὖ ζῆν· εἴτ' οὐ θαυμάζομεν, εἰ ρητόρων μὲν ἔργα καὶ κυβερνητῶν . . . μυρία γ' ἐστίν· ἀγαθοὶ δ' ἄνδρες ὀνομάζονται καὶ λέγονται μόνον». Οὕτως ἔγραψεν ὁ Duebner, οὕτω καὶ ἐγώ, ἐκ διορθώσεως τοῦ Reiske εἴτ' οὐ ἀντὶ τοῦ εἶτα. Ὁ κ. Βάσης ἐπικρίνει τὴν διόρθωσιν ἢ μᾶλλον ἐμέ. Ἡ δ' ἐννοια τοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Βάση παρεξηγουμένου, ὡς συνήθως, κειμένου εἶνε αὕτη: «Ἐν ᾧ ἄφ' ἐνὸς σκεπτόμεθα καὶ διαποροῦμεν ἂν εἶνε δυνατὸν νὰ διδαχθῇ ἡ ἀρετὴ, φρονοῦντες ὅτι ἴσως εἶνε δυνατὸν νὰ διδαχθῇ· ἄφ' ἐτέρου ἐν τῇ πράξει δὲν ἀποροῦμεν ὅταν βλέπωμεν, ὅτι ἐν ᾧ ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν, ἃ διδάσκονται, ἀναφαίνονται διαπρεπεῖς ἄνδρες, ἐν τῇ ἀρετῇ, ἣτις δὲν διδάσκεται, οὐδεὶς ἀναφαίνεται διαπρεπῆς, φρονοῦντες ὅτι ἡ ἀρετὴ εἶνε ἀδίδακτος». Τοιοῦτον εἶνε τὸ νόημα, ὅπερ ἐπιβεβαιοῖ καὶ ἡ συνέχεια τοῦ λόγου. Τὸ σφάλμα τοῦ Βάση προέρχεται ἐκ τούτου ὅτι δὲν κατενόησεν ὀρθῶς τὴν ἀντίθεσιν τῆς πράξεως πρὸς τὴν θεωρίαν.

Κατωτέρω σελ. 439 d (144, 15): «οἶκον δὲ καὶ γάμον καὶ πολιτείαν καὶ ἀρχὴν οἷόν τε καλῶς μεταχειρίσασθαι μὴ γυναικὶ μὴ θεράποντι . . . καὶ ἄρχοντι;» Ὁ κ. Βάσης λέγει ὅτι «πάντως γραπτέον «μὴ μαθούση γυναικί».

Τὸ πάντως τοῦ κ. Βάση παρέλκει, ὡς συνήθως· διότι τῆς γυναικὸς ἔργον εἶνε ὁ γάμος καὶ τοῦ ἄρχοντος ἡ ἀρχὴ καὶ τοῦ θεράποντος ἡ ἐν τῷ οἴκῳ διακονία. Καὶ ἡμεῖς δὲ λέγομεν ἐπίσης «ἔργον τῆς γυναικὸς εἶνε ἡ διοίκησις τοῦ οἴκου» ἐξυπακούοντες τὸ μαθούσης.

Σελ. 439 e (145, 4): «πανταχοῦ σὺ ἄρ' εἶ». «Ἄπορον, παρατηρεῖ ὁ Βάσης, πῶς ὁ Βερν. ὁ ἀμείλικτος τῆς χασμωδίας διώκτης, ὁ πολλάκις ἐπὶ διαφθορᾷ τοῦ λόγου αἴρων αὐτήν, ἐνταῦθα, ἔθθα γράφων «πανταχοῦ σὺ γὰρ εἶ» ἠδύνατο καὶ τῆς χασμωδίας ν' ἀπαλλάξῃ καὶ ἑλληνοπρεπέστερον (!) νὰ καταστήσῃ τὸν λόγον, οὐδὲν ἐκίνησε».

Ἄφ' ἐνὸς ἔχει ἀπορίαν καὶ θέλει νὰ μάθῃ ὁ τοὺς ἄλλους ἀξιῶν νὰ διδάσκη, ἀφ' ἐτέρου δὲ ὁ πειρασμὸς τῆς διορθώσεως γαργαλίζει αὐτόν. Ἄλλ' ὅτι ἡ διορθωσις εἶνε ἥκιστα ἑλληνοπρεπῆς, παντί που δῆλον· ὅτι δὲ καὶ τὰ τῆς χασμωδίας δὲν ἀκριβοῖ ἀκόμη ὁ κ. ἐπικριτῆς, αὐτὸ τοῦτο τὸ ἀπόφθεγμα διδάσκει εὐθὺς κατωτέρω: «πανταχοῦ εἰμι». πρβ. καὶ σελ. 40 d «μή που ἄρ' ἐγὼ τοιοῦτος;» 88 d καὶ ἄλλ. Τοιοῦτος εἶνε ὁ κ. ἐπικριτῆς, διδάσκει ἂ ἀγνοεῖ!!

Σελ. 445 b (158, 1): «τὴν δὲ (τ. ἔ. σωφροσύνην) εἰς τὸ μέσον ἀπαθείας καὶ ἀναισθησίας καὶ ἀκολασίας τιθέντες». Πρῶτος ὁ σεβ. καθηγητῆς C. Wachsmuth, κρίνων τὴν ἐμὴν ἔκδοσιν, παρετήρησεν ὅτι τὸ καὶ ἀναισθησίας παρέλκει. Ἐκεῖθεν δὲ παραλαβὼν ὁ ἐπιδέξιος Ἑλλην ἐπικριτῆς ἐπιδεικνύει σοφίαν δάνειον. Τὸ παρέμβλημα φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ὁ πρῶτος σύνδεσμος καὶ δὲν ὑπάρχει ἐν τοῖς χ/φοις. Ἀμφιβολία τις ἐπιτρέπεται μόνον περὶ τούτου, πότερον ἐκβλητέον, τὸ ἀναισθησίας ἢ τὸ ἀπαθείας. Ἀμφότερα δὲ συνδέονται ἐν σελ. 167 c. Σημειωτέον δὲ ὅτι ὄχι μόνον ἐνταῦθα ἀλλὰ καὶ ἄλλαχοῦ ἐπιδεικνύεται δάνειον σοφίαν ὁ κ. ἐπικριτῆς, οἷον ἡ περὶ τῆς σελ. 415 a παρατήρησις ὀφείλεται εἰς ἄλλον, τὸν Ed. Kurtz, ὁμοίως καὶ ἡ περὶ τῆς σελ. 409 e καὶ 459 d.

Σελ. 460 f (198, 20): «ὡς δι' ἀσθένειαν ἢ πλημμέλειαν ἢ προπέτειαν ἢ ῥαθυμίαν . . . πλημμελοῦντος». Ἐνταῦθα μὲ ψέγει ὁ κ. ἐπικριτῆς, διότι δὲν ἠκολούθησα τῷ Stegmann ἐξαλείφοντι τὸ πλημμέλειαν (γρ. ἢ πλημμέλ.). Ἐγὼ χρέος εἶχον ν' ἀναφέρω τὴν παρατήρησιν τοῦ Stegmann, ὅπερ καὶ ἔπραξα. Ἐχω δὲ λόγους ὅτι δὲν ἠκολούθησα καὶ εὐθὺς αὐτῷ. Πιθανὸν νὰ λανθάνῃ τι ἄλλο ἢ ἐν τῷ πλημμέλειαν, ἢ καὶ ἐν τῷ πλημμελοῦντος. Ὅμοίως ἐν σελ. 416 a (113, 21) μὲ ψέγει διότι τὴν διορθωσιν τοῦ Reiske «τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν γενεάν» ἐμνημόνευσα μόνον ἐν τῇ ὑποσημειώσει δὲν εἰσήγαγον δὲ εἰς τὸ κείμενον. Ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ἔπραξε καὶ ὁ μετ' ἐμὲ ἐκδούς τὸ σύγγραμμα ὑπὸ δὲ τοῦ Βάση ἐξυμνούμενος Paton, θὰ πράξῃ δὲ καὶ πᾶς ἄλλος ἐκδότης συνετός, ὅστις δὲν θέλει ν' ἀποκλείσῃ ἄλλην σκέψιν. Δυνατὸν π. χ. νὰ εἶνε προτιμότερα ἢ ἐξάλειψις τοῦ ἄρθρου. Ὁ δὲ Ἡσίοδος ἐμμέσως μόνον ὄχι ἀμέσως καλεῖ τὴν γενεάν ἀνθρωπίνην ζωὴν ὥστε τὰ περὶ τούτου ὑπὸ Βάση λεγόμενα δὲν εἶνε ἀκριβῆ. Μόνον ἐν ἐνὶ χωρίῳ τῶν Ἔργ. καὶ Ἡμ. ὀμιλεῖ περὶ τοῦ

πράγματος ἀλλὰ χωρὶς ν' ἀναφέρῃ τὴν λέξιν *γενεὰ* (στ. 696. "Ιδ. Ἀπόσπ. 183 καὶ 188). Πρβ. καὶ Σχόλ. Ἰλ. Δ 60 (B). Εὐσταθ. Παρεκβ. σελ. 97, 10 καὶ 30 Ἀνέκδ. Βεκκ. σ. 231, 11.

Σελ. 486 c (262, 18) : «τὸ δ' ἀπὸ τῆς αὐτῆς τέχνης ἢ δυνάμεως ζητεῖν ἔνδοξον εἶναι καὶ περιβλεπτον οὐδὲν ἐν φαύλοις διαφέρει τοῦ μιᾶς ἐρῶντας ἀμφοτέρους βούλεσθαι πλεον ἔχειν καὶ μᾶλλον εὐδοκιμεῖν τὸν ἕτερον τοῦ ἑτέρου». Ὁ κ. Βάσης εὐρίσκων ἄτοπα λέγοντα τὸν Πλούταρχον ἀναφωνεῖ : «Δύστηνε Πλούταρχε· οἶά σε λέγοντα ποιοῦσιν οἱ σοφοὶ ἐκδῶται. Ἡμεῖς δὲ ἀπαλλάξωμεν τοιοῦτων βλασφημιῶν τὸν Πλούταρχον γράφοντες : «τοῦ δ' ἀπὸ τῆς αὐτῆς τέχνης . . . ἔνδοξον εἶναι . . . οὐδὲν ἐν φαύλοις διαφέρει τὸ μιᾶς ἐρῶντας κτλ.» οὗ γενομένου τὸ ἐν φαύλοις θὰ ἀνήκῃ εἰς τὰ ἐξῆς : «τὸ μιᾶς ἐρῶντας κτλ.»

Ὁ κ. ἐπικριτῆς ὅλως παρενόησε τὸν λόγον τοῦ Πλουτάρχου, ὃν χάριν αὐτοῦ μεταφράζω κατὰ λέξιν : «τὸ νὰ ζητῇ τις ὀρμώμενος ἀπὸ τῆς αὐτῆς τέχνης ἢ δυνάμεως νὰ εἶνε ἔνδοξος καὶ περιβλεπτος, τοῦτο προκειμένου περὶ φαύλων πραγμάτων (ὅταν τὸ μεταφέρωμεν εἰς φαῦλα πράγματα) οὐδόλως διαφέρει ἀπὸ τὸ νὰ ζητῶσιν ἀμφοτέροι, ἐρῶντες μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς γυναικός, νὰ εἶνε πλεον ἀγαπητοὶ εἰς αὐτήν, περισσότερον ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλον». Οὐδεὶς τῶν ἀναγνωστῶν ὑπάρχει ὅστις δὲν ἐννοεῖ ὅτι τὸ ἐν φαύλοις ἀναφέρεται εἰς τὰ ἐπόμενα. Ὁ μόνος ὁ μὴ ἐννοῶν τοῦτο εἶνε ὁ ἀξιῶν νὰ ἐξυβρίζῃ τοὺς ἐκδῶτας καὶ νὰ διορθῶνῃ τὸν Πλούταρχον !

Σελ. 489 f (270, 20) : «οὐ μόνον βασιλεὺς ἀνηγορεύθη διαδυσάμενος ἀλλὰ καὶ τὴν γυναῖκα τὰδελφοῦ Στρατονίκην ἔγημε καὶ *συνῆρχεν*». Οὕτως ἔγραψα τρέψας τὸ *συνῆλθεν* εἰς *συνῆρχεν*. Ὁ δὲ κ. Βάσης παρατηρεῖ ὅτι τὸ *συνῆρχεν* οὐ μόνον ἄργον εἶνε ἀλλὰ καὶ ἄτοπον. Ἐγὼ δ' ἀντιπαρατηρῶ ὅτι τὸ *συνῆλθεν* μετὰ τὸ ἔγημε εἶνε ὅλως ἄργον καὶ περιττόν· τὸναντίον δὲ τὸ *συνῆρχεν* μετὰ τὸ ἔγημε εἶνε λίαν ἀναγκαῖον καὶ χρήσιμον ἐπακολούθημα αὐτοῦ.

Σελ. 496 d (287, 10) : «ἀλλὰ τὸ φύσει φιλόστοργον ἔκαμπε καὶ ἤγεν». Μετὰ τινος ὡς εἶπεῖν δειλίας ἐτόλμησα νὰ ὑποβάλω ἐν τῇ ὑποσημειώσει τὴν εἰκασίαν ἤρχεν. Ὁ κ. ἐπικριτῆς μὲ ἐπεστόμισε διὰ πολλῶν ἀκαταλήπτων περὶ φιλοστοργίας φράσεων καὶ δι' ἑπτὰ ἐπιφωνημάτων. Οὐδόλως ἀπορῶ, διότι ὁ κ. Βάσης ὅπως δὲν ἐννοεῖ ἄλλα

πράγματα οὕτω καὶ τοῦτο. Ἐξ ἐρωτήσεως μητέρα τινὰ ἵνα τῷ παραστήσῃ τὴν δύναμιν τῆς φιλοστοργίας καὶ μάθη πόσον αἱ μητέρες καὶ τίκτουσαι καὶ τεκοῦσαι ἄγχονται. Νῦν δ' ἄς μοι ἐπιτρέψῃ νὰ εἶπω πρὸς αὐτὸν μυστικά, ὅτι οἱ παλαιοὶ συχνάκις συνέδεον τὸ κάμπτειν πρὸς τὸ ἄγχειν. Ἴδου ἓν παράδειγμα ἐκ τοῦ Πλουτάρχου σελ. 829 b: «κάμπτουσι καὶ ἄγχουσι τὰς πόλεις». Τὰ ἄλλα ἄς φροντίσῃ νὰ εὔρῃ αὐτός.

Σελ. 500 f (298, 22): «τὴν ἀνοιαν, δι' ἧς ἀνήκεστος ἢ κακία τοῖς πολλοῖς συνοικεῖ». Κατὰ τὸν κ. ἐπικριτὴν ἀντὶ τοῦ δι' ἧς γρ. δι' ἦν. Ἄλλ' ἐνταῦθα, ὅπως καὶ ἐκ τῶν ἠγουμένων (τοῖς δὲ τῆς ψυχῆς—κρίνει) καὶ ἐκ τῶν ἐπομένων φαίνεται, ὁ συγγραφεὺς φαντάζεται τὴν ἀνοιαν ὡς τὸ ὄργανον, ᾧ χρωμένη ἢ κακία γίνεται ἀνήκεστος συνοικοῦσα κτλ. Ἄνοιαν δὲ λέγων ἐνταῦθα ἐννοεῖ τὴν κατωτέρω λεγομένην ἀναισθησίαν καὶ δὲν στερεῖται πιθανότητος ἢ εἰκασία τοῦ Wytt. ἄγνοιαν, ἣν μᾶλλον ἀνέμενον νὰ λάβῃ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ὁ κ. ἐπικριτῆς.

Σελ. 501 c (300, 3) ἐν τῇ φράσει: «οἱ δ' ἐν τοῖς ψυχικοῖς πάθεσιν ὄντες τότε μάλιστα πράττουσι, τόθ' ἥκιστα ἠσυχάζουσι» ἠρώτησα ἐν τῇ ὑποσημειώσει μήπως γρ. ὅτε ἀντὶ τοῦ τότε. Ὁ δὲ κ. ἐπικριτῆς ἰσχυρίζεται ὅτι διὰ τῆς διορθώσεώς μου ἀναιρεῖται «ὁ λογικὸς Νόμος (γρ. νόμος) καθ' ὃν A οὐκ ἔστιν οὐκ A»! Ἐγὼ δὲ παρακαλῶ τὸν κ. ἐπικριτὴν νὰ ἀναγνώσῃ καὶ ἕτερον χωρίον, τὸ τοῦ Κικέρωνος (venia sit dicto), ἀναιροῦν τὸν νόμον τῆς λογικῆς. Publium Scipionem—dicere solitum scripsit Cato, qui fuit fere eius aequalis, numquam se minus otiosum esse, quam cum otiosus, nec minus solum, quam cum solus esset. (De Officiis III, 1.) Τὸ χωρίον τοῦτο ἔχον παραδόξως σχεδὸν τὴν αὐτὴν ἔννοιαν συνιστῶ εἰς τὴν μελέτην τοῦ κ. καθηγητοῦ, ὅστις δύναται νὰ παραβάλῃ καὶ τὴν σελ. 196 b τῶν ἀποφθεγμάτων.

Τάλαινα λογική, τί σοι ἐπεφύλαττεν ὁ μακρὸς χρόνος!

Σελ. 505 e (310, 25): «ἐταίρα τῶν περὶ Ἀρμόδιον ἦν καὶ Ἀριστογείτονα (ἢ Λέαινα) καὶ τῆς ἐπὶ τοὺς τυράννους συνωμοσίας ἐκοινωνεῖ ταῖς ἐλπίσιν ὡς γυνή· καὶ γὰρ αὕτη περὶ τὸν καλὸν ἐκείνον ἐβάκχευσε κρατῆρα τοῦ ἔρωτος καὶ κατωργίαστο διὰ τοῦ θεοῦ τοῖς ἀπορρήτοις». Ἐνταῦθα κατὰ τὸν κ. ἐπικριτὴν «ἡ μὲν γενικὴ τοῦ

ἔρωτος εἶναι πάντως (!) ἐξαλειπτέα, ὁ δὲ καλὸς ἐκεῖνος κρατῆρ εἶναι ὁ τῆς συνωμοσίας. Ἄλλὰ πόθεν προῆλθε τὸ παρέμβλημα τοῦτο τοῦ ἔρωτος; Εἶναι δῆλον ὅτι (Γρ. ὅτι εἶναι) ἐρμῆνευμα τῆς γενικῆς τοῦ θεοῦ».

Ἡ πρότασις «καὶ γὰρ αὕτη κτλ.» ἐπεξηγεῖ πρῶτον τὸ ὡς γυνὴ εἶτα δὲ τὰ τῆς συνωμοσίας. Καὶ ἡ συνέχεια δὲ καὶ τὰ συμφραζόμενα ἀπαιτοῦσι τοιοῦτόν τι νόημα: «τόσον ἐρωτικὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ τόσην πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν ἔδειξεν ἡ Λέαινα πρὸς τοὺς περὶ τὸν Ἀρμόδιον, ὥστε ἐκρίθη ἀξία νὰ κοινωνήσῃ τῶν μυστηρίων τῆς συνωμοσίας». Τοιοῦτον δὲ νόημα παρέχει τὸ κείμενον μένον ἀνέπαφον καὶ ἄθικτον. Κατὰ δὲ τὴν διόρθωσιν τοῦ Βάση ἡ φράσις δηλοῖ τάδε: «ἡ Λέαινα ὡς Βάκχη ἐμάνη καὶ ἐνεθουσίασε περὶ τὸν καλὸν ἐκεῖνον κρατῆρα τῆς συνωμοσίας (!) καὶ εἰσῆχθη διὰ τοῦ θεοῦ εἰς τὰ μυστήρια τῆς συνωμοσίας». Ταῦτα καὶ πρωθύστερα εἶνε καὶ ἄλλα σφάλματα ἔχουσι. Πρῶτον ἡ φράσις «περὶ τὸν καλὸν ἐκεῖνον κρατῆρα» ἀμφιβάλλω ἂν δύναται νὰ λεχθῆ περὶ συνωμοτῶν, οἵτινες εἶνε καὶ ὀφείλουσι νὰ εἶνε νήφοντες. Πρβ. Ὀδυσσ. Φ. 145. Δεύτερον ἐκεῖνο τὸ διὰ τοῦ θεοῦ ἄπορον εἶνε ἂν θὰ τὸ ἐννοήσῃ τις ὡς λεγόμενον περὶ τοῦ Ἐρωτος, ἀφ' οὗ δὲν προηγεῖται τοιοῦτόν τι. Ὅπως λοιπὸν καὶ ἂν ἐξετασθῆ τὸ χωρίον, τὸ συμπέρασμα εἶνε ὅτι δὲν πρέπει νὰ κινή τις τὰ εἰς κείμενα.

Σελ. 519 c (344, 19): «ἔοικε γὰρ ἢ τε μοιχεῖα πολυπραγμοσύνη τις ἀλλοτρίας ἡδονῆς εἶναι καὶ ζήτησις καὶ ἔρευνα τῶν φυλαττομένων καὶ λανθανόντων τοὺς πολλούς, ἢ τε πολυπραγμοσύνη παράλυσις ἐστὶ καὶ φθορὰ καὶ ἀπογύμνωσις τῶν ἀπορρήτων.» Κατὰ τὸν κ. Βάσην «τοῦ ἐστὶ ἢ παρεμβολή, ἢ τις ἀνακόλουθον (!!)

ποιεῖ τὸν λόγον, εἶναι ὅλως ἀδικαιολόγητος». Ὅθεν μεταγράφει αὐτὸ εἰς τις. Εἶτα δὲ θαυμάζων τὴν συμμετρίαν, καθ' ἣν τὰ τῆς πολυπραγμοσύνης ἀποδίδονται εἰς τὴν μοιχεῖαν καὶ ἀνάπαλιν, ἐπιλέγει: «Τότε ἀποδεικνύεται αὕτη (ἢ συμμετρία), ὅταν ἡ μὲν μοιχεῖα παρασταθῆ ὡς ζήτησις καὶ ἔρευνα (= πολυπραγμοσύνη), ἡ δὲ πολυπραγμοσύνη ὡς τις φθορὰ καὶ ἀπογύμνωσις (= μοιχεῖα). Ὁ ἐκδότης οὐδὲν τούτων ὑποπτεύσας προτείνει ἀντὶ τοῦ φθορὰ νὰ γραφῆ φώρα, quae Hesychio teste ἔρευνα est»!!!! (τὰ ἐπιφωνήματα εἶνε τοῦ κ. Βάση).

Καὶ πρῶτον παρατηρῶ ὅτι τὸ ἀνακόλουθον τοῦ λόγου ὑπάρχει

μόνον ἐν τῇ φαντασίᾳ τοῦ κ. ἐπικριτοῦ· ὁ λόγος ἐχώλαινεν ὡς ἐξέδωκεν αὐτὸν ὁ ἐπικριτὴς παραλιπὼν μετὰ τὸ ἡθουῆς τὸ ἀναγκαῖον εἶναι. Δεύτερον ἡ συμμετρία οἷαν φαντάζεται ὁ ἐπικριτὴς δὲν ὑπάρχει· διότι, ἵνα παραλίπω τᾶλλα, ἂν ἡ πολυπραγμοσύνη παρασταθῇ ὡς μοιχεία καθ' ἣν ἔννοιαν ἔχει ὁ κ. Βάσης, οὔτε τὸ *παράλυσσις* ἀρμόζει οὔτε τὸ *φθορὰ* οὔτε τῶν *ἀπορρήτων*. Ἀλλὰ καὶ ἡ τάξις πρωθύστερος, διότι τὸ *φθορὰ* ἔπρεπε νὰ ἐπιταχθῇ. Ἐπειδὴ δὲ ἰδίως πρόκειται περὶ τοῦ *φθορὰ*, παρατηρῶ ὅτι ἡ λέξις αὕτη κυριολεκτουμένη περὶ παρθένων εἶνε ἀνάρμοστος ἐνταῦθα, ὅπου ὁ λόγος εἶναι περὶ μοιχείας (ὑπάνδρων γυναικῶν). πρβλ. σελ. 249 e (214, 23): «μῆτε μοιχείαν μῆτε φθορὰν ἀνέγγυον — μνημονεύεσθαι». 712 c. Ταῦτα δύναται εὐκόλως νὰ μάθῃ ὁ κ. Βάσης. Ἀλλὰ τί τὰ πολλά; Οὐχὶ ἐγὼ πρῶτος κατενόησα ὅτι ἐν τῇ ἐφθαρμένη λέξει (*φθορὰ*) λανθάνει ἡ ἔννοια τῆς ἐρεύνης, καὶ ἐπομένως ὅτι γρ. *φώρα*. Ἦδη ὁ Reiske εἵκασε *φώρασις*, ἀλλὰ πρόδηλον ὅτι τὸ ἐμὸν πολὺ πλησιέστερον.

Σελ. 517 d (340, 4): «ζήτηι τὰς ἐν σελήνη καθάπερ ἐν ἀνθρώπῳ μεταβολάς». Τὸ χωρίον τοῦτο ἀναφέρω ἐνταῦθα ὁδοῦ πάρεργον, ἵνα ἐλέγξω ψευδῆ δοξασίαν τοῦ κ. Ed. Kurtz φρονοῦντος ὅτι ὤφειλον νὰ γράψω κατὰ τὸν κώδ. τῆς Λειψίας: «καθάπερ ἀνθρώπῳ» Ἐγὼ δὲ προέκρινα νὰ γράψω ὡς ἔγραψα, ἂν καὶ ἐγνώριζον ὅτι καὶ ἄλλοι κώδικες πρὸς τῷ τῆς Λειψίας παραλείπουσι τὴν πρόθεσιν. Διατί; Ὁ ἐν ταῖς τοιαύταις παραβολικαῖς φράσεσιν ἐπικρατῶν κανῶν καὶ παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ καὶ παρὰ τοῖς ἐγκρίτοις εἶνε ὅτι, ὅτε μὲν προηγεῖται τὸ ὥσπερ (καθάπερ, οἶον, ὡς) μετ' ἐμπροθέτου ὀνόματος, ἡ πρόθεσις σπανιώτατα ἐπαναλαμβάνεται πρὸ τοῦ ἐπακολουθοῦντος ἐτέρου ὀνόματος· ὅτε δὲ ἐπακολουθεῖ τὸ ὥσπερ (ὡς, καθάπερ, οἶον), τότε συνήθως παραλείπεται ἡ μετ' αὐτὸ πρόθεσις. Περιορίζομαι μόνον εἰς τὰ παραδείγματα τοῦ Πλουτάρχου, καὶ ἐκ τούτων πάλιν μόνον εἰς τὰ ἔχοντα τὴν πρόθεσιν ἐν· 1) 156 d ὥσπερ ἐν πυρὶ τῷ οἴνῳ (=712 b). 563 f ὥσπερ ἐν γαλήνῃ τῷ φωτί. Αἰμ. Παύλ. 1 ὥσπερ ἐν ἐσόπτρῳ τῇ ἱστορίᾳ. Κάτ. 25 καθάπερ ἐν δράματι τῷ βίῳ· σελ. 1095 b οἶον ἐν τέφρᾳ ψυχρᾷ τῇ σαρκί. Παρὰ Πλουτάρχῳ ὑπάρχουσιν ἐν ὄλῳ 30 παραδείγματα ἀναγόμενα εἰς τὴν 1) περίστασιν, ὧν τὰ πλεῖστα χάριν συντομίας παρέλιπον. Ἐκ τούτων δύο μόνον ἐναντιοῦνται τὸ ἐν σελ. 473 f, ὅπου γρ. τῇ ψυχῇ ἀντὶ τοῦ ἐν τῇ ψυχῇ· καὶ σελ. 1089 f,

ὅπου ὁ,τι καὶ ἂν λανθάνῃ ἐν ταῖς ἐφθαρμέναις λέξεσιν εἰσακτέα ἢ πρό-
 θεσις ἐν. Τὰ εἰς τὴν δευτέραν περίστασιν, περὶ ἧς καὶ ὁ λόγος, ἀνα-
 γόμενα παραδείγματα εἶνε ὀλιγώτερα· ὅθεν καὶ ἀναγράφω πάντα.
 2) σελ. 352 d τὸν ἱερὸν λόγον. . . ἐν τῇ ψυχῇ φέροντες ὥσπερ ἐν
 κίστῃ (τ. ἔ. φέρει τις τὰ ἱερά). 517 f τὸ περιέργον ἐν φαύλοις τισὶν
 ὥσπερ ἐρπετὸν ἐν θανασίμοις ὕλαις ἀεὶ νέμεσθαι. 381 a ἐν αὐτοῖς . .
 ὥσπερ ἐν σταγόσιν ἡλίου. 517 d. 556 c ἐν κακίᾳ καθάπερ ἐν φαύλῳ
 σιδήρῳ. 604 a ἐν μιᾷ σφαιρᾷ καθάπερ ἐν νήσῳ. 635 e ἐν ὧφ καθάπερ
 ἐν Καρί. 765 f ἐν παισὶ καὶ γυναιξίν ὥσπερ ἐν κατόπτροις (πρβ.
 Πλάτ. Φαίδρ. σ. 255 d). 778 c ἐν τῷ βαθυτάτῳ τῆς ἡσυχίας ὥσπερ
 ἐν ἀκλύστῳ λιμένι. 786 e ἐν ἀρχαῖς καὶ πολιτείαις ὥσπερ ἐν τόποις
 λαμπροῖς. 1002 a ἐν τοῖς μαθηματικοῖς ὥσπερ ἐν κατόπτροις. Ἀλεξ.
 κεφ. 51 ἐν τοῖς Μακεδόσιν ὥσπερ ἐν θηρίοις περιπατεῖν. Δύο μόνον
 παραδείγματα ἐναντιοῦνται, τὸ ἐν σελ. 447 d ἐν πράγμασι γιγνόμε-
 νος ἐτέροις ὥσπερ ὕλαις διαφερούσαις (ἴσως γρ. ὥσπερ ἐν ὕλαις). Καὶ
 σελ. 766 a ἐν νέφεσι κενὸν ὥσπερ σκιαῖς θηρωμένου τὸ ποθούμενον.
 (ὅπου ὁ Reiske : ὥσπερ σκιάς). πρβ. σ. 968 c.

Ἄφ' οὗ λοιπὸν τὸ «καθάπερ ἐν ἀνθρώπῳ» συμφωνεῖ πρὸς τε τὴν
 καθόλου καὶ πρὸς τὴν ἰδίᾳ χρῆσιν τῆς ἑλλην. γλώσσης, ψεκτέοι εἶνε
 μᾶλλον οἱ τὰ ἐναντία ἄνευ λόγου προκρίνοντες.

Σελ. 522 a (351, 16) : «εἰ γὰρ ὑπὸ σοῦ πεισθεὶς ἀφικοίμην πρὸς
 αὐτήν, ἴσως ἂν με πάλιν ἀναπείσειεν αὕτη καὶ μὴ σχολάζοντα φοιτᾶν
 κτέ.» Ὁ ἐπικριτῆς γράφει τὰ ἐξῆς : «Παρὰ Ξενοφῶντι (Κύρ. Π. v.
 1, 8) κεῖται ἐκεῖνη, ὃ δὲ Πλούταρχος ἔγραψεν αὐτῇ διὰ τὴν πρὸς τὸ
 σοῦ ἀντίθεσιν. Ἄνευ λόγου ἄρα ὁ Βερν. μετέγραψεν αὕτη».

Τάλαινα λογικὴ ! Ἄλλ' ὦ λογικώτατε ἀνδρῶν ἀπάντων, τὸ μὲν
 ἐκεῖνη τοῦ Ξενοφῶντος, οὗ τὸ χωρίον μεταχειρίζεται ὁ Πλούταρχος,
 ἀντιστοιχεῖ ὄχι πρὸς τὸ αὐτῇ ἀλλὰ πρὸς τὸ αὕτη. Περὶ τούτου οὐδε-
 μία ἀμφισβήτησις ὑπάρχει. Ἡ δὲ ὑπὸ σοῦ ἐπικαλουμένη ἀντίθεσις
 δῆθεν ὑπάρχει καὶ παρὰ Ξενοφῶντι· ἀλλ' ἄφ' οὗ οὗτος δὲν ἔλαβεν
 αὐτὴν πρὸ ὀφθαλμῶν, διατὶ διορθῶν δῆθεν τὸν Ξενοφ. ὁ Πλούταρχος
 ἤθελε φροντίσῃ περὶ αὐτῆς ;

Σελ. 524 c (357, 20) : « τὸν δὲ πλείω τῶν ἱκανῶν ἔχοντα καὶ
 πλείονων ὀρεγόμενον οὐ χρυσίον ἐστὶν οὐδ' ἀργύριον τὸ θεραπεῦον».
 Γρ. τὸ θεραπεῦσον κελεύει Βάσης. Πρὸς τὸ κέλευσμα τοῦ Βάση ἀντι-

τάσσω χάριν συντομίας τὸ ἐν σελ. 500 f : «ὁ δ' ἀπιστία τοῦ νοσεῖν... , κὰν παρῆ τὸ *θεραπεῦον*, ἀρνεῖται»· καὶ ἄλλ. Ἄλλὰ καὶ ἄλλως οὐδεὶς λόγος μεταβολῆς ὑπάρχει.

Περὶ τοῦ ἐν σελ. 527 b (364, 25) χωρίου ἔγραψα τὰ δέοντα ἐν τῷ Ἐπιλόγῳ.

Περὶ δὲ τοῦ ἐν σελ. 530 c *ἀπέχθεσθαι* πρβ. ὅσα ἔγραψα ἐν «Κριτικ. παρατηρήσεων ἐξελέγξει» σελ. 20 κέ., ἐξ ὧν ἀναφέρω ἐνταῦθα μόνον τὸ συμπέρασμα : «Καὶ τούτων τεθέντων, ἐμὲ οὐδὲν δικαίωμα εἶχε νὰ ψέξῃ γράφοντα *ἀπέχθεσθαι*. Διότι δι' ἐμὲ εἶνε ὅλως ἀδιάφορον τὸ πῶς ἔγραψε τὸν στίχον ὁ Εὐριπίδης· τούναντίον δὲ τὸ πῶς ὁ Πλούταρχος ἔγραψε τὸν στίχον τοῦ Εὐριπίδου, τοῦτο μάλιστα μὲ ἐνδιαφέρει. Ὅταν ἐγὼ γνωρίζω τὰ δύο ταῦτα 1) ὅτι ὁ Πλούταρχος μετεχειρίσθη τὸν τύπον *ἀπέχθεσθαι* οἷον Μαρκέλ. κεφ. 22 : «τὸ μύρτον Ἄφροδίτης φυτόν, ἢ μάλιστα θεῶν ἀπέχθεται βία καὶ πολέμοις»· καὶ 2) ὅτι ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ οἱ κώδικες ἔχουσιν *ἀπέχθεσθαι* (ὁμοίως καὶ παρ' Εὐριπίδῃ), ἐγὼ μὲν δικαιουῦμαι νὰ γράφω ἐν ἐκδόσει τοῦ Πλουτάρχου *ἀπέχθεσθαι*, οὐδεὶς δ' ἔχει δικαίωμα νὰ μὲ ψέγῃ διὰ τοῦτο».

Περὶ δὲ τοῦ ἐν σελ. 530 b (372, 6) «ὥστ' ἡ δυσωπία» ἀντὶ τοῦ *ὥσθ'*, περὶ οὗ ποιεῖται ἰδιαιτέρον λόγον, τί καὶ νὰ εἶπω ; Ὁ νοῦς μου κάμνει στάσι. Ἄς εἴπωσιν οἱ ἀναγνώσται. Ἄλλ' ὑπερβολὴ δὲν εἶνε ἂν εἴπω τοῦτο μόνον, ὅτι ἐν τῇ ἐκδόσει *χιλιάκις* τοῦλάχιστον εἶνε τὸ ὀρθὸν γεγραμμένον, ἀπαξ δὲ τὸ ἡμαρτημένον.

Κατωτέρω ἐπικρίνει τὰς ἐν τῷ χωρίῳ (σελ. 542 b = 402, 8) γραφὰς τοῦ κώδικος D, περὶ ὧν ἴδε Πρόλογον τοῦ α' Τόμου σελ. XXIII. Ἀπλῆ παράθεσις ἀρκεῖ νὰ δείξῃ εἰς τὸν δυνάμενον νὰ κρίνῃ τὴν μεγάλην διαφορὰν. Ὁ μὲν κῶδιξ D παρέχει τάδε : «Λανθάνει γὰρ οὕτω τὸν ἀκροατὴν τοῖς ἰδίοις ἐπαίνοις συνυποδύμενος (συναποδ. κῶδιξ), ὅς τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ λεγομένοις ἠδέεται καὶ χαρὰν (*χάριν* τὸ χ/φον) μὲν ἐφ' οἷς κατῶρθωσεν ἔχει». Οἱ δὲ ἄλλοι κώδικες, πλὴν ἀσημάντων διαφορῶν, τὰ ἐξῆς : «Λανθάνει γὰρ οὕτω τὸν ἀκροατὴν τοῖς ἰδ. ἐπ. συνυποδύμενον τὸ τοῦ λέγοντος ἠδέως προσδεχόμενον· καὶ χαίρει μὲν ἐφ' οἷς κατῶρθωσε λεγομένοις». Ὁ νοῦν νοεῖτω. Ὁ δὲ Βάσης «οἴνου παρόντος ὄξος ἠράσθη πιεῖν». Αἱ ἐν τοῖς ἄλλοις χ/φοῖς ἰκανῶς ἀδιανόητοι λέξεις «τὸ τοῦ λέγοντος ἠδέως προσδεχόμενον» εἶνε

είκαϊον συμπλήρωμα αντιγραφῆς τινός, ὡς ἀπέδειξα ἐν Μνημοσύνη Τόμ. 24. μέρ. Δ' σελ. 385 κέ. Τὸ δὲ λεγομένους ὅτι εἶνε παρέμβλημα φαίνεται καὶ ἐκ τούτου, ὅτι ὁ ἄριστος κῶδιξ Barberinus παρέλιπεν αὐτό.

Ἐν τοῖς ἐφεξῆς σελ. 467—474 ὑπάρχει μακρὰ παρέκβασις σκοποῦσα ν' ἀποδείξῃ ὅτι ὁ κῶδιξ D εἶνε δισκευασμένος. Ἐπειδὴ περὶ τοῦ αὐτοῦ ζητήματος πλεῖστα ἔγραψα καὶ ἐν τῇ *Μνημοσύνη* (ἐνθ. ἀν.) καὶ ἐν τῷ Ἐπιλόγῳ ἐξελέγχων τὰς αἰτιάσεις τοῦ Larsen, τοῦ Paton καὶ τοῦ Wilamowitz, ἀνδρῶν ἀρμοδιωτέρων καὶ ἀξιοπιστοτέρων τοῦ Βάση, καλὸν ἔκρινα νὰ παραλίπω ἐνταῦθα τὸν περὶ τῆς παρεκβάσεως ταύτης λόγον καὶ νὰ παραπέμψω εἰς ἐκεῖνα τόσῳ μᾶλλον, ὅσῳ περὶ τῶν αὐτῶν σχεδὸν χωρίων πρόκειται καὶ ἐνταῦθα, πλὴν ὅτι ὁ κ. Βάσης καὶ τὰ πράγματα ἰκανῶς ἀγνοεῖ καὶ εἴ τι γινώσκει παραποιεῖ ἐν γνώσει σοφιστευόμενος καὶ πονηρευόμενος καὶ προσπαθῶν ν' ἀποπλανήσῃ τὸν ἀναγνώστην. Ἀναφέρω δύο παραδείγματα μὴ ὑπάρχοντα ἐνθ. ἀν.

Ἐν σελ. 474 (τῆς Ἀθηνᾶς) γράφει τὰ ἀκόλουθα: «528 a (367,6): « τοιοῦτόν ἐστιν ἀρετὴ ἀλήθεια μαθημάτων τε κάλλος γεωμετρικῶν ἀστρολογικῶν ὧν τίνι τὰ τοῦ πλούτου φάλαρα ταῦτα καὶ περιδέ-
ραια καὶ θεάματα κορασιώδη παραβαλεῖν ἄξιον. . . ; » Τίς δύναται νὰ ὑποπτεύσῃ ὅτι ὑπῆρξεν ἐκδότης προκρίνας τῆς καλλίστης ταύτης γραφῆς τὴν ἐν τῷ D ὧδε ἔχουσαν: « . . . ἀστρολογικῶν, οἷς πάντα τὰ τοῦ πλούτου . . . θεάματα κορασιώδη παραβαλεῖν ἄξιον ». Τὰ κορασιώδη θεάματα εἶναι ἄξια νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὸ κάλλος τῶν ἐπισημονικῶν μαθημάτων ! ! ! ! »

Ὁ χρηστὸς ἐπικριτὴς ἵνα ἐξαγάγῃ τὸ τελευταῖον συμπέρασμα, πρῶτον ἀφῆρσε τὸ ἐρωτηματικὸν ἐκ τοῦ κατὰ τὴν ἐκδοσίν μου παρατεθειμένου χωρίου. Δεύτερον ἀφαιρέσας πάσας τὰς ἄλλας φράσεις ἀφῆκε μόνον τὸ θεάματα κορασιώδη ὥστε ἠδυνήθη νὰ συμπεράνῃ ὅ,τι ἤθελε. Καίτοι τὸ νόημα τοῦ χωρίου, ὡς ἐξέδωκα αὐτό, εἶνε: « ὅλα τοῦ πλούτου τὰ φάλαρα ταῦτα καὶ τὰ περιδέραια καὶ τὰ κορασιώδη θεάματα ἂν τὰ μαζεύσῃ τις εἶναι ἀνάξια νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὰ γεωμετρικὰ καὶ ἀστρολογικὰ μαθήματα. » Δὲν ἀρκοῦσι ταῦτα ἀλλ' ἐπιλέγει: « Τί λέγει περὶ τούτων ὁ κύριος van Herwerden ; Περιμένομεν τὴν ἀπόκρισιν. »

'Αλλ' ὁ κ. van Herwerden καὶ πᾶς ἀναγνώστης ἄς εἶπη πρὸ πάντων ἂν ὁ τοιαῦτα ποιῶν ἐπικριτὴς εἶνε ἄξιος πίστεως.

Εὐθὺς κατωτέρω γράφει τὰ ἀκόλουθα : «544 a (406, 17) «ἐμ-
μελής δὲ καὶ χαρίεις ὁ λήθην τινὰ καθ' αὐτοῦ λέγων ἢ ἄγνοιαν ἢ
φιλονικίαν ἢ πρὸς τινὰ μαθήματα καὶ λόγους ἀκρόασιν, ὡς ὁ Ὀδυσ-
σεὺς· αὐτὰρ ἐμὸν κῆρ ἦθελ' ἀκουέμεναι. . . . .» Οὕτως οἱ ἄλλοι
κώδικες πλὴν τοῦ D. Φανερόν δ' εἶναι ὅτι ἀντὶ τοῦ ἀκρόασιν γρ. ἀκρα-
σίαν τ. ἔ. ἀχαλίνωτον ὀρμήν. 'Αλλ' ὁ τοῦ D διασκευαστὴς τὴν πρό-
χειρον ταύτην διόρθωσιν παριδῶν διέφθειρε τὸ χωρίον τάδε γράφας :
«πρὸς τινὰ μαθήματα καὶ λόγων ἀκρόασιν ὀλιγορίαν. Κατὰ ταῦτα
ὁ Ὀδυσσεὺς λέγων αὐτὰρ ἐμὸν κῆρ ἦθελ' ἀκουέμεναι κατεγίνωσκεν
ἑαυτοῦ ὀλιγορίαν πρὸς λόγων ἀκρόασιν!!!!!!»

Ἐν μόνον ἐλησμόνησεν ἐν τῷ οἴστρω αὐτοῦ ὁ χρηστὸς ἐπικριτὴς,
ὅτι ὁ Πλούταρχος πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ἰδίου λόγου ἐμνημόνευσεν ὅχι
ἐν ἀλλὰ δύο χωρία ἐκ τοῦ Ὀμήρου. Καὶ ἐγὼ δὲ ἐν τῇ ἐκδόσει ἔθεσα
κόμμα μετὰ τὸ φιλονικίαν, ἵνα ὑποδείξω τὴν διπλῆν ταύτην ἀναφο-
ράν. 'Αλλ' ὁ κ. ἐπικριτὴς ὑπὸ πολλῆς χρηστότητος βεβαίως ἐν μόνον
παρέθηκε, τὸ ἤδη μνημονευθέν· παρέλιπε δὲ τὸ ἕτερον, ὅπερ εἶνε τόδε:
«ἀλλ' ἐγὼ οὐ πιθόμην (τ. ἔ. τοῖς ἐταίροις λισσομένοις πάλιν ἰέναι),
ἦτ' ἂν πολὺ κέρδιον ἦεν, ὄφρ' αὐτόν τε ἴδοιμι καὶ εἴ μοι ξείνια δοίη»
τ. ἔ. ἐγὼ δὲν ἐπέισθην εἰς τοὺς ἐταίρους παρακαλοῦντας νὰ γυρίσωμεν
ὀπίσω, τὸ ὁποῖον βεβαίως θὰ ἦτο πολὺ ὠφελιμώτερον· ἀλλ' ἐπροτί-
μησα νὰ μείνω διὰ νὰ ἴδω αὐτόν τὸν Κύκλωπα» κτλ. Ταῦτα δὲ
λέγων ὁ Ὀδυσσεὺς βεβαιότατα κατεγίνωσκεν ἑαυτοῦ ὀλιγορίαν πρὸς
λόγων ἀκρόασιν, ὅχι δὲ «πρὸς τινὰ μαθήματα καὶ λόγους ἀκρα-
σίαν (ἀκρόασιν)».

Ἐρωτῶ τώρα τὸν ἀναγνώστην ἂν τοιοῦτος ἐπικριτὴς εἶνε ἄξιος
πίστεως· διότι καὶ ἂν ὑποτεθῆ ὅτι ἐξ ἀγνοίας καὶ ἀμαθείας ἔγραψε
τὰ ἀνωτέρω, πάλιν ἀποδεικνύεται ὅτι εἶνε ὅλως ἀναρμόδιος κριτὴς.

Σελ. 545 f (411, 14) : «ὁ κείνου χορὸς—μείζων, οὐμὸς δὲ συμ-
φωνότερος». Ὡσαύτως 78 c. Ἐνταῦθα ὁ κ. Βάσης κανοναρχεῖ ὅ,τι
ψάλλει ὁ διδάσκαλος. Ὅθεν τὰ ἑνταῦθα λεγόμενα λέγονται καὶ πρὸς
ἐκεῖνον. Καὶ πρῶτον λέγω πρὸς τὸν Βάσην ἀπαιτοῦντα οὐκείνου, ὅτι
τοιαῦτη κρᾶσις δὲν δύναται νὰ γίνη, διότι ἐν τῷ ὁ κείνου (κείνου)
ἐλλείπει τὸ δεύτερον φωνῆεν, τὸ ἀρκτικὸν τῆς ἐπομένης λέξεως· ἔπρεπε

νά εἶνε ὁ ἐκεῖνου, ἵνα γίνῃ οὐκείνου. Ἄλλὰ καὶ ὁ ἐκεῖνου ἂν ἦτο, ἐγὼ δὲν θὰ ἔγραφον οὐκείνου, διότι γνωρίζω ὅτι ὁ Πλούταρχος οὐδαμοῦ μετεχειρίσθη τοῦτο τὸ κεκραμένον οὐκείνου· οὐδ' εἶμαι μωρὸς ὅπως μετοχετεύσω εἰς τὴν ἐκδοσιν πάσας τὰς κράσεις τὰς ἐν ταῖς γραμματικαῖς φερομένας. Οὗτος εἶνε ὁ λόγος δι' ὃν ἔγραψα μὲν *Θοιμάτιον*, ἀλλ' ἀπέφυγα νὰ γράψω *Θαίματια*, διότι τὸ μὲν πρῶτον πολλαχοῦ τοῦ Πλουτάρχου εὔρηται, τὸ δὲ δεύτερον οὐδαμοῦ. Ἄλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον. Ὁ Dindorf κατεκρίθη καὶ ὑπ' ἄλλων καὶ ὑπὸ τοῦ Blass, ὅτι μετεχειρίσθη τοιαύτην κράσιν (οὐκείνων) ἐν Δημοσθ. 198, 27 καὶ ἄλλ. παρὰ τὰ χ/φα. Ἄλλὰ καὶ ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι ἤθελον δεχθῆ τοιαύτην κράσιν, τότε τί ἔπρεπε νὰ πράξω ἐν τῷ «χρηστότητα 'κεῖνος» (σελ. 90 f); ἔπρεπε καὶ ἐνταῦθα νὰ μεταχειρισθῶ κράσιν (καὶ ποίαν;) ἢ νὰ γράψω ἐκεῖνος; Ἄλλὰ παρὰ Πλουτάρχῳ οὔτε τὸ ἐν ἐγχωρεῖ οὔτε τὸ ἄλλο· ὅστις πιθανώτατα μετεχειρίσθη ἐνιαχοῦ τὸν βραχύτερον τοῦτον τύπον *κεῖνος* ('κεῖνος). Ὁ δὲ βραχύτερος οὗτος τύπος εὔρηται σποράδην καὶ παρ' ἄλλοις τῶν πεζογράφων καὶ μετὰ βραχὺ φωνῆεν· οἷον ἐν Πλάτ. Γοργ. σ. 520 α «περὶ 'κείνων» ὅπου ἐπίσης κράσις δὲν ἐγχωρεῖ καὶ ὅπου ἐπίσης δυνάμεθα νὰ μεταγράψωμεν εὐκόλως *περὶ ἐκείνων*, ἀλλὰ καὶ ὀρθῶς; Ἰσοκρ. Παναθην. § 78 «ἅ 'κεῖνος (κεῖνος)». Δημοσθ. Φιλιππ. Γ' 41 «ἅ κεῖνοι ('κεῖνοι)». Περὶ τῆς Ῥοδ. ἐλ. § 27 «ὁ 'κείνων (κείνων)». Πρβ. Θουκ. Η' 86 «ἡ 'κεῖνοι» ὅπου ἴδ. τὴν σημ. τοῦ Porro. Παρὰ δὲ τοῖς μεταγενεστέροις ἢ χρῆσις τῆς *κεῖνος* ('κεῖνος) μένει εἰσέτι *ἀνεξέταστος*. Ἐν δὲ τῷ χωρίῳ τῆς σελ. 90 f: «οὐδ' ἐπαινεῖ τὴν χρηστότητα, 'κεῖνος ἐξ ἀδάμαντος κτλ.» ἔχω λόγους πείθοντάς με ὅτι τὸ *κεῖνος* ('κεῖνος) εἶνε τὸ ὀρθὸν ὅχι δὲ τὸ ἐκεῖνος, οὐ μόνον τὸν λόγον τῆς χασμωδίας (ἦν καὶ μετὰ βραχὺ φωνῆεν καὶ μετὰ στίξιν τηρεῖ ὁ Πλούταρχος ὅπου δύναται), ἀλλὰ καὶ τὸ ὅτι ὁ Πλούταρχος ζήλω πινδαρικῷ διὰ τὸ εὐθὺς ἐπιφερόμενον πινδαρικὸν χωρίον ἔγραψε *κεῖνος*, ὅπερ μεταχειρίζεται ὁ Θηβαῖος ποιητής. Ἐπὶ δὲ τούτοις πάντα τὰ χ/φα παρέχουσι *'κεῖνος*.

Σελ. 547 b (414, 20). Ἡ διπλῆ παραπομπή (417, 23. 528 BC) τοῦ Βάση εἶνε ἐσφαλμένη: «δεῖ γὰρ ἐρυθριαῖν ἐπαινούμενον. . . . καὶ καταστέλλειν τοὺς μέγα τι *περὶ αὐτῶν* λέγοντας, ὅπερ οἱ πολλοὶ ποιούσιν. . . . ἄχρι ἂν τῷ *περὶ αὐτῶν* καὶ τὸν παρ' ἐτέρων ἐπαινον

διαφθείρωσι». Ἐνταῦθα ἀπαιτεῖ ὁ κ. ἐπικριτῆς παρ' αὐτῶν ἀντί τοῦ περὶ αὐτῶν.

Ἄλλὰ δὲν πρόκειται τοῦτο ν' ἀποδειχθῆ. Οὐ μόνον τοῦ ὄλου συγγράμματος ὑποκείμενον εἶνε τὸ ἑαυτὸν ἐπαινεῖν, ὁ περὶ ἑαυτοῦ ἔπαινος, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ κεφ. τούτῳ περὶ τούτου πρόκειται καὶ τοῦτο πρέπει ν' ἀποδειχθῆ. Ὁ ἐν ἀρχῇ τῆς προκειμένης εἰς διόρθωσιν φράσεως γὰρ αἰτιολογεῖ τοῦτο ἀκριβῶς, ὅτι δεῖ ἀπέχεσθαι τοῦ σφᾶς αὐτοὺς ἐπαινεῖν, ὅταν ὑπ' ἄλλων ἐπαινῶνται». Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ προκειμένη φράσει ἐπαναλαμβάνεται τὸ περὶ αὐτῶν: «τοὺς μέγα τι περὶ αὐτῶν λέγοντας». Πῶς λοιπὸν ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς ἤθελε καταλήξῃ εἰς τὸν παρ' αὐτῶν ἔπαινον, ἐν ᾧ ἀκριβῶς πρόκειται περὶ τοῦ περὶ αὐτῶν ἐπαινοῦ;

Ἐν σελ. 548 e (418, 23) ὁ κ. ἐπικριτῆς ἀπαιτεῖ: «ὡς ἔμοιγε. . . ἐνοχλεῖν» ἀντί τοῦ ἐνοχλεῖ. Ἄλλ' ἢ διὰ τοῦ ὡς εἰσαγομένη φράσις ὡς ἐκ τοῦ νοήματος ὅπερ περιέχει ἀναφέρεται οὐ μόνον εἰς τὴν ἀμέσως προηγουμένην, ἣν καὶ μόνην λαμβάνει πρὸ ὀφθαλμῶν ὁ Βάσης, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐτέραν τὴν πρὸ ἐκείνης καὶ εἰς ὅλον τὸν λόγον τὸν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ κεφαλαίου. Ὁ δὲ λέγων ταῦτα διὰ τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος φράσεως τῆς διὰ τοῦ ὡς εἰσαγομένης (συχνότατα δὲ παρὰ τῷ συγγραφεῖ τούτῳ ὁ ὡς αἰτιολογεῖ) ἠθέλησε νὰ αἰτιολογήσῃ τὰ προηγούμενα: «λέγω ταῦτα, διότι ἐγὼ τοῦλάχιστον ὁμολογῶ, ὅτι ὁσάκις ἀναλαμβάνω κατὰ νοῦν τὰς σκέψεις ταύτας, μὲ ἐνοχλεῖ ὁ λόγος τοῦ Βίαντος, ὃν εἶπε πρὸς τινὰ πονηρόν, «ὡς οὐ δέδιδε μὴ οὐ δῶ δίκην, ἀλλὰ μὴ οὐκ αὐτὸς ἐπίδῃ».

Σελ. 554 c (432, 25) ὁ ἐπικριτῆς ἔκρινε καλὸν νὰ ὁμιλήσῃ διὰ μακρῶν περὶ τοῦ τυπογρ. σφάλματος ἢ φησιν ἀντί τοῦ καλῶς ἔχοντος φησίν, ἐν ᾧ ἐγὼ τὸ σφάλμα διώρθωσα ἐν ταῖς Προσθήκαις καὶ Διορθώσεσι τοῦ 7ου τόμου σελ. LI.

Σελ. 567 f (465, 19) διορθοῖ: «τῶν μελῶν τὰ μὲν (ἀντί τῶν: μὲν ὅλα τὰ μέρη) συνελαυνόντων κτλ.» Ἐν τῇ γραφῇ τοῦ κειμένου καλὰ χ/φα παρέχουσι τὰ ἀντί τοῦ τῶν καὶ ὅλων τῶν ἀντί τοῦ ὅλα τὰ. Κατὰ ταῦτα γρ. μᾶλλον: «τὰ μὲν τῶν μελῶν συνελαυνόντων» ἢ, ἂν λάβωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν γραφὴν τῶν ἄλλων κωδίκων, γρ. «ἄλλα μὲν μέλη συνελαυνόντων». Προτιμῶ τὴν πρώτην διόρθωσιν, τὸ δὲ τὰ μέρη θεωρῶ παρέμβλημα παρεισελθὸν ἐκ τῆς ὥας, ἐν ἣ προσέγραψέ τις αὐτὸ ἐπεξηγῶν τὸ «τὰ δ' . . . ἔνια δ'».

«Σελ. 572 f (478, 19): «ἔστιν οὖν πρόνοια ἢ μὲν ἀνωτάτω καὶ πρώτη τοῦ πρώτου Θεοῦ νόησις εἴτε καὶ βούλησις οὕσα». Γρ. νόησις τε καὶ βούλησις.»

Μετὰ πολλοῦ μὲν ἀξιώματος ἀποφαίνεται ὁ κ. Βάσης, ἀλλ' ἐλησμόνησε δύο τινὰ νὰ αἰτιολογήσῃ, 1) διατί τὸ Θεοῦ γράφει διὰ κεφαλ. Θ ἐπανειλημμένως, καὶ 2) διατί πάντως πρέπει νὰ γραφῇ ὅ,τι αὐτὸς προτείνει. Ποῖον εἶνε τὸ σφάλμα τῆς παραδεδομένης γραφῆς, ποία δὲ ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ ἀναγκαιότης τῆς ἰδίας διορθώσεως.

Σελ. 577 f (493, 11): «* * τοῦ μνήματος * * πίναξ χαλκοῦς ἔχων γράμματα κτλ.» Πρόκειται περὶ τοῦ τάφου τῆς Ἀλκμήνης. Τὰ διὰ τῶν ἀστερίσκων σεσημειωμένα χάσματα συνεπλήρωσεν ὁ μὲν Reiske ὧδε: «ἐπὶ δὲ τοῦ μνήματος ἔκειτο πίναξ», ἐγὼ δὲ συμφωνότερον πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ χάσματος ἀλλὰ μετὰ δισταγμοῦ ὧδε: «fort. supplendum ἐπάνω δὲ τοῦ μνήματος ἔκειτο πίναξ».

Ἄλλ' ὁ κ. ἐπικριτῆς εὐρίσκει παράλογον τὴν συμπλήρωσιν, διότι (λέγει) ἂν ὁ πίναξ ἔκειτο ἐπάνω τοῦ μνήματος, πῶς τότε πρῶτον ἐγένετο τοσαύτη ζήτησις περὶ τῆς σημασίας τῶν ἐν τῷ πίνακι γεγραμμένων. Ἐγὼ δ' ἀντιπαρατηρῶ ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀγησιλάου καὶ τοῦ Ἐπαμεινώνδου ὁ τάφος τῆς Ἀλκμήνης, ἂν ποτε ὑπῆρξεν (ἵνα προσχωρήσωμεν εἰς τὴν ιδέαν τοῦ κ. Βάση), θὰ ἦτο πιθανώτατα συγκεχωσμένος (τὰς δ' ὑπὸ τοῦ χρόνου συγχώσεις μνημονεύει ἀλλ. ὁ Πλούταρχος). Δεύτερον δὲν θὰ ἦτο πολὺ εὐλογον ὁ πίναξ ὁ ἔχων γράμματα κελεύοντα «Μούσαις συντελεῖσθαι ἀγῶνα» νὰ εἶνε κεκρυμμένος ἐν τῷ βᾶθει τοῦ τάφου. Ἐπὶ δὲ τούτοις ἐν ἀρχῇ τοῦ κεφ. ἀναγινώσκομεν τάδε: «καὶ γὰρ ἐβουλόμην πυθέσθαι—τίς ὅλως ἢ ὄψις τοῦ Ἀλκμήνης τάφου».

Ἡ ἐν σελ. 478 c (495, 3) διόρθωσις μου δὲν τῷ ἀρέσκει, ὅπερ εὐρίσκω λίαν φυσικόν· ἀλλὰ καὶ δὲν λέγει καὶ διατί, ἵνα ἀποκριθῶ.

Σελ. 582 b (505, 2): «καὶ καταλέγειν ἐκείνῳ τῶν ἱστορικῶν τούτων ἕκαστον». Τὸ τῷ ἱστορικῷ παρατηρηρεῖ ὁ ἐπικριτῆς, δὲν ὄφειλον ἀκολουθῶν τῷ Wyt. νὰ μεταβάλλω εἰς τὸ τῶν ἱστορικῶν ἀλλὰ νὰ θεωρήσω αὐτὸ ἐρμῆνευμα τοῦ ἐκείνῳ=τῷ ἱστορικῷ.

Ἄσαφῇ τὰ ῥήματα τοῦ ἀνδρός. Ὄφειλον νὰ καταλίπω ἄθικτον τὸ τῷ ἱστορικῷ, ἢ νὰ ἐξαλείψω αὐτὸ ὡς ἐρμῆνευμα τοῦ ἐκείνῳ; Ὅποτερον καὶ ἂν φρονῆ, εἶνε ἡμαρτημένον· διότι αὐτὸς ὁ Πλούταρχος

χος διὰ τῶν ἐφεξῆς ὑπεραπολογεῖται τῆς γραφῆς, ἣν εἰσήγαγον εἰς τὸ κείμενον : « οὕτω σκόπει, μὴ καὶ ἡμεῖς τῶν μαντικῶν ἐκάστου τὴν δύναμιν ἀγνοοῦντες κτλ. » Αἱ λέξεις τῶν μαντικῶν ἐκάστου λέγονται κατ' ἀναφορὰν πρὸς τὰ προηγούμενα « τῶν ἱστορικῶν τούτων ἕκαστον ». Ἄλλ' ὁ ἐπικριτὴς ἀναγινώσκει τὸν λόγον τοῦ Πλουτάρχου ὅχι ἵνα κατανοήσῃ αὐτὸν καὶ ὠφελῆθῃ, ἀλλ' ἵνα εὖρη σφάλματα πρὶν κατανοήσῃ αὐτόν. Αὕτη εἶνε ἡ αἰτία, δι' ἣν κατωτέρω (σελ. 582 c τέλ. κεφ.) γράφει : « τὸ ἔχει θὰ εἶχεν ὀρθῶς, ἂν μὴ ἐξηρτᾶτο ἐκ τοῦ ἀκουστέου. Γραπτέον ἔχει ». Ἄλλὰ δὲν ἐξαρτᾶται.

Σελ. 585 c (513, 2) : « ἀλλ' ὁ τῶν δικαίων . . . κερδῶν πολλάκις ἀφιστάς ἑαυτὸν ἐκουσίως, ἀσκει καὶ προεθίζεται μακρὰν εἶναι παντὸς ἀδίκου καὶ παρανόμου λήμματος ». Κατὰ τὸν κ. Βάσσην κακῶς μετέβαλον τὸ προεθίζεται εἰς προεθίζεται, « διότι δὲν πρόκειται περὶ ὠρισμένου ἐν τῷ μέλλοντι χρόνου, οὐ πρότερον ἐθίζεται ὁ ἐθιζόμενος, ἀλλὰ περὶ τοῦ αἰεὶ χρόνου καὶ δὴ καὶ τοῦ παρόντος ». Ὁ κ. Βάσσης παρεσύρθη ἐκ τῆς γερμανικῆς μεταφράσεως (*gewöhnt sich dazu*), ἣν ἔχων ὀδηγὸν ἠθέλησε νὰ μελετήσῃ τὸ ἑλλην. κείμενον· ἀλλ' ὤφειλε νὰ λάβῃ πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι ἡ γερμαν. μετάφρασις ἔγινε πρὸ τῆς ἐκδόσεώς μου. Ἐνταῦθα ὁ λόγος περὶ ἀσκήσεως πρὸς φιλοπλουτίαν καὶ φιλαργυρίαν. Ἀσκεῖται δὲ πρὸς τοῦτο ὅχι ὅστις δὲν κλέπτει ἢ δὲν λωποδυτεῖ τὰ τῶν ἄλλων, ἀλλ' ἐκεῖνος ὅστις πολλάκις πρότερον συνείθισεν ἑαυτὸν νὰ ἀπέχηται καὶ τῶν δικαίων καὶ συγκεχωρημένων καὶ νομίμων κερδῶν, οὗτος ἀσκεῖται καὶ προεθίζεται (τ. ἔ. συνειθίζει ἀπὸ πρωτίτερα) νὰ εἶνε μακρὰν ἀπὸ παντὸς ἀδίκου καὶ παρανόμου κέρδους. Τὰς αὐτὰς σκέψεις μεταφέρων ἐφαρμόζει καὶ εἰς τὰς ἡδονὰς, καὶ τέλος συμπεραίνει λέγων ὅτι ὅστις πόρρωθεν καὶ ἐκ τῶν προτέρων δὲν ἔχει κεκολασμένην καὶ περιωρισμένην τὴν φιλοκέρδειαν ἀλλ' ἀνέδην ἀνατεθραμμένην καὶ προειθισμένην εἰς τὰ θεμιτὰ κέρδη, οὗτος ἀκάθεκτος καὶ ἀκατάσχετος φέρεται καὶ πρὸς τὰ ἀδίκα καὶ ἀθέμιτα κέρδη καὶ λήμματα. Τώρα τίς τῶν ἀναγνωστῶν δὲν ἐννοεῖ ὅτι τὸ προεθίζεται εἶνε ἀναγκαῖα διόρθωσις καὶ οὕτως εἰπεῖν θεμελιώδης ; Ἄλλὰ τί τὰ πολλά ; Πρβ. σελ. 531 d (περὶ δυσωπ. κεφ. 7) ὅπου περὶ τῶν αὐτῶν προκειμένου λέγει τάδε ὁ φιλόσοφος : « Οὕτω δὲ δεῖ καὶ πρὸς τοὺς αἰτοῦντας ἀργύριον ἀνταίρειν, προεθιζόμενον ἐν τοῖς μήτε μεγάλοις μήτε δυσπαραιτήτοις ». Οὕτως ἔχουσιν ἐνταῦθα πάντα

τὰ χ/φα. Τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ἀναπτύσσει ὁ συγγραφεὺς καὶ ἐν σελ. 522 f.

Σελ. 603 e (562, 3) : «τὸ μέγιστον ἡσυχίας, ἧς διψῶσιν ἕτεροι, σοὶ πολλάκις τυχεῖν ἔνεστιν· ἀλλὰ πεττεύοντας καὶ ἀποκρυπτομένους οἴκοι συκοφάνται . . . εἰς ἀγορὰν καὶ εἰς αὐλὴν βίᾳ κατάγουσιν· εἰς δὲ νῆσον . . . οἱ βέλτιστοι τῶν ἀναγκαίων καὶ οἰκείων πλέουσιν». Τὸ χωρίον τοῦτο κατὰ τὸν κ. Βάσσην γραπτέον καὶ στικτέον ὧδε : «τὸ δὲ μέγιστον ἡσυχίας διψῶσιν ἑτέροις οὐ πολλάκις τυχεῖν ἔνεστιν, ἀλλὰ . . . κατάγουσιν· εἰς δὲ νῆσον κτέ.» Δύναται τις (λέγει πάλιν ὁ Βάσσης) καὶ συμφωνότερον τῇ παραδόσει νὰ γράψῃ «ἡσυχίας, ἧς διψῶσιν, ἑτέροις οὐ πολλάκις κτέ.»

Τὸ μόνον ἐν τούτοις ὀρθὸν εἶνε «τὸ δὲ μέγιστον» ὅπερ ὀφείλων εἰς ἐμὲ ἀπεσιώπησεν ὁ χρηστὸς ἐπικριτῆς, πάντα δὲ τὰ ἄλλα ἡμαρτημένα προσελθόντα ἐκ παρερμηνείας καὶ παρεξηγήσεως, ἦν καίτοι πασίδηλον ὀφείλω ἐκ περισσοῦ νὰ καταδείξω. Κατὰ τὸν κ. Βάσσην «τὴν αὐτὴν ἔννοιαν δηλοῦσι τὰ ἀπὸ τοῦ τὸ μέγιστον ἄχρι τοῦ ἔνεστιν καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ πεττεύοντας κέ. Πῶς λοιπὸν ταῦτα συνάπτονται διὰ τοῦ ἀλλὰ καὶ οὐχὶ διὰ τοῦ γάρ; Ἐπειτα τί σημαίνει τὸ πολλάκις; Ὁ ἐν τῇ νήσῳ διατρίβων οὐχὶ πολλάκις ἀλλ' ἀεὶ ἡσυχάζει». — Καὶ πρῶτον ὅτι ἀντιδιαστέλλονται ἐνταῦθα τὰ ἐν τῇ νήσῳ πλεονεκτήματα τοῦ σχετικῶς ἡσύχου βίου πρὸς τὰ μειονεκτήματα τῆς ἐν Ῥώμῃ πολυμερίμου καὶ ταραχώδους καὶ ὀχληρᾶς διατριβῆς, ἕκαστος βλέπει. Μόνος ὁ κ. Βάσσης ἀδυνατεῖ νὰ διακρίνῃ ταῦτα. Διότι ὅτι ἡ πρώτη φράσις «τὸ μέγιστον . . . ἔνεστιν» ἀναφέρεται εἰς τὸν ἐν τῇ νήσῳ φυγάδα, σαφῶς δηλοῦται καὶ διὰ τοῦ σοί· ἡ δ' ἐφεξῆς «ἀλλὰ πεττεύοντας κτλ.» ὅτι ἀναφέρεται εἰς τοὺς ἐν Ῥώμῃ διατρίβοντας ἔτι σαφέστερον δηλοῦται, καὶ δὴ διὰ τοῦ εἰσαγωγικοῦ τῆς ἀντιθέσεως ἀλλὰ (πρβ. π. χ. σελ. 496 d = 287, 10), διὰ τοῦ οἴκοι, διὰ τοῦ εἰς ἀγορὰν, διὰ τοῦ εἰς αὐλὴν, κτλ. Τὸ δ' ἐφεξῆς εἰς δὲ νῆσον κέ μονονοῦ βοᾷ ὅτι τὰ προηγούμενα ἀναφέρονται εἰς τοὺς ἐν Ῥώμῃ. Μόνος ὁ κ. Βάσσης οὐδὲν τούτων ἐνόησε, διότι οὐδεμίαν διασάφησιν παρέχει ἡ γερμ. μετάφρασις· ἀλλ' ὁμως ἐπιμένει εἰς τὴν διόρθωσιν δῆθεν τοῦ Πλουτάρχου φρονῶν ὅτι «οἶος πέπνυται». Ἐξηγήσωμεν δὲ καὶ τὸ πολλάκις, ὅπερ παρέχει δυσκολίαν τινά. Ὁ ἐν τῇ νήσῳ βίος συγκριτικῶς πρὸς τὸν ἐν Ῥώμῃ εἶνε ἡσυχώτερος· ἀλλὰ καὶ πάλιν ὁ ἐν τῇ πολυανθρωποτάτῃ

τῆς νήσου πόλει βίος συγκριτικῶς πρὸς τὰς ἤττον πολυανθρώπους πόλεις καὶ κώμας τῆς αὐτῆς νήσου ἤττον ἤσυχος. Δυνάμεθα δὲ νὰ προχωρήσωμεν καὶ περαιτέρω. Ὡστε ὁ ἐν τῇ νήσῳ βιωῶν, ἂν ὀρέγηται πλείονος ἡσυχίας, πολλάκις καὶ πολλαχοῦ (τῆς νήσου) δύναται νὰ τύχη αὐτῆς.

Σελ. 604 b (563, 25): «πόντος ἀλός, ὃ πολεὶς ἀέκοντας ἐρύκει». Οὕτω διεφθαρμένος ἐκδίδεται ὁ παρ' Ὀμήρῳ Ἰλ. Φ 59 στίχος «πόντος ἀλός πολιτῆς ὃ πολέας ἀέκοντας ἐρύκει».

Ταῦτα ἔμαθεν ἐξ ἐμοῦ ὁ κ. Βάσης, διότι τὸν μὲν πρῶτον στίχον ἀναφέρω ἐν τῷ κειμένῳ, ὡς ἦτο ἐπόμενον, διότι πάντα τὰ χ/φα οὕτω παραδίδουσιν αὐτόν· τὸν δ' ἕτερον πληρέστερον ἀναγράφω ἐν τῇ ὑποσημειώσει. Καὶ ὁμῶς ψέγομαι· ἂν δ' ἔπραττον τάνάπαλιν, ἔτι μᾶλλον θὰ ἐψεγόμην. Τὸν δ' ἐν σελ. 544 e ἀναφέρω προηγουμένως καὶ ἐν σελ. 238 b (ἐσσόμεσθα), ὅπου καὶ παραπέμπω εἰς τοῦ Bergk τὴν συλλογὴν, ἵνα ἴδῃ τις τὰς πολλὰς διαφοροὺς γραφὰς καὶ εἰκασίας, ἃς τὸ πρῶτον νῦν ἰδὼν ὁ Βάσης ἐξενοπάθησε καὶ ἐπτύρη.

Σελ. 606 e (570, 20): «ὃς διὰ τὴν εὐγένειαν ἠξιώθη μὲν γάμων βασιλικῶν, φίλων δὲ συμμαχία . . . ἐστράτευσε». Οὐδεὶς οὔτε τῶν ἀναγνωστῶν οὔτε τῶν ἐκδοτῶν οὔτε τῶν μεταφραστῶν εὗρεν οὔτε θὰ εὗρη οὐδεμίαν δυσκολίαν. Μόνος ὁ Βάσης ἄλλ' ἀντ' ἄλλων λέγων ἀποφαίνεται ὅτι πάντως γραπτέον: «ὃς ἠξιώθη μὲν διὰ τὴν εὐγένειαν γάμων βασιλικῶν κτλ.», ὥστε νὰ εἶνε ἀμφίβολος ἢ ἐξάρτησις τῆς γενικῆς. Πολὺ εὐκολώτερον ἦτο νὰ μεταθέσῃ τὸν μὲν πρὸ τοῦ ἠξιώθη, ἀλλὰ καὶ τοῦτο περιττόν. Δεινὸν δ' ὅταν τις μὴ φρονῶν δοκῆ φρονεῖν.

Σελ. 614 f (8, 19. ἰδ. Ἀθηνᾶς τόμ. I' σελ. 133 κέ): «τὴν γέρανον ἐδέξατο οὐκ εὐωχουμένην ἀλλὰ γελοῖα πάσχουσαν». Ὁ κ. Βάσης ἀπαιτεῖ «γέλωτα παρέχουσαν». Ἀλλὰ καὶ τὸ γελοῖα πάσχουσαν εἶνε ἐπίσης ὀρθὸν καὶ δὴ εὐκολώτερον.

Σελ. 616 d (13, 6): «οὐ γὰρ εἰς ἀγῶνα καθείκασιν, ἀλλ' ἐπὶ δεῖπνον ἤκουσι». «Καθείκασιν ἀντὶ τοῦ καθείκασιν ἑαυτοὺς δὲν εἶναι πιθανὸν ὅτι ἔγραψεν ὁ Πλούταρχος. Μεταγραφτέον ἄρα καθήκουσιν = κατεληλύθασιν.»

Ταῦτα ὁ κ. Βάσης· ἄλλως δ' ἔχουσι τὰ πράγματα, ὧν ἐν ἀγνοίᾳ ἀποφαίνεται ὅ,τι ἂν δόξη. «Καταβιβάζω (ἄρμα) εἰς ἀγῶνα» λέγεται διὰ τοῦ ῥήματος καθιέναι, «αὐτὸς δὲ καταβαίνω εἰς ἀγῶνα» λέ-

γεται μὲν διὰ τοῦ αὐτοῦ ῥήματος ἄλλ' ἔτι συνηθέστερον διὰ τοῦ ῥήμ. *καταβαίνω* (πρβ. π. χ. Ξεν. Ἄν. 4, 8, 27), οὐδέποτε δὲ παρ' οὐδενός ἐξεφράσθη τοιαύτη ἔννοια διὰ τοῦ ῥήμ. *καθήκειν*. Πασίγνωστον εἶνε τὸ Θουκυδίδειον (Σ' 16) «ἄρματα μὲν ἑπτὰ καθῆκα» (πρβ. Ἰσοκρ. περὶ τοῦ Ζεύγουσ κεφ. 14. Πλουτ. Ἀλκιβ. 11. Ἀγησ. 20). Ὅμοίως λέγεται καὶ *δραῖμα καθιέναι*, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ῥήμα καὶ παρὰ Πλουτάρχῳ καὶ παρ' ἄλλοις συχνότατα κεῖται ἀμεταβάτως, ἔπεται ὅτι ἀμεταβάτως δύναται νὰ λεχθῆ καὶ «καθιέναι εἰς ἀγῶνα» (δηλ. ἑαυτόν). Περιορίζομαι εἰς ὀλίγα παραδείγματα ἐκ τοῦ Πλουτάρχου, πρόχειρα καὶ εἰς τὸν Βάσσην. Ἄντων. 45 «αὐτοὶ δὲ καθέντες εἰς γόνου προβάλλοντο τοὺς θυρεούς». Ὅμοίως σελ. 363 b «ἄνθρωπον εἰς γόνου καθεικότα» (ὑπον. ἑαυτόν). Κράσσ. 22 «προβολὴν ὄρους καθειέντος» (δηλ. ἑαυτό). Σελ. 939 b «ἔπειτα πρὸς μὲν ἡμᾶς καθίησι (ὁ ἥλιος) δι' ἀέρος θολεροῦ». 444 a «τὴν δὲ φρόνησιν εἰς πράγματα πλάνης μεστὰ καὶ ταραχῆς καθειῖσαν» (ὑπον. ἑαυτήν). Ἐκ πάντων τούτων γίνεται κατὰδηλον ὅτι κάλλιστα ἔχει τὸ «εἰς ἀγῶνα καθεικάσιν» (δηλ. ἑαυτούς).

Ἄλλὰ δὲν εἶνε πρώτη φορά, καθ' ἣν ὁ Βάσης, ἐπειδὴ δὲν δύναται νὰ ἐννοήσῃ τὴν ἀμετάβατον χρῆσιν τῶν ῥημάτων, προβαίνει εἰς παραδιόρθωσιν αὐτῶν. Ἴδου τί ἔγραψεν ἄλλοτε περὶ ἀμεταβάτου ῥήματος ἐν Ἀθην. Τόμ. Γ' σελ. 277, 3 : «Ἐν τῇ αὐτῇ σελ. (261 f=245, 3) γράφει: «πάντῃ πρὸς χάριν ἐνδίδους τοῖς στρατευομένοις» Γρ. πάντ᾿Α». Ἐγὼ δ' ἀπήνησα τὰ ἐξῆς : «Τὸ ἐνδίδωμι σημαίνει ἐνταῦθα ὑποχωρῶ, ὑπέικω, ἔχει δηλ. ἀμετάβατον σημασίαν, ἣν τίς ἀγνοεῖ. Ἄλλ' ἄς παραθέσωμεν ὀλίγα μόνον χωρία ἐκ τοῦ Θουκυδίδου, οἷον 2, 81 : ὡς εἶδον αὐτοὺς ἐνδόντας, οὐκέτι ὑπέμειναν. 2, 79 καὶ ὁπότε μὲν ἐπίοιεν οἱ Ἀθηναῖοι, ἐνεδίδουσαν ἀποχωροῦσι δ' ἐνέκειντο. 3, 61 μὴ οἱ Λακεδαιμόνιοί τι ἐνδῶσι. πρβ. 1, 65. 2, 12 δις. πρβ. καὶ Πλουτ. σελ. 59 c : ἐνδίδωσι καὶ ὑπέικει μάλλον. 62 f. 125 b. 137 c : Σύγκρ. Θησ. καὶ Ῥωμ. 2. Κοριολ. 28. Ἀλεξ. 52. Κάτ. 15. 26. 48. κτλ. — Τὸ δὲ ῥήμα κατήνησεν ἀμετάβατον, διότι ἕνεκα τῆς συχνῆς χρήσεως ἤρχισεν, ὡς φαίνεται, νὰ παραλείπηται τὸ ἀντικείμενον ἑαυτὸν, ἑαυτούς κτλ. ὅπερ συνέβη καὶ εἰς τὸ συγγενές κατὰ τὴν σημασίαν ῥήμα *παρέχω*. Ἐντεῦθεν προῆλθεν ἡ ἀμετάβατος χρῆσις τοῦ ῥήματος. — Ἴδού σοι τῶρα μερικὰ ἄλλα παραδείγματα, καὶ δὴ

ἐκ τοῦ Πλουτάρχου . . . Νομ. 12 τέλ. εἰς δεισιδαιμονίαν ἐνέδωκεν. Λυσ. 15 ἐνδόντων τῶν Ἀθηναίων πρὸς ἅπαντα. Πύρ. 18 ἐνδιδόντες οἱ πολλοὶ πρὸς τὴν εἰρήνην. Μάρ. 34 εἰς σάρκα—βαρεῖαν ἐνδεδωκώς. Ἄλεξ. 75 ἐνέδωκε τότε πρὸς τὰ θεῖα. Σύλλ. 28 ἐνδοῦναι πρὸς ὕπνον (παρομοίως λέγει καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἐνδοὺς πρὸς ἡδονήν). Τούτοις προσθετέον καὶ τὴν πρὸς ἐπίρρημα σύνταξιν τοῦ ἐνδιδόναι: Φλαμ. 9 ἐμφρόνως ἐνέδωκε πρὸς τὰς διαλύσεις. — — Ἴδού σοι καὶ ἐν παράδειγμα ὅπου τὸ πάντῃ ἀντικαθίσταται δι' ἰσοδυναμίου ἐπιρρήματος. Ἐν Πομπ. κεφ. 18 ὁ Πλούταρχος λέγει περὶ τοῦ Μετέλλου τάδε: «καὶ γὰρ ὁ Μέτελλος—διετέθρυπτο τῷ βίῳ κομιδῇ πρὸς τὰς ἡδονὰς ἐνδεδωκώς.» Ἡδύνατό τις νὰ πολλαπλασιάσῃ τὰ παραδείγματα. Ἄλλὰ πρὸς τί; Sapiienti sat. Παῦσον λοιπὸν—νὰ διορθοῖς συγγραφέα, οὐ τὰς χρήσεις ἐλάχιστα γνωρίζεις» (Ἐν τῇ ἐπιφυλλίδι τῆς Ἐφημερίδος 27 Μαρτίου 1892).

Σελ. 617 a (14, 31): «ἢ καὶ προπόσεις. . . ἀνέλωμεν, αἷς πρὸς τοὺς ἐπιτυγχάνοντας οὐδ' ἀκρίτως ἀλλ' ὡς ἐνδέχεται μάλιστα χρώμενοι τιμῶμεν». Ὁ κ. Βάσης προτείνει «αἷς περ οὐ τοὺς ἐπιτυγχάνοντας οὐδ' ἀκρίτως. . . χρώμενοι τιμῶμεν». Τὸ δ' ἐξῆς εἶναι: αἷς περ οὐ τοὺς ἐπιτυγχάνοντας τιμῶμεν οὐδ' ἀκρίτως (χρώμενοι) ἀλλ' ὡς ἐνδέχεται μάλιστα χρώμενοι αὐταῖς τιμῶμεν οὐς τιμῶμεν».

Ἄλλὰ τοιαύτας συντάξεις οὐδεὶς ὀρθοφρονῶν δύναται νὰ μεταχειρισθῇ, ἢκιστα δ' ὁ Πλούταρχος. Πολὺ ὀρθότερον, ὡς εἰκός, ὁ Herwerden: αἷς οὐ πρὸς τοὺς ἐπιτυγχάνοντας. . . ἀλλ' ὡς ἐνδέχεται μάλιστα (* *) χρώμενοι τιμῶμεν». Κατὰ τὴν γνώμην μου τὸ χωρίον πρέπει νὰ διασκευασθῇ ὧδε: «αἷς περ οὐ πρὸς τοὺς ἐπιτυγχάνοντας. . . ἀλλ' ὡς <πεφυλαγμένως> ἐνδέχεται μάλιστα χρώμ. τιμῶμεν». Τὸ αἷς περ εἶνε προτιμότερον, διότι ὁ ἀντιγραφεὺς ἠδύνατο ἐκ τοῦ περ νὰ μεταπηδήσῃ εἰς τὸ πρὸς, καὶ οὕτω νὰ παραλίπη τό τε περ καὶ τὸ οὐ. Τὸ δὲ πεφυλαγμένως παραδείγματος χάριν ἀνεπλήρωσα, δυνατόν καὶ ἄλλο τι νὰ ἐλλείπη, οἷον πεφεισμένως ἢ τι ὅμοιον.

Σελ. 622 d (27, 17) Γρ. μάλλον: «ἐμπεσὼν εἰς ἔρωτα καθάπερ εἰς πῦρ σίδηρος, ἀνεθείς κτλ.». Δηλαδή τὸ κόμμα πρέπει νὰ τεθῇ ὄχι μετὰ τὸ ἔρωτα ἀλλὰ μετὰ τὸ σίδηρος. Αὕτη εἶνε ὀρθοτέρα στίξις.

Σελ. 630 d (53, 15) τὴν φράσιν «ἂν μὴ κελεύσῃ ἄλλος τις (τις ἄλλος) τῶν παρόντων—λέγωσι» μεταγράφει ὧδε: «ἂν μὴ κελεύσαν-

τός τινος τῶν παρόντων . . . λέγωσι», διότι οὕτως αποβαίνει «ὁ λόγος κομψότερος» λησμονῶν ὅτι ἐν τῇ διορθώσει τῶν συγγραφέων δὲν πρόκειται νὰ εὐρωμεν τί τὸ κομψότερον, ἀλλὰ τί πιθανώτατα ἔγραψεν ὁ διορθούμενος συγγραφεύς.

Αὐτ. κατωτέρω : «καὶ ταῦτ' οὖν ἐρωτῶντες χαρίζεσθαι τοῖς ἀποκρινομένοις». Ἐγὼ ἐν τῇ ὑποσημείωσει προέτεινα : «Malim ἐρωτῶντας ἔστι χαρίζεσθαι». Ὁ δὲ κ. Βάσης : «Ἐρωτῶντ' ἔστι χαρίζεσθαι». Δὲν εἶνε ταῦτα παιδαριώδη; Δὲν ὑπάρχουσι πλεῖστα χωρία δύσκολα εἰς διόρθωσιν προκειμένα ;

Σελ. 631 b (55, 19) : «πολλῶν λόγων ἀφορμὰς προσιέμενος». Εἰς τὸ χωρίον ὑπεσημείωσα ὅτι ὁ Reiske προέτεινε *προϊέμενος*. Ὁ δὲ Βάσης παρατηρεῖ : «Τοῦ Reiske ἡ εἰκασία συμφωνεῖ τοῖς ἐν 630 d κειμένοις : «ἀφορμὰς προέσθαι».

Ἄλλὰ τίς λέγει τὸ ἐναντίον ; Τὸ χωρίον παρελείφθη, διότι εὐρισκόμενον ἐν τῷ αὐτῷ κεφ. ὀλίγον ἄνωτέρω εἶνε παντὶ ἀναγνώστη πρόχειρον καὶ φανερόν.

«Σελ. 637 e (73, 22) : «ὅθεν ἀρχῆς μὲν ἄνευ γεγονέναι ζῶον οὐ λέγομεν, ἀρχὴν δ' εἶναι ζωογονίας, ὑφ' ἧς πρῶτον ἡ ὕλη μετέβαλε, δυνάμεως κρᾶσίν τινα καὶ μίξιν ἐνεργασαμένης γόνιμον». Ἄδηλον μένει ἐν τῇ γραφῇ ταύτῃ τίς εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ζωογονίας. Σὺ δὲ γράφεις : «ἀρχὴν δ' εἶναι ζωογονίας . . . δυνάμεις κρᾶσίν τινα . . . ἐνεργασαμένας γόνιμον» καὶ ἔξεις τὴν ἀρχὴν τῆς ζωογονίας».

Κατ' ἀρχὰς ἠπόρουσαν πῶς κατέληξεν εἰς τὴν παραδιόρθωσιν ἀπλουστάτου χωρίου· εἶτα δ' ἀνεῦρον ὅτι ἡ γερμαν. μετάφρασις ἀπεπλήρησεν πάλιν τὸν κ. Βάσην, ὅστις ὤφειλε νὰ ἐννοῇ κάλλιον οὐ μόνον τὸ ἑλλην. κείμενον ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν λατινικὴν μετάφρασιν, ἣτις μεταφράζει ὀρθῶς ἐνταῦθα καὶ δὴ κατὰ λέξιν. Μόνη διαφορὰ εἶναι ὅτι ἡ γερμ. μετάφρασις λέγει ὅτι «ἀρχὴ τῆς ζωογονίας εἶνε ἡ δύναμις κτλ.», ὁ δὲ κ. Βάσης ἀδυνατῶν νὰ τρέψῃ τὸ *δυνάμεως* εἰς *δύναμιν* προετίμησε νὰ διορθώσῃ «δυνάμεις . . . ἐνεργασαμένας», οὐδόλως φροντίσας περὶ τοῦ ἀτοπωτάτου πληθυντικοῦ. Ἄλλ' ὅμως τὸ χωρίον ἔχει κάλλιστα ἑλληνιστί. Τὸ εἶναι εἶνε τὸ λεγόμενον ὑπαρκτικόν· καὶ ἵνα ἐννοήσῃ κάλλιον ὁ Βάσης, μεταφράζω κατὰ λέξιν ἢ μᾶλλον ἀναλύω αὐτό : «ἀρχὴ δ' ὑπάρχει ζωογονίας—ἐν ᾧ δυνάμεις ἐνεργάσατο κρᾶσίν τινα κτλ.» Οὕτω δ' ἐννόησε τὸ χωρίον οὐ μόνον ὁ Λατῖνος

ἀλλὰ καὶ ὁ Γερμανὸς μεταφραστὴς, ὅστις ὁμῶς προετίμησε χάριν σαφηνείας ὄχι νὰ μεταφράσῃ ἀλλὰ νὰ παραφράσῃ.

«Σελ. 638 b (75, 13) : «ἀπολαύειν τὰ νεώτερα πράγματα κειμένων ἐν τοῖς παλαιοτέροις ὀνομάτων.» Γρ. ἐπὶ τοῖς παλαιοτέροις».

Δὲν γνωρίζομεν πῶς ἐξηγεῖ τὸ χωρίον, ὅπερ ὤφειλε νὰ διασαφήσῃ, ἵνα ἀποφανθῶμεν περὶ τῆς διορθώσεως.

Αὐτ. «τὸν οὖν τόπον ἐν ᾧ γυμνάζονται πάντες οἱ ἀθληταί, παλαίστραν καλοῦσι, τῆς πάλης τοῦνομα κτησαμένης τὸ πρῶτον· εἶτα καὶ τοῖς αὖθις ἐφευρεθεῖσιν ἐμπαρασχεῖν.» Τὸ χωρίον τοῦτο μεταγράφει ὧδε : «τὸν οὖν τόπον, ἐν ᾧ . . . οἱ ἀθληταί, τῆς πάλης κτησαμένης (ἢ ἄλλως : τὴν πάλην κτησαμένην) τὸ πρῶτον εἶτα καὶ τοῖς αὖθις ἐφευρεθεῖσιν ἐμπαρασχεῖν».

Καὶ ἐνταῦθα οἰκτρῶς ἀπεπλανήθη· διότι, εἰ καὶ διεσκεύασε τὸ χωρίον κατὰ δύο τρόπους, οὔτε σύνταξιν ὀρθὴν παρέχει οὔτε νόημα. Ἄς δοκιμάσῃ νὰ τὸ ἐξηγήσῃ ὁ βουλόμενος· ἢ μᾶλλον ἄς ἐξηγήσῃ αὐτὸ κύτος ὁ διορθωτὴς καθ' ὅποτέραν βούλεται διόρθωσιν. Κατὰ μὲν τὴν πρώτην τὸ ὑποκείμενον τοῦ ἐμπαρασχεῖν φαίνεται ὅτι εἶνε τὸ τὸν τόπον, ἀλλὰ τότε ποῖον εἶνε τὸ ἀντικείμενον τοῦ κτησαμένης (ἀφ' οὗ τὸ ὑπάρχον τοῦνομα ἐφρόντισε νὰ ἐξαλείψῃ) ; Κατὰ δὲ τὴν β' διορθωσιν τὸ ὑποκ. τοῦ ἐμπαρασχεῖν δυνατὸν νὰ εἶνε τὸ τὴν πάλην, ἀλλὰ τότε τὸ ἐμπαρασχεῖν ἐκλαμβάνει ἄλλως κατὰ τὴν α' διορθωσιν καὶ ἄλλως κατὰ τὴν β'. Ταῦτα πάντα δὲν ἔχρηζον διασαφήσεως ; — Καὶ ὁμῶς ἂν ἐμελέτα καλῶς τὴν ὑποσημειώσιν μου, ἐξ ἧς ἠδυνήθη νὰ μάθῃ τοῦτο μόνον, ὅτι ἡ ὀριστικὴ καλοῦσι δὲν ἔχει καλῶς, θὰ ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ ὀρθότερον τὸ χωρίον. Καὶ ἐν μὲν τῇ ὑποσημειώσει εἶπον ἐγὼ ὅ,τι ὤφειλον, ἀλλὰ καὶ δὲν ἠδυνάμην νὰ διαστίζω τὸ κείμενον καθ' ἄς προέτεινα ἐν τῇ ὑποσημειώσει γραφάς, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἐν αὐτῷ ὑπαρχούσας. Ἄλλων διορθώσεων ἢ τῶν ἐν τῇ ὑποσημειώσει ἀναφερομένων τὸ χωρίον δὲν χρήζει, ἀλλὰ πρέπει νὰ διαστιχθῇ ὧδε : «τὸν γοῦν τόπον, ἐν ᾧ γυμν. πάντες οἱ ἀθλ. καὶ παλαίστραν καλοῦσι, τῆς πάλης τοῦνομα κτησαμένης τὸ πρῶτον εἶτα καὶ τοῖς αὖθις ἐφ. ἐμπαρασχεῖν», ἐν ᾧ ἡ μετοχὴ κτησαμένης δὲν προσδιορίζει τὸ καλοῦσι ἀλλὰ τὸ ἐμπαρασχεῖν. Τοῦτο δὲ τὸ ῥῆμα καὶ ἀλλαχοῦ μετεχειρίσθη ὁ Πλούταρχος οἷον σελ. 45 b. 64 e. 407 c. 722 b. 1014 b. Γάλλ. κεφ. 29. Περὶ δὲ τῆς συντάξεως πρβ. σελ. 395 c.

«Σελ. 639 d (79, 4): «Παυσαμένου δὲ τᾶδελεφου τᾶλλα μὲν ἔφην ἀληθῶς λέγεσθαι, τὴν δ' αἰτίαν τῆς τάξεως οὐκ ἐπενόουν». Καὶ τυφλῷ δῆλον ὅτι τὸ ἐπήνου εἶνε ἡ μόνη ὀρθὴ γραφή».

Καὶ ἡ γερμαν. μετάφρασις ἐπήνου μεταφράζει. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐνταῦθα ὑπάρχει διπλῆ γραφή, ἐξετάσωμεν μᾶλλον τί ἀπαιτοῦσι τὰ συμφραζόμενα. Εὐθὺς κατωτέρω λέγει ταῦτα ὁ συγγραφεὺς: «ἐδόκει δὲ καὶ τῶν ἄλλων τισὶ μὴ πιθανὸν εἶναι γεγονέναι τὸ πυκτεῦειν καὶ παλαίειν πρότερον—τοῦ τροχάζειν». Ἐπομένως καὶ ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ πρέπει νὰ λέγηται ὅχι «δὲν ἐπεδοκίμαζον» ἀλλὰ «δὲν ἠδυνάμην νὰ ἐννοήσω, νὰ εὕρω τὴν αἰτίαν τῆς τριαύτης τάξεως». Τὸ ἐπενόουν λοιπὸν ὀρθότερον. Ἐπὶ δὲ τούτοις σημειωτέον ὅτι ἐγὼ ἐν τῇ ἐκδόσει μου γράφω ὅχι ὅπως ἐσφαλμένως μετέγραψεν ὁ Βάσης ἐπήνου ἀλλὰ ἐπήνου τ. ἔ. ἄνευ πνεύματος καὶ ἄνευ ὑπογεγραμμένης· διότι οὕτως ἔχει ὁ κώδιξ.

Σελ. 644 c (93, 5): «ἀλλ' ὅπου τὸ ἴδιον ἔστιν, ἀπόλλυται τὸ κοινόν; ὅπου μὲν οὖν μὴ ἴσον ἔστιν». Ἐνταῦθα ἐξαλείφει τὸ ἐρωτηματικὸν ὁ κ. Βάσης. Ἄλλὰ καὶ ἐνταῦθα δάνειος ἡ σοφία αὕτη ἐκ τῆς γερμαν. μετάφρασεως, ὅπου ἡ φράσις αὕτη εἰσαγομένη διὰ τοῦ ἴσως ἂν εἶποι τις κεῖται ἐντὸς εἰσαγωγικῶν. Ἰδίᾳ τοῦ Βάση γνώμη εἶνε ὅτι αἱ ἀποκρίσεις, ἐν αἷς ὑπάρχει ἡ αὐτὴ λέξις καὶ ἐν ταῖς ἐρωτήσεσι, γίνονται «κατὰ τὸ γνωστὸν τῆς ἀνθυποφορᾶς σχῆμα»! Τὸ χωρίον ἔχει πολλὰς δυσκολίας· ὁ μὲν Madvig «ὅπου ποῖον τὸ ἴδιον» ἵνα ἡ ἀπόκρισις ἀρμόζη κάλλιον. Ὁ δὲ Reiske προσθέτει εἰς τὸ «μὴ ἴσον ἔστιν» τὸ «οὐδὲ δίκαιόν ἐστιν», ἡ δ' ἐλαχίστη πασῶν εἶνε ἢν ὑφηρεῖται ἡ γερμ. μετάφρασις.

Σελ. 648 a (103, 3): «Τὴν δ' ἄλυσσον καλουμένην βοτάνην καὶ λαβόντες εἰς τὴν χεῖρα μόνον. . . ἀπαλλάττονται λυγμοῦ». Μεταγραπτέον κατὰ τὸν κ. Βάσην ἄλυκτος, ὅπερ ὀφείλεται εἰς τὴν δημιουργικὴν δύναμιν αὐτοῦ εἶνε δὲ καὶ τῆς αὐτῆς ρίζης πρὸς τὸν λυγμόν! Ἀπὸ τοῦδε οὐ μόνον τὰ κείμενα τοῦ Πλουτάρχου θὰ μεταβληθῶσιν, ἀλλὰ καὶ οἱ βοτανικοὶ ἐνωτισθέντες τὸν Βάσειον ὄρον θὰ σπεύσωσι νὰ εἰσαγάγωσιν αὐτὸν εἰς τὰς βοτανικάς. Διατί ὅχι; Μήπως καὶ τὸ μάραθ(ρ)ον, εἰς ὃ προστρίβοντες οἱ ὄφεις τοὺς ἐκ τῆς φωλείας ἀμβλυποῦντας ὀφθαλμοὺς γίνονται ὀξυδερκέστεροι, δὲν ἔχει τὴν ἀρχὴν ἐκ τοῦ «μάλ' ἀθρεῖν τὴν ὄπα», ὅθεν καὶ τὸ ἡμέτερον «μάλ' αθρον»; Ἄν

δὲν πιστεύει ὁ κ. Βάσης, ἄς παραβάλῃ αὐτὸν τὸν Πλούταρχον, ἵνα παραλίπω ἄλλους, σελ. 974. πρβ. τὸν λατιν. ὄρον *anethum feniculum* καὶ τὰ ἐκ τούτου νεώτερα ὀνόματα τῶν εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν, ἐφ' ἃ ἴσως ἐπέδρασέ τι καὶ ἡ ἑλλην. ἐτυμολογία.

«Σελ. 652 α (114, 12) : «τὰς δὲ (τῶν ἀτόμων) προσλαμβάνειν ἐκ τοῦ σώματος, ὡς ἂν ἔχωσι κράσεως ἡμῖν ἢ φύσεως ὀμιλήσαι». Γρ. ὡς ἂν ἔχουσι κράσεως ἡμῖν ἢ φύσεως ὀμιλήση (ὑπακ. ὁ οἶνος). Ὁ δὲ νοῦς : ἀναλόγως τῆς κράσεως ἢ φύσεως, ἣν ἂν ἔχωμεν τὸν οἶνον προσφερόμενοι (=τοῦ οἴνου ὀμιλοῦντος ἡμῖν)».

Ἄλλο γλαῦξ ἄλλο κορώνη φθέγγεται. Τοῦτο τὸ πρὸς τὸν νοῦν τοῦ Βάση σύμφωνον, καὶ ἂν παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ φράσις «τοῦ οἴνου ὀμιλοῦντος ἡμῖν» εἶνε ἑλληνικὴ, λέγεται ἑλληνιστί : «ὡς ἂν ἔχωμεν κράσεως ἢ φύσεως, τοῦ οἴνου ὀμιλοῦντος ἡμῖν». Εἶνε λοιπὸν ἀνάγκη νὰ μεταφράσῃ ὁ κ. Βάσης ὅπως οὖν κατὰ λέξιν τὴν φράσιν, ἣν αὐτὸς κατεσκεύασεν, ἵνα πιστεύσωμεν αὐτόν. Ἄλλ' ἡ Βάσειος φράσις οὔτε ἑλληνικὴ εἶνε οὔτε νοῦν ἔχει.

«Αὐτ. κατωτέρω : πρῶτόν θ' (Γρ. δ') ὑπείμι τὸ γιγνόμενον ὑπὸ τῶν ἰατρῶν· τοῖς μὲν γὰρ ἐκλελυμένοις καὶ τόνου τινὸς δεομένοις κατὰ τὰς ἀρρωστίας στομάχου θερμὸν μὲν οὐδὲν προσφέρουσιν, οἶνον δὲ διδόντες βοηθοῦσι». Γραπτέον ἐπήει μοι καὶ στομάχοις».

Οὐδέτερον ἀληθές. Γρ. μᾶλλον ὑπήει με, τὸ δὲ στομάχου ἐατέον κατὰ χώραν, διότι προσφέρομεν καὶ δίδομεν ὄχι τοῖς στομάχοις ἀλλὰ τοῖς ἀνθρώποις.

Σελ. 654 c (121, 12) τὸ ἔσται δὲν πρέπει νὰ ὀβελισθῇ, διότι οὐδεὶς λόγος, ἀλλὰ νὰ μεταγραφῇ εἰς ἔστιν.

Σελ. 656 α (127, 1) : «τῶν δ' ἰατρῶν λέγει τοὺς πλέον πιόντας κελεύειν ἐμεῖν, εἶθ', ὅταν μέλλωσι καθεύδειν, ἄρτον εἰς μέλι καταβάψαντας ἐμφαγεῖν ἔδοσαν». Οὕτως ἀντέγραψε τὸ χωρίον ὁ κ. ἐπικριτῆς, παραλιπὼν ἄδηλον διατὶ τὸ μετὰ τὸ ἰατρῶν ὑπάρχον τινας. Δὲν ἀρκεῖ τοῦτο ἀλλὰ προτείνει νὰ διαγραφῇ τὸ ἔδοσαν ὡς περιττὸν ῥάκος. Ἄλλ' ἐγὼ ἐρωτῶ αὐτόν πρῶτον πρὸς τί νὰ προσραφῇ τὸ ῥάκος τοῦτο, ἐν ᾧ ἄνευ αὐτοῦ ἢ σύνταξις ἀπλουστέρα· καὶ δεύτερον διατὶ τὰ μὲν ἄλλα ἀπαρέμφοτα (κελεύειν ἐμεῖν — καθεύδειν) φέρονται κατ' ἐνεστῶτα, τοῦτο δὲ μόνον κατ' ἀόριστον.

Σελ. 657 α (131, 15) : «ἐγὼ δ' ἐκέλευσα λαβόντα ποτήριον

έντεινάσθαι τὴν ἐπαινουμένην κρᾶσιν καὶ ἄρμονίαν, καὶ προσελθὼν ὁ παῖς ἐπέχει τὸν ἄκρατον». Οὕτως ἔγραψεν ὁ Βάσης τὸ χωρίον ἄνευ λόγου. Καὶ πρῶτον διατὶ *έντεινάσθαι καὶ ὄχι έντεινεσθαι*, ἐν ᾧ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἢ πρᾶξις ἀπαιτεῖ χρόνον τινά. Δεύτερον, ἂν δὲν τῷ ἤρεσκεν ἢ γραφὴ τοῦ Παρισινοῦ κώδικος Ε, διατὶ προέκρινε τὴν γραφὴν ἐπέχει, καὶ ὄχι τὴν τοῦ Βιενναίου κώδ. *υπέχει*; Προκειμένου περὶ κράσεως τοῦ οἴνου μεθ' ὕδατος, εἶνε παράλογον νὰ γράφη τις «ἐπέχει . . τὸν ἄκρατον», διότι ὁ ἄκρατος *υποχεῖται* ἐν τῷ ποτηρίῳ, *ἐπιχεῖται* δὲ τὸ ὕδωρ, καθ' ἣν ἂν τις βούληται ἀναλογίαν· καὶ πάλαι καὶ νῦν. Ἡ δὲ γραφὴ τοῦ κώδ. Ε ἴσως σημαίνει: «ὁ παῖς *υπέκρουε* τὴν ἄκρατον ἄρμονίαν, καθ' ὃν χρόνον ὁ Ἀρίστων παρεσκευάζε τὴν ἐπαινουμένην κρᾶσιν.

Σελ. 659 d (137, 15) γράφει: «τῆς φθορᾶς ἐκεῖτε (ἀντὶ τοῦ ἐκεῖ) συντρεχούσης». Μόνον δὲ πρὸς διόρθωσιν ὑπολείπεται (λέγει) τὸ ἐν σελ. 745 e χωρίον «ταῖς έντειϋθεν ἀπιούσαις ἐκεῖ ψυχαῖς», ἀλλὰ δὲν τὸ διορθῶναι, «διότι τὸ χωρίον ἐκεῖνο νοσεῖ».

Καλέ, τί λέγεις; Χωρία εἶνε πάμπολλα τοιαῦτα, οἷον Ῥωμ. 29 ἐκεῖ δ' ἄνεισιν. Νομ. 8 ἐκεῖ πανταχόθεν ὠσαμένων + Σύλλ. 29. Φ. Μάξ. 25 τὸν πόλεμον — — ἐκεῖ μεθιστάναι. Μάρ. 38 ἐκεῖ προσελθόντες. Λύσ. 3 τὰ πλοῖα—ἐλκεσθαι—ἐκεῖ. Κρασσ. 10 ἐκεῖ φερόμενον. αὐτ. 26 ἐκεῖ . . ἐρρύησαν. Εὐμ. 13 ἐκεῖ συνεπορεύοντο. Ἄγησ. 32 συνέλθειν—τοὺς μὲν ἐκεῖ—τοὺς δ' ἀλλαχόσε τῆς πόλεως. Πομπ. 66. ἐκεῖ—ὑπεξέπεμψεν. Ἀλέξ. 76 κομίσωσιν ἐκεῖ. Καῖσ. 39 ἐκεῖ περιπάσαι τὸν πόλεμον. αὐτ. 66 καλοῦντος ἐκεῖ. Φωκ. 25 ἐκεῖ περιπέμψαι. αὐτ. 34 ἐκεῖ — προσαγαγών. Ἄντ. 56 ἐκεῖ συνήει. Βροῦτ. 26 ἐκεῖ—ἐκάλει (δῖς). Ἄρτοξ. 7 ἐκεῖ—συνέλθωσι+ Ἄράτ 37. Ὅθ. 7 μετήγαγεν ἐκεῖ. Ἡθικ. σελ. 287 a + 352 e + 576 d ἐκεῖ βαδίζειν. 408 d ἐκεῖ κατέλθη.

Παραλείπω πάντα τὰ ἄλλα ἐπιρρήματα ὁμοίας τοπικᾶς σχέσεις ἐκφράζοντα. Ἐρωτῶ δὲ τὸν κ. Βάσην ἂν ἐξήτασε πρῶτον πάντα τὰ χωρία ταῦτα καὶ ἐσπούδασε τὴν παρὰ Πλουτάρχῳ χρῆσιν ἢ ἀπλῶς ὀρμώμενος ἐκ τοῦ γενικοῦ κανόνος, ὃν ἔμαθεν ἐν τῷ σχολείῳ, προέβη εἰς διόρθωσιν. Ὁ Wilamowitz τοῦλάχιστον, οὐ τοὺς ἱμάντας τῶν ὑποδημάτων ὁμολογεῖ ὁ Βάσης ὅτι δὲν δύναται νὰ λύσῃ, ἀπαιτεῖ ὅπως ἀφίνωμεν ἀνέπαφα τὰ χωρία τοῦ Πλουτάρχου, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ-

νος ὀρμάται ἐκ γενικῶν τινῶν ἰδεῶν. Ἄλλ' ἡ μέθοδος αὕτη εἶνε ἐσφαλμένη. Διότι ἡ διόρθωσις ἐκάστου συγγραφέως πρέπει νὰ ὀρμάται ἐκ τῆς ἀκριβεστάτης γνώσεως τῆς γλώσσης, ἣν μεταχειρίζεται ὁ διορθωτέος συγγραφεύς. Αἱ ἐκ τῶν προτέρων ἀξιωματικαὶ ἀποφάνσεις εἶνε συνήθως ἡμαρτημένα. Π. χ. ἐν τρισὶ χωρίοις (ἴσως καὶ ἀλλαχοῦ) λέγει ὁ Πλούταρχος ἐκεῖ βαδίζειν. Ὅταν γνωρίζωμεν καὶ τὰ τρία ταῦτα χωρία, δυσκόλως θὰ προβῶμεν εἰς διόρθωσιν· ἐν ᾧ, ὅταν γνωρίζωμεν μόνον τὸ ἓν, ὡς ὁ Βάσης, εἶνε πιθανώτατον ὅτι θὰ τολμήσωμεν διόρθωσιν, ἣτις εὐκόλως θὰ ἐλεγχθῆ ἡμαρτημένη. Ἐγὼ ἔχω συνειλεγμένα πάντα τὰ ἐπιρρήματα τὰ ὁμοίαν τοπικὴν σχέσιν ἐκφράζοντα, καὶ ἐντεῦθεν ὀρμώμενος φρονῶ ὅτι ἀπὸ τοῦ Πλουτάρχου ἤδη ἤρχισε νὰ ἐπισκοτιζήται ἡ ἀκριβὴς χρῆσις τῶν ἐπιρρημάτων τούτων.

Σελ. 659 f (138, 4) : «ὦ Σόσσιε Σενεκίων, τοῦ Πολυβίου Σκιπίωνι παραινοῦντος Ἀφρικανῶ μὴ πρότερον ἐξ ἀγορᾶς ἀπελθεῖν ἢ φίλον τινὰ ποιήσασθαι τῶν πολιτῶν. Φίλον δὲ δεῖ μὴ — ἀκούειν τὸν ἀμετάπτωτον καὶ ἀβέβαιον, ἀλλὰ κοινῶς τὸν εὐθύνοον (!) ὡσπερ. . . συνεργοῦ. Ἄλλ' ὄρα τὸ τῆς παραινέσεως». Οὕτως ἐξέδωκε τὸ χωρίον ὁ Βάσης ὅλως ἀδιανοήτως· διότι πρῶτον μὲν μετὰ τὸ τῶν πολιτῶν ἔστιξε τελείαν, ἐν ᾧ ὁ Πλούταρχος συνείρει ἐξήγησίν τινα περὶ τοῦ φίλου, ὅπως εὐθύς κατωτέρω περὶ τοῦ εὐνοου, καὶ οὕτω καθεξῆς μέχρι τοῦ Ἄλλ' ὄρα, ὅπερ μεταγραπτέον εἰς ὄρα· διότι ἐντεῦθεν πιθανώτατα ἄρχεται ἡ ἀπόδοσις ἣν ὑπεσημείωσα. Περὶ δὲ τοιούτων περιόδων ἴδ. Praefat. I p. LVI. Δεύτερον ὁ κ. Βάσης ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἐφιλοδώρησεν ἡμῖν καὶ νέαν ὅλως λέξιν εὐθύνοον, ἐν ᾧ ὄφειλε νὰ γράψῃ εὐνοον! Καὶ τρίτον ἀντὶ τοῦ συνεργοῦ ἔγραψε συνεργοῦ. Καὶ ὅμως ψέγει τοὺς ἄλλους ὅταν ἐν ὀλοκλήρῳ πολυσελίδῳ τόμῳ παραλείπωσιν ἓνα σύνδεσμον εἰ! Ἄλλ' ὁ Βάσης ἐμνημόνευσε τὸ χωρίον τοῦτο ὅχι ἵνα παραδιορθώσῃ αὐτό, ἀλλ' ἵνα παραινέσῃ ἡμῖν ὅτι πρὸ τοῦ «ὦ Σόσσιε Σενεκίων» πάντως ἐλλείπουσι «λέξεις τινές, ὧν θὰ ἦτο καὶ τὸ ῥῆμα, εἰς ὃ ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἀπόλυτος μετοχὴ ἀνήκει». Δυνατὸν, ἀλλὰ τὸ πάντως εἶνε, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ, ἡμαρτημένον· διότι ἐγχωροῦσι καὶ ἄλλαι ὑποθέσεις 1) ὅτι τὸ «ὦ Σόσσιε Σενεκίων» δυνατὸν νὰ ὀφείληται εἰς τινα ἀντιγραφέα, ὅστις προσέθηκεν αὐτὸ μόνον διότι δυσαρέστως ἔφερε τὴν ἐν ἀρχῇ ἔλλειψιν τοῦ Σενεκίωτος. 2) καὶ ἡ προσφώνησις «ὦ Σόσσιε Σενεκίων» (οὕτω γρ. καὶ ὅχι «ὦ

Σόσσιε Σκιπίων» ὡς γράφει ὁ καθηγητῆς τῶν λατιν. γραμμῶν Βάσης) ὡς τὸ πολὺ κεῖται παρενεθικῶς, ἐνταῦθα δ' ἴσως παρέβη τὴν συνήθειαν ταύτην ὁ Πλούταρχος χάριν τῆς χασμωδίας. Διότι ποῦ ἤθελε θέσῃ τὴν προσφώνησιν ταύτην; Μετὰ τὸ *Πολυβίου*; Ἄλλὰ θὰ ἐγεννᾶτο χασμωδία. Μετὰ τὸ *παραινούντος* ἐπίσης δὲν ἠδύνατο, διότι καὶ συνανήκουσαι λέξεις θὰ ἐχωρίζοντο. Ἐπίσης διὰ τὴν χασμωδίαν δὲν ἠδύνατο νὰ τάξῃ τὰς λέξεις μετὰ τὸ *Ἀφρικανῶ*. Αὐτὸ δὲ τοῦτο τὸ *Ἀφρικανῶ* διατὶ ἐχώρισεν ἀπὸ τοῦ *Σκιπίωνι*;

Σελ. 660 h (139,9): «καὶ μὲν γὰρ παλαιόντων ἐπιβολαὶ καὶ ἔλξεις κονιορτοῦ δέονται, ταῖς δὲ φιλικαῖς λαβαῖς ὁ οἶνος ἀφὴν ἐνδίδωσι μιγνύμενος λόγῳ· λόγος γὰρ αὐτῶ τὸ φιλάνθρωπον καὶ ἠθοποιὸν ἐπὶ τὴν ψυχὴν ἐκ τοῦ σώματος ἐποχετεύει καὶ συνδίδωσιν». Γρ. *ἐπιλαβαὶ* ὡς δεικνύει καὶ τὸ *λαβαῖς*. Ὡσαύτως γρ. αὐτοῦ τ. ἔ. τοῦ οἴνου. Τέλος ἀντὶ τοῦ *συνδίδωσιν* μεταγρ. *συνδιήσιν*».

Πολλὰ διορθώσεις ἀλλ' οὐδεμία εὐλογος. Πρῶτον τὸ *ἐπιβολαὶ* ἔχει τὸν λόγον του, διότι πρῶτον *ἐπιβάλλουσι* χεῖρας οἱ παλαιόντες εἶτα *ἐπιλαμβάνονται*. Προηγεῖται λοιπὸν τὸ *ἐπιβολαὶ*. Δεύτερον τὸ αὐτῶ ὡς εἰκὸς συναπτόεν πρὸς τὸ *ἐποχετεύει καὶ συνδίδωσιν*· ἐνθα ὁ οἶνος παρίσταται ὡς τὸ ὄργανον, δι' οὗ μετοχετεύεται ἐπὶ τὴν ψυχὴν τὸ φιλάνθρωπον καὶ ἠθοποιόν· ὁ δὲ οἶνος διὰ τοῦ λόγου γίνεται ἠθοποιὸς καὶ φιλάνθρωπος. Πρὸς δὲ τὴν δοτικὴν ἔχει σχέσιν καὶ τὸ *συνδίδωσιν*. Τρίτον τὸ ῥῆμα τοῦτο μεταγρ. ὄχι *συνδιήσιν*, ὅπερ ὄφειλε νὰ ἐξηγήσῃ ὁ κ. ἐπικριτῆς, ἀλλὰ *συνενδίδωσιν*, ὅπερ ὑποδεικνύει τὸ ἡγούμενον *ἐνδίδωσι*. Τοῦ χωρίου τούτου παρέχει ἱκανὰς διασαφήσεις τὸ προοίμιον τοῦ Γ' βιβλίου.

«Σελ. 667 d (160, 13): «πολλοὶ γὰρ ἀφικνοῦνται τὴν ὥραν αὐτόθι καὶ συνουσίας ποιοῦνται μετ' ἀλλήλων ἐν ἀφθόνοις πᾶσι κτλ.» Ἐπειδὴ ὁ Πλούταρχος βεβαίως μὲν δὲν ἠδύνατο νὰ εἴπῃ αὐτόθι ἀφικνοῦνται ἀντὶ τοῦ αὐτόσε, ἀμφίβολον δὲ ἂν εἶπέ ποτε «τὴν ὥραν ἀφικνοῦμαι» ἀντὶ τοῦ τῆς ὥρας, διὰ τοῦτο ἐξαλειπτόεν τὸ ἀφικνοῦνται ὡς ἀνοήτου τινὸς ἔμβλημα».

Ἄλλος τις προέτεινεν αὐτόθι *διατρέψοντες*, ἀλλ' οὔτε νὰ προσθέσωμεν οὔτε ν' ἀφαιρέσωμεν εἶνε ἀνάγκη· μόνον ἴσως δυνάμεθα νὰ μεταγράψωμεν τὸ αὐτόθι εἰς αὐτόσε, ὅπερ ἐδήλωσα καὶ ἐν τῇ ὑποσημειώσει. Λέγων δὲ ὁ κ. Βάσης ὅτι ἀντὶ τοῦ τὴν ὥραν ὄφειλεν ὁ

συγγραφεὺς νὰ εἶπη τῆς ὥρας δεικνύει ὅτι ἐξακολουθεῖ ἀκόμη νὰ φρονῆ ὅτι αἱ φράσεις « τὴν ὥραν, τὴν εἰωθυῖαν ὥραν, τὴν τεταγμένην ὥραν κλπ. » εἶνε νεοελληνικαί, ὡς ἀπεφάνθη ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Γ' σελ. 271 στ. 4, γράψας τάδε : « Αὐτ. 187 d (σ. 43, 3) : ἀντὶ τοῦ νεοελληνικοῦ «καὶ τὴν εἰωθυῖαν ὥραν ἀριστᾶ» ὡς οἱ τε ἄλλοι πάντες Ἕλληνες λέγουσι κτλ. ». Περὶ τούτου ἔγραψα τὰ δέοντα ἐν τῇ Ἐφημερίδι (23 Μαρτίου 1892). Ἀλλὰ καὶ νῦν εἶμαι ἠναγκασμένος νὰ διδάξω αὐτὸν ὅτι καὶ τὸ τὴν ὥραν εἶνε ἐπίσης ἐλληνικόν. Ἴδου ὀλίγα παραδείγματα : Ἡσίοδ. Ἀσπ. 401 τὴν ὥραν μάρναντο. Ἡρόδ. Β' 6' 5 καὶ τὴν ὥρην (τ. ἔ. κατὰ τὸν ὠρισμένον. κατὰ τὸν προσήκοντα χρόνον) ἐπαγινέειν σφι αἶγας. Η' ιθ' 10 κομιδῆς δὲ πέρι τὴν ὥρην αὐτῶ μελήσειν, ὥστε ἀσινέας ἀπικέσθαι ἐς τὴν Ἑλλάδα (ὅπου τὸ τὴν ὥρην δὲν πρέπει νὰ ἐκληθῆ ὡς ὑποκ. τοῦ μελήσειν, ἀλλὰ νὰ ἐξηγηθῆ χρονικῶς ὡς ἀνωτ.). Ξενοφ. Οἶκον. 17, 1 ἄλλο τι — γινώσκεις ἢ τὴν ὥραν σπεῖρειν ἧς πάντες — ἄνθρωποι πείραν λαβόντες — ἐγνώκασι κρατίστην εἶναι ; αὐτόθ. 20, 16 ὅταν — ὁ μὲν ἔχη τινὰ ἐπιμέλειαν ὡς τὴν ὥραν αὐτῶ ἐν τῷ ἔργῳ οἱ ἐργάται ὦσιν, ὁ δὲ μὴ ἐπιμελῆται τούτου. Λουκιαν. σ. 263 καὶ λουσάμενον ἤκειν κελεύσω τὴν ὥραν ἐπὶ τὸ δεῖπνον. Ὁμοίως σελ. 713 (Ὀν. ἢ Ἀλεκτρ. κεφ. 7). Διοδ. 13, 94 τὴν ὥραν τῆς ἀπαλλαγῆς — παρῆν εἰς τὴν πόλιν. Παρὰ δὲ Πλουτάρχῳ ἐκτὸς τοῦ ἀλογίστως ὑπὸ τοῦ Βάσης διορθουμένου χωρίου ὑπάρχει καὶ ἕτερον ὅμοιον ἐν βί. Λουκούλ. κεφ. 3 αὐτόθι τὴν ὥραν ἀναμενῶ. πρβ. Ἀριστ. Ἀχ. στ. 23 ἄλλ' ἄωρίαν ἤκοντες. Περὶ τῶν ἄλλων φράσεων (πᾶσαν ὥραν, τὴν τεταγμένην ὥραν, τὴν εἰωθυῖαν ὥραν κτλ.) πρβ. Πλουτάρ. Καμ. κεφ. 41. Θεμιστ. 14. Μαρί. 37. Κάτ. 5. σελ. 754 f. Αἰσχύλ. Εὐμέν. 109. Εὐριπ. Βάκχ. 132. Πλάτ. Φαίδρ. 229 a. Νόμ. 865 e. Ξενοφ. Κυνηγ. 5' 4. Ἀπομν. Γ' η' 10. Οἶκον. ιθ' 18. Αἰσχ. κ. Τιμάρ. κεφ. 5. Ἀνδοκ. περὶ τῶν Μυστ. 137. Κρατῖν. παρ' Ἀθην. σ. 374 d. Ἀριστοτ. περὶ τὰ Ζ. ἰστ. Ε' 33. Θ' 19. Μετεωρ. Γ' 2. Ἀθηναί. Πολιτ. κεφ. 30. Προβλ. Κ5' 52. πρβ. καὶ Ἡσυχ. «ἀσάλπικτον ὥραν· τὸ μεσονύκτιον». Τέλος, ἂν ὁ κ. Βάσης ἀκόμη δὲν ἐπέισθη, ἄς ἀναγιώσῃ ὅσα μετ' ἐμὲ ἔγραψεν ὁ Κόντος ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Δ' σελ. 61 : «Λέγεται ἐλληνιστὶ τὴν ὥραν, τὴν προορηθεῖσαν ὥραν, τὴν τεταγμένην ὥραν, τὴν εἰωθυῖαν ὥραν, κτλ.» ἄτινα μετὰ πολλῆς ἀκριβείας μέλλει νὰ ἐξετάσῃ ἀλλαχοῦ.

Ἐν σελ. 669 e (166, 17) ὑποστηρίζων ὁ ἐπικριτὴς τὴν γραφὴν τῶν χ/φων παρενθέτει πρὸ τοῦ αὐτοῖς τὸν ἄν. Ἄλλὰ τὸν ἄν τοῦτον ἄλλοι παρενέθεσαν πολὺ πρότερον.

Σελ. 673 a (177, 18): «ὄταν δ' ἐκεῖνο (τὸ σῶμα) μετρίως ἔχη καὶ ἡσυχάσῃ, πραγμάτων ἀπαλλαγείσα (ἡ ψυχὴ) — ἐπὶ τὰς αὐτῆς ἡδονὰς τρέπεται, λόγοις εὐωχουμένη καὶ μαθήμασι καὶ ἱστορίαις καὶ τῷ ζητεῖν τι ἀκούειν τῶν περιττῶν.» Ἐν τούτοις ὁ ἐπικριτὴς θεωρεῖ τὸ ἀκούειν ὡς παρέμβλημα σχολαστικοῦ τινος. Σφάλλεται, ὡς συνήθως· διότι τὸ ἀκούειν ἐν οὐδεμιᾷ τῶν προηγουμένων ἐννοία σαφῶς καὶ ἰδίᾳ ἐκφραζόμενον εἶνε ἀναγκαιότατον. Ὁ δὲ Πλούταρχος ἀπέδιδε πολλὴν σπουδαιότητα εἰς τὸ ἀκούειν (ὅθεν καὶ συγγράμματα ἴδια περὶ αὐτοῦ ἔγραψεν)· δὲν ἠδύνατο λοιπὸν νὰ τὸ παραλίπη. Καὶ ἀλλαγῶ δὲ συνάπτει τὴν ἱστορίαν πρὸς τὴν ἀκοήν ὡς ἐνταῦθα, οἶον Σερτωρ. κεφ. 1 «ἐνιοί — συνάγουσιν ἱστορίαν καὶ ἀκοήν — ὅσα λογισμοῦ καὶ προνοίας ἔργοις ἔοικεν. 386 a πλάττεσθαι ἱστορίαν καὶ ἀκοήν ἐτέρων πρὸς τὸ ἀνυπεύθυνον. Ἀλκιβ. 10 εἰ δὲ Θεοφράστῳ πιστεύομεν, ἀνδρὶ φιληκόῳ καὶ ἱστορικῷ παρ' ὄντινον τῶν φιλοσόφων. 45 a ὁ φιλήκοος καὶ φιλόλογος αἰετίνος αἰτίας εὐρετικὸς ἔσται. 394 f φιλοθεάμων τις ἡμῖν καὶ περιττῶς φιλήκοός ἐστιν ὁ ξένος. 704 e. 385 e παρακαλεῖ πρὸς τὸ σκοπεῖν τι καὶ ἀκούειν καὶ διαλέγεσθαι περὶ αὐτῶν». κτλ. κτλ.

Σελ. 673 c (178, 7). Τὸ ἐν ἀρχῇ τοῦ πρώτου προβλήματος *Περὶ ὧν* ὁ ἐπικριτὴς νομίζει ὅτι ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ *περὶ τούτων δέ*. Λατινικώτερον τοῦ δέοντος, καὶ δεῖται ἀποδείξεως· ἡ δὲ ἀπόδειξις, ἂν ὁ ἰσχυρισμὸς ἀληθεύει, πάντως θὰ ὑπάρχη ἐν τῇ ἀμέτρῳ πληθύνει τῶν ἐν τοῖς συγγράμμασι τοῦ Πλουτάρχου κεφαλαίων.

«Σελ. 676 b (186, 12): «τὰ γὰρ πιτυώδη χωρία λέγουσιν ἡδύοινον τὴν ἄμπελον φέρειν καὶ τὴν θερμότητα τῆς γῆς Θεόφραστος αἰτιαται. . . οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῆς πίτυος αὐτῆς εἰκὸς ἀπολαύειν τὴν ἄμπελον». «Τὸ τοῦ μὴν ἀλλὰ (κατὰ τὸν ἐπικριτὴν) δηλοῖ σαφῶς ὅτι ἡ τοῦ Θεοφράστου αἰτιολογία ἀντιτάττεται πρὸς τὴν ὑπόληψιν ὅτι ἡ πίτυς αὐτὴ καθηδύνει τὸν οἶνον. . . Κατὰ ταῦτα μεταγραπτέον: καίτοι θερμότητα τῆς γῆς».

Ἐνταῦθα, ἂν ὑπάρχει τι τὸ διορθώσεως χρῆζον, εἶνε τὸ φέρειν, ὅπερ μεταγρ. μᾶλλον εἰς τρέφειν πρὸς. Στράβ. Ε' γ' 5: «τὸ δὲ

Καΐκουβον, ἐλῶδες ὄν, εὐοινοτάτην ἄμπελον *τρέφει*». — Διὰ δὲ τοῦ οὐ μὴν ἀλλὰ ἐξαίρων ἐπιφέρει εἰς τὰ προηγούμενα ὁ συγγραφεὺς καὶ τὴν ἐκ τῆς πίτυος ὠφέλειαν τῆς ἀμπέλου. Ὅτι δὲ οὐδεμία ἀντίταξις ὑπάρχει κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐπικριτοῦ, ἀποδεικνύει ἡ ἐκ μέρους τοῦ Θεοφράστου προσθήκη: «εἶναι δὲ καὶ τὴν ἄργιλλον θερμὴν, διὸ καὶ *συνεκπέττειν* τὸν οἶνον, ὡσπερ καὶ τὸ ὕδωρ ἐλαφρότατον καὶ ἡδιστον ἡ ἄργιλλος ἀναδίδωσιν», ἅπερ δεικνύουσι συμφωνίαν πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου εἰρημένα, ὅχι ἀντίταξιν.

679 a (195,1): «λόγων δὲ κοινωνίαν ἀναιροῦσιν οἱ πολλοὺς εἰς ταῦτό συμφοροῦντες μᾶλλον δ' ὀλίγους ποιοῦσιν ἀλλήλοις συνεῖναι· καὶ κατὰ δύο γὰρ ἢ τρεῖς ἀπολαμβάνοντες ἐντυγχάνουσι καὶ προσδιαλέγονται». «Παράσιτος ὅλως ὁ καὶ ἐκεῖνος».

Καὶ ἐνταῦθα παρεξήγησις. Οἱ ἰδιαιτέροι ὄμιλοι δυνατὸν βεβαίως νὰ περιέχωσι δύο καὶ τρεῖς μόνον, ἀλλὰ δυνατὸν νὰ περιέχωσι καὶ πλείονας. Τοῦτο δὲ τὸ δεύτερον εἶνε καὶ τὸ συνηθέστερον. Οἱ ἐκ δύο καὶ τριῶν συγκείμενοι ὄμιλοι εἶνε τὸ ἐλάχιστον ὄριον, πλείονες δύνανται νὰ ἀποτελῶσι τοὺς ἄλλους ὀμίλους. Ἐπομένως ἂν ἐξαλειφθῇ ὁ καὶ, θὰ σημαίνεται ὅτι μόνοι οἱ ἐκ δύο καὶ τριῶν συγκείμενοι ὄμιλοι θὰ ὑπάρχωσιν· ὅπερ ἄτοπον.

Σελ. 679 d (196,4): «Ἐν ταῖς ὑποδοχαῖς ἐκάστοτε τοὺς ἐπιτηδεῖους παραληπτέον· ἐπιτήδαιοι δὲ τῶ μὲν ἡγεμόνι δειπνίζοντι συνδειπνεῖν οἱ τ' ἄρχοντες . . . καὶ οἱ πρῶτοι τῆς πόλεως· ἐν δὲ γάμοις ἢ καὶ γενεθλίοις οἱ κατὰ γένος προσήκοντες». Ἐνταῦθα εἰκάζει ὁ ἐπικριτὴς «τῶ μὲν ἡγεμόνα δειπνίζοντι», μόνον καὶ μόνον διότι ἀντίκειται περίστασις πρὸς περίστασιν.

Περιττὴ ἢ τοιαύτη ἀντίθεσις· διότι ἐν τῇ τελευταίᾳ φράσει κατ' ἀνάγκην ὑπονοεῖται «οἱ κατὰ γένος προσήκοντες (ἐπιτήδαιοι συνδειπνεῖν τοῖς γάμοις ἢ γενεθλία ἐορτάζουσιν)». Ἡ ὑπάρχουσα λοιπὸν ἀντίθεσις ἔχει καλῶς καὶ περιττὴ πᾶσα ἄλλη.

«686 c (216, 4): «προβλημάτων δὲ καὶ λόγων φιλοσόφων ὑποθέσεις αὐτοὺς τοὺς μεμνημένους εὐφραίνουσιν αἰεὶ πρόσφατοι παροῦσαι· καὶ τοὺς ἀπολειφθέντας οὐχ ἥττον ἐστιᾶν παρέχουσι τοῖς αὐτοῖς ἀκούοντας καὶ μεταλαμβάνοντας». Γρ. αὐτοὺς τε (τοὺς τοῦ τοιοῦτου συμποσίου μετεσχηκότας) τοὺς μεμνημένους εὐφραίνουσιν. Τὸ δὲ τοῖς αὐτοῖς εἶναι ὄργαν. δοτικὴ εἰς τὸ ἐστιᾶν ἀναφερομένη».

Καὶ πρῶτον ὅλως ἄτοπος εἶνε ἡ μεταβολὴ τοῦ *μεμνημένου* εἰς *μεμνημένους*. Ὁ κ. ἐπικριτὴς δὲν ἀνέγνωσεν οὔτε τὰ προηγούμενα οὔτε ἄλλα τινὰ σχερικὰ τοῦ Πλουτάρχου, καὶ μάλιστα τὴν σελ. 1089 a: «οἱ δὲ τούτῳ μάλιστα τὸν σοφὸν ἡγούμενοι διαφέρειν, τῷ *μνημονεύειν* ἐναργῶς καὶ συνέχειν ἐν αὐτῷ τὰ περὶ τὰς ἡδονὰς φάσματα καὶ πάθη». Καὶ ὀλίγον ἀνωτέρω: «Τῆς δὲ ἡδονῆς ἡ ψυχὴ παραλαβοῦσα τὴν μνήμην ὡσπερ ὄσμην—φυλάττει» κλπ.— Δεύτερον ἡ προσθήκη τοῦ *τε* ὅλως περιττὴ. Πόθεν γνωρίζει ὁ ἐπικριτὴς ὅτι ἐλλεῖπει ὁ *τε*; Εἶνε τοῦλάχιστον ἀναγκαῖος; οὐδαμῶς. Τρίτον τὸ τοῖς αὐτοῖς πιθανώτατα ἀναφέρεται εἰς τὸ αὐτοὺς τοὺς *μεμνημένους*. Περὶ δὲ τῆς συντάξεώς μου ἴδε τὴν ἐκδοσίν μου. Ὑπάρχουσι δὲ πολλὰ εἰκασίαι καὶ διορθώσεις, ἃς χάριν συντομίας παραλείπω.

Σελ. 680 f (200, 3): «Οὕτως οὐδὲν ἀπέχει καὶ ἀνθρώπου ψαῦσιν τὴν μὲν ὠφέλιμον εἶναι τὴν δ' ἀπηνῆ καὶ βλαβεράν». Ὁ Turnebus καὶ Vulcobius ἀντὶ τοῦ ἀπέχει προτείνουσιν ἀπεικός, ὁ δὲ ἐπικριτὴς ἀπέοικεν ἀνθρώπου, ἐγὼ δὲ εἴκασα ἀπέοικε καὶ ἀνθρ. Ὁμοίως πρὸ πολλοῦ ἔχω γράψῃ *τῆσδε* ἀντὶ τοῦ *τῆς* δὲ ἐν σελ. 747 f (392, 20) καὶ τούτων λεγομένων ἐν σελ. 748 c (394, 9), τοῦ δὲ ἐκ διττογραφίας προελθόντος.

Σελ. 682 e (205, 4). Ἐνταῦθα καίει καὶ τέμνει τὸ δὴ λεγόμενον γράφων ὧδε: «Ὡστε θαυμάζειν καὶ κατασκοπεῖν τὸ σῶμα, τῆς μεταβολῆς ἐγγύς εἰσι καὶ φερόμενοι ταῖς ἕξεσι πρὸς τὸ χεῖρον ἑαυτοὺς <δοκοῦσι> καταβασκαίνειν». Δὲν ἀρκοῦσι δὲ ταῦτα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπόμενα «Ταῦτα δὲ γίγνεται . . . κακοῦσθαι» μετατίθησι μετὰ τοῦ Graf μετὰ τὸ *μεγαλοπρεπῶς* (σελ. 683 a=206, 3). Ταῦτα δὲ πάντα, διότι νομίζει ὅτι ὁ ἐνταῦθα ὁμιλῶν δὲν παραδέχεται τὴν βασκανίαν, ἐν ᾧ καὶ τὰ προηγούμενα καὶ τὰ ἐπόμενα ὑποδηλοῦσι τὸ ἐναντίον. Ἐπίσης περὶ τοῦ χωρίου τούτου ὑπάρχουσι πολλὰ εἰκασίαι, ἃς παραλείπω χάριν συντομίας· τοῦτο μόνον λέγω ἐνταῦθα χάριν τοῦ κ. Herwerden ὅτι ἡ γενικὴ *τῆς* μεταβολῆς εἶνε διὰ τὸ *θαυμάζειν*.

Σελ. 684 e (210, 15): «εἰ μὴ νῆ Δία τούναντίον ἡ συκῆ περισπῶσα τὴν τροφὴν ἐξαιρεῖ τὸ τῆς δριμύτητος». Ἐνταῦθα ὁ ἐπικριτὴς ἀφαιρῶν τὸ ἄρθρον τὸ ἐπαινεῖ μὲν τὴν ἰδίαν ὀξυδέρκειαν, ψέγει δὲ τὴν σκυθικὴν ἀμουσίαν τῶν ἀντιγραφόντων τὰ παλαιὰ κείμενα

καὶ ἀγνοούντων τὴν κομψοτάτην καὶ τῷ Πλουτάρχῳ οικειοτάτην σύνταξιν : «ἐξαιρεῖ τῆς δριμύτητος». Ἄλλ' ὁ μεμουςωμένος ἐπικριτῆς ἐλησμόνησε ν' ἀναφέρῃ ἔν μόνον παράδειγμα ταύτης τῆς οικειοτάτης τῷ Πλουτάρχῳ συντάξεως τοῦ ῥήμ. *ἐξαιρεῖν* πρὸς τοιαύτην γενικὴν. Ἄν δὲν ἀναφέρῃ ἔν τουλάχιστον παράδειγμα, σκυθικὴ ἄγνοια τῆς Πλουταρχείου χρήσεως πρέπει ν' ἀποδοθῇ εἰς αὐτὸν μᾶλλον.

Σελ. 689 e (226, 4) : «μὴ νομίζοντες *ἐκθλιψιν* εἶναι παντάπασι μῆτε τῆς ξηρᾶς τροφῆς τὴν πείναν μῆτε τῆς ὑγρᾶς τὴν δίψαν, ἀλλὰ τοῦ μετρίου καὶ ἀρκοῦντος ἔνδειαν· οἷς γὰρ ὅλως ἂν ἐλλίπη θάτερον, οὔτε πεινώσιν οὔτε διψῶσιν ἀλλ' εὐθὺς ἀποθνήσκουσιν». Ἄντι τοῦ *ἐκθλιψιν* γρ. *ἐκλειψιν*».

Λυπηρὸν εἶνε ὅτι ὁ ἐπικριτῆς, ἂν καὶ ἀπὸ ἐτῶν ἀσχολεῖται εἰς τὴν ἐπίκρισιν τῆς ἐκδόσεώς μου, φρωᾶται ἀγνοῶν τὰ στοιχειωδέστατα τοῦ ἐκάστοτε ζητήματος. Π. χ. ἐνταῦθα ἡ κοινὴ γραφὴ εἶνε *ἐκλειψιν*, ἡ δὲ τῶν ἀρίστων *χ/φων ἐκθλιψιν*, ἥτις ἔχει ἄριστα διὰ τοὺς γνωρίζοντας τὸν Πλούταρχον, οἷον πρβ. ὅσα προηγουμένως εἶπε περὶ τοῦ αὐτοῦ ζητήματος σελ. 688 b «ὥστε νεαρὰν ποιεῖν τὴν ὄρεξιν *ἐκθλιβομένων* τῶν ἐώλων καὶ χθιζῶν».

Σελ. 690 b (227, 3) : «διὸ καὶ πολὺν ζῶσιν ἔνιοι τῶν ἀποκαρτερούντων χρόνον, ἂν ὕδωρ μόνον λαμβάνωσιν, ἄχρι ἂν οὐ πᾶν ἐξικμασθῇ τὸ τρέφειν—δυνάμενον». Τὸ οὐ ἀνατρέπει τὴν ἔννοιαν. Διὸ ἀναγνωστέον *ἄχρι ἂν ἅπαν* προσθετέον δὲ καὶ τότε τὸ χωρίον τοῖς πολλοῖς παραδείγμασι τῆς τοῦ α καὶ οὐ ἐν τοῖς ἀντιγράφοις συγχύσεως».

Καὶ Βάσης ἐν παλαιογράφοις ! Ἄπορῶ πῶς δὲν κατέληξεν εἰς τὸ *ἄχρι ἂν σύμπαν*, ἀφ' οὗ τὸ ΟΥ=CΥ. Ἄλλὰ πάντα ταῦτα τὰ παλαιογραφικὰ παίγνια περιττὰ, ἀφ' οὗ ἀπὸ πολλοῦ χρόνου ἀποκατεστάθη τὸ ὀρθὸν «*ἄχρι ἂν οὐ πᾶν*».

Σελ. 692 a (232, 20) : Ἄντι τοῦ τὰ *ἱμάτια* ἀπαιτεῖ ὁ ἐπικριτῆς εἰκῆ καὶ ἀλογίστως *θαῖμάτια*. Ἄλλ' ἴδε ὅσα ἔγραψα περὶ τῆς σελ. 545 (411, 14).

Σελ. 694 f (240, 20) : «τὴν θερμότητα συστελλομένην καὶ πλεονάζουσαν ἐντὸς ἀναλίσκειν τὴν τροφήν, εἴτ' ἐπιλειπούσης καὶ αὐτῆς, ὥσπερ πῦρ ἀπομαραίνεσθαι». Ἐνταῦθα διερωτᾶται ὁ ἐπικριτῆς περὶ τῆς σημασίας τοῦ καὶ τοῦ πρὸ τοῦ αὐτῆς, ἵνα καταλήξῃ εἰς τὴν διόρθωσιν καὶ αὐτῆν. Ἄλλὰ περιτταὶ καὶ αἱ διερωτήσεις καὶ ἡ διόρ-

θωσις, ὑπαρχούσης προχείρου ἐν τῇ ὑποσημειώσει τῆς πληροφορίας ὅτι ὁ Ψελλὸς παρέλιπε τὸν καί. Ὁ δὲ Ψελλὸς εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν χ/φον κρεῖττον τῶν νῦν ὑπαρχόντων.

Σελ. 696 b (244, 16) : «καὶ μὴν μόνον ἀκράτητον διαμένει καὶ ἄμικτον» (τὸ ἔλαιον). Ὅπου, ὡς εἰκός, ὁ Βάσης διορθοῖ ἄκρατον ἀντὶ τοῦ ἀκράτητον. Ἀλλὰ τῆς παιδαριώδους διορθώσεως ὤφειλε ν' ἀποτρέψη αὐτὸν καὶ μόνον τὸ ὅτι οὐδεμιᾶς διορθώσεως μνεῖα γίνεται ἐν τῇ ὑποσημειώσει· μάλιστα δὲ ἡ ἀνάγνωσις τοῦ προκειμένου κεφαλαίου, οὐ ἐν τέλει, ἵνα παραλίπω τᾶλλα, ἀναγινώσκονται τὰ ἐξῆς : «τὸ δ' ἔλαιον—διὰ λεπτότητα μεταβάλλει καὶ κρατούμενον ἐκपुरοῦται». Τὸ ἀνωτέρω λοιπὸν ἀκράτητον ἔχει κάλλιστα.

Σελ. 697 e (249, 4) προτείνει ν' ἀναγνωσθῇ συνεθίζωμεν ἀντὶ τοῦ συνεθίζωμεν. Ἀλλ' οὐδεμία ἔννοια προτροπῆς ὑπάρχει ἐνταῦθα πλὴν μόνον διὰ τὸν εὐαίσθητον κ. Βάσην. «Ἡμεῖς (λέγει ὁ συγγραφεὺς) δὲν ἔχομεν ἀνάγκην τῆς παραινέσεως τῶν Λακεδαιμονίων πρὸς τοὺς νέους, τοὺς τὸ πρῶτον μετέχοντας τοῦ φιδιτίου· διότι συνεθίζωμεν νὰ μεταχειριζώμεθα λόγους, οἵτινες ἀβλαβῶς δύνανται ν' ἀνακοινωθῶσι πρὸς πάντας». Ἐν τοιοῦτῳ λόγῳ ἡ διόρθωσις συνεθίζωμεν φθείρει τὸ νόημα. — Ἐν σελ. 702 d κατενόησεν ὅτι ἀπαιτεῖται ἐπ' αὐτῆς καὶ ἐν σελ. 703 e ὅτι γρ. ἡμεροῦται κατ' ἀπτικὴν σύνταξιν.

Ἀλλ' ὁ ἐπικριτὴς μεγάλην σπουδαιότητα ἀποδίδει εἰς τὴν διόρθωσιν τοῦ ἐν σελ. 705 e (267, 6) χωρίου : «μῆτε πόλιν ἀνάλωτον νομίζειν τὴν τὰς ἄλλας πύλας. . . ὄχυράς ἐχούσης (2) ἂν διὰ μιᾶς οἱ πολέμιοι παρελθόντες ἔνδον εἰσί». Οὕτω μετέγραψε τὸ χωρίον· ἄπορον δὲ τί θέλει νὰ δηλώσῃ διὰ τοῦ ἐν παρενθέσει 2. Ἴσως εἶνε ἐρωτηματικόν. Ἀλλ' ἔλθωμεν εἰς τὸ πρᾶγμα. «Τὸ χωρίον, λέγει, θεραπεύεται κάλλιστα (!), ἐὰν μεταγράψωμεν «μῆτε πόλιν ἀνάλωτον νομίζειν τὴν ἧς (!) τὰς ἄλλας πύλας. . . ὄχυράς ἐχούσης διὰ μιᾶς οἱ πολ. παρελθόντες ἔνδον εἰσί». Ἀφ' οὗ δὲ θεραπεύεται κάλλιστα, προσθέτει τάδε : «Ἀντὶ τοῦ τὴν δύναται νὰ γραφῇ καὶ τιν'».

Ἄν δύνασαι, μὴ θαυμάσης, ἀναγνώστα, τὴν διορθωτικὴν ἰκανότητα τοῦ νέου Ἀριστάρχου. Ἀλλὰ τίς θ' ἀρνηθῇ ὅτι ἀντὶ τῶν παιδαριωδῶν τούτων δοκιμίων ἀπλουστέρα διόρθωσις εἶνε ἢ διὰ μόνης τῆς μεταβολῆς τοῦ ἐχούσης εἰς ἔχουσαν, ὀφειλομένη εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς Βασιλείας ; Ἀλλ' ἂν τις ὅμως δὲν ἀρκεῖται εἰς ταύτην, ἀπορῶν

πῶς ἡ ἀρχῆθεν αἰτιατικὴ ἔχουσαν μετεβλήθη εἰς γενικὴν ἐν πᾶσι τοῖς χ/φοῖς, εὐκόλος εἶνε ἄλλη διόρθωσις, ἣτις φαίνεται ὅτι εἶνε καὶ ἀληθεστέρα. Μεταγραπτέον δηλ. ὧδε : «μῆτε—νομίζειν, ἦν τὰς ἄλλας —ἐχούσης διὰ μιᾶς—ένδον ὧσι». Τὸ μετὰ τὸ ἐχούσης ὑπάρχον ἂν φαίνεται ὅτι ἦτο διάφορος γραφὴ τοῦ ἦν.

Σελ. 707 e (278, 9) : «καὶ οὐκ ἀστεῖόν ἐστι μαρτύρων δεόμενον πρὸς τοὺς ὑποδεχομένους βαδίζειν, ὡς οὐ κλητὸς ἀλλὰ σκιά τοῦ δεῖνος ἐπὶ τὸ δεῖπνον ἦκει». Ἀντὶ τοῦ οὐ κλητὸς γράφει οὐκ ἄκλητος, ψέγων τὴν διόρθωσιν τοῦ Reiske «οὐκ αὐτόκλητος». Ἀλλ' ἡ λέξις, ἣς δεόμεθα, πρέπει ν' ἀντιδιαστέλληται πρὸς τὰς σκιάς, ὡς δεικνύει τὸ προκείμενον χωρίον. Ὁ ἐπὶ δεῖπνον ἦκων ὀφείλει ν' ἀποδείξῃ ὅτι δὲν ἦλθε μόνος του, αὐτόκλητος· ὅπερ προτείνειν ὁ Reiske, καὶ καλῶς ἔχει, διότι κατωτέρω ἀντιδιαστέλλεται ἐπίσης πρὸς τὰς σκιάς.

Κατωτ. σελ. 708 e (281, 1). Ἀφ' οὗ ἔψεξε τὴν μετὰ τὸ ὄντων ὑπὸ τοῦ Reiske γενομένην παρένθεσιν τοῦ ὄν, ἐφεξῆς προβαίνει εἰς τὴν διόρθωσιν τοῦ ὑποδεῖται εἰς ὑποδεῖν τε, ἣτις ἐγένετο πληρέστερον (;) ὑπ' ἄλλου ἐν τῷ αὐτῷ περιοδικῷ ὡς καὶ ἡ ἐν σελ. 726 d (330, 13) μεταβολὴ τοῦ ὦραν εἰς αὔραν. Ὁμοίως ἡ κατωτέρω (σελ. 711 c = 288, 7) διόρθωσις τοῦ ἐκβάλλουσιν εἰς ἐκβαλοῦσιν ὀφείλεται εἰς ἄλλον, τὸν Herwerden. Μόνον ἡ ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ ἡμαρτημένη μεταβολὴ τοῦ ἐξέβαλον (συνδεομένου πρὸς τὸ ἠγάπησαν) εἰς ἐξέβαλλον ὀφείλεται εἰς τὸν κ. Βάσην!

Σελ. 711 d (288, 16) : «πολλὰ δ' εἰπεῖν ἐπιόν μοι δέδια μὴ μετὰ σπουδῆς τινος οὐ παιδιᾶς λέγεσθαι πρὸς σε δόξη». Οὕτω τάντίγραφα κάλλιστα. Ὑποκείμενον τοῦ δόξη εἶναι τὰ πολλά».

Τὸ χωρίον τοῦτο δεικνύει κάλλιστα τὴν ἀνυπέβλητον ἀλαζονείαν τοῦ ἐπικριτοῦ. Ἄγνοεῖ τὰς διορθώσεις τῶν Φράγκων· ἀγνοεῖ τὰς διορθώσεις τῶν Ἑλλήνων. Ἔστω, ἂν καὶ οὐδέτερον ἐπιτρέπεται εἰς κριτὴν ἐκδόσεως τοῦ Πλουτάρχου. Ἔτι δ' ὀλιγώτερον ἐπιτρέπεται εἰς τοιοῦτον κριτὴν νὰ ὑποκρίνηται ὅτι γνωρίζει αὐτὰς καὶ δὴ νὰ διαβεβαιοῖ τὸναντίον. Ἀλλὰ τί νὰ εἶπῃ τις, ὅταν ἀγνοῇ καὶ τοῦ Κόντου τὴν διόρθωσιν, ἣν εἰσήγαγον εἰς τὸ κείμενον καὶ σαφῶς ὑπεσημείωσα, ἀγνοῶν δὲ ἰσχυρίζεται : «οὕτω τάντίγραφα κάλλιστα;» Ὁχι κ. Βάση· τάντίγραφα ἀπαξάπαντα ἔχουσιν ἐπιόντα. Δυστυχῶς δὲ ἡ ἀγνοια αὕτη προβαίνει καὶ περαιτέρω· διότι καὶ τὰς ἄλλας λέξεις

τοῦ χωρίου ἄλλα τῶν ἀντιγράφων ἄλλως παραδίδουσιν. Οὕτως «οὐ παιδιᾶς λέγεσθαι» παρέχουσιν ὁ Pal καὶ ὁ Vind, ἣν γραφὴν καὶ ἐμνημόνευσα, διότι ἐξ αὐτῆς ὠρμήθη ἡ διόρθωσίς μου. «οὔτοι διαλέγεσθαι» ὁ Vat καὶ ὁ E, τὸ δὲ «οὔτω διαλέγεσθαι» εἶνε ἡ vulgata. Ὅμοίως περὶ τοῦ δόξης δὲν πιστεύω νὰ ἔχη δίκαιον, καὶ ἄλλως καὶ διότι τίς διαλέγεται οὔτω : «Ἐχω πολλὰ νὰ σὲ εἰπῶ, ἀλλὰ φοβοῦμαι μήπως λέγονται (ὑπὸ τίνος ;) μετὰ σπουδῆς κτλ. ;»

Ἄλλ' ἐν τῇ αὐτῇ σελ. ὑπάρχει χωρίον χρῆζον διορθώσεως, τὸ κατωτέρω : «ὥσθ' ὁ οἶνος ἡμᾶς ἀδικεῖν οὐκ ἔοικεν οὐδὲ κρατεῖν» ὅπου τὸ ἀδικεῖν ὀφείλεται εἰς διόρθωσιν τοῦ Τουρνέβου καὶ ἄλλων, τῶν ἀρίστων ἀντιγράφων παρεχόντων εὐδοκιμεῖν, ὡς ὑπεσημείωσα. Ἴσως γρ. ἔνδον κινεῖν.

Σελ. 712 d (291, 5) : «ὁ μὲν οὖν Διογενιανὸς ἢ παυσάμενος ἢ διαλιπὼν ἐσιώπησε». Ἐνταῦθα ψέγει τὴν διόρθωσιν τοῦ Herwerden *διαλιπὼν* ἀντὶ τοῦ *διαλείπων*· διότι τὸ μὲν *διαλείπων* ἰσχυρίζεται ὅτι εἶνε τὸ μόνον ὀρθόν, παράλογον δὲ τὸ *διαλιπὼν*. Λοιπὸν, κ. Βάση, παράλογον μὲν εἶνε τὸ «παύσας ἢ διακόψας τὸν λόγον ἐσιώπησε», μόνον δὲ ὀρθόν τὸ «παύσας ἢ διακόπτων τὸν λόγον ἐσιώπησε». Ὅναίο τῶν φρενῶν.

Σελ. 728 e (336, 19) : «ἐκεῖνό γε δοκεῖ μὴτ' ἄρρητον εἶναι μὴτ' ἀνέξοιστον πρὸς ἐτέρους ὅτι (γρ. ὅ,τι) δὴ μάλιστα τῶν ἰχθύων ἀπείχοντο· καὶ γάρ . . . ὑπομένουσι· ἦν δὲ Τυνδάρης . . . αἰτίαν ἔλεγε δὲ τῆς ἐχεμυθίας τοῦτο γέρας εἶναι κτέ.». Οὕτως ἔγραψε τὸ χωρίον ὁ ἐπικριτῆς, καθ' ὃν, ἐὰν γράψωμεν προσέτι «ἢ δι' ἦν Τυνδάρης αἰτίαν ἔλεγεν· ἔλεγε δὲ κτέ.», πᾶσα νόσος καὶ μαλακία τοῦ χωρίου θεραπεύεται. «Διὰ τοῦ ἦ, λέγει, εἰσάγεται ὡς συνήθως ἡ λύσις τοῦ ἀπορουμένου ὅ,τι δὴ μάλιστα τῶν ἰχθύων . . . ἀπείχοντο».

Ἐν τούτοις πολλὰ εἶνε τὰ ἐπίφογα, οἷον τὸ ὅ,τι ἀντὶ τοῦ ὅτι προελθὸν ἐκ παρεξηγήσεως· διότι τὸ «ὅτι δὴ—ἀπείχοντο» εἶνε κατὰ τὸ εἰκὸς ἢ διασάφησις τοῦ προηγουμένου ἐκεῖνο· ἀλλ' ὅταν ἀντὶ τῆς προαγγελλομένης διασαφήσεως ἐπέρχηται τὸ κατὰ Βάσιν ἀπορηματικὸν «ὅ,τι δὴ—ἀπείχοντο», ποία διασάφησις θὰ εἶνε αὕτη ; Ἄλλὰ καὶ ἄλλης ἐξηγήσεως χρῆζει τὸ ἀπορηματικὸν τοῦτο, ὅπερ λίαν ἀσαφές. Ἐπὶ δὲ τούτοις ἀντὶ νὰ λύσῃ τὸ ἀπορούμενον ἔτι ἀπορηματικώτερον κατέστησεν αὐτὸ ἡ διόρθωσις τοῦ Βάση παρενθεῖσα τέσ-

σαρα ἀποσιωπητικᾶ μεταξὺ τοῦ *ἰχθύων* καὶ τοῦ *ἀπείχοντο*. Τί δηλοῦσι ταῦτα ; Ἐπίσης κακῶς ἔγραψεν ὁ Βάσης *ὑπομένουσι* ἀντὶ τοῦ *ὑπομένουσι* N, ὅπερ παρατηρῶ ἵνα μὴ ὑποτεθῆ ὅτι ὑπάρχει τὸ σφαλμάτιον ἐν τῇ ἐκδόσει μου. Τέλος σημειωτέον, ὅτι ἡ ἀναφορ. πρότασις δὲν μένει ἄνευ ἀποδόσεως, ὅταν διορθώσωμεν τὸ χωρίον ὡς ἔδειξα καὶ ἀλλαχοῦ δι' ὁμοίων παραδειγμάτων (ἴδ. *Symbol. Crit. et Palaeogr.*) καὶ ἐν τῇ ὑποσημειώσει τῆς ἐκδόσεως.

Σελ. 733 b (348, 22) ἐκ τῆς Λατιν. μεταφράσεως διορθοῖ *ἐνεδύετο* ἀντὶ τοῦ *ἀνεδύετο*. Ἄλλὰ δυνατὸν καὶ *διεδύετο*.

«Αὐτ. 733 c (349, 2) : «τὸν ἡμέτερον ξένον Ἐφῆβον Ἀθήνησιν ἴσμεν ἐκβάλλοντα μετὰ πολλοῦ σπέρματος θηρίδιον δασὺ καὶ πολλοῖς ποσὶ ταχὺ βαδίζον» Γρ. *ἐκβαλόντα*, διότι τοῦτο δὲν συνέβη βεβαίως πολλάκις».

Καὶ πόθεν γνωρίζεις τοῦτο ; Πόθεν ὀρμώμενος πιστεύεις τὸ σὸν εὔρημα μᾶλλον ἢ τὸ παραδεδομένον ;

Σελ. 738 b (363, 6) : «τὴν ἄνω διάστασιν οὖσαν ἐξιέναι τοῦτον τὸν ἦχον, ἀπλοῦν ὄντα κομιδῆ καὶ μηδεμιᾶς δεόμενον πραγματείας, μήτε τὴν γλῶτταν παρακαλοῦντα μήθ' ὑπομένοντα, ἀλλὰ κατὰ χώραν ἀποκειμένης ἐκείνης ἐκπεμπόμενον».

Τίς δὲν βλέπει ὅτι ἐνταῦθα τὸ «μήτε τὴν γλῶτταν παρακαλοῦντα μήθ' ὑπομένοντα» εἶνε ἐπεξηγήσεις τῆς προηγουμένης ἀορίστου καὶ γενικωτέρας ἐκφράσεως «μηδεμιᾶς δεόμενον πραγματείας ; » Μόνος ὁ νέος διορθωτῆς δὲν τὸ βλέπει, ἀλλὰ πολλὰ τινα σοφίζεται καὶ σχήματα ἐπινοεῖ, ἵνα τῶν πραγμάτων ἐναντιουμένων πείσῃ τοὺς ἀναγνώστας ὅτι γραπτέον πάντως «μηδὲ τὴν γλ. παρακαλοῦντα μηδ' ὑπομένοντα».

Εἰς συμπλήρωσιν ἐπισυνάπτω ὀλίγας τινὰς διορθώσεις. Σελ. 615 a (9, 14) γρ. μετὰ τοῦ Στεφάνου *σκόλια*. Σελ. 680 b (198, 9) νῦν προτιμῶ *καταρασσομένην*. 689 a (223, 17) γρ. μᾶλλον «*τομὸν* ἔχουσι τὸ δριμὺ κτλ.» ἀντὶ τοῦ *τόπων* (τόπου)· πρβ. σελ. 624 d. Σελ. 707 f (279, 3) τὸ *τῷ αἰσχροῦ* φαίνεται ὅτι ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ «*διὰ τοῦ αἰσχροῦ*». Διορθ. δὲ καὶ ἐνταῦθα *προεθίξει* καὶ σελ. 266, 12. Περὶ τῆς ἐννοίας πρβ. Κλήμ. Ἀλεξ. σ. 199, 15. Ποττ. Σελ. 719 c (310, 17) γρ. «οὔτε τὸν γεωμέτρην» καὶ κατόπιν «*θεωρητικόν*». Σελ. 753 b (408, 5) γρ. «*ἐρᾷ* τε γὰρ αὐτοῦ».

Καὶ τέλος χάριν συντομίας προβάλλω εἰς λύσιν τῶ βουλομένῳ δύσκολά τινα χωρία, ὧν ἡ ἀρχὴ εἶνε ἢ ἐξῆς : σελ. 98 f (240, 7) «σφῶν τ' αὐτῶν κέ». 106 b (406, 24) «ἀλλ' ὁ γε κωμικός κέ.» 127 a (310, 18) «οὐδὲ γὰρ ἄγαν κέ.» 154 e (378, 18) «μετατραπείς δ' ὁ Χίλων». 163 d (400, 14) «καὶ μάλιστ' ἄν, ὦ Χίλων κέ.» 234 d (175, 1) «τῶς δὲ λαγῶς ἐπὶ τᾶ σκηναῖ θηρεύομες». 349 f (467, 1) «ὅτε Καρκίνος Ἀερόπη συνῆν». 350 e (469, 13) «Μιλτιάδης μὲν γὰρ αὐτὸς ἐς Μαραθῶνα». 440 a (146, 3) «ὅπως παραδῶσιν αὐτοῖς». 630 f (54, 10) «πλανωμένοις καὶ κακὰ (καινὰς τὰ χ/φα) φέρουσι». 634 a (63, 10) «τοιαύτης μεταδόσεως αὐτῷ γενομένης». 666 f (158, 17) «ταῖς λοπάσι περιφράττειν κέ». 745 e (386, 10) «τὰς ψυχὰς τῶν τότε· τὰ δ' ὄτα κέ.» 1090 e (375, 6) «θάλασσαν εὐβράγκην, ὑφ' αἷς κτλ.»

Τὰ πλεῖστα τῶν χωρίων τούτων εἶνε πραγματικῶς δύσκολα· πολλῶν δ' ἐξ αὐτῶν ἡ διόρθωσις ἀξία, ὅπως ὁ διορθωτὴς θύσῃ ἐπ' αὐτῇ βουῖν. Πληροφορίας περὶ αὐτῶν, οἷον γραφᾶς κωδίκων, εἰκασίας κριτικῶν κτλ. δύναμαι ν' ἀνακοινώσω τῷ βουλομένῳ, εἰ καὶ τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα παρέχει ἢ ἐκδοσίς μου, ἧς εἶνε αἱ ἐν παρενθέσει σελίδες.

Γρηγόριος Βερναρδάκης.

ΤΑ ΟΝΟΜΑΤΑ ΤΩΝ ΔΗΜΩΝ

Πρὸ δύο περίπου ἐτῶν, προπαρασκευαζομένης τῆς ἐργασίας διὰ τὴν ἀπογραφὴν τῶν κατοίκων τοῦ Κράτους, τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν ἐπιθυμοῦν νὰ δημοσιευθῶσιν ἐν τοῖς ἀπογραφικοῖς πίναξιν ὡς οἶόν τε ἀκριβέστατα καὶ ἀπηλλαγμένα σφαλμάτων τὰ ὀνόματα τῶν δήμων, πόλεων καὶ χωρίων, ἀνέθηκεν εἰς ἐπιτροπὴν, ἀποτελουμένην ἐκ τῶν κ. κ. Γ. Χατζιδάκι, Ἀντωνίου Μηλιαράκη καὶ ἐμοῦ, νὰ ἐξετάσῃ τὰ ὀνόματα ταῦτα καὶ ν' ἀποφανθῇ περὶ τῆς ὀρθῆς γραφῆς αὐτῶν. Ἡ δημοσιευομένη ὧδε ἔκθεσις περιέχει τὰ πορίσματα τοῦ ἐλέγχου τῶν ὀνομάτων τῶν δήμων, ἅτινα, ἐγκριθέντα καὶ ὑπὸ τῶν δύο ἄλλων μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς, ὑπεβλήθησαν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον.

Τὰ τῶν δήμων ὀνόματα ὑπάγονται εἰς πέντε κατηγορίας, σκοποῦμένης τῆς ἀφορμῆς, ἧτις ἐλήφθη πρὸς ὀνοματοθεσίαν ἐκάστου δήμου.

Εἶναι δηλαδή :

Α'. Ὀνόματα εἰλημμένα ἐξ ἀρχαίας πόλεως ἐν τῷ δήμῳ κειμένης.

Β'. Ὀνόματα εἰλημμένα ἐκ σημερινῆς πόλεως ἢ χωρίου, πρωτεύουσας τοῦ δήμου ἢ καὶ ἐπισήμου γενομένης ἐκ συμβάντων τῆς νεωτέρας ἡμῶν ἱστορίας.

Γ'. Ὀνόματα ἐκ τόπου τινὸς ἢ ἰδρύματος ἐν τῷ δήμῳ εὑρισκόμενου, ἢ εἰς οὗ τὴν περιοχὴν κεῖται ὁ δήμος. Εἰσὶ δὲ ταῦτα ὀνόματα ὀρέων, ποταμῶν, λιμνῶν, νήσων, σπανιώτερον δὲ μνημείων τῆς ἀρχαιότητος.

Δ'. Ὀνόματα κατὰ τὸν τύπον τῶν ἐθνικῶν σχηματισθέντα πρὸς δήλωσιν τῆς σχέσεως τῶν δημοτῶν πρὸς τινὰ τῶν ἐν τῷ δήμῳ τοιούτων τόπων.

Ε'. Ὀνόματα ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, πρὸς τιμὴν αὐτῶν δοθέντα εἰς τοὺς δήμους.

Φανερόν ὅτι τὰ ὀνόματα ταῦτα πρέπει νὰ ἐκφέρωνται, τὰ μὲν τῆς

Α' καὶ Δ' κατηγορίας κατὰ γενικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐθνικῶν, τὰ δὲ λοιπὰ κατὰ γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ τὰ πλείστα. Καὶ ὅτι μὲν τὰ ἐκ τῶν ἀρχαίων πόλεων ὀνόματα κατὰ γενικὴν πληθυντικὴν τῶν ἐθνικῶν πρέπει νὰ ἐκφέρωνται μᾶς διδάσκει ἡ χρῆσις ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ· ἀλλ' εἰς τὸν αὐτὸν κανόνα δὲν πρέπει νὰ ὑπαγάγωμεν καὶ τὰ τῆς Β' κατηγορίας ὀνόματα, καὶ διὰ τὴν ἀνάγκην τῆς διακρίσεως καὶ πρὸς ἀποφυγὴν συγχύσεως, δυναμένης νὰ προέλθῃ ἐξ ἀπορίας περὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ τύπου τῶν τοιούτων ἐθνικῶν· διότι, ἂν διὰ τὸ ὁμοιόμορφον σχηματίσωμεν ταῦτα κατ' ἀναλογίαν τῶν ἀρχαίων, θὰ προσκρούσωμεν εἰς τὴν χρῆσιν τῆς σημερινῆς γλώσσης· καὶ ἀδικαιολόγητος διὰ τοῦτο καὶ αὐθαίρετος ἐλέγχεται ὁ σχηματισμὸς ἐθνικῶν κατ' ἀρχαιοφανῆ τύπον, ἐνῶ ἄλλος εἶναι ὁ νῦν ἐν χρήσει, οἷα λ. χ. τὸ Δηληνιτῶν ἀπὸ τῆς περιοχῆς Δηλινᾶτα ἐν τῷ νομῷ Κεφαλληνίας ἀντὶ τοῦ μόνου ἐν χρήσει Δηλινουσιάνων, τοῦ Κονιστριῶν ἀπὸ τῶν ἐν Εὐβοίᾳ Κονιστρῶν, ἀντὶ τοῦ Κονιστριατῶν, Πυλαρέων ἀπὸ τοῦ ἐν Κεφαλληνίᾳ Πυλάρου ἀντὶ Πυλαρινῶν καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

Ἐν τοῖς πλείστοις τὸ σύστημα τοῦτο ἔχει μέχρι τοῦδε ἐφαρμοσθῆ εἰς τὴν ὀνοματοθεσίαν τῶν δήμων, αἱ δὲ παρεκκλίσεις ἀπ' αὐτοῦ, οὐδένα λόγον ἔχουσαι, ἀναγκαῖον εἶναι νὰ ἐπανορθωθῶσιν. Ἄσκοπον ἐπίσης καὶ ἀτυχῆ θεωροῦμεν τὴν προσθήκην παραγωγικῆς καταλήξεως εἰς ὀνόματα ὀρέων, ποταμῶν, λιμνῶν πρὸς δήλωσιν τῆς περιοχῆς αὐτῶν, ἐνῶ διὰ τοῦ φιλοῦ ὀνόματος τοῦ τόπου κατὰ γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ ἐκφερομένου ἀποφεύγομεν πᾶσαν παρανόησιν δυναμένην νὰ προκύψῃ ἐκ τοιαύτης καταλήξεως. Ὁ ἀκούων δηλαδὴ τὸ ὄνομα τοῦ δήμου Τανίας ὑποθέτει ὅτι ὠνομάσθη ἀπὸ τινος ἀρχαίας πόλεως οὕτω καλουμένης, μὴ δυνάμενος νὰ φαντασθῆ ὅτι δηλοῦται δι' αὐτοῦ ἢ ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Τάνου βρεχομένη χώρα. Ὁμοίως διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ δήμου Καλλιφωνίας οὐδεὶς δύναται νὰ ἐννοήσῃ ὅτι δηλοῦται ἡ περιοχὴ τοῦ ὄρους Καλλιφωνίου· τὸ δ' ὄνομα τοῦ δήμου Στυμφαλίας εὐλόγως θὰ εἰκάσῃ ὁ ἀκούων ὅτι εἶναι αὐτὸ τὸ ἀρχαῖον ὄνομα τῆς λίμνης, ἐνῶ ὁ τύπος τούτου εἶναι Στυμφαλὶς ἢ Στύμφαλος, Στυμφαλία δὲ σημαίνει τὴν περὶ τὴν λίμνην χώραν. Ματαίως ὅμως θ' ἀναζητήσῃ τις ἀρχαίαν πόλιν ἢ τὴν περιοχὴν ὄρους τινὸς ἢ ποταμοῦ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ δήμου Κλεπαίδος, ὅπερ ἀπλούστατα εἶναι παρεσχηματισμένον ἐκ τοῦ σημερινοῦ ὀνόματος τῆς πρωτεύουσας τοῦ δήμου

(Κλεπά), ἢ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ δήμου Φλεσιάδος, εἰς ὃ ἀδιάγνωστον ὅλως κρύπτεται τὸ ὄνομα τοῦ ἐν Μανιάκῃ ἐνδόξως πεπόντος Φλέσα.

Αἱ πλεῖσται τῶν ἐπενεχθεισῶν διορθώσεων, συνιστάμεναι εἰς μικρὰν τῶν ὀνομάτων μεταβολήν, δύνανται νομίζομεν νὰ καθιερωθῶσιν ἐπισήμως, χωρὶς νὰ παραστῇ ἀνάγκη ἐφαρμογῆς τῶν πρὸς ἀντικατάστασιν τῶν ὀνομασιῶν τῶν δήμων νενομισμένων τύπων. Ἄλλως δὲ καὶ σήμερον ἀκόμη παρὰ τὸν διὰ βασιλικῶν διαταγμάτων καθορισμὸν τῶν ὀνομασιῶν τούτων πολλαχοῦ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἐπισήμοις ἐγγράφοις ποικίλλει ἡ χρῆσις καὶ τούτου ἔνεκα δὲν θὰ εἶναι δύσκολος ἡ ἀποκατάστασις τοῦ ὀρθοῦ τύπου. Παράδειγμα προχειρότατον ἔχουμεν τὸν δῆμον Ἀθηναίων, ὅστις καίπερ ἐπισήμως καλούμενος δῆμος Ἀθηνῶν ἀνέλαβε τὸν ὀρθὸν τύπον καὶ ἐν αὐτῇ τῇ σφραγίδι του. Μόνον ἐν τισὶν ὀνόμασιν ἢ μεταβολὴ ἀναγκαῖον εἶναι νὰ γίνῃ κατὰ ψήφισμα τοῦ ἀρμοδίου δημοτικοῦ συμβουλίου. Εἶναι δὲ ταῦτα τὰ ἐπόμενα :

Τὸ τοῦ δήμου Κοθωνίων ἐν τῷ νομῷ Τρικάλων, οὗ τὸ ὄνομα ὀφείλεται εἰς ἀνοίκειον καὶ ψυχρὰν εὐτραπελίαν τοῦ ὀνοματοθέτου, ἕκτινος ἐν τῷ δήμῳ ἀσήμου χωρίου ληφθέν.

Τὸ τοῦ δήμου Ταμασίου ἐν τῷ αὐτῷ νομῷ· τοῦτο ἐλήφθη ἐκ τοῦ παραμορφωθέντος ὀνόματος τοῦ ἐν τῷ αὐτῷ δήμῳ χωρίου Τσαμασίου· ὀρθότερον θὰ ἦτο ἂν ὀνομάζετο Δρανίστας ἀπὸ τῆς πρωτευούσης.

Τὸ τοῦ δήμου Εἰδυλλίας ἀντὶ Βιλίων ἐν τῷ νομῷ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας.

Τὸ τοῦ δήμου Βρασιῶν ἐν τῷ νομῷ Ἀρκαδίας. Κατὰ κανόνα ἔπρεπε διὰ τοῦ ἐθνικοῦ νὰ ὀνομασθῇ ὁ δῆμος (Βρασιέων). Ἄλλ' ὁ ὀρθότερος τύπος τοῦ ὀνόματος τῆς ἀρχαίας πόλεως εἶναι Πρασιαί, ὅθεν Πρασιέων. Νομίζομεν ὅμως ὅτι ἔπρεπε νὰ προτιμηθῇ τὸ ὄνομα τῆς ἐπισήμου κατὰ τοὺς μέσους χρόνους πόλεως Πραστοῦ, ὅπερ καὶ νῦν σφύζεται.

Τὸ τοῦ δήμου Κρεμαστῆς Λαρίσης ἐν τῷ νομῷ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος. Ὅπως μὴ παρεκκλίνωμεν τοῦ κανόνος, καθ' ὃν ἐκ τοῦ ἐθνικοῦ πρέπει νὰ ληφθῇ τὸ ὄνομα, καὶ ὅπως πάλιν μὴ συμπέσῃ τοῦτο πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ δήμου Λαρισαίων τοῦ νομοῦ Λαρίσης, ἀναγκαῖον θὰ ἦτο πρὸς διάκρισιν νὰ ὀνομασθῇ δῆμος Πελασγῶν Λαρισαίων, ἀφοῦ Λαρισαῖοι μὲν ἀπλῶς καὶ τῆς πόλεως ταύτης οἱ κάτοικοι ἐκαλοῦντο,

ἀλλ' αὕτη πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῶν ὁμωνύμων οὐ μόνον Κρεμαστή, ἀλλὰ καὶ Πελασγία ἐπεκαλεῖτο.

Τὸ τοῦ δήμου Ναφθίων ἐν Ζακύνθῳ. Τὸ ἐθνικὸν ὅλως ἀναρμόστως ἐσχηματίσθη ἐκ τῆς ἐν τῷ δήμῳ ὑπαρχούσης πηγῆς νάφθης.

Τὸ τοῦ δήμου Ἐλευσίνοσ ἐν Ἀρκαδίᾳ, περὶ οὗ θὰ γίνῃ λόγος κατωτέρω.

Τὸ τοῦ δήμου Φλεσιάδοσ ἐν Μεσσηνίᾳ. Ὁ δῆμοσ ὠνομάσθη πρὸσ τιμὴν τοῦ Φλέσσα, ἀλλὰ διὰ τῆσ ἀσκόπου προσθήκησ τῆσ παραγωγικῆσ καταλήξεωσ δυσκόλωσ διαγινώσκεται ὁ λόγοσ οὗτοσ.

Τὸ τοῦ δήμου Μελιτήνησ ἐν Λακωνίᾳ. Οὗτοσ καταλληλότεροσ θὰ ᾗτο νὰ λάβῃ τὸ ὄνομα ἀπὸ τοῦ ἐτέρου τῶν ἐν αὐτῷ ὀνομαστῶν κατὰ τὴν τουρκοκρατίαν τόπων, τῶν Βαρδουνιῶν ἢ τῆσ Καστανιάσ. Διότι τὸ νῦν ὄνομα ἡμεῖσ τοῦλάχιστοσ ἀγνοοῦμεν τίνοσ ἔνεκα ἐδόθη εἰσ τὸν δῆμον¹.

Τὸ τοῦ δήμου Αὐλῶνοσ ἐν τῷ νομῷ Εὐβοίασ. Αὐλῶν ἀρχαία πόλισ ἐν Εὐβοίᾳ δὲν ὑπῆρχεν· ἐπλάσθη δ' ἴσωσ ὅπωσ ἀρχαϊκώτεροσ φανῆ τὸ ὄνομα τῆσ πρωτευούσησ Αὐλωναρίου, ἐξ οὗ ἐλήφθη. Ἄν δ' ἀντικατασταθῆ διὰ τούτοσ, ἀποφεύγεται καὶ ἡ σύγχυσισ πρὸσ τὸν ὁμώνυμοσ δῆμοσ τοῦ νομοῦ Μεσσηνίασ.

Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ τὰσ ἄλλασ ὀμοίασ συμπτώσεισ ὀνομάτων δῆμων θ' ἀποφύγωμεν διὰ τῆσ αὐστηραῶσ ἐφαρμογῆσ τῶν μνημονευθέντων κανόνων τῆσ ὀνοματοθεσίασ. Εἰσ μόνουσ δὲ τοῦσ δῆμοσ Καλλιφωνίασ (Ἀχαίασ) καὶ Καλλιφωνίου (Τρικάλων) ἐπέρχεται σύμπτωσισ τοῦ ὀνόματοσ ἔνεκα τῶν ἡμετέρων διορθώσεων. Αἱ δ' ἄλλαι πᾶσαι τοιαῦται ἀνωμαλίαι ἐκλείπουσιν. Οὕτωσ ἐκ τῶν δύο δῆμων Ἰθώμησ τῶν νομῶν Μεσσηνίασ καὶ Τρικκάλων, ὁ μὲν πρῶτοσ θὰ τηρήσῃ τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ληφθὲν ἐκ τοῦ μεσσηνιακοῦ ὄρουσ, ὁ δ' ἐν Τρικάλοισ ἐκ τῆσ ἀρχαίασ πόλεωσ κληθεῖσ θὰ ὀνομασθῆ Ἰθωματῶν. Ἐκ τῶν δύο δῆμων Αὐλῶνοσ ἐν Εὐβοίᾳ καὶ ἐν Μεσσηνίᾳ, ὁ μὲν θὰ ὀνομασθῆ

¹ Τινὲσ τῶν λογίων δημοτῶν, οὓσ ἠρωτήσαμεν περὶ τούτοσ μᾶσ ἐβεβαίωσαν, ὅτι ὠνομάσθη αὕτω προτάσει διοικητοῦ τινοσ τῆσ Λακωνίασ, θελήσαντοσ νὰ διαιωνίσῃ τὴν ἀγαθὴν του γνώμην περὶ τῆσ ποιότητοσ τοῦ ἐν τῷ δήμῳ παραγομένου μέλιτοσ, ἣν ἐξέφρασεν ἐν συμποσίῳ παρατεθέντι αὐτῷ ὑπὸ τοῦ δημάρχου.

ἀπὸ τῆς πρωτεύουσας Αὐλωναρίου, ὁ δὲ μεσσηνιακὸς ἀπὸ τοῦ ἐθνικοῦ τῆς ἀρχαίας πόλεως Αὐλωνιτῶν. Ἐκ τῶν δύο δήμων Ψωφίδος, ὁ μὲν ἐν Ζακύνθῳ θὰ τηρήσῃ τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ ἀρχαίου ὀνόματος τῆς ἀκροπόλεως τῆς Ζακύνθου ληφθέν, ὁ δ' ἐν Ἀχαΐᾳ καὶ Ἡλιδί θὰ κληθῆ Ψωφιδίων ἀπὸ τοῦ ἐθνικοῦ, ἂν μὴ θεωρηθῆ προτιμότερον ν' ἀντικατασταθῆ δι' ἄλλου τινός. Ἐκ τῶν δύο δήμων Ἀμβρακίας ἐν τῷ νομῷ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας ὁ μὲν θὰ ὀνομασθῆ Ἀμβρακιάς ἀπὸ τοῦ ἐν αὐτῷ χωρίου, ὁ δ' ἕτερος Ἀμβρακιωτῶν ἀπὸ τοῦ ἐθνικοῦ τῆς ἀρχαίας πόλεως Ἀμβρακίας. Ἐκ τῶν δύο δήμων Ὀρχομενοῦ ὁ μὲν ἐν Ἀττικῇ καὶ Βοιωτίᾳ θὰ κληθῆ Ὀρχομενίων ἀπλῶς ἀπὸ τοῦ ἐθνικοῦ, ὁ δ' ἐν Ἀρκαδίᾳ Ὀρχομενίων Ἀρκαδῶν πρὸς διακρίσιν, ἥτις καὶ παρ' ἀρχαίοις ἦτο συνήθης. Ὑπολείπεται δὲ μόνῃ ἡ σύμπτωσης τῶν ὀνομάτων τῶν ἐν Ἀρκαδίᾳ καὶ Ἀττικῇ δήμων Ἐλευσίνος· ἀλλὰ τούτου μὲν πρέπει νὰ διατηρηθῆ τὸ ὄνομα ἐν τῷ τύπῳ τοῦ ἐθνικοῦ (Ἐλευσινίων), τὸ δὲ τοῦ ἐν Ἀρκαδίᾳ πρέπει πάντως νὰ μεταβληθῆ, διότι πόλις ἢ πόλισμα ἀρκαδικὸν Ἐλευσίς οὐδέποτε ὑπῆρξε.

Τοιαῦτα δὲ ὀνόματα, πλασθέντα ἐξ ἀτελοῦς γνώσεως τῆς ἀρχαίας γεωγραφίας τῆς Ἑλλάδος, οὐδεμίαν ἀνάγκην νὰ διατηρηθῶσι. Κατωτέρω ἀναφερομέν τινὰ τοιαῦτα, ἅτινα διὰ μικρᾶς μεταβολῆς τῆς καταλήξεως διορθοῦνται· ἀλλ' ὅπου τοιαύτη μεταβολὴ δὲν εἶναι δυνατή, ὡς ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ δήμου Ἐλευσίνος, χρειὰ ν' ἀντικατασταθῆ τὸ ὄνομα. Βεβαίως εἶναι ἱκανὰ τὸν ἀριθμὸν τὰ παρατηρούμενα ἐν τῇ ὀνοματοθεσίᾳ τῶν δήμων γεωγραφικὰ σφάλματα, τὰ προελθόντα ἐκ τοῦ μὴ ἀσφαλοῦς ὀρισμοῦ τῆς θέσεως πολλῶν ἀρχαίων πόλεων καθ' ὃν χρόνον ἐγένετο αὕτη· τὰ τοιαῦτα σφάλματα δυσκολώτατον εἶναι νὰ διορθωθῶσι σήμερον, μετὰ μακρὰν χρῆσιν· ἄλλως δ' οὐδεὶς θὰ ζητήσῃ ἐκ τῶν ὀνομάτων τῶν δήμων νὰ ὀδηγηθῆ εἰς ἀνεύρεσιν τῶν ἀρχαίων πόλεων. Ἡ δημιουργία ὁμῶς ὀνομάτων ἀνυπάρκτων ἀρχαίων πόλεων οὔτε δικαιολογεῖται οὔτε ἀνεκτὴ εἶναι, καὶ πρόδηλος ἡ ἀνάγκη τῆς ἀντικαταστάσεως αὐτῶν.

Ἐν τοῖς συναπτομένοις τῇ παρούσῃ πίναξιν ἀναγράφομεν τὸ πόρισμα τῆς ἡμετέρας ἐξετάσεως τῶν ὀνομασιῶν τῶν δήμων. Ἐντῇ

πρώτη στήλη ἀναγράφεται τὸ ὄνομα τοῦ δήμου κατὰ τὸν τύπον, ὃν νομίζομεν ὀρθόν. Ἐν τῇ δευτέρᾳ ὁ ἐν χρήσει τύπος ἂν εἶναι πλημμελής· ἄλλως δ' οὐδὲν ἀναγράφεται ἐν αὐτῇ. Ἐν τῇ τρίτῃ στήλῃ ἡ κατηγορία, εἰς ἣν ὑπάγεται τὸ ὄνομα. Ἐν τῇ τετάρτῃ τὸ ἀρχαῖον ἢ νεώτερον ὄνομα, ἐξ οὗ ὠνομάσθη ὁ δῆμος. Ἐν ὑποσημειώσει δέ, ὅπου εἶναι ἀναγκαῖον, ἀναγράφονται οἱ λόγοι, οἱ ὑπαγορευσαντές τινὰς τῶν μεταβολῶν.

Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν πινάκων τούτων φέρομεν γενικωτέρας τινὰς παρατηρήσεις περὶ ἐκάστης κατηγορίας ὀνομάτων.

Ἡ πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει, ὡς εἶπομεν, ὀνόματα εἰλημμένα ἐξ ἀρχαίας πόλεως ἐν τῷ δήμῳ κειμένης, ἢ ἣτις ὑπετίθετο τοῦλάχιστον ὅτι ἔκειτο ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ δήμου καθ' ὃν χρόνον ἐδόθη εἰς αὐτὸν ἡ ὀνομασία, ἢ ἐξ ἔθνους ἀρχαίου οἰκοῦντος ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ δήμου.

Τὰ ὀνόματα ταῦτα πρέπει νὰ ἐκφέρονται κατὰ γενικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐθνικῶν, καὶ ὁ κανὼν οὗτος ἐφηρμόσθη ἐν τοῖς πλείστοις· ὅπου δὲ δὲν ἐτηρήθη, διωρθώσαμεν τὸ ὄνομα. Διωρθώσαμεν δ' ὡς εἰκὸς καὶ τὰ πλημμελῶς ἐσχηματισμένα ἐθνικά, οἷον ἐν τῷ νομῷ Τρικάλων Πιαλέων ἀντὶ τοῦ ἐσφαλμένου Π'αλίων· ἐν τῷ νομῷ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος Δαφνουσίων ἀντὶ Δαφνησίων, Ὁμολιέων ἀντὶ Ὁμιλαίων. Ἐθνικὰ δὲ ὧν οἱ τύποι δὲν ἀνευρίσκονται παρὰ τοῖς ἀρχαίοις συγγραφεῦσιν ἢ ἐν ἐπιγραφαῖς, ἐσχηματίσαμεν κατ' ἀναλογίαν, οἷον: Συκουρίων ἐν τῷ νομῷ Λαρίσης (ἀπὸ τοῦ Συκούριον, κατὰ τὸ Μολύκριος ἀπὸ τοῦ Μολύκριον), Εὐυδρίων (ὁμοίως, ἀπὸ τοῦ Εὐύδριον, οὐχὶ δ' Εὐΐδριον, ὡς γράφεται ἐν τοῖς πίναξι τῆς Στατιστικῆς), Ἀρμενιτῶν (ἀπὸ τοῦ Ἀρμένιον κατὰ τὸ Ταυρομενίτης ἀπὸ τοῦ Ταυρομενίον), Νηλιέων (ἀπὸ τοῦ Νήλεια, κατὰ τὸ Δαυλιεύς ἀπὸ τοῦ Δαύλεια), Ὁξυνειατῶν (ἀπὸ τοῦ Ὁξύνεια, κατὰ τὸ Κρανειάτης ἀπὸ τοῦ Κράνεια), Σιλανέων (ἀπὸ τοῦ Σίλινα κατὰ τὸ Τυανεύς ἀπὸ τοῦ Τύανα καὶ Κομανεύς ἀπὸ τοῦ Κόμανα), Μενελαϊτῶν (ἀπὸ τοῦ Μενελαῖς κατὰ τὸ Πτολεμαίτης ἀπὸ τοῦ Πτολεμαῖς).

Ἐξ ἀνυπάρκτων δ' ἀρχαίων πόλεων ἐδόθησαν τὰ ὀνόματα εἰς τοὺς ἐπομένους δήμους, διορθωθέντα πάντα πλὴν ἑνός, τοῦ τῆς Εἰδυλλίας, περὶ οὗ ὠμιλήσαμεν ἀνωτέρω.

Ἀποδοτίας. Πόλις Ἀποδοτία δὲν ὑπῆρχεν, ἀλλ' Ἀποδωτοὶ εἶναι ὄνομα αἰτωλικοῦ ἔθνους.

Άροανείας. Ἀντὶ τούτου, ὠνομάσαμεν τὸν δῆμον ἀπὸ τῶν Ἀροανίων ὀρέων.

Βωμέας. Ἀντὶ τῆς ἀνυπάρκτου πόλεως Βωμέας (τὸ ὀρθὸν οἱ Βωμοὶ) ἐλάβομεν τὸ ὄνομα τοῦ αἰτωλικοῦ ἔθνους τῶν Βωμιέων.

Εἰδυλλίας. Οὕτως ἐξελληνίσθη τὸ ὄνομα τοῦ χωρίου Βίλια.

Κορυθίου. Διωρθώσαμεν Κορυθέων, ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀρχαίου Τεγεατικοῦ δήμου.

Λαπαθῶν. Τοῦτο ἀντικατεστήσαμεν διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀρκαδικοῦ ὄρους Λαπίθου.

Μακρυνείας. Ἡ ἀκαρνανικὴ πόλις ἐλέγετο Μακύνεια (τὸ ἐθνικὸν Μακυνεύς).

Νυμφασίας. Ἐθέσαμεν ἀντὶ τούτου τὸ ἐθνικὸν Νυμφασίων· ἡ δ' ἀρκαδικὴ πόλις, ἀφ' ἧς ὠνομάσθη ὁ δῆμος, ἐλέγετο Νυμφάς καὶ οὐχὶ Νυμφασία.

Οἰνιάδος. Τὸ τε τῆς πόλεως ὄνομα καὶ τὸ ἐθνικὸν εἶναι Οἰνιάδαι.

Ὀλυμπίων. Πόλις Ὀλυμπία, ἀφ' ἧς νὰ σχηματισθῆ τὸ ἐθνικὸν, δὲν ὑπῆρχεν ἐν Ἡλιδι, ἀλλὰ κοιλὰς Ὀλυμπία, ἐν ἧ ἤγοντο οἱ ἀγῶνες, τὰ Ὀλύμπια. Διὸ τὸν δῆμον ὠνομάσαμεν Ὀλυμπίας.

Ὀφιονίας. Καὶ τοῦτο ὄνομα ἀνυπάρκτου πόλεως, παρασχηματισθὲν ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ αἰτωλικοῦ ἔθνους τῶν Ὀφιόνεων.

Φαλαισίας. Τὸ ὀρθὸν Φαλαισίαι, κατὰ πληθυντικὸν ἀριθμὸν. Τὸ ἐθνικὸν Φαλαισιεῖς.

Ὡλενείας. Ἡ αἰτωλικὴ πόλις ἐλέγετο Ὡλενος (τὸ ἐθνικὸν Ὡλένιος).

Ἡ δευτέρα κατηγορία περιλαμβάνει ὀνόματα εἰλημμένα ἐκ σημερινῆς πόλεως ἢ χωρίου, πρωτεύουσης τοῦ δήμου ἢ καὶ ἐπισήμου γενομένης ἐκ συμβάντων τῆς νεωτέρας ἱστορίας ἡμῶν.

Τὰ ὀνόματα ταῦτα πρέπει νὰ ἐκφέρωνται κατὰ γενικὴν πτώσιν τοῦ ἐνικοῦ ἢ τοῦ πληθυντικοῦ, ὅταν καὶ ἡ ὀρθὴ κατὰ πληθυντικὸν ἐκφέρεται, οἷον Βαλτετσίου, Καλτεζῶν. Τῶν ἐθνικῶν δὲν πρέπει νὰ γίνηται χρῆσις ἐν τοῖς τοιοῦτοις πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἀνωμαλιῶν, ἃς ὑπεδείξαμεν ἐν ἀρχῇ, καὶ πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ, δι' ὃν τὰ ὀνόματα τῶν δήμων ἐτέθησαν, δηλαδὴ τοῦ τῆς ὑπομνήσεως ἐν τισιν ἐνδόξων σελίδων τῆς πατρίου ἱστορίας. Ὁ σκοπὸς δ' οὗτος ἐπισκοτίζεται διὰ τῆς ἀντικαταστάσεως τῆς τοπωνυμίας ὑπὸ τοῦ ἐθνικοῦ. Οὕτως ἵνα εἰς τὰ παραδείγματα ἃ πρὸ ὀλίγου ἀνεφέραμεν περιορι-

σθῶμεν, οἱ δῆμοι ἐκεῖνοι ἔλαβον τὰ ὀνόματα ὁ μὲν εἰς μνήμην τῆς ἐν Βαλτετσίῳ συγκροτηθείσης μάχης, ὁ δὲ εἰς μνήμην τῆς Πελοποννησιακῆς γερουσίας, τῆς εἰς Καλτεζᾶς συνελθούσης· δυσδιάγνωστον δὲ καθίσταται τοῦτο, ἂν μετονομασθῶσιν ἀπὸ τῶν ἐθνικῶν δῆμοι Βαλτετσιοτῶν καὶ Καλτεζιωτῶν.

Ἐνίοτε ἡ τοπωνυμία, ἐξ ἧς ὠνομάσθη ὁ δῆμος, παρουσιάζει τύπον ἀρχαιοφανῆ, διάφορον τοῦ γνωστοῦ καὶ συνήθους. Καὶ ἂν μὲν ὁ τύπος οὗτος προεκρίθη πρὸς ἀποφυγὴν διαλεκτικοῦ ἰδιωτισμοῦ δύναται νὰ θεωρηθῆ καλῶς ἔχων· ἂν δὲ παρήχθη κατὰ προσθήκην παραγωγικῆς καταλήξεως, ἀναγκαῖα εἶναι ἡ ἐπανόρθωσις. Τῆς περιπτώσεως ταύτης παραδείγματα ἔχομεν τὸ ὄνομα τοῦ δήμου Κλεπαίδος, παραχθὲν ἐκ τοῦ πρωτεύοντος χωρίου Κλεπᾶς, καὶ τὸ τοῦ δήμου Ἄπειρανθίας ἀπὸ τῆς πρωτεύουσας Ἄπειράνθου· τῆς δὲ πρώτης τὸ ὄνομα τοῦ δήμου Μυρεσίου, ληφθὲν ἐκ τοῦ ἐν τῷ δήμῳ χωρίου Μούρεσι, οὐχὶ δ' ἐκ τῶν Μυρῶν τῆς Μαγνησίας, ὧν τὸ ἐθνικὸν Μυραῖος.

Ἡ τρίτη κατηγορία περιλαμβάνει ὀνόματα εἰλημμένα ἐκ τόπων ἢ ἰδρυμάτων. Καὶ δὴ :

Α'. Ἐκ νήσων : οἶον Αἰγίνης (ἂν ὠνομάσθη ὁ δῆμος ἀπὸ τῆς πόλεως, ἔπρεπε νὰ λέγηται Αἰγινήτων)· Ἀγκιστρίου, Σαλαμῖνος, Σκύρου, Σκοπέλου, Ἄλωνήσου, Νέων Ψαρῶν, Μυκόνου, Σύρου κτλ. Ἐνταῦθα ἀνάγονται καὶ τὰ παλαιότατα ὀνόματα νήσων τινῶν, ἐξ ὧν ὠνομάσθησαν δῆμοι ἐν αὐταῖς, οἶον Δρουσίδος, Ὑρίας, Καλλίστης κτλ. Ὁμοίως καὶ ὁ δῆμος Νάσων ἐν Ἀρκαδίᾳ, καίτοι κάπως ἀκατάλληλος φαίνεται ἡ ἐκλογή ὀνόματος κατὰ τὸν δωρικὸν τύπον ἐκφερομένου (Νᾶσοι ἀντὶ Νῆσοι).

Β'. Ἐκ λιμένων, ὡς Πανόρμου, Ἐρινεοῦ, Τρινασοῦ.

Γ'. Ἐξ ὄρέων· τοιαῦτα δ' εἶναι τὰ ἐξῆς : Τυμφρηστοῦ, Θυάμου, Ἰδομένης, Παρνασσίων (γρ. Παρνασσοῦ), Διδύμων, Εὐρωστίνης, Φαλάνθου (ἀπὸ τοῦ ὄρους καὶ οὐχὶ ἀπὸ τῆς ὀμωνύμου κώμης), Πάρωνος, Ἀροανείας (γρ. Ἀροανίων), Λαπαθῶν (γρ. Λαπίθου), Νωνάκριδος, Ἰθώμης, Εὐας, Πλαταμῶδους, Λευκιμμαίων (γρ. Λευκιμμης), Μελιτειέων (γρ. Μελιτείου), Ἀμφιπαγιτῶν (γρ. Ἀμφιπάγου), Ἰστωναίων (γρ. Ἰστώνης), Ἐλάτου, Διρφύων (γρ. Δίρφυος), Μεσσαπίων (γρ. Μεσσαπίου), Τελεθρίων (γρ. Τελεθρίου), Κοτυλαίων (γρ.

Ὅρθος τύπος τοῦ ὀνόματος	Διορθωτέος τύπος	Κατηγορία εἰς ἣν ὑπάγεται τὸ ὄνομα	Πόθεν ἐλήφθη τὸ ὄνομα
Βιλίων	Εἰδυλλίας	Β'.	Βίλια
Ἐλευσινίων	Ἐλευσῖνος	Α'.	Ἐλευσίς
Ἐρυθραίων	Ἐρυθρῶν	Α'.	Ἐρυθραί
Σαλαμῖνος	—	Γ'.	Σαλαμίς
Θηβαίων	—	Α'.	Θῆβαι
Ἀκραϊφιδίων	Ἀκραϊφνίου	Α'.	Ἀκραϊφία (ἢ Ἀκραϊ- φία, ἢ Ἀκραϊφιον ἢ Ἀκραϊφνιον) ¹
Αὐλίδος	—	Γ'.	Αὐλῖς
Θεσπιέων	Θεσπιῶν	Α'.	Θεσπιαί
Θισβείων	Θίσβης	Α'.	Θίσβη
Πλαταιέων	Πλαταιῶν	Α'.	Πλαταιαί
Ταναγραίων	Τανάγρας	Α'.	Τάναγρα
Λεβαδέων	Λεβαδείας	Α'.	Λεβάδεια
Ἀραχώβης	—	Β'.	Ἀράχωβα ²
Διστόμου	Διστομίων	Β'.	Δίστομον
Ὀρχομενίων	Ὀρχομενοῦ	Α'.	Ὀρχομενός
Πέτρας	—	Β'.	Πέτρα
Χαιρωνέων	Χαιρωνείας	Α'.	Χαιρώνεια

ΝΟΜΟΣ ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ ΚΑΙ ΦΩΚΙΔΟΣ

Λαμιέων	—	Α'.	Λαμία
Ἡρακλειωτῶν	Ἡρακλειωτῶν	Α'.	Ἡράκλεια
Πελασγῶν Λαρισαίων	Κρεμαστῆς Λαρίσης	Α'.	Λάρισα Πελασγία ἢ Κρεμαστή.
Μακρακωμιτῶν	Μακρακώμης	Α'.	Μακρὰ κώμη
Νέας Μιτζέλλης	—	Β'.	Νέα Μιτζέλλα
Ὀμολιέων	Ὀμιλαίων	Α'.	Ὀμόλη (ἢ Ὀμολος, ἢ Ὀμιλαι).

¹ Ὁ προκριθεὶς τύπος τοῦ ἔθνικοῦ εἶναι ὁ ὑπὸ τῶν ἐπιγραφῶν πιστούμενος.

² Καὶ ἡ διὰ τοῦ σ γραφή δὲν εἶναι ἐσφαλμένη.

Ὄρθος τύπος τοῦ ὀνόματος	Διορθωτέος τύπος	Κατηγορία εἰς ἣν ὑπάγεται τὸ ὄνομα	Πόθεν ἐλήφθη τὸ ὄνομα
Παραχελφῆτων	—	Δ'.	Ἀχελῷος
Πτελεατῶν	—	Α'.	Πτελεόν
Σπερχειοῦ	Σπερχειάδος	Γ'.	Σπερχειός
Τυμφρηστοῦ	—	Γ'.	Τυμφρηστός
Ἵπαταίων	Ἵπάτης	Α'.	Ἵπάτη
Φαλαρέων	Φαλάρων	Α'.	Φάλαρα
Ἀμφισσέων	Ἀμφίσσης	Α'.	Ἀμφισσα
Ἀντικυραίων	Ἀντικύρας	Α'.	Ἀντίκυρα
Γαλαξειδίου	—	Β'.	Γαλαξειδί
Δωριέων	—	Α'.	Δωριεῖς
Καλλιέων	—	Α'.	Καλλιεῖς
Κρισαίων	Κρίσσης	Α'.	Κρίσα
Μυονέων	Μυονίας	Α'.	Μυονία ἢ Μυωνία
Παρνασσοῦ	—	Γ'.	Παρνασσός
Ἀταλάντης	—	Β'.	Ἀταλάντη
Δαφνουσίων	Δαφνησίων	Α'.	Δάφνουσα
Δρυμιέων	Δρυμίας	Α'.	Δρυμία (ἢ Δρυμαία ἢ Δρυμός)
Ἐλατέων	Ἐλατείας	Α'.	Ἐλάτεια
Θερμοπυλῶν	—	Γ'.	Θερμοπύλαι
Θρονίων	Θρονίου	Α'.	Θρόνιον
Λαρυμναίων	Λαρύμνης	Α'.	Λάρυμνα
Νέας Πέλλης	—	Β'.	Νέα Πέλλα
Τιθορέων	Τιθορέας	Α'.	Τιθορέα (ἢ Τιθόρα, ἢ Τιθοραία).
Αἰγιτιέων	Αἰγιτίου	Α'.	Αἰγίτιον
Βωμιέων	Βωμέας	Α'.	Βωμιεῖς
Εὐπαλιέων	Εὐπαλίου	Α'.	Εὐπάλιον
Κροκυλέων	Κροκυλίου	Α'.	Κροκύλειον
Ποτιδανιατῶν	Ποτιδανείας	Α'.	Ποτιδανία
Τολοφωνίων	Τολοφῶνος	Α'.	Τολοφῶν
Ἰαίων	Ἰαίας	Α'.	Ἰαία

ΝΟΜΟΣ ΑΙΤΩΛΙΑΣ ΚΑΙ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ

Ὅρθος τύπος τοῦ ὀνόματος	Διορθωτέος τύπος	Κατηγορία εἰς ἣν ὑπάγεται τὸ ὄνομα	Πόθεν ἐλήφθη τὸ ὄνομα
Μεσολογγίου	—	Β΄.	Μεσολόγγιον
Αἰτωλικοῦ	—	Β΄.	Αἰτωλικὸν ¹
Μακυνέων	Μακρυνείας	Α΄.	Μακύνεια (ἢ Μακυνία ἢ Μάκυνος)
Παραχελωτίτιδος	—	Δ΄.	Ἀχελῷος
Ὠλενίων	Ὠλενείας	Α΄.	Ὠλενος
Ἀμβρακιωτῶν	Ἀμβρακίας	Α΄.	Ἀμβρακία
Θυάμου	—	Γ΄.	Θύαμος
Ἰδομένης	—	Γ΄.	Ἰδομένη
Στρατίων	Στράτου	Α΄.	Στράτος
Ἀγρινίου	—	Γ΄.	Ἀγρίνιον ²
Ἀμβρακιάς	Ἀμβρακίας	Β΄.	Ἀμβρακιά
Θερμίων	Θέρμου	Α΄.	Θέρμον (ἢ Θέρμος ἢ τὰ Θέρμα) ³
Παμφίων	Παμφίας	Α΄.	Παμφία
Καρπενισίου	—	Β΄.	Καρπενίσι
Ἀγραίων	—	Α΄.	Ἀγραῖοι
Ἀγράφων	—	Β΄.	Ἀγραφα
Ἀπεραντῶν	Ἀπεραντίων	Α΄.	Ἀπεραντία
Ἀρακύνθου	Ἀρακυνθίων	Γ΄.	Ἀράκυνθος
Δολόπων	—	Α΄.	Δόλοπες
Εὐρυτάνων	—	Α΄.	Εὐρυτᾶνες
Κτιμενίων	Κτημενίων	Α΄.	Κτιμένιοι
Παρακαμπυλίων	—	Δ΄.	Καμπύλος

¹ Προτιμότερα ἢ ὀνομασία Ἀνατολικοῦ, διότι οὕτω λέγεται ἡ κόμη.

² Ἀπὸ τοῦ ὄρους Ἀγρινίου, ὅπερ ἀναφέρει ὁ Ἡσύχιος ἢ ὁμώνυμος ἀρχαία πόλις δὲν ἔκειτο ὅπου τὸ σημερινὸν Βραχῶρι τὸ μετονομασθὲν Ἀγρίνιον.

³ Ἐκ τῶν νεωτέρων ἀνασκαφῶν ἀπεδείχθη ὅτι δὲν ἔκειντο ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ δήμου τούτου τὰ Θέρμα, ὁ τόπος τῆς συνόδου τῶν Αἰτωλῶν. Ἀλλὰ τοῦτο, ὡς λέγομεν καὶ ἐν τῇ ἐκθέσει, δὲν εἶναι τὸ μόνον παράδειγμα ἐσφαλμένης ἀποδόσεως ἀρχαίων ὀνομάτων.

Ὁρθὸς τύπος τοῦ ὀνόματος	Διορθωτέος τύπος	Κατηγορία εἰς ἣν ὑπάγεται τὸ ὄνομα	Πόθεν ἐλήφθη τὸ ὄνομα
Ναυπακτίων	Ναυπάκτου	Α΄.	Ναύπακτος
Ἀποδωτῶν	Ἀποδοτίας	Α΄.	Ἀποδωτοὶ
Κλεπαῖς	Κλεπαίδος	Β΄.	Κλεπαῖ
Ὀφιονέων	Ὀφιονίας	Α΄.	Ὀφιονεῖς
Παρευηνίων	—	Δ΄.	Εὔηνος
Προσχιέων	Προσχίου	Α΄.	Πρόσχιον
Πυληνίων	Πυλήνης	Α΄.	Πυλήνη
Ἀνακτορίων	—	Α΄.	Ἀνακτόριον
Ἀστακοῦ	—	Β΄.	Ἀστακός
Ἐχινάϊων	Ἐχίνου	Α΄.	Ἐχίνος
Οἰνιάδων	Οἰνιάδος	Α΄.	Οἰνιάδαι ¹
Σολλιέων	Σολλίου	Α΄.	Σόλλιον

ΝΟΜΟΣ ΑΡΓΟΛΙΔΟΣ ΚΑΙ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ

Ναυπλιέων	—	Α΄.	Ναυπλία
Ἐπιδαυρίων	—	Α΄.	Ἐπίδαυρος
Ἱεροῦ	—	Γ΄.	Ἱερόν (Ἀσκληπιοῦ)
Μινωϊτῶν	Μινώας	Α΄.	Μινώα
Μιδεατῶν	Μιδέας	Α΄.	Μιδέα ἢ Μίδεια
Ἀργείων	—	Α΄.	Ἄργος
Ἀλεατῶν	Ἀλέας	Α΄.	Ἀλέα
Λυρκείων	Λυρκείας	Α΄.	Λύρκεια
Μυκηνῶν	—	Γ΄.	Μυκῆναι
Προσυμναίων	—	Α΄.	Πρόσυμνα
Ὑσιατῶν	Ὑσιῶν	Α΄.	Ὑσιαὶ
Κορινθίων	—	Α΄.	Κόρινθος
Εὐρωστίνης	—	Γ΄.	Εὐρωστίνα
Κλεωναίων	Κλεωνῶν	Α΄.	Κλεωναὶ
Νεμέας	—	Γ΄.	Νεμέα
Πελληναίων	Πελλήνης	Α΄.	Πελλήνη

¹ Τό τε ὄνομα τῆς πόλεως καὶ τὸ ἔθνικόν Οἰνιάδαι.

Ὁρθὸς τύπος τοῦ ὀνόματος	Διορθωτέος τύπος	Κατηγορία εἰς ἣν ὑπάγεται τὸ ὄνομα	Πόθεν ἐλήφθη τὸ ὄνομα
Σικυωνίων	Σικυῶνος	Α΄.	Σικυῶν
Στυμφαλίδος	Στυμφαλίας	Γ΄.	Στυμφαλῖς ἢ Στύμ- φαλος
Σολυγέων	Σολυγείας	Α΄.	Σολύγεια
Τρικάλων	—	Β΄.	Τρίκαλα ¹
Φενεατῶν	Φενεοῦ	Α΄.	Φενεὸς
Σπετσῶν	—	Γ΄.	Σπέτσαι
Διδύμων	—	Γ΄.	Δίδυμα ²
Ἑρμιονέων	Ἑρμιόνης	Α΄.	Ἑρμιόνη
Κρανιδίου	—	Β΄.	Κρανίδι
Ἵδρας	—	Γ΄.	Ἵδρα
Δρυοπαίων	Δρυόπης	Α΄.	Δρυόπη
Μεθάνων	—	Γ΄.	Μέθανα
Τροιζηνίων	Τροιζήνος	Α΄.	Τροιζήν
Κυθηρίων	—	Α΄.	Κύθηρα
Ποταμοῦ	Ποταμίων	Β΄.	Ποταμὸς

ΝΟΜΟΣ ΑΧΑΪΑΣ ΚΑΙ ΗΛΙΔΟΣ

Πατρέων	—	Α΄.	Πάτραι
Δυμαίων	Δύμης	Α΄.	Δύμη
Ἑρινεοῦ	—	Γ΄.	Ἑρινεὸς
Τριταιέων	Τριταίας	Α΄.	Τριταία
Φαρέων	Φαρῶν	Α΄.	Φαραί
Αἰγίεων	Αἰγίου	Α΄.	Αἶγιον
Ἀκράτας	—	Β΄.	Ἀκράτα
Βουραίων	Βουρῶν	Α΄.	Βοῦρα
Καλαβρύτων	—	Β΄.	Καλάβρυτα
Ἄροανίων	Ἄροανείας	Γ΄.	Ἄροάνια
Καλλιφωνίου	Καλλιφωνίας	Γ΄.	Καλλιφώνιον

¹ Προτιμότερα ἢ διὰ τοῦ ἀπλοῦ κ γραφῆ (ἀπὸ τοῦ τρία καὶ καλά), σχηματισθέντος οὕτω τοῦ ὀνόματος, κατὰ παρετυμολογίαν ἴσως ἀπὸ τοῦ Τρίκκη.

² Ἀπὸ τοῦ ὑπερκειμένου τῆς κώμης ὄρους.

Ὅρθος τύπος τοῦ ὀνόματος	Διορθωτέος τύπος	Κατηγορία εἰς ἣν ὑπάγεται τὸ ὄνομα	Πόθεν ἐλήφθη τὸ ὄνομα
Κερπινῆς	—	Β΄.	Κερπινῆ
Κλειτορίων	Κλειτορίας	Α΄.	Κλειτορία
Κράθιδος	—	Γ΄.	Κράθις
Λαπίθου	Λαπαθῶν	Γ΄.	Λάπιθον
Λευκασίου	—	Γ΄.	Λευκάσιον
Νωνάκριδος	—	Γ΄.	Νώνακρις
Παίων	—	Α΄.	Παῖον
Σουδενῶν	—	Β΄.	Σουδενά
Φελλοητῶν	Φελλόης	Α΄.	Φελλόη
Ψωφιδίων	Ψωφίδος	Α΄.	Ψωφίς
Λετρίνων	—	Α΄.	Λετρίνοι ¹
Βουπρασίων	—	Α΄.	Βουπράσιον
Ἡλείων	Ἡλίδος	Α΄.	Ἡλις
Λαμπειατῶν	Λαμπείας	Α΄.	Λάμπεια
Μυρτουσιῶν	Μυρτουντίων	Α΄.	Μυρτούντιον
Ὀλυμπίας	Ὀλυμπίων	Γ΄.	Ὀλυμπία
Πηνειοῦ	Πηνειῶν	Γ΄.	Πηνειὸς
Ὠλένης	—	Β΄.	Ὠλενα ²

ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ

Τριπόλεως	—	Β΄.	Τρίπολις
Βαλτετσίου	—	Β΄.	Βαλτέτσι
Καλτεζῶν	—	Β΄.	Καλτεζαί
Κορυθῆων	Κορυθίου	Α΄.	Κορυθεῖς
Μανθυρέων	Μανθυρέας	Α΄.	Μανθυρέα
Μαντινέων	Μαντινείας	Α΄.	Μαντινεία
Νάσων	—	Γ΄.	Νᾶσοι
Ὅρχομενίων Ἀρχάδων Ὅρχομενοῦ		Α΄.	Ὅρχομενὸς ὁ Ἀρκα- δικὸς

¹ Τὸ τε ἔθνικόν καὶ τὸ τῆς πόλεως ὄνομα.

² Ἡ ἀρχαία Ὠλενος κατὰ τοὺς μέσους χρόνους ἐκαλεῖτο Ὠλενα, ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα τῆς ἐπισκοπῆς Ὠλένης.

Ὅρθός τύπος τοῦ ὀνόματος	Διορθωτέος τύπος	Κατηγορία εἰς ἣν ὑπάγεται τὸ ὄνομα	Πόθεν ἐλήφθη τὸ ὄνομα
Τεγεατῶν	Τεγέας	Α΄.	Τεγέα
Φαλάνθου	—	Γ΄.	Φάλανθον
Λιμναίων	Λιμναίου	Α΄.	Λιμναία
Βερβαίνων	—	Β΄.	Βέρβαινα
Βρασιέων	Βρασιῶν	Α΄.	Πρασιαὶ ἢ Βρασιαὶ ¹
Γλυππιέων	Γλυπίας	Α΄.	Γλυππία
Δολιανῶν	—	Β΄.	Δολιανὰ
Θυρεατῶν	Θυρέας	Α΄.	Θυρέα
Πάρνωνος	—	Γ΄.	Πάρνων
Σελινουντίων	Σελινοῦντος	Α΄.	Σελινοῦς
Τάνου	Τανίας	Γ΄.	Τάνος
Δημητσάνης	—	Β΄.	Δημητσάνα
Γορτυνίων	Γόρτυνος	Α΄.	Γόρτυν
(Κοντοβαζαίνης)	Ἐλευσίνος	;	;
Ἡραιέων	Ἡραίας	Α΄.	Ἡραία
Θελπυσίων	Θελπούσης	Α΄.	Θέλπουσα
Κλείτορος	—	Γ΄.	Κλείτωρ
Λαγκαδίων	—	Β΄.	Λαγκάδια
Μυλάοντος	—	Γ΄.	Μυλάων
Νυμφασίων	Νυμφασίας	Α΄.	Νυμφάς
Τρικόλωνέων	Τρικόλωνων	Α΄.	Τρικόλωνοι
Τροπαίων	—	Γ΄.	Τρόπαια
Μεγαλοπολιτῶν	Μεγαλοπόλεως	Α΄.	Μεγάλη πόλις
Λυκοσουρέων	Λυκοσούρας	Α΄.	Λυκόσουρα
Φαλαισιέων	Φαλαισίας	Α΄.	Φαλαισίαι

ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ

Σπαρτιατῶν	Σπάρτης	Α΄.	Σπάρτη
Βρυσιέων	Βρυσέων	Α΄.	Βρυσιαὶ ἢ Βρισεαὶ
Γερονθραίων	Γερονθρῶν	Α΄.	Γερόνθραι

¹ Βλ. τὴν "Ἐκθεσιν.

Ὅρθος τύπος τοῦ ὀνόματος	Διορθωτέος τύπος	Κατηγορία εἰς ἣν ὑπάγεται τὸ ὄνομα	Πόθεν ἐλήφθη τὸ ὄνομα
Θεραπναίων	Θεραπνῶν	Α΄.	Θεράπναι
Καστορείου	—	Γ΄.	Καστόρειον
Κροκεατῶν	Κροκεῶν	Α΄.	Κροκεαὶ
(Καστανιάς)	Μελιτίνης	;	;
Οἰνοῦντος	—	Γ΄.	Οἰνοῦς
Πελλαναίων	Πελλάνης	Α΄.	Πελλάνη ²
Σελλασιέων	Σελλασίας	Α΄.	Σελλασία
Τρινασοῦ	Τρινάσου	Γ΄.	Τρινασὸς ἢ Τρίνασος
Φαριτῶν	Φάριδος	Α΄.	Φᾶρις
Φελλίας	—	Γ΄.	Φελλία
Γυθεατῶν	Γυθείου	Α΄.	Γύθειον
Καρυουπόλεως	—	Β΄.	Καρυούπολις
Τευθρωναίων	Τευθρώνης	Α΄.	Τευθρώνη
Λαγείας	—	Β΄.	Λάγεια
Μαλευρίου	—	Β΄.	Μαλεύρη
Οἰτυλίων	Οἰτύλου	Α΄.	Οἴτυλος
Ἄβιατῶν	Ἄβίας	Α΄.	Ἄβια
Καρδαμυλιτῶν	Καρδαμύλης	Α΄.	Καρδαμύλη
Λεύκτρον	—	Γ΄.	Λεῦκτρον
Μεσσαίων	Μέσσης	Α΄.	Μέσση
Μονεμβασίας	—	Β΄.	Μονεμβασία
Ἄσωπίων	Ἄσωποῦ	Α΄.	Ἄσωπὸς
Βοιατῶν	Βοιῶν	Α΄.	Βοιαὶ
Ἐλείων	Ἐλους	Α΄.	Ἐλος
Ζαρακηνῶν	Ζάρακος	Α΄.	Ζάραξ

ΝΟΜΟΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ

Καλαμίων	Καλαμῶν	Α΄.	Καλάμαι
Ἄλαγονίων	Ἄλαγωνίας	Α΄.	Ἄλαγονία

¹ Βλ. Ἐκθεσιν.

² Ὁ δωρικὸς τύπος πρέπει νὰ διατηρηθῇ πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ νομῷ Ἀργολίδος ὁμωνύμου δήμου.

Ὅρθος τύπος τοῦ ὀνόματος	Διορθωτέος τύπος	Κατηγορία εἰς ἣν ὑπάγεται τὸ ὄνομα	Πόθεν ἐλήφθη τὸ ὄνομα
Ἄμφεων	Ἄμφείας	Α΄.	Ἄμφεια
Ἄριος	—	Γ΄.	Ἄρις
Θουριατῶν	Θουρίας	Α΄.	Θουρία
Παμίσου	—	Γ΄.	Πάμισος
Ἄνδανίων	Ἄνδανίας	Α΄.	Ἄνδανία
Ἄριστομένους	—	Ε΄.	Ἄριστομένης
Εὔας	—	Γ΄.	Εὔα
Ἰθώμης	—	Γ΄.	Ἰθώμη
Οἰχαλιέων	Οἰχαλίας	Α΄.	Οἰχαλία
Πυλίων	—	Α΄.	Πύλος
Βουφρατῶν	Βουφράδος	Α΄.	Βουφράς ¹
Κολωναίων	Κολωνίδων	Α΄.	Κολώνη ἢ Κολωνίδες
Κορώνης	—	Β΄.	Κορώνη ²
Μοθωναίων	Μεθώνης	Α΄.	Μοθώνη ἢ Μεθώνη ³
Κυπαρισσέων	Κυπαρισσίας	Α΄.	Κυπαρισσία
Αὐλωνιτῶν	Αὐλῶνος	Α΄.	Αὐλῶν
Ἄετοῦ	—	Β΄.	Ἄετὸς
Δωρίου	—	Γ΄.	Δώριον
Ἐραναίων	Ἐράνης	Α΄.	Ἐράνη
Ἡλέκτρας	Ἡλέκτρας	Α΄.	Ἡλέκτρα
Πλαταμῶδους	—	Γ΄.	Πλαταμῶδης (ἦ)
Τριπύλης	—	Β΄.	Τριπύλα
Φλέσα	Φλεσιάδος	Ε΄.	Φλέσας
Ἄνδριτσαίνης	—	Β΄.	Ἄνδρίτσαϊνα
Ἄλιφηρεων	Ἄλιφείρας	Α΄.	Ἄλιφηρα
Ἄρηναιών	Ἄρήνης	Α΄.	Ἄρήνη

¹ Τὸ ἐθνικὸν ἐσχηματίσθη κατ' ἀναλογίαν ἀπὸ τοῦ Βουφράς, ὡς τὸ Πανεάτης ἀπὸ τοῦ Πανεάς.

² Ἀπὸ τῆς μεσαιωνικῆς καὶ νεωτέρας πόλεως Κορώνης· ἡ παλαιὰ δὲν ἔκειτο ἐν τῇ αὐτῇ θέσει.

³ Προτιμότερος ὁ διὰ τοῦ ο τύπος, διατηρηθεὶς μέχρι τοῦδε, ὁ μόνος δ' ἐν τοῖς ἀρχαίοις νομίσμασι τῆς πόλεως κεχαραγμένος.

Ὅρθος τύπος τοῦ ὀνόματος	Διορθωτέος τύπος	Κατηγορία εἰς ἣν ὑπάγεται τὸ ὄνομα	Πόθεν ἐλήφθη τὸ ὄνομα
Βωλακίων	Βώλακος	Α΄.	Βῶλαξ ¹
Σκιλλουντίων	Σκιλλοῦντος	Α΄.	Σκιλλοῦς
Φιγαλέων	ΦΥγαλίας	Α΄.	Φιγάλεια

ΝΟΜΟΣ ΕΥΒΟΙΑΣ

Χαλκιδέων	—	Α΄.	Χαλκίς
Αιγαίων	—	Α΄.	Αιγαί
Δίρφυος	Διρφύων	Γ΄.	Δίρφυς
Κηρέως	Κηρέων	Γ΄.	Κηρεῦς
Ληλαντίου	Ληλαντίων	Γ΄.	Ληλάντιον
Μεσσαπίου	ΜεΣαπίων	Γ΄.	Μεσσάπιον
Νηλέως	Νηλέων	Γ΄.	Νηλεῦς
Νέων Ψαρῶν	—	Γ΄.	Ψαρά
Ἴστιαίων	—	Α΄.	Ἴστιαία
Αἰδηψίων	—	Α΄.	Αἰδηψός
Τελεθρίου	—	Γ΄.	Τελέθριον
Κυμαίων	—	Α΄.	Κύμη
Αὐλωναρίου	Αὐλῶνος	Β΄.	Αὐλωνάριον
Δυστίων	—	Α΄.	Δύστος
Κονιστρῶν	Κονιστρίων	Β΄.	Κονίστραι
Κοτυλαίου	Κοτυλαίων	Γ΄.	Κοτύλαιον
Μαρμαρίου	—	Β΄.	Μαρμάρι
Σκύρου	—	Γ΄.	Σκυῦρος
Στυρέων	Στύρων	Α΄.	Στύρα
Σκοπέλου	—	Γ΄.	Σκόπελος
Ἄλοννήσου	—	Γ΄.	Ἄλόννησος
Γλώσσης	—	Γ΄.	Γλώσσα
Σκιάθου	—	Γ΄.	Σκιάθος

¹ Τὸ ἐθνικὸν κατ' ἀναλογίαν ἀπὸ τοῦ Βώλακος, ὡς τὸ Κοράκιος ἀπὸ τοῦ Κόραξ.

ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ

Ὅρθος τύπος τοῦ ὀνόματος	Διορθωτέος τύπος	Κατηγορία εἰς ἣν ὑπάγεται τὸ ὄνομα	Πόθεν ἐλήφθη τὸ ὄνομα
Ἐρμουπόλεως	—	Β΄.	Ἐρμούπολις
Μυκόνου	—	Γ΄.	Μύκονος
Σύρου	—	Γ΄.	Σῦρος
Κέω	Κέας	Γ΄.	Κέως
Δρυοπίδος	—	Γ΄.	Δρυοπίς
Κύθνου	—	Γ΄.	Κύθνος
Σερίφου	—	Γ΄.	Σέριφος
Ἄνδρου	—	Γ΄.	Ἄνδρος
Ἄρνῶν	—	Β΄.	Ἄρνά
Γαυρίου	—	Β΄.	Γαύριον
Κορθίου	—	Β΄.	Κόρθιον
Τήνου	—	Γ΄.	Τήνος
Πανόρμου	—	Γ΄.	Πάνορμος
Σωσθενίου	—	Γ΄.	Σωσθένιον
Νάξου	—	Γ	Νάξος
Ἀπειράνθου	Ἀπειρανθίας	Β΄.	Ἀπειρανθος
Βίβλου	—	Γ΄.	Βίβλος ἢ Βιβλίνης (ποταμός)
Κορώνου	Κορωνίδος	Γ΄.	Κόρωνον ¹
Μαρπήσσης	—	Γ΄.	Μάρπησσα
Ναούσης	—	Β΄.	Νάουσα
Πάρου	—	Γ΄.	Πάρος
Τραγεατῶν	Τραγαίας	Α΄.	Τραγέαι ἢ Τραγιαί
Υρίας	—	Γ΄.	Υρία
Θήρας	—	Γ΄.	Θήρα
Αἰγιαλέων	Αἰγιαλής	Α΄.	Αἰγιαλή
Ἀμοργοῦ	—	Γ΄.	Ἀμοργός
Ἀνάφης	—	Γ΄.	Ἀνάφη

¹ Ἡ σημερινή (πιθανῶς δὲ καὶ ἀρχαία) ὀνομασία τῆς ἐν τῷ βορείῳ τμήματι τῆς νήσου ἀκρωρείας,

Ὅρθος τύπος τοῦ ὀνόματος	Διορθωτέος τύπος	Κατηγορία εἰς ἣν ὑπάγεται τὸ ὄνομα	Πόθεν ἐλήφθη τὸ ὄνομα
Ἐμπορείου	—	Β΄.	Νιμποριῶ
Θηρασίας	—	Γ΄.	Θηρασία
Ἴου	—	Γ΄.	Ἴος
Καλλίστης	—	Γ΄.	Καλλίστη
Οἰατῶν	Οἶας	Α΄.	Οἶα
Μήλου	—	Γ΄.	Μῆλος
Ἀδάμαντος	—	Β΄.	Ἀδάμας
Κιμῶλου	—	Γ΄.	Κίμωνος
Σικίνου	—	Γ΄.	Σίκινος
Σίφνου	—	Γ΄.	Σίφνος
Φολεγάνδρου	—	Γ΄.	Φολέγανδρος

ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

Κερκυραίων	—	Α΄.	Κέρκυρα
Διαποντίων	—	Δ΄.	πόντος
Ποταμογειτόνων	—	Δ΄.	ποταμός
Λευκίμμης	Λευκιμμαίων	Γ΄.	Λευκίμμη
Μελιτείου	Μελιτειέων	Γ΄.	Μελιτειον ἢ Μελιτήιον
Μεσοχωριτῶν	—	Δ΄.	χώρα
Παρελείων	—	Δ΄.	ἔλος
Ἀπηλιωτῶν	—	Δ΄.	ἀπηλιώτης
Ἀκρολοφίτων	—	Δ΄.	ἀκρολοφία
Ἀμφιπάγου	Ἀμφιπαγιτῶν	Γ΄.	Ἀμφίπαγος
Ἰστώνης	Ἰστωναίων	Γ΄.	Ἰστώνη
Κασσωπαίων	—	Α΄.	Κασσιόπη
Γαίου	Γαϊανῶν	Β΄.	Γάιον
Λάκκας	Λακκιωτῶν	Β΄.	Λάκκα
Λευκαδίων	—	Α΄.	Λευκάς
Ἀπολλωνίου	Ἀπολλωνίων	Γ΄.	Ἀπολλώνιον
Ἐξανθείας	—	Β΄.	Ἐξάνθεια
Ἐλλομενίων	Ἐλλομένου	Α΄.	Ἐλλόμενον
Εὐγῆρου	—	Β΄.	Εὐγήρος

Ὅρθός τύπος τοῦ ὀνόματος	Διορθωτέος τύπος	Κατηγορία εἰς ἣν ὑπάγεται τὸ ὄνομα	Πόθεν ἐλήφθη τὸ ὄνομα
Καρυᾶς	—	Β΄.	Καρυὰ
Σφακιωτῶν	—	Γ΄.	Σφακιῶται
Ταφίων	—	Α΄.	Τάφος

ΝΟΜΟΣ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ

Κρανιέων	Κρανίων	Α΄.	Κράνιοι
Δηλινάτων	Δειληνιτῶν	Β΄.	Δηλινᾶτα
Ἐλιοῦ	—	Β΄.	Ἐλιὸς
Ἄνω Λιβαθοῦς	—	Β΄.	Ἄνω Λιβαθῶ
Κάτω Λιβαθοῦς	—	Β΄.	Κάτω Λιβαθῶ
Ὀμαλῶν	—	Β΄.	Ὀμαλὰ
Πρωοναίων	Πρόννων	Α΄.	Πρωοννοὶ ἢ Πρόνιοι ἢ Προνναῖοι ἢ Πρόν- νοι ἢ Πρόνοοι
Φαρακλάτων	—	Β΄.	Φαρακλᾶτα
Λιξουρίου	—	Β΄.	Λιξοῦρι
Ἄνωγῆς	Ἄνωγητῶν	Β΄.	Ἄνωῆ
Κατωγῆς	Κατωγητῶν	Β΄.	Κατωῆ
Θηνιάς	—	Β΄.	Θηνιά
Σαμαίων	—	Α΄.	Σάμη
Ἄσσου	—	Β΄.	Ἄσσος
Δουλιχίου	Δολιχίου	Γ΄.	Δουλιχίον
Πυλάρου	Πυλαρέων	Β΄.	Πύλαρος
Ἰθακησίων	—	Α΄.	Ἰθάκη
Κάρνου	Καρνίων	Γ΄.	Κάρνος
Νηρίτου	Νηριτίων	Γ΄.	Νήριτον
Πολυκτορίων	—	Α΄.	Πολυκτόριον

ΝΟΜΟΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ

Ζακύνθου	—	Γ΄.	Ζάκυνθος
Ἄρκαδίων	—	Α΄.	Ἄρκαδία

Ὅρθος τύπος τοῦ ὀνόματος	Διορθωτέος τύπος	Κατηγορία εἰς ἣν ὑπάγεται τὸ ὄνομα	Πόθεν ἐλήφθη τὸ ὄνομα
Ἄρτεμισίου	Ἄρτεμισίων	Γ΄.	Ἄρτεμισιον ¹
Ἐλάτου	—	Γ΄.	Ἐλατος
Λιθακιᾶς	—	Β΄.	Λιθακιὰ
Μεσογαίων	—	Δ΄.	μέσος-γῆ
;	Ναφθίων	Δ΄.	νάφθα
Ὀπιταίδος	Ὀπιταίδων	Γ΄.	Ὀπιταῖς
Υῤιέων	Υῤιαίων	Α΄.	Υῤία ²
Ψωφίδος	—	Γ΄.	Ψωφίς

ΝΟΜΟΣ ΑΡΤΗΣ

Ἄρτης	—	Β΄.	Ἄρτα
Πέτα	—	Β΄.	Πέτα
Ἡρακλεωτῶν Ἄθα- μάνων	Ἡρακλείας	Α΄.	Ἡράκλεια ³
Τετραφυλίων	Τετραφυλίας	Α΄.	Τετραφυλία
Ἄγναντων	—	Β΄.	Ἄγναντα
Καλαρρυτῶν	—	Β΄.	Καλαρρύται
Θεοδωριέων	Θεοδωρίας	Α΄.	Θεοδωρία

ΝΟΜΟΣ ΛΑΡΙΣΗΣ

Λαρισαίων	Λαρίσης	Α΄.	Λάρισα
Κραννωνίων	Κραννῶνος	Α΄.	Κραννῶν
Νεσσωνιτῶν	Νέσσωνος	Α΄.	Νέσσων
Ἄμπελακίων	—	Β΄.	Ἄμπελάκια
Συκουρίων	Συκουρίου	Α΄.	Συκούριον
Ὀγχηστίων	Ὀγχηστοῦ	Α΄.	Ὀγχηστός

¹ Ἀπὸ τοῦ ἐν τῇ νήσῳ ἱεροῦ τῆς Ἄρτέμιδος.

² Παλαιὸν ὄνομα τῆς νήσου· προκρίνομεν τὸν τύπον τοῦ ἐθνικοῦ, ὅπως μὴ συγχέηται πρὸς τὸν ἐν Πάρῳ δῆμον Ὑρίας.

³ Πρὸς ἀποφυγὴν συγχύσεως πρὸς τὸν ἐν Φθιώτιδι ὁμώνυμον δῆμον ἀναγκαίαν κρίνομεν τὴν προσθήκην τοῦ δευτέρου ἐθνικοῦ.

Ὅρθός τύπος τοῦ ὀνόματος	Διορθωτέος τύπος	Κατηγορία εἰς ἣν ὑπάγεται τὸ ὄνομα	Πόθεν ἐλήφθη τὸ ὄνομα
Ἄρμενιτῶν	Ἄρμενίου	Α΄.	Ἄρμένιον
Φακίῶν	Φακίου	Α΄.	Φάκιον
Τιρνάβου	—	Β΄.	Τίρναβος
Γοννίων	Γόννων	Α΄.	Γόννος ἢ Γόνοι ἢ Γόννοι
Ὀλύμπου	—	Γ΄.	Ὀλυμπος
Δωτιέων	Δωτίου	Α΄.	Δώτιον
Κασθαναίων	Κασθαναίας	Α΄.	Κασθαναία
Εὐρυμενίων	Εὐρυμενῶν	Α΄.	Εὐρυμεναί
Παγασαίων	Παγασῶν	Α΄.	Παγασαί
Ἰωλκίων	Ἰωλκοῦ	Α΄.	Ἰωλκός
Ὀρμενίων	Ὀρμινίου	Α΄.	Ὀρμένιον
Μακρινίτσης	—	Β΄.	Μακρινίτσα ¹
Βοίβης	—	Γ΄.	Βοίβη
Φεραίων	Φερῶν	Α΄.	Φεραί
Ζαγορᾶς	—	Β΄.	Ζαγορά
Κισσοῦ	—	Β΄.	Κισσός
Μυρεσίου	—	Β΄.	Μούρεσι
Μηλεῶν	—	Β΄.	Μηλέαι
Αἰαντίου	Αἰαντείου	Γ΄.	Αἰάντιον
Σπαλαθραίων	Σπαλάθρων	Α΄.	Σπάλαθρα ἢ Σπά- λαθρον
Ἀφεταιῶν	Ἀφετῶν	Α΄.	Ἀφέται
Νηλιέων	Νηλείας	Α΄.	Νήλεια
Σηπιάδος	—	Γ΄.	Σηπιὰς
Ἄλμυροῦ	—	Β΄.	Ἄλμυρός
Ὄθρυος	—	Γ΄.	Ὄθρυς
Πλατάνου	—	Β΄.	Πλάτανος
Φαρσαλίων	Φαρσάλων	Α΄.	Φάρσαλος

¹ Ἡ δευτέρα συλλαβὴ πρέπει νὰ γράφηται διὰ τοῦ ε, διότι τὸ ὄνομα ἐλήφθη ἐξ ἐπικλήσεως τῆς Παναγίας ἢ μονῆς τινος Μακρινίτισσα (μακρινός).

Ὅρθος τύπος τοῦ ὀνόματος	Διορθωτέος τύπος	Κατηγορία εἰς ἣν ὑπάγεται τὸ ὄνομα	Πόθεν ἐλήφθη τὸ ὄνομα
Εὐδρίων	ΕὐΪδρίου	Α΄.	Εὐύδριον
Σκοτουσαίων	Σκοτούσης	Α΄.	Σκότουσα
Θαυμακῶν	—	Α΄.	Θαυμακοὶ
Ξυνιάδος	—	Γ΄.	Ξυνιάς
Μελιταιέων	Μελιταίας	Α΄.	Μελίταια ἢ Μελιταία

ΝΟΜΟΣ ΤΡΙΚΑΛΩΝ

Τρικκαίων	—	Α΄.	Τρίκκη
Παραληθαίων	—	Δ΄.	Ληθαῖος
Φαρκαδονίων	Φαρκαδόνος	Α΄.	Φαρκαδῶν
Πιαλέων	Πιαλίων	Α΄.	Πιάλεια
Αἰθίκων	—	Α΄.	Αἰθικοὶ
(Βιτσιίστης)	Κοθωνίων	Β΄.	Κοθώνη
Ἄθαμάνων	—	Α΄.	Ἄθαμᾶνες
Αἰγινιέων	Αἰγινίου	Α΄.	Αἰγίνιον
Χαλκιδέων παρ' Ἄ- σπροποτάμῳ	Χαλκίδος παρ' Ἄ- σπροποτάμῳ	Α΄.	Χαλκίς
Λάκμονος	Λάκμῶνος	Γ΄.	Λάκμων ¹
Καστανέας	—	Β΄.	Καστανιά
Μαλακασίου	—	Β΄.	Μαλακάσι
Ὀξυνειατῶν	Ὀξυνείας	Α΄.	Ὀξύνεια
Τυμφαίων	—	Α΄.	Τυμφαία
Καρδίτσης	—	Β΄.	Καρδίτσα
Ἰθωματῶν	Ἰθώμης	Α΄.	Ἰθώμη
Φυλλέων	Φύλλου	Α΄.	Φύλλος
Σιλανέων	Σιλάνων	Α΄.	Σίλινα
Κιεριέων	Κιερίου	Α΄.	Κίερος ἢ Κιέριον
Γόμφων	—	Α΄.	Γόμποι ²

¹ Λάκμων μέρος τῆς Πίνδου.

² Γόμποι καὶ ἡ πόλις καὶ τὸ ἐθνικόν.

Ὄρθος τύπος τοῦ ὀνόματος	Διορθωτέος τύπος	Κατηγορία εἰς ἣν ὑπάγεται τὸ ὄνομα	Πόθεν ἐλήφθη τὸ ὄνομα
Καλλιφωνίου	—	Β΄.	Καλλιφώνη
Τιτάνου	Τιτανίου	Γ΄.	Τίτανος
Νευροπόλεως	—	Β΄.	Νευρόπολις ¹
Ἰτάμου	—	Γ΄.	Ἰταμος ²
Ἀργιθεατῶν	Ἀργιθέας	Α΄.	Ἀργιθέα
Μενελαϊτῶν	Μενελαίδος	Α΄.	Μενελαΐς
Τσαμασίου	Ταμασίου	Β΄.	Τσαμάσι

Ν. Γ. Πολίτης.

¹ Ἐν τοῖς δημοτικοῖς ἄσμασιν Εὐρύπολις (Νευρόπολις).

² Τὸ σημερινὸν ὄνομα τῆς κορυφῆς τῆς Πίνδου.

ΝΗΣΙΟΓΡΑΦΙΚΑ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΝ ΤΟΥ ΑΡΑΒΟΣ ΕΔΡΙΖΙ

Ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν χρόνων ἠλλείπουσι σχεδὸν εἰπεῖν γεωγραφικὰ καὶ εἰδήσεις περὶ τῶν ἠπειρωτικῶν χωρῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν νήσων. Οἱ Βυζαντινοὶ συγγραφεῖς πλὴν τῶν γεωγραφικῶν ὀνομάτων, ὧν ἀπῆτει τὴν ἀναγραφὴν ἢ ἱστορικὴ ἀφήγησις, ἐλάχιστα ἀναγράφουσι περὶ τῆς γεωγραφικῆς καὶ κοινωνικῆς καταστάσεως αὐτῶν.

Πηγὴ ἀσθενὴς μὲν, ἀλλὰ πολύτιμος, ἀναπληροῦσα τὴν ἔλλειψιν γεωγραφικῶν πηγῶν τῆς 15ης ἑκατονταετηρίδος, εἶνε ἡ γεωγραφία τοῦ Ἄραβος γεωγράφου Ἐδριζι, ἐξ ἧς πάντες οἱ νεώτεροι ἱστορικοὶ τῆς Ἑλλάδος ἤντλησαν βραχείας εἰδήσεις περὶ τῆς τότε καταστάσεως αὐτῆς¹.

Ὁ γεωγράφος οὗτος, ὁ ὑπὸ τὸ πλῆρες αὐτοῦ ὄνομα καλούμενος Ἄβου-Ἄβδ-Ἄλλάχ-Μωάμεθ, μπέν-Μωάμεθ, μπέν-Ἄβδ-Ἄλλάχ, μπέν-Ἐδρίς-άλ-Ἄμουδί, ἢ καὶ μᾶλλον γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα Σερίφ-άλ-Ἐδριζι, ἀς-Σικιλί-άλ-Ροτζαρί, ἦτοι «ὁ εὐγενὴς Ἐδριζι, ὁ ἐν Σικελίᾳ οἰκῶν καὶ φίλος τοῦ Ρογήρου», ἐγεννήθη τῷ 1099 ἐν Σέπταις (Ceuta) πόλει τοῦ Μαρόκου, κειμένη ἀπέναντι τοῦ Γιβλαρτάρ, σήμερον ἀνηκούση εἰς τὴν Ἰσπανίαν. Ἀπέθανε δὲ περὶ τὸ 1166. Ὁ ἀνὴρ οὗτος, καταγόμενος ἐκ τοῦ Μωάμεθ, ἐφ' ᾧ καὶ ἔφερε τὸν τίτλον τοῦ σερίφ, ἐξεπαιδεύθη ἐν Καρδόβα τῆς Ἰσπανίας, ἐν ἧ κατέστη διάσημος ἐπὶ τῇ παιδείᾳ αὐτοῦ περὶ τὴν κοσμογραφίαν, τὴν γεωγραφίαν, ἱατρικὴν καὶ ἄλλας ἐπιστήμας. Περιηγήθη δὲ κατόπιν πλείστας χώρας πρὸς ἀπόκτησιν εὐρυτέρων γνώσεων.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Σικελίας Ρογήρος Β' ἐκάλεσε τὸν Ἐδριζι παρ'

¹ Hopf, Griechenland im Mittelalter T. 6, 162. Παπαρρηγοπούλου, Ἱστορ. Ἑλλ. Ἔθνους T. 4, σ. 598 α' ἐκδ. καὶ T. 4, σ. 553 β' ἐκδ Ἄντ. Μηλιαράκη, Κυκλαδικά, σ. 404, σημ. 114.

ἑαυτῷ ἀκούσας τὴν φήμην τῆς παιδείας του, εἰς ὃν προσελθόντα ἐπεδαψίλευσεν ἡγεμονικὰς τιμάς, ὡς εἰς ἀπόγονον τοῦ Καλίφου. Θέλων δ' ὁ φιλόμουσος οὗτος βασιλεὺς τῆς Σικελίας νὰ ἀποκτήσῃ μίαν ἐπὶ πίνακος παράστασιν τῆς τότε γνωστῆς οἰκουμένης, ἀπέστειλε περιηγητὰς εἰς ὅλας τὰς χώρας, ἐπὶ τῇ ἐντολῇ νὰ γράψωσι γεωγραφικὰς ὑποτυπώσεις αὐτῶν. Ἡ ἐργασία αὐτῶν, περατωθεῖσα μετὰ παρέλευσιν 15 ἐτῶν, ἐδόθη τῷ Ἐδριζί ὑπὸ τοῦ βασιλέως πρὸς ἐπεξεργασίαν καὶ σύνθεσιν ἐκ ταύτης ἐνὸς ἐνικίου γεωγραφικοῦ ἔργου. Ὁ Ἐδριζὶ ἔχων ὑπ' ὄψιν καὶ τοὺς πρὸ αὐτοῦ γεωγράφους ἐχάραξε γεωγραφικὸν πίνακα τῆς τότε γνωστῆς οἰκουμένης ἐπὶ ἐπιπέδου ἢ κατὰ τινὰς ἐπὶ σφαίρας, ἔγραψε δὲ εἶτα ἐπεξηγηματικὴν γεωγραφικὴν ὑφήγησιν τοῦ εἰρημένου πίνακος τῷ 1153 ὑπὸ τὸν τίτλον «Ψυχαγωγία τοῦ θέλοντος νὰ περιηγηθῇ», ἣτις περιεσώθη ἀραβιστὶ ἐν χειρογράφοις.

Τὸ ἔργον του τοῦτο, τὸ τελευταῖον, διότι ὁ γεωγραφικὸς πίναξ δὲν περιεσώθη, διαιρεῖ ὁ Ἐδριζὶ εἰς 7 κλίματα καὶ 62 ζώνας, ὧν ἐκάστην γεωγραφεῖ βαίνων ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς, μὴ λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὰς πολιτικὰς καὶ φυσικὰς τῶν χωρῶν διαιρέσεις. Ἡ περιγραφή του εἶνε σύντομος εἰς ὕφος ἀπλοϊκόν. Παραλείπει ἐντελῶς τὸ μῆκος καὶ πλάτος τῶν τόπων, σημειοῖ δὲ μόνον ἐνιαχοῦ τὴν σχετικὴν πρὸς τὸν ὀρίζοντα πρὸς ἀλλήλους θέσιν αὐτῶν καὶ ἀναγράφει ἐπὶ τινῶν μόνον τὰ προϊόντα, τὴν ἐμπορίαν, τὸν πληθυσμὸν καὶ τὴν ἀπόστασιν εἰς μίλια ἢ ἡμέρας, τὴν ὑπαρξίν ἢ οὐ λιμένων κτλ.

Χειρόγραφα τῆς γεωγραφίας τοῦ Ἐδριζὶ εὐρίσκονται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων καὶ ἐν ἄλλαις· ἐγένοντο δ' αὐτῶν καὶ μεταφράσεις δύο λατινιστὶ κατὰ τὴν προπαρελθοῦσαν ἑκατονταετηρίδα. Ἄλλ' ἢ ἐκ πληρεστέρων χειρογράφων μετάφρασις ἐγένετο γαλλιστὶ ὑπὸ τοῦ P. Amédée Jaubert, δημοσιευθεῖσα εἰς δύο τόμους τῷ 1836 καὶ 1840.

Τὸ εἰδικὸν τμῆμα τῶν ἐλληνικῶν χωρῶν περιλαμβάνεται ἐν τῷ 4ῳ καὶ 5ῳ κλίματι. Τὸ τμῆμα δὲ τοῦτο μετετύπωσε, περιορισθεὶς εἰς μόνον τὰς ἡπειρωτικὰς ἐλληνικὰς χώρας, παραλιπὼν τὰς νήσους, ὁ Th. L. F. Tafel, ἐν τῇ συλλογῇ, ἣν ἐξέδωκε διαφόρων κειμένων ἐκδεδομένων καὶ ἀνεκδότων, ἀναφερομένων εἰς τὴν γεωγραφίαν τῶν Βυζαντινῶν, ὑπὸ τὸν τίτλον *Constantinus Porphyrogenitus de provinciis regni byzantini. — Accedit appendix aliorum*

libellorum, cum civilium, tum ecclesiasticorum, veterem geographiam cum media, imprimis byzantina, illustrantium. Tubingae 1846, σελ. 22—37.

Διὰ τῆς δημοσιεύσεως ταύτης ὁ Tafel, κατέστησεν εὐπροσιτωτέραν εἰς τοὺς περὶ τὴν γεωγραφίαν καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος ἀσχολουμένους τὴν γεωγραφίαν τοῦ Ἑδριζίου, ὡς πρὸς τὰς ἡπειρωτικὰς ἑλληνικὰς χώρας.

Τὸ ἐφ' ἡμῖν ἐθεωρήσαμεν οὐκ ἄπο σκοποῦ χάριν τῶν νησιογράφουμένων νὰ μετατυπώσωμεν τὸ κείμενον τῆς μεταφράσεως τοῦ Jaubert, τὸ περιλαμβάνον τὴν γεωγραφίαν τῶν ἑλληνικῶν νήσων, καθιστῶντες εὐπρόσιτον τὸ κείμενον τοῦτο, ἔργου, ὅπερ σήμερον κατέστη σπάνιον καὶ δυσεύρετον. Τὴν ἀνατύπωσιν δὲ ταύτην συνοδεύομεν καὶ μετ' ἐπεξηγηματικῶν τινῶν σημειώσεων.

Ὁ Ἑδριζὶ ἀρχεται τῆς γεωγραφίας τῶν νήσων εὐθὺς μετὰ τὴν τῆς Πελοποννήσου, πρώτην ἀναγράφων τὴν Κρήτην, ἐντεῦθεν δὲ μεταπηδᾷ εἰς τὰς Κυκλάδας, εἶτα εἰς τὰς βορείους Σποράδας, ὧν περιγράφει μόνον τὰς κυριωτέρας, παραλείπει δ' ἐντελῶς τὰς νήσους τῆς θρακικῆς θαλάσσης καὶ τὰς Πριγκιποννήσους.

Σελ. 126-129 τῆς μεταφράσεως P. Amédée Jaubert. Τόμ. Β'.

ILES DE L'ARCHIPEL

Du Péloponnèse à l'île de Crète on compte 80 milles¹.

Cette île, grande, peuplée et fertile, contient diverses villes florissantes. Elle s'étend, en longueur, du couchant au levant, c'est-à-dire depuis le cap d'Épée (capo Spada)², jusqu'à l'autre cap qui regarde le levant, sur un espace de 350 milles. Les largeurs du cap de l'Épée et de l'autre cap (opposé) sont de 100 milles. Du cap de l'Épée au cap Tini (Saint-Jean)³ on compte 3 journées (d'autres disent 2 journées et demie) de navigation. Mais cette différence d'évaluation provient de la différente marche des navires ainsi que de la force ou de la faiblesse des vents.

Ainsi que nous venons de le dire, l'île de Crète est considérable, et l'on y remarque, entre autres villes, celles qu'on nomme Babdh el - Khandac (le bourg du Fossé)⁴ et Babdh el-Djobn (le bourg du Fromage)⁵. Auprès de cette dernière il existe une mine d'or et des jardins fruitiers. On y fabrique d'excellents fromages, qu'on expédie dans les autres pays. Les montagnes environnantes sont peuplées de chèvres sauvages (ou de chamois). L'étendue de l'île est, en longueur de 12, et en largeur de 6 journées ; et la distance qui la sépare de l'île de Chypre, située vers l'orient, est de 4 journées de navigation.

Il faut compter au nombre des îles de Romanie (de l'Archipel) comprises dans la présente section⁶ l'île de Barembala, qui est déserte et qui git à 50 milles du cap de Melassa dépendant du Péloponnèse, et à 25 milles de l'île de Milo⁷ ; le Péloponnèse étant à l'occident et l'île de Milo à l'orient de cette île. De l'île de Milo à celle de Bolinou (Polino), qui est habitée, 4 milles⁸.

De cette dernière à celle de Belicantra (Polycandro), située vers l'orient et habitée, 6 milles⁹.

De Polycandro à Nio, île habitée, fertile, où sont deux port, 10 milles¹⁰.

Dans le voisinage, c'est-à-dire à 20 milles vers l'orient de Nio, est l'île de Stanbalaia (Stanpalia)¹¹, qui a 12 milles de circonférence, est cultivée et peuplée, où l'on trouve des ressources, des bœufs et des moutons. De Stanpalia à Santorini (Santorin), île peuplée, 4 milles¹².

De là au cap septentrionale de l'île de Crète on compte 50 milles.

De même de Péloponnèse, c'est-à-dire de cap Skilia (Scyllæum promontorium), à l'île de Skilo (Skiro, l'ancienne Scyros), dans la direction du sud-est, 108 milles¹³.

L'île de Skiro est habitée ; il y a même une jolie ville.

De là à l'île de Bsara (Ipsara), qui est déserte, 50 milles¹⁴.

D'Ipsara à Khio ¹⁵, île grande, très-peuplée, et où il existe une jolie ville, 95 milles.

De Khio (Chios) à Samo, 35 milles.

Samo (Samos) est une île considérable, peuplée et boisée, où l'on trouve des bœufs et des moutons. Il y a une jolie ville. On y recueille la gomme de mastiki, qui se mâche, et dont il se fait une grande consommation, tant dans les contrées voisines que dans les pays lointains. Cette île est très-giboyeuse ¹⁶.

De Samos à Laro (Lero), en se dirigeant vers le nord, 30 milles ¹⁷.

Du cap de Péloponnèse connu sous le nom d'Askalfa (ou Aksiloufa) à l'île d'Andros, en se dirigeant vers l'orient, 12 milles ¹⁸.

Cette île est florissante et populeuse ; vis-à-vis des caps d'Andros, à 4 milles de distance, on remarque l'île de Tino (l'ancienne Tenos) ; puis à 3 milles de celle-ci celle de Mikoula (Miconi), qui est d'une étendue plus vaste que n'est l'île de Tino, et où l'on voit une haute montagne, une jolie ville et des habitans ¹⁹. De Miconi à Dilo (Délos) île de forme ronde, déserte, sans population, mais possédant un port, en se dirigeant vers l'orient, 12 milles ²⁰.

De Delos à Naxia (Naxos), île considérable et peuplée de Grecs, qui y font paître des bœufs et des moutons, en se dirigeant vers le midi, 30 milles ²¹.

De Naxia à Namorgho (Amorgos) île importante, très-peuplée et où il y a beaucoup de bénéfices à faire, 30 milles ²².

D'Amorgos à Laro (Lero) île florissante et peuplée, défendue par un fort, 4 milles ²³.

De là à Calmo (l'ancienne Calymno), jolie île, peuplée avec un bon port, 4 milles ²⁴.

De là, en se dirigeant vers l'occident, à Kouï (Cos), île également peuplée, avec un port, 20 milles.

De là, en se dirigeant vers l'orient, à Tisali (Nisari) ile habitée, agréable et possédant un port où l'on est à l'abri de tous les vents, 24 milles ²⁵.

De Tisali ou Nisali à l'île de Rhodes, située en face de golfe de Macri, on compte 100 milles ²⁶.

De Rhodes à l'île de Chypre dont, s'il plaît à Dieu nous traiterons ci-après, ainsi que de plusieurs autres, 3 journées de navigation ou 300 milles.

Περὶ Κύπρου ἐν τῇ 5ῃ ζώνῃ τοῦ 4^{ου} κλίματος γράφει, σελ. 130.

Comme il est de notre devoir de donner des notions précises sur ces diverses contrées, sur leurs limites et sur leurs chemins, ainsi que nous l'avons fait pour les autres précédemment, nous disons que l'île de Chypre est d'une vaste étendue, puisque elle embrasse un espace de 16 journées de chemin. Il y existe nombre de villages, de champs cultivés, de montagnes, de bois, de prairies et des mines de vitriol ²⁷, substance d'où elle tire son nom et qu'on exporte, soit dans les pays circonvoisins, soit au loin. Cette île contient trois villes, savoir: 1°, el-Nimasoun (Limasol), jolie ville située dans la partie méridionale, avec des marchés et de nombreux édifices; 2° Lefcosia (Nicosia); 3° Kernebia et Kalta formant deux villes agréables, avec bazars où l'on trouve toute sorte de provisions, d'objets fabriqués et de marchandises ²⁸. Le pays produit beaucoup de miel.

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ

1. Τὰ μίλια, ἅτινα ὁ Ἐδριζὶ μεταχειρίζεται πρὸς καταμέτρησιν τῶν ἀποστάσεων, ὑποθέτομεν ὅτι εἶνε τὰ ῥωμαϊκὰ, ἐν χρήσει κατὰ τοὺς χρόνους, ἐν οἷς ἤκμασεν. Ἄλλ' ἐν τῇ γεωγραφίᾳ του οὐδόλως πρέπει νὰ ἐκληφθῇ ἡ καταμέτρησις αὕτη ὡς ἀκριβής, τόσον ἐν τῇ μεταξὺ Κρήτης καὶ Πελοποννήσου καταμετρήσει, ὅσον καὶ ἀλλαχοῦ. Ληπτέοι

μόνον οἱ ἀριθμοὶ τῶν ἀποστάσεων σχετικῶς πρὸς ἀλλήλους πρὸς ἀνεύρεσιν τῶν τόπων, περὶ ὧν γεωγραφεῖ.

2. Φαίνεται ὅτι οὕτως ἐκλήθη πρῶτον ὑπὸ τῶν Ἀράβων τὸ πρὸς τὰ δυτικὰ τῆς Κρήτης βορειότατον ἀκρωτήριο, τὸ καὶ νῦν καλούμενον Κάβο Σπάθα, τὸ Ψάκον τῶν ἀρχαίων.

3. Αἱ ἐν παρενθέσει λέξεις Saint-Jean, ὡς καὶ αἱ ἀλλαχοῦ ἐν τῷ γαλλικῷ κειμένῳ ἀπαντῶσαι, εἶνε ἐπεξηγήσεις γεωγραφικαὶ τοῦ μεταφραστοῦ Jaubert. Τὸ βορειοανατολικὸν ἀκρωτήριο τῆς Κρήτης, τὸ νῦν Σίδερο καλούμενον, ἐκαλεῖτο πιθανῶς Ἅγιος Ἰωάννης ὑπὸ τῶν ναυτικῶν, ἐκ τοῦ πρὸς Μ αὐτοῦ σχηματιζομένου λιμενίσκου, ὀνόματι Ἅγιος Ἰωάννης. Τὸ ὄνομα, ὅπερ δίδει ὁ Ἐδριζὶ Tini, οὐδεμίαν ἔχει ὁμοιότητα οὔτε πρὸς τὸ κοινῶς σήμερον καὶ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα Σίδερο, οὔδὲ πρὸς τὸ Ἅγιος Γιάννης, ἀλλ' οὔτε καὶ πρὸς τὸ ἀρχαῖον ὄνομα τοῦ ἀκρωτηρίου Σαμόνιον· ἴσως εἶχεν ἕτερόν τι ὄνομα, ἐκλιπόν.

4. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐννοεῖ τὴν πόλιν τοῦ Ἡρακλείου, κληθεῖσαν ὑπὸ τῶν Ἀράβων «χανδάκ», ὅπερ σημαίνει τάφρον. Ἐκ τοῦ ὀνόματος τούτου χανδάκ, προφερομένου ὑπὸ τῶν δυτικῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης κἀνδίδα, προέκυψεν ἡ ὀνομασία τῆς Κρήτης Candie.

5. Babdh el-Djobjn, ἢ ὡς ἐξηγεῖ ὁ μεταφραστὴς, Πόλις τοῦ τυροῦ, Τυρόπολις, ὠνομάζετο ἐπὶ Ἐδριζὶ ἢ κατόπιν ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν ὀχυρωθεῖσα πόλις τῶν Χανίων. Οἱ Ἀραβες ἐκάλεσαν ταύτην Τυρόπολιν, διότι ἐντεῦθεν ἐγένετο ἡ μεγαλειτέρα ἐξαγωγή τοῦ ἀρίστου κρητικοῦ τυροῦ. Ἡ παραγωγή τοῦ ὀνόματος Χανία μόνον ἐπὶ ὑποθέσεων δύναται νὰ στηριχθῇ. Ἡ ἀρχαιοτέρα χρονολογία τοῦ ὀνόματος, ἣν γνωρίζω, εἶνε τοῦ ἔτους 1252. (Tafel und Thomas, Urkunden zur älteren Handels- und Staatsgeschichte der Republik Venedig. Μέρ. 2. σ. 471.).

6. Ῥωμανίαν ἐνταῦθα ὁ Ἐδριζὶ ἀποκαλεῖ τὰς Ἑλληνικὰς χώρας, ὄνομα ἀποδιδόμενον εἰς αὐτὰς πολὺ πρὸ τῆς Τουρκικῆς κατακτῆσεως.

7. Ὁ Ἐδριζὶ μετὰ τὴν περιγραφὴν τῆς Κρήτης ἀρχεται τῆς τῶν ἑλληνικῶν νήσων. Πρώτην δὲ ἀναφέρει τὴν Barembala. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ὁ Hopf, Griech. T. 6, σ. 162 καὶ ὁ Παπαρρηγόπουλος, Ἱστορ. Ἑλλ. ἔθλους T. 4, 598, ὑπολαμβάνουσι τὴν νῆσον Βέλβιναν ἢ κοινῶς Ἅγιον Γεώργιον, τὴν πρὸς Μ τοῦ Σουνίου κειμένην· τὴν γνώμην αὐτῶν δὲ ἀνεγράψαμεν καὶ ἡμεῖς ἐν τοῖς Κυκλαδικοῖς

σελ. 404, μὴ ἔχοντες τότε αὐτὸ τὸ κείμενον τῆς μεταφράσεως τοῦ 'Εδριζι ὑπ' ὄψιν. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν ὁμως τοῦ κειμένου ὑποθέτομεν ὅτι ἡ Βαρεμβάλα εἶνε ἡ ἔρημος καὶ πελαγία νῆσος Παραπόλα ἢ Βελλοπούλα, ἣν πρώτην συναντῶσιν οἱ πλείοντες ἀπὸ Χανίων πρὸς βορρᾶν· κεῖται δὲ καὶ ἀπέναντι τοῦ ἀκρωτηρίου Melassa, ὅπερ ὁ μεταφραστὴς Jaubert ὀρθῶς σημειοῖ ὅτι εἶνε ἡ Μονεμβασία. Συμφωνοῦσι δὲ πρὸς τὴν γνώμην ἡμῶν καὶ οἱ κατωτέρω λόγοι τοῦ 'Εδριζι, ὅτι ἡ Μῆλος κεῖται πρὸς Α τῆς εἰρημένης νήσου. Ἡ σημείωσις μόνον τῶν ἀποστάσεων τῆς νήσου ἀπὸ Μονεμβασίας καὶ Μήλου δὲν εἶνε ὀρθὴ ὡς ἔχει. Ὁρθοτέρα θὰ ἦτο, ἂν εἶχεν ἀντιστρόφως τὸ μέτρον τῆς ἀποστάσεως, ὅτι ἡ Παραπόλα ἀπέχει τῆς Μονεμβασίας 25 μίλια καὶ τῆς Μήλου 50. Ἐν τῇ ἐμῇ συγγραφῇ, Γεωγραφία πολ. τοῦ Νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας σελ. 239, ἔγραψα ὅτι ἡ Παραπόλα ἐκλήθη οὕτως ἐκ τοῦ ὀνόματος, ὅπερ ἀπέδιδον αὐτῇ οἱ ναυτικοὶ τῆς δύσεως Bella Pola, Βελλοπούλα, ἀλλ' ἐκ τῶν τοῦ 'Εδριζι φαίνεται ὅτι τὸ ὄνομα Παραπόλα εἶνε πολὺ ἀρχαιότερον, ἀλλαχοῦ ἔχον τὴν ἀρχὴν του.

8. Bolinou εἶνε, ὡς ὀρθῶς σημειοῖ καὶ ὁ Jaubert, ἡ προσκειμένη τῇ Μήλῳ νῆσος Πόλυβος, ἡ Πολύαιγος τῶν ἀρχαίων.

9. Belicantra (Polycandro) εἶνε ἡ Φολέγανδρος. Ἡ ἀλλοίωσις τοῦ ὀνόματος τῆς Φολεγάνδρου εἰς Πολύκανδρον, ὡς ἔτι καὶ νῦν καλεῖται κοινῶς, ἐπῆλθε πολὺ πρὸ τῆς ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν κατακτήσεως. Ὅρα καὶ Ζαφ. Δ. Γαβαλαῖ, Ἡ νῆσος Φολέγανδρος σελ. 1. Ἐπὶ 'Εδριζι ἡ νῆσος κατωκεῖτο, ἀλλ' ὁ Buondelmonti, ὁ τὴν νῆσον ἰδὼν περὶ τὸ 1419, γράφει ὅτι σχεδὸν ἦτο ἀκατοίκητος. Buondelmonti Libr. insul. 21 ἐκδ. Sinner. Τοῦ αὐτοῦ, ἐκδ. Legrand μετὰ ἑλληνικῆς μεταφρ. Préface XXX. Ζ. Γαβαλαῖ αὐτόθι σελ. 33.

10. Nio, ἡ νῆσος Ἴος, καὶ τανῦν κοινῶς καλουμένη Νιό.

11. Stanbalaia (Stanpalia) ἡ νῆσος Ἀστυπάλαια.

12. Santorini (Santorin)· καὶ ἡ μετονομασία τῆς Θήρας εἰς Σαντορίνην εἶνε προγενεστέρα τῆς Ἐνετικῆς κατακτήσεως, ἐφ' ἧς κοινῶς πιστεύεται ὅτι ὠνομάσθη οὕτως. Abbé Pègues, Hist. et phénomènes du volcan et des îles volcaniques de Santorin σελ. 98. Δὲ Κιγάλλα, Γεν. στατιστικὴ τῆς νήσου Ἰθέρης σελ. 1. σημείωσις 3.

13. Μετὰ τὴν Σαντορίνην ὁ 'Εδριζι ἄρχεται ἐκ νέου τῆς γεωγραφίας ἄλλων νήσων, βάσιν λαμβάνων ἕτερον ἀκρωτήριο τῆς

Πελοποννήσου τὸ Σκύλλαιον (Κάβο Σκυλλί), τὸ νῦν Κάβο Σπαθί, ἀλλ' ἀγνοῶν τὸ ἀληθές σχῆμα τῆς Πελοποννήσου, γράφει ὅτι ἡ Σκυῖρος κεῖται μεσημβρινοανατολ. τοῦ Σκυλλαίου. Ὅτι δὲ εἶχεν ἐνώπιόν του ἄλλοιον σχῆμα τῆς Πελοποννήσου μαρτυροῦσι καὶ οἱ μεταγενέστεροι πίνακες αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἔτι ὁ Ἐδριζὶ γράφει κατωτέρω ὅτι ὁ Καφηρεὺς, ὃν ἀποκαλεῖ Ξυλοφᾶν ἢ Ξυλοφάγον, ἦτο ἀκρωτήριο τῆς Πελοποννήσου.

14. Ἡ νῆσος τῶν Ψαρῶν ἦτο ἔρημος ἐπὶ Ἐδριζί· διετέλεσε δὲ τοιαύτη καὶ κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους, διότι καὶ ὁ Buon-delmonti κατὰ τὴν 15ῃν ἑκατονταετηρίδα ἀναγράφει ταύτην ὡς νῆσον ἔρημον.

15. Khio, ἡ νῆσος Χίος.

16. Ὁ Ἐδριζὶ ἐξ ἐσφαλμένων εἰδήσεων ἀναφέρει τὴν Σάμον ὡς παραγωγὸν τῆς μαστίχης ἀντὶ τῆς Χίου. Τὸ λάθος εἶνε προφανές, ὡς παρετήρησε καὶ ὁ Hopf, Griech. T. 6, 163. Ὅτι δὲ μόνον ἐκ τοῦ Ἐδριζὶ μανθάνομεν εἶνε ὅτι ἀπὸ τῆς 11ῆς ἑκατονταετηρίδος ἐγένετο σημαντικὸν ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον τοῦ εὐώδους κόμμεως τῆς μαστίχης, τοῦ ἄλλως γνωστοῦ καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι. (Θεόφραστος. Βλαστοῦ, Χιακά. Heyd, Histoir. du commerce du Levant).

17. Καὶ ἐνταῦθα προφανές τὸ λάθος τοῦ γεωγράφου θέτοντος τὴν Λέρον, ἣν ὀνομάζει Λάρον, πρὸς Β τῆς Σάμου, ἐνῶ ἀκριβῶς κεῖται πρὸς μεσημβρίαν.

18. Ἐκ τῆς Λέρου ἐπανέρχεται ὁ γεωγράφος αὖθις εἰς τὴν Πελοπόννησον, λαμβάνων βορειότερον ἀκρωτήριο αὐτῆς πρὸς περιγραφὴν ἄλλων νήσων, οὓς ὁ πίναξ αὐτοῦ ἔθετε πρὸς Β. Ἐνταῦθα δ' ἐκλαμβάνει τὸ ἀκρωτήριο Ξυλοφᾶς, Askalfa ἢ Aksiloufa, ὅπερ εἶνε ὁ Καφηρεὺς τῆς Εὐβοίας, ὡς ἀκρωτήριο τῆς Πελοποννήσου, καὶ πρώτην μετὰ τοῦτο νῆσον ὀνομάζει τὴν Ἄνδρον, ἣν θέτει πρὸς Α τοῦ Ξυλοφάγου, ἐνῶ κεῖται πρὸς τὰ MMA αὐτοῦ. Σημειωτέον δὲ ὅτι ὁ Ἐδριζὶ πρὸς παράστασιν τῆς σχετικῆς θέσεως τῶν τόπων πρὸς ἀλλήλους μεταχειρίζεται τὰ 4 μόνον σημεία τοῦ ὀρίζοντος οὐχὶ δὲ καὶ τὰς ὑποδιαίρέσεις αὐτῶν. Εἰς τὰ περὶ Ἄνδρου σπουδαίαν εἰδησιν δίδει ὁ Ἐδριζὶ, ὅτι ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ ἦτο πυκνῶς κατωκνημένη καὶ ἐν κοινωνικῇ ἀκμῇ.

Ἡ ἀκμὴ αὕτη τῆς Ἄνδρου κατὰ τὴν 11ῃν ἑκατονταετηρίδα ἀποδοτέα εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν μεταξωτῶν ὑφασμάτων, τὴν τότε

ἀκμάζουσαν ἐν αὐτῇ, ὧν ἐγίνετο ἐξαγωγή εἰς τὰς δυτικὰς χώρας. Ἐν τῷ ἐμπορίῳ τὰ ὑφάσματα τῆς Ἄνδρου ἔφερον τὰ ὀνόματα ἐξάμιτα καὶ ζεντάτα, καθ' ἃ ἀναφέρει ὁ ἔμπορος I. Saewulfi (1102—1103) καὶ κατόπιν μοναχὸς γενόμενος ἐν τῇ περιηγητικῇ αὐτοῦ βίβλῳ. *Andria ubi fiunt pretiosa scindalia et samitae et alia palia serico contexta.*» Τὰ ἐξάμιτα ἦσαν ὑφάσματα ἐξ ὀλοκλήρου μεταξωτά· οὐχὶ δὲ καὶ τὰ ζεντάτα Heyd, *Histoire du commerce* T. A' σελ. 247. Τοῦ αὐτοῦ *Le colonie commerciali Italiani in Oriente* T. A' σελ. 368. Du Cange, *Glossarium mediae et infimae latinit.* ἐν λέξεσι *Xameton, Examiton* καὶ *Zentatum*.

19. Ἡ ὀπωσδήποτε σχετικὴ ἀκρίβεια τοῦ Ἐδριζι περὶ τῆς θέσεως τῶν νήσων Τήνου καὶ Μυκόνου ἀπέναντι τῆς Ἄνδρου προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι αὐταὶ ἦσαν μᾶλλον γνωσταὶ τοῖς ναυτικοῖς, ἄτε κείμεναι εἰς αὐτὴν τὴν ὁδὸν ἀπὸ τῆς Δύσεως εἰς τὴν Ἀνατολήν. Περιγράφει δ' ἐσφαλμένως τὴν Μύκονον μεγαλειτέραν τῆς Τήνου. Ἡ Τήνος δ' ἔχει τὸ μέγα ὄρος, τὸν Τσικνιάν, γνωστὸν τοῖς ναυτιλλομένοις, καὶ οὐχὶ ἡ Μύκονος.

20. Ἐσφαλμένως ἀποδίδει εἰς τὴν Δῆλον σχῆμα στρογγύλον. Ἡ νῆσος διετέλει ἐπὶ Ἐδριζι καὶ εἰς τὰς μετ' αὐτὸν ἑκατονταετηρίδας ἔρημος. Τοιαύτη δ' εἶνε καὶ σήμερον.

21. Τὴν Νάξον ὀρίζει ἀκριβῶς πρὸς Μ τῆς Δήλου, ἀλλὰ παραδόξως γράφει ὅτι κατωκεῖτο ὑπὸ Ἑλλήνων, ἐνῶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν νήσων σιωπᾶ περὶ τούτου.

22. Τὴν Ἀμοργὸν περιγράφει ὡς νῆσον σημαντικὴν, πυκνῶς κατωκημένην, ὅπου πολλὰ ἡδύνατό τις νὰ ἀποκτήσῃ κέρδη. Δὲν ἀναγράφει δὲ καὶ διὰ τίνος τρόπου καὶ διὰ τίνων προϊόντων. Ὑποθέτομεν ὅτι ἐν τῇ νήσῳ ἤσκειτο μέγα ἐμπόριον τοῦ βαφικοῦ λειχῆνος (*rocella tinctoria*), οὗ ἐγίνετο σημαντικὴ ἐξαγωγή κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα. Ὅρα ἐμὴν πραγματείαν περὶ Ἀμοργοῦ σελ. 52. Ὁ περὶ τὰ τέλη τῆς 15 ἑκατοντ. ἀκμάσας γάλλος περιηγητὴς Caumont, *Voyage d'outremer à Iherusalem* σελ. 85, γράφει ὅτι εἰς νῆσον κειμένην πλησίον τῆς Ἀστυπαλαίας (*Estampeleye*) καλουμένην *Pipi*, ἀνήκουσαν εἰς τὸν αὐθέντην τῆς Νάξου, παρήγετο σπέρμα τι, ἐξ οὗ κατεσκευάζετο ἐρυθρὸν χρῶμα. Ἡ νῆσος αὕτη θεωρεῖται ἐκ τῆς περιγραφῆς του ὅτι εἶνε ἡ Ἀμοργός. Ὅρα καὶ Heyd, *Hist. du com.* T. B', σελ. 608.

23. Ἡ ἀκμὴ τῆς Λέρου, ἣν ἀναφέρει, ἀποδοτέα εἰς τὴν ἐκ τῆς νήσου ἐξαγωγὴν τῆς ἀλόης, ἥς ἐγένετο μέγα ἐμπόριον κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα. Piacenza, L' Egeo redivivo σελ. 329. Buondelmonti σελ. 105· ὁ μεταφραστὴς τούτου Ἑλλήν ὀνομάζει τὴν ἀλόην ξυλαλόην (ἐκδ. Buondelmonti τοῦ Ἐμ. Lagrand σελ. 67 «Ἐχει δὲ (ἡ Λέρος) καὶ ξυλαλόην πολλήν, ἣν συλλέγοντες οἱ ταύτην οἰκοῦντες ἐναποτίθενται, ἀναμένοντες τοὺς συνήθεις ἐμπόρους ὅπως ταύτην ὠνήσωνται.») Ὅρα καὶ Heyd, Hist. d. commerce etc. Περὶ τοῦ μνημονευομένου φρουρίου ὄρα Οἰκονομοπούλου, Λεριακὰ σελ. 27. Περὶ τῆς ἀλόης Coronelli, Isola di Rodi, σελ. 339.

24. Calmo (l'ancienne Calymna), ἡ Κάλυμνος.

25. Tisali (Nisari). Ὁ Ἐδριζὶ ἐκ τῆς Κῶ μεταβαίνει ἀνατολικῶς εἰς Tisali· ὁ Jaubert δὲ ὑπολαμβάνει ὡς τοιαύτην τὴν Νίσυρον, πρῶτην ἐρχομένην πρὸς τὰ μεσημβρινοανατολικά τῆς Κῶ. Νομίζομεν ὅτι μᾶλλον ἀρμόζει τὸ ὄνομα εἰς τὴν παρακειμένην τῇ Νισύρῳ Τῆλον, ἣτις ἔχει λιμένα, οὗ καὶ μνημονεύει ὁ Ἐδριζὶ, πρὸς δὲ καὶ διότι ἀμέσως ἐκ τῆς νήσου Tisali μεταβαίνει εἰς Ῥόδον, ἣτις εἶνε ἡ ἀμέσως ἐπομένη τῆς Τήλου.

26. Κόλπος τῆς Μάκρης ὀνομάζεται ἔτι καὶ νῦν ὁ κόλπος, ὁ μεταξὺ τῶν παραλίῶν Καρίας καὶ Λυκίας κείμενος, οὕτω κληθεὶς ἐκ τῆς ὀμωνύμου αὐτόθι πόλεως, ἣτις ἀντικατέστησε τὴν ἀρχαίαν Τελμησσόν. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐλέγετο Γλαῦκος (Στράβων 14, 651). Περὶ ἐργον δ' εἶνε ὅτι περὶ τῆς νήσου Ῥόδου ὁ Ἐδριζὶ οὐδὲν πλὴν τοῦ ὀνόματος ἀναγράφει.

27. Διὰ τῆς λέξεως βιτριόλιον ἐννοεῖ τὸν ὀρυκτὸν θεϊκὸν χαλκόν, τὸ χαλκιοανθές, ὅπερ εὐρίσκετο ἐν Κύπρῳ, γνωστὸν ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος.

28. Τὰ ὀνόματα τῶν δύο πρώτων πόλεων ὁ Ἐδριζὶ ἀναγράφει οὐχὶ παρηλλαγμένα, τὸ τῆς Λεμησσοῦ, πρὸς Μ τῆς νήσου καὶ τὸ τῆς Λευκωσίας. Δυσχερὴς εἶνε ὁ καθορισμὸς τῆς Kernebia καὶ Kalta καλουμένης. Ὑποθέτομεν ὅτι ἐνταῦθα πρόκειται οὐχὶ περὶ τῆς Κηρυναίας, οὐδὲ τῆς Καρπασίας, ἀλλὰ περὶ τῆς πόλεως Κουρίου, πόλεως σφζομένης ἐπὶ Βυζαντινῶν εἶτα δ' ἐκλιπούσης, κειμένης πρὸς Α τῆς χερσονησῶδους πρὸς Μ ἄκρας τῆς Κύπρου. Παρβ. Εὐρυβ. Ν. Φραγκοῦδη, Ἐγχειρ. χωρογραφ. τῆς Κύπρου. Τεῦχ. α', 63. Ἀθ. Σακελλαρίου, Τὰ Κυπριακὰ Τ. Α', σελ. 64.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΙ ΚΩΔΙΚΩΝ

ΕΝ ΤΑΙΣ ΜΟΝΑΙΣ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΑΝΔΡΟΥ

ΑΓΙΩΙ ΝΙΚΟΛΑΩΙ ΚΑΙ ΠΑΝΑΧΡΑΝΤΩΙ

ΚΑΙ ΕΝ ΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΚΟΡΘΙΟΥ

Ἐπισκεφθεὶς τὸ λήξαν θέρος τὰς ἐν Ἄνδρῳ μονὰς τοῦ Ἁγίου Νικολάου καὶ τῆς Παναχράντου, ἠσχολήθην περὶ τὴν σύνταξιν τοῦ καταλόγου τῶν ἐν αὐταῖς ἀποκειμένων ἐλληνικῶν κωδίκων πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἤδη πρότερον παρ' ἐμοῦ δημοσιευθείσης περιγραφῆς τῶν ἐν τῇ μονῇ Ἁγίας τῆς αὐτῆς νήσου χειρογράφων¹. Καὶ θερμοτάτη μὲν ὑπῆρξεν ἡ δεξιῶσις ἧς ἔτυχον ἐν ἀμφοτέραις ταῖς μοναῖς, ἐφ' ἣ ἐκφράζω τὰς εἰλικρινεῖς ἐμοῦ τε καὶ τῶν περὶ ἐμὲ εὐχαριστίας εἰς τοὺς πανοσιωτάτους κ. κ. Μεθόδιον Ψωμᾶν, τὸν καθηγούμενον τῆς μονῆς Ἁγίας, εἰς ἣν εἶνε ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους προσηρητημένη ἡ μονὴ τοῦ Ἁγίου Νικολάου, καὶ Γρηγόριον Στρατῆν τὸν καθηγούμενον τῆς Παναχράντου. Οὐχ ἤττον δ' αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκην νὰ ἐκφράσω θερμὰς εὐχαριστίας πρὸς τε τὸν ρέκτην διδάκτορα τῆς φιλολογίας καὶ ἑλληνοδιδάσκαλον Κορθίου κ. Ἰωάννην Βογιατζίδην, συνοδεύσαντά με κατὰ τὴν εἰς τὴν Πανάχραντον ἐκδρομὴν τῆς 31 Αὐγούστου, καὶ τὸν φιλοπονώτατον ἐρευνητὴν τῆς ἱστορίας τῆς Ἄνδρου κ. Δημήτριον Π. Πασχάλην, συνεργασθέντα μετ' ἐμοῦ ἐν τε τῇ Παναχράντῳ καὶ ἐν τῷ Ἁγίῳ Νικολάῳ τῇ 3 Σεπτεμβρίου.

Εἰς δὲ τοὺς ἐνταῦθα δημοσιευομένους δύο καταλόγους ἐκείνους προσῆρτηται καὶ τρίτος, ὁ τῶν ὀλίγων κωδίκων τῶν ἀποκειμένων ἐν τῷ ἐλληνικῷ σχολείῳ Κορθίου τῆς νήσου Ἄνδρου, ἅτινα περιέγραψα σταλέντα μοι κατ' αἴτησίν μου πρὸς μελέτην προθύμως εἰς Ἄνδρον ὑπὸ τοῦ εὐπαιδευτοῦ σχολάρχου κ. Ἰω. Τέντε. Ἐχουσι δὲ τὰ κατὰ τὴν σχολὴν ταύτην καὶ τὴν βιβλιοθήκην αὐτῆς ὧδε κατὰ τὴν παρατιθεμένην πρὸς με ἀπὸ 16 Σεπτεμβρίου ἐ. ἔ. ἐπιστολὴν αὐτοῦ.

¹ Κατάλογος τῶν ἐν τῇ κατὰ τὴν Ἄνδρον μονῇ τῆς Ἁγίας κωδίκων ἐν τῇ Ἐπετηρίδι τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσῶ. Ἔτος Β' σ. 136 κ. ἐ. καὶ ἐν ἰδίῳ τεύχει. 1898.

« Ἡ βιβλιοθήκη κατὰ τὰς μαρτυρίας γερόντων μαθητευσάντων ἐν τῇ σχολῇ περιεῖχε διςχιλίους τόμους, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐξ ἅπαντος θὰ ὑπῆρχον καὶ ἄλλα χειρόγραφα· δυστυχῶς ὁμως οὐδεμία ποτὲ ἐλήφθη φροντὶς πρὸς διαφύλαξιν τούτων. Οἱ σχολάρχαι παρελάμβανον τὴν βιβλιοθήκην ἄνευ καταλόγου παρὰ τῶν ἐκάστοτε δημάρχων, ἐπαφιεμένων τὴν τύχην αὐτῆς εἰς τὴν ἀγαθὴν προαίρεσιν τῶν σχολαρχῶν, ὧν ὁ καθείς ἐφιλοτιμεῖτο ν' ἀποκομίσῃ τὸ καλλίτερον ἕως ἀπεγυμνώθῃ τέλειον ἢ βιβλιοθήκη· διότι σήμερον δὲν ἀριθμεῖ πλείονας τῶν διακοσίων τόμων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων¹. Ἡ μεγίστη φθορὰ ἐγένετο ἐπὶ τοῦ σχολάρχου^{***}. Οὗτος ἐν τῇ διακρινούσῃ αὐτὸν μερίμνῃ ἄλλα μὲν τῶν βιβλίων παρέδιδεν εἰς τ' ἀνησυχοῦντα τὴν μητέρα των τέκνα του πρὸς παιδιὰν, κατὰ προτίμησιν δὲ, ἐννοεῖται, ἐδίδοντο τὰ μετ' εἰκόνων. Οὕτως ἐκ Ζωολογίας ἀπηρτισμένης ἐκ τριςκαίδεκα τόμων μεθ' ὥραιων ἐγχρώμων εἰκόνων ἐσώθησαν ἐλάχιστα φύλλα καὶ ὀλίγαι εἰκόνες· ἄλλα ἐχρησιμοποιοῦντο εἰς τὴν κοινὴν τῆς οἰκίας του χρῆσιν (μάρτυς τούτων εἶμαι ἐγὼ μαθητεύων τότε ἐν τῷ σχολείῳ). Μεταξὺ τούτων ἐξ ἅπαντος τὴν πρώτην σειρὰν θὰ εἶχον τὰ ἄχρηστα ὡς δυσανάγνωστα χειρόγραφα, ὧν μόνον δώδεκα διέφυγον τὸν ὄλεθρον.

» Ὁ δὲ ἰδρυτὴς τῆς σχολῆς ἡμῶν Σαμουήλ Πλασίμης ἢ Σκαζῆ ἐγεννήθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς προτελευταίας δεκαετηρίδος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἐν τῷ χωρίῳ Ἀμονακλιοῦ τοῦ Κορθίου ἐκ γονέων ἀσήμων. Παιδευθεὶς δ' ἐν Κυδωνίαις, κατάρθωσε νὰ καταλάβῃ θέσιν ἐπίζηλον ἐν τοῖς Πατριαρχείοις γενόμενος οἰκονόμος.

» Τὸ 1804 ἦτο ἀκόμη μαθητὴς τῆς ἐν Κυδωνίαις σχολῆς. Τοῦτο ἐξάγεται ἐκ βιβλίου τινὸς τοῦ σχολείου, οὗ ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν συνδρομητῶν φέρεται καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἱεροδιακόνου Σαμουήλ τοῦ ἐξ Ἄνδρου· φαίνεται δὲ ὅτι διέπρεπεν ἐν τοῖς μαθήμασι, διότι τὴν τρίτην μετὰ τὸν διδάσκαλον Βενιαμὶν θέσιν κατέχει ὁ Σαμουήλ.

» Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος ὁ ἐπίσκοπος Μελιτηνῆς Ἰωάσαφ Λεφάκης, Ἄνδριος, ἐπεχείρησε πρῶτος νὰ συστήσῃ σχολεῖον

¹ Κατὰ τὰς εἰδήσεις τοῦ κ. Τέντε πρῶτος τῶν σχολαρχῶν Κορθίου ὁ νῦν σχολάρχης Ἄνδρου Ν. Λουκίσας (1889), εἶτα δὲ ὁ Σ. Βεργῆς, νῦν καθηγητῆς ἐν Λαρίσῃ, ἐπεβάλλοντο νὰριθμήσωσι τὰ ἔντυπα βιβλία ἀναμιξ καὶ τὰ χειρόγραφα, ἐπικολλήσαντες ἐπ' αὐτῶν ἐνάριθμα δελτία. Ἴδε περὶ τῶν ἀριθμῶν τούτων τὰ σημειούμενά μοι κατωτέρω.

ἐν Κορθίῳ, εὐρῶν ὅμως ἀντίπραξιν ἐκ μέρους τῶν ἀρχόντων ἀρνούμενων νὰ παραδεχθῶσι τοιοῦτον νεωτερισμόν. Μετὰ δεκαετίαν τὸ ἔργον τοῦ Ἰωάσαφ ἀνέλαβε νὰ ἐκτελέσῃ ὁ Σαμουήλ, στερούμενος ὅμως τῶν πρὸς τοῦτο ἀπαιτουμένων χρημάτων ἐφοδιασθεὶς μὲ πατριαρχικὰ γράμματα περιῆλθε τὴν Βουλγαρίαν καὶ τὴν Βλαχίαν ἐξαιτούμενος τὴν ἀρωγὴν τῶν φιλομούσων ὁμογενῶν. Τὸ ποσὸν τὸ ὁποῖον συνέλεξεν ἦτο οὐκ εὐκαταφρόνητον· διότι καὶ γήπεδον ἠγόρασεν ἐν Κορθίῳ δι' ἀδράς καταβολῆς καὶ οἰκοδόμημα ἀνήγειρεν ἐπ' αὐτοῦ ἀρκετὰ εὐρύχωρον. Τὸ σχολεῖον περὶ τὰ 1817 ἦτο τέλειον· διότε τότε περίπου ἀνεχώρησεν ὁ Σκαζῆς ἵνα ἐξεύρῃ τὰ πρὸς συντήρησιν τοῦ ἀρτιπαγοῦς ἔργου του ἀναγκαῖα. Ἄλλ' αἱ ἐπελθοῦσαι ἐθνικαὶ ἀνωμαλῖαι διέκοψαν τὸ ἔργον του, καὶ ἐπέζησε μὲν τῆς Ἐπαναστάσεως, ἀλλ' ὀλίγον τι μετ' αὐτὴν ἀπέθανε. Τὴν οὐσίαν πᾶσαν ἐκληροδότησεν εἰς τὸ καθίδρυμά του ὁ φιλόμουσος κληρικός, ἦτοι τρισχίλια γρόσια κατατεθειμένα εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει κοινότητα γουναράδων ἀνθοῦσαν τότε, κτῆμα ἐν Σάμῳ ἐκπονηθὲν ἀργότερον, τὰ ἐπιπλα καὶ σκευὴ του πάντα καὶ τὴν βιβλιοθήκην του μετὰ πολυτελοῦς Εὐαγγελίου. Τὰ βιβλία, ἐξ ὧν ἀπετελεῖτο ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Σκαζῆ, δὲν ἦτο δυνατόν πάντα νὰ ἠγοράσθησαν παρ' αὐτοῦ. Δισχίλιοι ὀγκῶδεις τόμοι ἐν ἐποχῇ τοιαύτῃ ἀπῆτουν χρηματικὸν ποσὸν πολὺ, τοῦτο δὲ εἶχεν ὁ Σκαζῆς θὰ ἐπροτίμα μᾶλλον νὰ χρησιμοποίησῃ πρὸς τὴν συντήρησιν τοῦ σχολείου του, τὸ ὁποῖον μετὰ τὴν ἀναχώρησίν του διέτρεξε τὸν μέγιστον κίνδυνον νὰ διαλυθῆ ἑλλείψει μέσων πρὸς συντήρησιν, καὶ μόνον τῇ συστάσει τοῦ Πατριαρχείου πρὸς τὸν τῆς Ἄνδρου ἐπίσκοπον καὶ τὰς μονὰς καὶ τοὺς ἄρχοντας τοὺς κατὰ τὴν Ἄνδρον ἐντιμοτάτους δὲν ἔπαυσε λειτουργοῦν. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι οἱ διάφοροι μητροπολίται καὶ εὐπατρίδαι ὁμογενεῖς πρὸς οὓς ἀπετάθη ὁ εὐπαρρησίαστος κληρικός αἰτούμενος συνδρομὴν ἐδωροῦντο αὐτῷ τὰ βιβλία ταῦτα· διότι τινὰ φέρουσι σημειώματα οἷον τὸ « Ἀφιεροῦται τῇ ἱερᾷ μητροπόλει », ἐν δὲ ἐξ ἅπαντος θὰ ἐκόσμει τὴν βιβλιοθήκην πλουσίου ὁμογενοῦς· διότι εἶνε δεδεμένον μετὰ περισσῆς φιλοκαλίας καὶ πολυτελείας. Τὸ βιβλίον τοῦτο ἐπιγραφόμενον « Πάντα τὰ κατ' ἐξοχὴν καλούμενα θείας δηλαδὴ γραφῆς παλαιᾶς τε καὶ νέας » καὶ φέρον ἐν τέλει « Venetiis in aedib. Aldi et Andreae soceri MDXVIII mense Februario » ἔχει ἐν τῇ ἀρχῇ χειρόγραφον πίνακα γενεαλο-

γικόν οικογενείας, ἐν ᾧ πίνακι ἀριθμοῦνται εἴκοσι καὶ μία γεννήσεις. Καὶ δὲν ἀναγράφεται μὲν που ἐπίθετον· ἀλλὰ παρατίθενται ὅμως ὀνόματα, ὡς ἐν τῷ σημειώματι «1701 ἀπριλίου 17 ἐγεννήθη ὁ σκαρλάτος ὁ ἔγγονός μου»· καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἰδίας σελίδος φέρεται σημείωμα ἔχον ὧδε·

«σὺν θεῷ ἀγίῳ

ἐν νύσση τῶν Βελεγράδων διατρίβοντί μοι τινὰς ἡμέρας, ἠνίκα πρέσβυς εἰς γερμανίαν ὀδηπέρουν διηγγέλθη ὅτι ἔτους σωτηρίου 1689 Ἰουλλίου 23 ἡμέρας δευτέρας ὑποφωσκούσης λαμπρῶς ἐγεννήθη ὁ υἱός μου, ὃς ἐκλήθη ἐν τῷ θείῳ βαπτίσματι Ἰωάννης.» κτλ. ¹

»Ἡ κοινότης τῶν γουναράδων μέχρι πρό τινων ἐτῶν ἔπεμπε τακτικώτατα τοὺς τόκους τῶν τρισχιλίων γροσίων· νῦν δὲ ταύτης ἐκλιπούσης ἀπώλετο τὸ κεφάλαιον. Τὸ κληροδοτήμα, ὃ σήμερον ἔχει ἡ σχολή, προέρχεται ἐκ τοῦ μεγάλου κληροδοτήματος τοῦ Ἱεραπόλεως, ἐξ οὗ λαμβάνει τὸ πέμπτον· ἐκτὸς τούτου ἡ σχολή ἔχει κεφάλαιον κατατεθειμένον παρὰ τῇ Ἐθν. Τραπεζῇ προερχόμενον ἐκ τῆς ἐκποιήσεως τῶν κτημάτων τῆς μονῆς Τρομαρχίων (ἐν Κορθίῳ). Ταύτην σταυροπηγιακὴν οὖσαν τὸ Πατριαρχεῖον τῇ παρακλήσει τοῦ Σκκζῆ ἐδώρησατο εἰς τὴν σχολήν· διαλυθείσης δὲ εἶτα ἡ περιουσία τῆς μονῆς περιῆλθεν εἰς τὴν σχολήν.»

Τῶν δ' ἐνταῦθα παρ' ἐμοῦ περιγραφομένων χειρογράφων τὰ μὲν τῆς μονῆς Παναχράντου εὐρίσκοντο ἡμελημένα ἀπὸ τοῦ παρελθόντος καὶ μεγάλως ἐν τῷ καθ' ὅλου ἐφθαρμένα ὑπὸ τῆς ὑγρασίας τοῦ σκευοφυλακίου, ἐν ᾧ φυλάσσονται καὶ τὰ βιβλία, οὐδὲν δὲ σώζεται ἐπ' αὐτῶν ἔχνος προτέρας ἀναγραφῆς. Περὶ δὲ τῶν κωδικῶν τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἐλέχθη μοι, ὅτι εἶχε καταγράψει αὐτὰ ὁ ἐν αὐτῷ μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν μονάζων ἱεροδιάκονος Ἡσύχιος· ἀλλὰ παρὰ τὰ λεχθέντα οὐδεμία σώζεται ἐν τῇ μονῇ τοιαύτη ἀναγραφὴ, οὐδ' ἐφέροντο ἐπιτεθειμένοι ἐπὶ τῶν χειρογράφων ἀριθμοὶ ταξινομήσεως ἀρχαιο-

¹ Τὸ σημείωμα τοῦτο ἐγράφη προφανῶς παρὰ τοῦ μεγάλου διερμηνέως Ἀλεξάνδρου τοῦ Μαυροκορδάτου, πρεσβεύσαντος, ὡς γνωστὸν, τῷ 1688 εἰς Βιέννην, ἐνθ' ἀπουσίασε τέσσαρα ὅλα ἔτη, συμμετασχὼν καὶ τῆς ἐν Κάρλοβιτς τῷ 1689 συνομολογηθείσης εἰρήνης. Εἰς τὸν οἶκον τῶν Μαυροκορδάτων λοιπὸν ἀνῆκε τὸ βιβλίον, παρ' αὐτῶν δ' ἐγράφησαν καὶ τὰ λοιπὰ ἐν αὐτῷ γενεαλογικὰ σημειώματα, διὸ καὶ ἐκδίδω αὐτὰ ἐν τέλει. Σ. Π. Λ.

τέρας. Τοῦ δ' ἑλληνικοῦ σχολείου Κορθίου οἱ κώδικες ἔφερον ἀρχαιοτέρους ἀριθμούς, ἓνα μὲν ἢ καὶ δύο ἐπὶ τῆς ράχεως, τινὰ δὲ καὶ τρίτον ἐπὶ τοῦ ἔμπροσθεν μέρους τοῦ περικαλύμματος. Τούτων ὁ ἐπὶ τῆς ράχεως νεώτερος εἶνε ὁ ἀριθμὸς ὁ ἐπιτεθείς ὑπὸ τοῦ νῦν σχολάρχου Τέντε, ὅτε συνέταξε τὸν κατάλογον τῆς βιβλιοθήκης, προτάξας τὰ χειρόγραφα τῶν ἐντύπων· τοῦτον δὲ τὸν ἀριθμὸν ἐτήρησα καὶ ἐν τῇ ἐμῇ ἀναγραφῇ. Τῶν δὲ ἀρχαιοτέρων ἀριθμῶν, ἔνθα σώζονται, ὁ μὲν ἐπὶ τῆς ράχεως δεύτερος εἶνε ὁ τοῦ πρώην σχολάρχου Βεργῆ, φέρων προστεθειμένην καὶ τὴν λέξιν *χειρόγραφον*, ὁ δ' ἔμπροσθεν σεσημειωμένος ὁ τοῦ πρώην σχολάρχου Λουκίσα, ὅστις καὶ κατέγραψε τὰ τε χειρόγραφα καὶ τὰ ἐντυπα τῆς βιβλιοθήκης ἐν τῷ βιβλίῳ ὑλικοῦ τοῦ σχολείου. Ἄλλ' ἐν τε ταύτῃ τῇ καταγραφῇ καὶ τῇ ἀπλῇ ὑπὸ τοῦ Βεργῆ ἀριθμῆσει οἱ κώδικες συγκατετάχθησαν ὡς ἔτυχεν ἀναμιξ μετὰ τῶν ἐντύπων· ἐντεῦθεν δὲ φέρουσιν ἀριθμούς πολλὰκις μεγάλους, ἐξ ὧν δὲν πρέπει νάπατηθῇ τις, νομίζων, ὅτι, ὅτε ἔγεινεν ἡ ταξινομήσις, ἐσώζοντο ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ κώδικες τοσοῦτοι ὅσους ἐμφαίνουσιν οἱ ἐπικεκολλημένοι ἀριθμοί, δηλοῦντες ἀπλῶς τὴν σειρὰν ἣν ἐπέιχεν ἕκαστον χειρόγραφον ἐν ταῖς θήκαις ταῖς περικλειούσαις τὰ τε χειρόγραφα καὶ τὰ ἐντυπα. Οὐχ ἦττον ὑπεσημείωσα καὶ τούτους τοὺς ἀρχαιοτέρους ἀριθμούς ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν κωδίκων τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου Κορθίου.

Ἐν τέλει δὲ, παραδίδων εἰς τὴν δημοσιότητα τοὺς νέους τούτους καταλόγους, δι' ὧν συμπληροῦται ἡ ἀναγραφὴ ἀπάντων τῶν ἐν τῇ νήσῳ Ἄνδρου γνωστῶν χειρογράφων, εὐχαρίστως παρατηρῶ, ὅτι, καθ' ἃ με διεβεβαίωσεν ὁ τε καθηγούμενος Ἀγίας καὶ ὁ σχολάρχης Ἄνδρου Λουκίσας, οἱ παρ' ἐμοῦ ἐν τῷ δημοσιευθέντι καταλόγῳ Ἀγίας ἀναγραφόμενοι ἀριθμοὶ τῶν παρὰ Πληζιώτῃ χειρογράφων ὅσα δὲν εὔρον ὑπάρχοντα ἐν τῇ μονῇ φαίνονται ἐν τισιν ἀνταποκρινόμενοι πρὸς κώδικας ἐκ τῶν σωζομένων. Κατὰ ταῦτα δὲ οὐδεὶς τῶν παρὰ Πληζιώτῃ ἀναγεγραμμένων δέον νὰ θεωρηθῇ ἐκλιπών. Ἄλλ' οὔτε οἱ εἰρημένοι ἦσαν εἰς θέσιν νά μοι καθορίσωσι λεπτομερέστερον τὰ περὶ τῆς διαβεβαίωσεως αὐτῶν ταύτης, οὐδ' ἐγὼ ἠδυνήθην νὰ ἐπισκεφθῶ ἐκ νέου ἐφέτος τὴν πολλὰς ἀπὸ τῆς Ἄνδρου ὥρας ἀπέχουσαν μονὴν ἐκείνην, ὅπως ἐξακριβώσω τὸ πρᾶγμα, τοῦθ' ὅπερ ἐπιφυλάσσομαι νὰ πράξω ἐν ἄλλῳ ποτὲ καιρῷ.

Α'

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΚΩΔΙΚΩΝ
 ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

1. Χαρτ. 0,28×0,20. Αἰῶνος XVIII (φ. 251).

«Γερόντων δύο ἡσυχαζόντων ἐν κοινοβίῳ ὄντι ἐν τῇ περιχώρῳ Γάζης καὶ λεγομένῳ τοῦ ἀββᾶ Σερίδου ἐπιστολαὶ καὶ ἀποκρίσεις διὰ τοῦ ἡγουμένου τοῦ καὶ διακονούντος αὐτοῖς· ὧν τὰ ὀνόματα **Βαρσανούφιος** καὶ **Ἰωάννης**.»

2. Χαρτ. 0,248×0,18. Αἰῶνος XVI (φ. 286).

1 (φ. 2 α). Εὐαγγέλιον κατὰ **Ματθαῖον**.

2 (φ. 160 α). Εὐαγγέλιον κατὰ **Ἰωάννην**.

Ὁ κώδιξ κοσμεῖται ἐν φ. 1 ὅ ὑπὸ ὀλοσελίδου εἰκόνας τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου ἐπὶ περγαμηνῆς, ἐκ χειρογράφου τοῦ XI αἰῶνος περίπου εἰλημμένης, ἧς ἄριστα σώζεται μάλιστα τὸ χρυσοῦν ἔδαφος. Ἰδιόρρυθμον εἶνε τὸ κυανοῦν περιθεώριον τῆς εἰκόνας. Ἐξίτηλον δὲ εἶνε τὸ κάτω μέρος τοῦ προσώπου τοῦ εὐαγγελιστοῦ. Ἐκατέρου δὲ τῶν εὐαγγελίων προηγεῖται κομψὸν ἐπίτιτλον, ὧν τὸ ἐν φ. 160 α πρὸ τοῦ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίου ἐσχισμένον ἐν τοῖς ἄνω. Κοσμεῖται δὲ ὁ κώδιξ καὶ ὑπὸ 461 ἀρχικῶν γραμμάτων, ἐν οἷς διακρίνεται ἀρχαιότερα τεχνοτροπία ὁμοία πρὸς τὴν τοῦ XI αἰῶνος, διὸ δύναται νὰ εἰκασθῆ, ὅτι ταῦτα εἶνε ἀντίγραφα ἐξ ἀρχαιότερου κώδικος, καὶ δὴ πιθανῶς αὐτοῦ ἐκείνου, ἐξ οὗ εἰς τὸν χαρτῶν τοῦτον κώδικα παρελήφθη τὸ ἐκ περγαμηνῆς φύλλον 1, ἐφ' οὗ ἡ προμνημονευθεῖσα εἰκὼν τοῦ Ματθαίου. Τὰ δὲ χρώματα τῶν ἀρχικῶν τούτων γραμμάτων, ἅτινα εἶνε πως ἀνάγλυφα ἕνεκα τοῦ πάχους τοῦ χρώματος, εἶνε πλὴν τοῦ χρυσοῦ τὸ ἐρυθρὸν, τὸ κυανοῦν, τὸ λευκὸν καὶ τὸ πράσινον. Δωδεκάδα τῶν ἐντέχνων τούτων ἀρχικῶν γραμμάτων κατ' ἐπιλογὴν παρέχει ἐν πανομοιότητι ὁ ἐνταῦθα προσηρητημένος πίναξ, εἰς ὃν περιέλαβον καὶ τὰ ἄλλως σπάνια γράμματα Ψ καὶ Ω καὶ τὴν ἐν μονογράμματι σύνθεσιν τοῦ Ο καὶ Υ.

3. Χαρτ. 0,26×0,24. Αἰῶνος XIX (φ. 182).

«Νόμιμον πάνυ πλουσιότατον, συναθροισθὲν, ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων νομίμων.»

Ἄρχεται ὁ νομοκάνων οὗτος ἐν φ. 17 α διὰ τῆς Νουθεσίας πρὸς τὸν πνευματικὸν, ἧς ἡ ἀρχὴ Ὁ δεχόμενος τοὺς λογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων ὀφείλει εἶναι τύπος ἀγαθὸς τῶν πάντων. Προτάσσεται δ' ἐν φ. 3-16, τῶν φ. 1 καὶ 2 ὄντων ἀγράφων, «Πίναξ ἀκριβῆς τοῦ παρόντος νομίμου», καθ' ὃν τὰ κεφάλαια εἶνε φλε'. Τούτων α' «Περὶ τοῦ μὴ πρὸς τὸ τῶν ἀμαρτημάτων μέτρον ἐπάγειν τὸν πνευματικὸν τὴν ἐπιτιμίαν τοῖς ἐξομολογουμένοις, ἀλλὰ καὶ τῆς προαιρέσεως αὐτῶν στοχάζεσθαι», β' «Περὶ τοῦ ἐλαφροτέρως ποιῆσθαι τὸν πνευματικὸν τὰς ἐπιτιμήσεις τοῖς ἐκ προαιρέσεως ἐξομολογουμένοις καὶ ἀποχὴν τοῦ κακοῦ ποιεῖν ὁμολογουμένοις καὶ ἡλικίαν ἐκάστου καὶ ἀξίαν καὶ τρόπον βλέπειν», . . . φλε' «Περὶ πῶς γράφει ὁ ἀρχιερεὺς ἐνταλτήριον γράμμα ὅταν κάμνη πνευματικόν.»

Τὰ τελευταῖα κεφάλαια τοῦ νομοκάνονος δὲν ἀνταποκρίνονται πρὸς τὸν προτασσόμενον πίνακα, ὄντα περισσότερα τῶν ἐν αὐτῷ. Τελευταῖον δὲ τῶν κεφαλαίων αὐτοῦ τοῦ νομοκάνονος «Εὐχὴ συγχωρητικὴ εἰς τοὺς μέλλοντας μεταλαβεῖν τῶν θείων καὶ φρικτῶν τοῦ θεοῦ μυστηρίων.»

Ἐν φ. 179 α' Ἐτελειώθη τὸ παρὸν ἐν σωτηρίῳ ἔτει αὐθῶ (=1809) κατὰ μῆνα Ἰούλιον διὰ χειρὸς τοῦ ἐν ἱεροδιακόνοις Σωφρονίου Κωνσταντινουπολίτου.

4. Χαρτ. 0,24×0,18. Αἰῶνος XIX (φ. 41).

Ἀκολουθία τοῦ ἁγίου ἐνδόξου ὀσιομάρτυρος Νικολάου τοῦ νέου τοῦ ἐξ Ἀνατολῆς, καὶ ἐν τοῖς Βουνένοις ἀσκήσαντος καὶ ἀθλήσαντος· παρὰ **Ἀκακίου ἱερομονάχου τοῦ Διακρούση** πρῶτον μὲν συντεθεῖσα ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἐρανισθεῖσα· δεύτερον δὲ ὕφει ἐτέρῳ συντεθεῖσα καὶ διορθωθεῖσα παρὰ τοῦ ταπεινοῦ ἐν ἱερομονάχοις **Ἰωσήφ τοῦ καὶ ἀρχιμανδρίτου τῆς μεγάλης ἐκκλησίας**· τρίτον δὲ ἤδη κοσμηθεῖσα καὶ ἐτέρῳ κανόνι πρὸς τὴν ἁγίαν κάραν καὶ μετὰ τὴν ἀκολουθίαν ἄλλῳ παρακλητικῷ κανόνι παρὰ τοῦ λογιωτάτου κυρίου **Κωνσταντίνου υἱοῦ τοῦ μακαρίτου Ἀλεξίου Σμαραγδοπούλου τοῦ ἐκ Κλειτζοῦ τῶν Ἀγράφων**, ἐν ᾧ διατελεῖ πάνσεπτος καὶ ἱερός ναὸς αὐτοῦ τοῦ ὀσιομάρτυρος θαυματουργοῦ Νικολάου, ὕφ' οὗ Κωνσταντίνου θερμῇ ἐπιμελείᾳ, διαπύρω τε πόνῳ, καὶ φιλοτίμῳ δαπάνῃ, αὐτοῦ τρίτον ἤδη τύπῳ ἐκδοθεῖσα, εἰς δόξαν τοῦ ἁγίου, καὶ εὐχαρίστησιν τῶν εὐλαβῶν φιλεόρτων.»

5. Χαρτ. 0,21×0,16. Αἰῶνος XVIII (φ. 197).

Νομοκάνων κατὰ τὸν τύπον τοῦ τοῦ **Μανουὴλ Μαλαξοῦ**.

*Αρχεται ἐν φ. 20 α διὰ τῆς εἰσαγωγῆς Θεσαυρὸς κ'εκριμμένος καὶ πηγῆ ἐσφραγισμένη. Ἐν δὲ φ. 21 α Πίναξ τοῦ νομοκάνονος περιέχοντος κεφ. σζ', ὧν α' Περὶ κριτοῦ τοῦ εἶναι εἰς πάντας συμπαθῆς, β' Περὶ δικαιοσύνης καὶ τοῦ ποιεῖν δικαιοσύνην ὁ κριτής . . . σζ' Περὶ πῶς γράφεται τὸ διαζύγιον ὅταν ὁ ἄνδρας ἢ ἡ γυναῖκα δαιμονίζεται καὶ θέλουν νὰ χωρισθοῦν, ση' Περὶ πῶς γράφεται τὸ διαζύγιον ὅταν ὁ ἄνδρας λείπη χρόνους πέντε καὶ δὲν ἀποστείλῃ ἐξόδους τῆς γυναικὸς αὐτοῦ. Μετὰ δὲ τὰ κεφάλαια τοῦ νομοκάνονος, ἀνταποκρινόμενα πρὸς τὰ ἐν τῷ ἀνορθογράφως γεγραμμένῳ πίνακι, ἔπονται ἄλλα τινὰ βραχέα κεφάλαια καὶ τύποι συμμαρτυριῶν, διαθηκῶν, συστατικῶν, ἐνταλτηρίων καὶ ἄλλων ἐγγράφων. Τούτων τὸ ἐν φ. 193 α «Γράμμα ὀφφικίου ὁμού τι καὶ ἐνταλτήριον» φέρει ἐν τέλει χρονολογίαν 1692 Ἀπριλίου 13, ἀλλ' ὅμως καὶ τοῦτο ὡς τὰ λοιπὰ ἔγγραφα ἔχει ἀφαιρεθῆ πάντα ἴδιον χαρακτῆρα, περισταλὲν εἰς ἀπλοῦν τύπον.

Ἐν φ. 186 β. Τέλος καὶ δόξα τῷ Θεῷ τῷ ἔχοντι καὶ γράψαντι Χριστέ μου σῶσον· εἴληφε τέλος ἡ παρούσα βίβλος διὰ χειρὸς ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ Αὐλοποτάμου Γεδεῶν ἐν ἔτι α^ωψ^ωω^ςω Μαΐω—ιη" ὄντος μου ἐν το δεσμωτιρίῳ τοῦ Χάνδακος. Ὀλίγον δὲ κατωτέρω 1716— Ὀκτωβρίου—18 μὰς ἔβγαλαν ἀπο τὴν φυλακῆ.

Τὰ φ. 149—151 νεώτερα.

Τοῦ νομοκάνονος προηγεῖται ἐν φ. 2 α κ. ε. Πίναξ τοῦ νομοκάνονος νεώτερος μετὰ παραπομπῶν εἰς τὰς σελίδας τῆς παλαιᾶς ἀριθμήσεως τοῦ κώδικος. Διήκουσι δὲ τὰ πρόσθετα φύλλα μέχρι καὶ τοῦ φ. 19, ἐν αὐτοῖς δ' εὔρηται πλὴν τοῦ νεωτέρου πίνακος

α') ἐν φ. 2 α Χρονικὰ σημειώματα τάδε·

1193 — ἐπείραν οἱ μόροι τὰ ἱεροσόλυμα

1448 — ἐπείραν οἱ τούρκοι τὸ ἐξαμήλει

1459 — ἐπείραν οἱ τούρκοι τὴν πόλιν

1470 — ἐπάρθη ἡ ἔγριπος

1480 — ἀπόθανεν ὁ ἀμηράς

1499 — ἐπάρθη ὁ ἐπακτος

1500 — ἐπάρθη ἡ μοθώνη

1508 — ἔγινεν μέγας σισμός

1524 — ἔγινεν μέγα θανατικόν

1538 — ἦλθεν ὁ ππαρπαρέζος εἰς τὴν κρήτην

1599 — ἔγινεν μέγας σισμὸς ἰωανναρίου—14

1569 — ἐπάρθη ἡ κύπρος

- 1571 — ἔκαψεν ὁ αλιτζαλής τὸ ρέθεμνος
 1592 — ἔγινεν μέγα θανατικόν
 1595 — ἔγινεν μέγας σισμὸς νοεμβρίου — 16
 1645 — ἰουνίου — 12 — ἦλθαν οἱ τούρκοι στα χανία
 καὶ τὰ ἐπῆραν αὐγούστου — 13
 1646 — ἐπείραν τὸ ρέθεμνος
 1669 — ἐπείραν τὰ μεγάλα κάστροι
 1715 — ἐπείραν τὸν μορέα τῆ τίνω τὴν σούδα καὶ
 τὴν σπίνα λόγκα καὶ ἔγινεν μέγας ἔχμαλο-
 τισμός
 1717 — ἔγινεν μέγας σισμὸς καὶ ἐχάλασαν πολὰ χωρία
 1718 — ἦλθεν θανατικὸν ἰουνίου — 16
- Ἐγράφησαν δὲ τὰ χρονικὰ ταῦτα σημειώματα ὡς καὶ τὰ κατωτέρω ἐν
 φ. 19 α ἰδίᾳ χειρὶ τοῦ ἀνορθογράφου ἐπισκόπου τοῦ ἐν Κρήτῃ Αὐλο-
 ποτάμου Γεδεῶν τοῦ καὶ τὸν νομοκάνονα γράψαντος.
- β') Ἐν φ. 17 β Προφητεῖται εὑρεθεῖσαι ἐπὶ τοῦ μνήματος Διονυσίου τοῦ
 Ἀρεοπαγίτου. Ἄρχ. 1755 Θέλει ἦσται μέγας πόλεμος εἰς
 ὄλιν τῆν ἰταλία.
- γ') Ἐν φ. 19 α Χρονικὰ σημειώματα τάδε·
- 1713 σεπτεμβρίου — 2 — εχειροτονήθηκα ἀρχιερέας
 ἐχειρωτονιθικα ἀρχιαιρεας — σεπταμβρίου — 2 1713
 1716 — ἀπριλλίου 12 — ἡμέρα πέμπτη ἐκεῖνησα καὶ
 γράφο το παρὸν νόμημον εἰς του μουζουρ ἀγὰ μου-
 σταφὰ ἀγὰ τὸν ὄντὰ εἰς τοῦ ἀράπ ἀλλή τὰ σπήτια
 καὶ ὁ θεὸς βοηθὸς δια τῆ ἀπῆς μὰς ἐβγαλὰν ἀπὸ τὸ
 ἀνκουλέτο ἐκεῖνησα.
- Ἐγράφησαν δὲ καὶ ταῦτα τὰ σημειώματα ἰδίᾳ χειρὶ ὑπὸ τοῦ Αὐλοπο-
 τάμου Γεδεῶν. Ἐν συνεχείᾳ δὲ τούτων εὑρηται γεγραμμένα ἄλλη
 χειρὶ νεωτέρα καὶ ἄλλω μέλανι τάδε·
- Τα ἄνοθεν ἰδιοχυρον του γραμ^αμα καὶ ὄλον το βη-
 βλήον· τα κάτοθεν εμοῦ νιχολάου.
- 1753 ἐκαμε παρέτησι τοῦ θρόνου τῆς αγίας επισχο-
 πῖς αυλοποταμου εν τη νισω κρίτη ουτος ἦτον ἀποῦ
 τῆν χύο
- 1754 σεπτεμβρίου στας 22 Ἐκυμήθη ο αὐτὸς ἄγιως
 δέσποτης κύρ Γεδεῶν κς αὐτὸν ἀναπαῦσι ἐν τῷ χορῶ
 των δικέον καὶ ἡ εὐχὺ του ἔστο μεθ ημῶν ἰ καὶ
 ἐτάφη ἐν τη μονῆ: του αγίου μεγαλομάρτηρος γε-
 ὄργίου ε χορῖο μιληδόνη οπροστάς τοῦ αγίου τῆς
 ηκόνος ο ταφος του.

Ἐν δὲ φ. 187 α χειρὶ νεωτέρᾳ τῆς τοῦ βιβλιογράφου γέγραπται ὁ κατά-
λογος τῶν ἐπισκοπῶν Κύπρου ὅδε·

Ἡ Λευκωσία τῆς Κύπρου, λέγεται κωνσταντία ἀρ-
χιεπισκοπή· ἔχει ἐπισκοπὰς τὰς κάτωθεν — κοίτιον·
ἀμαθοῦς· κούριον· πάφος· ἀρσενάη· σόλη· λάπιθος·
κηρήνια· ταμασός· κίθρας· τριμηθοῦς· κάρπασος.

6. Χαρτ. 0,21×0,13. Αἰῶνος XVI (φ. 320).

1 (φ. 1 α). Νομοκάνων.

Λείποντος ὄλου τοῦ πρώτου τετραδίου, ἄρχεται ἀκέφαλος ἀπὸ τοῦ ι'
κεφαλαίου, ἀκεφάλου καὶ τούτου, διὰ τῶν λέξεων . . . τρεῖς γεν-
νήσεις, τρεῖς βαθμούς· ὁ ἔγγονός μου ἐγέννησεν
τὸν προέγγονόν μου· τέσσαρες γεννήσεις, τέσσαρες
βαθμοί· πάλιν ὁ πατήρ μου ἐγέννησεν τὸν ἀδελφόν
μου, δευτέρα γέννησις· εἶναι καὶ πρὸς ἐμένα δευ-
τέρου βαθμοῦ. Κεφ. ια' «Περὶ τρίτων ἐξαδέλφων.»—Ἐν φ.
64 α κεφ. οζ' «Νόμοι γεωργικοί.»—Ἐν φ. 68 α «Περὶ ἀγελά-
ρων.» Ἄρχ. Ἐὰν ἀγελάριος βοῦν παραλαβὼν ἀπολέσῃ
καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἐν ἧ ὁ βοῦς ἀπώλετο οὐ κατα-
μηνύσῃ τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ὅτι τὸν βοῦν ἕως ὧδε καὶ
ὧδε ἑώρακα τί γέγονεν οὐκ οἶδα, ἀζήμιος ἔστω, εἰ
δὲ καὶ κατεμήνυσεν, ἔστω ἀζήμιος· Ἐὰν ἀγελά-
ριος βοῦν ἔωθεν παρὰ τοῦ γεωργοῦ λάβῃ καὶ συγ-
καταμίξῃ αὐτὸν μετὰ τῆς ἀγέλης καὶ συμβῇ τὸν
βοῦν λυκωθῆναι, δειξάτω τῷ πτώματι τῷ κυρίῳ αὐ-
τοῦ, καὶ αὐτὸς ἀνέγκλητος ἔστω.—Ἐν φ. 106 α «Τὰ
ὀφφίκια τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἀπλῶς διαλεγόμενα.»—Ἐν φ. 108 α
κεφ. ρκε' «Οἰκειόγραφος ἐπιστολὴ **Γενναδίου πατριάρχου.**»
Περιέχονται δ' ὑπὸ τοῦτον τὸν τίτλον μόνα τάδε· **Γενναδίου πα-
τριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Σχολαρίου** Ἀπολο-
γία πρὸς τινὰ ἱερομόναχον ἐν τῷ Σιναίῳ ὄρει περὶ
τινῶν ἀναγκαίων ζητημάτων.—Ἐν φ. 108 α ἀμέσως κατό-
πιν κεφ. ρκς' «Τῷ τιμιωτάτῳ ἐν μοναχοῖς κυρῷ Μαξίμῳ τῷ κατὰ
κόσμον Σοφιανῷ καὶ πᾶσι τοῖς ἐνάσκουμένοις τῇ ἀγίᾳ μονῇ τοῦ Σινᾶ
ὀσιωτάτοις ἱερομοναχοῖς, εὖ πράττειν.» Ἄρχ. Τῷ τιμιωτάτῳ
ἐν μοναχοῖς καὶ ἐμοὶ ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ ποθηνοτάτῳ,
χάρις καὶ ἔλεος καὶ εἰρήνη.—Ἐν φ. 157 α «**Μανουὴλ
χαρτοφύλακος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας τοῦ Ξανθινοῦ** Ἐκ-
θεσις ἀπλουστέρα τε καὶ συντομοτέρα συντεθεῖσα παρ' ἡμῶν καὶ ἐκτε-
θεῖσα, ὀρισμῶ τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν δεσπότη καὶ αὐθέντου τοῦ

οικουμενικοῦ πατριάρχου κυροῦ Ἱερεμίου ἐγένετο κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον· ἐπειδὴ οἱ πρὸ ἡμῶν περὶ τῶν τοιούτων συγγεγραφότες διὰ τὸ ἀμφίγνωμον αὐτῶν ἀσαφῆ τὰ τοιαῦτα κατέστρωσαν· ποῦ μὲν ἀλλήλους ποῦ δὲ ἑαυτοὺς ἀντιλέγοντες· διὸ οὐδὲ ποικιλότητι φράσεως, ἀλλ' ἀπλότῃτι λέξεων αὐτὰ συντεθείκαμεν· ὅθεν καὶ λέγομεν· Ἡ συγγένεια διαιρεῖται εἰς πέντε.» Φέρει δὲ τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἀριθμὸν ῥλε διορθωθέντα· εἶτα εἰς ῥμε', οἷα διόρθωσις τῶν ἀριθμῶν τῶν κεφαλαίων ἄρχεται ἤδη καὶ πρότερον ἐν τῷ κώδικι.

- 2 (φ. 175 α). «Ἀκολουθία εἰς ἀρχάριον ῥασσοφοροῦντα.»
- 3 (φ. 176 α). Ἀκολουθία «εἰς κουράν μανδιώτου.»
- 4 (φ. 184 β). Ἀκολουθία τοῦ μεγάλου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος.
- 5 (φ. 214 α). Ἀκολουθία εἰς τὸ ἀποκουκουλίσαι.
- 6 (φ. 215 α). Ἀκολουθία τοῦ ἐξοδιαστικοῦ.
- 7 (φ. 241 β). Διηγήσεις ἐκ τοῦ Γεροντικοῦ.
- Ἐν φ. 245 β· Ἐτους ,ζωξζφ: (=1559) + Χριστοφόρος τοῦ νόμα λάτρις Κυρίου.
- 8 (φ. 246 α). Ἀκολουθία τοῦ ἀγίου ἐλαίου.
- 9 (φ. 270 α). «Ἐκ τοῦ κανονικοῦ τοῦ ἀγίου **Ἰωάννου τοῦ νηότευτοῦ.**»
- Ἐπονται καὶ ἄλλοι κανόνες πατέρων.
- 10 (φ. 295 α). «**Μεθοδίου** τοῦ ἀγιωτάτου **πατριάρχου** Διάταξις περὶ τῶν ἐν διαφόρῳ τρόπῳ καὶ ἡλικίᾳ ἐπιστρέφόντων.»
- 11 (φ. 299 β). «Τάξις γινομένη ἐὰν συμβῆ μιὰρὸν ἐμπεσεῖν εἰς ἀγγεῖον.»
- Ἐπονται καὶ ἄλλαι τάξεις καὶ εὐχαί.
- 12 (φ. 304 α). «Κανὼν εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον, ποίημα κυρίου **Ἰωάννου** μοναχοῦ **τοῦ Ζωναρά:** ἔνει δὲ ποίημα κατὰ πάντων σχεδὸν τῶν αἱρέσεων.»
- 13 (φ. 308 α). «Τὰ ἑπτὰ μυστήρια τῆς ἐκκλησίας.»
- 14 (φ. 308 α). «Τὰ ἑπτὰ θανάσιμα ἁμαρτήματα.»
- 15 (φ. 308 α). «Αἱ ἑπτὰ μεγάλαι ἀρεταί.»
- Ἐπονται καὶ ἄλλα τοιαῦτα μικρὰ κεφάλαια, ὧν ἐν μεταξύ (φ. 308 β)
- «Περὶ τὰς τρεῖς φύσεις τοῦ λέοντος.»
- 16 (φ. 308 β). «Εὐχὴ τοῦ ἀγιωτάτου **πατριάρχου Καλλίστου** ἐπὶ συμφορᾷ λαοῦ καὶ εἰς πᾶσαν λοιμικὴν ἀσθένειαν.»

Ἐν φ. 310 β. Δόξα τῷ ἁγίῳ θεῷ ἡμῶν ἀμήν· ἐγγραφή ἐπὶ ἔτους ςξϛζϛ (=1559).

17 (φ. 311 α). «Ἐκ τοῦ πέμπτου βιβλίου τῶν διατάξεων κατάλογος τῶν τοῦ Κυρίου ἐορτῶν ἃς δεῖ φυλάττειν, καὶ πότε τούτων ἕκαστον ὀφείλει γίνεσθαι.»

18 (φ. 316 α). «Ἐκ τῶν αὐτῶν βιβλίου ἐβδόμου:—ὅπως χρῆ τοὺς κατηγουμένους στοιχειοῦσθαι.»

Ἔπονται καὶ ἄλλα τοιαῦτα μικρὰ κεφάλαια.

19 (φ. 318 β). Ἀκολουθία τοῦ μικροῦ ἁγιασμοῦ.

7. Χαρτ. 0,22×0,15. Αἰῶνος XVIII (φ. 149).

Στιχηράριον **Χρυσάφου τοῦ νέου.**

8. Χαρτ. 0,22×0,16. Αἰῶνος XVIII (φ. 135).

1 (φ. 1 α). Βίος Ἰερεμίου τοῦ προφήτου.

2 (φ. 16 β). Βίος Νήφωνος τοῦ θαυματουργοῦ.

3 (φ. 23 β). Διήγησις ἀββᾶ Σαραπίωνος.

4 (φ. 27 β). Περὶ Παύλου τοῦ ἀπλοῦ.

5 (φ. 30 β). Ὅτι μεγάλως ὠφελοῦσιν τὰ μνημόσυνα καὶ αἱ λειτουργίαι τῶν ἀποθαμμένων.

6 (φ. 34 α). Διήγησις νέα καὶ ὠφέλιμος περὶ Δημητρίου.

7 (φ. 37 β). Λόγος περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ δικαίου Ἀβραάμ.

8 (φ. 43 β). Διήγησις **Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου.**

9 (φ. 46 β). Διήγησις ἐκ τῆς βίβλου τῆς καλουμένης Μέλισσα.

10 (φ. 49 α). Διήγησις περὶ τοῦ πόρνου ἱερέως.

11 (φ. 52 α). Μαρτύριον Γοβδελαᾶ.

12 (φ. 59 β). Βίος Μαρίας τῆς μετονομασθείσης Μαρίνου.

13 (φ. 63 α). Βίος Ὑπατίου Γάγγρης.

14 (φ. 64 β). Βίος Μακαρίου τοῦ συγκλητικοῦ.

15 (φ. 74 α). Θαῦμα τοῦ ἁγίου Γεωργίου.

16 (φ. 79 β). Μαρτύριον ἁγίου Μάμαντος.

17 (φ. 83 α). Μαρτύριον μεγαλομάρτυρος Νικήτα.

18 (φ. 93 α). **Προχόρου** Περίοδοι Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

Ἄπαντα πλὴν τῶν ὑπ' ἀρ. 3 καὶ 16 ἐν τῇ καθωμιλημένῃ.

9. Χαρτ. 0,21×0,15. Αἰῶνος XVII (φ. 278).

Νομοκάνων **Ματθαίου Βλαστάρεως.**

Ἄρχεται ἀπὸ φ. 27 α. Τὰ δὲ προτασσόμενα φύλλα πληροῦνται ὑπὸ πίνακος κεφαλαίων σηζ', ὧν α' Περὶ ἀρχιερέως καὶ πῶς εἶναι πρέπον νὰ εἶναι, β' Περὶ κριτοῦ ἤτοι ἀρχιερέως τοῦ εἶναι εἰς πάντας συμπαθῆς, σηζ' «Περὶ καλογραίας ἐὰν γινώσκῃ ἄλλαις καλογραῖς ποιοῦντα ἁμαρτίαν καὶ οὐκ αν. . .» Μένει δ' οὕτως ἀτελής ὁ πίναξ λειπόντων φύλλων.

Ἐν φ. 278 α δι' ἐρυθρῶν γραμμάτων· Τὸ παρὸν νόμιμον, ἐγρᾶφη ἐν ἔτει ζρνβ (= 1644), ἐν μηνὶ μαρτίῳ, καὶ οἱ ἀναγινῶσκοντες εὐχέσθαι διὰ τὸν κν.

ὑπὲρ παρεσφάλημεν ἕκ τινος τύχης,
ἀνθρώποι μὴ κρίνετε βροτὸς ἐγῶγε,
καὶ σφαλμάτων πέπλησμαι, ἄχρι σφονδῆλου·
σύγνωτε τοίνυν ἀδελφοῖ καὶ πατέρες,
ἵνα θεῖον ἴλεον εὐρημεν πάντες,
ἐν τῇ φοβερᾷ καὶ ἀδεκάστῳ κρίσει,
ἢ μὲν χειρ ἢ γράψασα σῆπεται τάφω
ἢ δὲ βίβλος ἴσταται μέχρι τερμάτων.

Οἱ στίχοι γεγραμμένοι καταλογάδην. Κατωτέρω δ' εὐρηνται διὰ μέλανος γεγραμμένα τάδε· Ἰωαννίκιος, ἱεροδιάκονος καὶ λαυριώτης.

Ἐν δὲ τῷ παραφύλλῳ τῆς ἀρχῆς τῷ συνεσταχωμένῳ τῷ ζύλῳ 1696 καὶ ἡ μονοκονδυλία αὕτη· Ὁ ταπεινὸς Γερμανὸς ἱερομόναχος γράψας ταῦτα.

Ἡ στάχσις τοῦ κώδικος βυρσίνη μετ' ἐκτύπων ἀπλῶν ἄνευ χρυσοῦ.

10. Χαρτ. 0,19×0,13. Αἰῶνος XIX (φ. 130 καὶ 5 ἄγραφα).

«Κανόνες περὶ τῆς κατα μέρους συντάξεως τῶν τοῦ λόγου μερῶν.»

Ἄπὸ δὲ φ. 97 β ἐν συνεχείᾳ ὡς «τμήμα δεύτερον» Μετρική.

Ἐν φ. 130 β· Παρὰ Νεοφύτου Ραῖσοπούλου κατὰ μῆνα Ἰανουάριον.

11. Χαρτ. 0,23×0,147. Αἰῶνος XVII (φ. 191).

1 (φ. 1 α). **Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου** Λειτουργία.

2 (φ. 25 α). **Βασιλείου τοῦ μεγάλου** Λειτουργία.

3 (φ. 59 α). Λειτουργία τῶν προηγιασμένων.

4 (φ. 76 α). Ἀποστολοευάγγελα τῆς ἐβδομάδος.

5 (φ. 86 α). Ἀποστολοευάγγελια εἰς τὰς δεσποτικὰς ἑορτὰς καὶ εἰς διαφόρους μνήμας ἁγίων.

6 (φ. 127 α). Ἀκολουθία τοῦ μικροῦ ἁγιασμοῦ.

7 (φ. 134 β). Εὐχὴ ἐπὶ θεμελιώσει οἴκου.

Ἔπονται διάφοροι ἄλλαι εὐχαί.

8 (φ. 151 α). «Ἐρμηνία τοῦ ἁγίου μάρτυρος **Μάμαντος** περὶ προβάτων καὶ ἄλλων ζῶων.»

9 (φ. 155 α). Ἀκολουθία τοῦ ἁγίου ἐλαίου (κολοβή).

10 (φ. 178 α). Ἀκολουθία τοῦ μεγάλου ἁγιασμοῦ (ἀκέφαλος).

11 (φ. 184 α). Εὐαγγέλια ἑωθινά.

Τὰ φ. 178 α κ. ε. δι' ἄλλης χειρός.

Κατὰ τινὰ σημειώσιν ἐπὶ τοῦ τελευταίου παραφύλλου τοῦ συνεσταχωμένου τῷ ξύλῳ, γραφεῖσιν τῷ 1719, τὸ παρὸν μισοσευχόλογον ἀνήκει εἰς τὸν παπᾶ Κωσταντῆ ποῦ τὸ ἔχει ἀγορασμένον ἀπὸ τὸν παπᾶ Γεράσιμον μανδοῦ διὰ βρέαλι ἕνα. Γέμει δ' ἡ σημείωσις ἀνορθογραφιῶν μὴ τηρηθεισῶν ἐνταῦθα.

Ἡ στάχωσις τοῦ κώδικος βυρσίνη μετ' ἐπιτετυπωμένων ἀπλῶν γραμμῶν, περιβάλλουσα ξύλον πολὺ παχύ.

12. Χαρτ. 0,185×0,145. Αἰῶνος XVII (φ. 93).

1 (φ. 1 α). **Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου** Λειτουργία.

2 (φ. 30 α). **Βασιλείου τοῦ μεγάλου** Λειτουργία.

3 (φ. 68 α). Λειτουργία τῶν Προηγιασμένων.

4 (φ. 87 β). Εὐχαὶ διάφοροι.

Ἐν φ. 92 α: Ἐτελειώθη τὸ παρὸν εἴτι οἱ τροῖς λειτουργίαις διὰ χειρὸς ἐμοῦ Βαρθολομαίου ἱερομονάχου εἰς καιρὸν εὐήμερεύοντα τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Δημητρίου τῆς Μιχανιῶνος κατὰ μῆνα Αὐγούστου ζ' ἔτος αχπθ (=1689). Ἐν δὲ φ. 92 β: Ἡ παρῶν λειτουργῆα ἦτον ἐσκορπισμένη καὶ εὐρίσκονταν στῶν ἁγίων Νικόλαον καὶ τὴν ἠδεσα καὶ ἐσοφάτησα καὶ τὴν ἐκκλησίαν παρὰδες εὐδομήντα καὶ ἡμὲν καὶ τὴν ἐκράτησα με δόλον ἄς με κρίνει εἰς αὐτῷ ὁ θεὸς ἢ δὲ ὁπιος εἶνε ἐκεῖνος ὁποῦ με κατατρέχη καὶ γηρεύη καὶ τὴν ζημίαν μου ἄς ὄψετε ἐν ἡμέρα κρίσεως αὐτὸς καὶ ἡ γενεά του ὄλοι+αψνη' (=1758). Ἄνωθεν δὲ τούτων χειρὶ νεωτέρῃ: Καὶ τὸδε σὺν τοῖς ἄλλοις σακελλάριος Γεώργιος ἱε-

ρεύς. Ἐν δὲ τῷ ἐν τῇ ἀρχῇ παραφύλλῳ· Καὶ δε Θεοφάνους ἱεροδιακόνου Ἀρτακίνου. Κατωτέρω δὲ τὸ αὐτὸ ὄνομα μετὰ χρονολογίας αψπζ' Μαΐου κγη, κάτωθεν δ' αὐτῶν μονοκονδυλία πρωτοσυγκέλλου, οὗ τὸ κύριον ὄνομα δυσζύμβλητον. Ὁ κῶδιξ κοσμεῖται ὑπὸ τριῶν ἐπιτίτλων καὶ 67 πολυχρώμων ἀρχικῶν γραμμάτων ἀτέχνων.

13. Χαρτ. 0,21×0,15. Αἰῶνος XIX (φ. 95).

Γραμματική.

Ἐν τέλει· Τέλος Νι:·. Ῥαῖσοπούλου.

14. Χαρτ. 0,21×0,15. Αἰῶνος XVIII (φ. 308).

Στιχηράριον.

Ἐν φ. 307 α· Ἐγράφη τὸ παρὸν στιχηράριον παρ' ἐμοῦ Νεκταρίου ἱερομονάχου καὶ ἀμαρτωλοῦ ἐν ἔτει αψγῷ (=1703) μηνὶ Σεπτεμβρίῳ, καὶ εὐχεσθε οἱ ἀναγινώσκοντες:·. Ἡ μὲν χεὶρ ἢ γράψασα τὴν βίβλον ταύτην σαπήσεται φεῦ· καὶ γεννήσεται κόνις, ἢ δὲ γραφή μένει εἰς χρόνους πληρεστάτους:~. Καὶ κατωτέρω· ἐγράφη τὸ παρὸν στιχηράριον παρ' ἐμοῦ Νεκταρίου ἱερομονάχου.

15. Χαρτ. 0,19×0,135. Αἰῶνος XIX (φ. 6).

Εὐχαί.

16. Χαρτ. 0,21×0,15. Αἰῶνος XVIII (φ. 47).

Κῶδιξ ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, περιέχων χερουβικά.

Ἀκέφαλος καὶ κολοβός.

17. Χαρτ. 0,19×0,15. Αἰῶνος XVIII (φ. 32).

«Χερουβικά κατ' ἤχον ἀσματουργηθέντα παρὰ τοῦ μουσικολογιωτάτου κυρίου **Γρηγορίου λαμπαδαρίου.**»

18. Χαρτ. 0,21×0,17. Αἰῶνος XVIII (φ. 90).

Γραμματική.

Ἐν φ. 89 β· 1752 Ὀκτωβρίου 29.

19. Χαρτ. 0,18×0,135. Αἰῶνος XVIII (φ. 142).

«Εἰρμολόγιον καλοφωνικόν μελοποιηθὲν παρὰ τῶν κατα καιροὺς ἀναφανέντων ποιητῶν παλαιῶν τε καὶ νεῶν· ἐξηγηθὲν δὲ κατὰ τὴν νέαν μέθοδον τῆς μουσικῆς παρὰ κυρίου **Γρηγορίου πρωτοψάλτου.**»

Ἐν φ. 103 α «Κρατήματα κατ' ἤχον μελοποιηθέντα ὀρθῶς παρὰ τῶν νέωτέρων μουσικῶν διδασκάλων ἕνεκα τῶν καλοφωνικῶν εἰρμῶν.»

Ἐκασταχοῦ εὗρηται ἀναγεγραμμένα τὰ ὀνόματα τῶν μελοποιῶν.

20. Χαρτ. 0,195×0,114. Αἰῶνος XVII (φ. 63).

1 (φ. 3 α). Μνήμη ἀγίου Νικολάου (κολ.).

Τὰ φ. 1 καὶ 2 ἄγραφα μετὰ σημειωμάτων μικρᾶς σημασίας.

2 (φ. 6 α). Ἀκολουθία ἀγίου Νικολάου (κολοβή).

3 (φ. 44 α). Μακαριστάρια εἰς ἅγιον Νικόλαον.

Ἐν φ. 61 α σημείωμα, καθ' ὃ ὁ κῶδιξ τῷ 1731 ἠγοράσθη ἐν Βενετία καὶ εὐχεται ὁ ἀγοραστής νὰ παγῶ καταυόδιο εἰς τὴν Ἀνδρῶ νὰ τῶ ἀφιέροσο . . . εἰς τῶ λεγόμενον μονάστιρι τοῦ ἄνοθεν αγείου Νηκολαου Ἰωάννης Λιγειςζος.

21. Χαρτ. 0,19×0,12. Αἰῶνος XVII (φ. 422).

«Παραινέσεις ἀγίων πατέρων εἰς προκοπὴν τελειότητος.»

Ἄρχεται ἀπὸ φ. 19 α. Προτάσσεται δ' ἐν μὲν φ. 1 α κ. ε. Πρόλογος, ἐν δὲ φ. 18 α Πίναξ.

Μέχρι τινὸς σώζεται καὶ παλαιὰ ἀρίθμησις τῶν φύλλων τοῦ κώδικος.

Στάχωσις βυρσίνη μετ' ἐπιτυπωμάτων ἀπλῶν ἄνευ χρυσοῦ.

22. Χαρτ. 0,18×0,115. Αἰῶνος XVII.

Κῶδιξ μουσικῆς ἐκκλησιαστικῆς.

Περιλαμβάνονται Μέγας ἑσπερινὸς, προσψαλμοί, κεκραγάρια κτλ. Πολλοῦ εὗρηται ἀναγεγραμμένα τὰ ὀνόματα τῶν μελουργῶν, ἐν οἷς καὶ τὸ τοῦ **Μελετίου Ναουδαίου.**

Στάχωσις βυρσίνη ἐφθαρμένη μετ' ἐπιτυπωμάτων ἀπλῶν ἄνευ χρυσοῦ.

23. Χαρτ. 0,27×0,145. Αἰῶνος XVIII (φ. 180).

Ψαλτήριον.

Ἐν φ. 178 β ἀνορθόγραφον σημείωμα τοῦ ἔτους 1798 Ἰουλίου 20, καθ' ὃ τὸ βιβλίον ἀφιερώνει εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὁ παπᾶ-Νικόδημος.

Στάχωσις βυρσίνη ἀπλή.

24. Χαρτ. 0,197×0,14. Αἰῶνος XVIII (φ. 175).

1 (φ. 1 α). «Ἀρχὴ σὺν θεῷ περὶ σιωπῆς καὶ ἡσυχίας καὶ βίου θερμοῦ, τοῦ συνίστασθαι δυναμένου πρὸ παντός ἐτέρου ἀπὸ ἐποχῆς γλώττης καὶ πραείας καρδίας· ἐν ᾧ καὶ μικρὸς ἔπαινος ὡς ἀπὸ ἰδιωτικῶν χειλέων προσφερόμενος τῷ θεῷ πατρὶ Ἰσαὰκ τῷ Σύρω.»

2 (φ. 26 α). **Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου** Περὶ ἀγάπης θεοῦ καὶ τῆς ἐν αὐτῇ ἀναπαύσεως.

Ἔπονται καὶ ἄλλοι λόγοι τοῦ αὐτοῦ.

3 (φ. 156 α). «Περὶ τῶν ὀκτῶ λογισμῶν τοῦ **ἀββᾶ Καδριανοῦ.**»

4 (φ. 190 α). **Βασιλείου τοῦ μεγάλου** Περὶ ἀγάπης πρὸς τὸν θεὸν καὶ τὸν πλησίον.

25. Χαρτ. 0,175×0,13. Αἰῶνος XVIII.

Στιχηράριον.

26. Βομβ. 0,17×0,10. Αἰῶνος XIV (φ. 527).

1 (φ. 1 α). Ψαλτήριον μετὰ τῶν Ὠδῶν (ἀκέφ.).

2 (φ. 83 α). Πίναξ εὐαγγελίου.

3 (φ. 95 α). Τὸ κατὰ **Ματθαῖον** εὐαγγέλιον.

4 (φ. 147 α). Τὸ κατὰ **Μάρκον** εὐαγγέλιον.

5 (φ. 178 α). Τὸ κατὰ **Λουκᾶν** εὐαγγέλιον.

6 (φ. 231 α). Τὸ κατὰ **Ἰωάννην** εὐαγγέλιον.

Ἐν φ. 280 β νεωτέρα χεiri σημεῖωμα ἀνορθόγραφον κτήτορος τοῦ κώδικος παπᾶ Ἰγνατίου ἄνευ χρονολογίας.

7 (φ. 281 α). Πίναξ Πραξαποστόλου.

8 (φ. 291 β). Πράξεις Ἀποστόλων.

9 (φ. 346 α). Ἐπιστολαὶ **ἀποστόλου Παύλου.**

10 (φ. 469 α). Καθολικὴ ἐπιστολὴ **Ἰακώβου.**

11 (φ. 475 α). Καθολικαὶ ἐπιστολαὶ **Πέτρου.**

12 (φ. 485 α). Καθολικαὶ ἐπιστολαὶ **Ἰωάννου.**

α' ἐν φ. 485 α. — β' ἐν φ. 492 α. — γ' ἐν φ. 492 β.

13 (φ. 493 β). Καθολικὴ ἐπιστολὴ **Ἰούδα.**

14 (φ. 496 α). Συναξάρια μηνολογίων καὶ διάφοροι ἄλλοι πίνακες.

Στάχωσις βυρσίνη μετ' ἐπιτυπωμάτων ἀπλῶν ἄνευ χρυσοῦ καὶ μεθ' ἡλῶν, ἐφαρμένη κατὰ τὸ ἐμπρόσθιον περιχάλυμμα.

27. Χαρτ. 0,18×0,13. Αἰῶνος XVI (φ. 102).

Ψαλτήριον.

Ἀκέφαλον καὶ κολοβόν. Ἡ στάχωσις λείπει.

28. Χαρτ. 0,16×0,11. Αἰῶνος XVIII.

1. Σημάδια ψαλτικῆς.

2. Κεκραγάρια κατ' ἦχον.

Στάχωσις βυρσίνη ἀπλῆ.

29. Χαρτ. 0,17×0,12. Αἰῶνος XVIII.

1. Σημάδια ψαλτικῆς.

2. Ἀναστάσιμα **Χρυσάφου πρωτοψάλτου.**

3. Κεκραγάρια τῶν ὀκτῶ ἡχῶν.

4. Τὰ ἕνδεκα ἑωθινὰ εὐαγγέλια, ποιηθέντα ὑπὸ **Λέοντος τοῦ σοφοῦ**, τὸ δὲ μέλος παρὰ **Ἰωάννου τοῦ Γλυκᾶ.**

Στάχωσις βυρσίνη ἀπλῆ.

30. Χαρτ. 0,16×0,108. Αἰῶνος XVIII.

1. Πεντηχοστάριον, μετὰ φωνῶν.

2. Καταβασίαι τοῦ ὄλου ἐνιαυτοῦ, μετὰ φωνῶν.

3. Κανὼν Πεντηχοστῆς, μετὰ φωνῶν.

4. «Τοῦ **Χρυσοδέργη** Ἦχος πλάγιος.»

Στάχωσις βυρσίνη μετ' ἐπιτυπωμάτων ἀπλῶν ἄνευ χρυσοῦ.

31. Χαρτ. 0,165×0,11. Αἰῶνος XVII.

1. Ἰδιόμελα Τριφδίου, μετὰ φωνῶν.

2. Ἀκολουθία τῆς μεγάλης Δευτέρας, μετὰ φωνῶν.

Ἔπονται αἱ ἀκολουθίαι τῶν λοιπῶν ἡμερῶν τῆς μεγάλης ἑβδομάδος, μετὰ φωνῶν.

3. **Σωφρονίου Ἱεροσολύμων** Ἦχος πλάγιος α^{ος}.

4. Κανὼν τοῦ μεγάλου Σαββάτου.

Στάχωσις βυρσίνη ἀπλῆ.

32. Χαρτ. 0,16×0,11. Αἰῶνος XVII.

Ἀνθολογία μουσική Πέτρου λαμπαδαρίου.

33. Χαρτ. 0,115×0,105. Αἰῶνος XVII (φ. 158).

Εὐχολόγιον μετὰ ἐξομολογηταρίου.

Ἐν τοῖς παραφύλλοις σημειώματα καὶ ὀνόματα ἄνευ ἀξίας. Ἐν δὲ φ. 5 β σημείωμα ἀνορθόγραφον, καθ' ὃ ἐτοῦτο τὸ νόμιμον ὑπάρχει κάμου Ἀβερκίου ἱερομονάχου καὶ πρωτοσυγκέλλου τοῦ Νικόλα τοῦ Ψωμᾶ ἀπὸ τὰ Λάμυρα καὶ δῶκά το τοῦ Νικολαίτη παπᾶ Γαβριήλ· καὶ ἓνα πετραχείλη αχης'.

34. Χαρτ. 0,153×0,11. Αἰῶνος XVII (φ. 107).

1 (φ. 4 α). Πίναξ νομοκάνονος (ἀκέφαλος).

Πρῶτον τῶν σωζομένων ἐν τῷ πίνακι τούτῳ κεφαλαίων τὸ νη' Περὶ τοῦ μὴ ἔχειν ὀρθόδοξον αἰρετικόν· τελευταῖον κεφάλαιον σλ' Πότε ὀφείλουσιν οἱ ὀρθῶς βιοῦντες μεταλαμβάνειν.

2 (φ. 11 α). Νομοκάνων (ἐξομολογητάριον).

Ἐν ἀρχῇ Προοίμιον καὶ ἐρμηνεία περὶ τοῦ πῶς δεῖ ὑπάρχειν τὸν πνευματικόν. Ἄρχ. Ὁρα λοιπὸν δεχόμενος τοὺς λογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων ὀφείλει εἶναι τύπος ἀγαθὸς τῶν πάντων.

Οἱ ἀριθμοὶ τῶν κεφαλαίων τοῦ νομοκάνονος δὲν συμπίπτουσι πρὸς τοὺς τοῦ πίνακος. Εἶνε δὲ ὁ κώδιξ ἀνορθόγραφος, τοιαῦται δὲ νοητέαι καὶ αἱ ἄνω παρατεθεῖσαι ἐπιγραφαὶ κεφαλαίων καὶ ἡ παρατεθεῖσα ἀρχὴ τοῦ Προοιμίου.

Στάχωσις βυρσίνη ἀπλή.

35. Χαρτ. 0,15×0,10. Αἰῶνος XVI (φ. 145).

1 (φ. 1 α). Ἐξομολογητάριον.

Τὰ φ. 1—20, ὄντα νεώτερα, περιέχουσιν εὐχὰς, ὡς καὶ τὰ φ. 139 μέχρι τέλους.

Ἐν φ. 107 β. Ἐγράφη ἐπὶ ἔτους ἕρῳ: — + (= 1592) δῶρον τὸ παρὸν τοῦ Θεοῦ συνεργία: ἔγραψεν ἰδοῦ, Γρηγόριος ἐν πόνῳ.

2 (φ. 108 α). Ἀκολουθία τοῦ μικροῦ ἁγιασμοῦ.

Στάχωσις βυρσίνη ἀπλή.

36. Χαρτ. 0,16×0,108. Αἰῶνος XVII (φ. 56).

1 (φ. 2 α). Εὐχαὶ ἤτοι ἐξορκισμοὶ τοῦ **μεγάλου Βασιλείου** καὶ ἄλλαι εὐχαί.

2 (φ. 34 α). Ἀκολουθία τοῦ μικροῦ ἁγιασμοῦ.

Στάχωσις βυρσίνη ἀπλή.

37. Χαρτ. 0,155×0,105. Αἰῶνος XVII (φ. 101).

1 (φ. 5 α). «Νόμιμον πανυ ὠφελημον καὶ ἐκλεκτόν.»

Προτάσσεται ἐν φ. 1 α «Πίναξ τῆςδε τῆς βίβλου», ἐν ᾧ κεφ. α' «Πῶς ὀφείλει νὰ ἔναι ὁ πνευματικὸς», κεφ. β' «Πῶς ὀφείλει ἐρευνᾶ καὶ κανονίζει τοὺς ἐξομολογουμένους ὑπ' αὐτοῦ», . . . κεφ. ριγ' «Περὶ κλεπτῶν», κεφ. ριδ' «Περὶ ἱερέως κλέπτου ἢ μοιχοῦ.»

2 (φ. 76 α). «**Μανουὴλ τοῦ μεγάλου χαρτοφύλακος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας** Ἐκθεσις ἀπλουστέρα καὶ συντομωτέρα συντεθεῖσα παρ' ἡμῶν ἀρτίως καὶ ἐκδοθεῖσα ὀρισμῶ τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν πατριάρχου κυροῦ Ἱερεμίου.»

3 (φ. 96 α). Εὐχαὶ μεταλήψεως.

Ἐν φ. 100 α' α φ η^ω (=1590) Φεβρουαρίου ια. Ἐν δὲ φ. 100 β ἀνορθόγραφον σημείωμα τοῦ ἀχθ' Νοεμβρίου 1, καθ' ὃ τὸ παρὸν νομοκάνονον ὑπάρχει κάμοῦ Ἀνθίμου ἱερομονάχου. Στάχωσις βυρσίνη μεθ' ἀπλῶν ἐπιτυπωμάτων ἄνευ χρυσοῦ, ἐν οἷς καὶ θυρεός.

38. Χαρτ. 0,14×0,10. Αἰῶνος XVIII.

1. Ἀπάνθισμα ἐκ τῆς τοῦ **Ἰωάννου Κουκουζέλη** μετροφωνίας, περιέχον Ὀκτώηχον.

2. Πολυέλεος **Κουκουμᾶ**.

3. Ἄλλα μελωδήματα.

Στάχωσις βυρσίνη μεθ' ἀπλῶν ἐπιτυπωμάτων ἄνευ χρυσοῦ.

39. Περγ. 0,143×0,11. Αἰῶνος XII (φ. 270).

Ψαλτήριον.

Ἐν φ. 269 β. Εγω ω λεωναρδως παλιωλωγος εγραψα σε τουτω τω ψαλιτηρι κινε του κυρ γιανανακι ρουδη να το χαρι οχι αλω εγο λεωναρδος παλεολογος εγραψα. Ἐν δὲ τῷ πρώτῳ παραφύλλῳ τῷ συνεσταχῶμένῳ τῷ ξύλῳ 1677 ἀυγούστου 20 εἰς τὴν ἄνδρω: ~ Mu to edossetto Paron o Papas cosmas aPottinágia (= Μοῦ το ἔδοσε τὸ παρὸν ὁ παπᾶς Κοσμᾶς ἀπὸ τὴν Ἀγία). Ἐν δὲ φ. 270 α Cathettus Sottiriodus — 1677 — Junio 11 essothi to cacorizico to aniPsimu

o stamatis is tin corintho· che o Theos macarissi tin Psi-
chi tu nantin anaPafssi isttus colPus tu Abraam: ~ (=Καθ'
ἔτους σωτηριώδους 1677 Ἰουνίου 11 ἐσώθη τὸ κακορρίζικο τὸ ἀνίψι-
μου ὁ Σταμάτης εἰς τὴν Κόρινθο· καὶ ὁ θεὸς μακαρίσῃ τὴν ψυχὴν
του νάν την ἀναπαύσῃ εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Ἀβραάμ). Μετὰ ταῦτα
δ' ἔπεται ἡ ὑπογραφή Thomaso Roidi: ~

Στάχωσις βυρσίνη μετ' ἐπιτυπωμάτων ἀπλῶν καὶ θηλυκωτήρων σωζο-
μένων.

40. Χαρτ. 0,15×0,10. Αἰῶνος XVI (φ. 303).

1 (φ. 1 α). Βαθμολόγιον συγγενείας (ἀκέφαλον).

2 (φ. 5 α). «Νομοκάνονον πρόχειρον πρὸς τὸ διορθοῦσθαι τοὺς
πνευματικοὺς πατέρας ἕκαστον τῶν προσερχομένων τῇ μετα-
νοίᾳ καὶ ἐξομολογήσει.»

3 (φ. 108 α). **Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου** Περί ἐξαγο-
ρεύσεως ἀμαρτημάτων.

4 (φ. 113 α). Κανὼν **Βασιλείου τοῦ μεγάλου.**

Ἔπονται ἄλλοι κανόνες.

Ἐν φ. 118 α· Θεόδουλος ἱερομόναχος καὶ πνευματικὸς
αὐτοῦ πατήρ.

5 (φ. 119 α). Ἀκολουθία τοῦ μικροῦ ἀγιασμοῦ.

6 (φ. 127 α). **Μεθοδίου πατριάρχου** Διάταξις περὶ τῶν
διαφόρων τρόπων καὶ ἡλικιῶν τῶν ἐπιστρεφόντων.

7 (φ. 136 β). **Ἀναστασίου Σιναΐτου** καὶ ἄλλων Εὐχαί.

8 (φ. 167 α). Ἀκολουθία εὐχελαίου.

9 (φ. 222 α). Εὐχὴ μεταλήψεως.

10 (φ. 226 α). Εὐχὴ (ἀκέφαλος).

11 (φ. 228 β). Ἀκολουθία εἰς λεχώ.

12 (φ. 231 α). Εὐαγγέλια ἐωθινά.

13 (φ. 234 α). Ἀκολουθία εἰς ἀρχάριον ράσοφοροῦντα.

14 (φ. 234 β). Ἀκολουθία εἰς μανδουώτην.

15 (φ. 241 α). Τάξις τοῦ μεγάλου σχήματος.

16 (φ. 270 α). Ἀκολουθία τοῦ ἐξοδιαστικοῦ.

17 (φ. 302 β). Συνταγαί.

Ἐν φ. 269 β· 1775 Ὀκτωβρίου πέντε ἤλθεν ὁ ελτζις τοῦ
μόσκοβου ἡ στὴν πόλιν με δοξίς μεγάλης καὶ... καὶ
ἔσο ης ενδειξιν ὁ γράψας Ἰωαννίκιος 1775.

ἐπαντιτζιασάμεν τὴν ἐνεκλοίσιαν βουλγάρου ομοῦ με
τον πασιν κυρ γροϊγορίων δια γροσια — 200 και ὁ α-
γίως νικολάως νὰ μᾶς διαφιλάξι 1775 οκτοβρίου κ'
ιωαννικίως και γροϊγορίως.

Στάχωσις βυρσίνη ἀπλῆ, ἧς λείπει τὸ ἐμπρόσθιον περικάλυμμα.

41. Χαρτ. 0,15×0,10. Αἰῶνος XVII (φ. 89).

Εὐχολόγιον (ἀκέφαλον και κολοβόν).

Στάχωσις βυρσίνη μετ' ἐπιτυπωμάτων ἀπλῶν, τῶν πλείστων ἀφανῶν.

42. Χαρτ. 0,143×0,102. Αἰῶνος XVI (φ. 89).

Θεοτοκάριον (κολοβόν).

Κατὰ σημείωμα τοῦ 1698 Ἀπριλίου 1 ἐν τῷ πρώτῳ παραφύλλῳ τῷ
συνεσταχωμένῳ τῷ ξύλῳ ἀνῆκεν εἰς Ναθαναὴλ ἱερομόναχον και ἦτο
ἀφιερωμένον ἀπὸ Κωνσταντινουπόλιν.

Στάχωσις βυρσίνη μετ' ἐπιτυπωμάτων ἀπλῶν παριστανόντων πλαίσια
και ἀνθέμια.

43. Χαρτ. 0,132×0,10. Αἰῶνος XVII.

Κῶδιξ μουσικῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰς ἀγίους τοῦ μηνὸς Ἰουνίου.

Περιβάλλεται ὑπὸ φύλλου περγαμηνῆς, κατὰ δύο σελίδας γεγραμμένου,
αἰῶνος XIII, ἀνήκοντός ποτε εἰς κώδικα σχήματος 4^{ου} και νῦν ἐπτυ-
γμένου πρὸς τὸ σχῆμα τοῦ νέου κώδικος· περιεῖχε δὲ τροπάρια.

44. Χαρτ. 0,14×0,10. Αἰῶνος XVII.

1. Σημάδια ψαλτικῆς.

2. Μέγας ἐσπερινός, μετὰ φωνῶν.

"Ἐν τινι τῶν φύλλων γέγραπται μονοκονδυλικῶς Ἱερεμίας ἱερω-
μόναχος.

3. Κεκραγάρια, μετὰ φωνῶν.

4. Στίχοι ἐγκωμιαστικοὶ εἰς τὴν Θεοτόκον, ποίημα **Ἰωάν-
νου Κουκουζέλη**, μετὰ φωνῶν.

5. **Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου** Λειτουργία, μετὰ φωνῶν.

6. Διάφορα ἄλλα μελουργήματα.

7. Ἄρμωμος εἰς κοιμηθέντας λαϊκοὺς, μετὰ φωνῶν.

Στάχωσις βυρσίνη ἀπλῆ.

45. Φάκελος χαρτῶν σπαραγμάτων κωδίκων ἐκκλησιαστικῶν και
μουσικῶν.

B'

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΚΩΔΙΚΩΝ
ΤΗΣ ΠΑΝΑΧΡΑΝΤΟΥ

1. Περγ. 0,27×0,22. Αἰῶνος XII (φ. 315).

Εὐαγγέλιον κατὰ τὰς ἀναγνώσεις.

Μετὰ σηματοφόνων. Γέγραπται κατὰ δύο σελίδας, εἶνε δὲ πολλαχοῦ, ἰδίως δ' ἐν φ. 37 κ. ἐ., δεινῶς ἐφθαρμένον ὑφ' ὑγρασίας, περὶ δὲ τὸ τέλος καὶ ἐξίτηλον. Οἱ ἀριθμοὶ οἱ δηλοῦντες τὰ τετράδια λείπουσιν, ἴσως ἐκκοπέντες κατὰ τὴν στάχωσιν τοῦ κώδικος. Κοσμεῖται δὲ ὑπὸ ἀρχικῶν γραμμῶν ἐρυθρῶν.

Ἡ στάχωσις ἀποτελεῖται ἐξ ὀλοσηρικοῦ κιτρινοπρασίνου, φέρει δὲ τὸ ἐμπρόσθιον περικάλυμμα ἔκτυπον ἐπὶ χαλκοῦ παράστασιν τῆς Ἀναστάσεως.

2. Χαρτ. 0,31×0,23. Αἰῶνος XVI (φ. 346).

Παρακλητική.

Κατὰ δύο σελίδας, ἀκέφαλος καὶ κολοβή. Ὁ κῶδιξ ἐφθαρταὶ πρὸς τὰ κάτω ὑφ' ὑγρασίας.

3. Περγ. 0,29×0,21. Αἰῶνος XII (φ. 183).

Εὐαγγέλιον κατὰ τὰς ἀναγνώσεις.

Μετὰ σηματοφόνων ἐρυθρῶν. Κοσμεῖται ὑπὸ ἀτέχνων ἀρχικῶν γραμμῶν τριχρῶμων, ἐρυθρῶν, κυανῶν καὶ λευκῶν, καὶ ἐπιτίτλων κυανῶν καὶ ἐρυθρῶν. Πολλαχοῦ φαίνονται κατὰ τὴν πρὸς τὰ ἔξω ὄψιν τοῦ κώδικος αἱ ὀπαὶ τῆς χαρακώσεως τοῦ κώδικος διὰ τοῦ διαβήτου ἢ τῶν λεγομένων καρκίνων. Τὰ πρῶτα φύλλα ἐφθαρμένα πέριξ ὑφ' ὑγρασίας. Τὰ φύλλα 1—8 μικρότερα τὸ σχῆμα, γεγραμμένα τὸν αὐτὸν αἰῶνα ἄνευ διαιρέσεως εἰς δύο σελίδας μετ' ἀρχικῶν γραμμῶν ἀπλῶς ἐρυθρῶν.

Ὁ κῶδιξ στερεῖται περικαλύμματος.

4. Χαρτ. 0,33×0,22. Αἰῶνος XVI (φ. 300).

1 (φ. 1 α). Πεντηχοστᾶριον πλήρες.

Ἐν φ. 181 α' Ἔτους ζνδ' ἰνδικτιῶνος δ'ης ἐν μηνὶ Ματίφ

χθ' (= 1546) ἔτελειώθη τὸ παρὸν ἐξωπάσχιον διὰ χειρὸς καμοῦ τοῦ ἀμαρτωλοῦ Γεωργίου τοῦ Μεσάρχου· καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες εὐχεσθαί μοι διὰ τὸν Κύριον· καὶ μὴ μοῦ βαρυνθῆτε· ὅτι ἀμαθῆς εἰμὶ τοῦ γράφειν· διὰ ἐξόδου τοῦ εὐλαβεστάτου ἱερέως τοῦ κὺρ Χρυσάνθου τοῦ Μπαριότη.

2 (φ. 182 α). «Συναξάριον σὺν Θεῷ ἀγίῳ ἑξαμήναιον.»

Ἄρχεται ἀπὸ τοῦ μηνὸς Μαρτίου.

3 (φ. 274 α). «Λόγος τῆς Ἀκαθίστου. Διήγησις ὠφέλιμος ἐκ παλαιῶν ἱστοριῶν συλλεγεῖσα καὶ ἀνάμνησις δηλοῦσα τοῦ παραδόξως γενομένου θαύματος· ἡνίκα Πέρσαι καὶ βάρβαροι τὴν βασιλίδα ταύτην πολέμῳ περιεκύκλωσαν· οἱ καὶ ἀπώλοντο θείας δίκης πειραθέντες· ἡ δὲ πόλις ἀσινῆς συντηρηθεῖσα πρεσβεῖαις τῆς Θεοτόκου, ἐτησίως ἕκτοτε ἄδει εὐχαριστήριον, ἀκαθίστον τὴν ἡμέραν ταύτην, ὀνομάζουσα : »

Ἄρχ. Ἐν τοῖς χρόνοις Ἡρακλείου τοῦ τῶν Ῥωμαίων βασιλέως.

4 (φ. 281 β). **Ἰωάννου Χρυσοστόμου** Εἰς τὸν ἄσωτον υἱόν.

5 (φ. 287 β). «Μαρτύριον τοῦ ἀγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου.»

Ἄρχ. Διοκλητιανὸς ὁ Ῥωμαίων αὐτοκράτωρ ἀναξίως τῶν σκήπτρων ἐπιλαθόμενος.

Ἐν τέλει· Τὸ παρὸν βηβλήων ἡπάρχη του αἰγίου ἐνδόξου μεγαλωμάρτυρος Γεωργίου του τροπεοφόρου καὶ μὴ τις τολμῆ αὐτῷ ἀποξενόσαι.

Ὁ κῶδιξ γέγραπται κατὰ δύο σελίδας.

5. Χαρτ. 0,315×0,21. Αἰῶνος XVI (φ. 440).

Τριψίδιον.

Ἐν φ. 439 α· Ἐτελειώθη τὸ παρὸν τριψιδίων χειρὶ ἐμοῦ Γεωργίου ἱερέως Λιγίζου καὶ εἰ ἀναγηνόσκοντες εὐχεσθε δια τὸν Κύριον ἐν τῇ νύσῳ Ἄνδρῳ ἔτους ἀπὸ τῆς ἐνσάρχου Χριστοῦ παρουσίας αφνδ' μηνὴ Φλεβ... (= 1554).

Κοσμεῖται ὑπὸ ἐρυθρῶν ἀρχικῶν γραμμάτων ἀπλῶν καὶ μικρῶν κομφῶν ἐπιτίτλων.

Ὁ κῶδιξ περὶ τὰ τελευταῖα φύλλα τιφθόβρωτος πρὸς τὰ κάτω.

Γέγραπται κατὰ δύο σελίδας.

6. Βομβ. 0,26×0,18. Αἰῶνος XIII (φ. 143).

«Συναγωγὴ κανόνων ἐκκλησιαστικῶν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων καὶ τῶν μετὰ ταῦτα οἰκουμενικῶν καὶ τοπικῶν πασῶν συνόδων καὶ τῶν κατὰ διαφόρους καιροὺς ἁγίων πατέρων ἐν πεντήκοντα τίτλοις διηρημένη.»

Τίτλος α' «Περὶ τῆς ἀμωμήτου πίστεως καὶ τοῦ θεοῦ βαπτίσματος καὶ τῆς τῶν κανόνων ἀβθεντίας καὶ τῆς ὀρισθείσης τοῖς πατριαρχείοις ἐκ τῶν κανόνων τιμῆς καὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι τινὶ αὐτῶν ὑφαρπάζειν ἐπαρχίαν ἐτέρῳ προσήκουσαν ἐπὶ χειροτονία καὶ διοικήσεσιν· ἀλλὰ καὶ τὰς ὑφαρπαγείσας ἤδη τοῖς ἀδικηθεῖσιν ἀνταποδίδοσθαι.» Τίτλος ν' «Περὶ κανόνος εὐχῶν καὶ ψαλμωδίας καὶ ἀναγνώσεως καὶ τῆς περὶ τὰ θεῖα εὐλαθείας καὶ τοῦ μὴ δεῖν ἐν Κυριακῇ καὶ πρὸ τῆς Πεντηκοστῆς γόνατα κλίνειν τὸν προσευχόμενον καὶ περὶ τοῦ καιροῦ τοῦ Πάσχα καὶ τῶν κανονισ[θέντων] βιβλίων καὶ ὅτι οὐ δεῖ τυποῦν ἐν ἐδάφει. . .»

Ἡ Συναγωγὴ ἐξικνεῖται μέχρι τίτλου μβ', μένοντος κολοβοῦ.

Ἡ Συναγωγὴ αὐτὴ ἄρχεται ἀπὸ φ. 9 β. Προηγεῖται δ' ἐν φ. 9 α Πρόλογος, οὗ ἡ ἀρχὴ Οἱ τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μαθηταὶ καὶ ἀπόστολοι.

Προτάσσονται δὲ τοῦ Προλόγου τούτου ἴδια κεφάλαια νομοκάνονος, ὧν ἡ ἀρχὴ τοῦ α' (φ. 1 α) ἐξίτηλος. Τέλ. τοῦ Κεφ. α' ὡς πολλάκις ἤδη εἶρηκα μεν καὶ πολλάκις ἐπαναλαμβάνειν οὐκ ὀκνηρόν· καὶ διὰ ταῦτα ὁ υἱὸς τῆς ἀγάπης αὐτοῦ οὐδεὶς ἐστὶν ἕτερος, ὅτι μὴ ὁ ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ γεννηθεῖς. Κεφ. β' (φ. 5 β) «Κατὰ τῶν τὸν μονογενῆ τοῦ θεοῦ μὴ τῆς πατρῴας οὐσίας ἀλλὰ τῆς θελήσεως εἶναι φαμένων.» Ἄρχ. Ἐνθὲν τοι, καὶ καταγέλαστος ἡ Εὐνομίου διαλεκτικῆ. Τέλ. ἀλλὰ μᾶλλον ἐν ὁποιαδήποτε ὁμοιότητι μὴ μεγάλην ἀνομοιότητα κρίνειν ὅπως ἄλλῃς ἔχειν ἐδόκει ἐδίδαξα.» Κεφ. γ' «Περὶ ὁμοιώσεων τῆς θείας Τριάδος· αἵτινες ἐν τῇ τοῦ νοῦ φύσει κατ' εἰκόνα θεοῦ γενόμεναι εὐρεθῆναι ὅπωςδήποτε ἠδυνήθησαν.» Ἄρχ. Πάντως οὖν θεὸν τὸν πατέρα καὶ θεὸν τὸν υἱὸν νοητέον. Τέλ. τοῦ κακοῦ τοῦδε ὅτι μὴ ἐκ τῆς ἁμαρτίας.

Περὶ τὸ κείμενον τοῦ κώδικος παρασελίδιοι σημειώσεις.

Ἴδε καὶ ἀρ. 7.

7. Βομβ. 0,26×0,18. Αἰῶνος XIII (φ. 134).

1 (φ. 2 α). Συναγωγὴ κανόνων ἐκκλησιαστικῶν κτλ.

Συνέχεια τοῦ ὑπ' ἀρ. 6 κώδικος, ἀρχομένη ἀπὸ τριῶν στίχων, τοῦ τέλους τοῦ τίτλου μβ', οὗ τελευταῖαι λέξεις· αἰτίαν καθ' ἑαυτῆς

δίδωσι ῥεπουδίων ἤτοι χωρισμῶν. Ἐπονται οἱ λοιποὶ τίτλοι μγ'—ν' μετὰ καὶ τῶν ἰάμβων **Ἀμφιλοχίου Ἰκονίου** πρὸς Σέλευκον.

2 (φ. 32 α). **Λέοντος πάπα** Ἐπιστολὴ δογματικὴ πρὸς Φλαβιανὸν Κωνσταντινουπόλεως.

3 (φ. 37 β). «Τί παρὰ τῶν Γραικῶν καὶ τῶν Λατίνων ἀναγκαῖον γέγονε λέγεσθαι περὶ τῆς ἀφράστου Τριάδος.»

Ἄρχ. Οὕτως οὖν ἔνεκεν τοῦ περὶ τῶν ἀφράστων λέγειν.

4 (φ. 40 α). «Συνοδικὸν περιέχον ἐν ἐπιτομῇ ἀπάσας ἀπὸ τῶν ἁγίων καὶ πανευφήμων τοῦ Χριστοῦ ἀποστόλων γεγонеῖας ὀρθοδόξους τὲ καὶ αἰρετικὰς συνόδους· ὅπου τὲ καὶ διατὶ καὶ πότε καὶ καθ' οἷας αἰρέσεις ἐκάστη τῶν ὀρθοδόξων συνηθροίσθη· καὶ τί σὺν ἁγίῳ Πνεύματι διωρίσατο· ἐπὶ ποίων τὲ βασιλέων καὶ ἁγίων συνεκροτήθη πατέρων συνοπτικῶς σαφηνίζουσα.»

Ἄρχ. Σύνοδος θεία καὶ ἱερὰ συναθροισθεῖσα ἐν Ἱεροσολύμοις ὑπὸ τῶν θεοδιδάκτων ἁγίων ἀποστόλων καὶ μυσταγωγῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς ἀδελφῶν.

5 (φ. 62 β). «Ἐκ τοῦ ι' βιβλίου κεφάλαιον ια': περὶ μνήμης καὶ νοήσεως καὶ θελήσεως, ἐν αἷς ὁ νοῦς ἔχει ἐν ἑαυτῷ εἰκόνα τινὰ τῆς θείας Τριάδος.»

Ἄρχ. Μεταστήσαντες τοιγαροῦν πρὸς μικρὸν τὰ λοιπὰ, ἃ περὶ ἑαυτοῦ βεβαίως ὁ νοῦς φρονεῖ, τρία ταῦτα μάλιστα πάντων κατανοήσαντες ἐξετάσωμεν.

6 (φ. 64 α). «Ἐπιστολὴ **πατριάρχου** πρὸς τινὰ χώραν συστατικὴ τοῦ χειροτονηθέντος ἐπ' αὐτοῦ ἀρχιερέως.»

Τύπος τοιαύτης ἐπιστολῆς ἄνευ μνείας εἰδικῶν περιστάσεων.

7 (φ. 64 β). «Ἐνταλμα διδόμενον τοῖς χειροτονουμένοις μητροπολίταις καὶ ἀρχιεπισκόποις.»

Τύπος, εἰς ὃν ἔπονται καὶ ἄλλοι τύποι ἐνταλμάτων καὶ πιπτακίων.

8 (φ. 68 α). «Περὶ τῶν τριῶν προσώπων τῆς μιᾶς οὐσίας.»

Ἄρχ. Τάχα τοίνυν ἀρμοδιώτερον λέγονται τρία πρόσωπα ἢ τρεῖς ὑποστάσεις.

9 (φ. 71 α). «**Ἰωάννου** χαρτοφύλακος τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς . . . τοῦ **Πεδιαδίου** Περὶ γάμων.»

10 (φ. 77 β). «Ἀρχὴ τῶν κεφαλαίων τοῦ ν' βιβλίου: πρόλογος.»

"Αρχ. Ἐφημεν ἀλλαχοῦ ταῦτα λέγεσθαι κυρίως ἐν τῇ
Τριάδι διωρισμένως ἐκάστω.

11 (φ. 84 β). «Περὶ τῆς ἀληθινῆς ἀγάπης.»

12 (φ. 91 α). «Πόνημα **Μιχαὴλ** ἀνθυπάτου καὶ κριτοῦ τοῦ
Ἀπταλειάτου.

13 (φ. 116 β). «Ἡ περὶ τῆς ἐκκλήτου νεαρὰ λύσις τοῦ **Κο-
μνηνοῦ** κυροῦ **Ἀλεξίου**.»

"Αρχ. Ἀγαθόν σοι ζῆλον προσμαρτυρεῖ ἡ ὑπόμνησίς
σου. Τέλλ. ὡς ἂν εἶδησις πᾶσα γένηται τοῖς δικασταῖς
τῶν παρὰ τῆς βασιλείας μου ὀρισθέντων· τὸ μὲν
Ἰαννουαρίου ἰνδικτιῶνος ζ' δι' ἐρυθρῶν γραμμάτων
τῆς ἀγίας αὐτοῦ βασιλείας.

Εὔρηται ἐκδεδομένον παρὰ τῶ Zachariä von Lingenthal
Novellae constitutiones post Justinianum σ. 410 κ. ε.

14 (φ. 116 β). «Ἐκ τοῦ α^{οῦ} βιβλίου κεφάλαιον β': τίνι ἂν
λόγῳ ὁ υἱὸς ἀγνοεῖν λέγοιτο τὴν ἡμέραν καὶ ὥραν ἣν ὁ πα-
τήρ εἶδεν.»

"Αρχ. Καὶ περὶ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ ὥρας οὐδεὶς
οἶδεν.

15 (φ. 118 α). «Ἐν ὀνόματι τοῦ δεσπότου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ
θεοῦ ἡμῶν αὐτοκράτορες, καίσαρες, βασιλεῖς Κωνσταντῖνος
καὶ Ἑλένη εὐτυχεῖς ἔνδοξοι νικηταὶ τροπαιοῦχοι ἀεισέβαστοι
αὔγουστοι.»

"Αρχ. Τὸν μέγαν φύσει καὶ ἀληθῆ θεὸν καὶ σωτῆρα.

16 (φ. 118 β). «Κατάκρισις τεθεῖσα ὑπὸ τῶν πανευσεβῶν βασι-
λέων» [**Λέοντος καὶ Ἀλεξάνδρου**].

"Αρχ. Οἶμαι δὲ τῶν κρίνειν λαχόντων οὐδένα ποτέ.

17 (φ. 119 α). «Τεσσαρακοντάτιτος ἔννομος χάρις
ἔνθεσμον ἔργον τῶν τριῶν ἀνακτόρων
πόνημα λαμπρὸν εὐσεβῶν βασιλέων
Βασιλείου Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου.»

Ἡ ἔμμετρος αὕτη ἐπιγραφή τοῦ Προχείρου, μένοντος κολοβοῦ, γέγρα-
πται ἐν τῶ κώδικι καταλογάδην.

Ἐν τε τῶ κώδικι ὑπ' ἀρ. 6 καὶ τῶ ὑπ' ἀρ. 7 τινὰ φύλλα εἶνε γεγραμ-
μένα ὑπ' ἄλλης χειρὸς ἀραιότερας· ἡ δὲ συνήθης γραφή εἶνε λίαν πυ-
κνή. Ἐχει δὲ καὶ ὁ κώδιξ 7 ὡς καὶ ὁ 6 παρασελίδια σχόλια. Τὰ
δ' ἐν τῶ 6 καὶ 7 κώδικι χωριστὰ κεφάλαια, ὧν ἀνεγράφησαν ἀνω-

τέρω αἱ ἐπιγραφαί, εἶνε γεγραμμένα διὰ τῆς ἀραιότερας χειρός. Τούτων τὰ ἐν τῷ κώδικι 6 προτασσόμενα τῆς Συναγωγῆς συσχετιστέα πρὸς τὰ τοῦ 7, ὧν ἀνεγράφησαν αἱ ἐπιγραφαί.

8. Χαρτ. 0,29 × 0,18. Αἰῶνος XVI (φ. 368).

Τριῶδιον.

Γέγραπται κατὰ δύο σελίδας.

Ἐν φ. 368 α σημείωμα, ἐν ᾧ γίνεται μνεία Γαλακτίου Καραμάνου, προηγουμένου. Ἐν δὲ τῷ παραφύλλῳ τῆς ἀρχῆς ἀναφέρεται, ὅτι τὸ Τριῶδιον τοῦτο ἀνήκει εἰς τὴν Ὁδηγήτριαν λεγομένην Σπηλιώτισσαν. Ἐν τῷ αὐτῷ παραφύλλῳ Ἱερεμίου ἱερομονάχου τοῦ Καλαματιανοῦ καὶ τῶν φίλων αὐτοῦ. Ἐν δὲ τῷ ὀπισθεν μέρει τοῦ αὐτοῦ παραφύλλου ἀναγράφεται ἡ ἀφιέρωσις τῆς βίβλου παρὰ τοῦ Ἱερεμίου ἱερομονάχου τοῦ Καλαματιανοῦ εἰς τὴν Σπηλιώτισσαν τῇ κα' Φεβρουαρίου αἰφῆς' ἡμέρα ε".

9. Χαρτ. 0,27 × 19. Αἰῶνος XVII (φ. 66).

1 (φ. 4 α). **Ἰωάννου Χρυσοστόμου** Λειτουργία.

2 (φ. 24 α). **Βασιλείου τοῦ μεγάλου** Λειτουργία.

3 (φ. 52 α). Λειτουργία τῶν προηγιασμένων.

4 (φ. 65 α). Τάξεις χειροτονιῶν (κολοβαί).

Ἐν φ. 23 β'. Ὑ παρούσα λοιτουργία ἡπάρχη κάμοῦ Ἰωάσαφ ἱερομονάχου καὶ ἀρχιμανδρίτου τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τὴν ἀφιέρωσις εἰς τὴν μονὴν τῆς Παναχράντου δια ψυχικῆ μου σωτηρίαν αἰχὸδ' Μαρτίου ιβ'.

Τὰ φ. 1—3 ἄγραφα, ὑπάρχουσι δὲ καὶ τινὰ ἄλλα ἄγραφα μετὰ τὸ φ. 66.

Ὁ κώδιξ κοσμεῖται ὑπὸ τριῶν ἐπιτίτλων καὶ 68 μεγάλων πολυχρῶμων ἀρχικῶν γραμμάτων· φέρει δὲ περικάλυμμα ἐκ κυανῆς μετὰξῆς.

10. Χαρτ. 0,24 × 0,17. Αἰῶνος XVIII (φ. 263).

1 (φ. 1 α). «Νέον ἐπιστολάριον πρώην πορτάρη **Μητροφάνους** ἐκ τῆς νήσου Ἄνδρου 1797 Ἰανουαρίου 5.»

Τύποι ἐπιστολῶν, ὧν μετὰξὺ καὶ τινὰ φυλάττοντα τὴν ἰδιωτικὴν χροιάν καὶ ἄξια μελέτης χάριν τῆς νέας ἱστορίας τῆς Ἄνδρου.

2 (φ. 216 α). «Κατάλογος τῶν ἀπὸ ἔτους πεντηκοστοῦ μέχρι τῆς σήμερον ἐπισκοπευσάντων.»

Ἀπὸ Στάχυος μέχρις Ἀντωνίου Κληματᾶ (;) (826).

Μετά τινὰ φύλλα ἄγραφα σημειώματα ἰδιωτικῶν λογαριασμῶν XIX αἰῶνος.

- 3 (φ. 260 α). Λέξεις τουρκικαὶ ἐρμηνευόμεναι δι' ἑλληνικῶν ἐν τύπῳ λεξικοῦ.
- 4 (φ. 262 α). Παραίτησις τοῦ πρώην Τήνου **Νείλου Καϊου** (1802).
- 5 (φ. 262 β). Χρονικὰ σημειώματα ἀπὸ τοῦ 1796 μέχρι τοῦ 1808.

Ἐν φ. 1 α—3 α δυσζύμβλητοι μονοκονδυλῖαι. Ἐν δὲ φ. 248 β χρονικὰ σημειώματα τοῦ γράψαντος τὸν κώδικα **Μητροφάνους** ἀπὸ 4 Μαρτίου 1797 (ἡ κολούθησεν ἡ ἐπανάστασις τῆς Σμύρνης παρὰ τῶν γιανιτσάρων) μέχρι τοῦ 1807 (ἔκαμαν οἱ ρώσοι καὶ φρανζέζοι τὸν μέγαν δεσμῶν τῆς ἀγάπης, ἦτοι παντοτινῆ σύμπνια νὰ φυλάτουν ἡ δύω ἡμπερατῶρη).

11. Χαρτ. 0,21 × 0,15. Αἰῶνος XV (φ. 262).

Τετραευάγγελον (κολοβόν).

Κατὰ τινὰ σημείωσιν ἐν τινὶ τῶν παραφύλλων τῆς ἀρχῆς καὶ ἐν φ. 262 β ὁ κώδιξ ἀνῆκεν εἰς Ἀγαθάγγελον ἱερομόναχον ἐκ νήσου Ἄνδρου. Ἐν σημειώματι τοῦ ἐν ἀρχῇ παραφύλλου φέρεται ἡ χρονολογία αΨ γ'

12. Χαρτ. 0,21 × 0,15. Αἰῶνος XVI (φ. 372).

Μηναῖον Ἰανουαρίου.

Ἐν φ. 371 α' Τὸ παρὼν μιναιῶν ἱπάρχι τῆς μονῆς τῆς Παναχράντου ἐν τῷ Καταφίγι ἐν τι Ἄντρο καὶ εἰτις τω αποξενόσι ἐξ αὐτῆς τῆς μονῆς νὰ ἔχῃ τὰς ἀρὰς τὸν πατέρων. Καθηγούμενος τῆς Παναχράντου Γερμανὸς ἱερομόναχος τω ἐπίκλι Μήνδρινός.

13. Περγ. 0,21 × 0,145. Αἰῶνος XI (φ. 313).

1 (φ. 22 α). Τετραευάγγελον.

Προτάσσονται τὰ φ. 1—4 Βομβ. Αἰῶνος XIII, περιέχοντα πίνακα Μηναίου, καὶ τὰ φ. 5—20 Χαρτ. Αἰῶνος XVI περιέχοντα μέρος Εὐαγγελίου κατὰ τὰς ἀναγνώσεις, ἀκεφάλου καὶ κολοβοῦ.

φ. 22 α «Τοῦ κατὰ Ματθαῖον ἀγίου εὐαγγελίου τὰ κεφάλαια.»—φ. 24 α «Ἐπίθεσις εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγέλιον.»—φ. 24 α «Στίχοι εἰς τοὺς δ' εὐαγγελιστὰς» τέσσαρες. —φ. 26 α Τὸ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγέλιον.»—φ. 67 β «Τοῦ κατὰ Μάρκον ἀγίου εὐαγγελίου τὰ κεφάλαια.»—φ. 69, α Τὸ κατὰ Μάρκον εὐαγγέλιον. —φ. 90 β

«Τοῦ κατὰ Λουκᾶν ἁγίου εὐαγγελίου τὰ κεφάλαια.» — φ. 92 α Τὸ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγέλιον. — φ. 134 β «Τοῦ κατὰ Ἰωάννην ἁγίου εὐαγγελίου τὰ κεφάλαια.» — φ. 135 α Ὑπόθεσις τοῦ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίου. — φ. 137 α Τὸ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγέλιον. — φ. 165 α «Δήλωσις διαλαμβάνουσα τὴν τοῦ χρόνου τῶν εὐαγγελίων ἀνάγνωσιν καὶ τὴν τῶν εὐαγγελιστῶν διαδοχὴν πόθεν τε ἄρχονται, καὶ ποῦ καταλήγουσιν.» — φ. 165 β «Δήλωσις ἀκριβῆς τῶν καθ' ἑκάστην ἡμέραν κεφαλαίων τοῦ τε ἀποστόλου καὶ τοῦ εὐαγγελίου.» — φ. 168 β Συναξάριον τῶν ἑβ' μηνῶν.

Τὰ φ. 24 β, 25 α, 68 β, 135 β καὶ 136 α ἄγραφα. Τὸ μέρος τοῦτο τοῦ κώδικος κοσμεῖται ὑπὸ ἀκόμψου ἐπιτίτλου πρὸ ἑκάστου τῶν εὐαγγελιστῶν, πρὸς δὲ τούτοις ἐν μὲν φ. 25 β ὑπὸ εἰκόνας οὐκ ἀτέχνου τοῦ ἀποστόλου Ματθαίου γράφοντος τὸ εὐαγγέλιον, ἐν δὲ φ. 136 β ὑπὸ εἰκόνας τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου καὶ τοῦ Προχόρου. Εἶνε δὲ τῆς δευτέρας ταύτης εἰκόνας ἀρίστη ἢ διατήρησις, ἰδίως τοῦ χρυσοῦ βάρους, πλὴν τοῦ προσώπου τοῦ Ἰωάννου, ἐφθαρμένου κατὰ τὸ ἥμισυ, καὶ τῶν περὶ τὸν ἀριστερὸν ὀφθαλμὸν τοῦ Προχόρου.

2 (φ. 172 α). Πράξεις Ἀποστόλων.

3 (φ. 210 β). Ἰακώβου ἐπιστολή.

4 (φ. 214 β). Πέτρου Ἐπιστολαί.

5 (φ. 221 α). Ἰωάννου Καθολικὴ ἐπιστολή.

6 (φ. 227 α). Παύλου ἐπιστολαί.

7 (φ. 315 α). Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου Ἀποκάλυψις.

Τῶν πλείστων ἐπιστολῶν προηγούμενα αἱ ὑποθέσεις.

Στάχσις βυρσίνη μετ' ἐπιτυπωμάτων χρυσῶν.

14. Χαρτ. 0,21×0,15. Αἰῶνος XVII (φ. 195).

Ψαλτήριον.

Ἐν φ. 194 α Τὸ παρὸν Ψαλτήριον ἐγράφει ἐπὶ ἔτους ,ζρογ' (=1665) χειρὶ Θεοκλήτου εὐτελοῦς τῶν ἱερομοναχῶν καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες εὐχέσθαι ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ οἰκτροῦ καὶ εἴ τι σφαλερὸν εὔρητε διορθώσαντες σύγνωτε ὅτι ἀνθρώπινόν ἐστι τὸ σφάλλιν: — Ὑπάρχει δὲ κτῆμα τοῦ κυροῦ Γιοβάνι. Ἐν φ. 194 β κατὰ σημεῖωμα νεώτερον ἀνορθόγραφον ὁ κώδιξ ἀφιερῶθη εἰς τὴν μονὴν τῆς Παναχράντου ὑπὸ Ἀποστόλη ἱερέως ἐκ κώμης Δράκας ἐπαρχίας τοῦ ἁγίου Δημητριάδων.

Στάχσις βυρσίνη μετ' ἐπιτυπωμάτων ἀπλῶν ἄνευ χρυσοῦ.

15. Χαρτ. 0,215×0,165. Αἰῶνος XVIII (σ. 511 παλαιᾶς ἀριθμῆσεως).

Ἰωάννου τοῦ Ζωναρᾶ Ἐπιστολαί.

Ἐν τῷ πρώτῳ παραφύλλῳ τῷ συνεσταχωμένῳ τῷ ξύλῳ σημείωμα, καθ' ὃ ὁ κῶδιξ ἀνήκεν εἰς Μελέτιον ἱερομόναχον Ἄνδριον καὶ προεστὸν τοῦ ἁγίου Νικολάου τοῦ Γαλατᾶ.

Τῆς σ. 1 προτάσσονται τρία φύλλα ἀσελίδωτα, περιέχοντα τὸν πίνακα τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ζωναρᾶ.

Στάχσις βυρσίνη μετ' ἐπιτυπωμάτων ἀπλῶν ἄνευ χρυσοῦ.

16. Χαρτ. 0,20×0,15. Αἰῶνος XVI (φ. 258).

Εὐαγγέλιον κατὰ τὰς ἀναγνώσεις.

Ἐν φ. 258 β σημείωμα δι' ἀλφαβήτου κρυπτογραφικοῦ τῆς σολωμονικῆς τοῦ λεγομένου «φηλτᾶς». Ἐν τῷ αὐτῷ φύλλῳ, ἀφ' ἧς ἐν μινὶ Ἰουλίου ιζ' (=1522) ἔλαβε τέλος. Ἐν δὲ φ. 258 α' δόξα σοι ὦ Θεὸς ὁ ἐλευθερώσας με τῆς δε τῆς βίβλου· τῷ ἔχοντι καὶ γράψαντι Χριστέ μου σῶσον καὶ ἐμοῦ τοῦ γράψαντος οἴτροῦ καὶ ἁμαρτωλοῦ Ἰωσήφ τάχα καὶ ἀναγνώστου. . . .

Ἄ κῶδιξ εἶνε οἰκτρῶς διαθεβρωμένος ὑπὸ τιλφῶν.

17. Χαρτ. 0,20×0,15. Αἰῶνος XVIII (φ. 177).

Νομοκάνων.

Ἀκέφαλος καὶ κολοβός. Προτάσσεται πίναξ ἀκέφαλος, ἀρχόμενος ἀπὸ κεφ. ρκβ' «Περὶ τῶν βασταζόντων φυλακτά». Κεφ. ρκγ' «Περὶ τῶν βδελυσσομένων τοὺς γάμους καὶ τὰ ἐξῆς», ρκδ' «Περὶ βιβλίων γνησίων καὶ νόθων» . . . σζζ' «Περὶ γυναικὸς ἐὰν μοιχευθῆ καὶ τῆς τὸ ἀποδείξῃ».

Ἄ ο τε πίναξ καὶ αὐτὸς ὁ νομοκάνων εἶνε τεταγμένοι κατ' ἀλφάβητον. Ἄρχεται δ' ὁ νομοκάνων ἀπὸ φ. 7 α διὰ κεφ. α' «Περὶ τοῦ τίς γίνεται ἐπίσκοπος καὶ τίς οὐ γίνεται». Κεφ. β' «Περὶ χειροτονίας ἐπισκόπων», κεφ. γ' «Περὶ ψήφου τῶν ἐπισκόπων καὶ ποίων νὰ γίνεται καὶ πόσων.» Συμφωνεῖ δὲ ὁ πίναξ πρὸς τὸν νομοκάνονα, μεθ' ὃν ἐν φ. 167 α' Ἐπιστολὴ προεστῶτος πρὸς γέροντα τέλειον καὶ διακριτικὸν καὶ σοφόν» (κολοβή).

Ἄ κῶδιξ στερεῖται περικαλύμματος.

18. Χαρτ. 0,18×0,14. Αἰῶνος XVIII (σ. 874 παλαιᾶς ἀριθμῆσεως).
«Βίβλος λεγόμενον περὶ ἀνθρώπων καὶ ζώων».

Μετὰ τὴν ἐν τῷ παραφύλλῳ ἐπιγραφὴν ταύτην ἐν φ. 1 α «Μέρος τρίτον τῆς φυσιολογίας, φυσιολογία μερική περὶ τοῦ ἐμφύχου σώματος.» Ἐν τοῖς τελευταίοις φύλλοις σχέδια διὰ μέλανος ἐκ τῆς ἀνθρωπολογίας. Κῶδιξ κακῶς γεγραμμένος.

19. Χαρτ. 0,18×0,12. Αἰῶνος XVI (φ. 141).

1 (φ. 1 α). **Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου** Λειτουργία.

Ἐν φ. 43 β· Ἐγράφη ἐν Κωνσταντινουπόλει παρὰ Διονυσίου ἱερομονάχου καὶ πνευματικοῦ πατρὸς ἔτει ζοβ' ἰνδικτιῶνος ζ' (=1564).

2 (φ. 44 α). **Βασιλείου τοῦ μεγάλου** Λειτουργία.

Ἐν φ. 93 β· Τέλος, ἡ θεία λειτουργία τοῦ μεγάλου Βασιλείου: + ἐγράφη ἐν Κωνσταντινουπόλει παρὰ Διονυσίου ἱερομονάχου καὶ πνευματικοῦ πατρὸς: +

3 (φ. 94 α). Λειτουργία τῶν προηγιασμένων.

Ἐν φ. 118 α· Τέλος τῆς θείας λειτουργίας τῶν προηγιασμένων: ζοβ' ἰνδικτιῶνος ζ' (=1564). Ἐν δὲ φ. 119 α σημεῖωμα ἀνορθόγραφον περὶ τοῦ ἐν ἔτει αχχογ' Ἰουνίου ιθ' θανάτου τοῦ μακαρίτου Παπαμανθέου.

4 (φ. 120 α). Τάξεις χειροτονιῶν.

Ὑπερθεν τῆς ἀρχῆς αὐτῶν ἡ ἐπιγραφὴ «Τακτικόν.»

20. Χάρτ. 0,16×0,11. Αἰῶνος XVII (φ. 154).

Νομοκάνων.

Κεφ. σκς', ὦν α' «Περὶ πνευματικῶν πῶς δεῖ αὐτοὺς εἶναι», σκς' «Περὶ τοῦ ἐκτέμῶν τα δένδρα καὶ ἀμπελώνας.»

Καὶ τὰ μὲν πρῶτα φύλλα κατέχονται ὑπὸ τοῦ πίνακος, ὁ δὲ νομοκάνων αὐτὸς ἀρχεται ἐν φ. 14 α διὰ τῆς «Νουθεσια εἰς τὸν πνευματικὸν καὶ ἀσφαλια.»

Ἀπὸ φ. 143 κ. ε. δι' ἄλλης χειρὸς συμπληρωτικὰ περὶ ἐξομολογήσεως.

21. Χαρτ. 0,15×0,10. Αἰῶνος XVIII (φ. 79).

«Συμεῶν τοῦ λογοθέτου καὶ μεταφραστοῦ Ἐξομολογητική.»

Εὐχολόγιον κολοβόν.

22. Χαρτ. 0,145×0,105. Αἰῶνος XVII (φ. 211).

1 (φ. 1 α). Μηνολόγιον, ἀρχόμενον ἀπὸ Σεπτεμβρίου.

2 (φ. 71 α). Ἀκολουθία τοῦ εὐχελαίου.

- 3 (φ. 120 α). «Ίστορίαι περί τῆς συντελείας τῶν Ἱεροσωλῦμων καὶ ἀλόσεως τῶν Ἰουδαίων καὶ περι κηρύξεως τῶν Ἀποστόλων.»
- Ἄρχ. Ἄπαν μὲν τὸν παντων περι τῶν εὐαγγελικῶν (κατὰ διόρθωσιν ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος εὐαγγελικῶν) ῥητῶν.
- 4 (φ. 129 α). **Ἐφραὶμ τοῦ Σύρου** Εἰς Μεταμόρφωσιν.
- 5 (φ. 146 β). Λόγος εἰς τὸ «Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανίᾳ.»
- 6 (φ. 168 α). **Συμεὼν Θεσσαλονίκης** Εἰς τὴν μετάστασιν τῆς Θεοτόκου.
- 7 (φ. 199 β). Συνταγαὶ ἐν τῇ καθωμιλημένῃ.
- 8 (φ. 200 α). Πίναξ διπλοκατηχουμένων.
- 9 (φ. 202 α). Ἀκολουθία εἰς κοιμηθέντας.
- 10 (φ. 203 α). Εὐχὴ ἐγκωμιαστικὴ εἰς Θεοτόκον.
- 11 (φ. 210 β). Εὐχὴ ἐπὶ αἰσχροῦν λογισμῶν (κολοβή).

23. Χαρτ. 0,18×0,11. Αἰῶνος XIX (φ. 160).

«Εἰρμολόγιον καλοφωνικόν.»

Ἐν φ. 158 α. Ἐν ἔτη 1829 Μαΐου 19 ἡμέρα σάββατον διὰ χειρὸς Σάββα Γεωργίου Κασσανιότη. Ἐν δὲ φ. 159 α σημείωσις, καθ' ἣν ὁ κῶδιξ ἀνήκεν εἰς Μακάριον ἱεροδιάκονον τὸν ἐξ Ἄνδρου.

24. Χαρτ. 0,15×0,10. Αἰῶνος XVII (φ. 123).

- 1 (φ. 1 α). Εὐχολόγιον.
- 2 (φ. 48 α). **Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου** Διήγησις.
- 3 (φ. 73 α). Βίος καὶ πολιτεία «τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Μακαρίου τοῦ Ῥωμαίου τοῦ εὐρεθέντος ἀπὸ εἰκοσιμιλίων τοῦ παραδείσου.»
- 4 (φ. 110 α). «Ίστορία Διονυσίου ἱερομονάχου τοῦ ῥήτορος ἀσκήσαντος ἐν τῇ σκῆτῃ τῆς Λαύρας κοιμηθέντος δὲ ἐν ἔτει Ἰριδ' Ὀκτωβρίου 5'» (κολοβή).

25. Χαρτ. 0,208×0,15. Αἰῶνος XVII (φ. 15).

- 1 (φ. 1 α). «Τάξις γινομένη ἐπὶ χειροτονίᾳ ἀναγνώστου καὶ ψάλτου.»

2 (φ. 5 α). «Τάξις γινομένη ἐπὶ χειροτονία διακόνου.»

3 (φ. 10 α). «Τάξις γινομένη ἐπὶ χειροτονία πρεσβυτέρου.»

Ἐν φ. 15 β σημείωμα δι' ἄλλης χειρὸς ἀνορθογράφου, καθ' ὃ ὁ κῶδιξ ἀνῆκεν εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἄνδρου Ἰάκωβον, ἄνευ χρονολογίας.

Ἐν ἀρχῇ καὶ τέλει φύλλα ἄγραφα.

Ὁ κῶδιξ κοσμεῖται ὑπὸ ἕξ μεγάλων πολυχρῶμων καλλιτεχνικωτάτων ἀρχικῶν γραμμάτων καὶ τεσσάρων κομψοτάτων ἐπιτίτλων. Τὸ δὲ περι- κάλυμμα ἀποτελεῖται ὑπὸ κιτρίνης μετάξης.

Γ'

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΚΩΔΙΚΩΝ
 ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΚΟΡΘΙΟΥ

1. Χαρτ. 0,21×0,16. Αἰῶνος XVIII (σ. σιδ' παλαιᾶς ἀριθμήσεως).

«**Μιχαὴλ τοῦ Γλυκᾶ ἢ Ἰωάννου τοῦ Ζωναροῦ**
 Ἀποκρίσεις εἰς ἐρωτήσεις τινῶν, καὶ ἀπορίας.»

Ἐν σ. α' Πρώτη ἐπιστολὴ ἀνεπίγραφος, ἧς ἡ ἀρχή· Καὶ τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων ὧ̄ θεία καὶ ἱερά κεφαλὴ τοῖς ἀρχαίοις ἱστόρηται, τὴν γλαῦκα τὸ ὄρνεον. Ἐπεταὶ ἐν σ. ζ' ἡ ἐπιστολὴ Ἐμμανουὴλ Κομνηνοῦ «Εἰ χρὴ προσέχειν τοῖς λέγουσιν ὅτι πρὸς καιρὸν εἶχε τὸ σῶμα ὁ Ἀδάμ.» Τελευταῖον κεφάλαιον ἐν σ. ση' «Τὸ ἀπολογητικὸν ἐκ μέρους πρὸς τὴν ἐγχειρισθεῖσαν αὐτῷ γραφὴν τοῦ κραταιοῦ καὶ ἀγίου ἡμῶν βασιλέως, κυρίου Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ, τὴν ἀπολυθεῖσαν πρὸς τινὰ μοναχὸν ἐπιμεμφάμενον οὐ μικρῶς αὐτῷ διὰ γε τὸ τῆς ἀστρολογίας μάθημα, καὶ φιλονεικοῦσαν τὸ τοιοῦτον μάθημα συστήσαι, φυσικαῖς καὶ γραφικαῖς ἀποδείξεσι.» Τέλ. (κολ.) ἄτε Κρόνου μέσος καὶ Ἄρεως κείμενος, τί χρὴ καὶ λέγειν εἶ γε καὶ κατ' αὐτὴν οὐκ ἀσφαλῶς.

Τῆς σ. α' προηγούνται τρία φύλλα ἀσελίδωτα. Ἐν τῷ ἀμέσως προηγούμενῳ τῆς σ. α' φύλλῳ «Πίναξ τῆς βίβλου ταύτης», ἐν ἧ κεφ. α' «Ὅτι οὐκ ἔννομον τοῖς ἐν πορνείᾳ ἢ μοιχείᾳ ζῶσι συγκαταβαίνειν εὐθέως», κεφ. β' «Ὅποῖον εἶχε τὸ σῶμα ὁ Ἀδάμ κατ' ἀρχὰς, καὶ εἰ ἐν φυσικοῖς ὑπέκειτο πάθει πρὸ τῆς παραβάσεως. . .» Κεφ. τελευταῖον «Εἰ φθαρτὸν ἐστὶν ἡ ἀγία τοῦ Χριστοῦ μετάληψις, εἶτε ἄφθαρτος.»

Ὁ κῶδιξ περικαλύπτεται ὑπὸ φύλλου περγαμηνῆς ἀγράφου.

Φέρει καὶ ἐπὶ τῆς ῥάχews ἀριθμὸν Βεργῆ 177, ἐν δὲ τῷ εὐρετηρίῳ Λουκίσα ἀρ. 104.

2. Χαρτ. 0,19×0,15. Αἰῶνος XVI (φ. 228).

1 (φ. 18 β). Νομοκάνων **Ματθαίου Βλαστάρεως** κατὰ στοιχεῖον.

Ὁ κώδιξ ἄρχεται ἐν φ. 1 α ἀπὸ Προοιμίου ἀκεφάλου περὶ τῶν συνόδων διὰ τῶν λέξεων . . . ἀλλ' ἑαυτοῖς τὸν τῆς μετανοίας λιμμένα τῆ ἀπειθείᾳ προσχώσαντας, παντὸς βασιλείως αὐθεντικώτερον μετιόντες. Ἐν δὲ φ. 13 α Πίναξ τοῦ Νομοκάνονος καὶ ἐν φ. 17 α «Περὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως.» Ἄρχ. Τὰς τῶν ἱερῶν τοίνυν ὑποθέσεις κανόνων κατὰ στοιχεῖον διελεῖν δοκιμάσαντες. Αὐτὸς δ' ὁ Νομοκάνων ἄρχεται ἐν φ. 18 β· «Ἀρχὴ τοῦ **α** στοιχείου. Περὶ τῶν ἀρνησαμένων τὴν ἔμωμον πίστιν.»

2 (φ. 207 α) «Τὰ ἑπτὰ μυστήρια τῆς τοῦ θεοῦ ἁγίας ἐκκλησίας.»

3 (φ. 207 β). **Φωτίου** «Ἀγωγὰ καὶ ἀποδείξεις ἀκριβεῖς συλλεγεῖσαι ἐκ τε συνοδικῶν καὶ ἱστορικῶν γραφῶν, περὶ ἐπισκόπων καὶ μητροπολιτῶν καὶ λοιπῶν ἐτέρων ἀναγκαίων ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων.»

Κατ' ἐρώτησιν καὶ ἀπόκρισιν. Ἐρώτησις α' «Ἐν ποίοις φαίνονται οἱ Ῥωμαῖοι πεπραχότες παραλόγως.»

4 (φ. 212 α). «Τοῦ ἁγιωτάτου **πατριάρχου Ἀντιοχείας Πέτρου** Ἀντιγραφὴ πρὸς τὸν ἁγιώτατον ἀρχιεπίσκοπον Γρανδέσης ἤτοι Ἀκυληίας περὶ τοῦ μὴ εἶναι δυνατὸν ὡς μὴδὲ ἀκουσθέντος ποτὲ, τὸ ὀνομάζεσθαι πατριάρχην τὸν τοιοῦτον ἀρχιεπίσκοπον τῆς Βενετίας, καὶ περὶ τῶν να . . . .»

5 (φ. 216 α). «**Τοῦ αὐτοῦ** Περὶ διακόνου· καὶ **Βασιλικοῦ Πέτρου**· περὶ τοῦ σιγιλίου· πρὸς τὸν Ἀργυρὸν **δουκὸς Ἰταλίας.**»

6 (φ. 218 α). «Περὶ τοῦ ἁγίου συμβόλου καὶ τοῦ καγκελαρίου.»

7 (φ. 219 α). «Περὶ τῶν ἑβ' κεφαλαίων τοῦ ἁγίου Κυρίλλου κατὰ τοῦ δυσσεβοῦς Ἀργυροῦ.»

8 (φ. 219 β). «Τῆς 5^{ης} συνόδου.»

9 (φ. 220 β). «**Τοῦ μεγάλου Βασιλείου.**»

10 (φ. 220 β). «Περὶ τῆς προσθήκης τοῦ ἁγίου συμβόλου.»

11 (φ. 221 α). «Περὶ τῶν αἰμομιξιῶν.»

12 (φ. 222 β). Περὶ τῶν ἄζύμων.

Ἄρχ. Ὁ περὶ τῶν ἄζύμων λόγος, ὃ θεῖα καὶ ἱερὰ κεφαλή. Τέλ. (κολ.)· τοιοῦτον γὰρ τὸ ἄζυμον ὡς περ ψυχῆς τῆς πρὸ ζύμης λειπόμενον· εἰ δὲ τὸ ἄζυμον ἄψυχον . . . . .

Ὁ κώδιξ γέγραπται διὰ γραμμάτων πυκνοτάτων. Τὰ φ. 128 — 134 νεώτερα, τοῦ XVIII αἰῶνος.

Στάχσις βυρσίνη ἀπλή.

Φέρει καὶ ἐπὶ τῆς ῥάχως ἀριθμὸν Βεργῆ 182, ἐν δὲ τῷ εὐρετηρίῳ ἀριθμὸν Λουκίσα ἀρ. 102.

3. Χαρτ. 0,23×0,17. Αἰῶνος XVIII (φ. 299).

1 (φ. 1 α). Ἐξηγήσεις ἐπιστολῶν **Συνεσίου** παρὰ **Δανιὴλ** μοναχοῦ **Κεραμέως τοῦ Πατιίου**.

Ἐν φ. 154 α: Ὑπάρχουσιν αἱ ἐπιστολαὶ Δανιήλ ἱεροδιακόνου. Ἐγράφησαν ἐν τῇ κατὰ Πάτμω σχολῇ αψηθ' (=1797).

2 (φ. 155 α). [**Δημοσθένους**] «Λόγος ὁ περὶ τῆς παραπροσθείας.»

3 (φ. 211 α). «Λόγος **Λιβανίου** πρεσβευτικὸς β^{ος} πρὸς τοὺς Τρῶας ὑπὲρ τῆς Ἑλένης. Ὀδυσσεύς.»

Ἐξήγησις ψυχαγωγική.

4 (φ. 230 β). «**Τοῦ αὐτοῦ** Μελέτη γ' Ἐχων τις γυναῖκα καὶ τὰ ἐξῆς.»

Ψυχαγωγική ἐξήγησις.

5 (φ. 243 β). «**Τοῦ αὐτοῦ** Ἀποκηρυττόμενος ἀνῆλθε τις εἰς τὴν ἀκρόπολιν καὶ τὰ ἐξῆς.»

Ψυχαγωγική ἐξήγησις, μένουσ' ἀτελής.

6 (φ. 244 α). **Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου** Ἐπιστολαί.

Μετὰ διαστίχου ἐξηγήσεως λειπούσης πολλαχοῦ. Ἐν τέλει δὲ καὶ τινες ἐπιστολαὶ **Βασιλείου τοῦ μεγάλου** πρὸς τὸν Γρηγόριον.

Ἐν τέλει τοῦ κώδικος Νικολάου Κυδωνιάτου Ἰωαννιάδου τοῦ ἐκ τῆς νήσου Λέσθου ὀρμομένου αψης^φ Ἰαννουαρίου ια' (=1796).

Στάχσις βυρσίνη ἀπλή.

Φέρει καὶ ἐπὶ τῆς ῥάχως ἀριθμὸν Βεργῆ 46, ἐν δὲ τῷ εὐρετηρίῳ Λουκίσα ἀρ. 105.

4. Χαρτ. 0,225×0,165. Αἰῶνος XVIII (φ. 262).

«Τοῦ σοφωτάτου διδασκάλου κυροῦ **Γεωργίου Κορεσίου τοῦ Χίου** Περὶ εὐαγγελικῶν ἐξηγήσεων.»

Ἀρχεται ἀπὸ φ. 9 α. Προτάσσεται δ' ἐν τοῖς φ. 1 α—8 β Πίναξ λεπτομερής.

Στάχωσις ἐκ χαρτονίου.

Φέρει καὶ ἀριθμὸν ἔμπροσθεν Λουκίσα 100, Βεργῆ ἐπὶ τῆς ῥάχως 40.

5. Χαρτ. 0,24 × 0,16. Αἰῶνος XVIII (φ. 143).

1 (φ. 1 α). Ἀριθμητικὴ (ἀκέφαλος).

Τέλ. ἀλλ' οἶμαι περὶ τούτων ἀχρήστων νῦν οὐσῶν, μάλιστα δὲ τῆς β' αἰ.: δίκαιον εἶναι ἐν τῇ περὶ τῆς ἀλγεbras πραγματείας διελθεῖν.

Τοῦ φ. 1 α ἐσχισμένον τὸ ἄνω μέρος.

2 (φ. 26 α). Γεωμετρία μετὰ σχημάτων (κολοβή).

Ἄρχ. Ὅρισμοί: α^{ος}. Σημεῖον ἐστὶ οὗ μέρος οὐδέν.

Στάχωσις βυρσίνη ἀνευξύλου.

Φέρει καὶ ἀριθμὸν Λουκίσα 109.

6. Χαρτ. 0,205 × 0,145. Αἰῶνος XVIII (φ. 123).

1 (φ. 1 α). Ἀνεπίγραφος διήγησις περὶ τοῦ ὄσιου Ἰωσήφ.

Ἄρχ. Οὗτος ὁ ὄσιος καὶ θεοφόρος πατήρ ἡμῶν Ἰωσήφ ἦτον γέννημα καὶ θρέμμα τῆς περιφήμου νήσου Κρήτης ἀπο ἓνα χωρίον Κεράμων καλούμενον.

Γέγραπται χειρὶ νεωτέρᾳ.

2 (φ. 5 α). Διήγησις περὶ τοῦ ὄσιου Ἰωσήφ (ἀκέφαλος).

Ἄρχ. . . . πᾶσαν τὴν θεόπνευστον γραφήν· προσέτι δὲ καὶ τῇ καλλιγραφίᾳ σχολάζων, ὁ πατήρ αὐτοῦ καὶ ἡ μήτηρ μέγας ἠύφραίνοντο, καὶ ἐδόξαζον τὸν θεόν· ἐπεὶ δὲ καὶ μετ' ὀλίγον οἱ αὐτοῦ γεννήτορες τὸ πέρας τοῦ βίου ἐδέξαντο (κατὰ διόρθωσιν ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος δεξάμενος), αὐτὸς τῆς οὐσίας αὐτοῦ κληρονόμος γίνεται. Τέλ. χρόνου δὲ παρελθόντος, ἐπειδὴ ἦλθε τὸ ἀσεβέστατον γένος τῶν Ἀγαρηνῶν, πέρνοντες αὐτὸ τὸ σεβάσμιον λείψανον οἱ συγγενεῖς του, ἤγαγον αὐτὸ ἐν τῇ περιφήμῳ νήσῳ τῆς Ζακίνθου, καὶ κεῖ θαύμασί τε καὶ σημείοις δοξάζει, αὐτὸ ὁ δοξάζων τοὺς δούλους του· φυλάττων καὶ αὐτὸ τὸ σεβάσμιον λείψανον σῶον καὶ ἀκέρατον, ὡς οὐδὲ ὅμοιον αὐτῷ δὲν εὐρίσκεται· καὶ τὸ περισσότερον ὅπου ἠθέλησεν ὁ θεὸς νὰ σβυσθοῦν καὶ ὅλα τὰ κρυφὰ μέλη, ὅπου ἂν σημεῖον δὲν φαίνεται, εἰς σημεῖον τῆς αὐτοῦ καθαρότητος· καθὼς ὀφθαλμοῖς ἰδίῳ ἴδαμεν, καὶ ἐλθόντες αὐτὸ ἠσπασάμεθα. Ταῖς αὐτοῦ

ἀγίαις πρεσβείαις ὁ θεὸς, ἐλέησον καὶ σῶσον ἡμᾶς,
ἀμήν.

3 (φ. 8 β). Κατάλογος ὁσίων.

Ἄρχ. Παῦλος ὁ ἐν τῷ Λάτρῳ

Χριστόδουλος ὁ ἐν Πάτρῳ

Λάζαρος ὁ στυλίτης ἐν Γαλησίῳ ὄρει.

Τέλ. Ἰωάννης Βλαδίμηρος βασιλεὺς Βουλγάρων ἐν
Δαλματία διατελῶν.

Γέγραπται τῇ νεωτέρῃ χειρὶ τῇ γραψάσῃ καὶ τὸ ὑπ' ἀρ. 1.

4 (φ. 10 α). **Πέτρου Κλαρκίου** Ἐπιστολὴ πρὸς Εὐγένιον τὸν Βούλγαριν καὶ **Εὐγενίου Βουλγάρως** Ἐπιστολὴ πρὸς Πέτρον Κλάρκιον περὶ τῶν μετὰ τὸ σχίσμα ἀγίων τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας καὶ τῶν γενομένων ἐν αὐτῇ θαυμάτων.

Ἐξεδόθη τύποις ἐν Ἀθήναις τῷ 1844.

Τὰ φ. 1—4 τοῦ κώδικος νεώτερα.

Πολλαχοῦ τοῦ κώδικος διορθώσεις εἴτ' ἐπὶ διαξεσμάτων εἴτ' ἐπὶ μικρῶν χαρτίων ἐπικεκολλημένων.

Τὸ περικάλυμμα ἐκ δέρματος ἐρυθροῦ.

Φέρει καὶ ἀριθμὸν Λουκίσα 101.

7. Χαρτ. 0,20×0,15. Αἰῶνος XVIII (σ. 767 παλαιᾶς ἀριθμώσεως).

1 (σ. 1). Βίος Γρηγορίου τοῦ Σιναΐτου ὑπὸ **Καλλίστου Κωνσταντινουπόλεως**.

2 (σ. 48). Βίος Μαξίμου τοῦ Καυσοκαλυβίτου «πόνημα **Θεοφάνους τοῦ Περιθεωρίου** καὶ προηγουμένου τοῦ Βατοπεδίου.»

3 (σ. 125). Βίος Λεοντίου Ἱεροσολύμων «συγγραφεὶς παρὰ **Θεοδοσίου μοναχοῦ τοῦ Κωνσταντινοπολίτου.**»

Ἄρχ. Οὐχ ὅτι τὸ τῆς ἀρετῆς χρῆμα τοῖς πολλοῖς δυσκατόρθωτον.

4 (σ. 231). «Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ἀγίου ὁσιομάρτυρος καὶ πατρὸς ἡμῶν Ἰακώβου, τοῦ ἀσκήσαντος εἰς τὰ ὄρια τῆς ἱερᾶς μονῆς τῶν Ἰβήρων, καὶ θείας θεωρίας κατατρυφήσαντος ἐν τῇ σκῆτῃ τοῦ τιμίου Προδρόμου.»

Ἄρχ. Καὶ νὰ λαλῶ βούλομαι, καὶ πάλιν νὰ σιωπῶ ἀναγκάζομαι.

5 (σ. 365). «Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Παΐσιου τοῦ μεγάλου, συγγραφεῖς παρὰ τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν **Ἰωάννου τοῦ Κολοβοῦ.**»

Ἄρχ. Ὡς περ τὰ τερπνὰ τοῦ βίου, καίπερ ὄντα λυόμενα, διὰ μικρᾶς ἡδονῆς οἶδεν τοὺς θελγομένους αὐτοῖς ἐφελκύσαι πρὸς ἔρωτα.

6 (σ. 457). **Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου Κατηχήσεις** «νεωστὶ μεταγλωττισθεῖσαι εἰς ἀπλουστέραν διάλεκτον ὑπὸ τοῦ ὀδωτάτου καὶ λογιωτάτου ἐν μοναχοῖς κυρίου κῦρ **Ματθαίου τοῦ ἐκ πόλεως Γάνου καὶ Χώρας.**»

Τῶν Βίων μόνος ὁ ὑπ' ἀρ. 4 ἐν τῇ καθωμιλημένῃ.

Ὁ κῶδιξ γέγραπται ἀπὸ σ. 53 κ. ἐ. ὑπὸ δευτέρας χειρὸς διὰ γραφῆς ἀραιότερας. Ὑπὸ τῆς πρώτης δὲ χειρὸς ἐγράφη πλὴν τῶν μέχρι τῆς σ. 53 τὸ ὑπ' ἀρ. 3. Τὸ δὲ ὑπ' ἀρ. 6 ἐγράφη ἐν μέρει ὑπὸ τρίτης χειρὸς.

Στάχως βυρσίνη μετὰ ἐπιτυπωμάτων ἀπλῶν ἄνευ χρυσοῦ.

Φέρει καὶ ἀριθμὸν Βεργῆ 181, ἐν δὲ τῷ εὐρετηρίῳ Λουκίσα εἶνε καταγεγραμμένος ὑπ' ἀρ. 103.

8. Χαρτ. 0,20×0,14. Αἰῶνος XVIII (φ. 45).

1 (φ. 2 α). «**Δεκεμβρίου ιε' Μνήμη ἱερομάρτυρος Ἐλευθερίου.**»

Ἄρχ. Δεῦτε πιστοὶ συνελθόντες πάντες τιμήσωμεν τὸν μέγαν ἱεράρχην καὶ μάρτυρα.

2 (φ. 10 α). «**Φεβρουαρίου ι' ἱερομάρτυρος Χαραλάμπους εἰς τὸν ἐσπερινόν.**»

3 (φ. 13 β). «**Δεκεμβρίου ιε' τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Ἐλευθερίου ἐν τῷ ἐσπερινῷ.**»

4 (φ. 14 β). «**Ὀκτωβρίου κ' τῆς ὁσίας Ματρώνης τῆς Χιοπολίτιδος εἰς τὸν ἐσπερινόν.**»

Ἐν. φ. 22 α' 1738 μηνὴ Νοεμβρίου 2 Γρηγόριος ἱερομόναχος ἔγραψα.

5 (φ. 22 α). «**Δεκεμβρίου ιε' ἱερομάρτυρος Ἐλευθερίου βίος καὶ πολιτεία.**»

Ἄρχ. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ εἰδωλολάτρου Ἀνδριανοῦ ἦτον καὶ ὁ θαυμάσιος Ἐλευθέριος.

6 (φ. 26 α). **Ἱερομάρτυρος Χαραλάμπους βίος καὶ πολιτεία.**

Ἄρχ. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ δυσεβοῦς Σεβήρου ἦτον εἰς τὴν Ἀσίαν ἕνας ἡγεμῶν.

7 (φ. 30 α). «Κανὼν παρακλητικὸς εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον, ποιήμαχ τοῦ βασιλέως κύρου **Θεοδόρου Δουῦκα τοῦ Λασκαρέως.**»

Μετὰ διαστήχου ἐξηγήσεως.

8 (φ. 39 α). Ἀκολουθία τοῦ μικροῦ ἁγιασμοῦ.

9 (φ. 43 β). Πίνακες πρὸς εὕρεσιν τῶν μηνῶν καὶ τῶν ἡμερῶν διὰ τοῦ διαγράμματος τῶν δακτύλων τῆς χειρός.

Ἐν τῷ πρώτῳ παραφύλλῳ τῷ συνεσταχωμένῳ μετὰ τοῦ περικαλύμματος ἀνάξια λόγου οἰκογενειακὰ σημειώματα τῶν ἐτῶν 1719 — 1740.

Ἐν φ. 1 α, μείναντι ἀγράφῳ, μονοκονδυλικῶς Νικόλαος Καμένος καὶ Γεώργιος Κούμουλας γράφω. Ἐν φ. 45 μονοκονδυλικῶς Ἀγαθάγγελος ἱερομόναχος.

Στάχωσις βυρσίνη ἄνευ ξύλου.

Φέρει καὶ ἀριθμὸν Βεργῆ 192, Λουκίσα 108.

9. Χαρτ. 0,23×0,16. Αἰῶνος XVIII (φ. 73).

«Προδιοίκησις εἰς τὴν λογικὴν πρὸς τοὺς ἀρχαρίους καὶ πάντη ἀπείρους ἰδιωτικῆ φράσει συντεθειμένη.»

Ἄρχ. Ἐπειδὴ καὶ ἐστάθη συνήθεια ἀνάμεσα εἰς ἐκείνους ὅλους ὁποῦ μέλλουν νὰ παραδώσουν καμίαν ἐπιστημονικὴν γνῶσιν νὰ προλέγουν τινὰ προτύτερα.

Ἐν τῷ πρὸ τοῦ φ. 1 παραφύλλῳ 1819 φεβρουαρίου 12 καὶ τὸ δὲ ἐμοῦ τοῦ ἐξ ἀνδρου Δανιήλ.

Στάχωσις βυρσίνη ἄνευ ξύλου.

Φέρει καὶ ἀριθμὸν Βεργῆ 70, Λουκίσα 106.

10. Χαρτ. 0,20×0,157. Αἰῶνος XVIII (φ. 481).

Κῶδιξ μουσικῆς ἐκκλησιαστικῆς.

Ἀκέφαλος καὶ κολοβὸς μετὰ σημείων μελανῶν καὶ ἐρυθρῶν. Πολλὰ τῶν μελῶν φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦ μελωδοῦ.

Στάχωσις ἐκ ξύλου περικαλυπτομένου ὑπὸ καφέχρου βύρσης μετὰ χρυσῶν ἐπιτυπωμάτων. Καὶ ἔμπροσθεν μὲν φέρεται ἐπιτετυπωμένος Χριστὸς ὄρθιος, ὀπισθεν δὲ Θεοτόκος βρεφοκρατοῦσα ὄρθια. Περί δὲ τὰς ἐπιτετυπωμένας χρυσᾶς εἰκόνας χρυσῆ ᾤα.

Φέρει καὶ ἀριθμὸν Βεργῆ 82, ἐν δὲ τῷ εὐρετηρίῳ Λουκίσα εἶνε καταγεγραμμένος ὑπ' ἀρ. 107.

11. Χαρτ. 0,32×0,22. Αἰῶνος XVIII (σ. 1132).

Ἐπιτομὴ ἱερῶν κανόνων.

Ἄρχεται ἀπὸ σ. 7. Προηγεῖται ἐν σ. 1 κ. ἐ. «Εἰς τὴν ἐπιτομὴν τῶν ἱερῶν κανόνων προοίμιον», οὗ ἡ ἀρχή· Τὰ τῶν ἱερῶν κανόνων ἦνθησε μὲν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος, ἐπλατύνθη δ' ἔπειτα κατὰ διαφόρους τοπικάς τε καὶ οἰκουμενικάς συνελεύσεις θεοφόρων ἀνδρῶν, καὶ ἰδίᾳ δὲ κατὰ τινὰς τῶν, ὡς ἂν εἴποι Παῦλος, ἐν κόσμῳ λόγον ζωῆς ἐσχηκότων φωστήρων. Κατωτέρω δ' ἐν τῷ Προοίμιῳ· Τούτων δὲ τῶν ἱερῶν κανόνων ἐπιτομὴν τινὰ τήνδε, πνευματικῶν πατέρων ἐμοὶ σεβασμιώτατε, ἀμφιλαφῆ τε καὶ μακρῶ τῆς περιφερομένης Ἀρμενοπούλου τε καὶ Ἀριστηνοῦ ἀκριβεστέραν συνεργανισάμενοι, κατὰ τὴν σὴν ἀξίωσιν συνετάξαμεν, τὴν μὲν τῶν ταυτοδυνάμων κανόνων ταυτολογίαν τὸν ἐνόντα τρόπον ἐκκλίναντες, τὴν δὲ τῶν ἑτεροειδῶν προσώπων ταυτοπάθειαν ἐν γένει περιλαβόντες, ὡς εἶναι τῆς προκειμένης ἐπιτομῆς τὴν διαθεσιν φυσικῶς πως ἀπὸ τῶν καθόλου τε καὶ ἀπλῶν ἐπὶ τὰ σύνθετα προῖοῦσαν εἰς τὰ καθ' ἕκαστα, τοῦ καθόλου ἔστιν οὗ ἐπιτοπολὺ οὐχ ἀπλῶς εἰλημμένου. Ἐν σ. 1114· ὅλον τὸ βιβλίον μὲ τὰς ἐπιφυλλίδας αὐτοῦ φύλλα γεγραμμένα ἕξακόσια εἴκοσι.

Τῶν 1132 σελίδων τοῦ κώδικος αἱ 1120 φέρουσι παλαιὰν ἀρίθμησιν, αἱ δὲ παρ' ἐμοῦ ἀριθμηθεῖσαι λοιπαὶ εἶνε μικροτέρου σχήματος. Ἀπασαὶ δ' αἱ σελίδες εἶνε ἠριθμημέναι κατὰ πέντε στίχους, ἕκαστη δ' αὐτῶν φέρει ἰδίαν ἐπιγραφὴν.

Πολλαχοῦ τοῦ κώδικος διασβέσματα καὶ προσθήκαι ἐπὶ χάρτου μικροτέρου τὸ σχῆμα (αἱ ἐπιφυλλίδες τῆς ἐν σ. 1114 σημειώσεως). Ταῦτα δ' ἐνδεικνύουσιν, ὅτι ὁ κώδιξ εἶνε τὸ πρωτότυπον τοῦ συγγραφέως.

Στάχωσις βυρσίνη ἀπλή.

Φέρει καὶ ἀριθμὸν Βεργῆ 6, ἐν δὲ τῷ εὐρετηρίῳ Λουκίσα φέρεται καταγραμμένος ὑπ' ἀρ. 99.

12. Χαρτ. 0,31×0,21. Αἰῶνος XV—XVI (φ. 510).

1 (φ. 29 α). **Ματθαίου τοῦ Βλαστάρεως** Νομοκάνων.

Προτάσσεται α' Προοίμιον Νομοκάνωνος (ἀκέφ.). Ἄρχ. . . . τῆς ζητήσεως οὔσης· ἀλλ' ἡ πρὸς βεβαίωσιν τῶν ὀρισθέντων ταῖς προλαβούσαις συνόδοις· ἡ πρὸς καθαίρεσιν τῶν ἀπ' ἐναντίας αὐτοῖς τολμησάντων ἰέναι. Τέλ.

ὑπομνηστέον δὲ καὶ τῶν βασιλέων καθ' οὓς οἱ ὑπηρέται τῶν θείων τουτωνὶ κανόνων ἐξέλαμψαν οὕτω γὰρ ἂν ὁ λόγος εὐσύναπτος εἴη. Ἐπονται δὲ μετὰ τὸ Προοίμιον α' «Περὶ τῶν κανόνων τῶν ἁγίων Ἀποστόλων. Ἄρχ. Πρῶτοι τοίνυν οἱ ἐπ' ὀνόματι τῶν ἁγίων Ἀποστόλων πέντε πρὸς τοῖς ὀγδοήκοντα κανόνες. β' «Περὶ τῆς ἐν Καρχηδόνι συνόδου.» Ἄρχ. Τῶν γε μὴν οἰκουμενικῶν ἀπασῶν τε καὶ τοπικῶν ἢ ἐν Καρχηδόνι σύνοδος ἀρχαιότερον ἱσθόρηται. γ' «Περὶ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας πρώτης συνόδου.» . . . . κ' «Περὶ τῆς περὶ τὸν Φώτιον συνόδου.» Μετὰ δὲ ταῦτα ἄνευ νέας ἐπιγραφῆς «Ἔτι καὶ περὶ τῶν πολιτικῶν νόμων, πόθεν ἔσχων τὴν ἀρχὴν καὶ ὅπως συνέστησαν.» Ἄρχ. Οὐδὲν δὲ οἶον καὶ περὶ τῶν πολιτικῶν νόμων βραχέα διαλαβεῖν. Τέλ. δεῖ δὲ ἄρα καὶ τὰ κεφάλαια κατὰ στοιχεῖον τοῦ παρόντος συντάγματος, καὶ ἐπὶ πίνακι γραφῆ δοῦναι. Μεθ' ὃ «Ζήτει περὶ νόμων, καὶ ἐν τῷ ἐννάτῳ κεφαλαίῳ τοῦ μ' στοιχείου. Ἡ παλαιὰ δεκάλογος ἐκ τοῦ Λευϊτικοῦ.» Μετὰ δὲ τὸν Δεκάλογον «**Τοῦ ἁγίου Μαξίμου**» βραχέα. Ἄρχ. Τρεῖς ἀποκαταστάσεις οἶδεν ἢ ἐκκλησία. Τέλ. τὸν δημιουργὸν ἀναίτιον τῆς ἁμαρτίας.

Ἀπὸ δὲ φ. 21 α Πίναξ τοῦ Νομοκάνονος τοῦ Βλαστάρεως, φέρων καταλογάδην τὴν ἐπιγραφὴν τήνδε

«Ματθαῖος οἰκτρὸς ἐν μονασταῖς καὶ θύτης
πίνακα τούτων ὠργάνωσε κανόνων.»

Ἐν τῷ κατὰ στοιχεῖον τούτῳ πίνακι κεφ. α' ἐν τῷ Α «Περὶ τῶν ἀρνησαμένων τὴν ἀμώμητον ταυτηνὶ τῶν Χριστιανῶν πίστιν. . . .» Τελευταῖον δὲ καὶ μόνον κεφάλαιον τοῦ Ω «Τίνας δεῖ ὠράριον φορεῖν.»

2 (φ. 304 α). «Τὰ ἐκκλησιαστικά ὀφθίκια. Οἰκτροῦ μοναστῶν ταῦτα **Ματθαίου θύτου**» [Βλαστάρεως].

3 (φ. 304 β). «Τὰ βασιλικά ὀφθίκια.»

4 (φ. 306 β). «Αἱ ὑποκείμεναι μητροπόλεις καὶ ἀρχιεπισκοπαὶ τῷ πατριάρχῃ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.»

Ἐπονται αἱ ἀρχιεπισκοπαί.

5 (φ. 307 β). «Περὶ τῶν τῆς συγγενείας βαθμῶν.»

6 (φ. 310 α). Κανονικὸν τοῦ ἁγίου **Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ**.

Προτάσσεται πίναξ τῶν τε κεφαλαίων τοῦ Κανονικοῦ καὶ τῶν λοιπῶν κατωτέρω ἀναφερομένων, φέρων ἐπιγραφὴν τήνδε

«Σχόπει πίνακι βιβλίου τοῦ δευτέρου.»

- 7 (φ. 319 β). **Νικήτα Ἡρακλείας** Ἀποκρίσεις πρὸς Κωνσταντῖνον ἐπίσκοπον.
- 8 (φ. 320 α). **Νικηφόρου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Ὁμολογητοῦ** Κανόνες ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν αὐτοῦ διατάξεων.
- 9 (φ. 324 β). **Ἰωάννου Κίτρους** Ἐκ τῶν ἀποκρίσεων πρὸς τὸν Δυρραχίου Καβάσιλαν.
- 10 (φ. 331 β). «Τοῦ ἁγίου **Κυρίλλου** τὰ κατὰ Νεστορίου γενόμενα παρὰ τῆς τρίτης συνόδου κεφάλαια β'».
- 11 (φ. 332 β). «Περὶ Σιλβανοῦ ἐπισκόπου Τρωάδος ὅστις τοὺς φιλοῦντας τὸ δίκαιον ἐκάθιζε κριτάς· καὶ εἰρήνευσον συντόμως τοὺς κρινομένους.»
- 12 (φ. 348 β). «Κανόνες τῶν ἁγίων **Ἀποστόλων** ὀγδοήκοντα πέντε.»
- 13 (φ. 355 β). Κανόνες τῆς ἐν Νικαίᾳ α' οἰκουμενικῆς συνόδου.
- 14 (φ. 359 α). Κανόνες τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει β' οἰκουμενικῆς συνόδου.
- 15 (φ. 361 β). Κανόνες τῆς ἐν Ἐφέσῳ γ' οἰκουμενικῆς συνόδου.
- 16 (φ. 363 β). Κανόνες τῆς ἐν Χαλκηδόνι δ' οἰκουμενικῆς συνόδου.
- Οἱ Κανόνες τῆς ε' συνόδου λείπουν, περιλαμβανομένης μνείας αὐτῶν μόνον ἐν τῷ πίνακι τῶν φ. 310 α κ. ε.
- 17 (φ. 368 α). Κανόνες τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ς' οἰκουμενικῆς συνόδου.
- 18 (φ. 393 α). Κανόνες τῆς ἐν Νικαίᾳ ζ' οἰκουμενικῆς συνόδου.
- 19 (φ. 400 β). Κανόνες τῆς πρώτης καὶ δευτέρας συνόδου.
- 20 (φ. 408 α). «Κανόνες τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συστάσεως συνόδου ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Μακεδόνα.»
- 21 (φ. 409 α). Κανόνες τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ συνόδου.
- 22 (φ. 413 β). Κανόνες τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου.
- 23 (φ. 414 β). Κανόνες τῆς ἐν Γάγγρᾳ συνόδου.
- 24 (φ. 416 β). Κανόνες τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου.
- 25 (φ. 421 β). Κανόνες τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου.
- 26 (φ. 425 α). Κανόνες τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου.
- 27 (φ. 431 α). Κανόνες τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου.

- 28 (φ. 466 α). **Διονυσίου Ἀλεξανδρείας** Πρὸς Βασιλείδην.
- 29 (φ. 468 β). **Πέτρου Ἀλεξανδρείας** «Περὶ τῶν διωγμοῖς παραπεπτωκότων.»
- 30 (φ. 472 α). **Γρηγορίου θαυματουργοῦ** Περὶ τῶν ἐν αἰχμαλωσίᾳ εἰδωλόθυτα φαγόντων.
- 31 (φ. 473 β). **Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας** Πρὸς Ἀμμουῦν μονάζοντα.
- 32 (φ. 474 β). «**Τοῦ αὐτοῦ** Ἐκ τῆς ἐνάτης ἑορταστικῆς ἐπιστολῆς.»
- 33 (φ. 475 β). «**Τοῦ αὐτοῦ** Πρὸς Ρουφιανὸν ἐπίσκοπον.»
- 34 (φ. 476 α). «**Τοῦ μεγάλου Βασιλείου** Ἐπιστολαὶ κανονικαὶ πρὸς τὸν ἅγιον Ἀμφιλόχιον ἐπίσκοπον Ἰκονίου ἐννενίκοντα.»
- 35 (φ. 484 β). **Τοῦ αὐτοῦ** Ἐκ τῆς πρὸς τὸν Ἀμφιλόχιον περὶ βρωμάτων διαφορᾶς.
- 36 (φ. 484 β). **Τοῦ αὐτοῦ** Πρὸς Διόδωρον Ταρσοῦ Περὶ τοῦ δύο ἀδελφᾶς ἀγομένου εἰς γάμον.
- 37 (φ. 486 α). **Τοῦ αὐτοῦ** Πρὸς Γρηγόριον πρεσβύτερον ὥστε χωρεισθῆναι αὐτὸν τοῦ συνεισάκτου γυναίου.
- 38 (φ. 486 β). **Τοῦ αὐτοῦ** Πρὸς τοὺς χωρεπισκόπους.
- 39 (φ. 487 α). **Τοῦ αὐτοῦ** Πρὸς τοὺς ὑφ' ἑαυτὸν ἐπισκόπους ὥστε μὴ χειροτονεῖν ἐπὶ χρήμασιν.
- 40 (φ. 487 β). «**[Τ]οῦ αὐτοῦ** Ἐκ τοῦ εἰκοστοῦ εὐδόμου κεφαλαίου τῶν περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος πρὸς τὸν μακάριον Ἀμφιλόχιον γεγραμμένων.»
- 41 (φ. 489 α). «**Τοῦ ἁγίου Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης** Ἐπιστολὴ κανονικὴ πρὸς Λητόιον ἐπίσκοπον Μελιτινῆς.»
Μένει κολοβὴ ἐν κεφ. γ' ἐν λέξεσι διεκρίθη τὸ πλημμέλημα...
- 42 (φ. 491 α). **Θεοδώρου Βαλσαμῶν** Μελέτη χάριν τῆς εἰς τοὺς θείους ναοὺς τῶν μοναστηρίων γινομένης μετακλήσεως διὰ σημάτων τριῶν.
- 43 (φ. 503 α). **Θεοδώρου Στουδίτου** «Περὶ ἀναγκαίων ζητημάτων ἀποκρίσεις περὶ ἐρωτήσεις ἃς ἠρώτησαν τινές.»
- 44 (φ. 504 β). «Ἔτερα κεφάλαια προτεθέντα περὶ τινος ἱερέως.»

45 (φ. 506 β). **Θεοδώρου Στουδίτου** «Διδασκαλία χρονική τῆς μονῆς τῶν Στουδίου.»

46 (φ. 509 α). «Ἐτέρα διδασκαλία χρονική τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν **Ἀναστασίου ἀρχιεπισκόπου Σινᾶ ὄρους.**»

Ἄρχ. Ἀπὸ μὲν τῆς μεγάλης ἡμέρας τοῦ ἁγίου Πάσχα μέχρι καὶ τῆ Κυριακῆ τοῦ Θωμᾶ.

47 (φ. 509 β). «**Νικηφόρου** τοῦ ἁγιωτάτου **οἰκουμενικοῦ πατριάρχου** Στίχοι περὶ διαίτης εἰς τὸν πρῶτον τοῦ Ἁγίου Ὄρους κῦρ Ἰωαννίκιον, τὸν εἰς τὸ Πρωτάτον τῶν μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους προϊστάμενον.»

Ἄρχ. Πολλάκις με ἠξίωσας τέκνον ηὐλογημένον.

Τέλ. (χολ.) ἀνακυκλοῦντες ἔφασαν μίαν εἶναι ἡμέραν. . .

Τὸ ποίημα γέγραπται καταλογάδην ἐν τῷ κώδικι, οἱ δὲ στίχοι διακρίνονται δι' ἐρυθροῦ μικροῦ ἀρχικοῦ γράμματος.

Ὁ κώδιξ σύγκειται ἐκ δύο μερῶν, ὧν τὸ μὲν πρῶτον, γεγραμμένον τὸν XV αἰῶνα τελευτῶντα, διήκει μέχρι τοῦ φ. 466, τὸ δὲ δεύτερον, ἀπὸ φ. 467 κ. ε. μέχρι τέλους, γέγραπται χειρὶ πυκνοτέρᾳ τὸν XVI αἰῶνα. Καὶ τοῦ μὲν πρώτου μέρους δὲν ὑπάρχει ἀρίθμησις τετραδίων, τοῦ δὲ δευτέρου μέρους, φέροντος τὴν τοιαύτην ἀρίθμησιν, λείπουσι μετὰ τὴν πρὸς Λητόιον κολοβὴν ἐπιστολὴν, μεταξύ τῶν φ. 490 καὶ 491 τὰ τετράδια δ' καὶ ε'. Ἐν τούτοις δὲ πλὴν τοῦ τέλους τοῦ πρὸς Λητόιον περιλαμβάνοντο καὶ τὰ ἐν τῷ Πίνακι τοῦ φ. 310 α κ. ε. ὑπ' ἀρ. λα'—νβ' περιλαμβανόμενα κεφάλαια τὰδε·

λα «**Τιμοθέου** τοῦ ἁγιωτάτου ἀρχιεπισκόπου **Ἀλεξανδρείας** Ἀποκρίσεις πρὸς τινὰς ἐρωτήσεις προσενεχθείσας αὐτῷ παρὰ τῶν κληρικῶν.»

λβ «**Θεοφίλου** ἀρχιεπισκόπου **Ἀλεξανδρείας** Περὶ τῶν ἁγίων Θεοφανίων ἐπιστάντων ἐν Κυριακῇ, καὶ περὶ ἐτέρων κεφάλαια ιδ.»

λγ «**Κυρίλλου** ἀρχιεπισκόπου **Ἀλεξανδρείας** ἐπιστολὴ πρὸς Δόμον· κεφάλαια δ.»

λδ «Τοῦ μεγάλου **Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου** Περὶ τοῦ τίνα χρὴ βιβλία ἀναγινώσκεισθαι.»

λε «Τοῦ ἁγίου **Ἀμφιλοχίου** ἐπισκόπου Ἰκονίου Πρὸς Σέλευκον περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως.»

λς «**Γενναδίου** τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου **Κωνσταντινουπόλεως** Ἐπιστολὴ ἐγκύκλιος πρὸς τὸν πάπαν Ῥώμης.»

λζ' «Συνοδικὴ διάγνωσις περὶ διαφορῶν κεφαλαίων.»

λη' «Τὸ τριακοστὸν ἑβδομον κεφάλαιον, γέγονε κεφάλαιον ἕκτον.»

λθ «**Ταρασίου** τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου **Κωνσταντινουπόλεως**

- Ἐπιστολὴ πρὸς Ἀδριανὸν πάπα Ῥώμης· περὶ τοῦ μὴ ἐπι χρήμασι
γίνεσθαι τὰς χειροτονίας κεφάλαια ιβ'.»
- μ «Περὶ τοῦ ἐξ αἵματος ἐβδόμου βαθμοῦ κεφάλαια ς.»
- μα «Χρυσόβουλον τοῦ ἀοιδίου βασιλέως κυροῦ Ἄλεξιου [Κομνηνοῦ]
περὶ τῶν γυναικῶν τῶν μελλόντων γίνεσθαι ἐπισκόπων.»
- μβ «Ἐπιστολὴ κανονικὴ περὶ παρθένων γυναικῶν συζευγνυμένων ἀνδράσι
παρα γνώμην τῶν γονέων αὐτῶν.»
- μγ «Περὶ ἱερέων ἀπολεσάντων τοὺς ἄρτους.»
- μδ «Περὶ μεταθέσεως ἐπισκόπων.»
- με «Περὶ συμβολαίων προικὸς θαυμαστόν.»
- μς «Συνοδικὴ διάγνωσις περὶ γάμου.»
- μζ «Περὶ παραιτήσεως ἐπισκόπων.»
- μη «Περὶ ἐπισκόπου ἀποκαρέντος.»
- μθ «Συνοδικὴ διάγνωσις περὶ τοῦ ἐξ αἵματος ἐβδόμου βαθμοῦ.»
- ν «Τοῦ βασιλέως **Κωνσταντίνου τοῦ Πορφύρογεννήτου** Νεαρὰ
περὶ τῶν ἀποστατούντων.»
- να «Συνοδικὴ διάγνωσις περὶ ἀποστατούντων.»
- νβ «Περὶ καταλύσεως ἱερῶν σκευῶν.»

Τὰ ἀντὶ τούτων τῶν λειπόντων κεφαλαίων περιλαμβανόμενα ἐν τῷ κώ-
δικι ὑπ' ἀρ. 42—47 δὲν περιέχονται ἐν τῷ ἀρχαιοτέρῳ πίνακι τοῦ φ.
310 κ. ε.

Καὶ αἱ δύο χεῖρες τοῦ κώδικος γράφουσι τὰ ἄτονα **α** μετὰ τελείας στι-
γμῆς ἐπ' αὐτῶν, ἡ δὲ δευτέρα γράφει στιγμὴν καὶ ἐπὶ τῶν ἀτόνων **υ**.
Ἐν φ. 426 **α** τὸ σημεῖωμα *mariga matomati*. Ἐν δὲ τῇ κάτω **Ϝα**
τοῦ φ. 491 **α** μικρὸν σκαρίφημα διὰ μέλανος ἄτεχνον, παριστάνον ἱε-
ρέα κρατοῦντα τῇ δεξιᾷ λαμπάδα καὶ τῇ ἀριστερᾷ κηροστάτην, ἄξιον
ὅπωςδὴποτε λόγου διὰ τὸ περιέργον σχῆμα τοῦ καλύμματος. Ἐν τῇ
κάτω **Ϝα** τοῦ φ. 495 *marioga Kardamizi*, ἐν δὲ τῇ ἄνω **Ϝα** τοῦ φ.
497 **α** + Ἰωάννης ςο *Annis* καὶ ὀλίγον περαιτέρω *Fame pene*
Salsia dove: — Ἐπὶ δὲ τοῦ ὀπισθεν ξύλου τῆς σταχώσεως τουρκι-
καὶ τινες λέξεις, ἅς, ἀντιγραφείσας παρ' ἐμοῦ ἐπὶ διαφανοῦς χάρτου,
ᾧδε ἡρμήνευσέ μοι ὁ κ. Μηνᾶς Χαμουδόπουλος· Με χ μ ε τ Φ ο υ ἄ τ
τα ξε ν δ ἄ ρ (ἦτοι εἰσπράκτωρ) 1192 (Ἐγείρας, ἦτοι 1778;)

Στάχωσις βυρσίνη μετὰ ἐπιτυπωμάτων ἀπλῶν ἄνευ χρυσοῦ.

Φέρει καὶ ἀριθμὸν Βεργῆ 33.

ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΥ ΚΑΙ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΥ
 ΤΟΥ ΕΞ ΑΠΟΡΡΗΤΩΝ

Ἐν ἐπιμέτρῳ τοῦ ἀνὰ χεῖρας κκταλόγου εὐρίσκομαι εἰς τὴν εὐάρεστον θέσιν νὰ δημοσιεύσω τὰ ἐν σ. 95 ἀνωτέρω ἀναφερόμενα γενεαλογικὰ σημειώματα τοῦ οἴκου τῶν Μαυροκορδάτων, ἅτινα προθύμως μοι ἀπέστειλεν ὁ σχολάρχης Κορθίου κ. Ἰωάννης Τέντες, ἀντιγράφας ἐκ τῆς ἐντύπου ἐκδόσεως τῆς Παλαιᾶς καὶ νέας γραφῆς τῆς ἀποκειμένης ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς σχολῆς καὶ ἀναφερομένης ἀνωτέρω ἔνθα ὁ λόγος περὶ αὐτῆς.

Τὰ γενεαλογικὰ ἐκεῖνα σημειώματα τὰ προτασσόμενα τοῦ ἐντύπου πληροῦσι δύο φύλλα. Καὶ προηγοῦνται μὲν σημειώματα χειρὸς ἀνορθογράφου, ἣτις εἶνε ἡ τοῦ Νικολάου Μαυροκορδάτου τοῦ πατρὸς Ἀλεξάνδρου τοῦ ἐξ ἀπορρήτων, καθ' ἃ δεικνύει ἡ διὰ χειρὸς τούτου θεθειμένη ἐπ' αὐτῶν ἐπιγραφή ἐξ ἰδίας χειρὸς Νικολάου πατρὸς ἐμοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἐπονται δὲ κατόπιν καὶ ἄλλα σημειώματα ὀρθῶς γεγραμμένα παρ' αὐτοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τέλος δ' ἀκολουθοῦσι διὰ τρίτης γραφῆς, χωριζόμενα ἀπὸ τῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου διὰ γραμμῆς, σημειώματα γεγραμμένα ὑπὸ ἄλλης χειρὸς πλὴν τοῦ πάντων τελευταίου, ὅπερ φαίνεται πιθανῶς αὐτόγραφον τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Εὐχαρίστως δημοσιεύω τὰ γενεαλογικὰ ταῦτα σημειώματα, οὐσιωδῶς συμπληροῦντα ὅσα γινώσκωμεν ἄλλοθεν περὶ τοῦ ἐπιφανοῦς φαναριωτικοῦ οἴκου, καθ' ἃ ἀποδεικνύει ἡ παραβολὴ τῶν ἐνταῦθα δημοσιευομένων πρὸς τὰς δύο ἐκ χειρογράφων γενεαλογίας τῶν Μαυροκορδάτων, ἃς ἐξέδωκεν ἐν ἔτει 1886 ἐν Παρισίοις ὁ κ. Αἰμίλιος Legrand ἐν τῇ συγγραφῇ *Généalogie des Maurocordato de Constantinople et autres documents concernant cette famille.*

Ἐξ ἰδίας χειρὸς νικολάου πατρὸς ἐμοῦ ἀλεξάνδρου.

1633 Δεκεμβρίου 17 Εἰς κοσταντινουπολιν Ἐγενίθιν ὁ ἰός μου ὁ ἰω[†] καὶ ἡ δύναμις τοῦ θεοῦ με τοῦ λογοῦ του.

1636 μαρτίω 7 ἐγενίθιν ὁ ἰός μου ὁ σκαρλάτος καὶ ἡ δυναμὶς τοῦ θεοῦ με τοῦ λογοῦ του¹.

1638 ἄπριλλίω 11 ἐγενίθιν ἡ θιγατέρα μου ἡ κοκονα καὶ ἡ δι-
ναμὶς τοῦ θεοῦ με τοῦ λογοῦ της.

1639 Ἰουνίω 15 ἐγενίθιν ὁ ἰός μου ὁ Γεοργίος καὶ ἡ χάρις καὶ ἡ δυναμὶς τοῦ θεοῦ με τοῦ λογοῦ του².

1640 ἀύγουστο 23 ἐγενίθιν ὁ ἰός μου ὁ κονσταντίνος καὶ ἡ δι-
ναμὶς τοῦ θεοῦ με τοῦ λογοῦ του.—

1641 νοεμβριω 7 ἐγενίθιν ὁ ἰός μου ὁ ἀλεξάνδρος καὶ ἡ δυνα-
μὶς τοῦ θεοῦ με τοῦ λογοῦ του.

1642 Ἰουνίω 10 ἐγενίθιν ἡ θιγατέρα μου ἡ μαριόρα χειρὶ νι-
κολάου υἱοῦ λαυρεντίου υἱοῦ νικολάου των μακαριτῶν.

1653 Ἰανουαριω 10 ἐγεννήθη ἡ Ζωῖτσα.

(Ἐπεταὶ σημείωμα διεξεσμένον καὶ ὡς ἐκ τούτου δυσανάγνωστον).

Ἐξ ἰδίας χειρὸς ἐμοῦ ἀλεξάνδρου

εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος
ἔτει 1672 μαρτίου α^η ἡμέρα παρασκευῆ εἰς τὰ χαράγματα τῆς
ἡμέρας ἐγεννήθη ἡ ῥωξάνδρα ἡ κόρη μου καὶ ὁ θεὸς ἅς εἶναι
πάντοτε μαζί της εἰς βοήθειαν καὶ ἀντίληψιν.

εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος
ἔτει 1673 ἀυγούστου 11 ἡμέρα δευτέρᾳ ὥρα τρίτῃ τῆς ἡμέρας
ἐγεννήθη ἡ ῥωξάνδρα μου, καὶ ὁ θεὸς ἅς εἶναι βοηθὸς της καὶ οἱ
χρόνοι της πολλοὶ καὶ λαμπροί.

εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος
ἔτει 1675 ἡμέρα σαβάτω ὥρα δωδεκάτῃ τῆς νυκτὸς ἐγεννήθη ὁ
κωνσταντίνος ὁ υἱός μου.

εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος
ἔτει 1678 μαρτίου 2 τῇ πρώτῃ ὥρα τῆς νυκτὸς ἡμέρα πέμπτη

¹ Εὐρῆται διαγεγραμμένον.

² Εὐρῆται διαγεγραμμένον.

ἐγεννήθη ὁ σκαρλάτος ὁ υἱός μου κύριος ὁ θεὸς πολυετήσοι λαμπρῶς αὐτόν.

εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἔτει 1680 μαΐου 3 ἡμέρα τρίτη τὸ βράδυ τετάρτη ὥρα τῆς νυκτὸς ἐγεννήθη ὁ νικόλαος ὁ υἱός μου κύριος πολυετήσοι καὶ προκόψοι αὐτόν.

1682 φεβρουαρίου 25 σὺν θεῷ ἁγίῳ ἐν τριάδι ὑμνουμένῳ ἡμέρα σαββάτου πρὸς τὸ ξυμέρωμα ἐγεννήθη ἡ Ἑλένη ἡ κόρη μου, καὶ ὁ θεὸς ὁ ἅγιος πολυετήσοι αὐτὴν ἀμήν.

εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ἐν τριάδι ὑμνουμένου θεοῦ 1686 ὀκτωβρίου 23 ἡμέρα σαββάτου τῷ τέλει τῆς δευτέρας ὥρας τῆς νυκτὸς ἐγεννήθη ὁ υἱός μου ὁ ἀλέξανδρος καὶ ὁ θεὸς πολυετήσοι αὐτόν ἀμήν.

σὺν θεῷ ἁγίῳ

ἐν νύσση τῶν Βελεγράδων διατρίβοντί μοί τινες ἡμέρας, ἠνίκα πρέσβυς εἰς γερμανίαν ὁδοιπόρουσιν¹, διηγγέλθη ὅτι ἔτους σωτηρίῳ 1689 ἰουλλίου 23 ἡμέρας δευτέρας ὑποφωσκούσης λαμπρῶς ἐγεννήθη ὁ υἱός μου, ὃς ἐκλήθη ἐν τῷ θείῳ βαπτίσματι ἰωάννης ὁ θεὸς πολυετήσοι αὐτόν μετὰ χριστιανικῆς προκοπῆς ἀμήν.

1694 μαΐου 1 ἡμέρα τρίτη, ὥρα τρίτη τῆς ἡμέρας ἐγεννήθη ἡ μαριωρίτζα καὶ θεὸς νὰ την πολυετήση.

1695 Ἰουνίου 18 ἡμέρα 18 καὶ ὥρα 18 τῆς νυκτὸς ἐγεννήθη ὁ γρηγορέσκος.

1697 Ἰανουαρίου 17 ἡμέρα 17 τέσσαρες ὥραις τῆς ἡμέρας ἐγεννήθη ἡ σουλτανίτζα.

1698 νοεμβρίου 25 ἡμέρα 25 εἰς τὴν 17 ὥραν τῆς νυκτὸς ἐγεννήθη ὁ ἀλέξανδρος ὁ κύριος νὰ τὸν κάμη λαμπρὸς καὶ πολλοί.

1701 ἀπριλίου 17 ἐγεννήθη ὁ σκαρλάτος ὁ ἐγγονός μου ὁ θεὸς νὰ τον πολυετήση μὲ σύνεσιν καὶ σοφίαν ἦτο ἡμέρα πέμπτη ἡ ἐπιφώσκουσα ὥρα πέμπτη τῆς νυκτὸς, ἔτυχε μεγάλη πέμπτη.

Σπυρ. Π. Λάμπρος.

¹ Ἐσφαλμένως ἐγράφη ὁδηπερουν ἀνωτέρω ἐν σ. 95.

Ο Λ Υ Ν Θ Ο Σ

(*Ἀνεκοινώθη ἐν συνεδριάσει τοῦ φιλολογικοῦ καὶ ἀρχαιολογικοῦ
τμήματος τοῦ Συλλόγου*).

Μεταξὺ τῶν δύο κόλπων τοῦ Θερμαϊκοῦ ἐκ Δυσμῶν καὶ τοῦ Στρου-
μονικοῦ πρὸς Ἀνατολὰς ¹ κεῖνται εἰς τὴν αὐτὴν σχεδὸν γραμμὴν αἱ
δύο λίμναι *Κορώνεια* καὶ *Βόλβη* (Ἀγίου Βασιλείου ² καὶ Μπεσικίων).
Στεναὶ καὶ μακρὰ ἢ μὲν ἐννέα ἢ δὲ εἰκοσιτεσσάρων περίπου χιλιο-
μέτρων καὶ μέσον πλάτος 3—4, κατέχουσι τὸ κατώτερον τῆς κυιά-
δος καὶ χωρίζουσι τῆς ὅλης Μακεδονίας τὴν Μεσημβρινὴν αὐτῆς
ἄκρην, τὴν *Μακεδονικὴν Χερσόνησον*. Ἐκ τῆς Χερσονήσου ταύτης
χωροῦσι πρὸς μεσημβρίαν τρεῖς γλῶσσαι, αἵτινες σχηματίζουν τὰς
ὑποχερσονήσους οὕτως εἰπεῖν *Παλλήνην* (Κασσάνδραν), *Σιθωνίαν* (Λογ-

¹ Ἀπέχουσιν ἀλλήλων οἱ κόλποι οὗτοι περὶ τὰ 64 χιλ. ἐκ τούτων τὰ 46
κατέχουσιν αἱ ῥηθεῖσαι λίμναι καὶ ὁ Ῥήχιος ποταμός, τὰ δὲ 18 ἢ ἕξ ἢ ἑπτὰ ἢ
μεταξὺ τούτων κειμένη. Ἡ μεταξὺ τῶν λιμνῶν ἀπόστασις εἶναι 8 περίπου
χιλιόμετρα, τὸ δὲ ὕψος τοῦ ἐδάφους δὲν ἐπιτρέπει καὶ οὔτε τὴν ὑπόθεσιν τῆς
ἐνώσεως αὐτῶν, ἐκτὸς ἂν ὑπάρχῃ ὑπόγειός τις τοιαύτη.

² Ἡ λίμνη αὕτη ἔχει τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς ὄχθης αὐ-
τῆς κειμένου χωρίου Ἅγιος Βασίλειος. Δὲν εἶναι δὲ ἐξ ἐκείνων, αἵτινες παρο-
ρῶνται εἴτε ἐκ τῆς σμικρότητος ἢ ἐλλείψει ἐνδιαφέροντος. Εἰς τοὺς ἐπισκε-
πτομένους αὐτὴν γεννᾶται ἀμέσως ἢ ἀπορία πῶς αὕτη ἔμεινεν ἀνώνυμος.
Ἡτύχησεν ὅμως τὴν ἀπορίαν ταύτην νὰ λύσῃ ὁ Δανὸς ἀρχαιολόγος κ. Κ.
Κίγκ καὶ δι' ἐπιστολῆς του ἐκ Κοπεγχάγης τῆς 9 Σεπτεμβρίου τοῦ 1893
πρὸς τοῖς ἄλλοις μοὶ λέγει. «Κατέγεινα λοιπὸν πρῶτον εἰς παλαιογραφικὰς
μελέτας ἐν τῷ Ἅγιῳ Ὄρει, ὅπου εὑρον πολῦτιμον ἔγγραφον περὶ τῆς Μα-
κεδονικῆς Χερσονήσου κατὰ τὸν ἕνατον Μ. Χ. αἰῶνα. Τὸ ἔγγραφον τοῦτο
εἶναι «Βίος καὶ πολιτεία τοῦ Ἀγίου Εὐθυμίου τοῦ νέου ἐν Θεσσαλονίκῃ»
συγγραφεῖς παρὰ τοῦ Ἀγίου Βασιλείου τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἐν Θεσσαλονίκῃ
τῷ 862 περίπου Μ. Χ. . . . . Μεταξὺ ἄλλων πληροφοριῶν εὑρον
ἐκεῖ καὶ τὸ ἀρχαῖον ὄνομα τῆς λίμνης τοῦ Ἀγίου Βασιλείου. Εἶναι ἡ *Κο-
ρωνεῖα Λίμνη*.»

κὸν καὶ Ἀκτὴν (Ἀγ. Ὀρος). Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τούτων σχηματίζονται οἱ εὐρεῖς καὶ ὠραῖοι κόλποι· ὁ *Τορωναῖος* ἢ τῆς Κασσάνδρας μεταξὺ Παλλήνης καὶ Σιθωνίας καὶ ὁ Σιγγιτικὸς (ἢ Ἀγ. Ὀρους) μεταξὺ Σιθωνίας καὶ Ἀκτῆς. Καθ' ἅπασαν τὴν παραλίαν ἀπὸ τοῦ κόλπου τῆς Θέρμης μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ῥηγίου ποταμοῦ εἰς τὸν Στρυμονικὸν κόλπον, ὅστις ἐκρέει ἐκ τῆς Βόλβης Λίμνης, ἔκειντο ὑπερπεντήκοντα πόλεις καὶ πολίχλαι Ἑλληνίδες, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ πλεῖσται ἦσαν ἀποικίαι τῶν Χαλκιδίων τῆς ἐν Εὐβοίᾳ Χαλκίδος. Ἐνεκα τούτου δὲ καὶ ἅπασα ἡ παραλία αὕτη χώρα *Χαλκιδικὴ* ἰδίως ὠνομάζετο. Τὸ ὄνομα τοῦτο πολὺ ἀργὰ ὑπὸ τῶν νεωτέρων εἰς ἅπασαν ἀπεδόθη τὴν χερσόνησον, ὅπερ καὶ ἐπεκράτησεν οὕτως, ὥστε, ὅταν γίνηται λόγος περὶ *Χαλκιδικῆς*, νὰ ὑπονοῆται ἡ *Χερσόνησος*.

Ἐκ τῶν ἐν τῇ Χαλκιδικῇ πόλεων ἡ ἀρχαιοτέρα καὶ σημαντικωτέρα πασῶν ἦτον ἡ *Ὀλυνθος*, ἣτις κατέστη ὀνομαστὴ καὶ ἔνδοξος διὰ τοὺς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνάς της καὶ ἐκτήσατο πλοῦτον καὶ δύναμιν, ὥστε ἡ συμμαχία αὐτῆς καὶ ἀπὸ βασιλεῖς ἀκόμη ἦτο περιζήτητος.

Ἡ πόλις ἔκειτο ἐνδότερον τοῦ μυχοῦ τοῦ Τορωναίου κόλπου πρὸς Βορρᾶν εἰς τόπον ἔξοχον καὶ ὑψηλὸν καὶ κατὰ τὴν γνώμην πάντων σχεδὸν ὅσοι περὶ αὐτῆς ἔγραψαν, ἐπὶ τῆς θέσεως ὅπου νῦν τὸ χωρίον *Ἀγιομάμας*.

Ἄς ἴδωμεν ἤδη κατὰ πόσον ἡ θέσις αὕτη ἀνταποκρίνεται πρὸς ὅσα οἱ ἀρχαῖοι ἀναφέρουσι, σχετίζοντες τὴν θέσιν αὐτῆς πρὸς ἄλλας παρακειμένους πόλεις γνωστάς, τῶν ὁποίων ἡ θέσις εἶναι ἤδη ὠρισμένη καὶ ἀνεπίδεκτος ἀμφιβολίας τινός.

Ἀπεῖχε λοιπὸν ἡ *Ὀλυνθος* τῆς μὲν *Ἀπολλωνίας* κειμένης πρὸς Βορρᾶν, ὅπου νῦν ὁ Πολύγυρος, σταδίους ἐνενήκοντα (90), τῆς δὲ *Ποτιδαίας* κειμένης πρὸς Νότον ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Παλλήνης σταδίους ἐξήκοντα (60), τῆς δὲ ἐπὶ τοῦ μυχοῦ τοῦ Τορωναίου κόλπου ἐπιθαλασσίῳ *Μηκυβέρνης* σταδίους εἴκοσιν (20)¹. Τὰ τρία ταῦτα σημεῖα ἢ καὶ τὰ δύο ἀκόμη ἀρκοῦσι νὰ προσδιορίσωσιν ἀκριβῶς τὴν θέσιν τῆς Ὀλύνθου χωρὶς νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ἀπαραίτητα τινὰ πλεονεκτήματα, τὰ ὁποῖα καθιστῶσιν ἀνεξάρτητον καὶ ἰσχυρὰν μίαν πόλιν.

¹ Θουκυδ. Α. 63. Ξενοφ. Ἑλλ. Ἱστορία Ε. Β. 12. Στραβ. Ζ. 330 Ἡρόδ. Ζ. 122. Μακεδ. Δήμιτσα 371—52.

Ὁ Ἀγιομάμας κτήμα τοῦ ἐκ Σερρῶν Μιχαήλ-βου κείται πρὸς τὰ ἀνατολικά πλάγια λοφοειδοῦς δειράδος κατερχομένης ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον. Ἡ δειράς αὕτη παραφυὰς τοῦ Καλώρου ὄρους (τῆς Βάβδου) κατερχομένη ταπεινοῦται, διέρχεται τὸν ἰσθμὸν τῆς Παλλήνης καὶ διασχίζει ὅλην τὴν Χερσόνησον ὑψουμένη εἰς ὄρος, τῆς Κασσάνδρας καλούμενον. Ἀνατολικῶς ταύτης ἑτέρα δειράς ταπεινότερα καὶ παράλληλος τῇ πρώτῃ κατερχομένη ἀπολήγει εἰς λόφον βραχῶδη πρὸ τοῦ χωρίου « Μυριόφυτον » ἐπὶ τῆς πεδιάδος. Ποτάμιον ἔχον τὰς πηγὰς ἐκ τοῦ Χολομῶντος (Εὐζώνου) καὶ Καλώρου διαρρέει τὴν στενὴν κοιλάδα, ἣν αἱ δειράδες αὗται σχηματίζουσι, διέρχεται τὰ χωρία *Μεριανά*, *Μυριόφυτον* καὶ *Ἀγιομάμαν* ἐπὶ τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ ὄχθης κείμενα· κάτωθεν ὁμῶς τοῦ Μυριοφύτου στρέφεται ὀλίγον πρὸς ἀνατολὰς καὶ ἀφίνει δεξιᾶ τὸν Ἀγιομάμαν δύο χιλιόμετρα περίπου καὶ χύνεται εἰς τὸν Τορωναῖον κόλπον εἰς ἀπόστασιν 3 χιλιομέτρων ἀπὸ τοῦ χωρίου Ἀγιομάμα. Τὸ ποτάμιον τοῦτο λαμβάνει τὰ ὀνόματα τῶν χωρίων ἐναλλάξ δι' ὧν διέρχεται, ἀλλὰ κοινῶς γνωρίζεται ὑπὸ τὸ ὄνομα Βατόνια ἐκ τῆς θέσεως τοῦ ὄρους, ἐφ' οὗ ἔχει τὰς πηγὰς του, ἢ Ὀλυνθιακός.

Τὸ χωρίον κείται, ὡς εἵπομεν, εἰς τοὺς πρόποδας τῆς δειράδος πρὸς ἀνατολὰς καὶ ἐπὶ τῶν ὄχθων τῆς κοίτης χειμάρρου, ὅστις ποτὲ δὲν εἶχε διαρκῶς ὕδωρ. Εἰς τὸ μέσον τῆς κοίτης εἶναι δύο φρέατα μὲ κάλλιστον ὕδωρ, ἐξ ὧν καὶ τὸ χωρίον ἀρδεύεται. Σύγκειται ἐξ 70 οἰκογενειῶν, αἵτινες κατοικοῦσαι πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων καλλιεργοῦσι τὰ κτήματά των, τὰ ὅποια ἕκαστος ὡς ἰδικά του θεωρεῖ. Τὸ οἶκημα τοῦ ἰδιοκτῆτου εἰς τὸ ἄκρον τοῦ χωρίου κείμενον εἶναι εὐρύχωρον καὶ πρὸ αὐτοῦ μεγάλη αὐλὴ ἐκτείνεται, ὅπου ὑπάρχουν αἱ ἀποθήκαι καὶ ἄλλα μικρὰ οἰκήματα καὶ σταῦλοι καὶ μέγα φρέαρ.

Ἐντὸς τῆς αὐλῆς καὶ τῆς ἰδιαιτέρας τοῦ οἰκήματος εἶναι τοποθετημένα διάφορα εὐρήματα ἀρχαῖα, τὰ ὅποια κατὰ καιροὺς ἀνεκαλύφθησαν ἐντὸς καὶ περίξ τοῦ χωρίου ὑπὸ τῶν χωρικῶν. Εἶναι δὲ ταῦτα πολλὰ μάρμαρα κτιρίων, στῆλαι ἀναθηματικαὶ ἐνεπίγραφοι, ἐπιτύμβιοι πλάκες, ὠραῖον ἐπὶ πλακὸς ἀνάγλυφον παιδός, δύο κεφαλαὶ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς ὠραίας τέχνης, ἓν μαρμαρίνον δοχεῖον, τὸ ὅποιον ὑποθέτουσιν ὡς θησαυροφυλάκιον καὶ ἄλλα τετράγωνα μάρμαρα $8-10/00$ τοῦ μέτρου πάχους, δι' ὧν ἦτο ἐστρωμένον τὸ ἐσωτε-

ρικόν κτιρίου τινός και ἄλλα συντρίμματα διαφόρων μαρμάρων, ἀγγείων και κεράμων, ὅσα ἢ ἀπ' αἰώνων ἀρχαιοκαπηλία δὲν εὔρε συμ- φέρον νὰ φέρη ἀλλαχοῦ· ἤδη εὐτυχῶς περισυλλέγονται και φυλάσσονται, ὅσα διαφεύγουσι τῶν περιφερομένων ἀρχαιοκαπήλων τὴν προσο- χήν, διότι και τὸ ἐμπόρευμα τοῦτο περιῆλθεν ἀτυχῶς εἰς τῶν Ἑβραίων τὰς χεῖρας τὸ πλεῖστον.

Πρὸς μεσημβρίαν ἀκριβῶς τοῦ χωρίου φέρει ὁδός, φυσικὴ μὲν ὡς φαίνεται, ἀλλ' ἀμαξιτός, ἔνθα ἀρχαιοθὲν και χεῖρες ἀνθρώπων εἰργά- σθησαν πρὸς ἰσοπέδωσιν εἰς τινὰ μέρη, κατ' εὐθείαν εἰς τὸν Ἴσθμὸν τῆς Παλλήνης τὴν ἀποικίαν τῶν Κορινθίων, τὴν *Ποτίδαιαν*. Εἰς ἀπό- στασιν δύο χιλιομέτρων περίπου ἀπὸ τοῦ χωρίου δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ κεῖ- ται τὸ Μετόχιον τοῦ Βατοπεδίου· ὀλίγον κάτωθεν αὐτῶν ἀριστερᾷ ἢ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Μάμα ἐπὶ ἐπιπέδου τινός κοίλου, ἔνθα και πανάρ- χαιον φρέαρ τετράγωνον μὲ ἀρχαῖον ἐπίσης ἐπιστόμιον. Πρὸ αὐτοῦ εἶναι ἐστραμμένον τὸ σκέπασμα ὠραίας και μεγάλης σαρκοφάγου, ὅπερ χρησιμεύει νὰ ποτίζωνται τὰ ζῷα.

Αὐτόθι γίνεται μεγάλη πανήγυρις, ἔνθα ἐκ τῶν πέριξ και ἐξ ἀπω- τάτων μερῶν τῆς Χαλκιδικῆς συνέρχονται τὴν 2 Σεπτεμβρίου ἐκά- στου ἔτους. Εἶναι δὲ ἡ ἑορτὴ αὕτη τοπικὴ και ἐξ ἐκείνων, ἃς οἱ κα- λόγηροι ἐπενόησαν ἐκμεταλλεῦμενοι τὸ θρησκευτικὸν τῶν κατοίκων αἶσθημα, ἐπροϊκίζον δὲ οἱ εὐλαβεῖς δι' ἀφιερωμάτων και δωρεῶν, τὰ ὅποια μετὰ ταῦτα ἐχρησίμευον ὡς ἀφορμὴ ἀρπαγῶν και καταπα- τήσεων και οὕτως οἱ κάτοικοι εὐρέθησαν ἀπογυμνωμένοι κτημάτων και γαιῶν. Τὰ πάντα περιέβαλον μὲ θρησκευτικὴν χροιάν και εἰς πάντα ἔθεσαν και ἔν ὄνομα ἁγίου, ἵνα ἀπομακρύνωσι πάντα ἔχοντα ἀξιώσεις ἐπὶ τινος ἐξ αὐτῶν. Ἐκ τῆς ἐκκλησίας ταύτης ἔλαβε και τὸ χωρίον τὸ ὄνομα *Ἁγιομάμας*.

Τὸ χωρίον, ὡς εἶπομεν, κεῖται εἰς τοὺς πρόποδας τῆς δειράδος ἐπὶ ἐδάφους ἐπικλινοῦς πρὸς ἀνατολὰς· ἐκ δυσμῶν περιβάλλεται ὑπὸ λόφων και διασχίζεται ὑπὸ χειμάρρου, ὁ ὀρίζων πρὸς ἀνατολὰς και μεσημ- βρίαν ἐκτείνεται λαμπρὸς και μακρὰν φαίνεται ἡ θάλασσα· ἔμπροσθεν τοῦ χωρίου εἶναι κῆπος μὲ πολλὰ δένδρα και τῷ ἐρχομένῳ ἐξ ἀνατολῶν παρουσιάζει ὄψιν πολίχνης ἀξιοθαύμαστον, τῷ δὲ ἐκ δυσμῶν ἐρχομένῳ ἐντελῶς ἀποκρύπτεται και ἀποτόμως ἐμφανίζεται ὡς πλησιάζη τις.

Ἐκ τῶν εὐρεθέντων και σωζομένων ἀρχαιολογικῶν εὐρημάτων,

ἄτινα ἀνωτέρω περιεγράψαμεν, ἐκτὸς τῶν φυγαδευθέντων τὰ ὅποια θὰ ἦσαν βεβαίως καὶ πολλὰ καὶ καλὰ, καὶ ἐκ τῶν καθ' ἐκάστην ἀνακαλυπτομένων, πάντες σχεδὸν εἰκάζουσι καὶ δικαίως ὅτι αὐτόθι ἔκειτο ἡ μεγαλητέρα καὶ σημαντικωτέρα πόλις τῆς Χαλκιδικῆς ἡ *Ἔολυνθος* καὶ ἡ θέσις αὐτῆς θεωρεῖται πλέον ὠρισμένη καὶ ἀναμφισβήτητος.

Πολὺ τολμηροὶ θὰ φανῶμεν, ἐὰν ἐναντίον ὄλων τῶν γνωμῶν εἴπωμεν ὅτι τὸ χωρίον οὐδὲν παρουσιάζει τῶν προαπαιτούμενων πλεονεκτημάτων, ὅπως ἐφελκύσῃ τὴν προσοχὴν τῶν πρώτων οἰκιστῶν αὐτῆς καὶ μάλιστα πόλεως, ἥτις ὡς ἐκ τῆς θέσεως τοῦ πλούτου καὶ τῆς ἰσχύος κατέστη ὀνομαστή καὶ περιβλεπτος. Ἡ *Ἔολυνθος* πολλάκις ἀπέκρουσε καὶ κατετρόπωσε τοὺς ἐχθροὺς αὐτῆς πρὸ τῶν τειχῶν τῆς· ἀλλ' οὐδαμοῦ οὔτε ἐν τῷ χωρίῳ οὔτε εἰς τὰ πέριξ αὐτοῦ φαίνονται ἴχνη τειχῶν, οὔτε θέσις τις φύσει ὄχυρὰ τοιαύτη, δικαιολογοῦσα τὴν ὑπαρξίν πόλεως· ἐκτὸς τούτου δὲ ἀπίθανον καὶ ἀδύνατον θεωρῶ τὸν οἰκισμὸν τοιαύτης μάλιστα πόλεως καὶ ἐπὶ τόπου ἀνύδρου, ἧς ἡ ἄρδευσις νὰ γίνηται διὰ φρεάτων καὶ μάλιστα ὀλίγων. Τὸ ἐπικλινὲς τοῦ ἐδάφους τοῦ χωρίου δὲ ἐπιτρέπει τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ὁ *Ἔολυνθιακὸς* ποταμὸς διήρχετό ποτε ἐντὸς τοῦ χωρίου ἢ καὶ πλησίον αὐτοῦ, ὅπως εἰς ἄλλας συμβαίνει ἀρχαίας πόλεις (*Σερμύλη* κτλ.), ὅπου οἱ ποταμοὶ ἠλλαξαν κοίτην. Μένει τώρα νὰ ἐξετάσωμεν κατὰ πόσον ἡ θέσις αὕτη συμβιβάζεται ὡς πρὸς τὴν σαφῆ καὶ ὠρισμένην ἀπόστασιν τῆς *Ἔολύνθου* ἀπὸ τῆς γνωστῆς καὶ ἀφιλονικήτου *Ποτιδαίας* τῆς ἐπὶ τῷ ἰσθμῷ τῆς Παλλήνης κειμένης. Ἀπεῖχεν αὕτη τῆς *Ποτιδαίας* σταδίους ἐξήκοντα (60) ἤτοι χιλιόμετρα (N. Στάδια) ἔνδεκα καὶ Μέτρα ἑκατὸν (11,100), ἐνῶ τὸ χωρίον *Ἀγιομάμας* ἀπέχει μόνον ἑπτὰ (7) χιλιόμετρα ἤτοι στάδια 44 περίπου. Τῆς δὲ *Μηκυβέρνης* τῆς ἐπὶ τοῦ μυχοῦ τοῦ *Τορωναίου* κόλπου κειμένης, ἥτις καὶ ὡς ἐπίνειον τῆς *Ἔολύνθου* ἐθεωρεῖτο, ἀπέχεε σταδίους εἴκοσιν (20) ἤτοι χιλιόμετρα 3,700, ἐνῶ ὁ *Ἀγιομάμας* ἀπέχει σήμερον ἕξ (6) χιλιόμετρα· ἤτοι σταδίους 32 1/2.

Τῆς *Ἀπολλωνίας* ἀπέχεε σταδίους ἐνενήκοντα (90), ἀλλ' ἡ θέσις τῆς πόλεως ταύτης δὲν εἶνε γνωστή. Ἐὰν πράγματι ἡ πόλις αὕτη ἔκειτο, ὅπου ὁ *Πολύγυρος*¹, ἡ αὐτὴ παρατηρεῖται διαφορά. Ἄλλως

¹ Ἀπολλωνίαν ἐννοοῦμεν τὴν ἐπὶ τῆς *Μεσημβρινῆς* πλευρᾶς τῆς *Χερσονήσου* καὶ οὐχὶ τὴν πρὸς *Βορρᾶν* παρὰ τὴν *Βόλβην* λίμνην.

τε ὁ προσδιορισμὸς τῆς θέσεως τῆς *Ὀλύνθου* εἶνε πολὺ εὐκόλος, ὡς καὶ μαθηματικῶς ἀποδεικνύεται. Αἱ τρεῖς πόλεις *Ποτίδαια*, *Μηκύβερνα* καὶ *Ὀλυνθος* ἀποτελοῦσι τρίγωνον. Τούτου ἔχομεν δύο σημεία γνωστὰ τὴν *Ποτίδαιαν* καὶ *Μηκύβερναν*, ἐπομένως καὶ τὴν ἐνοῦσαν αὐτὰς γραμμὴν, ἐξ ἄλλου ἔχομεν καὶ τὸ μῆκος τῶν δύο ἄλλων πλευρῶν· ὅπου λοιπὸν τὰ ἄκρα τῶν δύο τούτων γραμμῶν συναντηθῶσι, προσδιορίζουσιν ἀκριβέστατα τὴν θέσιν τῆς *Ὀλύνθου*. Μετὰ τὰς παρατηρήσεις ταύτας ἀποφαινόμεθα ὅτι ἡ *Ὀλυνθος* ἀλλοῦ ποῦ ἔκειτο.

Πρὸς Βορρᾶν τοῦ χωρίου *Ἀγιομάμα* καὶ εἰς ἀπόστασιν τριῶν καὶ ἡμίσεος χιλιομέτρων (50 λεπτὰ τῆς ὥρας) κεῖται τὸ χωρίον *Μυριοφύτου*. Ἡ ὁδὸς φέρει κατ' εὐθείαν καὶ φαίνεται ἐξ *Ἀγιομάμα*. Περὶ τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ ὑπάρχει λόφος ἢ *Τοῦμπα* ὠρειδῆς, ὕψους δέκα περίπου μέτρων, ἐπίπεδος πρὸς τὰ ἄνω μὲ δύο κορυφὰς εἰς τὰ ἄκρα καὶ μήκους 150 βημάτων. Ὁ λόφος οὗτος φαίνεται φυσικὸς, καλὸς ὅμως παρατηρητῆς θὰ ἴδῃ ὅτι εἶναι καθ' ὀλοκληρίαν τεχνητός. Εὐρίσκονται ἐπ' αὐτοῦ τεμάχια ἀγγείων καὶ κεράμων ἀρχαίας καὶ καλῆς τέχνης. Ἦτον ὡς φαίνεται ὄχυρὸν ἢ ἀκρόπολις παρακειμένης τινὸς πολίχνης. Ἄνω τοῦ λόφου τούτου πρὸς Βορρᾶν πάντοτε κεῖται τὸ *Μυριοφύτου* εἰς τὸ στόμιον κοιλάδος στενῆς, ἣτις πρὸς Δυσμὰς μὲν κλείεται ὑπὸ τῆς αὐτῆς δειράδος, ὑψηλοτέρας καὶ ἀποτόμου ἐνταῦθα, πρὸς ἀνατολὰς δὲ ὑπὸ τῆς χθαμαλωτέρας, ἣτις λήγει εἰς τὸν ἀπότομον βράχον πρὸ τοῦ χωρίου *Μυριοφύτου*, ὅπου ἡ στενὴ κοιλὰς ἀνοίγεται καὶ ἀποτελεῖ τὴν πρὸς τὴν θάλασσαν πεδιάδα, ἣτις *Πεδιὰς τῆς Ὀλύνθου* ἐλέγετο. Τὸ ποτάμιον τοῦτο ὅπερ διατρέχει τὴν κοιλάδα ἐξέρχεται μετὰξὺ τοῦ *Μυριοφύτου* καὶ τοῦ πρὸς Ἄνατ. λόφου, ὅστις *Μεγάλη Τοῦμπα* ὑπὸ τῶν κατοίκων καλεῖται.

Τὸ *Μυριοφύτου* ἐν τῷ μέσῳ δάσους μορεῶν κείμενον καὶ ἀμπέλων καὶ ἄλλων καρποφόρων δένδρων, ἐξ ὧν ἴσως καὶ τὸ ὄνομα ἔλαβε¹, παρουσιάζει τῷ εἰσερχομένῳ θεῖαν ὠραίαν καὶ εὐάρεστον. Ὁ πρὸ αὐτοῦ λόφος ἢ *Μεγάλη Τοῦμπα* εἶναι φυσικὸς βραχώδης καὶ ἔχει ὕψος δέκα μέτρων περίπου καθέτως ὑψούμενος. Ὄρειδῆς τὸ σχῆμα εἶναι ἄνω ἐπίπεδος μὲ ἐλαφρὰν πρὸς μεσημβρίαν κλίσιν. Τῷ ἐξ ἀνα-

¹ Ἡ *Μορεόφυτον* ἐκ τοῦ ἐπικρατοῦντος φυτοῦ, διότι ἐνταῦθα καλλιεργεῖται ἡ μέταξα.

τολῶν ἐρχομένῳ ἢ Τοῦμπα αὕτη φαίνεται μακρόθεν ὡς φρούριον τε-
χνητὸν καὶ εἶναι ὀχυρώτατον οὐδεμίαν ἔχον ἀνάβασιν ἢ ἐκ τῆς Ἀνα-
τολικῆς πλευρᾶς, ὅπου ὑπάρχει καὶ κοιλότης τις καὶ ἡ ὁδὸς δι' ἧς καὶ
σήμερον ἀνέρχονται οἱ βουλόμενοι καὶ οἱ καλλιεργοῦντες τὴν ἐπιφά-
νειαν αὐτῆς. Ἡ ἐπιφάνεια ἔχει μῆκος μὲν ἑξακόσια (600) ὡς ἔγγιστα
μέτρα, πλάτος δὲ περὶ τὸ μέσον διακόσια πενήκοντα (250). Ὁ πο-
ταμὸς, ὅστις διαρρέει τὴν κοιλάδα, Σάνθανος τὸ πάλαι ἐκαλεῖτο ἢ
Ὀλυνθιακός. Διὰ μέσου τοῦ χωρίου καὶ τῆς Τούμπας διερχόμενος δι'
ἐλιγμῶν φέρεται πρὸς τὸν λόφον, οὔτινος δις τοὺς πρόποδας βρέχει.

Ἐξερχόμενος εἰς τὴν πεδιάδα πλησιάζει πρὸς τὸν μεταξὺ Μυριοφύ-
του καὶ Ἀγιομάμα λόφον, ὃν ἀνωτέρω περιεγράψαμεν, καὶ στρεφό-
μενος ὀλίγον πρὸς ἀνατολὰς χύνεται εἰς τὴν θάλασσαν.

Ὁ ποταμὸς οὗτος ἐχύνετο ἄλλοτε εἰς τὴν λίμνην, νῦν δὲ ἔλος,
ὅπερ κεῖται παρὰ τὴν θάλασσαν. Οὗτος διὰ τῆς ἰλύος τοῦ ἐσχημάτισε
προσχώσεις, ἢ δὲ θάλασσα διὰ τῶν κυμάτων καὶ τῆς ἀνασυρομένης
ἄμμου ἀπέφραξε τὸ στόμιον, δι' οὗ ἄλλοτε συνεκοινώνει καὶ ἐχύνετο
εἰς αὐτήν. Ἐπειδὴ δὲ παρὰ τὴν λίμνην ταύτην εὐρέθησαν τὰ θεμέλια
πολλῶν οἰκοδομημάτων, τὸ ἔδαφος τῶν ὁποίων ἦτο ἐπεστρωμένον διὰ
μεγάλων τετραγωνικῶν μαρμάρων, ἐξ ὧν πολλὰ μετεφέρθησαν εἰς τὸ
οἶκημα τοῦ ἰδιοκτήτου (Κονάκι), καταλήγω εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ
λιμνοθάλασσα αὕτη ἀπετέλει μικρὸν λιμένα ἀσφαλῆ, εἰς τὸν ὁποῖον
οἱ Ὀλύνθιοι ἐφύλαττον τὰ πλοῖά των ἢ ἀνέσυρον αὐτὰ καὶ ἦτο οὗ-
τως εἰπεῖν τὸ ἐπίνειον ἢ τὸ νεώριον αὐτῶν καὶ τὰ ἀνευρεθέντα κτίρια
ἦσαν οἱ νεώσοικοι, εἰς τοὺς ὁποίους τὰ προεφύλαττον ἀπὸ τὴν ἐπή-
ρειαν τῶν βροχῶν καὶ τοῦ ἡλίου. Ἡ διὰ τῶν αἰώνων κατεργασία καὶ
ἡ ἀποξήρανσις πολλῶν λιμνῶν καὶ λιμένων διὰ τῆς προσχώσεως καὶ
κατακαθίσεως τῆς ἰλύος τῶν ποταμῶν καὶ τῶν χειμάρρων εἰς πλεῖ-
στα μέρη οὕτως ἐπετελέσθη. Ὅμοιον τούτου τὸ εἰς τὸν μυχὸν τοῦ
Θερμαϊκοῦ κόλπου ἔλος (Γκιόλ), τὸ ὁποῖον ἀλλαχοῦ περιεγράψαμεν.

Τοιαύτης λοιπὸν οὔσης τῆς Μεγάλης Τούμπας, ἥτις καίτοι φυσικὴ
εἶναι ὁμοία ταῖς τεχνηταῖς καὶ κατὰ τὸ σχῆμα καὶ τὴν λοιπὴν διά-
ταξιν, ἀληθὲς τῆς φύσεως ὀχυρόν, ἐπὶ τῆς ὁποίας πρόσθετος ἐργασία
φαίνεται ὁ χωρισμὸς αὐτῆς ἀπὸ τῆς δειράδος καὶ ἡ κατασκευὴ ἀνό-
δου ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς, περιρροεμένη ὑπὸ τοῦ Σανδάνου
ποταμοῦ καὶ ἔχουσα πρὸς δυσμὰς μὲν τὴν ὠραίαν κοιλάδα τοῦ Μυ-

ριοφύτου κατάφυτον ἀπὸ μορέας καὶ ἀμπέλους, πρὸς ἀνατολὰς δὲ καὶ μεσημβρίαν ἐκτεταμένως πεδιάδας, ἔχουσα οὕτως ἐκ φύσεως ὅλα τὰ προσόντα διὰ τὴν καταστροφήν τοὺς ἐνοικοῦντας αὐτὴν μεγάλους καὶ ἰσχυρούς, ἦτο ἀδύνατον νὰ παρίδωσιν οἱ τότε κάτοικοι τῶν μερῶν τούτων τὰ μεγάλα καὶ λαμπρὰ τῆς θέσεως ταύτης πλεονεκτήματα. Τὰ δὲ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς, ἣτις νῦν καλλιεργεῖται καὶ σπεύρεται, εὐρισκόμενα ἀπειράριθμα κεράμων, ἀγγείων καὶ ἄλλων ἀντικειμένων συντρίμματα δὲν ἀφίνουσι καμμίαν ἀμφιβολίαν ὅτι αὕτη κατῳκεῖτό ποτε. — Ἐνταῦθα ἔκειτο ἡ Ὀλυνθος, ἐπὶ δὲ τῆς περιγραφείσης Μεγάλης Τούμπας ἡ Ἀκρόπολις αὐτῆς.

Ἀπέχει τῆς Ποτιδαίας ἡ Μεγάλη Τούμπα ἑνδεκα (11) ὡς ἔγγιστα χιλιόμετρα ἦτοι σταδίους 60 ἀκριβῶς, τῆς δὲ Μηκυβέρνης 4 χιλιόμετρα περίπου ἦτοι περὶ τοὺς 20 σταδίους¹.

Ἡ ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως ταύτης θεὰ τῶν πέριξ εἶναι ὠραία καὶ μεγαλοπρεπής, πρὸς Βορρᾶν ὑψοῦνται μακρὰν τὰ σύδενδρα καὶ κατὰ μαυρα ὄρη τοῦ Βάβδου (Καλώρου ὄρους), πρὸς ἀνατολὰς ἐκτείνεται ἡ πεδιάς μέχρι Μηκυβέρνης καὶ πέραν ἀκόμη μὲ τὰς πρὸς Β. καὶ Ἀνατολὰς ἐλαφρὰς τοῦ ἐδάφους κυμάνσεις, ὅπου εἶναι διεσπαρμέναι αἱ καλύβαι τοῦ Πολυγύρου καὶ τῶν ἄλλων χωρίων, ἔνθα διαμένουσιν οἱ καλλιεργηταὶ τῆς γονίμου ταύτης χώρας. Πρὸς Μεσημβρίαν ἐκτείνεται ἡ ὠραία καὶ ἐπίπεδος πεδιάς τῆς Ὀλύνθου καὶ πέραν ταύτης ἐξαπλοῦται ὁ εὐρὺς καὶ μεγαλοπρεπὴς κόλπος τῆς Κασσάνδρας. Πρὸς Δυσμᾶς μόνον φράττουσι τὴν θεῖαν ἐλαφρὰ ὑψώματα, τὰ ὅποια βαθεῖαι διαυλακοῦσι *θεμματιαί*.

Ὁ Πλούταρχος ἀναφέρει ὅτι² «ὁ Φίλιππος θέλων νὰ ἐκπορθήσῃ Μεθώνην καὶ Ὀλυνθον³ καὶ βιαζόμενος νὰ διαβῆ ἐπὶ τῷ Σανδάνῳ

¹ Ἡ διαφορὰ μέτρων τινῶν ἀπὸ τῆς Ὀλύνθου εἰς Μηκυβερναν προκύπτει ἐκ τῶν σημείων, διότι ὡς τοιαῦτα λαμβάνουν τὰς ἀκροπόλεις αὐτῶν, ἐνῶ ἡ Ὀλυνθος ἔκειτο ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς ὅπου καὶ ἡ ἀνοδος, ἐξηπλοῦτο δὲ πρὸς Ἀνατολὰς, ἐνῶ ἡ Μηκυβερνα ἔχουσα τὴν ἀκρόπολιν ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἐξετείνετο Βορειοδυτικῶς, ὡς πολλὰ σημεῖα τοῦτο δηλοῦσι.

² Πλούτάρχ. Παράλλ. Βίοι VIII.

³ Ἴσως «μετὰ τὴν (ἐν Πιερίᾳ) Μεθώνην καὶ τὴν Ὀλυνθον». Ἡ ἐν τῷ κειμένῳ γραφὴ ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ θέσουν καὶ ἄλλην ἐν τῇ Χαλκιδικῇ παρὰ τὴν Ὀλυνθον Μεθώνην οὐδαμοῦ ἀναφερομένην.

ποταμῷ πέραν, ὑπό τινος τῶν Ὀλυνθίων Ἀστέρος ὀνόματι ἐτοξεύθη τὸν ὀφθαλμὸν εἰπόντος κτλ.» Ὁ Φίλιππος διὰ νὰ μεταβῆ εἰς ἐκπόρθησιν τῆς Ὀλύνθου ἐκ τῆς Μεθώνης τῆς ἐν Πιερίᾳ, ἐπορεύετο ἐκ Δυσμῶν πρὸς Ἀνατολὰς καὶ διὰ νὰ τοξευθῆ ὑπὸ τοῦ Ἀστέρος κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ θὰ εἶπῃ ὅτι οὗτος ἔρρεε πλησίον τῆς Ὀλύνθου καὶ ἐξ αὐτοῦ μανθάνομεν ὅτι Σάνδανος ἐκαλεῖτο, ὅπερ ἀκριβέστατα συμβιβάζεται πρὸς τὴν τοπογραφίαν, ἣν παραθέτομεν, καὶ πιστοποιεῖ οὕτως εἰπεῖν τὴν ὑπόθεσιν ἡμῶν ὅτι ἡ Ὀλυνθος ἔκειτο ἐπὶ τῆς Μεγάλῃς Τούμπας, ἣτις κεῖται ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ.

Ἐὰν δὲ παραδεχθῶμεν τὴν γνώμην τῶν ἄλλων, ὅτι ἡ Ὀλυνθος ἔκειτο ὅπου τὸ χωρίον Ἀγιομάμας, τότε ὁ Φίλιππος ἐρχόμενος πρὸς ἐκπόρθησιν αὐτῆς ἠθέλην ἀπαντήσῃ τὴν Ὀλυνθον πρῶτον καὶ εἶτα τὸν ποταμὸν, διότι τὸ χωρίον κεῖται ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης καὶ μακρὰν αὐτοῦ, ἐκτός ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι ἤρχετο ἐκ τοῦ ἀντιθέτου μέρους· ἀλλὰ καὶ τότε τὸ βέλος τοῦ Ἀστέρος ἦτο ἀδύνατον νὰ φθάσῃ τόσῳ μακρὰν, ἐὰν ἐτοξεύθη ἐκ τῆς Ὀλύνθου.

Αὐτόθι εὐρισκόμενός τις καταλαμβάνεται ὑπὸ ἀθυμίας καὶ ἀρρήτου τινὸς συναισθήματος, ὅταν μάλιστα ἀναλογισθῆ, ὅτι ἐπὶ τοῦ τόπου τούτου τόσα ἐχύθησαν αἵματα καὶ εἰς ποίαν ἔφερε σύγχυσιν καὶ ἀπελπισίαν ἡ τύχη τῆς πόλεως ταύτης τὴν δημοκρατίαν τῶν Ἀθηναίων, τὰ ἀτυχήματα τῆς ὁποίας ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τὸν τότε μέγαν πατριώτην καὶ ρήτορα Δημοσθένην τρεῖς νὰ ἐκφωνήσῃ λόγους Ὀλυνθιακοὺς καὶ τρεῖς νὰ προετοιμάσουν ἐστρατείας πρὸς διάσωσιν τῆς τῶν Ἀθηναίων συμμάχου πλουσίας καὶ ὀχυρᾶς Ὀλύνθου. Ἡ πόλις ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου διὰ προδοσίας τῷ 348 π. Χ. καὶ παρεδόθη τοῖς στρατιώταις εἰς διαρπαγὴν καὶ λεηλασίαν, οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῆς ὅσοι δὲν ἐπρόφθασαν νὰ φύγουν ἐξηνδραποδίσθησαν καὶ ἡ πόλις ἀνεσκάφη. Ἐκτοτε οὐδεὶς ἐγένετο ποτὲ λόγος οὐδ' ἀναφαίνεται που ἀναβιώσασα.

Ὁδὸς μεγάλη καὶ ἀμαξιτὸς ἔφερεν ἀπὸ τῆς Ὀλύνθου διὰ τοῦ Ἀγιομάμα καὶ τοῦ Βατοπεδινοῦ Μετοχίου εἰς Ποτίδαιαν (Πόρταις), ἣτις καὶ σήμερον καλῶς διατηρεῖται. Εἰς τὴν θέσιν τοῦ χωρίου Ἀγιομάμα, ὅπου τόσα εὐρίσκονται ἀρχαῖα, ὅλα σχεδὸν ἐπιτύμβια ἀναθήματα, πολὺ πιθανὸν νὰ ἦτο ἱερόν τι καὶ νεκροταφεῖον μέγα, ὅπως συνείθιζον

οἱ ἀρχαῖοι νὰ ἔχωσι ταῦτα ἐπὶ τῶν μεγάλων ὁδῶν καὶ θέσεις ὠραίας καὶ περιβλέπτους. Ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ, ὅπου ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Μάμα, ἐξ ἅπαντος ἦτο ἱερὸν ἀρχαῖον καὶ ναὸς τις, διότι καὶ τὰ ἐκεῖ εὐρήματα δὲν εἶνε ὀλίγα καὶ πανήγυρις τις θὰ ἐτελεῖτο κατὰ τὴν αὐτὴν μάλιστα ἐποχὴν, ὁπόταν παύουν ὅλαι αἱ γεωργικαὶ ἐργασίαι, τῆς ὁποίας ἀπήχησις εἶνε ἡ σημερινὴ τοπικὴ πανήγυρις τοῦ Ἁγίου Μάμα αὐτόθι μόνον γνωστοῦ. Διὰ τῆς ὁδοῦ ταύτης κατήρχοντο καὶ πρὸς τὴν θάλασσαν, ὅπου οἱ Ὀλύνθιοι εἶχον τὰ νεώριά των.

Ἡ ἔρευνα ὅλων αὐτῶν εἶνε ἔργον δυσχερὲς καὶ τολμηρόν, ἀλλ' ἡ ἐπὶ τόπου ἐξέτασις αὐτῶν νομίζω ὅτι δύναται νὰ φέρῃ τινὰ εἰς λογικὰ συμπεράσματα μὴ ἀπομακρυνόμενα πολὺ τῆς ἀληθείας.

Μ. Χρυδοχόος.

ΕΚ ΤΟΥ ΑΝΑ ΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑΝ ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟΥ ΜΟΥ (1896)

Ο ΠΙΝΔΟΣ ΚΑΙ Ο ΣΜΟΛΙΚΑΣ

(*Άνεκoinώθη εν συνεδριάσει του Φυσιoγνωστικου τμήματος*).

Ἐνωθεν τοῦ Βερατίου, ὡς κολοσσὸς ἐπιβλητικὸς καὶ φοβερὸς τὴν θεάν ἐξ ἀσβεστολίθου ὑψοῦται τὸ Τόμορον ὄρος, ἀπὸ τῶν ἀπροσίτων βράχων τοῦ ὁποίου ἡ ἀγέρωχος ἐθνικὴ ἰδέα τῶν Ἀλβανῶν Τόσκηδων ἵπταται ἀναμέσον ὄρέων καὶ πεδίων διὰ τοῦ εὗρου τῆς Σκιπερίας καὶ περιλαμβάνει δύο ὀρίζοντας. Ἐντεῦθεν ὁ Σκάρδος, ὁ φρουρὸς τοῦ Σερβισμοῦ· ἐκεῖθεν τὸ ὄρος Σμόλικας εἰς τὸν πράσινον, σκυθρωπὸν καὶ μυστηριώδη Πίνδον, ἀμφοτέρα διαφυγόντα καὶ ὀνόματι καὶ πράγματι τῶν χαλυβδίνων ὀνύχων τῆς Ἀλβανίας. Ὁ ὀρίζων τοῦ Τομόρου, ὅστις πρότερον δὲν εἶχεν ὄρια, καθίσταται ὀλονὲν συννεφώδης καὶ ὀλονὲν στενώτερος. Ὡ κλεινὴ καὶ παλαίγονος καὶ φίλη γῆ τῆς Σκιπερίας, περιφανὲς ἀτίθασον λείψανον πολιτισμοῦ ἐξαφανισθέντος ἐντὸς τοῦ ζόφου τοῦ χρόνου, ἡ ἀντιπροσωπεύουσα σήμερον τὸ ἀμαυρότερον σημεῖον τοῦ εὐρωπαϊκοῦ βίου, μεγάλη καὶ ἀδάμαστος πατρὶς λαοῦ ἰσχυροτάτου, σπεῦσε νὰ συμβουλευθῆς τὴν διαυγεστάτην εἰσέτι νοημοσύνην σου καὶ ἀναλογίσθητι ὅτι τὸ ἄγνωστον μέλλον βαδίζει ἐναντίον σου, ἐὰν δὲν ἐγερθῆς ἐκ τοῦ καταστρέφοντός σε ληθάργου, καὶ ἀπειλοῦντος νὰ σ' ἐξάλειψῃ ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν ἐθνῶν! Τὰ σύνορά σου, ἅτινα ἄλλοτε χάρις εἰς ἓνα τῶν ἀθανάτων υἱῶν σου ἐπερατοῦντο σχεδὸν ὑπὸ τοῦ Γάγγου, τῶρα εἶνε μηδαμινὰ καὶ καθ' ἐκάστην ἔτι μᾶλλον περιορίζονται καὶ μέλλουσιν ὅσον οὐπὼ νὰ ἐξαφανισθῶσιν. Ἐγέρθητι, ὦ ἔνδοξε Σκιπερία, κάλεσε εἰς συμβούλιον τοὺς ἀρχηγούς, λησμόνησε τὰς ἀδελφοκτόνους ἐκδικήσεις, καλλιέργησε τὴν γλῶσσάν σου καὶ τοὺς ἀγρούς σου καὶ τὰς χαριέσσας κοιλάδας σου. Τὸ ἄσπονδον μῖσος πρὸς τὰ ἔθνη τὰ περιβάλλοντά σε, τὸ αἷμα ὅπερ διαρκῶς χύνουσι τὰ τέκνα σου, καὶ οἱ ἀνωφελεῖς λόγοι

τῶν υἱῶν σου τῶν διεσκορπισμένων ἀνὰ τὸν κόσμον ἐγένοντο ἀφορμὴ τῆς ἐνεστώσης οἰκτρᾶς σου καταστάσεως, δὲν δύνασαι δὲ πλέον ν' ἀντιμετωπίσης τὴν γενικὴν τῶν ἐχθρῶν ἐπιδρομὴν. Παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ κολοσσοῦ τοῦ δεσπύζοντος τῆς κλασικῆς σου παρθενίας, ἤδη ἀκούεις λαλουμένην τὴν γλῶσσαν τῆς Ἑλλάδος καθὼς καὶ ἐπὶ τῶν βράχων ἐφ' ὧν ἐρείδονται τ' Ἀκροκεραύνια καὶ πέραν ἔτι, εἰς Αὐλῶνα καὶ εἰς Δυρράχιον. Εἰς τὰς φάραγγας τῶν Γκέγκηδων δι' ἄσμάτων σλαβικῶν ἐξυμνεῖται ἡ ἐλευθερία! Ἐγείρου, ὦ Σκιπερία! ἡ στιγμή εἶνε σοβαρά, τὰ σύνορά σου πρόκειται νὰ κατακλυσθῶσι πανταχόθεν.

*
* *

Αἱ τοιαῦται μελαγχολικαὶ σκέψεις αὐθορμήτως ἐπέρχονται εἰς τὸν νοῦν τοῦ περιοδεύοντος ἐν Ἀλβανίᾳ, ὡσάκις ἰδίως οὗτος προτίθεται ν' ἀσχοληθῆ περὶ τὴν μελέτην τῶν γραφικωτέρων, κλασικωτέρων καὶ μᾶλλον διαφιλονικουμένων σημείων τῆς χώρας ταύτης. Εἶνε ἀλήθεια θλιβερά ὅτι ἡ ἐθνικὴ τῆς Ἀλβανικῆς πατρίδος ἰδέα ἐλαττοῦται γιγαντιαίως. Ἡ Ἑλλὰς ἐθαυματούργησεν ἐν Ἡπείρῳ, ἔνθα ὁ προσηλυτισμὸς αὐτῆς ὑπῆρξε δραστηριώτατος καὶ ἐπιτυχέστατος, εἰσχωρήσας μέχρις αὐτῆς τῆς πόλεως τοῦ Βερατίου, ἀφοῦ διῆλθε διὰ τοῦ Σκοῦμπε καὶ ἔφθασε μέχρι τοῦ Ἐλβασάν. Ἐν Ἡπείρῳ ἕνεκα τῶν ἐλληνικῶν προσπαθειῶν ὁ ἀλβανικὸς πληθυσμὸς κατέστη ἐν γένει δίγλωσσος, πλὴν εὐαρίθμων μεμονωμένων ομάδων, ὁ δὲ ἐθνογραφικὸς χάρτης τοῦ Δὲ Γουβερνάτις χαραχθεὶς μετὰ τὰς ἀμερολήπτους μελέτας τὰς γενομένας παρὰ τοῦ συγγραφέως τούτου ἀπὸ τοῦ 1869 μέχρι τοῦ 1875, μικρὸν κατὰ μικρὸν τροποποιεῖται. Καὶ τοῦτο ἐπίσης εἶνε ἀναμφήριστον, ὅτι εἰς τὰ ὄρεινά διαμερίσματα τοῦ δυτικοῦ Πίνδου πέραν τῆς βλαχικῆς ἐπιρροῆς, ἡ γλῶσσα ἡ λαλουμένη εἶνε ἡ ἐλληνικὴ, ἐν τε τοῖς χωρίοις καὶ ἐν τοῖς ἀγροῖς, τὰ μεγάλα δὲ τσιφλίγια τῶν πλουσίων Ἀλβανῶν κατὰ τὸ πλεῖστον καλλιεργοῦνται ὑπὸ γεωργῶν ἐξελληνισθέντων τὴν τε γλῶσσαν καὶ τὸ θρήσκευμα. Τὸ ζῦλον καὶ ἡ ἀλβανικὴ ἀκηδία εἶνε τὰ ἀσφαλέστερα μέσα, δι' ὧν δρᾶ καὶ αὐξάνει ὁσημέραι ἡ ἐλληνικὴ ἰδέα.

Εἶνε λοιπὸν ἡ Ἡπειρος γῆ ἐλληνικὴ; Ἡ Ἡπειρος ὑπῆρξε βεβαίως κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας καὶ ἀλβανικὴ ἀπέμεινεν ἐν γένει μέχρι

τῶν χρόνων τοῦ Ἀλῆ-πασσᾶ τοῦ ἐκ Τεπελενίου, τοῦ μεγάλου ἀκουσίου προδρόμου τῆς ἐλληνικῆς ἀνεξαρτησίας. Οἱ ἥρωες καὶ οἱ μάρτυρες Σουλιῶται ἦσαν Ἀλβανοί· τοῦτο ἀκόμη λέγουσιν ἐν Σουλίῳ, ἐν τῇ σημερινῇ ἐλληνικῇ γλώσσῃ, πολλοὶ τῶν ἀπογόνων τῶν διασῆμων ἐκείνων «Κλεφτῶν». Εἶνε ὁμῶς βέβαιον ὅτι ἀπὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ μέχρι τῶν ἀκτῶν τοῦ Ἴονίου πελάγους καὶ τῶν δυτικῶν κλιτύων τοῦ Πίνδου, ἐντὸς τοῦ τριγώνου τοῦ ἀποτελουμένου ἐκ τῆς Πρεβέζης, τῶν Ἰωαννίνων καὶ τῆς Χειμάρρας, ἡ ἀλβανικὴ γλῶσσα ἀπέμεινε συμβαδίζουσα (πάντοτε δὲ ὁμοῦ μὲ τὴν ἐλληνικὴν) μετὰ τῆς μουσουλμανικῆς θρησκείας, ἐν μέτρῳ δὲ πολὺ ὑπολειπομένῳ ἀφ' ὅσον πιστεύεται. Δυσκόλως οἱ Ἀλβανοὶ θ' ἀνακτήσωσι τὴν προτέραν ὑπεροχὴν των εἰς ὅσα μέρη ἀπώλεσαν αὐτήν, αἱ ἐσχατιαὶ δὲ τῆς χώρας των ἠθικῶς ἔχουσιν ἤδη περιέλθει εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Σλάβων, κατὰ πολὺ ὑπερτερούντων αὐτοὺς ὡς πρὸς τὸν πολιτισμόν· εἰς τοὺς Ἀλβανοὺς δὲ δὲν ἀπομένει ἢ ν' ἀποκτήσωσι μείζονα πνευματικὴν ἰσχύν, διὰ νὰ μὴ ἀπολέσωσι καὶ τὰ λοιπά, καθότι ἐὰν ὁ τελευταῖος πόλεμος κατέδειξεν ἅπαξ ἔτι τὴν ἀλβανικὴν ἀνδρείαν, δὲν ἴσχυσεν ὁμῶς ν' ἀπονεκρῶσιν ἐν ταῖς καρδίαις τῶν τε ἐλευθέρων καὶ τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων τὸ πρὸς τὴν Ἑλλάδα αἴσθημα. Εὐρίσκομεθα οὕτως ἐν Ἠπειρῷ (καὶ ἐν τῇ παρουσίᾳ τῶν πραγμάτων καταστάσει διὰ νὰ εἶμαι ἀκριβέστερος ὀφείλω νὰ εἶπω ἐν τῇ μεσημβρινῇ καὶ τῇ κεντρικῇ Ἠπειρῷ) ἀπέναντι γεγονότος ἐκ τῶν συχνάκις ἀπαντώντων ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, τοῦ ὅτι δηλαδὴ λαὸς τις ὀλιγώτερον πεπολιτισμένος καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ καταβάλλονται ὑπὸ λαοῦ ἄλλου καὶ γλώσσης μᾶλλον πεπολιτισμένων. Ὑπὸ ἐθνογραφικὴν ἔποψιν, δὲν δύναται τις ἀκόμη ν' ἀρνηθῆ ὅτι ἡ Ἠπειρος δὲν δύναται νὰ διεκδικῆ ἀλβανικὰ δικαίωματα, ὡς πρὸς τοῦτο δὲ καὶ ἡ κρανιοσκοπία παρέχει ἀποτελέσματα λίαν παρήγορα διὰ τὰς ἀλβανικὰς ἐλπίδας· κατὰ δεύτερον δὲ λόγον πολυάριθμοι συνοικισμοὶ γνησίως ἐλληνικοὶ ἐν ταῖς πεδιναῖς ἐκτάσεσιν ἔχουσι βαθμηδὸν σχηματισθῆ διὰ τῆς μεταναστεύσεως διὰ λόγους ἐμπορίας ἢ ἐργασίας ἢ καὶ ἀμύνης.

Ἐπαναλαμβάνω ὅτι πρὸ ἐνὸς περίπου αἰῶνος αἱ τοιαῦται ἐθνολογικαὶ καὶ γλωσσολογικαὶ παρατηρήσεις ἦσαν καθ' ὀλοκληρίαν ἀνάρμαστοι εἰς τὸν πραγματευόμενον τὰ τῆς πεδινῆς Ἠπειροῦ. Ἀλλὰ σήμερον δὲν ἔχει οὕτως ἀπαιτοῦνται δὲ πολυετεῖς ἔρευναι, ὅπως κατα-

λήξη τις εἰς τὴν ἀλήθειαν ἢ καὶ εἰς συμπέρασμα πειστικὸν καὶ ἀμερόληπτον. Ἡ Ἑπειρος ὑπέστη διαρκῆ μεταμόρφωσιν· κατὰ τὴν τελευταίαν ἰδίως εἰκοσαετίαν, πρὸ τοῦ ἐν Βερολίῳ Συνεδρίου καὶ μετ' αὐτό, ἡ μικρὰ Ἑλλάς διὰ μέσων ἑλλιπῶν, ἀλλὰ διὰ τῆς σιδηρᾶς θελήσεως, ἦτις, καθ' ὃν τρόπον πηγάζει ἀπὸ τοῦ Πανελληνισμοῦ, μεταδίδει εἰς τὰ ἄτομα, εἰς τὰς οἰκογενείας, εἰς τὰς πατριάς καὶ τοὺς λαοὺς ὑψηλὰς ἐθνικὰς ιδέας, ἀπέκτησεν ἴσως πραγματικώτερα πλεονεκτήματα ἢ ἡ Γαλλία ἐν τῇ Ἀλσατίᾳ καὶ Λωραίνῃ. Εἶδομεν ἤδη πῶς καὶ ἐπὶ τῶν τραχειῶν προσέτι ράχεων τῶν ὄρεων τῆς Νεμέτρζκα τὸ ἀλβανικὸν στοιχεῖον ἀποδιώκεται παρὰ τοῦ ἑλληνικοῦ. Ἐν τῇ ὄροσειρᾷ ἐκεῖνη εὐρίσκονται ἀκριβῶς αἱ τελευταῖαι καὶ ἰσχυραὶ σκιπιταρικαὶ προφυλακαί. Ἐν Ζαγορίῳ εὐάριθμοι εἶνε οἱ Ἀλβανοί, οἱ δὲ πολυάριθμοι βλαχικοὶ πληθυσμοὶ ἀποκλίνουσιν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ἐν Πίνδῳ, ἔνθα οἱ Ἀλβανοὶ εἶνε ὀλίγιστοι, ἢ καὶ δὲν ὑπάρχουσι τελείως.

*
* *

Ἡ κατάστασις τοῦ διαρκοῦς ὄρειοῦ πολέμου ἐξηκολούθει ἀδιαλείπτως ἐπιδεινούμενη εἰς τάπομεμονωμένα ἐκεῖνα ὄρη, τὰ κεκαλυμμένα ὑπὸ σκοτεινῶν καὶ παρθένων δασῶν, κρησφυγέτων ἀπεράντων ληστῶν καὶ κλεφτῶν. Τὰ στίφη τῶν ἀνταρτῶν ἐξησκοῦντο ὁσημέραι περισσότερον καὶ ἅμα τῇ πρώτῃ ἀναιμάκτῳ ἀψιμαχίᾳ ἐπηκολούθουν ἀληθεῖς μάχαι. Ἡ χωροφυλακὴ ἐνισχυομένη ὑπὸ τῶν νιζάμηδων τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, ἐστρατοπέδευεν εἰς τὰ μᾶλλον ἀπομεμακρυσμένα ἀπὸ τῶν κέντρων μέρη. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην παρεσκευάζοντο τὰ γεγονότα, ἅτινα ἔμελλον νὰ καταλήξωσιν εἰς τὸν πόλεμον τοῦ 1897. Ἄλλ' ἀφοῦ ἐπὶ τοσαῦτα ἔτη εἶχον τὸν λογισμὸν ἐστραμμένον πρὸς τὴν πετρώδη δευράδα τοῦ Σμόλικας, θὰ ἦτο δι' ἐμὲ ἀσύγνωστον νὰ μὴ ἐπιχειρήσω ν' ἀποκαλύψω ἔστω καὶ μετὰ μεγάλης σπουδῆς τοὺς ἐπιστημονικοὺς θησαυροὺς μιᾶς τῶν ὑψηλοτέρων καὶ μᾶλλον ἀγνοουμένων κορυφῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου. Νὰ διίδω τέλος τὸν κῶνον ἐκεῖνον ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ Παπίγκου καὶ τῆς Καμήλας μέχρι τοῦ δυτικοῦ Βραδέτου μετὰ τόσα ἔτη ζωηρᾶς προσδοκίας· νὰ μαντεύω οὕτως εἰπεῖν τὸν γεωλογικὸν καὶ γεωγνωστικὸν σχηματισμὸν τῆς· νὰ εὐρίσκωμαι εἰς ἀπόστασιν μόλις μιᾶς ἡμέρας κατ' εὐθείαν

γραμμὴν καὶ νὰ μὴ δύναμαι νὰ τὴν ἐξετάσω ἐκ τοῦ σύνεγγυς, ἐσή-
μαινεν ὅτι οὐδέποτε ὁ πόθος μου ἤθελε πλέον εἰσακουσθῆ.

*
**

Τὸ ἀληθὲς εἶνε ὅτι συνεζητήσαμεν διὰ μακρῶν εἰς Βρωμόνερον μετὰ τοῦ προξένου Μελλελίρε, τοῦ Ἀλῆ καὶ τοῦ Κιαμὴλ πασσᾶ ἐκ Λιασκοβίκι καὶ τῶν προκρίτων τῶν συνελθόντων εἰς τὰ θειοῦχα ὕδατα ἐκ τῶν πέριξ κέντρων, ἐὰν ἔπρεπεν ἢ ὄχι ν' ἀποτολμήσω τὴν ἐκδρομὴν ἐκείνην, δι' ἧς ἔμελλε νὰ λήξῃ ἡ λαμπρὰ κατὰ τὸ 1896 περιοδεία μου. Μετὰ τινος συγκινήσεως ἐπεθύμουν νὰ μοὶ παρείχοντο καὶ αὐθις αἰ συστάσεις πρὸς τοὺς ἀρχηγοὺς καὶ τοὺς ποιμένας τῶν χωρίων καὶ τῶν ὀρέων τοῦ Σμόλικα, ὅπως αὐθορμήτως μοὶ εἶχον δοθῆ κατὰ τὰς προηγουμένας μου ἐκδρομὰς εἰς Νεμέρτσκαν καὶ Βραδέτον. Ἀλλ' οὐδεὶς ἤθελε ν' ἀναλάβῃ τὴν εὐθύνην τοῦ μέλλοντος, οἱ δὲ φίλοι μὲ ἄφιναν μετὰ δυσαρεσκείας κύριον τῆς θελήσεώς μου. Ἐγὼ δὲ φυσικῶ τῷ λόγῳ, ἐνθουσιωδῶς προσηλωμένος εἰς τὸ σχέδιόν μου, δὲν ἀπετράπην ἐκ τῶν φόβων, οἵτινες ἐνδεχόμενον νὰ ἦσαν καὶ ἀβάσιμοι, καὶ ἀπεφάσισα ν' ἀναχωρήσω, ὁ δὲ ἀξιότιμος πρόξενος μοὶ ἔδωκε τὴν ἄδειάν του καὶ τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι ἠθέλομεν συναντηθῆ εἰς Κόνιτσαν κατὰ τὰς πρὸ μεσημβρίας ὥρας τῆς 20 Ἰουλίου, διὰ νὰ ἐπιστρέψω-
μεν ὁμοῦ εἰς Ἰωάννινα.

Τὴν 2 μ. μ. τῆς 16 Ἰουλίου αἱ ἀξιόλογοι συλλογαί, ἃς εἶχον καταρτίσει κατὰ τὴν εὐνοϊκωτάτην ἐν Βρωμονέρῳ διαμονήν μου, τοποθετηθεῖσαι ἐντὸς κιβωτίων παρεδόθησαν εἰς τὴν συνοδίαν, ἣτις ἔμελλε νὰ μετακομίσῃ εἰς Ἰωάννινα τὸ ὑλικὸν τῆς κατασκηνώσεως τοῦ προξένου. Ἀπεχαιρέτισα τοὺς φίλους καὶ τὴν ὡραίαν κοιλάδα, μετὰ τοῦ συντρόφου μου δὲ Μήτσου καὶ συνοδευόμενος παρὰ τοῦ καθάσῃ τοῦ προξενείου, ὅστις ἔμελλε νὰ μοῦ χρησιμεύσῃ ὡς ἐπίσημος διερμηνεὺς παρὰ τῷ διοικητῇ Κονίτσης, ἐλάμβανον τὴν ἄγουσαν πρὸς τὴν πόλιν ταύτην, βαδίζων διὰ τῆς αὐτῆς ἀτραποῦ, ἣν εἶχον ἀκολουθήσει κατὰ τὴν εἰς Παπίγκον ἐκδρομὴν μου.

Εἰς Κόνιτσαν εὗρον ἐγκάρδιον ὑποδοχὴν παρὰ τῷ καϊμακάμῃ, ἀνδρὶ ὠρίμου ἡλικίας, Κιρκασίῳ δὲ τὴν καταγωγὴν, ὅστις εἶτε χάριν εἰς τὰς διαβιβασθείσας αὐτῷ παρὰ τοῦ Βαλῆ τῶν Ἰωαννίνων διατα-

γὰς, εἴτε διὰ νὰ δείξη τὴν διοικητικὴν αὐτοῦ ἰκανότητα, μᾶς ἀνεκοί-
νωσε τὴν ἀνέλπιστον εἰδήσιν ὅτι ἠδυνάμεθα νὰ ἐκτελέσωμεν τὴν ἐκ-
δρομὴν μας ἐν πλήρει ἀσφαλείᾳ. Ἔδωκε πολλὰς καὶ κατεσπευσμένας
διαταγὰς, μᾶς παρεχώρησε δὲ ὡς συνοδὸν ἓνα νεαρὸν καὶ νοσημονέστα-
τον ὑπαξιωματικὸν τῆς χωροφυλακῆς, ὀνόματι Ἰσμαήλ, καταγόμενον
ἐκ χωρίου τινὸς τοῦ διαμερίσματος τοῦ Αὐλῶνος, καὶ τὸν γηραιὸν
Ἄλῆν. Διενυκτερεύσαμεν εἰς ἓν χάνι καὶ τὴν πρωίαν κατὰ τὴν 3 1/2
ἐξεκινήσαμεν μὲ καιρὸν λαμπρότατον.

* * *

Εἰς τὸ ὄρος Σμόλικαν κεῖται εἰς ὕψος 2574 μ. ἡ ὑψηλοτάτη κορυφὴ
τοῦ Πίνδου, γνωστὴ καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα Σαμαρίνα, ἐκ τῆς μεγάλης
βλαχικῆς κόμης τῆς εὐρισκομένης παρὰ τὰς ἀνατολικὰς κλιτύς τοῦ
ὄρους, τοῦ πρώτου συναντωμένου κατὰ τὴν διὰ τοῦ μέρους τούτου
μετάβασιν εἰς Μακεδονίαν. Ἡ κορυφὴ τοῦ Σμόλικα ἐκτὸς τοῦ ὅτι
εἶνε ἡ ὑψηλότερα τοῦ Πίνδου, εἶνε καὶ ὑψηλότερα πασῶν τῶν ὄρέων
τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς κυρίως Ἀλβανίας, ἐξαιρέσει ἴσως τῆς Προκλέ-
τιζας, ἣτις μένει ἀκόμη ἀνεξερεύνητος εἰς τὰς Ἄλπεις τῆς Βορείου
Ἀλβανίας. Τὸ μέγα τοῦτο τμῆμα τοῦ Πίνδου, μεθ' οὗ ἡ μᾶζα τῶν
ὄρέων τοῦ Σμόλικα καὶ τῆς δευτερευούσης δειράδος περίξ καὶ ἰδίως
πρὸς ἀνατολὰς συνδέονται, ἦτο πρὸ εἰκοσαετίας ἄγνωστον· καὶ σήμε-
ρον ὅτε, μεθ' ὅλους τοὺς χάρτας τοῦ γεωγραφικοῦ αὐστριακοῦ στρα-
τιωτικοῦ Ἰνστιτούτου καὶ τοὺς τοῦ κ. Χρυσόχου (οἵτινες ἐχαράχθη-
σαν ἐπὶ τῇ βάσει ἐκεῖνων), ὁ τουρκικὸς Πίνδος εἶνε πολὺ ὀλιγώτερον
γνωστὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ Πίνδου ὑπὸ πάσας τὰς ἐπόψεις καὶ τὰ λάθη
τῶν χαρτῶν εἶνε ἀναρίθμητα. Βεβαίως δὲν ὑπάρχει σύγκρισις μὲ τοὺς
χάρτας τῶν βορειοτέρων ἐπαρχιῶν τῆς Ἀλβανίας, ἐν οἷς ὑπάρχουσιν
ἀληθῆ χάσματα, ἅτινα δέον νὰ πληρωθῶσιν, ἢ ὑπάρχει ἀνάγκη διορ-
θώσεως ριζικῆς ὀλοκλήρων ἐκτάσεων κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον εὐρυ-
χώρων, ἐφ' ὧν οὐδὲν σχεδὸν ἐγγράφη, διότι δύναται τις νὰ εἴπη ὅτι
οὐδεὶς ἀκόμη Εὐρωπαῖος εἰσεχώρησεν εἰς τινὰς τῶν φυλῶν ἐκεῖνων.

Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος τμῆμα περιλαμβάνεται, ὅπως καὶ ὀλόκληρον
τὸ μέρος τοῦτο τοῦ Πίνδου, μεταξὺ τῶν δύο ὑδρογραφικῶν λεκανῶν
Βοιούσσης—Βιστρίτζας ἐκ τῶν ΒΔ πρὸς τὰ ΝΑ, σχετίζεται δὲ κάπως

πρὸς Βορρᾶν μετὰ τῶν λεκανῶν τῶν λιμνῶν τῆς Καστορίας, τῆς Πρέσπας καὶ τῆς Μαλίκης. Ἄλλ' εἰδικώτερον καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὴν γενομένην ἐκδρομὴν, ἐγείρεται μεταξὺ τῆς Βοϊούσσης (Ἄώου) πρὸς μεσημβρίαν καὶ τοῦ Σαρανταπόρου πρὸς τὰ ΝΔ, θεωρουμένου εἰς τὴν κυρίαν αὐτοῦ διακλάδωσιν ἢ Ζουζέλην τὴν κατερχομένην ἐκ τῶν ΝΑ τῆς Σαμαρίνης. Αὕτη σχηματίζει τὸ τόξον Κάντζικον, κατερχομένη διὰ τῆς Βλισδάνης (ἐν τῷ αὐστριακῷ χάρτῃ (1 : 300,000) ἐσφαλμένως ἀποκαλουμένης Γριτζμάνης) καὶ Σταριτσάνης, ἥτις ὡς καὶ ὁ Σμόλικας ἐμφαίνει τὴν σλαβικὴν αὐτῆς καταγωγὴν.

Ὁ κοινότατος καθ' ἅπασαν τὴν Ἠπειρον ἀσβεστόλιθος βαθμηδὸν ὑποχωρεῖ πρὸς τὴν κεντρικὴν ράχιν τοῦ Πίνδου πρῶτον εἰς τὸν σχιστόλιθον, εἰς τὰ ὑψηλότερα δὲ μέρη εἰς τὸν ὀφίτην. Θὰ ἴδωμεν ἀκολουθῶς τίνα μεγίστην σπουδαιότητα κέκτηται τὸ γεωλογικὸν ἕδαφος εἰς τὴν βλάστησιν τοῦ Πίνδου. Τὸ σύμπλεγμα τοῦ Σμόλικα εἶνε τεράστιος ὄγκος ἐκ σχιστολίθου καὶ ὀφίτου· ὁ ἀσβεστόλιθος σπανιώτατα συναντᾶται, ὁ περιηγούμενος δὲ τὴν δυτικὴν τοῦ Αἴμου Χερσόνησον ταξειδιώτης διατρέχων τὰς τοποθεσίας ταύτας τὰς ἐχούσας μᾶλλον ἤμερον καὶ μᾶλλον γραφικὴν φυσιογνωμίαν, αἰσθάνεται εὐχαρίστησιν καὶ ἀνακούφισιν.

Εἰς τὴν κεντρικὴν μᾶζαν τοῦ κυρίως Σμόλικα καταλήγουσι διάφοροι ὄροσειραὶ δευτερεύουσαι, ἥτοι α') ἡ σειρὰ τοῦ Ζουζέλη διεύθυνσιν ἔχουσα ἀπὸ τῶν ΒΔ εἰς τὰ ΝΑ μεταξὺ τῆς ἀνωτέρας κοίτης τοῦ Σαρανταπόρου καὶ ἐνὸς ρύακος ἐξ ἴσου ὀρμητικοῦ, ρέοντος ἀνὰ μέσον τῶν δύο χωρίων τοῦ Παληοσέλι καὶ Φούρκας. β') Ἡ ὄροσειρὰ τῆς Φούρκας, μεταξὺ τοῦ ρηθέντος ρύακος καὶ τοῦ τοῦ Κερασόβου, τὰ μάλα ἀξιοσημείωτος ὄχι τόσον διὰ τὰς πολυαριθμοὺς αὐτῆς διακλαδώσεις τὰς ἐχούσας διεύθυνσιν ἀπὸ ΒΔ εἰς ΝΑ καὶ ἀπὸ ΒΑ εἰς ΝΔ, ὅσον διὰ τὴν στενοπορίαν τὴν λεγομένην τῆς Φούρκας, δι' ἧς εἰσέρχεται τις εἰς τὴν Μακεδονίαν, καὶ ἥτις ἀποτελεῖ μετὰ τῆς τῆς Σαμαρίνης τὰ δύο κυριώτερα μέσα τῆς συγκοινωνίας, τὰ προτιμώμενα παρὰ τῶν καραβαίνων μεταξὺ Ἠπείρου καὶ Μακεδονίας κατὰ τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο σύμπλεγμα τῶν ὀρέων. γ') Ἡ ὄροσειρὰ τῆς Σούσνικας, ἐπιβλητικὴ διὰ τὸ εὐρὸς τῆς καὶ διὰ τὰ πυκνά τῆς ἐκ κωνοφόρων δένδρων δάση, μεταξὺ τοῦ ρύακος τοῦ Κερασόβου, τοῦ τοῦ Πεκλάρι, βραχιόνος τινος τοῦ Ἄώου καὶ ἐνὸς πρὸς τὰ δεξιὰ παραποταμίου τοῦ ποταμοῦ τούτου.

δ') Ἡ ὄροσειρὰ ἥτις ἔχουσα διεύθυνσιν ἀπὸ ΝΑ εἰς ΒΔ συνενουῖται μὲ τὴν μακρὰν καὶ ὁμοιόμορφον τῆς Βασιλίτσας. ε') Ἡ ὄροσειρὰ τῆς Σαμαρίνης.

* * *

Τὸ ἡμέτερον πρόγραμμα πιστῶς ἐξετελέσθη κατὰ τὸν ἐκ τῶν προτέρων ὑπολογισθέντα χρόνον. Τὴν 17 Ἰουλίου ἐκ Κονίτσης ἠδυνήθημεν νὰ φθάσωμεν εἰς τὰς *στάνας* τῶν πρώτων λιθαδίων ἐπὶ τῶν τελευταίων δισῶν τοῦ Κερασόβου· ἡ 18 Ἰουλίου κατηναλώθη εἰς τὴν ἐξερεύνησιν τῶν κυριωτέρων κορυφῶν τοῦ ὄρους κατὰ τὰς κλιτῦς τοῦ Κερασόβου καὶ τῆς Σαμαρίνης· τὴν 19 Ἰουλίου διήλθομεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν ταῖς εἰρημέναις *στάναις*, καὶ ἐν τῷ χωρίῳ Κρίσμπιανη· τὴν 20 δὲ Ἰουλίου ἠδυνήθημεν νὰ ἐκτελέσωμεν μεθ' ὄλην τὴν ῥαγδαιστάτην βροχὴν τὴν πορείαν μεταξὺ Κρίσμπιανης καὶ Κονίτσης διὰ τοῦ ὄρους τῆς Σούσνικας καὶ νὰ ἀναχωρήσωμεν εἰς Ἰωάννινα.

* * *

Δρομολόγιον τῆς 17 Ἰουλίου.—Δι' ἀνέτου ἡμιονικῆς ὁδοῦ κεχαραγμένης ἐπὶ τοῦ σχιστολίθου ἐφθάσαμεν ἐντὸς ὀλίγου εἰς τὸν χεῖμαρρον Βοὺς ἢ τοῦ Πεκλάρι καὶ ἐκάμψαμεν διὰ τῶν προπόδων τοῦ ὄρους Σούσνικα πρὸς ἀριστερὰν τοῦ Σαρανταπόρου. Καθ' ὁδὸν συνηντήσαμεν πολυάριθμα καραβάνια ἐκ κατοίκων τῆς Σαμαρίνης. Οἱ ἄνδρες ἀναγνωρίζονται εὐκόλως ἐκ τοῦ φροειδοῦς προσώπου, ὀλίγον τι συμπεπιεσμένου, καὶ ἐκ τῆς εἰδικῆς αὐτῶν ἐνδυμασίας. Εἶνε οὗτοι οἱ Βλάχοι τοῦ Πίνδου καὶ τῆς Θεσσαλίας, οἱ νοημονέστατοι καὶ μᾶλλον μεμορφωμένοι καὶ περὶ τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον δραστηριώτατοι ἐξ ὅλων τῶν συναδέλφων των· εἶνε ἐπίσης καὶ οἱ ἀνδρειότεροι, κατὰ τοὺς συναδέλφους των δὲ τοῦ Μετζόβου, Συρράκου καὶ Καλαρρυτῶν (αἵτινες εἶνε αἱ μᾶλλον συγκεντρωμένοι καὶ πυκναὶ ἀποικίαι τοῦ λαοῦ τούτου ἐν τῇ χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου) οἱ διασφύζοντες ἤττον διεφθαρμένην τὴν ἑαυτῶν γλῶσσαν. Οἱ Βλάχοι οὗτοι, ὡς προηγουμένως εἶδομεν, εἶνε πιστοὶ ὀπαδοὶ τῆς ἐλληνικῆς ἐθνικότητος. Διαίρουνται εἰς νομάδας καὶ εἰς ἔχοντας σταθερὰν διαμονήν· οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἀντιπροσωπεύουσι τὴν ἐκλεκτὴν μερίδα τῆς ἑαυτῶν ἐθνικότητος,

οί δὲ πρῶτοι τὴν ἀγροικωτέραν, ἥτις ἐν γένει ἀσχολεῖται εἰς τὸν ποιμενικὸν βίον, μεταναστεύει δὲ ἀπὸ τῶν Ἀλπειῶν καὶ Ὑπαλπειῶν βοσκῶν τοῦ Πίνδου περὶ τὰ μέσα τοῦ φθινοπώρου πρὸς τὰς ἀκτὰς τοῦ Ἀδριατικοῦ, τοῦ Ἴονίου καὶ τοῦ Αἰγαίου, διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ πάλιν εἰς τὸ ἀγαπητὸν αὐτῇ ὄρος κατὰ τὰς πρῶτας εὐνοϊκὰς ἡμέρας τοῦ ἔαρος.

Κατὰ συχνὰ διαστήματα ἐν τῇ ὁδῷ ὑπάρχουσι φυλακεῖα, ἐνθα διαμένουσιν ἀποσπάσματα ζαπτιέδων· ἡ δημοσία ἀσφάλεια ἦν ἐξῆρεν ὁ διοικητὴς ἦτο τῷ ὄντι ἐξησφαλισμένη. Τὸ μαυρίζον σύμπλεγμα τῆς Σούσνικας ὀρθοῦται γιγάντειον πρὸς τὴν δεξιάν μας· τῆδε κάκεισε εἰς τὰς ἀγόνους ταύτας ἐκτάσεις ἐκ σχιστολίθου, τὰς ἐχούσας χροιάν ἐρυθρωπὴν καὶ μελανωπὴν, κεῖνται σπάνιά τινα καὶ πενιχρὰ χωρία, τὰ ὅποια καθιστῶσι θλιβερωτέραν τὴν μελαγχολικὴν καὶ μονότονον τοποθεσίαν, διακεκαυμένην ἤδη ἐκ τοῦ καύσωνος. Ἡ ἀτραπὸς εἰσδύει εἰς τὴν στενὴν κοιλάδα τοῦ χειμάρρου Κορτίνστα παραποταμίου πρὸς τὰριστερὰ τοῦ Σαρανταπόρου, πηγάζοντος ἐκ τῶν διασφάγων τοῦ ὄρους τοῦ Πεκλάρι· μετὰ ἡμίσειαν ὥραν ἡ ὁδὸς εἰσέρχεται εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Σαρανταπόρου, μεταξὺ Μολίστας καὶ Σταριτσάνης. Ὁρᾶ 7 ³/₄ ἀνεπαύθημεν ἐπὶ δέκα λεπτά εἰς τὸ φυλακεῖον τοῦ Χανοπούλου, τὸ δεσπόζον τῆς κοιλάδος.

Οἱ ταλαίπωροι αὐτοὶ χωροφύλακες ἐμποιοῦσιν οἶκτον· ὁ θέλων νὰ μεροληπτῆσῃ, θὰ ἔλεγε καὶ περιφρόνησιν. Ἀλλὰ τὸ πρῶτον αἴσθημα εἶνε τὸ τοῦ οἴκτου· ρακένδυτοι, μὴ πληρωνόμενοι, κακῶς ἐξωπλισμένοι, λαμβάνουσι μόνον παρὰ τῆς Κυβερνήσεως μίαν μερίδα ἄρτου, δι' οὗ ὀφείλουσι νὰ διαθρέψωσι καὶ τὴν οἰκογένειάν των. Ἐπομένως ἔνεκα τῶν γενικῶν συνθηκῶν τῆς δημοσίας ἀσφαλείας, ἥτις πάντοτε εἶνε ἀτελής καθ' ἅπασαν τὴν Τουρκίαν, ἡ διαρκὴς σκέψις των εἶνε ν' ἀποτελῶσι σῶμα ἀμιλλώμενον πρὸς τοὺς κακοποιοὺς τοῦ τόπου· ἐν ὥρᾳ δὲ νυκτὸς ἐκτελοῦσι θαυμασίως τὸ ἐπικουρικὸν καὶ ἀπαραίτητον ἔργον των, καθότι ἄλλως θὰ ἦτο ἀνέφικτος ἡ συντήρησις των. Πρὸς ἡμᾶς ἐννοεῖται προσηνέχθησαν λίαν φιλοφρόνως· ἡ τέχνη τῆς ἐπιτετηδευμένης ὑπηρεσίας ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου περιῆλθεν ὑπὸ τὴν μᾶλλον δολίαν μορφήν εἰς τὸν πεπολιτισμένον κόσμον, δὲν ἐβράδυνε δὲ νὰ γείνη ἀποδεκτὴ καὶ παρ' αὐτῶν τῶν βαρβάρων.

Ἡ κοιλάς τοῦ Σαρανταπόρου εἶνε μᾶλλον ἔγκλειστος ἐντὸς τῶν

συνήθων ἐκ σχιστολίθου λόφων· ἡ κοίτη εἶνε ἐν μέρει ξηρὰ καὶ κεκαλυμμένη ὑπὸ χαλίκων ἐξ ὄφίτου, σχιστολίθου καὶ ἀσβεστολίθου. Εἰσερχόμεθα εἰς τὸν ρύακα τοῦ Κερασόβου, ὃν διαρκῶς ὀφείλομεν νὰ διαβαίνωμεν ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ. Ἡ κοίτη ὅλον ἐν πυρακτοῦται. Κατὰ τὴν 9 1/2 π. μ. ὁ καύσων ἀνέρχεται εἰς 36°. Τὰ καραβάνια περνῶσιν ἀκόμη κατὰ συχνὰ διαλείμματα. Οἱ Βλάχοι οὗτοι εἶνε τῇ ἀληθείᾳ ἐργατικώτατοι καὶ ἀποτελοῦσιν ἀπὸ δύο ἤδη καὶ πλέον αἰώνων τὸν μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀλβανίας ἐμπορικὸν σύνδεσμον. Ἐξάγουσιν οἰκοδομήσιμον ὕλην καὶ δέρματα, εἰσάγουσι δὲ ἄλας καὶ σιτηρὰ. Οἱ ἄνδρες φοροῦσι τὸν συνήθη ντουλαμαῦν ἐξ ὑφάσματος ἰοχρόου ἢ κυανωποῦ. Μᾶς χαιρετίζουσι πάντοτε ἑλληνιστὶ διὰ τοῦ «Καλημέρα» ἢ τοῦ «ὦρα καλή!» ἢ δ' εὐχὴ αὕτη εἶνε ἀληθῶς ἀναγκαία ἐν τοιαύτῃ ὁδῷ καὶ ὑπὸ τοιοῦτον καύσωνα. Ὁ ὄφίτης συναντᾶται συχνάκις κατὰ ἐκτεταμένα στρώματα, σχεδὸν ὅσον καὶ ὁ σχιστόλιθος.

Συναντῶμεν μύλους τινὰς λειτουργοῦντας, οἵτινες μᾶς φαίνονται ἀγαθὸς οἰωνός. Πράγματι τὸ χωρίον τοῦ Κερασόβου πρὸς ὃ διευθυνόμεθα δὲν θ' ἀπέχη πολὺ ἀκόμη. Ἀφίνομεν λοιπὸν πρὸς τὰριστερὰ τὸν ποταμὸν καὶ ἀναρριχώμεθα διὰ τῆς κλιτύος, ἣτις μακρόθεν φαίνεται φράσσουσα τὴν κοιλάδα, ἐφ' ἧς εἰς κόγχην τινὰ κεῖται τὸ ἄθροισμα τῶν οἰκιῶν, ὅπου ἐπιθυμοῦμεν νὰ φθάσωμεν. Μεγάλοι τινὲς ὄγκοι ἀσβεστολίθου δισπαρμένοι ὀχληρῶς ἐγείρονται εἰς τὸν χῶρον τοῦτον· εἶνε ὅμως λίαν ἐνδιαφέροντες. Παρὰ τὴν βᾶσιν αὐτῶν φαίνονται οἱ τάφοι τοῦ Ριζᾶ-μπέη (ἡ ἐνδοξος αὕτη ἀλβανικὴ οἰκογένεια εἶνε ἀπὸ αἰώνων ἰδιοκτήτρια τοῦ τσιφλικίου τοῦ Κερασόβου) καὶ τῶν πέντε αὐτοῦ συντρόφων, οἵτινες πάντες ἐφονεύθησαν ἐν ἡ θέσει ἀναπαύονται νῦν, μαχόμενοι κατ' ἀνταρτῶν χριστιανῶν χωρικῶν.

Τὸ Κεράσοβον εἶνε μέτριον ὄρεινόν χωρίον, οὔτινος ἡ θεὰ εἶνε ἑλκυστική. Ὑπολογίζω ὅτι κεῖται εἰς ὕψος 1000 μέτρων ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Ἐφθάσαμεν ἐκεῖ κατὰ τὴν 11 1/4 π. μ., μὲ τὸ θερμομέτρον σημειοῦν 34 βαθμοὺς καὶ τὸ βαρόμετρόν μας κατεστραμμένον. Κατηυλίσθημεν ἐν τῇ μικρᾷ πλατείᾳ τοῦ ναοῦ, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι οἱ κάτοικοι ἤθελον τοῦλάχιστον μᾶς πωλήσει τὴν φιλοξενίαν, ἣν συνίστα ἡ ἐξουσία. Ἀλλὰ τίποτε δὲν μᾶς ἔδωκαν, οὔτε ὕδωρ, τὸ ὁποῖον ἐδέησεν ἡμεῖς αὐτοὶ νὰ προμηθευθῶμεν. Ὁ ἄνεμος ἔπνεε δυσάρεστος. Μετὰ τὰς ἐπανειλημμένας καὶ ζωνηρὰς ἀπαιτήσεις τοῦ Ἴσμαήλ, ὅπως ὁ

μουχτάρης μᾶς συνοδείῃ ἕως εἰς τὰς πλησιεστέρας στάνας, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Σμόλικα, αὐτὸς, ἀφοῦ πρῶτον ὑπεσχέθη, ἔκρινε καλὸν νὰ γείνη ἄφαντος, ἴσως κατὰ συμβουλήν τῶν προκρίτων τοῦ τόπου, οἵτινες πολὺ εὐχαρίστως θὰ ἐδολοφόνουν παρὰ νὰ διευκολύνωσι τοὺς ἐπισήμους ἀντιπροσώπους τῆς ἀρχῆς. Ἡ ἐξουσία εἰς τὰ ὄρη ἐκεῖνα, ἐὰν πρότερον ὑπῆρχεν ἀνεκτὴ, τώρα δὲν ἠδύνατο παρὰ νὰ ὑποβλέπεται. Στασιαστικαὶ ἀπόπειραι συνέβαινον, φανερὰ καὶ καθημερινῶς. Ἡ ληστεία ἢ ἀκμάσασα ἄλλοτε, ἦτο φυσικὸν νὰ ἐπαναλαμβάνηται ἐπὶ διπλῷ σκοπῷ, μὲ τὴν ιδέαν τοῦ ἀγῶνος ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ μίσους κατὰ τῶν δυναστῶν· οἱ ὄρειοὶ ἐκεῖνοὶ ἄνδρες παρεκινουῦντο ἀδιαλείπτως νὰ συνεχίζωσι τὰς παραδόσεις τῶν ἑαυτῶν προγόνων. Ὁ γηραιὸς Ἀλῆς μοὶ ἐδείκνυεν εἰς τὸ ἀναπεπταμένον κάτω πεδίον τὰς χαράδρας καὶ τὰ δάση, ἐνθα καὶ αὐτὸς μετέσχε τῶν κατὰ τῶν ληστῶν συμπλοκῶν. Ὅτε ἦλθεν ἡ τρίτη μετὰ μεσημβρίαν ὥρα, ἐφορτώσαμεν τοὺς ἵππους. Ὁ μουχτάρης δὲν ἐνεφανίσθη· ὁ Ἴσμαῆλ ἐνόησε τὴν κωμωδίαν. Παραχρῆμα παρήγγειλε νὰ τὸν ὀδηγήσωσιν εἰς τὴν πλησιεστέραν κατοικίαν τινὸς ἐκ τῶν προκρίτων, χωρὶς δὲ νὰ ἐνδιατρίψῃ εἰς λόγους, ἤρχισε νὰ μαστιγῶνῃ αὐτόν, διατάσσων ν' ἀναχωρήσῃ ἀμέσως μεθ' ἡμῶν. Πρὸς δυσἀρέσκειάν μου, ἡ τουρκικὴ δικαιοσύνη ὑπῆρξε τελεσφόρος.

Αἱ στάνας αἱ μᾶλλον εὐθετοὶ διὰ τὴν ἀνάβασιν μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ Σμόλικα ἀπὸ τοῦ μέρους τοῦ Κερασόβου, εὐρίσκονται εἰς ἀπόστασιν τριῶν περίπου ὥρῶν, ἀρκούντως δι' ὀμαλῆς ὁδοῦ διανοομένων.

Ἐκτὸς τοῦ χωρίου οἱ κάτοικοι ἐκαλλιέργουν ἐπιμελῶς καὶ ἐπικερδῶς μεγάλους καὶ πολυαριθμοὺς λαχανοκήπους, οὓς ἤρδευον διὰ τῶν ἀφθόνων ὑδάτων τῶν πηγῶν, ἐξ ὧν βρίθει τὸ ὄρος. Χάριν τῆς ἀληθείας ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι οἱ εἰσέτι ραγιαδες, Βλάχοι καὶ Ἕλληνες οὗτοι δὲν ὑπολείπονται τῶν ἐλευθέρων ὁμοφύλων των ἐν τῇ γεωργίᾳ καὶ τῇ γεωπονίᾳ. Ἐχομεν ἤδη παρατηρήσει τὴν ἀξιόλογον καὶ προσοδοφόρον ικανότητα ταύτην εἰς τὰ ὄρη τῶν Τσουμέρκων, παρὰ τὰ Ἄγναντα καὶ Πράμαντα, ὧν ὁ πληθυσμὸς ἀκόμη δὲν συνεπληρώθη, ἀφ' ὅτου ἀνέκτησε τὴν ἐλευθερίαν του.

Τὰ δάση ἄρχονται μετ' ὀλίγον ἐναλλάσσοντα μετ' ἐξαιρέτων βοσκῶν, ὧν ἀρκετὰ τμήματα ἦσαν καλλιεργημένα, ἐσπαρμένα ὑπὸ σικάλεως. Εὐρομεν τὰς πρώτας στάνας κατεχομένας—περιττὸν νὰ τὸ

εἶπωμεν—ὑπὸ ποιμένων Βλάχων, οἵτινες μᾶς ἐχαιρέτισαν καὶ μᾶς ἐλάλησαν Ἑλληνιστί. Εὐρισκόμεθα ἀκόμη εἰς τὸ μέσον τῶν δασῶν· ὁ καιρὸς ὁ δαπανώμενος διὰ τὰς ἐπιστημονικὰς συλλογὰς παρήρηχτο ταχὺς καὶ ἐπέκειτο ἤδη ἢ ἐσπέρα· ἀλλ' ἀπὸ κοινοῦ πάντες ἐκρίναμεν καλὸν νὰ προχωρήσωμεν μέχρι τῆς ἄνω ἐσχατιᾶς τοῦ δάσους. Τὴν ἐσπέραν ἢ ἐργασία ἔμελλε νὰ εἶνε σοβαρά, μακρὰ καὶ κοπιώδης. Πρὸς τὰριστερά μας ὁ μορμυρισμὸς τῶν ὑδάτων μᾶς εἰδοποίησεν ὅτι ἐκεῖ ἔρρεεν ὁ χεῖμαρρος τοῦ Κερασόβου ἐντὸς βαθείας χαράδρας. Ἐντὸς τοῦ δάσους φαιδρὰ ἄσματα νεανίδων Βλαχισσῶν ἐπιστρεφουσῶν εἰς τὰς καλύβας μᾶς ἐφαιδρουναν τὴν ψυχὴν, ἐμπνέοντα ἡμῖν ἀγαθοὺς διὰ τὴν ἐπαύριον οἰωνοὺς. Ὁ οὐρανὸς εἶχε χρῶμα κυανοῦν αἰθριώτατον. Ὁ ἥλιος ἔδυσεν εἰς τὸν ἀπώτατον ὀρίζοντα.

Κατὰ τὸ πέρασ τῶν πρώτων ὄρεινῶν λιθαδίων ἀνεπαύθημεν ἐπὶ πέντε λεπτὰ διὰ νὰ θαυμάσωμεν τὸ μεγαλεῖον τῆς γοητευτικῆς ἐκείνης τοποθεσίας τοῦ Πίνδου, τόσον ἀγνώστου ἐν Εὐρώπῃ καὶ μεταξὺ ἀκόμη αὐτῶν τῶν κατοίκων τῆς Ἑλλάδος. Μεθ' ἑτέραν βραχυτάτην πορείαν, ἐφθάσαμεν εἰς τὰς *στάνας*, γενόμενοι δεκτοὶ πανηγυρικῶς ὑπὸ τῶν νεαρῶν ποιμένων, οἵτινες διὰ τῆς φιλοξένου καὶ ἀδόλου συμπεριφορᾶς των διέψευσαν ἀμέσως τὰς περὶ αὐτῶν ἐν γένει ἐπικρατούσας ἐσφαλμένας ιδέας. Εἶχομεν ἐκτελέσει δεκαῆξ ὥρων ὁδοπορίαν, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν τριῶν ὥρων καθ' ἃς ἀνεπαύθημεν εἰς Κεράσοβον, ἠδυνήθημεν δὲ νὰ προχωρήσωμεν ἐπ' ἄλλο τόσον διάστημα. Ἡ ἐπιτυχία οὕτω μᾶς προσεμειδία.

*
*
*

Δρομολόγιον τῆς 18 Ἰουλίου. Ἴδου τέλος ἡ στιγμὴ, καθ' ἣν ἐπρόκειτο νὰ πραγματοποιήσω ἐκδρομὴν, ἣν ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἐπεθύμησα καὶ ὠνειροπόλησα ἐν τῷ βίῳ μου. Τὸ ὄρος Σμόλικα ἔμελλεν ἐντὸς ὀλίγου νὰ νικηθῇ. Ἐξεκινήσαμεν ἅμα τῇ πρώτῃ αἰθριωτάτῃ χαραυγῇ, τὴν 3 1/2 π. μ., ἐγώ, ὁ Μῆτσος, ὁ Ἰσμαῆλ καὶ τινε νεαρὸς ποιμὴν ἐκ τῶν στανῶν. Ὁ Ἀλῆς ἔμεινε πρὸς φύλαξιν τῶν πραγμάτων μας. Ἀνήλθομεν ἐν τάχει μικρὰν ἀνωφέρειαν ἐκ πεντακοσίων μέτρων, πᾶσαν ἀποτελουμένην ἐκ γῆς βοσκησίμου, ἐν ἣ μόνις διεκρίνοντο ἐλαφρὰ ἔχνη σχιστολίθου ἀσκεποῦς. Τὰ πολυάριθμα ποίμνια

τῶν Βλάχων, τὰ σταθμεύοντα εἰς τὰς ἀναριθμήτους κόγχας τοῦ θείου ἐκείνου ὄρους, ἤρχισαν πανταχόθεν νὰ ἐξέρχονται ἀπὸ τὰς στάνας. Ἐκ τοῦ πρώτου μικροῦ κώνου, τοῦ σχηματιζομένου ἐξ ὑπερμεγέθους στρώματος ὀφίτου ξηροτάτου, χρώματος ἀμαυροῦ ὑποπρασίνου καὶ κρυσταλλίνου, θαυμασίου ὑπὸ τὰς πρώτας ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, τὸ θέαμα τῶν ἀμετρήτων ποιμνίων τῶν ἐξερχομένων ἐκ τῶν ἀποκρύφων κοιλάδων καὶ ἐκ τῶν δασῶν, παρατασσομένων δὲ ὡς μικρῶν στρατιῶν ἐπὶ τῶν εὐρυχώρων χλοερῶν ράχεων καὶ σχηματιζουσῶν ἰσαριθμούς ομάδας λευκὰς ἢ ἀμαυράς, μὲ τὸ ἀδιάλειπτον βλήχημα καὶ τὸν ἦχον τοῦ κώδωνος, ἀναπαρίστων εἰς τὸ πνεῦμά μας εἰκόνα, ἦν εἰς πλείστους ἄλλους τόπους εἶδομεν, ἀλλὰ χωρὶς τὴν ζωηρότητα καὶ τὴν φαιδρότητα τῆς τελευταίας ταύτης. Ἡ ἐργασία μου ἐπληθύνετο κατὰ πᾶσαν στιγμὴν· ἀνειλίσσοντο ἐνώπιόν μου ἐκτάσεις ἐξ ὀλοκλήρου κεκαλυμμένα ὑπὸ λαμπρῶν φυτῶν καὶ βοτανῶν μετὰ ποικιλωτάτων καὶ ποικιλοχρῶν ἀνθέων, αἵτινες μοὶ ὑπενεθύμιζον τοὺς πλουσιωτέρους καὶ μᾶλλον περιφήμους βοτανικοὺς σταθμοὺς τῶν ἡμετέρων Ἄλπεων. Οὐδαμοῦ, οὐδ' ἐπὶ τῶν ὑψηλοτέρων ὄρεων τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου, συνήντησα τόσον πλοῦτον καὶ σφριγὸς ὀρεινῆς βλαστήσεως. Ἐξερευνήσαμεν μετὰ τῆς δεούσης ἐπιμελείας πᾶσαν ὄφρυν, πάντα λειμῶνα, πάντα βράχον. Ἀνελογιζόμενη πόσον δύσκολον ἦτο νὰ ἐπιστρέψω ἄλλοτε ἐκεῖ καὶ ἐντρεπόμην νὰ ἀπολέσω ἔστω καὶ μίαν μόνην στιγμὴν ἀναπαυόμενος. Ἡ τύχη μοὶ ἐπεφύλασσε τὴν τιμὴν, τὴν ὑψίστην τιμὴν, νὰ εἶμαι ὁ πρῶτος βοτανικὸς, ὅστις ἐξερεύνα τὸν Σμόλικα. Ὅσον ὁμως καὶ ἂν ἠδυνήθην νὰ ἐργασθῶ κατὰ τὰς τρεῖς ἡμέρας τὰς ἀφιερωθείσας εἰς τὴν ἔρευναν ταύτην, ἄς γίνῃ πιστευτὸν ὅτι πᾶς τις θὰ ἠδύνατο ἀκόμη εἰς τοὺς ἀναριθμήτους ἐκείνους ἐκ σχιστολίθου καὶ ὀφίτου κώνους νὰ ἀνερευνήσῃ θησαυροὺς ἀμετρήτους, δι' οὓς ἰσοθίως θὰ ἔχαιρεν. Ἐν Εὐρώπῃ δὲν ἀπομένει πλέον ἄλλο ὄρος περιέχον τόσον ἐπιστημονικὸν πλοῦτον ὅσον ὁ Σμόλικας. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐπλησιάσαμεν εἰς τὴν βᾶσιν τοῦ τελευταίου κώνου, εἰσέτι ὑψηλοῦ ἀλλὰ πάντοτε θαυμαστοῦ. Εὐρομεν μικρὰν λίμνην ὀρεινὴν κατέχουσαν τὸ βάθος ὀλοκλήρου λεβητοειδοῦς ἐγκατακρημνίσεως (dolina), ἐχούσης φυσικῶ τῷ λόγῳ τὰς πλευρὰς ἐκ σχιστολίθου. Ἀπὸ τῆς μικρᾶς ταύτης λίμνης ἀρχίζει ἡ ἀληθὴς ἀνάβασις εἰς τὴν κορυφὴν, τὴν ὁποίαν ἀπλοῦς ταξιειδιώτης ἠδύνατο νὰ

ἐκτελέσῃ ἐν διαστήματι μικροτέρῳ τῆς μιᾶς ὥρας, ὑπολογιζομένης εἰς τρεῖς ὥρας ὀλοκλήρου τῆς πορείας ἀπὸ τῶν στανῶν εἰς τὴν κορυφὴν.

Ὁ κῶνος τοῦ Σμόλικα εἶνε μᾶλλον ἀπόκρημνος, ἐνίοτε δὲ αὐτό-
 χρημα ἀπορρώξ. Ὁ ὄφίτης εὐρίσκεται ἐν ἐναλλαγῇ μετὰ τοῦ σχι-
 στολίθου καὶ τούτου μὲν τὰ στρώματα εἶνε συμπεπυκνωμένα, ἐκείνου
 δὲ διαθλῶνται ἅμα τῇ ἐλαχίστῃ συγκρούσει. Ἡ μόνη δυσχέρεια περὶ
 τὴν ἀνάβασιν συνίσταται εἰς τοῦτο, ὅτι ἀπαιτεῖται μεγάλη φρόνησις
 καὶ δι' ἐκείνους ἔτι, οἵτινες εἶνε συνειθισμένοι εἰς ὁδοιπορίας ἐπὶ ἐδά-
 φους ἐξ ἀσβεστολίθου. Ἡ συμβουλὴ δὲν εἶνε περιττὴ· διότι ὁ ὄφίτης,
 ὅστις εἶναι πράγματι εὐβάτος, εἶνε οὐχ ἥττον δόλιος εἰς τοὺς ἐπ' αὐ-
 τοῦ βαδίζοντας. Ἀφοῦ ὑπερέβημεν τὰς μετρίας δυσκολίας, ἀνεύρομεν
 λιβάδια, ὧν αἱ βοσκαὶ ἦσαν ἀκόμη ἄθικτοι, ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας δὲ ἐκ
 σχιστολίθου τετριμμένου τὸν συνήθη τῆς βλαστήσεως τάπητα. Μετ'
 ὀλίγον ἐφθάσαμεν εἰς τὴν κορυφὴν, ἀπομεμονωμένην ἐν τῇ μεγαλο-
 πρεπείᾳ τῆς σιγῆς. Οὐδέποτε ἐδοκίμασα συγκίνησιν τόσον σφοδρὰν
 καὶ τόσον ἀπέραντον ὡς ἐκείνην, ἥτις μὲ κατέλαβεν, ὅτε εὐρέθην ἀπέ-
 ναντι τοῦ ὑψίστου καὶ τιτανείου μεγαλείου τῆς ὑψίστης κορυφῆς τοῦ
 Πίνδου. Ἦτο ἡ 10 π. μ. Ὁ μακρινὸς ὀρίζων ἐφαίνετο ἐμπεπλησμέ-
 νος πνιγηρᾶς καὶ ὀμιχλώδους θερμότητος. Ἄλλ' ὅμως ἡ φαντασία
 καθίστα ἐπιβλητικώτερον τὸ πανόραμα. Ὁ Ὀλυμπος τῆς Θεσσαλίας
 εἰς ἑκατὸν εἴκοσι χιλιομέτρων ἀπόστασιν ὑπερεῖχεν ἐκεῖθεν τῆς εὐρείας
 κοιλάδος τῆς Βιστρίτζας, ἄνωθεν τοῦ ὄροπέδιου τῆς Ἐλασσῶνος.
 Ἦτο ἡ πρώτη φορά, καθ' ἣν ἔβλεπον τὸν Ὀλυμπον μὲ τὰς τεραστίας
 αὐτοῦ σχισμὰς καὶ τὰς εὐρυτάτας αὐτοῦ χινοσκεπάστους ἐκτάσεις,
 ἐντὸς τῶν ὁποίων καὶ περίξ ὁ μέγιστος ἐξερευνητὴς βοτανικὸς, ἐξ
 ὅσων ἔσχεν ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ Ἀνατολή, ἀφῆκεν ἵχνη ἀνεξάλειπτα τῆς
 διαβάσεώς του. Δόξα εἰς τὸν Χελδράϊχ! Πρὸς βορρᾶν τὰ ὄρη καὶ αἱ
 πεδιάδες τῆς Καστορίας τῶν Βιτωλίων καὶ τῆς Κορυτσᾶς, ἅτινα ἐν
 μέρει ἐπεσκέφθη ὁ Ὀρφανίδης, ἐν μέρει δὲ ἀπομένουσιν ἔτι ἄγνωστα.
 Ὅπισθεν ἡμῶν ὄλα τὰ ὄρη τῆς Ἠπείρου μέχρι τοῦ Τομόρου καὶ πέ-
 ραν ἡ θάλασσα. Πρὸς ΝΑ ἡ ὀδοντωτὴ καὶ πάντοτε ὠραία ὄροσειρὰ
 τῶν Τσουμέρκων, ἡ εὐφορος πεδιάς τῆς Χαλᾶς.

Ἐκ τῆς ἀντιθέτου πλευρᾶς ἡ κορυφὴ κατέρχεται ἀποτόμως εἰς κρη-
 μνὸν διακοσίων μέτρων ἐντὸς τῆς ὑποκειμένης καὶ εὐρυχώρου ἐγκατα-
 κρημνίσεως. Οἱ ἐξ ὄφίτου κρημνοὶ οὗτοι καταβεβρωμένοι καὶ ἐσκαμμέ-

νοι ἔσωθεν ἔχουσι φυσιογνωμίαν μᾶλλον σκυθρωπήν, ἥτις προέρχεται καὶ ἐκ τῆς ἀμαυρᾶς χροιάς των, μᾶλλον ἐντόνου καθισταμένης ἕνεκα τῆς ἀντανακλάσεως τῶν εἰς τὸ βάθος χιόνων. Οἱ ἀετοὶ καὶ οἱ αἶγα- γροὶ ζῶσιν ἄρά γε ἐν τρυφερᾷ ἀρμονίᾳ ἐκεῖ ἐπάνω, ἢ μήπως ὁ περὶ ὑπάρξεως ἀγὼν δὲν εἶνε ἐκεῖ φονικώτερος ἢ ἀλλαχοῦ; Οἱ συνοδοὶ μου ἔσχον ἄφθονον κυνήγιον.

Τὴν μεσημβρίαν ἀπεχαιρετίσαμεν τὴν κορυφήν. Εἶθε νὰ δυνηθῶ πάλιν ν' ἀνέλθω ἐπ' αὐτῆς. Κατήλθομεν παρὰ τὴν κατωφέρειαν τὴν σχηματιζομένην ἐκ τῆς ὑψηλῆς ὄφρυος τῆς ὑποκειμένης ἐγκατακρη- μνίσεως. Ὁ βράχος, ἐκ σχιστολίθου συντετριμμένου, εἶνε λίαν εὐβατος. Θραύεται ἀκαταπαύστως καὶ εἰς πολλὰ μέρη ὁ κρημνὸς ἐξηφανίσθη. Οἱ σχηματισθέντες τεράστιοι σωροὶ τῶν κινήτων λίθων διευκολύνουσιν εἰς πολλὰ μέρη τὴν κατάβασιν. Ἐν διαστήματι μικροτέρῳ τῶν δύο ὠρῶν εἰσῆλθομεν εἰς τὴν ἐγκατακρήμνισιν. Διενοοῦμην ν' ἀνέλθω πρὸς τὰ ἐκείθεν, πρὸς τὰς κορυφὰς τῆς Σαμαρίνης· ἀλλ' ἕνεκα τοῦ πλήθους τῶν συλλεγείσων σπανιωτάτων βοτανῶν, ἐξ ὧν εἶχον γεμίσει τὰ δύο κομισθέντα δοχεῖα, ἡ ἐπιστροφή καθίστατο ἀναγκαία. Διειρέξαμεν καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις τὴν ἐγκατακρήμνισιν καὶ ἐβοτανολογήσαμεν ἐγγὺς τῶν χιόνων καὶ τῶν ἀναριθμήτων ῥυακίων, ὧν ἡ συμβολὴ ἀπο- τελεῖ τὸν χεῖμαρρον τοῦ Κερασόβου. Ἐβαδίσσαμεν κατόπιν διὰ τῶν ὄγκων τοῦ ὀφίτου, οἵτινες μακρόθεν ἀντιμετωπίζουσι τὴν Φοῦρκαν, κάμψαντες δὲ αὐτοὺς ἤλθομεν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἐπιστροφῆς, ὀλίγον βορειότερον ἐκείνης ἣν εἶχομεν ἀκολουθήσει ἐρχόμενοι. Εὕρομεν καὶ δευτέραν λίμνην, μικροτέραν τῆς πρώτης, τῆς ὁποίας τὰ χεῖλη ἦσαν λίαν τεлмаτωδῆ. Ἀνεπαύθημεν ἐπὶ μικρόν, εἶτα δι' ἀλλεπαλλήλων ἀναβάσεων καὶ καταβάσεων ἐπεστρέψαμεν εἰς τὰς στάνας τὴν 6 μ. μ. Ὁ Μῆτσος, τὸν ὁποῖον εἶχον πέμψει κατ' εὐθείαν ἀπὸ τῆς κορυφῆς διὰ νὰ μεταφέρῃ τὰς ἐν τῷ πρώτῳ δοχείῳ βοτάνας, μᾶς ἀνέμενε μετὰ τοῦ Ἀλῆ περὶ τὸν τελευταῖον ἀμνὸν ἐψημένον κατὰ τὰ ἔθιμα τῶν παλληκαρίων, ὅστις εἶχε θυσιασθῆ χάριν ἡμῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ταξειδίου ἡμῶν ἀνὰ τὸν ἐξαντληθέντα ἤδη Πίνδον.

* *

Δρομολόγιον τῆς 19 Ἰουλίου. Ἀπεχαιρετίσαμεν κατὰ τὴν 5 1/2 τοὺς ξενίζοντας ἡμᾶς ἀγαθοὺς Σαρακατσαναίους· ἀπηυθύνομεν ἔν-

θερμον ἀποχαιρετισμὸν πρὸς τὸν Σμόλικαν καὶ ὑπὸ καιρὸν λαμπρὸν ἐξεκινήσαμεν διὰ τῶν λιθαδίων, τῶν σχιστολίθων, τῶν τελμάτων. Ἀπὸ ὑψώματός τινος παρὰ τὴν ἀνωτέραν ἐσχατιὰν τῶν δασῶν ἐπλάνησα ἐπὶ ἀρκετὴν ὥραν τὸ βλέμμα ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν καὶ δασωδῶν ἔρεισμάτων τοῦ ὄρους, ἅτινα ἀφ' ἑνὸς κατέρχονται πρὸς τὴν Ἀβδέλλαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ συνδέονται μετὰ τῆς μακρᾶς ἀλύσειος τῆς Βασιλίτσας, ἣτις διευθύνεται πρὸς τὸ Μέτζοβον καὶ τὰ Σέρβια. Εἰσήλθομεν εἰς τὰ σκιερὰ δάση τῶν ἐλατῶν καὶ ἐφθάσαμεν εἰς ἄλλας στάνας Βλάχων Σαρακατσαναίων, φθασάντων πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἐκεῖ. Ἐνῶ ἡ μικρὰ ἡμῶν συνοδία ἀνεπαύετο, ἐγὼ μετὰ τοῦ Ἀλῆ ἐπεχειρήσαμεν βραχεῖαν περιοδεῖαν πρὸς τὸ μέρος τοῦ Παλαιοσελίου ἐν χώρᾳ ὄρεινῃ, ἔνθα αἱ βοσκαὶ ἀπηγορεύοντο. Πρὸς τὸ μέρος τοῦτο τὴν ὑπερσειάν τῆς φρουρήσειος τῆς δημοσίας ἀσφαλείας ἐξετέλουν περιπολῖαι ἐκ στρατιωτῶν τοῦ πεζικοῦ Ἀλβανῶν ἢ ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, οἵτινες μᾶς ἐπληροφόρησαν ὅτι ἡ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἀναμενομένη σύγκρουσις ἐν τῷ Παπίγκῳ συνέβη ἤδη. Ὁ σημερινὸς σκοπὸς τῆς διευθύνσεώς μας ἦτο ἡ Κρίσμπιανη, χωρίον ἐξ ἑκατὸν οἰκιῶν, κείμενον ἐν τῷ μέσῳ τῶν τελευταίων χαραδρῶν τοῦ Σμόλικα πρὸς τὴν Σούσνικα. Ἐφθάσαμεν κατὰ τὰς 6 $\frac{1}{4}$. Κατελύσαμεν εἰς τὸ ὑπαιθρον παρὰ τὸ μόνον καὶ πενιχρὸν χάνι. Ἡ ἑσπέρα πᾶσα πικρῆλθεν ἐν ἄσμασι καὶ ὀργάνοις· ἐγὼ ἀπεκοιμήθην ὄνειρευόμενος τὴν ἀπόκρημνον κορυφὴν τῆς Καμήλας, ἣν πρότερον εἶχον θαυμάσει ἀπέναντι, γιγαντιαῖον ὄγκον τοῦ Βραδέτου, φωτιζόμενον ὑπὸ τῶν τελευταίων ἀκτίνων τοῦ θνήσκοντος ἡλίου.

*
**

Δρομολόγιον τῆς 20 Ἰουλίου. Λίαν πρῶτὴ ἀπήλθομεν εἰς Κρίσμπιανην, ἣτις εἰσέτι ἐκοιμᾶτο, ἐνῶ ὁ οὐρανὸς ἦτο ἐν μέρει συννεφώδης. Ἡ ἀτραπὸς ἡ ἀνὰ μέσον τῶν σχιστολίθων τῶν καλυπτόντων ἅπαν τοῦ μέρους αὐτοῦ τὸ ἔδαφος βαίνει ὁμαλὴ μέχρι τοῦ πόρου τοῦ ῥύακος τοῦ διαχωρίζοντος τὸ ὄρος Σούσνικα ἀπὸ τῶν ἔρεισμάτων τῶν συνδεομένων μετὰ τῆς ὀροσειρᾶς τῆς Βασιλίτσας. Εὐρισκόμεθα ἐνταῦθα παρὰ τοὺς πρόποδας μιᾶς τῶν μᾶλλον ἀξιοσημειώτων διακλαδώσεων τῆς Σούσνικας, ἐξ ὀλοκλήρου δασοσκεποῦς. Ἡ ἀτραπὸς ἀνερχομένη

ἀναρριχᾶται ὀφιοειδῶς, κοπιώδης καὶ δύσβατος, ἢ τραχύτης δὲ καὶ ἢ βιαιότης τῶν χειμερινῶν θυελλῶν πολλάκις βεβαίως θὰ διακόπτῃ τὴν συγκοινωνίαν κατὰ τὰ μέρη ταῦτα. Αἱ καταπτώσεις τοῦ ἐδάφους εἶνε συχνόταται. Ἐβαδίζομεν μετὰ κόπου. Ἐν τούτοις ὁ οὐρανὸς προεμήνυε θύελλαν καὶ ὁ πάταγος τῶν πρώτων βροντῶν ἐπλήρου ὀλόκληρον τὴν κοιλάδα. Ἡ τύχη ἄρα ἤθελε νὰ μᾶς κάμῃ νὰ δοκιμάσωμεν πάσας τὰς ἐντυπώσεις ἐπὶ τοῦ Σμόλικα, ὡς καὶ ἐκείνην τοῦ νὰ ἴδωμεν διάβροχον τὸ ἐπιστημονικὸν ὑλικόν, ὅπερ μετὰ τοσοῦτων κόπων καὶ ἐλπίδων συνελέξαμεν. Ἡ ἀτραπὸς διέρχεται διὰ ράχews, ἐφ' ἧς κεῖται δεσπόζων ἐπ' ἀμφοτέρας τὰς κλιτύς στρατιωτικὸς σταθμὸς (Καρακόλι), κατεχόμενος ὑπὸ δέκα στρατιωτῶν τοῦ πεζικοῦ. Ἡ θύελλα καθίσταται ἀπειλητικωτέρα πρὸς τὴν Κονίτσαν· ὁ ὀρίζων εἶνε ζοφερός. Ὁ Ἰσμαὴλ γνωματεύει ὅτι πρέπει ν' ἀναμείνωμεν τὴν βροχὴν ἐντὸς τοῦ σταθμοῦ· ἀλλ' ὅμως τὸ ὠρολόγιον δεικνύει τὴν 6 1/2 ὥραν π. μ. καὶ ἡ ἐν Κονίτση συνέντευξις μετὰ τοῦ Προξένου Μιλλελίρε εἶνε ὠρισμένη διὰ τὴν 9. Πρέπει νὰ προχωρήσωμεν. Κατερχόμεθα εἰς τὸ μέσον τοῦ πυκνοτάτου δάσους μὲ τὴν τόλμην τὴν ἀπορρέουσαν ἐκ τῆς ἀποφάσεως καὶ τῆς ἀνάγκης. Οἱ ποιμένες φεύγουσι πρὸ τῆς θυέλλης. Ἡ τρικυμία μαίνεται. Καταφεύγομεν ὑπὸ τὰς ὄξυας, θέτοντες πάντα τὰ σκεπάσματά μας ἐπὶ μεγάλου σωροῦ φυτῶν· πλὴν μετ' ὀλίγον τὸ ὕδωρ καὶ ἡ σφοδροτάτη χάλαζα μᾶς κατακλύζει πανταχόθεν ὡς νὰ εὕρισκόμεθα ἐντὸς ποταμοῦ. Οἱ χεῖμαρροι ἐσχηματίζοντο ἄνωθεν ἡμῶν.

Τέλος θεία εὐδοκία ἢ θύελλα ἐκόπασεν. Ἐξηκολουθήσαμεν τὴν πορείαν μας περὶ τὴν 8 π. μ. εἰς κατάστασιν ἐμπνεύσαν οἶκτον. Ἀγαθὴ τύχη, ἐπειδὴ ἐπρόκειτο ἀμεσῶς ν' ἀναχωρήσωμεν εἰς Ἰωάννινα, θὰ εὕρισκον τὴν ἐπαύριον ξηρὸν χάρτην ὅσον ἤθελον, ἐπομένως ἦσαν βάσιμοι αἱ ἐλπίδες μου περὶ τῆς διασώσεως τῆς συλλογῆς μου.

Ταχέως ἀπὸ τῶν δασῶν ἐξήλθομεν εἰς τὴν μεσόγειον χώραν, εἰς τὸ διαμέρισμα τοῦ Πεκλάρι. Ἡ ἀτραπὸς ἀνέρχεται κατ' ἀρχὰς παρὰ τὸ χεῖλος ὑψηλοτάτων κρημνῶν, ἔνθα συχνὰ συμβαίνουσι δυστυχήματα. Ἐνταῦθα δ' ἐπικρατεῖ τὸ ἀσβεστώδες ἔδαφος. Κατόπιν ἐπὶ τι διάστημα, πλησιέστερον τῆς Κονίτσης, ὑπάρχει ἐγκατακρήμνισις. Εἰσερχόμεθα εἰς τὴν πόλιν κατὰ τὴν 9 1/2· αὐτόθι ὁ Πρόξενος Μιλλελίρε μὲ ἀνέμενεν ἀπὸ τινῶν στιγμῶν μόλις, εὕρισκόμενος εἰς κατάστα-

σιν οὐχὶ καλλιτέραν τῆς ἰδικῆς μου. Τὴν 11 π. μ. μέγα ὄχημα μᾶς μετέφερεν εἰς Ἰωάννινα. Συνοδία ἐκ πολυαρίθμων ἵππων ἐμελλε νὰ μεταφέρῃ τὰς ἀποσκευάς. Κατὰ τὴν 3 π. μ. τῆς 21 Ἰουλίου ἐπανηρχόμεθα εἰς τὸ ἐν Ἰωαννίνοις ἰταλικὸν προξενεῖον.

* * *

Τὰ ἐπιτευχθέντα κατὰ τὴν ἐκδρομὴν ταύτην βοτανικὰ ἀποτελέσματα ὑπερβαίνουσι τὰποτελέσματα πάσης ἄλλης γενομένης ἐν Ἠπειρῷ. Μόνα τὰ ὄρη τῶν Τσουμέρκων ἠδύνατο νὰ διαμφισβητήσωσι τὰ πρωτεῖα, ἐὰν δὲν εἶχον ἤδη αὐτὰ ἐξερευνηθῆ. Ἐνταῦθα περιληπτικῶς ἀναφέρω τὰς συλλεχθείσας κατὰ τὴν περιοδείαν μου κυριωτέρας ἐπιστημονικὰς σημειώσεις, προτάσσω ὅτι ἕνεκα τῆς ὀπωσοῦν προκεχωρηκυίας ἐποχῆς ἡ ἐργασία μου ὑπῆρξε σχεδὸν μηδαμινὴ εἰς τὴν μεσόγειον χώραν ἀπὸ Κονίτσης εἰς Κεράσοβον, μετρία εἰς τὸ μέρος τῶν δασωδῶν ζωνῶν, ἀπὸ Κερασόβου εἰς τὰς στάνας, ἐξαίρετος δὲ καὶ συνεχῆς εἰς τὴν ὑψηλοτέραν χώραν, ἰδίως δὲ εἰς τὴν ἀληθῆ ἀλπείαν ζώνην, καθότι ἡ ὑπαλπεία ζώνη τῶν βοσκῶν, οὔσα ὁμογενῆς καὶ συνεχῶς ἐπισκεπτομένη ὑπὸ τῶν ποιμνίων, δὲν ἠδυνήθη νὰ χορηγήσῃ τὰποτελέσματα, ἅτινα βεβαίως θὰ ἐπετύγγανον ἓνα μῆνα πρότερον.

Παρὰ τὴν αἰσίαν τοποθεσίαν τῆς Κονίτσης, κειμένης εἰς 602 μέτρων ὕψος ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης ἐπὶ τῶν ὀμαλῶν κλιτύων τῶν ὀρέων τῶν κατερχομένων εἰς τὴν χαρίεσσαν κοιλάδα τοῦ Ἄωου, οἱ κάτοικοι εἶνε ἀκόμη ὀπισθοδρομικοὶ ἐν τῇ γεωργίᾳ καὶ ἡ ἐπαρχία Κονίτσης, διαφέρουσα τόσων ἄλλων ὀρεινῶν, ἀλλ' ἐξαιρέτως καλλιεργημένων (παράδειγμα δὲ τούτου λαμπρότατον παρέχει ἡ ἐπαρχία τοῦ Ζαγορίου) ἔχει ὡς καὶ εἰς αὐτὰ τὰ μεσόγεια μέρη αὐτῆς τὴν θέαν γῆς χέρσου καὶ ἐγκαταλελειμμένης. Καὶ ὅμως ἐν γένει τὸ ἔδαφος ἠδύνατο ν' ἀποβῆ αὐτόθι γονιμώτατον. Κατὰ τὸ πρῶτον τῆς ὁδοῦ μέρος μεταξὺ τῆς πόλεως καὶ τοῦ ποταμοῦ Σαρανταπόρου δασύλλια, λιθάδια καὶ χέρσοι γαῖαι διαδέχονται διαρκῶς ἀλλήλας· ἄμπελοι τινες καὶ μεμονωμένοι ἀγροὶ σιτοφόροι εἶνε τὰ μόνα ἔχνη τῆς καλλιεργείας, τὰ ὅποια ὁ ὀφθαλμὸς συναντᾷ κατὰ τὴν ἀδιάκοπον ἀνάβασιν καὶ κατάβασιν, ἀνὰ μέσον τῶν ὁμοιομόρφων ὑψωμάτων. Τὰ φυτὰ

Roripa lippizensis, *Malcolmia serbica*, *Alyssum argenteum*, *Clypeola Jonthlaspi*, *Thlaspi cuneifolium*, *Thl. præcox*, *Helianthemum salicifolium*, *Queria hispanica*, *Tunica illyrica*, *Dianthus papillosus*, *Silene Ungerii*, *Linum austriacum*, *Hypericum rumelicum*, *Haplophyllum coronatum*, *Trifolium dalmaticum*, *Trif. aurantiacum*, *Astragalus Onobrychis* var. *chlorocarpus*, *Ervum nigricans* var. *uniflorum*, *Asperula longiflora* var., *Xeranthemum inaper-tum*, *Carduus candicans*, *Centaurea Zuccariniana*, *C. Sa-lonitana* var. *macrantha*, *Picris pauciflora*, *Verbascum banaticum*, *Linaria pelisseriana*, *L. simplex*, *Lysimachia punctata*, *Thesium Bergerii*, ἀπίντων συχνότατα εἰς τὰ γυμνά ἢ εἰς τὰ καλλιεργημένα ἐδάφη. Εἰς τὰς λόχμας δὲ τὰ φυτὰ *Dianthus pinifolius* var. *brevifolius*, *Cytisus nigricans* var. *mediterraneus*, *Cotoneaster tanacetifolia* var. *laciniata*. Αἱ ἄμμῶδεις ἐκτάσεις καθίστανται πλέον ἐκτεταμέναι καὶ ὑψηλαί, καθ' ὅσον προχωροῦμεν πρὸς τὰς ὑπωρεῖας καὶ πλησιάζομεν εἰς τὸ Σού-σνικα, μαυρίζουσαι εἰς τὸ βάθος ἐξ αἰτίας τῶν ἐκ κωνοφόρων δένδρων δασῶν του. Εἰς τὴν κοίτην τοῦ Σαρανταπόρου εὗρον τὴν *Salvia candidissima* καὶ τινὰς ἰσχνοὺς *Salix*. Εἰς ἡμισείας ὥρας ἀπό-στασιν ἐντὸς τῆς κοιλάδος τοῦ ρύακος τοῦ Κερασόβου, ἐγείρεται παρὰ τὴν ἀριστερὰν αὐτοῦ, ἡ πρώτη ἐλάτη ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πενιχροῦ δάσους τοῦ ὁποίου τὰ δένδρα ζῶσιν ὑπὸ συνθήκας δυσμενεῖς ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἐκ σχιστολίθου ἐκείνου ἐδάφους. Ἐπὶ τῶν γυμνῶν ἐξ ὀφίτου ἐκτάσεων τῆς δεξιᾶς ὄχτης ἡ *Stæchelina uniflosculosa* εἶνε κοινοτάτη· πε-ραιτέρω ὑπάρχουσι κομφοὶ θάμνοι τοῦ *Podocytisus caramanicus* καὶ τοῦ *Spartium junceum* εἰς τοὺς χαμηλοτέρους τόπους· ὀλίγον τι ὑψηλότερον ἢ Ἄρκευθος μετὰ τοῦ *Arceuthobium Oxycedri*· παρὰ τοὺς μύλους εὗρηται δειγματοῦ τινὰ ἀμπέλου. Ἡ δεξιὰ ὄχθη τοῦ ρύακος εἶνε πολὺ περισσότερον διακεκαυμένη ἢ ἡ ἀριστερά· τοῦτο δὲ προέρχεται καὶ ἐκ τοῦ ὀφίτου. Περαιτέρω ἐν τῇ ἄμμῳ τοῦ ποτα-μοῦ εἶνε κοινὴ ἡ *Scutellaria orientalis* var. *pinnatifida*· δια-κρίνω πρὸς τούτοις εἶδός τι τῆς *Galeopsis* ἀρκούντως κοινὸν καὶ τὸ *Chenopodium Botrys*, ὅπερ ἐν τῇ Ἀνατολῇ συχνάκις ἀπαντᾷ καὶ εἰς τὰ ὄρεινά εισέτι μέρη. Ὑπὸ τὸ Κεράσοβον, πάντοτε δὲ πρὸς

τὰ δεξιὰ τοῦ ποταμοῦ, *Quercus coccifera* ὑποχωρεῖ πρὸ τῆς *Q. Grisebachii*. Πέριξ τοῦ Κερασόβου ἡ ἄμπελος ἀντέχει σχετικῶς καλῶς· ἡ παραγωγὴ τοῦ καπνοῦ εἶνε μετρία, τὸ Ὄθωμανικὸν δὲ Μονοπώλιον χρησιμοποιοεῖ αὐτὸν ὡς κατωτέραν ποιότητα. Ἐνταῦθα ἡ μεσόγειος βλάστησις συγχέεται μὲ τὴν χλωρίδα τῶν δασῶν, ἅτινα πρὸς τὸ μέρος τοῦτο συνίστανται ἐν ἀρχῇ ὑπὸ κωνοφόρων καὶ ὄξυων, εἶτα δ' ἐξ ὄξυων μετὰ τινων ἐλατῶν καὶ πιτύων. Εἰς τὰ μεγάλα λιβάδια ἡ *Rosa sicula*, ὠραιστάτη, ἐκτείνεται εἰς μέγαν χῶρον. Αἱ ἄγριαι ἀπιδέαι καὶ μηλέαι εἶνε κοινόταται. Ἡ κομφή *Cotoneaster parnassica* (*C. tomentosa* var. *parnassica*) εἶνε σπανία. Παρὰ τὰς πρώτας στάνας εὐρίσκεται ἐνίοτε ἡ *Digitalis lanata*, ἐν εἶδος *Geranium* ἄγνωστον, εἶτα δὲ ἡ *Linaria Peloponnesiaca*, ἡ *Onosma stellulatum*, ἡ *Anchusa officinalis*, ἐντὸς τῆς ἄμμου δὲ ῥυακίου τινὸς ἡ *Nepeta Spruneri* (*N. Italica* var. *Spruneri*) καὶ τὸ *Lamium striatum* (*L. garganicum* var. *striatum*). Ἀνερχόμενος πρὸς τὰς τελευταίας στάνας συνέλεξα ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀσβεστοσχιστολίθινης ἄμμου τοῦ τελευταίου δάσους τὰ πρῶτα καρποφορήσαντα δείγματα τοῦ *Ptilotrichum Baldaccii*, τὸ ὠραιότερον νέον εἶδος τοῦ ὄρους Σμόλικα.

Δευτέρα ἡμέρα. Ἡ ἐργασία ὑπῆρξε μακρά, ἐπιμελής καὶ πλουσιωτάτη εἰς σπουδαῖα εὐρήματα τῆς Ἀλπείας χλωρίδος. Ὑπὸ τὴν πρωϊνὴν ἀμφιλύκην συνέλεξα παρὰ τὸν θαμνώδη καὶ πετρώδη, ἐκ γυμνῶν σχιστολίθων χῶρον, τὴν *Potentilla australis*, ἀκολούθως τὴν *Roripa lippizensis*, εἶτα δὲ εἶδος τι τῆς *Alsine verna*, ἣν καθὸ γλαυκὴν καὶ ἰνώδη, ἐνόμισα ὅτι ἔπρεπε νὰ τὴν ἐκλάβω ὡς τὴν *Alsine Thessala* τοῦ Halacsy. Εἰς τὰ πέριξ λιβάδια εὗρον τὴν *Jasione supina*, τὸ *Polygonum viviparum* καὶ τὸ *Polygonum alpinum* ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀγροστωδῶν, ἀντιπροσωπευομένων κυρίως ὑπὸ τοῦ *Nardus stricta* καὶ τοῦ *Phleium alpinum*. Εἶτα ἤρχισαν οἱ πρῶτοι τάπητες τῆς *Viola Grisebachiana*, ἣν δὲν εἶχον ἐπανίδει μετὰ τὴν ἐξερεύνησιν τοῦ ὄρους Τομόρου κατὰ τὸ 1892· σὺν αὐτῇ δὲ καὶ τὴν *Arenaria recurva* var. *condensata* καὶ τὸν *Cytisus diffusus* var. *Pindiculus*. Περαιτέρω συνήνητσα ἑτέρους τάπητας πυκνοτάτους ἐκ τῆς αὐτῆς *Viola Grisebachiana* καὶ τῆς *Viola gracilis* var. *lutea*, *Ptilotrichum Baldaccii*, Di-

anthus haematocalyx var. *Alpinus*: εἰς τόπους ἤττον πετρώδεις καὶ πεδινωτέρους ἔν εἶδος τῆς *Cardamine glauca* καὶ τὴν μοναδικὴν *Aubrietia deltoidea* var. *Degeniana*, ἣτις ἴσως κέκτηται καθ' ὀλοκληρίαν τὸ δικαίωμα νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς εἶδος ἰδιαίτερον. Οὕτω δὲ βαθμηδὸν συνήντησα περὶ τὰ ἑκατὸν ἕτερα εἶδη, ὠραῖα καὶ ἐνδιαφέροντα, πάντα συλλεγέντα καὶ ἀναφερόμενα ἤδη ἐν τῇ «Ἐπιθεωρήσει» μου. Ἡ πρώτη μικρὰ λίμνη ἔχει τὰς ὄχθας κεκαλυμμένας ὑπὸ τινος *Carex*. Εἰς τὰ κατώτερα μέρη τοῦ τελευταίου κώνου εὐρίσκονται ἰσχυραὶ τινες πεῦκαι. Εἰς τὰ πρὸς δεξιὰν ὑγρὰ λιβάδια ὁ *Narcissus tubulosus* Bald., τὸ *Lilium albanicum* καὶ ἐν *Allium* ἀπροσδιόριστον, ἀλλὰ περιεργότατον, ἀποτελοῦσι τὰ κοινότερα εἶδη. Δὲν ἠδυνήθην νὰ παρατηρήσω ἐν εἶδος τοῦ *Lilium Martagon*, τὸ ὁποῖον ἔκειτο εἰς τὴν κάθετον πλευράν, ἐνθα ἐπίσης διεκρίνοντο τὰ *Polygala vulgaris* var. *Pindicola*, *Viola declinata*, *Primula Columnae*, *Pedicularis graeca*. Εἰς τοὺς πλησιοχώρους σχιστολίθους ὑπῆρχεν ὁ *Thymus teucrioides*: εἰς τοὺς ὀφίτας ἡ *Artemisia eriantha*, ἡ *Achillea argentea* καὶ ἡ *Saxifraga exarata* σπανιώτερον. Ἐν γένει αἱ ἐξ ὀφίτου ἐκτάσεις ἦσαν γυμναί, κατ' ἀντίθεσιν τῶν ἐκ σχιστολίθου, κεκαλυμμένου ὑπὸ θαλαρᾶς φυτείας. Εἰς τὴν ὑψηλοτάτην κορυφὴν εὔρον τὴν *Silene parnassica* καὶ τὴν *Saxifraga exarata*. Νέον καὶ ἀξιοθαύμαστον σύμπλεγμα εἰδῶν μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἀγνώστων εἰς ἐμὲ ἐφύετο εἰς τὰ συντρίμματα τῶν σχιστολίθων παρὰ τὴν κατωφέρειαν, *Thlaspis graecum*, *Alyssum scardicum*, *Iberis carnososa*, *Centaurea epirota* (*C. deusta* var. *Epirota*), ἰδιαίτερα ποικιλία ἄτριχος τῆς *Scorzonera mollis*, *Campanula Hawkinsiana* κλπ. Ποικιλία ξυλώδης τῆς *Oxyria digyna* ἐκάλυπτε τὸν πετρώδη χῶρον, τὸ ἀληθὲς ἀπέραντον *potok* τὸ ἐκτεινόμενον ἀπὸ τῆς κορυφῆς μέχρι τῆς ἐγκατακρημνίσεως τῆς περιβαλλομένης ἀπὸ τῶν ὑψωμάτων τῶν ἀποτελούντων τὴν κορυφὴν τοῦ Σμόλικα. Τὰ κράσπεδα τῶν ὑπὸ τῆς χιόνος κεκαλυμμένων ἐκτάσεων ἔβριθον τῆς *Plantago brutia*, ἐνῶ ἀπεναντίας παρὰ τὰ κράσπεδα τῶν χιονωδῶν ἐκτάσεων τῶν Τσουμέρκων εὐρίσκοντο ὀλίγιστοι *Crocus veluchensis*. Εἰς τοὺς τελματώδεις χώρους τῆς μικρᾶς λίμνης, ἣν συνηντήσαμεν κατὰ τὴν κάθοδον, εὔρον τὴν *Pinguicula alpina*, ἣτις τοιοῦτοτρόπως ἐξαπλοῦται μέχρι τῆς 40⁰ βορείου πλάτους.

Τρίτη ημέρα. Εἰς τοὺς ὑγροὺς καὶ τελματώδεις τόπους φύεται ἡ *Cardamine acris* var. *barbareoides*· εἰς τὰ λιβάδια ὁ *Nardus* καὶ ὁ *Dianthus Degenii*· εἰς τοὺς χώρους τοὺς ἔχοντας ὑπόστρωμα ὑγρὸν καὶ ὀλίγον χλοερὸν ἡ *Sagina Linnaei*· εἰς τοὺς γυμνοὺς λίθους ὁ *Cytisus diffusus*, var. *pindicolus*. Εἶτα εἰς τὰ δάση εὖρον μερικᾶ *Rhamnus fallax*, εἰς τὰ συντρίμματα δὲ τοῦ σχιστολίθου τὸν *Dianthus haematocalyx* var. *alpinus*· παρὰ τὰς πηγὰς ἡ *Barbarea sicula*, τὸ *Cirsium appendiculatum* καὶ τὸ *Juncus Angelisii* (*Juncus glaucus*, var. *Angelisii*). Ἡ μέχρι τοῦ διαμερίσματος τοῦ Παλαιοσέλι ἀνάβασις ἐγένετο διὰ μέσου τῶν δασῶν καὶ αὐθις, ἰδίως ἐκ πευκῶν, ἐν τῷ μέσῳ δὲ αὐτῶν συνέλεξα καὶ ἐσημείωσα τὰ ἐξῆς φυτά: *D. calocephalus* var. *intermedius*, *Silene Schwarzenbergerii*, *Viscaria Sartorii*, *Alsine liniflora*, *Linum flavum*, *Hypericum rumelicum*, *Trifolium pseudomedium*, *T. Pignantii*, *Astragalus chlorocarpus*, *Rosa glutinosa* var. *leioclada*, *Rosa sicula*, *Rosa arvensis*, *Freyera pindicola*, *Ferulago monticola*, *Asperula longiflora* var., *Centranthus ruber* var. *Sibthorpii*, *Scabiosa Webbiana*, *Stachelina uniflosculosa*, *Leontodon asperrimum*, *Podanthum limonifolium*, *Campanula Hawkinsiana*, *Digitalis lanata*, *Thymus acicularis*, *Satureja montana*, *Sideritis Roeserii*, *Nepeta Spruneri*, *Himanthoglossum hircinum*, *Fritillaria Messanensis* κτλ. Καθὰ ἐλαττοῦται ἡ πυκνότης τοῦ δάσους τῶν Κωνοφόρων, ἐμφανίζονται αἱ πρῶται δρύες (*Qu. sessiliflora* var. καὶ *Q. Grisebachii*), σὺν αὐτοῖς δὲ ὁ *Sorbus Aria* καὶ ὁ *Cytisus prostratus* var. καὶ ὁ *C. Austriacus* var. Εἶτα ἀναφαίνεται πάλιν ἡ *Q. coccifera*, εὐθὺς μετὰ τὰς τελευταίας πίτυς, ὧν ἡ βλάστησις σταματᾷ εἰς 250 περίπου μέτρων ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ Γριζβάνου. Εἰς τοὺς πέριξ σχιστολίθους παρετήρησα τὴν *Matthiola tristis* var. *coronopifolia*, τὴν *Putoria calabrica* καὶ τὴν *Salvia candidissima*. Ἡ ἄμπελος εἶνε σπανία, ἀλλ' εὐφορος. Τὸ κυρίως καλλιεργημένον προῖόν εἶνε ὁ ἀραβόσιτος.

Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τὴν γενομένην ὑπὸ τὴν βροχὴν τὴν 20 Ἰουλίου πᾶσαι ἡμῶν αἱ προσπάθειαι περιστράφησαν εἰς τὴν διάσωσιν τῆς συλλογῆς καὶ ἐπομένως τὸ ὄρος Σμόλικα ἔμεινεν οὕτως εἰπεῖν

παρθένον, οἶον ἦτο πρίν. Τὰ δάση τὰ κείμενα πρὸς τὸ Γρίζβαν σύγ-
κινται ἐκ πευκῶν, λαρίκων, ἐλατῶν, *Acer monspessulanum*,
Populus tremula κλπ. Νομίζω ὅτι διέκρινα καὶ τὴν ὕπαρξιν τῆς
Tilia alba. Εἰς τὴν ἀντίθετον κλιτὸν ἐπικρατεῖ ἡ ὄξυα.

*
* *

Τὴν 24, 25 καὶ 26 Ἰουλίου ὁ Μῆτσος ἀνεχώρησε καὶ διέτριψεν
εἰς Τσεπέλοβον τοῦ Ζαγορίου, διὰ νὰ μοῦ συλλέξῃ φυτὰ τινὰ τοῦ
Βραδέτου. Τὴν 25 ἐπεχείρησα μικρὰν ἐκδρομὴν εἰς τὴν λίμνην, ὅπου
ὁ Μῆτσος ἐπέστρεψε τὴν 27, φέρων δειγματοτά τινὰ τῆς *Cicuta vi-*
rosa var. occidentalis, ἣτις τότε μόλις ἤνθιζε. Τὴν ἑσπέραν τῆς
29 Ἰουλίου ὁ Πρόξενος ἀνεχώρει μετ' ἐμοῦ εἰς τὴν Ἰταλίαν διὰ
Πρεβέζης, ὅπου τὴν ἑσπέραν τῆς 30 ἐπεβιβάσθημεν ἐπὶ τοῦ ἀτμο-
πλοίου τοῦ Λούδ, ἀποπλέοντος διὰ Λευκάδα καὶ Κέρκυραν· τὴν ἐπο-
μένην Κυριακὴν, 2 Αὐγούστου, μετεκομίσθημεν ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου
τῆς Γενικῆς Ἰταλικῆς Ἀτμοπλοικῆς Ἑταιρείας, δι' οὗ ἐφθάσαμεν
εἰς Ἀγκῶνα τὴν 5 μετὰ μεσημβρίαν. Τὴν ἐπομένην πρωΐαν ἐγὼ ἀνε-
χώρησα εἰς Βονωνίαν, ὁ δὲ Πρόξενος εἰς Ρώμην ἔνθα συνώδευον αὐτὸν
τὰ αἰσθήματα τῆς ἀνεξαλήπτου εὐγνωμοσύνης μου. Χάρις εἰς τὸν
ἄνδρα τοῦτον, ὅστις ὑπῆρξε δι' ἐμὲ φίλος καὶ στήριγμα φιλοστοργό-
τατον καὶ πολυτιμότατον, ἡ χλωρίς τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Κεντρικῆς
Ἀλβανίας ἠδυνήθη ἐν μέρει τούλάχιστον ν' ἀπαλλαγῇ ἐκ τοῦ περι-
βάλλοντος αὐτὴν ζόφου.

Ἐν Βονωνίᾳ, Ὀκτώβριος 1898.

Δ^ο Ἀντώνιος Baldacci

ἀντεπιστέλλον μέλος.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ
ΤΩΝ ΑΡΧΑΪΚΩΝ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΑΓΑΛΜΑΤΩΝ¹

(*Όρα πίνακα 3 και 4*).

Τὸ ἐν τοῖς πίναξιν 3 και 4 ἔκ τε τῆς προσθίας και ὀπισθίας ὄψεως εἰς τὸ πραγματικὸν αὐτοῦ μέγεθος ἀπεικονιζόμενον χαλκοῦν ἀρχαῖκόν ἀγαλμάτιον εὐρέθη μὲν ἐν τάφῳ ἀρχαίῳ περὶ τοὺς ἐφ' Ἑλλήσποντον τόπους τῆς Μικρασίας, ἀπόκειται δὲ νῦν ἐν τῷ Ὀθωμανικῷ αὐτοκρατορικῷ Μουσεῖῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπ' ἀριθ. 81^c (ἀριθ. Εὐρητ. 844).

Τὸ ἀγαλμάτιον τοῦτο θεωρῶ ἄξιον πολλῆς προσοχῆς, διότι κατὰ τὴν γνώμην μου παρέχει συμβολὴν εὐπρόσδεκτον εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἐπιδράσεως τῆς τέχνης τῆς Μικρασίας ἐπὶ τὴν τέχνην τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου και τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος· ὑπὸ τὴν ἐποψίν δὲ ταύτην θέλω προσπαθήσει νὰ ἐξετάσω αὐτὸ διὰ βραχέων και ἐν γενικαῖς γραμμαῖς συγκριτικῶς πρὸς ἄλλα ἀρχαῖκὰ ἔργα τοῦ αὐτοῦ τύπου, ἀνακαλυφθέντα κατὰ τὴν παρελθοῦσαν δεκαετηρίδα ἐν Ἑλλάδι, μάλιστα δὲ ἐν τῇ Ἀκροπόλει τῶν Ἀθηνῶν.

Τὸ ἐν λόγῳ ἀγαλμάτιον παριστᾷ μορφήν γυναικείαν ἐν ποδῆρει ἑτερομασχάλῳ χιτῶνι, χιτωνίσκῳ και ἱματίῳ²· αἱ πτυχαὶ τῆς ἀναβολῆς εἶνε πᾶσαι σκληραὶ και οὕτως εἰπεῖν ἀλύγιστοι, ἡ κόμη περιθέουσα καμπυλοειδῶς τὸ ἄνω τοῦ μετώπου ἄκρον και διήκουσα ἄνω τῶν ὠτων καταπίπτει μακρὰ ἐπὶ τῆς ῥάχews κυματοειδῶς κατὰ τὸν

¹ Ἡ πραγματεία αὕτη ἀνεκοινώθη εἰς τὴν συνεδρίαν τῆς ἐνταῦθα Γερμανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς, τὴν γενομένην τῇ 23 Δεκεμβρίου τοῦ λήξαντος ἔτους.

² Παρόμοιος ἑτερομάσχαλος ἡμιχειριδωτὸς χιτῶν ἀπαντᾷ και ἐν ἄλλῳ χαλκίνῳ ἀγαλματίῳ ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν προερχομένῳ. (Ἐφημ. Ἀρχ. 1887, πίν. 8, ἀριθ. 3).

συνήθη ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλυπτικῇ τρόπον, οἱ ὧμοι εἶνε ὑψηλὰ τεθειμένοι καὶ ἄμοιροι τῆς περὶ τὰ ἄκρα αὐτῶν συνήθους ἀποστρογγυλώσεως, ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔφερε κάλυμμά τι περιαιρετόν, ὡς δηλοῦται ἐκ τῆς φιλῆς ὄλως καὶ λείας ἐπιφανείας, τῆς παρατηρουμένης κατὰ τὸ ἄνω τοῦ κρανίου μέρος· δυστυχῶς τὸ ἀγαλμάτιον δὲν περιῆλθεν ἡμῖν σῶον, ἀλλὰ λίαν ἠκρωτηριασμένον, ἀποκεκομμένοι εἶνε ἀμφοτέροι αὐτοῦ οἱ ἄκροι πόδες καὶ ὀλόκληρος ὁ δεξιὸς βραχίον, ὅμως δὲ τὴν πλέον ἀξιοθρήνητον βλάβην ἀποτελεῖ τὸ ἀποκεκρουσμένον πρόσωπόν του· ἡ κατίωσις (patina) τοῦ χαλκοῦ εἶνε ὠραιότατη· γλυφάνου χρήσις ἐν τῇ ἐξεργασίᾳ ἐλαχίστη ἐγένετο, ἰδίως δὲ κατὰ τὴν κόμην παρατηροῦνται γραμμαὶ τινες ἐγγάρακτοι.

Εὐθὺς ἐκ πρώτης ὄψεως διακρίνει τις εὐκόλως ὅτι τὸ ἀγαλμάτιον εἶνε τοῦ αὐτοῦ τύπου καὶ τὰ γνωστὰ τῆς Ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν, τελευταῖον ἀνακαλυφθέντα γυναικεῖα ἀγάλματα.

Τὰ ἀγάλματα ταῦτα τῆς Ἀκροπόλεως ἐθεωρήθησαν ὑπό τινων ὡς καθαρὰ ἐγγῶρια προϊόντα τοῦ ἀρχαιοτέρου Ἀττικοῦ ἐργαστηρίου, ἀφοῦ ὅμως καὶ ἄλλα ἔργα κατόπιν παρομοίου ρυθμοῦ καὶ τύπου ἐν διαφόροις τῆς Ἑλλάδος τόποις ταυτοχρόνως σχεδὸν ἀνακαλυφθέντα, οἷον ἐν Ἐλευσίνι¹, ἐν Βοιωτίᾳ², ἐν Δήλῳ³, ἐν Πάρῳ⁴, παρέσχον ἀφορμὴν εἰς ἀκριβεστέρας ἐρεῦνας, καθ' ἃς ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν καὶ τὸ ὑλικὸν ἐξ οὗ τὰ ἔργα ταῦτα εἶνε κατεσκευασμένα, τὸ νησιωτικὸν δηλαδὴ μάρμαρον, ἡ γνώμη αὕτη τῶν παραδεχομένων τὰ ἔργα ταῦτα ὡς καθαρὰ προϊόντα τοῦ ἀρχαιοτέρου Ἀττικοῦ ἐργαστηρίου ἀπεδείχθη φροῦδος· ἄλλη δὲ ἐξηνέχθη ὑπ' ἄλλων, καθ' ἣν ἡ πατρίς τοῦ θεμελιώδους τούτου καὶ κοινοῦ τύπου δέον νὰ ζητηθῆ ἀνατολικώτερον καὶ δὴ ἐν τινι τῶν νήσων τῆς Ἰωνίας.

Ἡ γνώμη αὕτη τῆς νησιωτικῆς καταγωγῆς τοῦ τύπου τούτου τῆς τέχνης ἔχει μεγάλην πιθανότητα· γνωστὸν λ. χ. τυγχάνει ὅτι ἐν Σάμῳ καὶ ἐν Χίῳ, ἀμφοτέραις νήσοις Ἰωνικαῖς, ἡ τέχνη ἐξησκήθη

¹ Ἀρχ. Ἐφημ. Π. Γ'. 1883, πίν. 5. 1884, πίν. 8, ἀρ. 6 καὶ 8. 1889, πίν. 3 καὶ 4.

² BCH. 1887, πίν. VII.

³ BCH. 1889, πίν. VII.

⁴ Arch. Epigraph. Mitth. Oest. Vol. XI (1887) Taf. VI.

εἰς χρόνους ἰκανῶς παλαιούς ὑπὸ γενεᾶς ὀλοκλήρου διασῆμων τεχνι-
τῶν. Ὅμως δὲ καὶ διὰ τῆς γνώμης ταύτης τὸ ζήτημα δὲν λύεται
καθ' ὀλοκληρίαν, ἀλλὰ μερικῶς μόνον, διότι γεννᾶται ἀμέσως ἢ ἀπο-
ρία, ἂν ἡ νησιωτικὴ αὕτη τέχνη εἶνε πρωτότυπος, λαβοῦσα ἀρχὴν
καὶ σύστασιν ἐν τινι τῶν Ἴωνικῶν νήσων, ἢ ἐλήφθη ἐκ χώρας ἀνατο-
λικωτέρας, ἐν ἣ ἡ τέχνη ἠσκήθη πολὺ πρότερον. Τὸ ἐπ' ἐμοὶ φρονῶ
ὅτι ἡ τέχνη τῆς Ἴωνικῆς ταύτης νήσου, ἐν ἣ δέον νὰ ζητηθῇ ὁ θεμε-
λιώδης καὶ κοινὸς οὗτος τύπος τῶν προμνημονευθέντων ἀρχαϊκῶν
ἀγαλμάτων τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τῶν ἐκείνοις ὁμοίων, ἐλήφθη ἐκ χῶ-
ρας ἀνατολικωτέρας ἀκόμη, ἥτις κατὰ τὴν γνώμην μου δὲν δύναται
νὰ εἶνε ἄλλη παρὰ ἡ Μικρασία.

Πασίγνωστον εἶνε ὅτι εἰς χρόνους πολλῶ παλαιότερους ἤκμαζον ἐν
Μικρασίᾳ τὰ γράμματα καὶ ἡ τέχνη· οἱ Μικρασιανοὶ Ἑλληνας εἶνε
οἱ πρῶτοι ἐλθόντες εἰς σχέσεις ἀμέσους ἢ ἐμμέσους πρὸς τὰ ἀνατο-
λικά ἐκεῖνα ἔθνη, τὰ ὅποια προηγῆθησαν τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸν πο-
λιτισμόν, ἰδίᾳ δὲ πρὸς τοὺς Ἀσσυρίους· ἡ δὲ ἐπίδρασις τοῦ Ἀσσυ-
ριακοῦ πολιτισμοῦ ἐπὶ τὰ τῆς Μικρασίας ἔθνη ἀνάγεται εἰς χρόνους
παλαιωτάτους, χρονολογουμένη ἀπὸ τῆς δευτέρας πρὸ Χρ. χιλιετηρί-
δος. Οἱ Μικρασιανοὶ εἶνε ἐκεῖνοι, οἵτινες, παραλαβόντες τὰ πρῶτα
τῆς τέχνης σπέρματα παρὰ τῶν εἰρημένων ἐθνῶν καὶ διαμορφώσαν-
τες αὐτὰ κατὰ τρόπον ἴδιον, μετέδωκαν εἶτα τοῖς γείτοσι νησιώταις,
οἵτινες μετήνεγκον πάλιν τὴν τέχνην εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα,
ἐνθα ἡ τέχνη, ἀναπτυχθεῖσα εἰς βαθμὸν τελειότητος ἀνυπέβλητον καὶ
συγκεντρωθεῖσα διὰ τοῦ μεγάλου Φειδίου καὶ τοῦ ἐργαστηρίου του ἐν
Ἀθήναις, ἐξηπλώθη ἐκεῖθεν ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τὴν νέαν
αὐτῆς φάσιν.

Καὶ αἱ Μυκηναῖαι δὲ ἀρχαιότητες, τὰς ὁποίας πρέπει νὰ ἀναγά-
γωμεν εἰς τὸν 11^{ον} τοῦλάχιστον πρὸ Χρ. αἰῶνα, καὶ αἱ ὁποῖαι ἐφείλ-
κυσαν ἐντονώτατα τὴν προσοχὴν ἅπαντος τοῦ ἀρχαιολογικοῦ κόσμου,
κατὰ τὰς ὀρθοτάτας συγκριτικὰς παρατηρήσεις καὶ ἐρεῦνας τοῦ ὄξυ-
νουστάτου καὶ κριτικωτάτου Ἀγγλοῦ ἀρχαιολόγου Νεύτωνος¹, ἀνή-

¹ Ἐν τῷ Times τῆς 20 Ἀπριλίου 1877. Τὸ ἄρθρον τοῦτο μετεφράσθη
γερμανιστὶ ὑπὸ τοῦ A. Michaelis ἐν τῷ Beiblatt zur Zeitschr. für
bildende Kunst. 1877, ἀριθ. 32 καὶ 33. Πρὸβλ. καὶ Milchhöfer ἐν
Mitth. d. Inst. I σελ. 308—328, II, 3, 82—84 καὶ 261—276.

κουσιν εἰς τέχνην προελθοῦσαν μὲν ἐκ τῶν ἀρχαίων χωρῶν τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Μεσοποταμίας, πλουτισθεῖσαν δὲ καὶ διαμορφωθεῖσαν εἰς ἴδιον τύπον καὶ ῥυθμὸν ὑπὸ τῶν Μικρασιανῶν καὶ δι' αὐτῶν μεταδοθεῖσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Τὴν μετάδοσιν τῆς τέχνης τῆς Ἀνατολῆς διὰ τῶν κατοίκων τῆς Μικρασίας καὶ ἰδίᾳ τῶν Ἰώνων εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα παρατηροῦμεν καὶ ἐν τῇ ἀγγειοπλαστικῇ¹.

Παραβάλλοντες τὸ ἡμέτερον ἀγαλμάτιον πρὸς τὰ τῆς Ἀκροπόλεως, εὐρίσκομεν μὲν εὐθὺς ἐκ πρώτης ὄψεως ὁμοιότητα εἰς τὸν καθόλου τύπον, ὅμως δὲ ἀκριβέστερον ἐξετάζοντες αὐτὸ διακρίνομεν εὐκόλως, ὅτι ἐκεῖνα μὲν ἔχουσι τὴν πτύχωσιν τῆς ἐσθῆτος πλήρη χάριτος καὶ ὑγρότητος, τὴν διασκευὴν τῆς κόμης μεθ' ἱκανῆς ἐπιμελείας πεποιημένην, τὰ περιγράμματα τῶν μορφῶν οὐκ ἄμοιρα ἀποστρογγυλώσεώς τινος, τὸν χιτῶνα ἀποδίδοντα γραμμὰς τινὰς τοῦ σώματος, πρὸς δὲ ἀνοικτὸν κατὰ τὸ δεξιὸν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τῶ ὀρῶντι ἄνω μέρος τοῦ στήθους ἐν γραμμαῖς λοξαῖς, καμπυλουμέναις περὶ τὸ μέσον ἢ ἐν γραμμαῖς ἡμικυκλοειδέσι, διηκούσαις ἀπὸ τῆς μιᾶς παρῳμίδος ἐπὶ τὴν ἄλλην, τὸ πρόσωπον οὐκ ἀκριβῶς κατ' ἐνώπιον, ἀλλ' ἐστραμμένον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὀλίγον πρὸς τὰ πλάγια. Πάντα ταῦτα συλλήβδην λαμβανόμενα ἐλέγχουσι τελειότητά τινα καὶ πρόδον ἐν τοῖς ἀγάλμασι τῆς Ἀκροπόλεως· ἐν τούτῳ δὲ τὸναντίον τῶ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐκ Μικρασίας ἀγαλματίῳ διακρίνομεν πτυχὰς τῆς ἐσθῆτος σκληρὰς καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς ὑγρότητος, διασκευὴν τῆς κόμης ἀπλουστέραν, μαστοὺς ἀσυμμέτρους καὶ οὐκ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὀριζοντίου κειμένους γραμμῆς, ὠμούς ὑψηλὰ θεθειμένους, στερουμένους δὲ περὶ τὰ ἄκρα τῆς ἀποστρογγυλώσεως ἐκείνης, τῆς παρατηρουμένης ἐν τοῖς παρομοίου τύπου ἀρχαίκοις ἀγάλμασι τῆς Ἀκροπόλεως, ἰμάτιον ἄχαρι, κλειῖον δὲ ὀλόκληρον τὸ στήθος μέχρι λαιμοῦ, πρόσωπον ἀκριβῶς κατ' ἐνώπιον, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς γραμμῆς τοῦ λαιμοῦ, διότι τὸ πρόσωπον δυστυχῶς, ὡς ἐρρήθη ἤδη, εἶνε ὀλόκληρον ἀποκεκρουσμένον². Ἡ αἰσθητὴ αὕτη διαφορὰ τῆς τεχνοτροπίας, ἢ παρατηρου-

¹ Πρβλ. ἐμὴν διατριβὴν περὶ πηλίνου ἐκ Μήλου ἀμφορέως σελ. 6, σημ. 1 = Ἀρχ. Ἐφημ. 1894 σελ. 228, σημ. 2.

² Ὁ σοφὸς Δανὸς Ἰούλιος Lange εἰς τὴν ῥηξικέλευθον καὶ ἔξοχον αὐτοῦ πραγματείαν, τὴν ὁποίαν ἐδημοσίευσεν κατὰ τὸ 1892 ἐν τοῖς ὑπομνήμασι τῆς

μένη μεταξὺ τούτου καὶ ἐκείνων, δεικνύει φανερὰ τέχνην πολλῶ ἀρχαιότεραν, τέχνην, ἣτις παρέχει ἴσως ἡμῖν τὸ ἐνδόσιμον νὰ θεωρήσωμεν τὸν τύπον τοῦ ἐν λόγῳ ἀγαλματίου ὡς τὸν ἀρχέτυπον ἴσως τύπον, τὸν ἐν Μικρασίᾳ διαμορφωθέντα καὶ ἐκ ταύτης εἶτα μεταδοθέντα εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ δι' αὐτῶν εἰς τὴν Ἀττικὴν.

Ἐὰν ἡ εἰκασία μας αὕτη εἶνε ὀρθή, ἐπιβεβαιουῦται δι' αὐτῆς ἐτι μᾶλλον ἡ γνώμη ἐκείνων, οἵτινες ἀπεφάνησαν, ὅτι ἡ πατρίς τοῦ θεμελιώδους τούτου καὶ κοινοῦ τύπου τῶν ἀρχαϊκῶν ἀγαλμάτων τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τῶν ἐκείνοις ὁμοίων δέον νὰ ζητηθῆ ἀνατολικώτερον.

Πλὴν τούτου ὁμως καὶ ἄλλοι τύποι ἄλλων ἀρχαϊκῶν τῆς Ἀνατολῆς ἔργων, ἐχόντων ποιᾶς τινος ὁμοιότητος πρὸς τὰ τῆς Ἀκροπόλεως ἀρχαϊκὰ ἔργα, ἔρχονται εἰς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης ταύτης ἀγαλματίου. π. χ. Φοινικοκυπριακῆς τέχνης ἐν Λούβρῳ¹ ὁμοιάζει πρὸς τὸ τῆς Ἀκροπόλεως ὑπ' ἐμοῦ τὸ πρῶτον ἐκδοθὲν², ἕτερον δὲ Κυπριακὸν ἀγαλματίον ἐν τῷ Μουσεῖῳ τῆς Νέας Ὑόρκης³ ὁμοιάζει

Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς φιλολογίας τῆς Δανιμαρκίας (Mémoires de l'Académie royale des sciences et lettres de Danemark, 5e série, classe des Lettres t. V, N° 4 Copenhague 1892) Περὶ τῆς παραστάσεως τῆς ἀνθρωπίνης μορφῆς ἐν τῇ ἀρχετύπῳ τέχνῃ μέχρι τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης τοῦ 5^{ου} πρὸ Χρ. αἰῶνος, ἀποδεικνύει δι' εὐστόχων καὶ εὐφυῶν παρατηρήσεων, στηριζομένων ἐπὶ πολλῶν παραδειγμάτων, ὅτι τὰ ἀρχαϊκὰ ἑλληνικὰ ἔργα τὰ πρὸ τῆς 5^{ης} πρὸ Χρ. ἑκατονταετηρίδος ποιηθέντα ἀκολουθοῦσι τὸν λεγόμενον νόμον τῆς μετωπιαίας ἢ μέσης γραμμῆς (loi de frontalité), καθ' ὃν ἔχουσιν ἐπὶ τῆς αὐτῆς καθέτου τὴν κορυφὴν τῆς κεφαλῆς, τὴν ῥίνα, τὴν σπονδυλικὴν στήλην, τὸ στέρνον, καὶ τὰ γεννητικὰ μῦρια, διαιρούμενα οὕτως εἰς δύο ἴσα συμμετρικὰ μέρη. Ὁ νόμος οὗτος, τοῦ ὁποίου τὰ στενὰ ὄρια πρῶτοι οἱ Ἕλληνας διαρρήξαντες, ἔδωκαν ποικιλίαν καὶ πλοῦτον εἰς τὸν σχηματισμὸν τῆς ἀνθρωπίνης μορφῆς, πρᾶγμα ἐντελῶς ἄγνωστον ἕως τότε, μολοντί ἔχει παρ' Ἑλλησι καὶ ἐξαιρέσεις καὶ πρὸ τοῦ 5^{ου} ἀκόμη αἰῶνος, τὸ βέβαιον ὁμως εἶνε ὅτι ἐν ἅπασι τοῖς ἑλληνικοῖς ἔργοις, ἐφ' ὧν ὁ νόμος οὗτος παρατηρεῖται, εἶνε γνώρισμα χαρακτηριστικὸν τῆς ἀρχαϊκότητος αὐτῶν· ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου δὲ ἀγαλματίου ὁ νόμος οὗτος τῆς μετωπιαίας γραμμῆς ἐφαρμοζόμενος ἀκριβέστερον ἢ ἐπὶ τῶν τῆς Ἀκροπόλεως, δεικνύει σαφῶς ὅτι τοῦτο εἶνε πολλῶ ἀρχαιότερον ἐκείνων.

¹ Perrot Hist. de l'art antique τόμ. 3, σελ. 211, ἀριθ. 142.

² Ἀρχ. Ἐφημ. Π. Γ'. 1883 σελ. 182, πίν. 8.

³ Perrot αὐτόθι σελ. 538, ἀριθ. 364.

κατὰ τὸν χιτωνίσκον πρὸς ἄλλο τῆς Ἀκροπόλεως¹. ὁ ἐκ Κύπρου κριοφόρος, ἐν τῷ Μουσείῳ καὶ οὗτος τῆς Νέας Ὑόρκης ἀποκείμενος², κατὰ τὸν καθόλου τύπον ὁμοιάζει πρὸς τὸν μοσχοφόρον τῆς Ἀκροπόλεως³.

Ἄλλὰ πλὴν τῆς καθόλου ὁμοιότητος τῆς τεχνοτροπίας τῶν ἀρχαϊκῶν τούτων Ἀνατολικῶν ἔργων πρὸς τὰ τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τὰ ἐκείνοις ὅμοια, ἄξιον παρατηρήσεως εἶνε διὰ τὸ ζήτημα τῆς πατρίδος τοῦ κοινοῦ τούτου καὶ θεμελιώδους τύπου καὶ τὸ ἀκόλουθον, ὅτι αἱ αὐταὶ ἐν γένει κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀναλογίαι τῶν διαστάσεων τοῦ προσώπου ἐπαναλαμβάνονται παρ' ἅπασι σχεδὸν τοῖς πλαστικοῖς τούτοις ἔργοις τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος. Ὁ κανὼν δ' οὗτος τῶν ἀναλογιῶν φαίνεται μάλιστα ὦν ἀκριβής, διαιρουμένων ὅλων τῶν σημαντικωτέρων διαστάσεων διὰ τῆς μικροτάτης, τῆς ὡς μονάδος λαμβανομένης, ἐν τῇ γνωστῇ ἐκ Δήλου Νίκη⁴, ἔργῳ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τοῦ Χίου τεχνίτου Ἀρχέρμου.

Αἱ ἐπαναλαμβανόμεναι αὐταὶ ἀναλογίαι τῶν διαστάσεων τοῦ προσώπου δὲν εἶνε ἐξαιρετικὸν ἀπλῶς φαινόμενον, ἀλλ' ἀποτελοῦσιν αὐταὶ ὠρισμένον κανόνα, ἰσχύοντά ποτε καθόλου καὶ ἀποδεικνύοντα, ὅτι πάντα τὰ ἔργα ταῦτα ἔχουσι μίαν κοινὴν πατρίδα καὶ ἐν κοινὸν κέντρον, ἐκ τῶν ὁποίων ὠρμήθησαν, τὸ δὲ κέντρον τοῦτο καὶ ἡ κοινὴ πατρίς τοῦ θεμελιώδους τούτου καὶ κοινοῦ τύπου φαίνεται ὅτι εἶνε ἡ Μικρασία.

Σπουδαία ἔρευνα, ἣτις ἔμελλε νὰ διαφωτίσῃ πολὺ τὸ ζήτημα τοῦτο, θὰ ἦτο ἡ περαιτέρω σύγκρισις καὶ παραβολὴ Μικρασιανῶν ἀρχαϊκῶν ἔργων τῆς γλυπτικῆς ἐξ ἑνὸς μὲν πρὸς τὰ ἔργα τῶν ἐθνῶν ἐκείνων, παρὰ τῶν ὁποίων οἱ Μικρασιανοὶ Ἑλληνας λαβόντες τὰ πρῶτα τῆς τέχνης σπέρματα, καὶ ἀναπτύξαντες αὐτὰ κατ' ἴδιον τύπον, μετέδωκαν ἔπειτα αὐτὰ διὰ τῆς μεγάλης γεφύρας τῶν νή-

¹ Rhomaïdès, Musées d'Athènes πίν. V. Journ of Hell. Stud. 8, σελ. 166.

² Perrot αὐτόθι σελ. 589 ἀριθ. 402.

³ Brunns, Denkm. Lief. 2, Taf. 6 = Romaïdès αὐτόθι πίν. XI.

⁴ Winter «zur altattischen Kunst». Ἐν Jahrbuch II (1887). Πρβλ. καὶ Kalkmann, die Proportionen des Gesichtes in der griechischen Kunst. (Programm zum Winkelmannsfeste, 1893).

σων τοῦ Αἰγαίου εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα καὶ δὴ εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἀφ' ἐτέρου δὲ πρὸς τὰ ἔργα τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος.

Ἄλλὰ τοιαύτη τις ἔρευνα τῶν ἀρχαϊκῶν τῆς Μικρασίας ἔργων δὲν εἶνε δυστυχῶς ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐφικτή, ὡς ἐκ τοῦ ὀλιγίστου ὑπάρχοντος ἡμῖν ὕλικου. Ὅμως δὲ δὲν ἀποκλείεται ἡ ἐλπίς, ὅτι διὰ τῶν νέων καθ' ἐκάστην ἐπιχειρουμένων ἀνασκαφῶν ἐπὶ τοῦ παρθένου ἀκόμη ἐδάφους τῆς Μικρασίας, θέλει προέλθει εἰς φῶς τὸ ὕλικόν ἐκεῖνο, τὸ ἀπαραίτητον πρὸς τοιαύτην σπουδαιοτάτην ἔρευναν. Διὰ τοιαύτης δὲ μόνον συγκριτικῆς ἐρεύνης θὰ καταστῇ δυνατὸν νὰ ὀρισθῇ μετὰ βεβαιότητος καὶ οὐχὶ πλέον εἰκαστικῶς ἢ ἀληθῆς πατρὶς τοῦ θεμελιώδους τούτου καὶ κοινοῦ τύπου τῶν ἐν λόγῳ ἀρχαϊκῶν τῆς Ἀκροπόλεως ἀγαλμάτων καὶ τῶν ἐκείνοις ὁμοίων.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 28 Δεκεμβρίου 1898.

Κ. Δ. Μυλωνᾶς.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΛΑΟΥ ΚΑΙ ΕΘΝΟΥΣ

ΕΝ ΤΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΙ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

(*Ἀνεκοινώθη ἐν τῇ συνεδριάσει τοῦ Νομικοῦ τμήματος
τῆς 14 Νοεμβρίου 1898*).

Ἐν τῇ καθόλου μὲν νομικῇ ἐπιστήμῃ, ἰδίᾳ δὲ ἐν τῷ δημοσίῳ δικαίῳ οἱ δύο ὄροι *Λαὸς* καὶ *Ἔθνος* μεγίστην ἔχουσι σπουδαιότητα καὶ ἀποτελοῦσιν αὐτὸ τοῦτο τὴν βᾶσιν τοῦ τε συνταγματικοῦ καὶ διεθνοῦς δικαίου ἐπὶ μέρος δὲ καὶ τοῦ διοικητικοῦ.

Τῇ γερμανικῇ ἐπιστήμῃ προσήκει ἡ τιμὴ, ὅτι καθώρισε σαφῶς καὶ ἐξηκρίβωσε τὴν ἔννοιαν ἀμφοτέρων τῶν ὄρων τούτων. Ἀναγνωρίζοντες πάντες οἱ γερμανοὶ συγγραφεῖς τοῦ δημοσίου δικαίου, ὅτι δύο εἶναι τὰ κυριώτατα στοιχεῖα παντός Κράτους, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἕκτασις γῆς, μικρὰ ἢ μεγάλη, ἀνήκουσα κατ' ἀποκλειστικὸν δικαίωμα ἐδαφικῆς κυριαρχίας εἰς αὐτό, ἀφ' ἑτέρου δὲ πληθὺς ἀνθρώπων διαμενόντων ἐντὸς τοῦ Κράτους καὶ συνηνωμένων ἀλλήλοις διὰ τοῦ πολιτικοῦ δεσμοῦ τῆς ὑπηκοότητος, καλοῦσι τὸ μὲν πρῶτον στοιχεῖον *Ἐπικράτειαν* τὸ δὲ ἕτερον *Λαόν*. Κατὰ τοὺς γερμανοὺς πολιτειολόγους ὁ λαός, ἀποτελῶν τὸ σύνολον τῶν ὑπηκόων τοῦ Κράτους, ἀναγνωρίζεται νομικὸν πρόσωπον ταυτιζόμενον πρὸς αὐτὸ τοῦτο τὸ νομικὸν πρόσωπον τοῦ Κράτους.

Κατ' ἀμφοτέρα δὲ τὰ στοιχεῖα αὐτοῦ συναυξάνεται ἢ ἐλαττοῦται τὸ Κράτος, ἀλλ' ἐνῶ ἡ Ἐπικράτεια μεταβάλλεται ἐπὶ πλέον ἢ ἕλαττον μόνον διὰ συνθήκης ἢ κατακτήσεως, ὁ λαός ἀύξομειοῦται οὐ μόνον διὰ τῶν τρόπων τούτων, ἀλλὰ καὶ φυσικῶς, ἔτι δὲ καὶ διὰ νόμου τῆς ἐσωτερικῆς νομοθεσίας περὶ τῶν διαφορῶν τρόπων τῆς προσκλήσεως ἢ ἀπωλείας τῆς ἰθαγενείας.

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν λαὸν διαστέλλουσιν οἱ Γερμανοὶ ἐπιμελῶς

τὴν ἔννοιαν τοῦ Ἔθνους, ὀρίζοντες ὡς Ἔθνος τὸ σύνολον τῶν ἀνθρώπων, τῶν διαβιούντων ἐν ἐνὶ ἡ πλείοσι Κράτεσι καὶ συνδεομένων πρὸς ἀλλήλους διὰ τῆς κοινότητος τῆς καταγωγῆς, τῆς γλώσσης ἢ τῆς θρησκείας, τῶν ἐθίμων, πρὸ παντὸς δὲ τῶν ἱστορικῶν παραδόσεων καὶ τοῦ πολιτικοῦ σκοποῦ, ὃν ἐπιδιώκουσι.

Κατὰ ταῦτα Λαὸς καὶ Ἔθνος δυνατὸν νὰ συνταυτίζονται ἢ ν' ἀποχωρίζονται ἀλλήλων. Ἐὰν τὸ Κράτος ἀποτελῆται ἐκ λαοῦ ἔχοντος τὴν αὐτὴν ἱστορικὴν καταγωγὴν καὶ πολιτικὰς παραδόσεις, διατηροῦντος δὲ τὴν συνείδησιν τῆς τε ἱστορικῆς καὶ πολιτικῆς ἐνότητος, ἐὰν τὸ Κράτος σὺν τούτοις δὲν διεκδικῆ τὴν μεθ' ἑαυτοῦ συνένωσιν καὶ ἄλλων ἐκτὸς τῆς Ἐπικρατείας αὐτοῦ πληθυσμῶν, συνδεομένων μετ' αὐτοῦ διὰ τῆς ὡς ἄνω ἱστορικῆς καὶ πολιτικῆς συγγενείας, λέγομεν ὅτι ἡ ἔννοια Λαοῦ καὶ Ἔθνους συνταυτίζεται ἐν αὐτῷ.

Ἐὰν δὲ τ'ἀνάπαλιν ἐν τῷ Λαῷ διακρίνωμεν διαφόρους ἐθνότητας ἢ καὶ ὁ λαὸς ἀποτελῆ μέρος μόνον τοῦ ὅλου ἔθνους, τοῦ διατελοῦντος ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν διαφόρων Κρατῶν, τότε ἀποχωρίζεται ἡ ἔννοια τοῦ Λαοῦ ἀπὸ τῆς τοῦ Ἔθνους καὶ παράγεται τὸ μέγα ζήτημα τῶν ἐθνοτήτων, εἴτε ὑπὲρ εἴτε καὶ κατὰ τοῦ Κράτους.

Ἐν ἀντιθέσει ὁμως πρὸς τὰ ἀξιώματα ταῦτα τῆς γερμανικῆς ἢ γαλλικῆς ἐπιστήμης, ἥττον λεπτολογουῦσα περὶ τὰ τοιαῦτα, δὲν καταβάλλει τὴν αὐτὴν ἐπιμέλειαν περὶ τὴν διάκρισιν Λαοῦ καὶ Ἔθνους, ἀλλὰ πολλάκις συγχέουσα ταῦτα, συνταυτίζει καὶ ἀδιακρίτως μεταχειρίζεται τὰς φράσεις *nation française* καὶ *peuple français* ὡς ταυτοσήμους.

Ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ τῆς γαλλικῆς καὶ γερμανικῆς ἐπιστήμης ἀποδοτέα τὸ πλεῖστον ἀναμφιβόλως εἰς τὴν πολιτικὴν ἱστορίαν ἐκατέρου τῶν Ἐθνῶν τούτων. Τὸ μὲν γερμανικὸν Ἔθνος κατατετμημένον τὸ πρῖν, καὶ νῦν ἔτι ἐν μέρει, εἰς πλείονα Κράτη, ἠδυνήθη εὐχερέστερον νὰ διακρίνη τὴν μεταξὺ Λαοῦ καὶ Ἔθνους ἀντίθεσιν, τὸ δὲ γαλλικὸν ἀπὸ αἰῶνων συμπληρῶσαν τὴν ἐθνικὴν αὐτοῦ ἐνότητα καὶ δημιουργῆσαν οὕτω τὸ γαλλικὸν Κράτος, ἐν ᾧ συμπεριλαμβάνεται καὶ σύμπαν τὸ γαλλικὸν ἔθνος, δὲν παρείχε τῇ ἐπιστήμῃ ἀφορμὴν πρὸς καθορισμὸν ἀκριβοῆ τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος ὄρων.

Τοὺς Γάλλους δὲ συγγραφεῖς ἀκολουθοῦντες, ὡς τὰ πολλά, καὶ οἱ

διδάξαντες τὸ δημόσιον δίκαιον καθόλου καὶ οἱ συγγράψαντες περὶ αὐτοῦ ἐν Ἑλλάδι περιέπεσον οὐκ εἰκότως εἰς τὸ σφάλμα τοῦ νὰ συγχύσωσι τὰς δύο ταύτας ἐννοίας ἢ καὶ σφαλερὰς περὶ αὐτῶν διακρίσεις νὰ ποιήσωσι, παραγνωρίσαντες τέλεον τὴν πολιτικὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἰδίᾳ τὴν τῆς συστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, ἐν ἣ καθαρῶς καὶ σαφῶς διαφαίνεται ἡ ἀντίθεσις ἡ μεταξὺ Λαοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ Ἔθνους Ἑλληνικοῦ.

Μεταξὺ τῶν πρώτων ὁ Σαρίπολος ἐν ταῖς συγγραφαῖς αὐτοῦ καταφαίνεται ὅποσον σφαλερῶς ἀντελήφθη τῶν ἐννοιῶν Λαοῦ καὶ Ἔθνους.

«Ἔθνος, λέγει, σημαίνει ἓνα ἢ καὶ πλείονας λαοὺς ὑπὸ μίαν κοινὴν κυβερνητικὴν ἀρχὴν διατελοῦντας, τὴν πρὸς τὰ ξένα ἔθνη κοινῇ ἐκπροσωποῦσαν αὐτούς, λαὸς δὲ τὸ σύνολον τῶν ἐν κοινῇ ἐπικρατείᾳ βιούντων καὶ κοινὴν τὴν καταγωγὴν ἐχόντων ἀνεξαρτήτως τῆς Κυβερνήσεως ὑφ' ἣν διατελοῦσιν.»

Τὸν Σαρίπολον ἀπομιμούμενοι καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐπιστημόνων προεκάλεσαν κοινὴν σύγχυσιν τῶν δύο τούτων ὄρων καὶ δὴ τὴν συνταύτισιν αὐτῶν. Ἀπόδειξιν παρέχουσιν οὐ μόνον ἢ ἐν τῷ περιοδικῷ τύπῳ καὶ τῷ Κοινοβουλίῳ αὐθαίρετος χρῆσις τῶν ὄρων τούτων, ἀλλὰ καὶ αὐταὶ αἱ νομοθετικαὶ πράξεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους.

Ἡ τε πρώτη καὶ δευτέρα ἐν Ἀθήναις Συνέλευσις οὐ μόνον αὐθαίρετως ἐκάλεσαν ἑαυτὰς Ἑθνικάς, ὡσεὶ ἀπετελοῦντο ἐξ ἀντιπροσώπων σύμπαντος τοῦ ἑλληνικοῦ Ἔθνους, ἀλλὰ καὶ ἐν ἄρθροις πολλοῖς τῶν ἑαυτῶν συνταγμάτων συνεταύτισαν ἀτόπως τὸν ἑλληνικὸν Λαὸν μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ Ἔθνους.

Ἐν ἄρθρῳ 60 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1844 ἀναγράφεται: «Οἱ βουλευταὶ ἀντιπροσωπεύουσι τὸ ἔθνος καὶ οὐχὶ μόνον τὴν Ἐπαρχίαν ὑπὸ τῆς ὁποίας ἐκλέγονται», ἐν ἄρθρῳ δὲ 45 ὀρίζεται, «τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον ἐνεργεῖ ὑπὸ τὴν εὐθύνην του καὶ ἐν ὀνόματι τοῦ Ἔθνους». Ὡσαύτως δὲ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1864 ἀποφαίνεται ἐν μὲν ἄρθρῳ 21, «Ἀπασαὶ αἱ ἐξουσίαι πηγάζουσιν ἐκ τοῦ Ἔθνους», ἐν δὲ ἄρθρῳ 67 ἐπαναλαμβάνον τὴν τοῦ Συντάγματος τοῦ 1844 διάταξιν ὀρίζει, «οἱ βουλευταὶ ἀντιπροσωπεύουσι τὸ Ἔθνος.»

Μόνην ἐξαίρεσιν ἀκριβολογίας ἀποτελεῖ περιέργως τὸ Διάταγμα

τῆς 9 Νοεμβρίου 1863 περί προσδιορισμοῦ τῶν ἐμβλημάτων τοῦ Κράτους, τῶν τύπων τῶν σφραγίδων τοῦ Βασιλείου, τῆς Βασιλείας καὶ τῶν μελῶν τῆς Βασιλικῆς οἰκογενείας, δι' οὗ διατάσσεται ὅπως ἐπὶ τοῦ Θυρεοῦ ἀναγράφηται τὸ ῥητὸν « Ἴσχύς μου ἢ ἀγάπη τοῦ Λαοῦ ».

Μόνος δὲ ἐκ τῶν συγγραφέων ὁ πρῶτος καθηγητὴς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Διεθνoῦς καὶ Συνταγματικοῦ Δικαίου κ. Στ. Στρέϊτ, ἐπόμενος τῇ γερμανικῇ ἐπιστήμῃ, διακρίνει σαφῶς ἐν ταῖς λιθογραφημέναις παραδόσεσιν αὐτοῦ τὰς δύο ταύτας ἐννοίας, διαχωρίζων τὸν ἑλληνικὸν Λαὸν ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ Ἔθνους. Ἀλλὰ καὶ οὗτος, παρορῶν τὴν ἐνυπάρχουσαν ἱστορικὴν διαφορὰν μεταξὺ τῆς γερμανικῆς καὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστήμης ἀποφαίνεται, ὅτι μόνον ὁ ἑλληνικὸς Λαὸς ἀποτελεῖ νομικὸν πρόσωπον καὶ ἔχει νομικὴν ἐννοίαν, οὐχὶ δὲ καὶ τὸ ἑλληνικὸν Ἔθνος.

Εἶναι τοῦτο ἀληθές ;

Εὐθὺς ἀπὸ τῆς κατακτήσεως τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους ὑπὸ τῶν Τούρκων τὸ ἑλληνικὸν Ἔθνος διεχωρίσθη ἀπὸ τοῦ Ὀθωμανικοῦ οὐ μόνον φυλετικῶς ἀλλὰ καὶ πολιτικῶς.

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ κρατοῦντα νῦν δόγματα τῆς πολιτικῆς ἐνότητος παντὸς Κράτους, ἡ Ὀθωμανικὴ δεσποτεία ἀνεγνώρισεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος διακεκριμένην πολιτικὴν ἐνότητα ὑπὸ πνευματικὸν ἅμα καὶ πολιτικὸν Ἡγεμόνα, τὸν Πατριάρχην. Ὁ Πατριάρχης κατεστάθη οὐ μόνον ὁ πνευματικὸς ἀρχηγὸς τοῦ ὑποδουλωθέντος ἑλληνικοῦ Ἔθνους, ἀλλὰ καὶ ὁ πολιτικὸς ἄρχων αὐτοῦ, ἀναγνωριζόμενος ὡς τοιοῦτος καὶ δὴ οὐχὶ δι' ἀπλοῦ νόμου, ἀλλὰ διὰ συνθηκῶν οὕτως εἶπεν διεθνῶν μεταξὺ κατακτητοῦ καὶ κατακτηθέντος.

Ὁ Πατριάρχης κατασταθεὶς οὕτω καὶ ἐντεῦθεν καλούμενος καὶ Ἐθνάρχης κέκτηται δίκαια ἀντιπροσωπείας ἀληθοῦς Ἡγεμόνος, οὐ μόνον πρὸς τὰ ξένα Κράτη, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ ἐπικυρίαρχον Ὀθωμανικόν.

Ὁ Μέγας Λογοθέτης τῶν Πατριαρχείων ἐχρησίμευεν ὡς ἀντιπρόσωπος καὶ πρεσβευτὴς αὐτοῦ παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ, συγκοινωνῶν ὡς τοιοῦτος οὐ μόνον μετὰ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ξένων πρεσβευτῶν.

Ἡ ἐξουσία ἄρα τοῦ Πατριάρχου μετὰ τῆς Συνόδου αὐτοῦ ἀπετέλει αὐτόχρημα Κράτος ἐν τῷ Κράτει τῷ Ὀθωμανικῷ ἀπό τε πολιτικῆς καὶ θρησκευτικῆς ἀπόψεως. Ὡς τοιοῦτος διεξεδίκει δίκαια ἴδια ὑπὲρ τοῦ Ἔθνους τοῦ ἑλληνικοῦ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ τοῦ Ὀθωμανικοῦ, καθιερωθέντα δι' ἐπανειλημμένων συνθηκῶν.

Εἰκότως λοιπὸν δύναται τις νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι τὸ ἑλληνικὸν Ἔθνος ἐπὶ τουρκοκρατίας ἀνεγνωρίζετο ἐν τῇ Ὀθωμανικῇ Αὐτοκρατορίᾳ καὶ κατὰ τὸ δημόσιον δίκαιον αὐτῆς οὐ μόνον ὡς νομικὴ ἔννοια, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο ὡς νομικὸν πρόσωπον, ἀντιπροσωπευόμενον ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς Ἱερᾶς αὐτοῦ Συνόδου. Τοιοῦτον διετέλεσε τὸ ἑλληνικὸν Ἔθνος μέχρι τῆς Μεγάλης ἡμῶν Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. — Μετὰ δὲ τὴν ἑναρξιν αὐτῆς ἡ πρώτη ἐν Ἐπιδαύρῳ ὀρθῶς κληθεῖσα Ἐθνικὴ Συνέλευσις, διακηρύττουσα τὸν ἀγῶνα, ὡς ἀγῶνα σύμπαντος τοῦ ἑλληνικοῦ Ἔθνους, ἀνέγραφεν ἐν προοιμίῳ τοῦ Συντάγματος αὐτῆς: «Τὸ ἑλληνικὸν Ἔθνος τὸ ὑπὸ τὴν φρικώδη Ὀθωμανικὴν δυναστείαν μὴ δυνάμενον νὰ φέρῃ τὸν βαρὺν ζυγὸν τῆς τυραννίας . . . . . κηρύττει τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ ὑπαρξιν καὶ ἀνεξαρτησίαν.»

Συμφώνως δὲ τῷ προοιμίῳ τούτῳ ὀρίζουσα τίνες κηρύσσονται Ἕλληνες, ἀναγράφει: «Ὅμοίως Ἕλληνές εἰσι καὶ ἀπολαμβάνουσι τῶν αὐτῶν δικαιωμάτων, ὅσοι ἐξῶθεν ἐλθόντες καὶ τὴν ἑλληνικὴν φωνὴν πάτριον ἔχοντες καὶ εἰς Χριστὸν πιστεύοντες ζητήσωσι, παρυσιαζόμενοι εἰς τοπικὴν ἑλληνικῆς ἐπαρχίας ἀρχὴν, νὰ ἐγκαταριθμηθῶσι δι' αὐτῆς εἰς τοὺς πολίτας Ἕλληνας.»

Τὸ δὲ Σύνταγμα τῆς ἐν Ἀστρεὶ Β' Ἐθνικῆς Συνελεύσεως ὀρίζει ὅτι «Ἕλληνες εἶναι οἱ εἰς Χριστὸν πιστεύοντες αὐτόχθονες καὶ οἱ μετανάσται τὴν ἑλληνικὴν φωνὴν πάτριον ἔχοντες, ἅμα ζητήσωσι νὰ καταγραφῶσι πολῖται.»

Ταῦτὰ σχεδὸν ἐπαναλαμβάνει καὶ τὸ Σύνταγμα τῆς ἐν Τροιζήνι Γ' Ἐθνικῆς Συνελεύσεως ἀναγνωρίζον ὡς Ἕλληνας τοὺς τε εἰς Χριστὸν πιστεύοντας αὐτόχθονας καὶ τοὺς ἐκ τοῦ Ὀθωμανικοῦ μεταναστεύοντας χριστιανούς, ἔτι δὲ καὶ τοὺς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ γεννηθέντας παρὰ πατρὸς Ἕλληνας.

Τέλος τὸ Σύνταγμα τῆς ἐν Ἀργεὶ Ε' Ἐθνικῆς Συνελεύσεως ἀναγράφον ἀκριβέστερον τὰ περὶ τούτου ἀποφαίνεται ὡς ἐξῆς:

«Ἕλληνες εἶναι

α') ὅσοι αὐτόχθονες τῆς ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας πιστεύουσιν εἰς Χριστόν. . . . .

γ') Ὅσοι, πρεσβεύοντες τὴν ἐπικρατοῦσαν θρησκείαν, ὁμόγλωσσοι καὶ ἑτερόγλωσσοι συνέτρεξαν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ συνηγωνίσθησαν μετὰ τῶν αὐτοχθόνων ἐν τῷ διαστήματι τοῦ ἱεροῦ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἀγῶνος.»

Διὰ τοὺς ἐν τῷ μέλλοντι δὲ δικαιουμένους νὰ προσλάβωσι τὴν ἑλληνικὴν ἰθαγένειαν κελεύει· «Ὅσοι ἔρχονται εἰς τὸ ἐξῆς νὰ κατοικήσωσι σταθερῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα, γίνονται δεκτοὶ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων.

α') Οἱ ἐρχόμενοι ἀπὸ τοὺς τόπους τοὺς λαβόντας τὰ ὄπλα ἀπ' ἀρχῆς καὶ συναγωνισθέντας μέχρι τέλους τοῦ ἀγῶνος πατριδογράφονται εὐθὺς εἰς οἰανδῆποτε κοινότητα ἀποκατασταθῶσιν ἀπολαύοντες τὰ αὐτὰ δίκαια μὲ τοὺς αὐτόχθονας.

β') Οἱ καταγόμενοι ἀπὸ τοὺς τόπους τοὺς λαβόντας τὰ ὄπλα κατὰ τὸν ἱερὸν ἀγῶνα τῆς ἐλευθερίας καὶ μὴ ἐλευθερωθέντες, μετερχόμενοι τέχνην τινά, ἢ ἐπιστήμην, ἐὰν ἔλθωσι μὲ τὰς οἰκογενείας των, πατριδογραφοῦνται εὐθὺς, ἂν δὲ μόνοι μετὰ ἓν ἔτος. . . . .

ς') Ὅσοι δὲ ὁμοεθνεῖς ἑτερόχθονες συνηγωνίσθησαν ἀποδεδειγμένως μετὰ τῶν αὐτοχθόνων καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἐπαναστάσεως, οἱ τοιοῦτοι λογιζονται πολῖται· Ἕλληνες, καὶ ἀπολαμβάνουσι τὰ τε πολιτικὰ καὶ συνταγματικὰ δικαιώματα ἅμα καταγραφῶσιν εἰς ἑλληνικὴν κοινότητα καὶ ἔχωσι τὰ ἀνήκοντα χαρακτηριστικά.»

Ἐκ τῶν προηγουμένων καταφαίνεται ὅτι πᾶσαι αἱ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ἐθνικαὶ Συνελεύσεις τῶν Ἑλλήνων, ἀναγνωρίζουσαι πανηγυρικῶς τὴν κοινότητα τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, τὸν αὐτὸν τότε ἀγῶνα ἀγωνιζομένου, ἀπένειμαν δίκαια ἰθαγενείας εἰς πάντας τοὺς Ἕλληνας, τοὺς ἐν τῇ ἐπαναστατημένῃ χώρᾳ διαμένοντας καὶ ἀνεγνώρισαν ὑπὲρ τῶν ἐξῴθεν ἐρχομένων ὁμοεθνῶν τρόπον κτήσεως τῆς ἑλληνικῆς ἰθαγενείας εὐχερέστερον ἢ ὑπὲρ τῶν ἄλλων ἀλλοδαπῶν.

Τοῦ Ἑλληνικοῦ δὲ Βασιλείου ὕστερον καταρτισθέντος δυνάμει συνηθῶν καὶ διακριθέντος τότε τὸ πρῶτον, ὡς εἰκόσ, τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, τὸ ἑλληνικὸν Κράτος οὐχ ἤττον

ἐπίσης ἀνεγνώρισεν ὑπὲρ τῶν ὁμοεθνῶν τὸ δικαίωμα τῆς ἀποκτήσεως τῆς ἐλληνικῆς ἰθαγενείας ταχύτερον ἢ ὑπὲρ τῶν ἀλλοδαπῶν.

Ὁ νόμος περὶ ἐλληνικῆς ἰθαγενείας τῆς 15 Μαΐου 1835 ἀναγνωρίζων ὡς Ἕλληνας πάντας ἐκείνους, ὅσοι ἐπὶ τῇ βάσει τῶν τέως κρατούντων νόμων ἀπέκτησαν τὰ δικαιώματα τῆς ἐλληνικῆς ἰθαγενείας, προσθέτει ὅτι Ἕλληνες ὡσαύτως εἶναι, «πάντες οἱ κατὰ τὸ ἀπὸ 16 Ἰουνίου 1830 πρωτόκολλον τὸ δικαίωμα τῆς μεταναστεύσεως ἔχοντες καὶ συμμορφωθέντες μὲ τοὺς ἐν αὐτῷ διαγεγραμμένους ὅρους.»

Ὑστερον δὲ ὁ ἐκδοθεὶς Ἀστικὸς Νόμος τῆς 29 Ὀκτωβρίου 1856, ὁ μεθοδικώτερον καὶ λεπτομερέστερον καθορίσας τοὺς τρόπους κτήσεως τῆς ἐλληνικῆς ἰθαγενείας, διατάσσει ἐν ἄρθρῳ 15 τὰ ἐξῆς· «Ὁ ἀλλοδαπὸς ὁ κατὰ τὸν νόμον τῆς πολιτείας, εἰς ἣν ἀνήκει, ἐνήλικος γίνεται Ἕλλην διὰ πολιτογραφήσεως. Πᾶς δὲ ὁ θέλων νὰ πολιτογραφηθῆ ὀφείλει νὰ δηλώσῃ τὴν περὶ τούτου θέλησίν του εἰς τὴν δημοτικὴν ἀρχὴν τοῦ τόπου, ἐν ᾧ θέλει νὰ καταστήσῃ τὴν κατοικίαν του καὶ μετὰ τὴν δήλωσιν νὰ κατοικήσῃ ἐν Ἑλλάδι, ἐὰν μὲν εἶναι ὁμογενὴς ἐπὶ δύο ἔτη, ἐὰν δὲ εἶναι ἀλλογενὴς ἐπὶ τρία.»

Ἀνεπιδέκτου δὲ ἀμφισβητήσεως ὄντος ὅτι ὁ ἐν τῷ νόμῳ τούτῳ ὅρος «ὁμογενὴς» εἶναι ταυτόσημος πρὸς τὸ «ὁμοεθνὴς» εὐρίσκομεν ὅτι παρὰ πάσας τὰς νομοθεσίας τῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν ἡ Ἑλληνικὴ καθιέρωσε τὴν διάκρισιν τῶν ἀλλοδαπῶν εἰς ὁμοεθνεῖς καὶ μὴ τοιοῦτους.

Οὕτω δὲ ἡ εὐθύς ἀπὸ τῆς πτώσεως τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους ἀναγνώρισις διὰ συνθηκῶν ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς δεσποτείας τῆς ἐννοίας τοῦ ἔθνους ὡς πολιτικῆς ἅμα καὶ νομικῆς, διατηρηθεῖσα ὡς τοιαύτη ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας, ἀνεκρηύχθη καὶ πάλιν ἐπισήμως πρῶτον μὲν διὰ πάντων τῶν Συνταγμάτων τῶν ψηφισθέντων κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν ὑπὸ τῶν διαφόρων Ἐθνικῶν Συνελεύσεων, ὕστερον δὲ ὑπὸ τοῦ καὶ νῦν ἔτι ἐν ἰσχύϊ διαμένοντος Ἀστικοῦ Νόμου τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου.

Ἄλλ' ὅμως τοῦ τελευταίου τούτου Νόμου μὴ ὀρίσαντος τίνα τὰ γνωρίσματα, δι' ὧν διακρίνομεν τὸν ὁμοεθνεῖ ἀπὸ τοῦ μὴ τοιοῦτου, ἵνα ἀρκεσθῶμεν ὑπὲρ τοῦ πρώτου εἰς διετῆ μόνον ἐγκατάστασιν πρὸς ἀπόκτησιν τῆς ἐλληνικῆς ἰθαγενείας, τῇ ἐλληνικῇ ἐπιστήμῃ ἀπόκειται

νά καθορίση ταῦτα, καθοδηγουμένη, συμφώνως τοῖς εἰρημένοις, ὑπὸ τῆς ἱστορίας καὶ τῶν Συνταγμάτων τῶν Ἐθνικῶν Συνελεύσεων.

Ὅθεν ὡς ἀποδείξεις τῆς ιδιότητος τινὸς ὡς ὁμοεθνοῦς δύναται τις ν' ἀπαιτήσῃ τὰς ἐξῆς :

α') τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, εἰδικώτερον δὲ τὴν Ὁρθοδοξίαν.

β') τὴν ὁμογλωσσίαν.

γ') τὴν ἐν τῇ Ὁθωμανικῇ Αὐτοκρατορίᾳ ἰθαγένειάν τινος ὡς Ἑλληνοσφαιρίᾳ, καὶ

δ') τὴν ἀλλαγὴν τῆς Εὐρώπης καταγωγὴν τινὸς ἀπὸ γονέων, ὧν οἱ προπάτορες πρὸ τῆς ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ἢ μετὰ ταύτην ἐκέκτηντο τὴν ὀθωμανικὴν ἢ τὴν ἑλληνικὴν ὑπηκοότητα.

Ἄλλὰ καὶ ἄνευ τῶν ἀποδείξεων τούτων καὶ μόνον τὸ πιστοποιητικὸν τῶν ὑπὸ τὴν Ὁθωμανικὴν Αὐτοκρατορίαν Ὁρθοδόξων Ἱεραρχῶν, καὶ τῶν ἀλλαχοῦ τῆς Εὐρώπης ἱερέων τῶν Ἑλληνικῶν κοινοτήτων ὅτι οἱ αἰτούμενοι τὴν ἑλληνικὴν ἰθαγένειαν διετέλουν ὑπὸ τὴν πνευματικὴν αὐτῶν δικαιοδοσίαν ἀρκεῖ, νομίζομεν, ὅπως οἱ τοιοῦτοι ἀναγνωρισθῶσι καὶ ὑπὸ τῶν ἑλληνικῶν ἀρχῶν ὡς ὁμοεθνεῖς καὶ ἐπομένως ἀποκτήσωσι τὴν ἑλληνικὴν ἰθαγένειαν μετὰ διετῆ μόνον ἐγκατάστασιν.

Ἄλλ' εἴτε ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης, εἴτε διὰ Νόμου καθορισθῶσι τὰ γνωρίσματα τῆς ὁμοεθνίας, σαφῶς ἐξάγεται ἐκ πάντων τῶν προηγουμένων ὅτι κατὰ τε τὸ Ὁθωμανικὸν καὶ Ἑλληνικὸν δημόσιον δίκαιον, τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος ἀποτελεῖ οὐ μόνον ἱστορικὴν ἀλλὰ καὶ νομικὴν ἔννοιαν καὶ ἐπομένως λίαν δεδικαιολογημένη τυγχάνει ἢ ἐν τῷ ἡμετέρῳ Ἀστικῷ Νόμῳ, οὐχὶ δὲ καὶ παρ' ἄλλαις εὐρωπαϊκαῖς νομοθεσίαις, διάκρισις τῶν ἀλλοδαπῶν εἰς ὁμοεθνεῖς (ὁμογενεῖς) καὶ μὴ τοιούτους.

Καὶ τοιοῦτο μὲν τὸ πόρισμα τῶν ἀνωτέρω. Ἄλλ' ἐξ αὐτοῦ, ὡς ἀφετηρίας, ἀγόμεθα ἀναγκαιῶς καὶ εἰς τὰς ἐξῆς γενικωτέρας σκέψεις :

Α') Κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν νομοθεσίαν ἢ μεταξὺ ἡμεδαποῦ καὶ ἀλλοδαποῦ ἀντίθεσις παράγει διαφορὰς δικαιωμάτων, οἷον :

α') ἐπὶ τῆς ἀρμοδιότητος τῶν δικαστηρίων, κατὰ τὰς γνωστὰς διατάξεις τῆς Πολ. Δικονομίας.

β') μόνος ὁ ἡμεδαπὸς ἀπολαύει τοῦ εὐεργετήματος τῆς ἐκστάσεως τῶν ὑπαρχόντων.

γ') ὁ ἄλλοδαπὸς ὑπόκειται ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ἰθαγενῆ εἰς προσωπικὴν κράτησιν, ὅταν καταδικάζεται εἰς ἀπόδοσιν.

δ') ὁ ἄλλοδαπὸς ἐνάγων ἡμεδαπὸν ὀφείλει ἐγγυοδοσίαν περὶ ἐνδεχομένων ζημιῶν καὶ ἐξόδων τούτῳ.

ε') ὁ ἄλλοδαπὸς δὲν εἶναι δεκτὸς ὡς μάρτυς ἐν συμβολαιογραφικοῖς ἐγγράφοις.

ς') μόνοι οἱ ἡμεδαποὶ ἀπολαύουσι τῶν δικαιωμάτων πενήτων ἐν ταῖς δίκαις.

ζ') ἄλλοδαπὸς δὲν δύναται νὰ ᾖ ἐπίτροπος ἡμεδαποῦ ἀνηλίκου κλπ.

Ἀναμφιβόλως, τοῦ Νόμου ἐνταῦθα μὴ διακρίνοντος τοὺς ἄλλοδαποὺς εἰς ὁμοεθνεῖς καὶ μὴ, ἔπεται ὅτι καὶ οἱ ὁμοεθνεῖς ὡς οἱ ἄλλοι ἄλλοδαποὶ ὑφίστανται τὰ ἄνω μειονεκτήματα. Καὶ ναὶ μὲν διὰ συνθήκης δύνανται ν' ἀρθῶσι τὰ μειονεκτήματα ταῦτα τῶν ἄλλοδαπῶν, ὥστε ἀποδιδομένης οὕτως ἰσοπολιτείας κατὰ τὴν ἀρχαίαν τῆς λέξεως ἔννοιαν τοῖς ἄλλοδαποῖς, ἐξομοιοῦνται οὗτοι τέλειον πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς κατὰ τὴν ἀπόλαυσιν πάντων τῶν τοιούτων δικαιωμάτων. Ἄλλ' ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀπολαύουσα τοῦ δικαιώματος τῆς ἑτεροδικίας ἐν τῇ Ὀθωμανικῇ Αὐτοκρατορίᾳ οὐδὲν ἔχει συμφέρον πρὸς συνολόγησιν τοιαύτης συνθήκης, ἐξ ἧς θὰ ἐκαρποῦντο τοιαύτην ὠφέλειαν καὶ οἱ τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας ὑπήκοοι ὁμοεθνεῖς. Ὅθεν οἱ ὁμοεθνεῖς θὰ στερῶνται διαρκῶς τῶν τοιούτων δικαιωμάτων, ὧν δυνατὸν νὰ μετέχωσιν ἄλλοι ἄλλοδαποὶ δυνάμει συνθήκης.

Εἶναι ἄρα γε τοῦτο ὀρθὸν καὶ συμφέρον; δὲν θὰ ᾗτο δὲ προτιμότερον ὅπως δι' εἰδικοῦ νόμου τὸ μὲν καθορισθῆ ἡ προσήκουσα πιστοποιήσις τῆς ιδιότητος τῶν ὁμοεθνῶν, τὸ δὲ παραχωρηθῶσιν αὐτοῖς, ἐν Ἑλλάδι διαμένουσι, τὰ αὐτὰ δικαιώματα ἅπερ τοῖς ἄλλοδαποῖς ἀπονέμονται διὰ συνθήκης;

Β') Κατὰ τὸν Ἀστικὸν Νόμον ὁ Ἑλλην ἀποβάλλει τὴν ἑαυτοῦ ἰθαγένειαν:

α') ἔνεκα πολιτογραφήσεως ἐν ἄλλῃ Ἐπικρατείᾳ.

β') ἔνεκα ἀναλήψεως δημοσίας ὑπηρεσίας παρὰ ξένη Κυβερνήσει ἄνευ βασιλικῆς ἀδείας.

γ') ἔνεκα νυμφεύσεως Ἑλληνίδος μετ' ἄλλοδαποῦ.

Καὶ ἐν ταῖς περιπτώσεσι ταύταις ὁ Νόμος οὐδεμίαν ποιεῖται διά-

κρίσιν μεταξύ ὁμοεθνοῦς καὶ κυρίως ἄλλοδαποῦ οὐδὲ μεταξύ τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ τῶν ἄλλων ξένων Κρατῶν.

Ἄλλὰ δὲν θὰ ἦτο ἄρά γε προτιμότερον ὅπως ὁ Ἕλληן πολιτογραφούμενος ἢ ἀναλαμβάνων ὑπηρεσίαν παρὰ τῇ Ὀθωμανικῇ Κυβερνήσει μὴ ἀποβάλῃ τὴν ἐλληνικὴν ἰθαγένειαν, ἔτι δὲ καὶ ἡ Ἕλληνις ἢ νυμφευομένη μεθ' ὁμοεθνοῦς ;

Γ') Τῆς Σάμου οὔσης αὐτονόμου πολιτείας, νῦν δὲ τῆς Κρήτης, θεία συνάρσει, ἀναγνωρισθείσης τοιαύτης, οἱ κάτοικοι τῶν δύο τούτων πολιτειῶν ἀναμφιβόλως ὁμοεθνεῖς ὄντες δύνανται ν' ἀποκτήσωσι τὴν ἐλληνικὴν ἰθαγένειαν κατὰ τὸν Ἀστικὸν Νόμον καὶ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἄλλους ἄλλοδαποὺς ἐντὸς διετίας, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ τὸ χρονικὸν τοῦτο ὄριον λίαν μακρὸν προκειμένου περὶ τῶν ὑπηκόων τῶν δύο τούτων πολιτειῶν, ἴσως δὲ καὶ τῶν τῆς Κύπρου ; δὲν θὰ ἦτο δὲ ὀρθότερον ὅπως οἱ κάτοικοι τῶν τριῶν τούτων αὐτονόμων Νήσων, εὐθὺς ὡς δηλώσωσι τὴν πρόθεσιν αὐτῶν περὶ ἐγκαταστάσεως ἐν τῷ ἐλληνικῷ Βασιλείῳ, ἀποκτῶσιν ἀμέσως μὲν πάντα ἐκεῖνα τὰ δικαιώματα, ὧν, κατὰ τὰ ἀνωτέρω, στεροῦνται οἱ ἄλλοδαποί, καὶ ἅτινα ἐπιφυλάσσει ὁ Νόμος ὑπὲρ μόνων τῶν ἰθαγενῶν, μεθ' ἐξάμηνον δὲ διαμονὴν καὶ πάντα τὰ πολιτικὰ δικαιώματα ;

Παρὰ τοῦ ἀγαπητοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ συναδέλφου κ. Ν. Γ. Πολίτου ἐπληροφορήθην ὅτι ἐν τῇ Ἀκροπόλει τῶν Ἀθηνῶν ἀπόκεινται στῆλαι τρεῖς περιέχουσαι ψήφισμα τῶν Ἀθηναίων ὑπὲρ τῶν Σαμίων, ἐν ᾧ ἀναγράφονται καὶ τάδε : «τὸ δὲ νῦν εἶναι τὴν πολιτείαν τοῖς ἤκουσι καθάπερ αὐτοὶ (οἱ Σάμιοι) αἰτοῦνται, καὶ νεῖμαι αὐτοὺς αὐτίκα μάλα κληρωθέντας εἰς τὰς φυλάς δέκαχα.»

Τοιοῦτόν τινα νόμον δὲν θὰ ἦτο ἄρά γε καὶ δίκαιον καὶ συμφέρον νὰ ψηφίσῃ ἡ ἐλληνικὴ πολιτεία οὐ μόνον ὑπὲρ τῶν Σαμίων ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν Κρητῶν καὶ τῶν Κυπρίων ;

Καλλίστην πρὸς τοιαύτην νομοθετικὴν ἀφετηρίαν παρέχει πρόσφατος νόμος ὁ ΒΥΠΓ' τῆς 8 Μαρτίου 1897, ὅστις τὸ δεύτερον ἤδη ἐπαναλαμβάνων τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀστικοῦ Νόμου χαρακτηριστικὴν διαίρεσιν διὰ τὸ ἐν Ἑλλάδι δημόσιον δίκαιον τῶν ἄλλοδαπῶν εἰς ὁμοεθνεῖς (ὁμογενεῖς) καὶ μὴ ὀρίζει :

Ἄρθρον 1^{ον}. «Ἐπιτρέπεται ἕνεκα τῶν ἐκτάκτων περιστάσεων ἢ εἰς τὸν στρατὸν κατὰτάξις καὶ ἢ ἐν αὐτῷ ὑπηρεσία, ἐφ' ὅσον οὗτος

διατελεῖ ἐν ἐπιστρατεύσει, ἐθελοντῶν, καταγομένων ἐξ ἑλληνικῶν χωρῶν καὶ Ἑλλήνων τὸ γένος.»

Ἄρθρον 2ον. «Οἱ κατὰ τὸ προηγούμενον ἄρθρον κατατασσόμενοι ἐν τῷ στρατῷ ἐθελονταὶ προσκτῶνται τὴν ἑλληνικὴν ἰθαγένειαν ἄνευ ἄλλης τινὸς διατυπώσεως περὶ πολιτογραφήσεως ἀπαιτουμένης ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 15 τοῦ Ἀστικοῦ Νόμου, ἐγγραφόμενοι ἐν τῷ δήμῳ, οὗ ἤθελον προτιμήσει ν' ἀποτελῶσι μέλος. Ὁ δίδόμενος ὑπ' αὐτῶν ὄρκος τοῦ στρατιώτου ἀναπληροῖ τὸν ὄρκον τοῦ πολίτου Ἑλλήνος.»

Γεώρ. Ι. Ἀγγελόπουλος.

Η ΝΗΣΟΣ ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ

ΚΑΙ Ο ΣΕΙΣΜΟΣ ΤΗΣ 28 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ (9 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ) 1893

(*Ανεκοινώθη ἐν τῇ συνεδριάσει τοῦ Φυσιγνωστικοῦ τμήματος
τῆς 20 Μαρτίου 1893*).

(*Ὅρα τὸν χάρτην τῆς νήσου ἐν πίνακι 5*).

Εἶχε κατευνασθῆ κατά τι ἡ ἑξαψις τῶν πνευμάτων ἐν Ἀθήναις διὰ τὸ πάθημα τῆς πτωχῆς Ζακύνθου.

Αἱ ἐπὶ δύο μῆνας μὲ μικρὰς μόνον διαλείψεις σχεδὸν καθ' ἑκάστην ἀπειλοῦσαι τὴν πολυπαθῆ μαργαρίτιδα ταύτην τῶν Ἰονίων Νήσων σεισμικαὶ δονήσεις, ἐνίοτε δὲ τοσοῦτον ἰσχυραὶ γενόμεναι, ὥστε καὶ ἐν Πύργῳ καὶ Πάτραις ἐγίνοντο αἰσθηταί, εἶχον τέλος εἰσέλθει κατὰ τὴν τελευταίαν τοῦ Ἰανουαρίου καὶ τὴν πρώτην τοῦ Φεβρουαρίου (ἔτους νέου) ἑβδομάδα εἰς περίοδον φθοροποιῦ πλέον ἐντάσεως καὶ καταστρέφει τὴν πόλιν καὶ τὰ χωρία ἅπαντα τῆς νήσου διὰ τῆς δονήσεως τῆς 5.25 π. μ. τῆς 19/31 Ἰανουαρίου, ἡμέρας Τρίτης, ἧς ὁ ἀντίκτυπος διέσεισεν ἀπειλητικῶς τὴν 5.35 ὥραν π. μ. καὶ τὰς Ἀθήνας διὰ σειρᾶς 12—15 παλμικῶν ἐκ Δυσμῶν πρὸς Ἀνατολὰς διηκόντων κλονισμῶν, διαρκείας ἐν ὄλῳ 5—6 δευτερολέπτων. Μετὰ ταῦτα δέ, τῆς καταστροφῆς τῆς Ζακύνθου συντελεσθείσης, καὶ ὡς νὰ ἦτο αὕτη ὁ μόνος προορισμὸς αὐτῶν, αἱ δονήσεις ἐπανελαμβάνοντο μὲν κατὰ βραχέα διαλείμματα καὶ ἐγένοντο ἐνίοτε αἰσθηταί καὶ ἐν Ἀθήναις, πολλῶ ἀσθενέστερον δέ, ὡς αἱ μακρόθεν ἀκουσταί ἀπηχησεις ὀργῆς κατευναζομένης καὶ σβεννουμένης.

Αἱ δονήσεις αὗται, καθ' ἑκάστην ἐπαναλαμβανόμεναι, ἤρξαντο τέλος ἀπαθέστερόν πως κρινόμεναι ὑπὸ τῶν σχεδὸν συνηθισάντων αὐτάς. Βοήθειαι εἶχον σταλῆ εἰς Ζάκυνθον, ἡ ἀμέσως ἄμα τῇ λήψει τῆς θλιβερᾶς ἀγγελίας ἐπὶ τοῦ τόπου τῆς καταστροφῆς σπεύσασα Βασιλικὴ οἰκογένεια εἶχεν ἐπιστρέφει καὶ ἡ κεντρικὴ τῶν ἐράνων Ἐπι-

τροπή είχε συλλέξει ένταῦθα 200000 περίπου δραχμὰς ὑπὲρ τῶν Ζακυνθίων.

Παρατυχῶν εἰς πολλοὺς σεισμοὺς καὶ ἐπισκεφθεὶς πολλὰ πεδία σεισμικῶν καταστροφῶν, ἐναγωνίως ἀνέμενον ν' ἀναγνώσω εἰς τὰς μετὰ παραδειγματικῆς ἀκριθείας καὶ ταχύτητος ἐξυπηρετούσας τὸ Πανελλήνιον δι' ἐπὶ τόπου συλλεγεῖσῶν εἰδήσεων ἐφημερίδας τὴν ἀγγελίαν φαινομένου τινός, τῷ σεισμῷ συναφοῦς καὶ ἀξίζοντος τὸν κόπον νὰ μεταβῶ εἰς Ζάκυνθον, ὅπως ἐκ τοῦ σύνεγγυς σπουδάσω αὐτό. Διότι θὰ ἦτο ἀνωφελὴς ὄντως ἢ ἐκεῖσε μετάβασις οἰουδήποτε ἐπιστήμονος, ἐὰν ἀπέκειτο αὐτῷ μόνον ἢ καταμέτρησις τῶν καταρρευσασῶν ἢ διαρραγείσῶν οἰκιῶν καὶ ὁ προσδιορισμὸς τῆς ἐπελθούσης ζημίας ἢ ἡ ἐξακρίθωσις τῆς προελεύσεως καὶ τῆς διευθύνσεως τοῦ σεισμοῦ ἐκ τῆς μελέτης τῶν κλίσεων τῶν ρηγμάτων καὶ τὰ τοιαῦτα, ἅτινα οἱ μηχανικοὶ καὶ οἱ ἀνταποκριταὶ τῶν ἐφημερίδων ἀρκούντως ἀνέφερον. Ἐμὲ ἐνδιέφερον μᾶλλον φαινόμενα ὑψώσεως τῆς θερμοκρασίας τοῦ ἐδάφους ἢ τῶν πηγῶν, ἀναδόσεις ἀτμῶν καὶ ἀερίων καὶ καθιζήσεις, ἐν ἐνὶ λόγῳ φαινόμενα ἐκ τῶν μὴ συνήθων εἰς τοὺς κοινοὺς σεισμοὺς. Διὸ καὶ ἐτηλεγράφησα ἀμέσως τὴν 28 Ἰανουαρίου (9 Φεβρουαρίου), ὅτε ἐν τῇ «Ἀκροπόλει» εἶχον ἀναγνώσει ὅτι τὴν πρωίαν τῆς ἡμέρας ταύτης ἐγένετο νέα ἰσχυρὰ δόνησις ἐν Ζακύνθῳ καὶ ὅτι ἐν Κερὶ καὶ Βολίμοις εἶχον παρατηρηθῆ ἔκρυθμά τινα φαινόμενα, ἐκλαμβανόμενα ὡς ἐκδηλώσεις ἠφαιστείου ἐνεργείας καὶ ἐνσπείραντα νέον τρόπον εἰς τοὺς ἐκ τοῦ ἐκτάκτως δριμέος χειμῶνος, τῶν βροχῶν καὶ τῶν κακουχιῶν πεφοβισμένους καὶ ἀστέγους Ζακυνθίους, ζητῶν πληροφορίας περὶ αὐτῶν. Καὶ ἀπάντησιν μὲν ἄμεσον δὲν ἔλαβον, εἰς δὲ τὴν τηλεγραφικὴν ἀνταπόκρισιν τῆς ἐπιούσης ἀνέγνωνα ὅτι τὰ περὶ τοιοῦτων φαινομένων θρυληθέντα ἦσαν κυήματα, οὐδέποτε ἐν παρομοίαις περιστάσεσιν ἐκλείποντα, φαντασίας ἐξημμένης, ἐξ οὗ εὐλόγως συνεπέρανον ὅτι ὁ τελευταῖος σεισμὸς τῆς Ζακύνθου (1893) ἦτο, ὡς ὁ τοῦ 1840 καὶ τοῦ 1867, ὡς ὁ τῆς 25 Μαρτίου 1883 τῆς Χίου, ὡς ὁ τῆς 1 Αὐγούστου 1870 τῆς Παρνασσίδος καὶ ὡς ὁ τῆς 15 Αὐγούστου 1886 τῆς Μεσσηνίας, σεισμὸς τεκτονικὸς, ἐκ τῶν συνήθως ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν παντὶ ἄλλῳ σημείῳ τῆς ὑψηλοῦ ἀδιαλείπτως συμβαινόντων ἢ δυναμένων νὰ συμβῶσιν, ὀφειλόμενος οὐχὶ εἰς ἠφαιστειώδεις ἢ ὑδροδυναμικὰς αἰτίας, ἀλλ' εἰς τὴν

βαθμικίως προβαίνουσιν, ἀδιάλειπτον, ἀκατάσχετον καὶ ἀκαταμάχητον κατάψυξιν καὶ τὴν εἰς ταύτην παρεπομένην στολίδωσιν καὶ συρρίκνωσιν τῆς γῆς.

Σὺν τῇ περὶ τοῦ εἴδους τοῦ σεισμοῦ πεποιθήσει ταύτῃ ἐχαλαρώθη ἐν ἐμοὶ τὸ ὑπὲρ τοῦ σεισμοῦ τῆς Ζακύνθου ἐπιστημονικὸν ἐνδιαφέρον, ἀστεία δέ μοι ἐφάνη τότε ἡ σπουδὴ δημοσιογράφων τινῶν, οἵτινες καὶ διὰ τοῦ τύπου ἐπέμενον ν' ἀπαντήσω εἰς τὰς διατριβὰς περὶ τῆς αἰτίας καὶ τῆς γενέσεως τοῦ σεισμοῦ τούτου, ἃς εἰς πάσας τὰς γλώσσας ἐδημοσίευσεν ὁ Ἄγγλος διευθυντῆς τοῦ τηλεγραφεῖου Ζακύνθου κ. Forster, οὗ τὴν θεωρίαν, ὅτι ὁ σεισμός τῆς 19/31 Ἰανουαρίου 1893 ὀφείλεται εἰς ἀπότομον κατάπτωσιν προεξοχῆς τοῦ βυθοῦ τῆς θαλάσσης μεταξὺ Ζακύνθου καὶ Κατακόλου μέχρι τῆς νήσου Πρώτης καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀκρίτα, συνεμερίζετο καὶ ἠσπάζετο, ὡς ἐγράφη τότε, διάσημός τις Γάλλος σεισμολόγος, ὁ κ. Edouard Ardaillan, ἐπίτηδες ἐκ Παρισίων ἐλθὼν, ὅπως σπουδάσῃ τὸν σεισμὸν τοῦτον. Ἔτι ἀστειότεραι ἦσαν αἱ πολλαὶ κατ' ἐμοῦ ἐπιθέσεις, διότι ἐτόλμησα νὰ εἴπω κατὰ τινα διάλεξιν ὅτι πιθανὸν νὰ κατέπεσον ὕφαλοι καὶ σειραὶ ὑφάλων, βέβαιον ὅμως ὅτι οὐχὶ ἡ πτώσις ἦν ἡ αἰτία τῶν σεισμῶν, ἀλλ' οἱ σεισμοὶ ἡ τῆς πτώσεως.

Νέον ὅμως ἐνδιαφέρον μοι ἐγέννησε τὰς ἡμέρας ἐκείνας ἡ εἰδησις ὅτι ἡ μεταξὺ Θάσου, Δεδεαγάτς καὶ Ἰμβρου νήσος Σαμοθράκη κατεστράφη τὴν 28 Ἰανουαρίου (9 Φεβρουαρίου ν.) ὑπὸ σεισμοῦ. Ἐκορυφώθη δὲ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦτο, ὅτε τὴν 2/14 Φεβρουαρίου, ἡμέραν Τρίτην, μοι ἐπεδόθη ὥραν 11 1/2 π. μ. διαρκούσης τῆς παραδόσεως τῆς γεν. Χημείας ἐπιστολὴ τοῦ ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν Ὑπουργοῦ κ. Στεφ. Σκουλούδη, καλοῦντός με κατ' ἐντολὴν τοῦ ἀειμνήστου Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως Χαριλάου Τρικούπη νὰ ἐπιβιβασθῶ τὴν ὥραν 1 μ. μ. τῆς αὐτῆς ἡμέρας τοῦ ἐκ Πειραιῶς διὰ Σαμοθράκην ἀποπλέοντος θωρηκτοῦ «Ψαρρῶν».

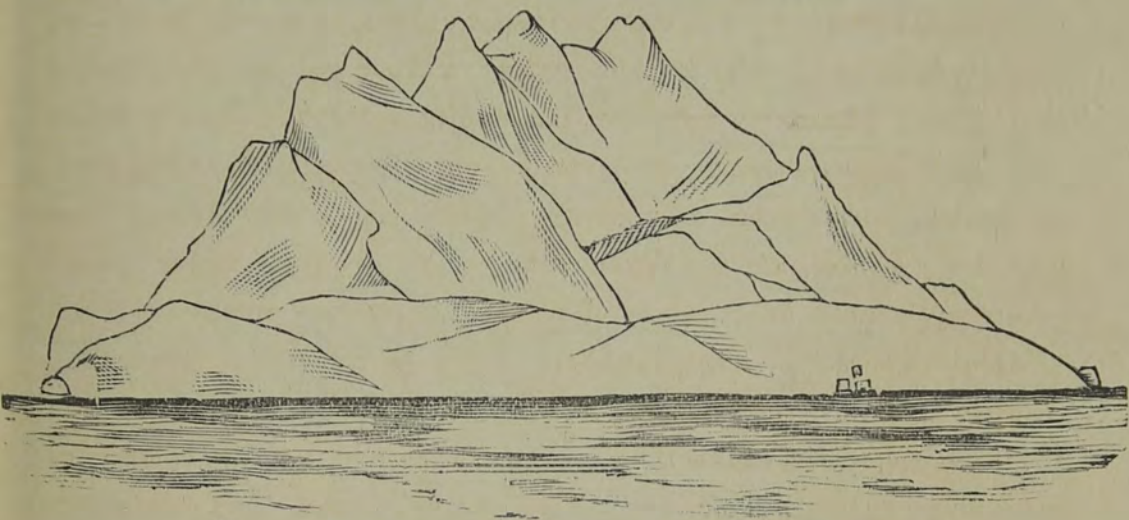
Ἡ εὐκαιρία νὰ εὐαρεστήσω τῷ Τρικούπῃ, νὰ ταξειδεύσω ἐν μέσῳ χειμῶνος καὶ δὴ διὰ τοῦ ταχυπλόου θωρηκτοῦ, νὰ ἐπισκεφθῶ τὴν περιλάλητον νῆσον Σαμοθράκην καὶ νὰ παρατηρήσω ἐκεῖ νέον τι ἴσως καὶ ἀξιοσημείωτον γεγονός, ἀνεπτέρωσε τὸν ζῆλόν μου καὶ τὴν τεταγμένην ὥραν ἤμην ἐπὶ τῶν «Ψαρρῶν», ἐφωδιασμένος διὰ τῶν ἀπαραιτήτων ἐπιστημονικῶν ἐργαλείων.

Τὴν 4^{ην} μ. μ. ὥραν ἀπῆραν τὰ «Ψαρρά». Ἐπνεε σφοδρὸς βορρᾶς, ἡ ἀτμοσφαιρική θλιψίς ἦτο ἐν Πειραιεὶ 772 χιλιοστομέτρων, ἡ δὲ θερμοκρασία 11^ο. Κατ' οὐδὲν ἐλογίζοντο τὰ «Ψαρρά» τὸν ἐπικρατοῦντα σφοδρὸν σάλον· τὸ πλοῖον ἵπτατο μὲ ταχύτητα 15 μιλίων διασχίζον ἀκλόνητον, ὡς ἐὰν ἐπεκράτει ἄκρα γαλήνη καὶ δίκην ὑπερηφάνου κύκνου τὰ ἀφρόεντα κύματα. Ὡς ἐν πανοράματι πολλαπλασίως θαυμαστοτέρου τοῦ ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ ἐλβετικοῦ Rigi διήρχοντο ἐνώπιον ἡμῶν τὰ δίκην παγετώνων χιονοσκεπῆ τοπεῖα. Τὰ εἰς ὕψος 4340 ποδῶν ἀνερχόμενα ὄρη τῆς Καρύστου ἐν τῇ ὑσιγνερούθρῳ ἀνταυγείᾳ τοῦ λυκαυγοῦς, τὸ εἰς 5730 πόδας ἀνυψούμενον ὄρος Δέλφι μὲ τοὺς παρὰ τὴν παραλίαν μαγευτικούς κήπους, ἔπειτα τὰ πυκνὰ δάση τῆς βορείου Εὐβοίας, αἱ γραφικαὶ ἐλάται, παρίστανον ἐν ἐναλλασσούσῃ ποικιλίᾳ πανόραμα ὑπέρτερον παντὸς ἄλλου, ἐξ ὧσων εἶχόν ποτε ἶδει καὶ ἀπολαύσει κατ' ἄλλους χρόνους καὶ εἰς ἄλλους τόπους. Μακάριον ἠσθάνθην ἱκανοποίησιν σκεφθεὶς ὅτι ἐδῶ οὐδεὶς εἰσέτι ἐκ τῶν συνήθων, τὸν πολιτισμὸν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος ἀντιποιοιμένων ἐμπρηστῶν αἰγοβοσκῶν εἶχεν ἐκτείνει τὴν βέβηλόν του χεῖρα ἐπὶ τὰ δάση καὶ ἡ μεγαλοπρεπῆς φύσις δὲν εἶχεν εἰσέτι ὑποκύψει εἰς τὴν μιὰρὰν δολοφονίαν τοῦ πληθυσμοῦ, ὃν οὐχ ἤττον ἐκτρέφει.

Ὡραν 11 π. μ. τῆς Τετάρτης 3/15 Φεβρουαρίου ἠγκυροβολήσαμεν ἐνώπιον τοῦ Βόλου. Τὸ Πῆλιον καθ' ὅλον τὸ ὕψος τῶν 5310 ποδῶν ἦτο κατάλευκον, ἐστολίζετο δὲ ὑπὸ τῶν τῆδε κάκεισε ἐσπαρμένων χωρίων, ὡς τὸ μέτωπον τῆς νύμφης ὑπὸ μυρσίνης. Ἄλλ' οὐκ οἶδα διατί, ὅταν καὶ τὰ κομψὰ κτίρια τῆς πόλεως ἐγένοντο ὄρατά, ὡχρίασέ πως ἡ αἴγλη τῆς φυσικῆς καλλονῆς, ὅταν δὲ ἠκούσθη καὶ ὁ ὀξύς συριγμὸς τοῦ σιδηροδρόμου, τότε μοὶ ἐφάνη ἔτι μᾶλλον ὑποβιβαζόμενον τὸ γόητρον τῆς φύσεως εἰς ἀπλοῦν πλαίσιον τῶν ἔργων τοῦ ἀνθρώπου. Περὶ δὲ τὴν 5 μ. μ. ἀπῆραν πάλιν τὰ «Ψαρρά», παραλαβόντα διπυρίτην εἰς σάκκους, 100 πλήρεις στρατιωτικὰς σκηναὶς καὶ ἔλαιον· περὶ τὸ μεσονύκτιον διήλθομεν μεταξὺ Σκιάθου καὶ Σκοπέλου, τοῦ καιροῦ γενομένου ὠραιοτάτου, τοῦ δὲ ψύχους λίαν αἰσθητοῦ (+3^ο), καὶ τὴν ὥραν 7 1/2 π. μ. τῆς Πέμπτης 4/16 Φεβρουαρίου ἀφίχθημεν εἰς τὸν ὄρμον τῆς Καμαριωτίσσης παρὰ τὸ νοτιοδυτικὸν ἀκρωτήριον τῆς Σαμοθράκης. Ὀλίγον πρὸ ἡμῶν εἶχεν ἀφίχθῃ τουρκικὸν τι μεταγωγικὸν ἀτμόπλοιον «Médjid» ἐπι-

γραφόμενον, οὐ ἐπέβαινε νέος τις Ὀθωμανός, ἀνώτερος ἀξιωματικός καὶ ὑπασπιστῆς τοῦ Σουλτάνου, ἐντεταλμένος νὰ διανείμη εἰς τοὺς κατοίκους 1000 ἄρτους, 200 σανίδας, 50 ὀκάδας καρφοβελόνας, καφὲν καὶ 500 ὀθωμανικὰς λίρας. Φαίνεται δὲ ὅτι ἡ ἔλευσις τῶν «Ψαρρῶν» ἐπῆλθεν αὐτῶ λίαν ἀπρόοπτος, διότι δὲν ἠθέλησε νὰ ποιήσῃ ἐναρξιν τῆς διανομῆς τῶν βοηθημάτων ἐνόσω εἴμεθα ἡμεῖς ἐκεῖ, οὔτε ἐξῆλθέ τις ἐκ τοῦ τουρκικοῦ πλοίου πρὸς ἐπίσκεψιν ἡμῶν· πληροφορηθέντες δὲ ὅτι ἡμεῖς δὲν ἐφέραμεν χρήματα καὶ ὅτι δὲν ἦσαν μεγάλαι αἱ ζημίαι τῶν κατοίκων, ἀλλ' ὅτι ἄρτου μόνον εἶχον ἀνάγκην καὶ προχείρων καταλυμάτων, ἀπεφάσισαν νὰ μὴ προβῶσιν εἰς τὴν διανομὴν χρηματικῶν βοηθημάτων. Μετὰ τινὰς διαπραγματεύσεις

Ἡ νῆσος Σαμοθράκη ἐν τοῦ ὄρου Καμαριωτίσσης.

ἐξῆλθε τέλος λέμβος ἡμῶν εἰς τὴν ξηράν, ἔστησαν οἱ ναῦται τῶν «Ψαρρῶν» σκηνὰς τινὰς καὶ παρέδωκαν εἰς τὸν περὶ τὴν μεσημβρίαν ἐκ τῆς πόλεως Σαμοθράκης (τῆς Χώρας) ἐλθόντα δήμαρχον 100 σκηνὰς καὶ 277 σάκκους μὲ 1392 ὀκάδας διπυρίτου.

Ἡ Καμαριώτισσα εἶναι ἡ συνήθης ἀποβάθρα τῶν κατοίκων τῆς Σαμοθράκης, ἀπέχουσα αὐτῆς 1 ὥραν καὶ 10 λεπτὰ νοτιοδυτικῶς· ἕτερον δὲ ἐπίνειον τῆς πόλεως εἶναι ἡ πρὸς βορρᾶν αὐτῆς παραλία τῆς ἀρχαίας Σαμοθράκης (νῦν Παλαιοχώρας), ἔνθα ἡ Αὐστριακὴ κυβέρνησις εἶχεν ἐπιχειρήσει εὐρείας ἀρχαιολογικὰς ἀνασκαφὰς, ἀγαγούσας εἰς φῶς κρηπιδώματα προκυμαίας, τείχη κυκλώπεια καὶ

ἀρχαιότατα ὄχυράματα. Ἀποτελεῖται ἡ Καμαριώτισσα ἐξ 6 πενιχρῶν πηλοκτίστων καλυβῶν. Τῆς πρώτης πρὸς βορρᾶν καλύβης κατέπεσον πρὸς ΒΒΑ οἱ δύο τοῖχοι ὑπὸ δονήσεως ἐπελθούσης ἐκ ΝΝΔ. Τῆς τρίτης καλύβης, τοῦ Πέτρου Παπανικολάου, ζευγαρᾶ, κατέπεσον ὁ βόρειος ἐξ ἄμμολίθου τοῖχος, ἐκσφενδονισθεὶς 2 μέτρα μακρὰν διὰ δονήσεως ἐκ ΝΝΔ πρὸς ΒΒΑ, ὑπερηκόντισε δὲ αὐτὸν ἐν τῇ πτώσει ὁ εἰς ὕψος 4 μέτρων συγκρατῶν τὴν στέγην τοῖχος τοῦ δευτέρου οἰκίσκου Ἀθανασίου Παπαβασιλείου, οὗ ἡ κορυφή κατερρίφθη ὑπὸ τῆς αὐτῆς δονήσεως. Ἐκ τοῦ τετάρτου οἰκίσκου τοῦ Κωστῆ Ἀἰβαζῆ, καφεπῶλου, κατέπεσον, βληθέντες ὑπὸ τοῦ ἀντικτύπου τῆς ξυλίνης στέγης τοῦ γειτονικοῦ οἰκίσκου, λίθοι τινές, ὑπεράνω τῆς θύρας αὐτοῦ διὰ κονιάματος κτισθέντες, πρὸς ΝΝΑ, προφανῶς ὑπὸ τῆς αὐτῆς δονήσεως. Ὁ πέμπτος οἰκίσκος φέρει ὀλίγα ρήγματα πανταχοῦ, ὁ δὲ ἔκτος, ὁ νεώτερος καὶ λιθόκτιστος, ἔμεινεν ἐντελῶς ἀβλαβής.

Ἐν ταῖς καλύβαις ταύταις ὑπῆρχον ἔτοιμα πρὸς φόρτωσιν ἀχλάδες, ξύλα, ἔλαιον, ἄνθρακες καὶ ἐλαῖαι, ἀποτελοῦντα τὸ σύνθητες ἀντικείμενον τῆς ἐξαγωγῆς τῆς νήσου.

Ὁ ὀλίγα βήματα ἄνωθεν τῶν καλυβῶν τούτων ὑπάρχων ἀρχαιότατος ναὸς τῆς Ἁγ. Καμαριώτισσης ἢ Κοιμήσεως, φέρει ρήγματα ἐπὶ τῶν πρὸς Α καὶ Δ τοίχων, μαρτυροῦντα, ὡς καὶ αἱ καπνοδόχοι τοῦ γειτνιαζόντος οἰκίσκου, περὶ τῆς αὐτῆς διευθύνσεως τῶν δονήσεων ἀπὸ ΝΝΔ πρὸς ΒΒΑ.

Ἡ Καμαριώτισσα κεῖται ἐπὶ τῆς παραλίας καὶ εἰς τοὺς πρόποδας χθιμαλοῦ, ὡσεὶ 40 μέτρα ὑψηλοῦ λόφου, ὅστις ἀποτελεῖ εἶδος προχώματος πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ συνίσταται ἐκ χοῶς καρποφόρου προερχομένου ἐν μέρει ἐκ τῶν γυμνῶν νῦν βράχων καὶ κορυφῶν τῶν εἰς τὸ κέντρον τῆς νήσου ὑψηλῶν ὄρέων, ὧν ἀποσαθρώματα πανταχοῦ ἀπαντῶσιν. Ἡ συνεχῆς αὕτη σειρά τῶν σχεδὸν ἠνωμένων λόφων ἀποτελεῖ, ὡς εἶπον, εἶδος προχώματος περὶ ἅπασαν τὴν νῆσον, ἐκτείνεται δὲ ἀπὸ τῆς παραλίας μέχρι τῶν ὑψηλῶν ὄρέων τοῦ κέντρου, διασχιζομένη ὑπὸ τῶν ἐκεῖθεν πρὸς τὴν θάλασσαν ρεόντων ρυάκων. Ἐνταῦθα εὖρον κροκάλας ἐκ γρανίτου, γνευσίου, σχιστολίθου, ὀφείτου, ἄμμολίθου, ἀστρίου καὶ χαλαζίου, πρὸς δὲ καὶ ἀσβεστίτην συμπαγῆ καὶ εἰς κρυστάλλους, σιδηρίτην καὶ σιδηρολίθους. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι τὸ ἔδαφος τοῦ προχώματος τούτου εἶναι λίαν καρποφόρον, διὸ καὶ

είδον πανταχοῦ ὑπὸ τὴν καλύπτουσαν τὸ ἔδαφος εἰς ὕψος $1/2$ μέτρου χιόνα πρόσφατα σημεῖα καλλιιεργείας δι' ἀρότρου ὑπὸ βοῶν συρομένου.

Ὁλόκληρος ἡ νῆσος ἦτο χιονοσκεπέπαστος, φοβερός δὲ χειμῶν εἶχεν ἐπισκῆψει ἀκριβῶς κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ σεισμοῦ καὶ διήρκεσεν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, καθ' ἃς αἱ συγκοινωνίαι ἦσαν διακεκομμέναι· ἐπῆλθε δὲ δεινὸς λιμός, διότι οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ ζυλεύσῃ, ἀφ' ἐτέρου δὲ καὶ οἱ κλίβανοι εἶχον καταρρεύσει. Τὴν πρωίαν τῆς 4/16 Φεβρουαρίου ἡ θερμοκρασία τοῦ ἀέρος ἦτο $5,2^{\circ}$, ἡ τῆς θαλάσσης 8° καὶ ἡ τῆς χιόνος $0,1^{\circ}$, ἡ δὲ ἀτμοσφαιρική θλιψίς 767 χμ. Ἀναμένων ἐν Καμαριωτίσῃ τὴν ἔλευσιν τοῦ Δημάρχου, ἐμέτρησα ἀπὸ τῆς 9 $1/2$ π. μ. ὥρας μέχρι τῆς 12.55 μ. μ. ἐξ ἑλαφρᾶς δονήσεως, ὧν τὴν ἔντασιν καὶ διεύθυνσιν ἔκρινα ἐκ τῶν αἰωρήσεων λίθου ἐξαρτηθέντος ἐν ὑπαίθρῳ ἐκ νήματος 3 μέτρων μήκους.

Ἔρ. 9.31 π.μ. Ἀνεπαίσθητος δόνησις NND → BBA διαρκείας 0,5".

» 10.— » Ἰσχυροτέρα πωσ, αἰσθητὴ καὶ εἰς τοὺς ἰσταμένους ἢ καθημένους.

» 10.35 » Ἐλαφραὶ δονήσεις συνεχεῖς ἐπὶ 38", ἀνεπαίσθητοι εἰς τοὺς ἀνθρώπους, αἰσθηταὶ εἰς τοὺς κύνας καὶ εἰς τὸ διαρκῶς αἰωρούμενον ἐκκρεμές.

» 11.36 » Ἰσχυρὰ δόνησις στιγμιαία, αἰσθητὴ καὶ ἐπὶ τῶν ταλαντευομένων τοίχων.

» 12.35 μ.μ. Δόνησις ἰσχυρά, ὡσεὶ ὀριζοντία ὤθησις ἐπανειλημμένα ἐκ NND πρὸς BBA, ἄνευ βοῆς, διαρκείας 2". Ἐγένετο αἰσθητὴ καὶ εἰς τὰ πληρώματα τῶν δύο πλοίων, ὧν αἱ κεφαλαὶ προέβαλον ἀπὸ πάντων τῶν μερῶν τοῦ καταστρώματος. Ἐπὶ τοῦ πλοίου οὐδὲν ἠχητικὸν φαινόμενον ἠκούσθη.

» 12.55 » Ἀσθενὴς δόνησις στιγμιαία.

Ὁ χαρακτήρ τῶν δονήσεων τούτων ἦν ἠπιώτατος, οὐδὲ πόρρωθεν ἠδύνατο νὰ παρομοιασθῇ πρὸς τὴν ἔντασιν καὶ τῶν ἀσθενῶν εἰσέτι δονήσεων τῆς Χίου, τῆς Παρνασσίδος καὶ τῆς Μεσσηνίας. Ἦτο ἠπία τις ἐκτόπισις τοῦ ἐδάφους ἐκ N πρὸς B, ἐξ ἧς ἔλειπεν ἡ συναίσθησις τῆς ἐπιστροφῆς εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον. Φαίνεται ὅτι ἐπὶ τοῦ ND καὶ N

μέρους τῆς νήσου αἱ δονήσεις ἦσαν πολλῶ ἀσθενέστεραι ἢ ἐπὶ τοῦ Β καὶ ΒΑ.

Περὶ τὴν μεσημβρίαν ἀφίχθησαν ὁ ἑλληνικὰ ὁμιλῶν ὑγειονόμος καὶ λιμενάρχης καὶ μετ' αὐτὸν οἱ προεστῶτες Κωνστ. Καραπαναγιώτης καὶ Χατζῆ Εὐάγγελος Παπαμιχαῆλος μετὰ δύο ἱερέων, ὁ δήμαρχος Νικόλαος Β. Φαρδύς, ἰατρός, καὶ ὁ διερμηνεὺς Ἰω. Ἐμμ. Μπογιατζῆς, ἰθαγενής, ἐνταυτῶ εἰσπράκτωρ τῶν φόρων τῆς Τουρκικῆς κυβερνήσεως, συνώδευε δὲ αὐτοῖς ὁ διδάσκαλος Χρῆστος Ρηγόπουλος, μεθ' ὧν συνενοήθη ὁ μὲν κυβερνήτης τῶν «Ψαρρῶν» Κ. Σαχτούρης περὶ τῆς παραλαβῆς τῶν βοθημάτων, ἐγὼ δὲ περὶ ἐκδρομῆς μέχρι τῆς πρωτεύουσας τῆς νήσου. Παρ' αὐτῶν ἐπληροφορήθην καὶ τὰς πλείστας λεπτομερείας περὶ τοῦ σεισμοῦ.

Ὁ μὲν διδάσκαλος εἶναι εὐπαίδευτος ἀνὴρ, ἀγαπῶν τὴν νεολαίαν τῆς πατρίδος του καὶ ἀνταγαπώμενος παρὰ πάντων. Συγκινητικὴ ἦτο ἡ ὄντως πατριαρχικὴ συμπεριφορὰ του καὶ ὁ σεβασμὸς, ὃν ἔτρεφον πρὸς αὐτὸν οἱ συμπατριῶταί του, ὅστις διεφαίνετο διὰ μέσου τῆς οὕτως εἰπεῖν οἰκογενειακῆς οἰκειότητος, ἣν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μὴ ἔχωσι πρὸς ἀλλήλους οἱ ὀλίγοι κάτοικοι τῆς μικρᾶς κωμοπόλεως, οἱ ὡς ἐν ἐρήμῳ ἐξόριστοι καὶ ἀπὸ τοῦ λοιποῦ κόσμου ἀπομεμονωμένοι.

Περίεργον δὲ πρόσωπον, σοβαρὸν καὶ ἐπιβάλλον ἄμα καὶ δίκην ἄρχοντος σεβαστὸν μετὰ τῶν κατοίκων, φιλομειδὲς δὲ οὐχ ἦττον καὶ εὐπροσῆγορον ἐνταυτῶ εἶναι ὁ Δήμαρχος τῆς Σαμοθράκης. Καὶ ὡς ἐκ τῶν γνώσεών του καὶ τοῦ πλούτου, μᾶλλον δὲ ἐκ τῆς ὑπεροχῆς αὐτοῦ ἀπέναντι τοῦ πληθυσμοῦ, ὡς τε ἱατροῦ καὶ ὡς ἀνδρὸς λεπτοῦς μετερχομένου τρόπους, εἶναι ὁ ἀληθὴς ἀπόλυτος ἄρχων τῆς νήσου. Μὲ τὸν ἀνεπίληπτον εὐρωπαϊκὸν ἱματισμὸν του ἠδύνατο ἐν πάσῃ πόλει τῆς Εὐρώπης νὰ ἐμφανισθῆ, φέρων δὲ τὸ τουρκικὸν φέσιον ἠδύνατο νὰ ἐκκληθῆ ὡς τις ἀνώτερος τουρκικὸς ὑπάλληλος, μόλις ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀφίχθεις. Ἐκπληξιν ὁμῶς μολαταῦτα μοὶ ἐνεποίησεν ἡ καθαρῆς καὶ ἐκλεκταῖς φράσεσι χρωμένῃ γλῶσσά του, ἡ εὐστροφία καὶ ἐτοιμότης τῶν ἀπαντήσεων. Ἐσπούδασεν ἰατρικὴν ἐν Μασσαλίᾳ καὶ ἦτο καὶ περὶ τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν λίαν ἐντρίβης, συγγράψας περὶ Κορσικῆς καὶ πολλὰς διατριβὰς περὶ ἀτόνου καὶ ἀπνευματίστου γραφῆς τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς γλώσσης (Marseille 1884 καὶ Ἀθήνησι 1889), περὶ ὧν ἄλλοτε ἐν τῷ τύπῳ

καὶ ἐν αὐτῷ τῷ συλλόγῳ Παρνασσῶ ἰκανὸς ἐγένετο λόγος. Δὲν ἐπερί-
 μενα βεβαίως νὰ συναντήσω τοιοῦτον ἄνδρα ἐν τῇ σεισμοσειστῷ
 Σαμοθράκῃ, οὐ ἕκαστος λόγος ἐξέφραζε καὶ τὴν πεποιθήσιν τοῦ ἑαυ-
 τοῦ κύρους καὶ εἰς αὐτὴν ἔτι τὴν περὶ τῶν σεισμικῶν φαινομένων
 κρίσιν. Περὶ αὐτοῦ δὲ ἐξ ἄλλου οἱ κάτοικοι μιᾶς ἦσαν γνώμης, ὅτι
 εἶναι ἄριστος ἰατρός καὶ φιλόανθρωπος. Ὁ χαρακτηρισμὸς οὗτος καὶ
 ἡ ὅλη ἐντύπωσις τοῦ ἀνδρὸς μοι ἐνίσχυσαν τὴν ἰδέαν ὅτι οὐχὶ ματαίως
 ἐπορεύθην εἰς Σαμοθράκην, ὅπως ἴδω φαινόμενα.

Δύο λέξεις περὶ τῶν κατοίκων τῆς Σαμοθράκης, πρὶν ἢ προβῶ
 εἰς τὴν σκιαγράφησιν τῆς γεωλογικῆς συστάσεως τῆς νήσου καὶ τὴν
 περιγραφὴν τοῦ σεισμοῦ.

Τίς δύναται ν' ἀρνηθῆ ὅτι ἡ δυστυχία τιθασεύει καὶ ποιεῖ τὸν
 ἄνθρωπον εὐάγωγον; Ἐνώπιον τοιαύτης ὁμως θεομηνίας, ἀποτόμως
 ἐνσκηπτούσης καὶ ἀνατρεπούσης τὰς πεποιθήσεις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς
 πᾶν ὅ,τι ἐδιδάχθη νὰ θεωρῆ στερεὸν καὶ ἀκλόνητον, καὶ οἱ ἀγριώ-
 τεροι τῶν κατοίκων ἐξημεροῦνται, αἵρεται δὲ ὁ πέπλος τῆς ὑποκρι-
 σίας, ὃν ἐπιβάλλει ἡ ἀνατροφή καὶ ὁ κοινωνικὸς βίος, καὶ ὁ ἄνθρωπος
 ἀποκαλύπτει τὰ μυχιαίτατα αὐτοῦ αἰσθήματα καὶ τὰς διαθέσεις.
 Ἐπίφοβος ἦτο ἡ ἑξάψις τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Casamicciola κατὰ
 τὸν σεισμὸν τῆς Ἰσχίας ἐν ἔτει 1883, κατὰ δὲ τὸν σεισμὸν τῆς
 Laibach καὶ Agram 1894 ἐδέησε νὰ ἐπέμβῃ ἡ ἀστυνομία, ὅπως
 μὴ προβῆ εἰς ἀρπαγὰς ὁ ὄχλος, ἀφ' ἑτέρου δὲ οἱ σεισμοὶ τῆς Χίου
 (1883) καὶ τῆς Μεσσηνίας (1886) ἀνέδειξαν τοὺς κυριολεκτικῶς
 καταστραφέντας κατοίκους ἀγγέλους ὑπομονῆς καὶ ἐγκαρτερήσεως,
 φιλοανθρωπίας καὶ αὐταπαρνήσεως. Καὶ ἐν Σαμοθράκῃ μεγάλως ἐπέ-
 δρασεν ὁ σεισμὸς ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ τῶν κατοίκων· ἐξελθόντες ἐκ τῶν
 κλονιζομένων οἰκιῶν αὐτῶν, συνεσπειρώθησαν καθ' ὁμάδας καὶ διε-
 νυκτέρευσαν ἐπὶ τῆς χιόνος, οὐδὲν ἄλλο ἢ τὴν ἐξουδένωσιν αὐτῶν
 ἀναμένοντες. Φύσει πειθήνιοι, λιτοί, εὐσεβεῖς καὶ φίλεργοι ὄντες, ἀνέ-
 μενον ἄνωθεν διαταγὰς καὶ σωτηρίαν, συγκινητικὴ δὲ ἦτο ἡ καρτε-
 ρικὴ ὑπομονή, μεθ' ἧς ὑπέφερον τὰ πάνδεινα, οὐχ ἦττον μὴ ἀποβα-
 λόντες τὴν ἰδιάζουσαν αὐτοῖς εὐθυμίαν καὶ ζωηρότητα.

Οἱ Σαμοθρακεῖς εἶναι φίλεργοι καὶ φιλομαθεῖς, ἐκπατριζόμενοι δὲ
 εὐδοκιμοῦσιν ὡς οἱ Μυτιληναῖοι, οἱ Κυνουριεῖς καὶ οἱ Καλαβρυτινοί·
 εἶναι ἀφελεῖς καὶ εὐθύμου διαθέσεως, ἐπιτήδειοι δὲ καὶ ἐπιχειρημα-

ταί. Είρηνικοί ὡς ἡ παραδεισιακὴ τῶν νήσος, ἀποφεύγουσι τὰς βιαιοπραγίας καὶ ἄν ποτε συμβῆ ἐν τῇ μικρᾷ αὐτῶν κοινωνίᾳ νὰ διαπραχθῇ ἔγκλημά τι, τὸ ἐνθυμοῦνται ἅπαντες καὶ τὸ διηγοῦνται μετ' ἀποστροφῆς.

Ἐκεῖνο δέ, ὅπερ μοι προῦξένησε τὴν μεγίστην αἴσθησιν, εἶναι ὅτι οἱ Σαμόθρακες εἶναι γνήσιοι Ἑλληνας κατὰ τε τὸν χαρακτῆρα, τὸ παράστημα καὶ τὴν γλῶσσαν. Εἶδον ἄνδρας ὑψηλοὺς καὶ ὠραίους, δολιχοκεφάλους, κανονικὰς χεῖρας καὶ ἐκφραστικὴν φυσιογνωμίαν ἔχοντας. Καὶ αὐτοὶ οἱ ἰδιωτισμοὶ τῆς γλώσσης εἶναι γνησίως ἑλληνικοί, αἱ παραφθοραὶ σπάνιαι, ἡ προφορὰ ἄμεμπτος καὶ ἐνίοτε παρεισφύρουσιν εἰς τὸν διάλογον λέξεις, ἀρχαῖαι ἢ βυζαντιναί, διατηρηθεῖσαι ἐν τῇ μικρᾷ, ἀποκεκλεισμένη καὶ ἐστερημένη σχεδὸν πάσης ἐπιμιξίας νήσω ταύτῃ. Ἡ τουρκικὴ γλῶσσα εἶναι ἄγνωστος ἐν Σαμοθράκῃ καὶ μόνον οἱ ἄλιεῖς καὶ ναυτιλλόμενοι γνωρίζουσιν αὐτὴν καὶ ξένων γλωσσῶν φράσεις. «Λαβὲ» μοι εἶπε νεᾶνις, προσενεγκοῦσά μοι φύλλα βασιλικοῦ· «Λαβὲ τὸ φέγγος» εἶπεν ἐνώπιόν μου παῖς τις, ζητῶν νόμισμα πεσὸν ὑπὸ τὴν τράπεζαν τοῦ καφετζῆ τῆς Καμαριωτίσσης. «Γνωρίζετε τὸ ἵππασμα ;» μὲ ἠρώτησεν ὁ ἀγωγιάτης μου.

Ἀφελεῖς καὶ ρεμβαστικοί, γνωρίζουσιν οὐχ ἤττον τὸ συμφέρον τῶν καὶ εἰμὶ βέβαιος ὅτι οἱ Σαμόθρακες ἐκπατριζόμενοι εὐδοκιμοῦσιν ἐν μέσῳ μείζονος κοινωνίας.

Ἡ δαψιλῆς φύσις μὲ τὰς ποικιλίας τοῦ ἐδάφους, τὰς ὠραίας κοιλάδας, τὰ ἄφθονα ὕδατα, τὰ ὑψηλὰ ὄρη καὶ τοὺς ἀποτόμους βράχους καὶ εἰς ἐμὲ ἐνεποίησε τὴν ἐντύπωσιν τοῦ μυστηριώδους. Ὁ περιεργὸς σχηματισμὸς τῶν βράχων, ἡ διαδοχὴ τῶν ποικίλων πετρωμάτων καὶ ἡ χαοτικὴ ἀναστροβίλωσις τοῦ ἐδάφους μαρτυροῦσι περὶ γεωλογικῶν γεγονότων ἄκρας βιαιότητος καὶ ἀκουσίως αἰσθάνεται τις ὅτι εὐρίσκεται ἐπὶ τόπου, ὃν κατὰ προτίμησιν οἱ ἀρχαῖοι λάτρεις τῆς φύσεως ἐξέλεξαν διὰ τὴν τέλεσιν θρησκευτικῶν μυστηρίων.

Εἶναι ἡ νήσος αὕτη τμημα παναρχαίας κρυσταλλοπαγοῦς διαστρώσεως ἐκ γρανίτου, ἀργιλλομιγοῦς σχιστολίθου καὶ κεροστίλβης, τῆς ὁποίας λείψανα εὐρίσκονται εἰσέτι ἐν εἴδει στενῆς ζώνης, νοτίως τοῦ Αἵμου μέχρι τοῦ Αἰγαίου ἐκτεινομένης καὶ πολλαχῶς ὑπὸ ἠφαιστειογενῶν πετρωμάτων διασχιζομένης, ἐν ᾧ αἱ μὲν κοιλάδες αὐτῆς κα-

λύπτονται ἐν μέρει ὑπὸ ἀσβεστίτου τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως, αἱ δὲ κορυφαὶ τῶν ὄρέων ὑπὸ πρωτογενοῦς ἀσβεστίτου (μαρμάρου) καὶ ἐνίοτε (ὡς παρὰ τὴν πόλιν Σαμοθράκην) ὑπ' ἀσβεστολίθου βριθοντος ἀπολιθώσεων (Numulitenkalk). Τὰ δὲ ἠφαιστειογενῆ πετρώματά εἰσιν ἰδίως ὁ ἀνδেসίτης καὶ οἱ τραχεῖται τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως.

Ὁ τύπος οὗτος τοῦ νοτιομακεδονικοῦ καὶ τοῦ θρακικοῦ ἐδάφους ἀπαντᾷ ἐν Θάσῳ (φυλλῖται καὶ πρωτογενῆς ἀσβεστόλιθος) καὶ ἐν Σαμοθράκῃ, ἐνῶ αἱ νοτιώτερον κείμεναι νῆσοι Ἴμβρος, Τένεδος καὶ Λῆμνος (ἐνθα τὸ ἱερόν τοῦ Ἡφαίστου) εἰσιν ἰδίως ἠφαιστειακῆς γένεσεως.

Τὰ ὄρη τῆς Σαμοθράκης ἀποτελοῦσι συμπαγῆ ὄροσειράν, ἧς ἡ κεντρικὴ κορυφὴ εἶναι τὸ ὄρος **Φεγγάρι** ὕψους 5243, ἀγγλ. ποδῶν, ἀποτόμως πρὸς ΝΑ ἀπέναντι τῆς Ἴμβρου εἰς τὴν θάλασσαν καταπίπτουσιν, ἐνῶ πρὸς ΒΑ, πρὸς ΒΔ καὶ πρὸς ΝΔ μεσολαβεῖ μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς θαλάσσης στενὴ λωρὶς προσχωματικοῦ ἐδάφους.

Προβαίνοντες ἐκ Δυσμῶν πρὸς Ἀνατολάς, κατὰ τὴν ἑκτασιν τοῦ μεγίστου μήκους τῆς νήσου, καὶ δὴ ἐκ τοῦ ἀκρωτηρίου **Ἀκρωτήρι**, πλησίον τοῦ ὁποίου, 2000 μέτρα βορειότερον, ἠγκυροβόλησαν τὰ «Ψαρρά» ἐν τῷ ὄρμῳ τῆς Καμαριωτίσσης, θέλομεν διασχίσει τὴν νῆσον μέχρι τοῦ ἀνατολικωτέρου ἀκρωτηρίου τῶν **Κήπων**.

Ἡ **Καμαριωτίσσα** συνίσταται σήμερον ἐξ 6 οἰκίσκων καὶ ἐνὸς μέτρα τινὰ ὑψηλότερον κειμένου παναρχαίου ναίσκου τῆς Ἀγ. Κοιμήσεως με βυζαντινᾶς γραφᾶς. Εἶναι δὲ ὁ δεύτερος λιμὴν τῆς Σαμοθράκης, ὃν καὶ ὁ Λίθιος (XLV. 6) ἀναφέρει, ἱστορῶν ὅτι ἐξ αὐτοῦ ἀπεπειράθη νὰ φύγῃ ὁ Περσεύς (;), ὅτε ὁ κύριος λιμὴν τῆς **Παλαιοχώρας**, ἐνθα νῦν φαίνονται ἀκόμη τὰ ἔχνη προκυμαίας καὶ μῶλου, κατείχετο ὑπὸ τοῦ ρωμαϊκοῦ στόλου. Πιθανώτερον ὁμως νὰ εὐρίσκετο ὁ δεύτερος λιμὴν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ὁ καὶ **Δημήτριον** καλούμενος, ἐν χιλιόμετρον νοτιώτερον τοῦ Ἀκρωτηρίου, ἐνθα σήμερον εἶναι μετόχιον ἠρειπωμένον τοῦ Ἀγ. Ἀνδρέου, διακρίνονται δὲ ἐπὶ τῆς παραλίας θεμέλια ἀρχαίων κτιρίων, διήκοντα μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ ρύακος **Πολυποῦδι**, οὗ αἱ πηγαὶ εὐρίσκονται ἐπὶ τῶν δύο ὑψηλοτέρων ὄρέων, τοῦ Φεγγαρίου καὶ τοῦ Προφήτου Ἡλίου. Παρὰ τὸν Ἀγ. Ἀνδρέαν ὑπάρχουσιν ἐν μέσῳ βαλτώδους **Λιβαδίου** 2 ἄλμυραὶ λίμναι.

Ἀπὸ τῆς Καμαριωτίσσης ἄγει ἀτραπὸς παρακολουθοῦσα τὴν

παραλίαν μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ ρύακος *Κατσάμβα*, ὅστις ἀναβλύ-
 ζει ἐπὶ τοῦ ὄρους *Βρεχοῦ* καὶ διασχίζει, ρέων πρὸς Βορρᾶν τὴν κωμό-
 πολιν τῆς *Σαμοθράκης* (Χώραν), ἣν καὶ ὑδρεύει. Ἐτέρα δὲ ἀτραπὸς
 διερχομένη δι' ἠπίως ἀνυψουμένων λόφων ἐκ τραχείτου πλήρους κρυ-
 στάλλων σανιδίνου καὶ ὀλιγοκλάστου ἀστρίου, ἀποτελούντων τὸ ἀπὸ
 τῶν προπόδων τῶν ὑψηλῶν ὄρέων μέχρι τῆς παραλίας κυκλοῦν ὀλό-
 κληρον τὴν νῆσον πλὴν τοῦ ΝΔ μέρους πρόχωμα, ἄγει πρὸς τὴν ὑψη-
 λοτέραν συνοικίαν τῆς *Σαμοθράκης* οὐ μακρὰν τῶν πηγῶν τοῦ ρύα-
 κος *Κατσάμβα* καὶ ἀποκαλύπτει τὴν θαυμασμοῦ ἀξίαν γεωργικὴν
 ἐπιμέλειαν τῶν κατοίκων, διότι οὔτε σπιθαμὴ τοῦ καρποφόρου τούτου
 ἐδάφους ὑπάρχει ἀκαλλιέργητος. Καλλιιεργεῖται δὲ ἐνταῦθα δι' ἀρο-
 τήρων βοῶν σίτος καὶ κριθή, ἐνῶ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς νήσου καλλιερ-
 γοῦνται καρποφόρα δένδρα, ὀλίγα ἄμπελοι καὶ ὠραῖα δάση. Πρὸ
 τῆς κωμοπόλεως καὶ ὀλίγον ($\frac{1}{4}$ ὥρας) πρὸ τοῦ ὄρους *Βρεχοῦ* ἀπολή-
 γει εἰς κορυφὴν ἢ σειρὰ τῶν λόφων τοῦ προχώματος, ἣτις ἐπιστέφε-
 ται διὰ παραδόξως ἀνορθουμένων στηλοειδῶν βράχων ἐκ κιτρινωποῦ
 τραχείτου καὶ καλεῖται *Τουργλο* ἢ *Τουργλί*. Μεταξὺ τῆς κορυ-
 φῆς ταύτης καὶ τῆς ἀνατολικωτέρας καὶ ὑψηλοτέρας (800 ποδῶν)
 τοῦ ὄρους *Βρεχοῦ* ἀναβλύζουσιν αἱ πηγαὶ τοῦ *Κατσάμβα*. Ἀπὸ
 τοῦ σημείου τούτου φαίνεται ἡ κωμόπολις τῆς *Σαμοθράκης* ἐπὶ τῶν
 ἀποτόμων ὑπωρειῶν ἀμφοτέρων τῶν ὄρέων τούτων ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέ-
 ρου δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ ὄρους *Ἁγ. Γεωργίου* καὶ ἐκατέρω-
 θεν τῶν ὄχθων τοῦ *Κατσάμβα* ἀμφιθεατρικῶς ἐκτεινομένη. Τὸ γραφι-
 κώτατον πανόραμα ὑπενθυμίζει τὴν πόλιν τῆς Σύρου. Οἱ 600 περίπου
 ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μονώροφοι καὶ ἰσόγειοι οἰκίσκοι ποικίλων χρωμά-
 των, χιονοσκεπεῖς εἰσέτι ἐκ τοῦ πρό τινων ἡμερῶν χειμῶνος, μὲ τὰ
 ἀνακλῶντα τὸ ὑπέρυθρον φῶς τῶν ἀκτίνων τοῦ δύοντος ἡλίου παρά-
 θυρα, φαίνονται ὡσεὶ ἐκτισμένοι ὁ εἷς ἐπὶ τοῦ ἄλλου εἰς πολλαπλᾶς
 ὀριζοντίας σειράς. Ὀλίγα στεναὶ καὶ λίαν κατωφερεῖς ὁδοί, ὡς οἱ διά-
 δρομοὶ τῶν ἀμφιθεάτρων, ἄγουσιν ἐκ τῶν ὑψηλοτέρων οἰκιῶν εἰς τὰς
 εἰς τὸ βᾶθος τῆς κοιλάδος εὐρισκομένας, ἀφ' ἑτέρου δὲ συγκοινωνοῦσιν
 αἱ οἰκίαι, ὡς τὰ τῆς αὐτῆς ὀριζοντίας σειρᾶς ἐδάωλια τῶν ἀμφιθεά-
 τρων, δι' ἡμικυκλικῶν καὶ συγκεντρικῶν ὀριζοντίων ὁδῶν. Ἀπέναντι
 τοῦ *Τουργλοῦ* εἰς τὸ κέντρον τοῦ ἀνατολικοῦ μαχαλᾶ τοῦ *Ἁγ. Νι-
 κολάου* κεῖται ἡ διώροφος κυανοβαφῆς οἰκία μετ' ἐξώστου τοῦ *Δη-*

μάρχου, ὀλίγον δὲ ὑψηλότερον παρὰ τὸ ρεῦμα τὸ λιθόκτιστον ἀλληλοδιδασκτικὸν σχολεῖον, ἔνθα ὁ δημοφιλὴς διδάσκαλος Χρῆστος Ρηγόπουλος μοι ἐπέδειξε τὰ πτωχικά, ἀλλ' οὐχ ἤττον ἐν παραδειγματικῇ τάξει διατελοῦντα καὶ διὰ χαρτῶν καὶ πινάκων κεκοσμημένα δωμάτια τῶν παραδόσεων.

Ἐντεῦθεν καθορᾶται ἅπαντα ἡ κοιλάς τοῦ Κατσάμβρα, ὅστις κάτωθεν τῆς πόλεως, πρὸς Δ, ἀρδεύει τοὺς κλιμακῆδὸν τοποθετημένους κήπους τῶν κατοίκων. Τὴν κοιλάδα ταύτην ἀποκλείει πελώριος βράχος, ἀκριβῶς εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Ἁγ. Γεωργίου. Σήμερον ὑπάρχει ἐπ' αὐτοῦ ναῖσκος, εἰς ὃν ἀνέρχεται τις ἔνδοθεν διὰ λελαξευμένων βαθμίδων. Ὁ βράχος οὗτος συνίσταται ἐκ νομουλιθικοῦ ἀσβεστολίθου μέλανος καὶ καλεῖται ὡς ἐκ τοῦ κανονικοῦ αὐτοῦ κυλινδρικοῦ ἢ ὡσεὶ κολούρου κώνου σχήματος «*Πύργος ἢ Καστέλι*», φαίνεται δὲ νὰ ἦτο φρούριον κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ ν' ἀπετέλει μετὰ τοῦ Βρεχοῦ τὴν φυσικὴν ὀχύρωσιν τῆς πόλεως. Πέραν δὲ τοῦ Πύργου ἐκτείνονται οἱ ἀγροὶ μέχρι τῆς θαλάσσης, ἔνθα ἐπὶ τῶν βορείων προπόδων τῆς ράχεως τοῦ Ἁγ. Γεωργίου ὑπάρχουσι τὰ ἐρείπια τῆς ὑπὸ τῶν αὐστριακῶν ἀρχαιολόγων ἀνασκαφείσης ἀρχαίας Σαμοθράκης, νῦν δὲ Παλαιοπόλεως· ἐνταῦθα εὑρηται ὁμοίως τις Πύργος, *Καστέλι Γενοβέξων* καλούμενος, καὶ οὗτος μονόλιθος ἐκ νομουλιθικοῦ ἀσβεστολίθου ὡς ἐν τῇ Χώρα.

Ἐν τῶν μᾶλλον ἐνδιαφερόντων σημείων τῆς νήσου εἶναι ὁ *Βρεχός*, ἐπὶ τῶν προπόδων τοῦ ὁποίου καὶ τοῦ Τουργλοῦ ἐκτίσθη ὁ ἕτερος νοτιοδυτικὸς μαχαλᾶς τῆς Σαμοθράκης, ὁ ἐπὶ τῆς δυτικῆς ὀχθῆς τοῦ ρεύματος τοῦ Κατσάμβρα. Αἱ κλιτύες καὶ αἱ ὑπώρειαι αὐτοῦ εἰσι κεκαλυμμέναι ὑπὸ ἀποσαθρωμάτων τραχείτου, ὧν ἡ ἀποσάθρωσις δὲν ἔφθασεν εἰσέτι τὸν βαθμὸν τῆς εἰς καρποφόρον χοῦν μετατροπῆς· ὡς ἐκ τούτου οὔτε ἔχνος βλαστήσεως διακρίνεται ἐπ' αὐτῶν. Ἄντ' αὐτῆς εὑρίσκομεν ὁμῶς πανταχοῦ στίλπνους, ἀχρόους ἢ λευκοὺς κρυστάλλους σανιδίνου ἢτοι νατριούχου ὀλιγοκλάστου (ἀστροῦ), ἐσπαρμένους ἐν τῷ χώματι. Ὁ τραχείτης ἐνταῦθα εἶναι πανάρχαιος τριτογενής, περιέχει δὲ τὸν σανίδινον ἐν εἴδει ἐκτάκτως μεγάλων διδύμων κρυστάλλων, ὁμοίων πρὸς τοὺς τοιούτους τοῦ *Drachenfels*, τοῦ ἐπὶ τοῦ Ρήνου, ἢ τοῦ *Karlsbad*, πολὺ ὠραιότερους δὲ καὶ λευκοτέρους καὶ μαρμαίροντας. Ἀπαίσιον ὁμῶς καὶ φοβερὸν εἶναι τὸ θέαμα τοῦ Βρε-

χοῦ ἐκ τῶν ἀνατολικῶν αὐτοῦ ὑπωρειῶν, ἔνθα αὐταὶ ἐνοῦνται μετὰ τῶν μεσημβρινῶν τοῦ Ἁγ. Γεωργίου. Πελώριοι βράχοι τραχειτικοί, ὡσεὶ στῆλαι γεωμετρικῶς λελαξευμένοι, ὀρθοῦνται ἐν χαοτικῇ ἀταξίᾳ, ὡς ἐὰν προσφάτως εἶχον καταρριφθῆ ἢ μᾶλλον ἐκσφενδονισθῆ εἰς ἱκανὰς ἀπὸ τῆς κορυφῆς ἀποστάσεις ὑπὸ βιαίου σεισμοῦ. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Βρεχοῦ λέγεται ὅτι ὑπάρχουσιν ἔχνη θεμελίων παναρχαίων οἰκοδομημάτων. Καὶ ὁ ἥκιστα δεισιδαίμων καταλαμβάνεται ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ τοπείου τούτου ὑπὸ ἀνεξηγήτου δέους· ἐπειδὴ καὶ ἄλλα σημεῖα τῆς νήσου (Μαύρη νύκτα) ἐμπνέουσι φρίκην ὡς ἐκ τοῦ σχηματισμοῦ αὐτῶν, εὐνόητος εἶναι ἡ δοξασία τῶν ἀρχαίων περὶ μυστηριώδους ἀλληλουχίας τῶν δυνάμεων τῆς φύσεως καὶ τοῦ ἐδάφους, καθ' ἣν τὸ Δαρδάνειον ὄρος ἦτο σταθμὸς ἢ ἐντευκτήριον τῶν θεοτήτων, λατρεία δὲ αἰρετικῇ ἀπεδίδεδο αὐταῖς διὰ τῆς τελέσεως τῶν μυστηρίων τῶν Καβείρων.

Ἐκ τοῦ σημείου τούτου ἄγει πρὸς ΒΔ μὲν ἡ κοιλάς τοῦ Κατσάμβρα διὰ τῆς κώμης Σαμοθράκης, τοῦ Πύργου αὐτῆς καὶ τῶν κλιμακηδὸν κατερχομένων κήπων μέχρι τῆς θαλάσσης, πρὸς Δ δὲ ἡ κοιλάς τοῦ ρύακος τῆς Καμαριωτίσης μέχρι τῶν Μαυραβράχια καλουμένων βράχων τοῦ Ἀκρωτηρίου καὶ πρὸς Α ὀροπέδιον ἀποτόμως ἀνερχόμενον μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους Ἁγ. Γεωργίου (5000'). Ἡ κορυφή τοῦ ὄρους τούτου διακρίνεται μακρόθεν ὅτι συνίσταται ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἀρχαίου τραχείτου, ἐξ οὗ καὶ ὁ Βρεχός. Ἀλλὰ τὸ ἠφαιστειογενὲς τοῦτο πέτρωμα δὲν ἀποτελεῖ συνέχειαν ἀπὸ κορυφῆς εἰς κορυφήν· μᾶλλον εἶναι διακεκομμένον, ἀναφαινόμενον μόνον ἐπὶ τῶν ὑψίστων κορυφῶν τῆς νήσου. Οὕτως ἀπαντᾷ μὲν ὁ αὐτὸς τραχείτης καὶ ἐπὶ τῶν 3 ὑψίστων κορυφῶν, ἡγουν τῆς Ἀγίας Σοφίας, τοῦ Φεγγαρίου καὶ τοῦ Προφήτου Ἡλίου, ἀλλὰ καθὼς μεταξὺ τῶν κορυφῶν τοῦ Βρεχοῦ καὶ τοῦ Ἁγ. Γεωργίου μεσολαβεῖ ἐκ Β πρὸς Μ στενὴ σειρὰ λόφων ἐκ νομουλιθικοῦ ἀσβεστολίθου καὶ ὑποκειμένου ἀργιλλομιγοῦς σχιστολίθου, ἔπεται δὲ εὐρεῖα καὶ ἀνωφερῆς ἔκτασις κερροστιλίθου διεστρωμένου ὑπὸ χαλαζίου καὶ κρυστάλλων ἐπιδότου, ἕως οὗ ἐμφανισθῆ ἐπὶ τῆς κορυφῆς πάλιν ὁ τραχείτης, οὕτω μεταξὺ τοῦ Ἁγ. Γεωργίου καὶ τῶν 3 πρὸς Ἀνατολὰς καὶ Δύσιν αὐτοῦ ὑψηλῶν κορυφῶν ἀναφαίνεται πάλιν ὁ σχιστόλιθος, χωρίζεται δὲ ἀπ' αὐτῶν ὁ Ἁγ. Γεώργιος ὑπὸ βαθείας χαράδρας, ἐξ ἧς ἀναβλύζουσιν αἱ πηγαὶ τοῦ πρὸς

ΜΔ ρέοντος ποταμίσκου Πολυποῦδι. Ἄπασαι αἱ ὑπώρειαι τοῦ Ἁγ. Γεωργίου ἀποτελοῦνται ἐκ κεροστιλβίτου (Hornblendefels), ὅστις ἐξακολουθεῖ ἐκτεινόμενος μέχρι τῆς παραλίας τῆς Παλαιοπόλεως, ἀποκαλύπτων ἐν ταῖς ρευματιαῖς του πολλάς φλέβας ἀργυρούχου γαληνίτου (θειούχου μολύβδου). Ὁ αὐτὸς κεροστιλβίτης ἀναφαίνεται πάλιν καὶ ἐπὶ τῆς ΒΑ παραλίας τῆς νήσου, ἄνωθεν τῶν ἐκβολῶν τοῦ Φονιά.

Ἐπειδὴ δὲ πρὸς τούτοις τὸ ἀνατολικὸν ἡμισυ τῆς νήσου συνίσταται ἐκ γρανίτου, δὲν εἶναι προπετὲς νὰ ἐκφέρῃ τις τὴν γνώμην ὅτι ἐπὶ τοῦ γρανίτου ὡς πρώτου θεμελίου ἐπεστρώθη στρώμα κεροστιλβίτου, ἐφ' οὗ ἐπεκάθισε στρώμα ἀργιλλομιγοῦς σχιστολίθου, ἐξ οὗ συνίσταται τὸ βορειοδυτικὸν μέρος καὶ τὸ κέντρον τῆς νήσου εἰς τὸ ὕψος τῶν ὑπωρειῶν τῶν μεγάλων ὀρέων, καθὼς καὶ τὰ ὄρη τῆς Μαύρης Νύκτας ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς γωνίας τῆς νήσου, ὅτι ἐπ' αὐτοῦ ἀπετέθη εἰς ἐποχὴν πολὺ μεταγενεστέρα ὁ νουμουλιθικὸς ἀσβεστόλιθος καὶ ὅτι κατόπιν κολοσσιαία τις ἔκρηξις ἠφαιστειοῦ κατέκλυσεν ὅλην τὴν νῆσον διὰ τοῦ τραχείτου καὶ τοῦ ἠφαιστείου τόφου, ὧν ἔχνη ἀναφαίνονται εἰσέτι ἀπὸ τῆς Παλαιοχώρας μέχρι τῆς Σαμοθράκης καὶ τοῦ Βρεχοῦ, ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Μαλαθριάς, τῆς Πλατάνου, τῶν Κήπων, τοῦ Σκεπαστοῦ καὶ τῶν Θερωμῶν καὶ ἐπὶ τῶν ὑψίστων κορυφῶν τοῦ Βρεχοῦ, τοῦ Ἁγ. Γεωργίου, τοῦ Φεγγαρίου, τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ τοῦ Προφήτου Ἡλίου. Κατόπιν ὁμοῦς ὁ κολοσσιαῖος οὗτος χεῖμαρρος τῆς Λάβας ἀπεσαθρώθη καὶ ἀπεπλύθη κατὰ τὸν ροῦν τῶν αἰώνων, ἀπογυμνωθέντων οὕτω πάλιν ἐν μέρει τῶν ποτε ὑπ' αὐτοῦ καλυφθέντων πετρωμάτων, πέριξ δὲ τῶν ὀρέων καὶ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῆς παραλίας ἀπετέθησαν εἰς σωροὺς τὰ σαρωθέντα καὶ εἰς ἀρόσιμον χοῦν μεταβληθέντα ἀποσαθρώματα, ἐξ ὧν συνίστανται σήμερον οἱ μνημονευθέντες προσχωματικοὶ καὶ οἰοῦναι πρόχωμα ἀποτελοῦντες λόφοι, οὓς πανταχοῦ εἶδομεν καλλιεργημένους. Αἱ ὑπώρειαι τῶν ὑψηλῶν κορυφῶν ἠπίως κατέρχονται πρὸς τὴν ΒΑ, τὴν Β καὶ ὅλην τὴν Δυτικὴν παραλίαν, ἀπερίγραπτος ὁμοῦς εἶναι ἡ ἀπότομος πτώσις τῶν βράχων τοῦ Ν καὶ ΝΑ μέρους τῆς νήσου, ἔνθα παρὰ τὴν Μαύρην Νύκτα πάλιν ὁ σχιστόλιθος διαδέχεται τὸν γρανίτην. Πλείστοι ρύακες ἀναβλύζουσιν ἐπὶ τῶν ἀποκρήμων κλιτύων τῶν 3 ἐπισήμων κορυφῶν τῆς νήσου, τοῦ Φεγγαρίου, τῆς Ἁγ. Σοφίας καὶ τοῦ Ἁγ. Ἡλίου, αἵτινες ἀνυψοῦνται εἰς ὕψος 5000—5248' ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὄροπεδίου καὶ συμπεριλαμβάνοντο κατὰ τὴν ἀρχαίό-

τητα ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα τοῦ Δαρδανείου ὄρους. Οἱ πλεῖστοι τῶν ἐκ τοῦ Ἁγ. Γεωργίου πηγαζόντων ρυάκων ἀδυνατοῦσι νὰ διασχίσωσι τὸ θαλασσογενὲς ἢ προσχωματικὸν νεόπλαστον ἔδαφος καὶ ἀποτελοῦσι τοιοτοτρόπως λίμνας ἢ ἔλη, ὡς περὶ τὸ Ἀκρωτήρι, εἰς τὰ Λιβάδια τοῦ Πολυπουδίου καὶ εἰς τὸν Ξηροπόταμον, ἔνθα ὁμως ἀρδεύουσι τὸ ἔδαφος καὶ παράγουσι πεδιάδας καὶ βοσκάς, ἐφ' ὧν φύονται πυκναὶ πλάτανοι, ἐνῶ ἐπὶ τῶν κλιτύων τῶν ὄρέων ἐπιδίδουσι μᾶλλον τὰ δρυόδενδρα καὶ εἰσέτι ὑψηλότερον αἰ ἐλάται.

Ἐκτὸς τοῦ *Κατσάμβα* πηγάζουσιν ἐκ τοῦ Ἁγ. Γεωργίου, ὡς εἵπομεν, ἢ μᾶλλον ἐκ τῆς ἀποτόμου καὶ δυσβάτου καὶ μόνον ὑπὸ αἰγᾶγων συχναζομένης χαράδρας μεταξὺ Ἁγ. Γεωργίου, Φεγγαρίου καὶ Ἁγίας Σοφίας ὁ *Πολυπούδης* καὶ ὁ *Ξηροπόταμος*, ρέοντες πρὸς Δ καὶ ΜΔ· πρὸς Μ ρέουσιν οἱ ἐκ τοῦ Ἁγ. Ἡλίου καὶ τῆς Ἁγ. Σοφίας πηγάζοντες ρυάκες τῆς *Παναγίας*, τῆς *Πλατάνου*, τῆς *Ἄμμου* ἢ *Κρημνωτίσσης*, τοῦ *Βάτου*, τοῦ *Κρεμαστοῦ Νεροῦ* καὶ τοῦ *Πλυνώνος* τῶν Ἀρχαίων· ἐκ τῶν βράχων τῆς Μαύρης Νύκτας κατέρχονται ρέοντες πρὸς Α ὁ ρυάξ τῶν *Κήπων*, ὁ *Ρηχοπόταμος*, ὁ *Πλατυπόταμος* καὶ ὁ *Ἄγκιστρος*· ἀπὸ δὲ τοῦ Φεγγαρίου πηγάζοντες ὁ μὲν *Φονιάς* χύνεται ἀνατολικῶς παρὰ τὸν Πύργον τοῦ Φονιά εἰς τὴν θάλασσαν, οἱ δὲ *Χριστοπόταμος* καὶ τὸ *Λουτρὸν* ρέουσι πρὸς Βορρᾶν.

Τὸ κέντρον τῆς νήσου κατέχει ἡ κορυφή τῆς Ἁγ. Σοφίας, ὀλίγον τι βορειότερον αὐτῆς ὑψοῦται τὸ ὕψιστον ὄρος τοῦ Φεγγαρίου (5248 ἢ κατ' ἄλλους 5310'), πρὸς ΒΑ αὐτοῦ ὁ Ἁγ. Γεώργιος, οὗ κλάδος ἀπότομος ἀπολήγει εἰς τὴν Παλαιόπολιν, καὶ πρὸς ΜΔ τῆς Ἁγ. Σοφίας ὁ Ἁγ. Ἡλίας, οὗτινος κλάδος φθάνει μέχρι τῆς Μαλαθριάς καὶ τῆς Πλατάνου. Τὸ μὲν ὄροπέδιον τῶν 3 κορυφῶν, τὸ *Ζωνάρι* καλούμενον, δασοφόρον καὶ ἐκ σχιστολίθου συνιστάμενον, κεῖται εἰς ὕψος 5000', τὸ δὲ πρὸς Α τῆς Ἁγ. Σοφίας ἐκ γρανίτου συνιστάμενον, πετρώδες καὶ ἐντελῶς ἐστερημένον βλαστήσεως ὄροπέδιον εὐρίσκεται εἰς ὕψος 2—3000'. Ἐκ τούτου δὲ ὑψοῦνται τὰ σχιστολιθικὰ ὄρη τῆς Μαύρης Νύκτας πρὸς ΜΔ καὶ τὸ ἐκ γρανίτου ὄρος *Τβουκλοῦ* πρὸς Α μεταξὺ Ἄγκιστρου ποταμοῦ καὶ τοῦ Φονιά.

Μετὰ τὴν περιγραφὴν τῶν ὄρέων καὶ ρυάκων ἴδωμεν νῦν καὶ τὰς ὑπωρείας μέχρι τῆς παραλίας.

Πρὸς μεσημβρίαν τῆς *Καμαριωτίσσης* πορευόμενοι διὰ πεδιάδος

ελώδους συναντῶμεν οὐ μακρὰν τοῦ δυτικωτάτου ἄκρου τῆς νήσου, τοῦ Ἀκρωτηρίου, τὰ μακρόθεν ὡς φρούριον φαινόμενα *Μαυραβράχια*, ἤτοι μεμονωμένους μέλανας βράχους ἐκ θαλασσογενῶν συμφορμάτων καὶ ἀσβεστολίθου, πέραν τῶν ὁποίων ἐκτείνεται μακρὰ, χθαμαλὴ καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐλώδης πεδιάς, τὰ *Λιβιάδια* καλουμένη. Πλησίον τῶν Μαυροβράχων ἡ πεδιάς αὕτη εἶναι τόσῳ χθαμαλή, ὥστε σχηματίζει δύο ὑπὸ στενῆς λωρίδος γῆς χωριζόμενας λίμνας, ὧν ἡ πρὸς τὴν θάλασσαν εἶναι ἀλμυρὰ, ἔχει δὲ βάθος 5—8 μέτρων. Ἐνταῦθα καὶ ἐν τῇ ἄμμῳ πολλῶν σημείων τῆς παραλίας τῆς νήσου ἀπαντῶσιν ἴχνη κισσῆρεως (ἐλαφροπέτρας), οἷαν ἐξηκόντιζεν ἐν ἔτει 1648 τὸ θηραϊκὸν ἠφαιστειον τοῦ Κολόμβου ἢ τῷ 1707—1712 ἡ ἔκρηξις τῆς Νέας Καϋμένης τῆς Θήρας. Τὴν βοσκὴν τῶν λιβαδίων νέμεται τὸ μετόχιον τοῦ Ἀγ. Ἀνδρέου, ἀποικία τῆς μονῆς τῶν Ἰβήρων τοῦ ὄρους Ἄθω, ἐκεῖθεν τρεφόμενον καὶ εἰς αὐτὴν ἐλαίας καὶ ἄνθρακας ἀποστέλλον. Τὴν πεδιάδα ταύτην διαρρέει ὁ *Πολυπούδης* ποταμίσκος, εἰς ἀπόστασιν δὲ 2000 μέτρων ἀπ' αὐτοῦ καὶ ὑπὸ ὑψώματος ἐκ τραχείου χωριζόμενος ὁ ὀρμητικώτερος *Ἐηροπόταμος*, ἔνθεν τοῦ ὁποίου ἐκτείνεται πλούσιος ἐλαιῶν, ἀνερχόμενος μέχρι τῶν λόφων, τῶν ἀπὸ τοῦ Ἀγ. Ἡλίου διακλαδουμένων. Ἡ δὲ τοῦ Ἐηροποτάμου κοιλάς ἐκτὸς δι' ὀλίγων πλατάνων κοσμεῖται ὑπὸ πυκνῶν δρυοδένδρων· ὅπου δὲ αἱ κροκάλαι σωρεύονται, κυλισθεῖσαι ποτε ὑπὸ τῶν ὑδάτων αὐτοῦ, ἐξαφανίζεται ὁ ποταμὸς ὑπ' αὐτάς, ἵνα περαιτέρω πάλιν ἐμφανισθῇ.

Πρὸς ΝΑ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἐηροποτάμου ὑψοῦται λοφίσκος ἐκ τραχείου, τὸν σχηματισμὸν τοῦ Βρεχοῦ ὑπενθυμίζων, ἔπεται δὲ ὁ ρύαξ τῆς *Παναγίας*, οὗ ἡ ἀριστερὰ ὄχθη συνίσταται ἐκ γρανίτου, ἐνέχοντος στίγματα καστανοχρόου τουρμαλίνου καὶ φυλλίτου. Ἐξακολουθεῖ ἐν τῇ ζώνῃ ταύτῃ ἡ καλλιέργεια τῆς ἐλαίας, ἀγροὶ δέ, ἔνθα καλλιεργοῦνται σῖτος καὶ κριθή, ἀποτελοῦσιν ὀάσεις ἐν μέσῳ τοῦ ἐλαιῶνος. Πλησίον τῆς *Παναγίας* ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ Ἐηροποτάμου μικρὸς μύλος, ἕτερος δὲ μείζων τούτου εὔρηται εἰς τὴν *Κοιτάδα* ἐπὶ γρανιτικοῦ ἐδάφους μεταξὺ τῶν ρυάκων Παναγίας καὶ Πλατάνου. *Εἰς τὴν Πλάτανον* καλεῖται συνοικισμὸς τις ὀλίγων καλυβῶν, ὃν ἐπισκέπτονται τὸ θέρος οἱ ἐν Σαμοθράκῃ ἰδιοκτῆται χάριν λουτρῶν καὶ τῆς συγκομιδῆς. Αἱ ἐκβολαὶ τοῦ Ἐηροποτάμου, τῆς Παναγίας, τῆς Πλατά-

νου, τῆς *Ἀμμου* καὶ τοῦ *Βάτου* εἰσὶν ἅπασαι ἀμμόχωστοι, ἰδίως δὲ τὸ δέλτα τῶν δύο τελευταίων ρυάκων ἀποτελεῖται ὑπὸ χθαμαλῆς ἐκτάσεως λεπτῆς θαλασσίας ἄμμου. Εἰς τὴν Πλάτανον ὑψοῦνται πάλιν τραχειτικοὶ τινες βράχοι, ὕφαλος δὲ φέρουσα βράχους οἴους καὶ ὁ Βρεχὸς καὶ ἔχουσα σχῆμα πλοίου καλεῖται *Φεργάδα*. Τὴν Ἀμμὸν διαχωρίζει ἀπὸ τοῦ Βάτου ἀπότομος ἐκ Β ἀπὸ τοῦ Ἀγ. Ἡλίου διήκων γρανιτικὸς λόφος, ἀπὸ δὲ τοῦ Βάτου ἄρχονται αἱ ἀπότομοι ὑπώρειαι τῶν σχιστολιθικῶν ὄρεων τῆς Μαύρης Νύκτας. Ἐντὸς τοῦ πυκνοῦ δάσους οἰκοῦσιν ἀνθρακεῖς. Ἐνταῦθα διαδέχονται ἀλλήλας ἄγριαι τοποθεσίαι, ἡ μία τρομερωτέρα τῆς ἄλλης. Ἐνῶ περὶ τὸ ναΐδιον τῆς *Κρημιώτισσας* σκηνοῦσι ποιμένες μετ' ἀγελῶν αἰγῶν, διασκορπιζομένων τὸ θέρος ἀνὰ τὰ ὄρη, παρὰ τὴν Ἀγ. *Θέκλαν* ἐργάζονται ἀνθρακεῖς, κυλιόντες ἐξ ὕψους 800 ποδῶν τοὺς ἐτοιμοὺς ἀνθρακας διὰ τῶν ἀποκρήμνων ἐκ λευκοῦ γρανίτου βράχων μέχρι τῆς στενῆς παραλίας. Ἐν μέσῳ ἀγρίας βλαστήσεως καὶ τοῦ μάλιστα ἐκεῖ, ἔνθα τὸν γρανίτην διαδέχεται ὁ σχιστόλιθος, διερρωγότες ἐδάφους, συναντῶνται ἐνταῦθα, ἀπὸ τῆς θέσεως *Κρεμαστοῦ Νεροῦ*, ἔνθα αἱ ἐκβολαὶ τοῦ ὀμωνύμου ρυάκος, μέχρι τῶν Πλυνηρίων ἦτοι τοῦ *Πλυνώνος* τῶν Ἀρχαίων, ἀπειροπληθεῖς καταρράκται καὶ ρυάκες ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν γυμνῶν καὶ λείων ὡσεὶ λελαξευμένων βράχων καὶ σχηματίζουσιν ἐπὶ τῆς παραλίας κανονικὰς δεξαμενάς, δικαιολογούσας τὴν ὀνομασίαν τῆς θέσεως.

Μεταξὺ Κρεμαστοῦ Νεροῦ καὶ Πλυνώνος ἄρχεται καλυπτόμενος ὁ γρανίτης ὑπὸ στιλπνοῦ σχιστολίθου. Πολλαχῶς εὐρίσκονται ἐπὶ τῆς ζώνης τῆς ἐπαφῆς τῶν πετρωμάτων τούτων πράσιναι φλέβες ἐκ γαιώδους μαλαχίτου, οὗ δεῖγμά τι ἐκ Κρεμαστοῦ Νεροῦ ἀναλύσας, εὔρον 11 % μεταλλικοῦ χαλκοῦ· ἐνιαχοῦ δὲ διακρίνεται εἰς Πλυνώνα ἐπὶ τῶν ἀποτόμων ὡς τοίχων λαξευτῶν βράχων τοῦ καθέτως εἰς τὴν θάλασσαν πίπτοντος σχιστολίθου ἐκτεταμένη λευκὴ λωρίς ἐκ λευκοῦ γρανίτου. Ἡ ἀκτὴ τῆς νήσου ἐξακολουθεῖ μάλιστα ἐνταῦθα οὕσα ἐξαισίως ἀγρία καὶ ἀποτομωτάτη μέχρι τοῦ ἀνατολικωτάτου ἀκρωτηρίου τῆς νήσου, τοῦ τῶν *Κήπων*, ἔνθα μικρὸς ρυάξ, κατ' εὐθειᾶν ἐκ τοῦ σχιστολιθικοῦ ὄρους τῆς Μαύρης Νύκτας ἐρχόμενος, ἀρδεύει καλῶς κεκαλλιεργημένην πεδιάδα. Ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ ρυάκος τούτου εὐρίσκονται πολλαὶ ἀπολιθώσεις, ἰδίως δὲ φύλλων πλατάνου

έντός πωρίτου άσβεστολίθου, όν και σήμεραν έτι άποθέτει τὸ μυστὸν δισανθρακικοῦ άσβεστίου ὕδωρ. Αἱ δὲ έκβολαὶ τοῦ ρύακος περιβρέχουσιν ένταῦθα τὴν τελευταίαν χαρακτηριστικὴν εμφάνισιν τοῦ τραχείτου και τοῦ ήφαιστειακοῦ τόφου, οὗς έγνωρίσαμεν ἐπὶ τοῦ Βρεχοῦ, εἰς τὸν Φονιά και τὴν Πλάτανον.

Οὐ μόνον ή ὑπὸ λειψάνων περιβολοτοίχων ὡσεὶ κανονικῶς διηρημένη περὶ τοὺς Κήπους έκτασις και τὰ πολλὰ ήρειπωμένα θεμέλια και παρεκκλήσια, ἀτινα ὑπάρχουσιν ένταῦθα, ἀλλὰ και ή εἰσέτι ὑφισταμένη καλλιέργεια ὀπωροφόρων δένδρων και τινες έν μέσῳ αὐτῶν ἀκατοίκητοι καλύβαι πείθουσιν ὅτι και κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ή τὸν μεσαίωνα τὸ μέρος τοῦτο ήν πυκνῶς πῶς κατωκημένον. Τὴν σήμεραν ὅμως οἱ Κήποι άποτελοῦσι τὴν ἐξοχὴν, τὸν τόπον τῆς θερρινῆς διαμονῆς τῶν Σαμοθράκων, τὸν δὲ χειμῶνα εἶναι ἐγκαταλελειμμένοι.

Διευθυνόμενοι δὲ νῦν ἐκ τοῦ τῶν Κήπων ἀκρωτηρίου πρὸς Βορράν συναντῶμεν πληθὺν ρυάκων, ὧν ὁ πρῶτος, ὁ *Ρηχοπόταμος*, ὀρμητικῶς ἐκ τῆς Μαύρης Νύκτας κατερχόμενος, ένθα ή *Μεγαλόβουσις* καλουμένη πηγή του φέρει τὸ και έν ὦρα θέρους ψυχρότερον ὕδωρ τῆς νήσου, ρεεὶ παρὰ τὸν ναίσκον τοῦ *Άγ. Πέτρου* ήρέμα πρὸς τὴν θάλασσαν. Καὶ ὁ *Πλατυπόταμος* μὲ ὀλίγον ὕδωρ και πλατεῖαν κοίτην, ἀναβλύζων παρὰ τὸν ἐγκαταλελειμμένον ναίσκον τοῦ *Άγ. Γεωργίου*, χύνεται εἰς τὴν θάλασσαν οὐ μακρὰν τοῦ *Άγ. Πέτρου*, ὅστις οὕτω κεῖται μεταξὺ τῶν δύο έκβολῶν έντός μαγευτικῆς τοποθεσίας, ένθα λήγοντος τοῦ *Ίουλίου* πανηγυρίζουσιν οἱ εἰς τοὺς Κήπους παρεπιδημοῦντες. Ἐντεῦθεν εὐρύνεται ή παραλία ὡς ἐκ τῶν προσχώσεων, ἀς ἀπέθηκαν τὰ ὕδατα ἐκ τῶν ὀρέων τῆς Μαύρης Νύκτας. Ἀκριβῶς μεταξὺ ὑψηλῆς τινος κορυφῆς τῆς Μαύρης Νύκτας και τοῦ ὑψηλοῦ μεμονωμένου γρανιτικοῦ ὄρους *Τβουκλοῦ* πηγάζει ρυάξ σημαντικώτερος τῶν προηγουμένων, σχεδὸν ἀληθῆς ποταμὸς, ὁ *Άγκιστρος*, ὅστις ἀπὸ τῶν κορυφῶν μέχρι τῆς πεδιάδος τῆς παραλίας σχηματίζει σχεδὸν ἀδιάλειπτον σειρὰν καταρρακτῶν, ὧν ὁ τελευταῖος εἶναι παρὰ τὸ βυζαντινὸν ἐξωκλήσιον τοῦ *Σταυροῦ*. Τοῦτο, κατέχον γραφικωτάτην θέσιν ἐπὶ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ *Τβουκλοῦ*, δεσπόζει τῆς εὐρείας ένταῦθα πεδιάδος, ἀπέχον τῆς θαλάσσης 4 χιλιομέτρα περίπου. Πλάκες μαρμάριναι ἐνεπίγραφοι, φέρουσai και βυζαντινοὺς σταυροὺς,

μαρτυροῦσιν ὅτι τὸ μέρος τοῦτο τῆς νήσου ἦτο πυκνῶς κατωκημένον κατὰ τὸν μεσαίωνα.

Βορειότερον τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἀγκίστρου εὕρηνται καὶ ἑτέρου ναί-
σκου τὰ ἐρείπια· εἶναι ἡ Ἀγία Παρασκευή, παρ' ἣ ὑπάρχουσι καὶ *
τάφοι, πιθανῶς βυζαντινῆς ἐποχῆς. Ἡ Ἀγία Παρασκευὴ κεῖται πλη-
σίον τοῦ ἀκρωτηρίου Σκεπαστοῦ, περίξ δὲ ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα ἐρεί-
πια βυζαντινῶν ναίσκων. Ἡ μέχρι τοῦ Σκεπαστοῦ ἀκτὴ εἶναι σχεδὸν
ὀμαλὴ πεδιάς· ἀπὸ δὲ τοῦ Σκεπαστοῦ μέχρι τοῦ ἐπὶ τῆς παραλίας
βυζαντινοῦ Πύργου τοῦ Φουιᾶ ἡ παραλία καθίσταται πάλιν ἀπότο-
μος, εἰ καὶ δὲν ὑψοῦται πολὺ ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης.
Ὁ λόγος εἶναι ὅτι καὶ ἐνταῦθα ἔχομεν λωρίδα παραθαλασσίαν ἐξ
ἠφαιστείου τόφου καὶ τραχείτου μετ' ἐγκλειομένων μεγάλων κρυ-
στάλλων σανιδίνου καὶ σχηματισμὸν ὅμοιον πρὸς τὸν τοῦ Βρεχοῦ.
Ἄλλ' ὁ τόφος καὶ ἐνταῦθα ἀπεσαθρώθη καὶ ὑπεχώρησεν εἰς τὴν δια-
βρωτικὴν ἐνέργειαν τῶν κυμάτων, ἐξ οὗ ὁ ἐξ αὐτοῦ συγκείμενος λό-
φος ἔμεινεν ἄνευ προπόδων καὶ ὑπωρειῶν καὶ μόνον ἡ κορυφή του
ἐξέχει ἀπότομος ὑπὲρ τὴν θάλασσαν, σκέπυσα αὐτὴν οὕτως εἰπεῖν.
Ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Σκεπαστοῦ διαπλατύνεται ἐκ νέου ἡ μεταξὺ
τῆς παραλίας καὶ τῶν προπόδων τῶν ὀρέων πεδιάς, ἧς τὸ ὑπέδαφος
ἐνταῦθα εἶναι πάλιν γρανίτης, ἀφοῦ ἤδη ἀπὸ τοῦ Ἀγκίστρου ἐγκα-
τελείφθη ὁ τῆς ὄροσειρᾶς τῆς Μαύρης Νύκτας σχιστόλιθος. Ἀπὸ τοῦ
Σκεπαστοῦ μέχρι τῶν Λουτρῶν εἶναι ἀναντιρρήτως ἡ τερπνοτέρα καὶ
ἐπιμελέστερον κεκαλλιεργημένη πεδιάς τῆς νήσου. Βεβαίως δὲ κατὰ ἔτι
μεῖζονα λόγον ἐπεδίδοντο ἐνταῦθα εἰς τὴν καλλιέργειαν οἱ τῶν παρω-
χημένων αἰώνων ἀγροτικοὶ πληθυσμοὶ τῆς νήσου, ἂν ἐπιτρέπεται νὰ
συμπεράνη τις τοῦτο ἐκ τῆς τεχνητῆς ὀμαλότητος τοῦ κατὰ βαθμί-
δας διατιθεμένου ἐδάφους καὶ ἐκ τῆς πληθύος τῶν μανδρῶν ἦτοι περι-
βολοτοίχων, ὧν οὐδεὶς βεβαίως ἐκτίσθη κατὰ τὴν παροῦσαν ἐποχὴν,
οὔτε προκύπτει πειστικός τις λόγος νὰ ὑποτεθῆ ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν
4 ἢ 5 τελευταίων αἰώνων ἐκίνησαν τὰς χεῖρας ζωηρότερον τῶν σημε-
ρινῶν, ὅπως συντελέσωσι τοιαῦτα ἔργα. Εἶναι ὡς οἱ ἀίνιγματώδεις ἐν
πολλοῖς μανδρότοιχοι ἐπὶ μεγάλων, ἀγόνων καὶ πετρωδῶν ἐκτάσεων
ἐπὶ τῶν ἡμετέρων Κυκλάδων νήσων, φέρ' εἰπεῖν τῆς Κύθου ἢ Σύρου
ἢ Σερίφου, πανάρχαιοι χθαμαλοὶ τοῖχοι, κατὰ τὸ πλεῖστον κατηρειπω-
μένοι, οὐχὶ μὲν περιφράττοντες, ἀλλ' ὅμως σαφῶς εἰσέτι περιορίζον-

τες τὰς ἀγροτικὰς ἰδιοκτησίας, οὓς ἔκτοτε οὐδεὶς μὲν ἀνεκαίνιζεν, οὐδεὶς δὲ προσέτι εἶχε τὸ συμφέρον νὰ κρημνίσῃ ἢ ἐξαφανίσῃ καὶ οἵτινες ἔμειναν, τίς οἶδεν ἂν οὐχὶ ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς ἀρχαιότητος, λυπηρὸν μνημεῖον τῆς στασιμότητος τῆς φύσεως καὶ τῆς ἐκπτώσεως καὶ ἐκφυλίσεως τῶν μὴ ὠφελουμένων ἐκ τῆς κατεργασίας τοῦ ἐδάφους των πληθυσμῶν. Καὶ ἐνταῦθα μετοικοῦσι τὸ θέρος οἱ Σαμόθρακες, θερίζοντες καὶ λουόμενοι.

Ὅλιγον τι δυτικώτερον τοῦ Πύργου τοῦ Φονιά ἐκβάλλει ὀρμητικὸς ὁ μεταξὺ τῶν ρυάκων τῆς νήσου μᾶλλον ὑδροφόρος καὶ μὲ σειρὰν γραφικωτάτων καταρρακτῶν ἐγκαταλείπων τοὺς δασοφόρους βράχους τῆς Ἀγίας Σοφίας ποταμίσκος Φονιάς, ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ ὁποίου φύονται κερασέαι, βισυνέαι καὶ καρυαὶ τοῦ μεγαλειτέρου εἶδους. Παράδοσις τις τραγικὴ δικαιολογεῖ τὴν ὀνομασίαν τοῦ ποταμοῦ. Ἐντεῦθεν ἐν ἀτελευτήτῳ σειρᾷ διαδέχονται ἄλληλα ἐν μὲν τῇ πεδιάδι τὰ καρυόδενδρα, παρὰ δὲ τοὺς πρόποδας τῶν ὀρέων λαμπραὶ καστανέαι, λείψανα βεβαίως προγενεστέρας καλλιεργείας, ἧς ἡ ἀπαρχὴ ἀνάγεται πιθανῶς εἰς τὴν ἀρχαιότητα. Ἐκεῖ, μίαν ὥραν περίπου ἀπὸ τοῦ Πύργου τοῦ Φονιά πρὸς Δυσμὰς καὶ ἐν μέσῳ τοπειῶν δενδροφόρων ὑφούται τὸ ἐρείπιον τοῦ ἄλλοτε βεβαίως ἐκτεταμένου μοναστηρίου τοῦ Χριστοῦ, ὡς εἰκάζεται ἐκ τῶν πολλῶν θεμελιῶν. Πλεῖστοι ἐνεπίγραφοι ἀρχαῖοι ὀγκόλιθοι, ἐκ Παλαιοπόλεως κομισθέντες, ἐχρησίμευσαν εἰς ἀνοικοδόμησιν τῶν ἐνταῦθα κτιρίων, νῦν δὲ ἐρείπιων.

Ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ στενοῦται πάλιν ἡ παραλιακὴ πεδιάς καὶ προσεγγίζουσι τὰ ὄρη πρὸς τὴν παραλίαν. Εὕρισκόμεθα ἐνταῦθα ἀκριβῶς ὑπὸ τὸ ὑψιστον ὄρος τῆς νήσου, τὸ Φεγγάρι. Τὸ ἔδαφος γίνεται πάλιν ἀνώμαλον, ρυάκες διαυλακοῦσιν αὐτὸ καὶ αἱ πλάτανοι διεδέχθησαν τὰ καρποφόρα δένδρα. Εἰς τὰ Λουτρά αἱ παραφυάδες τῶν ὀρέων βρέχονται ὑπὸ τῆς θαλάσσης, μόλις δὲ στενὴ ἀτραπὸς ἐξ ἄμμου θαλασσίας ἀποτελεῖ τὴν παραλίαν. Ἀπὸ τοῦ Φεγγαρίου κατέρχεται ὀρμητικῶς ἰσχυρὸς ρυάξ, οὔτινος ἡ ἀριστερά, δυτικὴ ὄχθη, συνίσταται ἐκ πρασίνου ὀφείτου, ἐξ ἧς δέχεται 3 θερμὰς πηγὰς (60—80°). Τοῦτου ἕνεκα καλεῖται τὸ μέρος τοῦτο μὲ τὰς 30—40 περίπου καλύβας του στα Θερμὰ ἢ Θέρμαι, κατοικεῖται δὲ μονίμως ὑπὸ τινῶν ἀνθρακῶν καὶ ἀλιέων· τὸ δὲ θέρος καὶ ἰδίᾳ τὸν μῆνα

Ἰούλιον μεταναστεύουσιν ἐνταῦθα ἐκ Σαμοθράκης καὶ ἐκ Δεδεαγάτης πλείστοι θαμῶνες τῶν λουτρῶν. Μακρόθεν ἤδη καθίσταται αἰσθητὴ ἡ ὄσμη τοῦ ὑδροθείου· ἐνθα δὲ νῦν ἀναβλύζουσιν αἱ πηγαί, ἐσχηματίσθησαν ἐκ τῶν ἰζημάτων τοῦ θερμοῦ ὕδατος λόφοι πλέον τῶν 20 μέτρων ὕψους ἐξ ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου (ἀρραγονίτου) καὶ ἀσβεστούχου τόφου, μαρτυροῦντες σὺν τοῖς ἄλλοις περὶ τοῦ πολλοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος, ὃ ἐνέχουσι τὰ ὕδατα ταῦτα. Εἰσὶ τὰ τελευταῖα λείψανα τῆς ἠφαιστείου δράσεως, ἣτις ἄλλοτε θὰ ἐμαίνετο ἐπὶ τῆς νήσου, ὡς ἀνωτέρω που εἴπομεν, ἰδόντες τὴν ἔκτασιν τοῦ ἠφαιστείου τόφου καὶ τῆς τραχειτικῆς λάβας, ἣτις τότε ἀναμφιβόλως θὰ εἶχε κατακλύσει ὀλόκληρον τὴν νῆσον, ἔκτοτε ὁμως ἀπεσαθρώθη καὶ διεσκορπίσθη ὑπὸ τῶν ὑδάτων καὶ τῶν ἀτμοσφαιρικῶν αἰτίων. Πανταχοῦ ἀνακαλύπτονται ἐνταῦθα ἐγγὺς τῶν πηγῶν καὶ τῶν παλαιῶν ρεῖθρων αὐτῶν, ἅτινα ὡς ἐν Βουλιαγμένη τῆς Ἀττικῆς, ἐν Κακκάβῳ τῆς Κύθου καὶ ἐν Αἰδηψῷ σαφῶς καταδεικνύουσι τὸν ὄγκον τῶν ἐξακοντιζομένων ὑδάτων καὶ τὸ ὕψος εἰς ὃ ποτε ἐξήρθησαν, ἐρείπια ἀρχαίων ἢ βυζαντινῶν λουτρῶν καὶ λελαξευμένοι τινὲς λουτῆρες, ἐν οἷς ἀξομειοῦται ὕδωρ δύσοσμον, πράσινον, ἰλυῶδες.

Ὁ ρύαξ τῶν Θερμῶν κατέρχεται ἐκ τῆς μεταξὺ τοῦ Φεγγαρίου καὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Ἀγ. Γεωργίου χαράδρας, ἐν ἣ πολλαχοῦ ἀπαντῶσιν ἐμφανίσεισ ἀργυρούχου γαληνίτου. Διασκελίζοντες ταύτην ἀφικόμεθα μετ' ἐπίπονον πρὸς Δυσμᾶς πορείαν ἐπὶ 2 1/2 ὥρας διὰ τῆς ράχεως τοῦ Ἀγ. Γεωργίου καὶ ἐν μέσῳ δάσους ἐκ πλατάνων καὶ κουμαριῶν εἰς τὸν ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Παλαιοπόλεως νομουλιθικὸν Πύργον τῶν Γενοβέζων. Ἀξιοσημειωτοί εἰσιν ἐνταῦθα αἱ ἀνασκαφαὶ τῶν αὐστριακῶν ἀρχαιολόγων, ἃς περιέγραψεν ὁ Konze. Οἱ ὀγκόλιθοι τῆς προκουμαίας συνίστανται ἐξ ἰθαγενοῦς ἀδροκοκκιοπαγοῦς ἀσβεστολίθου εὐθρύπτου καὶ πολὺ ἀραιότερου τὴν ὑφὴν ἢ τὸ μάρμαρον· διὸ διαπίπτουσιν ἀμέσως αἱ ἐπὶ τοιούτων λίθων ἐγγαρχθεῖσαι ὑπὸ τῶν ἀρχαίων γλυφαί, εὐθὺς ὡς ἐκσκαφῶσι· τὰ δὲ πλείστα τῶν καλῶς διατηρηθέντων ἀγαλμάτων, κιόνων καὶ λοιπῶν εὐρημάτων συνίστανται ἐκ πραγματικοῦ μαρμάρου, ὃ οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοι μετέφερον ἐκ τῆς νήσου Θάσου.

Ἀπὸ τῆς Παλαιοπόλεως ἄγει διὰ τῶν ἀνατολικῶν ὑπωρειῶν τοῦ Ἀγ. Γεωργίου στενὴ ἀτραπὸς μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Κατσάμβρα,

ἐκεῖθεν δὲ ἢ πρὸς τὴν χώραν ἄγουσα κοιλάς ἀποτελεῖ πανόραμα, δίκην γεωλογικοῦ χάρτου παρέχον ἰδανικὴν γεωλογικὴν κατατομὴν.

Ἐν συνόλῳ ἀποτελεῖ ἡ νῆσος Σαμοθράκη ἕνεκα τῶν δυσχερειῶν τῆς συγκοινωνίας καὶ ἐπικοινωνίας, τῆς ἐλλείψεως προσιτῶν λιμένων, τῶν ἐλαχίστων ἀναγκῶν τῶν κατοίκων καὶ τοῦ ἐλαχίστου ἐμπορίου, ἕνεκα τῶν ὑψηλῶν ὀρέων καὶ τῆς ἐλλείψεως ὁδῶν καὶ μέσων ἐσωτερικῆς συγκοινωνίας, εἰκόνα ἐκτάκτου ἀγριότητος καὶ κατηφείας, ὥσπερ ὄασιν ἡθῶν καὶ φύσεως παναρχαίων, λησμονηθεῖσαν ἐν μέσῳ τῆς εὐθύμου προόδου τῶν λοιπῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου. Οἱ κάτοικοι εἶναι λιτοὶ καὶ πτωχοὶ καὶ ἄνευ ἀξιώσεων, καλλιεργοῦσι σχετικῶς ὀλίγους ἀγροὺς ἐπὶ τῆς βορειοδυτικῆς παραλίας, τὴν ἐλαίαν ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς ἀκτῆς καὶ ἀγνοοῦσι σχεδὸν τὴν ἀμπελοργίαν. Κέκτηνται 15—20 ἰστιοφόρα πλοίαρια ἀλιευτικά, κατασκευάζουσιν ἄνθρακας καὶ ἀλιεύουσι σπόγγους τὸ θέρος. Συγκοινωνοῦσι μετὰ τοῦ λοιποῦ κόσμου σχεδὸν ἀποκλειστικῶς μόνον διὰ τοῦ Δεδεαγάτς.

Μετὰ τὴν διὰ τῆς νήσου καὶ περὶ αὐτὴν τοπογραφικὴν περιήγησιν ταύτην, παραθέτω ἐκ τῆς πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν τῆς Βιέννης ἀπευθυνομένης πραγματείας τοῦ καθηγητοῦ Hoernes, ἐξ ἧς ἡρανίσθη τὰς τοπογραφικὰς λεπτομερείας, καὶ τὰ ἀκόλουθα περὶ τῆς γεωλογίας καὶ πετρογραφίας τῆς νήσου :

« Ἡ διεύθυνσις τῆς ὑψίστης κορυφογραμμῆς δὲν συμπίπτει μετὰ τῆς κυρίας ὄρεογραφικῆς διευθύνσεως τῶν ὄροσειρῶν. Ἡ νῆσος σύγκειται ἐκ παλαιοκρυσταλλωδῶν πετρωμάτων : ἐν τῷ κέντρῳ καὶ εἰς τὸ νοτιοδυτικὸν ἡμισυ αὐτῆς βᾶσις ἐστὶν ὁ γρανίτης, τὸ δὲ βορειοδυτικὸν ἡμισυ φέρει χιτῶνα ἐκ σχιστολίθου, ἐξ οὗ αἱ ὑψισταὶ κορυφαὶ τοῦ Ἁγ. Γεωργίου, τοῦ Φεγγαρίου, τῆς Ἁγ. Σοφίας καὶ τοῦ Ἁγ. Ἡλίου, ὅστις ἐπαναλαμβάνεται καὶ ἐπὶ τῆς νοτιοδυτικῆς γωνίας τῆς νήσου ἐν τῇ ὄροσειρᾷ τῆς Μαύρης Νύκτας.

Διὰ τὸν γρανίτην τῆς Σαμοθράκης εἶναι χαρακτηριστικὴ ἡ ὕπαρξις μεγάλων διδύμων κρυστάλλων κερροστίλβης καὶ κρυσταλλικοῦ χαλαζίου. Ὁπου ὁ τοιοῦτος γρανίτης ἀποσαθροῦται, ἐκεῖ ὁμοιάζει πρὸς τὸν τραχεῖτην τῆς παλαιᾶς τριτογενοῦς ἐποχῆς. Ἀμφότεροι διαπίπτουσιν εἰς ἄμμον καὶ διδύμους κρυστάλλους ἀστρίου, μὲ τὴν μόνην διαφορὰν, ὅτι οὗτοι εἰς τὸν τραχεῖτην τῆς Σαμοθράκης ἀποτελοῦνται ἐκ νατριούχου ἀστρίου ἢ τοι σανιδίνου.

Ἐπὶ τῆς γρανιτικῆς διαστρώσεως ἐπικάθηται ὁ ἀργιλλομιγῆς σχιστόλιθος, οὗτινος τὰ στρώματα διευθύνονται πίπτοντα πρὸς βορειοδύσιν. Μεταξὺ τοῦ σχιστολίθου παρεντίθενται παράλληλοι ταινίαί πρωτογενοῦς ἀσβεστολίθου ἀδροκοκκιοπαγοῦς (ὀγκόλιθοι Παλαιοπόλεως). Τὴν δὲ κορυφογραμμὴν μεταξὺ Φεγγαρίου καὶ Προφ. Ἡλίου, ἣν Ζωνάρια καλοῦσιν, ἀποτελεῖ ἀνθρακιονίτης (Granatfels). Αἱ ὕψιστα κορυφαὶ φέρουσιν εἰσέτι σποραδικῶς τριτογενῆ τραχείτην (Βρεχός), ἐξ οὗ ἀνέρχεται κεροστιλβίτης (Hornblendefels) μετὰ ταινιωῶν ἐκ χαλαζίου, ἐπιδότου καὶ πυρίτου.

Μεταξὺ τοῦ Ἀγ. Γεωργίου καὶ τοῦ πρὸς τὴν Παλαιοπόλιν ἄγοντος κλάδου αὐτοῦ εὐρίσκονται ἐν ταῖς χαράδραις στρώματα ἀργυρούχου γαληνίτου.

Ἐπὶ τοῦ σχιστολίθου ἐπεστρώθη μέλας νουμουλιθικός ἀσβεστόλιθος, οἷος εἶναι ὁ Πύργος τῶν Γενοβέζων τῆς Παλαιοχώρας καὶ τὸ Καστέλι τῆς Χώρας, ἐκ τοῦ τελευταίου τῶν ὁποίων πηγάζει ἰσχυρὸς ρυαξ, κινῶν μύλους ἀπ' αὐτῆς τῆς πηγῆς του.

Ἐπὶ δὲ τοῦ ἀσβεστολίθου ὑπέρεκειται ἀμμόλιθος (;) καὶ μεταξὺ αὐτοῦ παρουσιάζονται ἠφαίστειοι τόφοι ποικίλων χρωμάτων, ἄνωθεν τῶν ὁποίων ἐπικάθηται δίκην στεμμάτων ὀγκῶδεις βράχοι ἐκ τραχείτου, ὡς ἐν Παλαιοπόλει, Χώρα, Τουργλί, Βρεχῶ. Ὁ αὐτὸς περίεργος σχηματισμὸς ἀπαντᾷ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ μέρους τῆς νήσου εἰς τὸ Σκεπαστὸν ἀκρωτήριον, τὸ τῶν Κήπων καὶ εἰς τὴν Πλάτανον. Οἱ ἠφαίστειοι τόφοι ἐγκλείουσι συνήθως σιδηροῦχον ἀσβεστόλιθον. Οὕτως ὑπάρχει μεταξὺ Χώρας καὶ Παλαιοπόλεως σιδηρίτης καὶ φαιῶς αἱματίτης, ἐπὶ δὲ τοῦ Βρεχοῦ χαλκοπυρίτης καὶ γαιώδης μαλαχίτης ἄνωθεν τῆς Χώρας Σαμοθράκης, δυτικώτερον δέ, στρῶμα κεκρυσταλλωμένου ἀσβεστολίθου 2 μέτρων πάχους καὶ πέτρωμά τι ἀξιοσημείωτον σκοτεινῶς τεφρόχρουν, πλήρες λεπιδίων Βιοτίτου».

Τοιαύτη εἶναι ἡ νῆσος, ἣτις ἐσείσθη τὴν νύκτα τῆς 28 Ἰανουαρίου (9 Φεβρουαρίου) 1893 ὑπὸ σεισμοῦ ἐκτάκτως ἰσχυροῦ, οἷον δὲν εἶχον εἰσέτι αἰσθανθῆ οἱ Σαμοθράκες. Εἶναι ἀληθές ὅτι καὶ τὴν 6 Αὐγούστου τοῦ ἔτους 1860 σεισμὸς ἐλαφρὸς ἀλλὰ διαρκῆς διέσεισε τὴν νῆσον, οὗ αἱ δονήσεις παρετάθησαν ἐπὶ δεκαπενθήμερον μὲ μικρὰς μόνον διαλείψεις. Ἄλλ' ἢ ἐξ αὐτοῦ ἐντύπωσις δὲν ἦτο κραταιά, οὐδὲ

συνέβησαν τότε δυστυχήματα έντυπωθέντα εις τήν μνήμην τῶν κατοίκων. Πρώτη τις έλαφρά δόνησις άνήγγειλε και τότε τόν σεισμόν· μετὰ 3 λεπτά ώρας δευτέρα τοιαύτη, επ' ίσης άσθενής επηκολούθησε· μετ' αὐτήν όμως άμέσως είπετο δόνησις ισχυρά, διαρρήξασα πολλαχοῦ τὸ έδαφος και τούς τοίχους τῶν οικιῶν, αποσπάσασα βράχους εκ τῶν όρέων και προκαλέσασα τήν στέρειυσιν τῶν πηγῶν και φρεάτων. Ἄλλ' αν και παρετάθη ή σεισμική αὐτή περίοδος επί 15 ήμέρας, αι μερικαι δονήσεις ήσαν μετὰ τήν πρώτην ήμέραν τόσω ανεπαίσθητοι, ώστε οι κάτοικοι ουδεμίαν έδιδον προσοχήν, άφοῦ πραγματικαι ζημιαι δέν επήλθον.

Τὸ έδαφος τῆς νήσου δέν είναι σεισμικόν οὔτε υπόκειται εις συχνούς σεισμούς. Τὸ δέ ότι είναι εν μέρει ήφαιστειογενές, δέν δηλοῖ, ότι είναι και σεισμικόν. Μάλιστα δέ παρατηρήθη, ότι έδαφος ήφαιστειογενές δέν είναι έστία σεισμική ή μόνον πρό περιόδου ήφαιστειακῆς ένεργείας και κατ' αὐτήν, ταύτης δέ καταπαυσάσης, παύονται και αι σεισμικαι δονήσεις, αιτινές ειςιν άμεσος συνέπεια τῆς εκ τῆς τάσεως τῶν άτμῶν και τῆς έξάρσεως τῆς λάβας προκαλουμένης βιαίας διασπάσεως τῶν πετρωμάτων μέχρι τῆς έπιφανείας. Ἡ έξ ήφαιστειακῆς υπαιτιότητας σεισμική ένεργεια περιορίζεται εις τὸ δρῶν ήφαιστειον και τὰ πέριξ αὐτοῦ και είναι λίαν έντετοπισμένη, ενῶ οι λεγόμενοι τεκτονικοι σεισμοί, όφειλόμενοι εις τήν αδιάλειπτον ψῦξιν και στολίδωσιν τῶν έγκάτων τῆς γῆς, οὔ μόνον επί παντός σημείου τῆς γῆς δύνανται νὰ εκδηλωθῶσιν, αδιάφορον αν είναι τοῦτο ήφαιστειογενές ή μή, αλλά και εκτάσεις τῆς έπιφανείας πολλῶ μείζονας διασειῶσιν αναλόγως τοῦ βάθους, εν ᾧ τελείται ή βιαία στολίδωσις, και επί μακρόν διασειῶσι τὸ έδαφος μέχρι τῆς έπιτεύξεως ισορροπίας τινός μεταξῦ τῶν συστελλομένων και στολιδουμένων και διαρρηγνυομένων στρωμάτων και στιβάδων τῶν εν τοῖς έγκάτοις πετρωμάτων. Ὅτι δέ μετέχει ή νήσος τῆς Σαμοθράκης και ήφαιστειακῆς διαπλάσεως, ότι πετρώματα εκρηξιγενῆ τυγχάνουσι κεχυμένα οὔτως ειπεῖν δι' ὅλης τῆς νήσου και ότι εις τὰ θεσμά υπάρχουν ειςέτι πηγαί φέρουσαι υδροθειον και άνθρακικόν ὄξύ και οὔσαι αλάνθαστα τεκμήρια προγενεστέρας ήφαιστειακῆς εκρήξεως, τοῦτο δέν αποδεικνύει ποσῶς ότι οι σεισμοί τῆς 6 Αύγουστου 1860 και τῆς 28 Ἰανουαρίου 1893 ήσαν ήφαιστειακοί. Τούναντίον ή σταθερά διεύθυνσις τῶν δονήσεων καθ' άπασαν τήν

νήσον, τὸ εἶδος αὐτῶν, ἢ συνοδεύσασα αὐτὰς ὑποχθόνιος βοή, τέλος δὲ ἡ διάρκεια τῶν φαινομένων ἐν συνόλῳ, ἀποτελούντων πλήρη σεισμικὴν περίοδον, πείθουσιν ἡμᾶς ἀδιστακτικῶς ὅτι καὶ οἱ σεισμοὶ τῆς Σαμοθράκης ἦσαν τεκτονικοί, ὡς οἱ τῆς Παρνασσίδος, τῆς Ζακύνθου, τῆς Μεσσηνίας, τῆς Χίου καὶ τῆς Ἀταλάντης.

Καὶ εἰς ἕτερον εἰσέτι εἶδος σεισμῶν ἀναμφιβόλως δὲν ὑπάγονται οἱ τῆς Σαμοθράκης, δηλαδὴ εἰς τοὺς ἐκ καταπτώσεως ὑποχθονίων σπηλαίων καὶ ρωγμῶν, παραχθεισῶν εἴτε ἐκ τῆς προβαίνουσης στολιδώσεως, καθ' ἣν βαθμηδὸν εὐρύνονται τὰ ρήγματα τῶν ἐγκάτων, εἴτε ἐκ τῆς ἐκπλύνσεως διαλυτῶν ἀλάτων ὑπὸ ἰαματικῶν πηγῶν, ἐπὶ αἰῶνας ἐξαγόντων ἐκ τῶν ἐγκάτων ἐν καταστάσει διαλελυμένη μεγάλους ὄγκους καὶ καταλειπόντων κενὰ διαστήματα· διότι καὶ κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην ἡ σεισμικὴ ἔκτασις τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς εἶναι μικρὰ καὶ ἔστιν ὅτε λίαν περιορισμένη, ὡς ἐν Casamicciola τῆς Ἰσχίας, ἐνθα τὴν 28 Ἰουλίου 1883 διεσείσθη καὶ κατεστράφη ἐξ ὀλοκλήρου τῇ ἐνεργείᾳ τῆς θερμῆς πηγῆς Gurgitello μέρος μόνον ὠρισμένον τῆς νήσου, ἐνῶ τὸ ἕτερον ἀμέσως συνεχόμενον μέρος μόλις κἂν ἠσθάνθη τὰς δονήσεις, ἦτο δὲ καὶ συντομωτάτη ἡ διάρκεια τοῦ σεισμοῦ, μὴ ἐπαναληφθέντος ἢ παραταθέντος εἰς σεισμικὴν περίοδον.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν μεγάλων σεισμῶν τῆς Λοκρίδος, ὧν τὰς βιαιοτέρας τῶν δονήσεων τῆς 8 καὶ 15 Ἀπριλίου 1894 ἠσθάνθημεν τοσοῦτῳ δεινῶς καὶ ἡμεῖς ἐν Ἀθήναις, ἐδημοσίευσα διὰ τῆς «Ἀκροπόλεως» σειρὰν ἄρθρων περὶ σεισμῶν καὶ ἀνέπτυξεν τὰς πρεσβευομένας σήμερον θεωρίας τοῦ αἰνιγματώδους τούτου φαινομένου, καταδείξας ὅτι, ὡς εἰς ἅπαντα τὰ προβλήματα τῆς φύσεως, οὕτω καὶ εἰς τὸ σεισμικόν, ἡ ἀπλουστέρα λύσις εἶναι καὶ ἡ πιθανωτέρα. Πᾶσα παραδοχὴ φαντάσμαγορίας ἢ τεχνασμένης πλοκῆς μυστηριωδῶν καὶ ὑπερφυσικῶν δυνάμεων παράγει εἰς ἀδιεξιτήτους λαβυρίνθους, ἡ δὲ ἐξήγησις φυσικοῦ φαινομένου διὰ συμπερασμάτων καὶ ὑποθέσεων μὴ βασιζομένων ἐπὶ τῶν ἀπλῶν μέσων, ἃ μετέρχεται καθ' ἑκάστην ἡ φύσις ἐνώπιον ἡμῶν, ὅπως συντελέσῃ τὰ μεγάλα καὶ τὰ μικρὰ αὐτῆς ἀποτελέσματα, οὐδὲ κἂν ν' ἀποδειχθῇ δύναται λογικῶς. Ὄταν πλησίον ἡμῶν πέσῃ ἐπὶ τὸ ἔδαφος μέγας καὶ βαρὺς ὄγκολίθος, διασειεταὶ καὶ συγκλονίζεται αὐτό· ὅταν ἐν τῷ ὑπογείῳ τῆς οἰκίας ἡμῶν βίαιον ρεῦμα κλείσῃ μετὰ πατάγου θύραν τινά, ὀλόκληρος ἡ οἰκία ὡς ὑπὸ

σεισμοῦ διασειέται καὶ συγκλονίζεται. Οὕτω καὶ ἡ διάσεισις καὶ ὁ συγκλονισμὸς τοῦ ἐδάφους ὑπὸ σεισμοῦ ἔχει μόνην αἰτίαν βιαίαν τινὰ μηχανικὴν ἐνέργειαν ἐν τοῖς ἐγκάτοις τῆς γῆς, καὶ δὴ θλάσιν ἢ θραῦσιν ἢ καθίζησιν τῶν τὴν ἐπιφάνειαν ὑποβασταζόντων στρωμάτων ἢ στιβάδων τῶν ὑπογείων πετρωμάτων. Ἀδιάφορον δὲ εἶναι ἂν αὕτη προε- κλήθη εἴτε ὑπὸ καταπτώσεως σπηλαίων εἰς τὸ βάθος εὐρισκομένων ἢ ρηγμάτων, εἴτε ὑπὸ τῆς καθιζήσεως καὶ κατολισθήσεως στρωμάτων ἀπολεσάντων τὴν σταθερὰν αὐτῶν ἰσορροπίαν, εἴτε ὑπὸ βιαίας ἀνώ- σεως ἐγκεκλεισμένων ἀερίων καὶ ἀτμῶν. Μία ἐκ τῶν συνηθεστέρων καὶ κοινοτέρων αἰτιῶν εἶναι ἡ ἀδιαλείπτως συμβαίνουσα συστολὴ τῆς γῆς ἔνεκα τῆς προοῦσης ψύξεως αὐτῆς, καθ' ἣν σμικρύνεται ὁ ὄγκος τῶν πετρωμάτων, εὐρύνονται τὰ μεταξὺ αὐτῶν ρήγματα καὶ διασπῶνται καὶ θραύονται τὰ βαθύτερα στρώματα ἐν τῇ προσπαθείᾳ ν' ἀνα- καταταχθῶσι πρὸς κατάληψιν νέων θέσεων ἰσορροπίας. Οὕτω δὲ γεννῶνται οἱ ἀδιάλειπτοι καὶ καθ' ἑκάστην ἐπὶ σημείων τῆς γῆς οἰων- δήποτε συμβαίνοντες **τεκτονικοὶ σεισμοί**, οὕτω κληθέντες, διότι προ- καλοῦνται ὑπὸ τοῦ τεκτονικοῦ οὕτως εἰπεῖν ὑλικῷ, ἐξ οὗ ἡ γῆ ὤκο- δομήθη. Ὅταν ἡ αἰτία τοῦ συγκλονισμοῦ εὐρίσκηται εἰς μικρὸν βάθος, μικρὰ θέλει εἶναι ἡ ἔκτασις τῆς συγκλονιζομένης ἐπιφανείας, ὅταν δὲ εἰς μέγα βάθος, ἡ συνταρασσομένη περιφέρεια θέλει εἶναι μεγάλη, ἐνίοτε δὲ μεγίστη, καταλαμβάνουσα ἡπείρους ὀλοκλήρους· ἐὰν δὲ ἡ αἰτία αὕτη συνέπιπτε μετ' αὐτοῦ τοῦ κέντρου τῆς γῆς καὶ ἦτο ἀρκούντως ἰσχυρά, ἔπρεπε νὰ συγκλονισθῇ καὶ διασεισθῇ ἅπασα ἡ ὑδρόγειος σφαῖρα καὶ ἕκαστον τῆς ἀπεράντου αὐτῆς ἐπιφανείας ση- μεῖον. Ἐὰν δὲ νῦν μετὰ τὴν πρώτην ταύτην ἐκδήλωσιν τῆς δράσεως τῆς αἰτίας ἀποκατέστη ἡ ἐκ τῆς νέας διαρρυθμίσεως τῶν ἐγκάτων νέα θέσις ἰσορροπίας, ἐνδέχεται νὰ περιορισθῇ ἡ ἐνέργεια αὕτη εἰς ἓνα μόνον συγκλονισμόν, εἰς μίαν καὶ μόνην δόνησιν, ἰσχυρὰν ἢ ἀσθενῆ. Ὅταν ὁμως ἡ τὸ πρῶτον ἀποκατασταθεῖσα ἰσορροπία δὲν ἔτυχε νὰ εἶναι σταθερὰ καὶ μόνιμος, φυσικῶ τῷ λόγῳ θέλουσιν ἔπεσθαι εἰς τὸν κλονισμόν καὶ ἕτεροι, ἕως οὗ ἐπὶ τέλους τὰ ὑπόγεια στρώματα καταρ- τίσωσι τὴν ἐκ τῆς βαρύτητος ἐπιβαλλομένην σταθερὰν ἰσορροπίαν· ἐκ τούτου δὲ ἡ συνεχὴς σειρὰ τῶν δονήσεων, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν σεισμι- κὴν περίοδον. Ἡ δὲ διάρκειά ταύτης δύναται νὰ εἶναι εἴτε βραχεῖα εἴτε νὰ παραταθῇ ἐπὶ μῆνας καὶ ἔτη.

Ὁ σεισμὸς τῆς Σαμοθράκης ἦτο λοιπὸν τεκτονικὸς.

Ζητήματα ἐνδιαφέροντα τὸν φυσιοδίφην προκειμένου περὶ μελέτης τοιοῦτου σεισμοῦ εἰσι :

1. Ἡ μέχρι δευτερολέπτου ἀκριβῆς σημείωσις τοῦ χρόνου τῆς δονήσεως.
2. Ἡ καταγραφὴ ὅσον ἔνεστι πλειόνων τοιοῦτων παρατηρήσεων ἐπὶ διαφόρων τόπων καὶ σημείων, εἰς ἃ ἐγένετο αἰσθητὴ ἢ αὐτὴ σεισμικὴ δόνησις.
3. Ἡ διάρκεια αὐτῆς.
4. Αἱ φάσεις αὐτῆς, οἷον τὰ διαλείμματα καὶ οἱ μερικώτεροι κλονισμοί, ἐξ ὧν ἀπετελεῖτο ἡ δόνησις.
5. Τὸ εἶδος τῆς δονήσεως, ἂν ἦτο ἄμεσος ἢ ἔμμεσος, ἂν ἦτο βράστης ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω, ὅτε ἀναζητητέον τὴν προκαλοῦσαν αἰτίαν κατακορύφως ὑπὸ τὸ σημεῖον ἔνθα ἢ παρατήρησις, ἢ ἂν ἀπετελεῖτο ἐξ ἀποτόμου καὶ βραχείας ἐκ τῶν πλευρῶν ὠθήσεως, ἂν ἐξεδηλώθη ἐν εἴδει βραδείας λικνίσεως, ἂν διεξήχθη κυματοειδῆς ἢ ἂν περιωρίσθη εἰς μὲν αἰσθητὴν τινα τρομώδη κίνησιν, ἢ ἂν παρήγαγεν ἀποτέλεσμα οἰονεὶ δίνης ἢ περιστροφικῆς κινήσεως στροβιλώδους, ἥτις ὄντως μὲν δὲν ὑφίσταται ποτέ, ἀλλ' ὑπολαμβάνεται ἐνίοτε τοιαύτη ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ πλειοτέρων συγχρόνων δονήσεων διαφόρου διευθύνσεως.
6. Περιγραφὴ τοῦ διασεισθέντος ἐδάφους.
7. Ἡ διεύθυνσις τῆς δονήσεως, καθὼς καὶ ὁ προσδιορισμὸς τοῦ κέντρου καὶ τοῦ ἐπικέντρου.
8. Τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς.
9. Τὰ συνοδεύοντα ἠχητικὰ φαινόμενα.
10. Ἡ διαδοχὴ τῶν διαφόρων δονήσεων.
11. Δευτερεύοντα φαινόμενα, οἷον κατάστασις πηγῶν, ἐντυπώσεις ἐπὶ τῶν ζώων, ἀτμοσφαιρικὴ κατάστασις, θερμοκρασία κτλ.
12. Παρατήρησις τῶν φαινομένων τῆς θαλάσσης.
13. Συσχέτισις τῶν ἰδίων μετὰ τῶν παρατηρήσεων ἄλλων παρατηρητῶν καὶ παρὰβολὴ διαφόρων παραδόσεων.
14. Σύλλεξις πληροφοριῶν περὶ τῶν ὀρίων τῆς διασεισθείσης ἐπιφανείας κ. οὐ. κ.

Ἐκ πάντων τούτων σχεδὸν οὐδὲν ἠδυνήθην ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως νὰ παρατηρήσω, οὔτε τὴν ἔκτασιν τῆς ἐπιφανείας, εἰς ἣν ἐγένοντο αἰσθηταὶ αἱ τρεῖς σπουδαιότεραι δονήσεις τῆς 9 Φεβρουαρίου, οὔτε δύο καὶ παρατηρήσεις νὰ παραλληλίσω περὶ τῆς αὐτῆς δονήσεως, συναρδούσας ὡς πρὸς τὸν χρονικὸν προσδιορισμὸν αὐτῆς ἢ ὡς πρὸς τὴν διεύθυνσιν. Τὸ μόνον, ὅπερ κατώρθωσα νὰ καθορίσω ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῶν ρηγμάτων τῶν οἰκιῶν, ἦτο ἡ διεύθυνσις τῶν δονήσεων, τὸ εἶδος καὶ ὁ τρόπος τῆς εἰσβολῆς αὐτῶν. Ἀφ' ἐτέρου δὲ οὔτε καὶ ἀπεπειράθην νὰ ὑπολογίσω τὸ κέντρον τῶν δονήσεων, ἐξ οὗ ἐπήγασαν αὐταὶ, οὔτε τὴν διάρκειαν καὶ τὸν ἀριθμὸν. Τὸ μόνον, ὅπερ ὀπωσοῦν μὲ ἱκανοποίησεν, εἶναι αἱ περὶ σεισμικοῦ κύματος τῆς θαλάσσης πληροφορίαι, ἃς παραθέτω διὰ τὸ κάπως σπάνιον τοῦ φαινομένου τούτου, ἐκ τῆς μνημονεύσεως τοῦ ὁποίου ἴσως ὠφελήθη κατὰ τι καὶ ἡ ἐπιστήμη.

Ἀπὸ τοῦ μηνὸς Ἰουλίου 1893 ἐξηκολούθουν πνέοντες ἐν Σαμοθράκῃ σχεδὸν ἄνευ διαλειμμάτων ἰσχυροὶ βόρειοι ἄνεμοι ἐκ ΒΑ καὶ ΒΔ. Συγχρόνως δὲ κατῆλθε καὶ ἡ θερμοκρασία, ἀπὸ δὲ τῶν μέσων τοῦ Δεκεμβρίου καὶ δι' ὅλου τοῦ Ἰανουαρίου 1893 ἅπασα ἡ νῆσος πολλάκις ἐκαλύφθη ὑπὸ πυκνῆς χιόνος.

Τὴν 27 Ἰανουαρίου 1893 περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἐκόπασεν ὁ τεὼς σφοδρὸς καὶ ψυχρὸς βορρᾶς καὶ ἔπαυσε πίπτουσα ἡ χιών, ἥς τὸ ὕψος ἐπὶ πάσης τῆς παραλίας ἀνῆλθεν οὐχ ἦττον εἰς 25—30 ἑκατοστόμετρα ἄνωθεν τοῦ ἐδάφους, ἐνῶ ἐπὶ τῶν ὄρεων ἡ πεσοῦσα χιών ἀπετέλει στιβάδα μείζονος ὕψους, μόλις δὲ αἱ κορυφαὶ τῶν δένδρων ἐξεῖχον ἐκ τῆς λευκῆς σινδόνης.

Τὴν 28 Ἰανουαρίου, ἡμέραν Πέμπτην, ἡ θερμοκρασία ἀνῆλθε κατὰ τι καὶ ἡ χιών τῶν πεδιάδων ἤρξατο τηκομένη, ἐνῶ ἄκρα ἐπεκράτει νηνεμία. Μετὰ μεσημβρίαν ἤρξατο πνέων ἑλαφρὸς μὲν, κάπως δὲ σφοδρυνόμενος νότιος ἄνεμος, ἡ ἀτμόσφαιρα ἐγένετο ὀμιχλώδης καὶ πληκτική, μέλανα δὲ σύννεφα ἐκάλυπτον τὸν οὐρανόν. Προαισθανόμενοι τὴν ἔλευσιν βροχῆς οἱ ἄνθρωποι, ἅμα τῇ δύσει τοῦ ἡλίου ἐκλείσθησαν εἰς τὰς οἰκίας των, περὶ ὥραν δὲ 2 τουρκιστί, τουτέστιν 8ην μ. μ., ὁ ἄνεμος ἔπαυσεν αἰφνιδίως, τινὲς δὲ τῶν κατοίκων ἤνοιξαν τὰ παράθυρα ἢ τὰς θύρας καὶ ἐξῆλθον, περιέργοι γενόμενοι ἐκ

τῆς ἀσυνήθους ταύτης ἀλλαγῆς τοῦ καιροῦ. Ἄλλ' ἀμέσως ὠπισθοχώρησαν ἔντρομοι, διότι ἀκριβῶς τὴν ὥραν 8.02 μ. μ. ἠκούσθη ὑπόκωφος ἐκ Β ἐρχομένη, κατ' ἀρχάς συγκεχυμένη εἶτα δὲ σφοδρῶς ἐνισχυομένη βοή ὡς ἀπὸ πληθύος ἀλυσιδέτων, ταχέως κινουμένων καὶ συγκρουομένων ἀμαξῶν πλησιαζουσῶν καὶ πάλιν ἀπομακρυνομένων. Συγχρόνως μετὰ τῆς βοῆς ταύτης καὶ ἀνεξαρτήτως αὐτῆς ἠγέρθη θυελλώδης πνοὴ ἀνέμου ἀπὸ βορρᾶ ἐξικνουμένη καὶ πρὸς δυσμὰς διευθυνομένη, ἣν ἤκουσαν καὶ ἤσθληθησαν πάντες οἱ ἐπὶ τοῦ βορείου καὶ δυτικοῦ μέρους τῆς νήσου εὐρισκόμενοι ἄνθρωποι, οὐδαμῶς δὲ οἱ εἰς τὸ ἀνατολικὸν καὶ μεσημβρινόν.

Δὲν ἐπρόφθασαν δὲ ν' ἀντιληφθῶσι καλῶς τῶν δύο τούτων φαινομένων, ὅτε ἐσείσθη τὸ ἔδαφος διὰ 3—4 ἀλλεπαλλήλων σαφῶς χαρακτηριζομένων ὀριζοντίων δονήσεων, διαρκείας 2 δευτερολέπτων ἐν συνόλῳ, ὧν, καίτοι ἀσθενῶν, πάντες ὅμως καλῶς ἀντελήφθησαν ὡς ἀπὸ βορρᾶ ἐρχομένων. Οἱ κάτοικοι, καταληφθέντες ὑπὸ φόβου καὶ ἀμηχανίας, ἠγνόουν κατ' ἀρχάς τί ἔπρεπε νὰ πράξωσιν, ἐξῆλθον ἐκ τῶν οἰκιῶν καὶ προσεπάθησαν ν' ἀνάψωσι πυρὰς πρὸ αὐτῶν. Παρῆλθον οὕτω 3 λεπτὰ ἐν μέσῳ ἀγωνίας καὶ συγχύσεως· πληρεστάτη εἶχεν ἀποκατασταθῆ ἡ νηνεμία, οὐδεμίᾳ βοῇ ἐτάραττε τὴν ἀπαισίαν ἡρεμίαν. Τὴν δὲ ὥραν 8.05 πάλιν ἠκούσθη ἡ βοή καὶ ἀμέσως σὺν αὐτῇ ἐσείσθη τὸ ἔδαφος, τὸ δεύτερον ἤδη, ἔτι ἀσθενέστερον δέ, ἐπὶ 4—5 δευτερόλεπτα. Μετὰ 5 λεπτὰ, διαρκούσης ὁλονὲν τῆς βοῆς, ἐγένετο δόνησις βραχυτάτη, διαρκείας 1—1½ δευτερολέπτου καὶ μετὰ 2 λεπτὰ ἀπὸ τοῦ τρίτου συγκλονισμοῦ, ἦτοι ὥραν 8.13 μ. μ., ἐσείσθη τετάρτην φοράν τὸ ἔδαφος. Ἡ τετάρτη αὕτη δόνησις ὑπῆρξεν ἡ δεινοτάτη, συνέκειτο ἐκ πολλῶν κλονισμῶν ὀριζοντίων, φερομένων μεταξὺ βορρᾶ καὶ μεσημβρίας, ὧν ἡ ἔντασις περὶ τὸ τέλος ηὔξανετο, καὶ διήρκεσε 10—15 δευτερόλεπτα, χωρὶς νὰ καταπαύσῃ ἐντελῶς καὶ ἡ συνοδεύουσα αὐτῇ βοή. Ἐκ τῆς δονήσεως ταύτης καὶ μόνης ἐπῆλθον αἱ βλάβαι εἰς τὰς οἰκίας τῆς πόλεως Σαμοθράκης καὶ τῶν χωρίων ἢ ἀγροτικῶν συνοικισμῶν τῆς νήσου. Ἐκ τῶν 600 οἰκιῶν τῆς Σαμοθράκης αἱ 52 ἐν ἀκαρεῖ κατέπεσαν, περὶ τὰς 300—350 πολλαχῶς διερράγησαν καὶ κατέστησαν ἐν μέρει ἀκατοίκητοι καὶ μόνον 80—100 στερεώτερον ἐκ πλίνθων καὶ λίθων ἐκτισμέναι ἀντέστησαν, μείνασαι ἐντελῶς σῶαι καὶ ἀβλαβεῖς.

Ἄπερίγραπτος ὑπῆρξε τότε ἡ σύγχυσις τοῦ αἵφνης ὑπὸ τῆς θεομηνίας καταληφθέντος πληθυσμοῦ. Εἰς τὰς πρώτας δονήσεις σπαραξικάρδιος κραυγὴ τρόμου καὶ ὀδύνης, ἐν ἀπαισίῳ χορῶ διασχίζουσα τὸν ἀέρα, ἀνεπέμπετο ἐξ ὄλων τῶν σημείων τῆς πόλεως ὑπὸ τε ἀνθρώπων καὶ ζῶων, καραδοκούντων τὴν συντέλειαν τῆς καταστροφῆς. Φωναὶ σπαραξικάρδιοι καὶ διάτοροι ἠκούοντο πανταχόθεν, οἰμωγαὶ τῶν κατακεχωσμένων καὶ πληγωμένων, κραυγαὶ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παίδων καὶ ἐκφωνήσεις ὀνομάτων, ὕλακαὶ καὶ ὠρυγμοὶ κυνῶν, φωναὶ ἀδιάκοποι πετεινῶν καὶ ὀγκηθμοὶ τῶν ζῶων συνεφύροντο εἰς βοὴν χαοτικὴν, διακοπτομένην ὑπὸ τῶν κατ' ἀπαίσια διαλείμματα ἀκουομένων πτώσεων τῶν ποτὲ εἰς μίαν, ποτὲ εἰς ἑτέραν συνοικίαν καταρρεουσῶν οἰκιῶν. Φωνὴ τις, ὡσεὶ ὑπεράνθρωπος, ἠκούσθη τότε, τὸν κυκεῶνα ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς κώμης ὑπερθοροβοῦσα : « Ἄμαρτωλοί, ποῦ φύγωμεν », καὶ ἐπάγωσε τὸ αἷμα τῶν ἀγωνιόντων. Συνώδευον δὲ τὸν κρότον τῆς δαιμονίας ταύτης συναυλίας ἢ ἐπὶ πολὺ εἰσέτι ἀκουομένη βοή τοῦ σεισμοῦ καὶ ὁ βαρὺς δοῦπος τῶν ἀπὸ τοῦ Βρεχοῦ, τοῦ Ἀγ. Γεωργίου καὶ τοῦ Φεγγαρίου ἀποσπωμένων καὶ δι' ἀλμάτων εἰς τὸ βάθος τῶν κοιλάδων κυλισμένων βράχων.

Αἵφνης ἐπῆλθε σιγὴ ! Ἐκ τινος παραθύρου τῆς ἐξεχούσης οἰκίας τοῦ δημάρχου καὶ ἐκ τοῦ ἐπὶ δεσπόζοντος σημείου ἰσταμένου σχολείου διεκρίνετο τὸ ὑποτρέμον φῶς αἰωρουμένων λυχνιῶν. Τὸ μόνον φῶς ἐν τῇ ἀβύσσῳ ἐκείνῃ τοῦ σκότους, τοῦ δέους καὶ τῆς ὀδύνης ! Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀνέλαμπον φῶτα καὶ εἰς ἑτέρας οἰκίας, ὧν ἐκάστη βλέπει πάσας τὰς λοιπὰς ἐν τῇ δίκῃν ἀμφιθεάτρου ἐκτισμένη Σαμοθράκῃ. Μετ' ὀλίγον ἔρριπτον καὶ μεγάλαι πυραὶ τὸ φῶς των εἰς τὰ περίξ, ἐφώτιζον δὲ πλῆθος ἐξαλλοῦ ἀναζητοῦν τοὺς οἰκείους, τρέχον καὶ ἀλαλάζον. Ἐκτοτε ἐξηκολούθησαν μὲν κατὰ διαλείμματα πεντάλεπτα περίπου μέχρι τῆς πρωίας τῆς Παρασκευῆς αἱ σεισμικαὶ δονήσεις, ὧν αἱ σφοδρότεραι προηγοῦντο καὶ συνωδεύοντο ὑπὸ σεισμικῆς βοῆς, ἀλλ' οὐδεὶς πλέον προσεῖχε τὸν νοῦν εἰς αὐτάς, τὸ μὲν διότι ἅπαντες ἐπεδίδοντο εἰς τὸ ἔργον τῆς διασώσεως τῶν κατακεχωσμένων καὶ τῆς περιθάλψεως τῶν παθόντων, τὸ δὲ διότι ὄντως αἱ δονήσεις ἐγένοντο ἀσθενέστεραι. Καθ' ὅλην τὴν νύκτα ταύτην οὐδεὶς τῶν κατοίκων ἐκοιμήθη κυριευθέντες ὑπὸ πανικοῦ τινες ἐξῆλθον γυμνοί, ἐρρίφθησαν εἰς τὸν ἐκ τῆς τηκομένης χιόνος παχύτατον βόρβορον καὶ ἔφευγον πρὸς τὰ ὄρη.

Οἱ πλείστοι, σώσαντες ὀλίγα σκεπάσματα, ἐσκήνωσαν ἐν τῷ βορβόρῳ τῶν ὁδῶν καὶ διενυκτέρευσαν κλαίοντες καὶ ὀδυρόμενοι, φοβούμενοι νὰ ἐπιστρέψωσιν ἐν τῷ σκότει εἰς τὰς ἐγκαταλειφθείσας οἰκίας των.

Ὁ δήμαρχος καὶ ὁ διδάσκαλος ἐμέτρησαν τὴν νύκτα ταύτην ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν δονήσεις, σχεδὸν δὲ ἀδιάλειπτοι, δίκην φρικιάσεων ἦσαν αἱ μεταξὺ αὐτῶν τρομῶδεις κυμάνσεις τοῦ ἐδάφους.

Ἐν ταῖς διὰ μολυβδίδος σημειώσεις τοῦ δημάρχου κ. Νικολάου Φαρδύ, ἃς μοι ἐνεπιστεύθη, εὔρηται τὸ ἀκόλουθον χωρίον, περιγράφον ἐπεισόδιόν τι τῆς καταστροφῆς: «Ἐν τῷ χαμογείῳ οἰκίσκῳ, ὅπου καγὼ κατέφυγον μετὰ τὸν τρίτον σεισμόν, ὡς τῷ ἀσφαλεστέρῳ πάντων μέρει, εἶδον εἰσερχόμενον μετὰ τινα λεπτὰ ἄνδρα φέροντα ἐπὶ τῶν ὤμων, ὡς ἄλλος Αἰνείας, τὴν σύζυγόν του, ἣτις πρὸ ὀλίγων ὥρῶν ἔτεκε. Τὸ παιδίον του, ἀποθανὸν τῇ ὥρᾳ τοῦ τοκετοῦ, κατέλιπεν ἐν τῇ καταρρευσάσῃ οἰκίᾳ, τὴν δὲ σύζυγον φέρων ἐπ' ὤμου ἔσωσεν ἐν τῷ καταλύματι ἐκείνῳ. Μετὰ τινὰς ὥρας ἤκουσα φωνὴν ἀνθρώπου βοῶντος καὶ ὀλολύζοντος. Ἦτο ἀσθενής, ὅστις ἀπέθνησκε τὴν ὥραν ἐκείνην ἐν τῷ πλησίον ἐτοιμορρόπῳ καὶ νῦν ἀστέγῳ οἰκίσκῳ του. Μετὰ τὸ μεσονύκτιον ἐξῆλθον εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ χωρίου· καθ' ὁδὸν ἀπήντησα ἀνθρώπινον σῶμα κείμενον ἐπὶ τῆς χιόνος καὶ φέρον σημεῖα ζωῆς. Ἦτο γραῖα, ἣτις ἔφυγεν ἐκ τῆς οἰκίας της, ὅπως σωθῆ καὶ παρ' ὀλίγον ἀπώλετο ἐκ τοῦ ψύχους ἐπὶ τῆς χιόνος. Ἦμην ὁ πρῶτος ἐξελθὼν τὴν νύκτα ἐκείνην διὰ τοῦ βορβόρου καὶ τῆς χιόνος. Τὴν ἐπαύριον αἱ μορφαὶ καὶ φυσιογνωμίαι τῶν ἀνθρώπων παρεῖχόν τι τὸ παράδοξον, οἰκτρόν! Ἐντρομοὶ, ὠχροί, περίλυποι, νυσταλέοι, κατηφεῖς ἦσαν ἅπαντες, μεταξὺ αὐτῶν δέ τινες καὶ διανοητικῶς θορυβηθέντες.— Ἐν Σαμοθράκῃ πᾶς οἰκογενειάρχης ὀφείλει νὰ εἰσοδεύσῃ ἐν τῷ οἴκῳ του κατὰ τὸ θέρος ὅλα τὰ τρόφιμα διὰ τὸν χειμῶνα καὶ τὴν ἄνοιξιν. Ἐν δὲ ταῖς συντριβείσαις οἰκίαις ἄλλων μὲν τὸ ἔλαιον, ἄλλων ὁ σῖτος ἀπώλοντο . . . .»

Εἰς ταῦτα δὲ προσθετέον ὅτι εἶχον κρημισθῆ οἱ κλίβανοι τῶν ἀρτοποιῶν καὶ ἄρτος δὲν ὑπῆρχεν, ὅθεν τὴν τρίτην ἢ τετάρτην ἀπὸ τοῦ σειсмоῦ ἡμέραν παρ' ὀλίγον ἐνέσκηπτεν ἀληθῆς λιμός.

Ἐννοεῖται ὅτι, καίτοι ἐναργῶς ἐπροδίδετο ἡ ταραχὴ τοῦ ὑπὸ τὸ κράτος τῶν γεγονότων γράψαντος τὰς ὀλιγοσελίδους σημειώσεις ταύ-

τας, οὐχ ἤττον δὲν εἶχε λησμονήσει τὴν ἄτονον καὶ ἄνευ κεφαλαίων στοιχείων γραφὴν του. Εἰς ἐπίμετρον δὲ εἰκάζω ὅτι οὐκ ὀλίγον ἐβασάνιζε τὸ ἐταστικόν του πνεῦμα ἢ ἀμφιβολία περὶ τῆς αἰτίας καὶ τῆς θεωρίας τῶν σεισμῶν. Ἀπὸ τῆς συμπτώσεως τῶν προφητειῶν τοῦ Καζαμία κινούμενος, ἀμφιβάλλει ἂν μόνη ἢ ἡφαιστειος ἐνέργεια ἀπεργάζεται τοὺς σεισμοὺς καὶ θεωρεῖ πιθανὴν τὴν τοῦ «σεισμογόνου ἀερίου», πιθανωτέραν δὲ καὶ τὴν τοῦ «αὐτοειδοῦς ἠλεκτροειδοῦς ρευστοῦ» συνεργασίαν.

Εὐχομαι καὶ αὐτὸς ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ καὶ οἱ συμπολιταὶ του νὰ μὴ λάβωσι νέας ποτὲ ἀφορμάς, ὅπως πονοκεφαλῶσι περὶ τοιούτων ζητημάτων. Ἔστειλα αὐτῷ μετὰ τὴν ἐκ Σαμοθράκης ἐπάνοδόν μου διατριβὰς περὶ ἀντισεισμικῶν οἰκιῶν μετὰ σχεδίων. Ἐλπίζω νὰ ἐχρησιμοποίησεν αὐτὰς ἐν τῇ ὑπὲρ τοῦ ποιμνίου του στοργῇ του ἐπ' ἀγαθῷ τῆς νήσου, ἣτις δύναται, ὡς πᾶς ἄλλος τόπος εὐσειστος, πολλάκις νὰ σεισθῆ εἰσέτι.

Τὴν δὲ πρῶϊαν τῆς Παρασκευῆς, 29 Ἰανουαρίου 1893, μόλις ὑποφώσκοντος τοῦ φωτὸς τῆς ἡμέρας, τὸ πλῆθος ἔδραμε πρὸς τὰς οἰκίας. Ὅποια χαρὰ τότε, ὅταν οἱ πλεῖστοι, νομίσαντες ὅτι οὐδὲ λίθος ἐπὶ λίθου εἶχε μείνει σῶος, ἐπείσθησαν ὅτι αἱ ζημίαι ἦσαν σχετικῶς μικραὶ, καταρρευσασῶν μόνον τῶν πλημμελῶς καὶ διὰ πηλοῦ ἐκτισμένων οἰκιῶν καὶ κριθεισῶν ἀσημάντων τῶν βλαβῶν τῶν διαρραγεῖσῶν οἰκιῶν. Εἰς ἐπίμετρον δὲ καὶ οὐδεὶς ἐκ τῶν 3000 κατοίκων τῆς κώμης εἶχε φονευθῆ ἐν αὐτῇ, εἰς μόνον ἦτο βαρέως τετραυματισμένος καὶ 10—12 ἐλαφρῶς μεμωλωπισμένοι.

Σχεδὸν πᾶσαι αἱ καπνοδόχοι εἶχον τιναχθῆ μακρὰν τῶν θέσεών των. Τὴν μείζονα καταστροφὴν ὑπέστη ἡ βορεῖα πλευρὰ τῆς κώμης, ἣτις εἰς προγενεστέρους σεισμοὺς μόλις κἂν εἶχε κλονισθῆ. Καθόλου δὲ εἰπεῖν ὁμολογοῦσιν ὅτι ὁ σεισμὸς τῆς 6 Αὐγούστου 1860 ἦτο πολὺ ἰσχυρότερος τοῦ νῦν περιγραφομένου, τοῦθ' ὅπερ ὁμως ἐγὼ διστάζω νὰ πιστεύσω, εἰ καὶ κατὰ τὸν τελευταῖον ἐπῆλθον πλειότεραι ζημίαι εἰς οἰκήματα, κατ' ἐκείνον δὲ ὀλίγιστα μόνον.

Καθ' ὅλην τὴν Παρασκευὴν αἱ δονήσεις ἐπανελήφθησαν κατ' ἀραιότερα διαστήματα καὶ ἀσθενέστεραι, 25—30 ἐν ὅλοις. Οὐχ ἤττον ἢ συνεχῆς φρικίασις τῆς γῆς καὶ ἡ βοή παρέμειναν. Ἡ νύξ πρὸς τὸ Σάββατον ἐσημείου ὀλίγας μόνον (9) δονήσεις.

Τῆ 30 *Ἰανουαρίου*, *ἡμέρα Σαββάτω*, ὁ ἀριθμὸς καὶ ἡ ἔντασις τῶν δονήσεων ἦσαν ἔτι μᾶλλον ἡλαττωμένα.

Τῆ 31 *Ἰανουαρίου*, *ἡμέρα Κυριακῆ*, ἔτι μείζων ἐξασθένησις (7—9 δονήσεις), κατὰ δὲ τὴν νύκτα δὲν συνέβησαν μὲν ὠρισμέναι δονήσεις, ἀλλ' ὅμως ἐξηκολούθησεν ὁ τρόμος καὶ ἡ μόλις αἰσθητὴ φρικίασις τοῦ ἐδάφους.

Τῆ 1 *Φεβρουαρίου*, *ἡμέρα Δευτέρα*, ἠκούσθησαν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας 7 ἀσθενεῖς δονήσεις, ὧν τινες μετὰ μεμακρυσμένης βοῆς. Ἀλλὰ τὴν 8ν ὥραν μ. μ. ἔλαβε χώραν λίαν ἰσχυρὰ δόνησις, σχεδὸν ὡς ἡ τῆς Πέμπτης, μετὰ παρατεταμένης ἀλλ' ἀσθενοῦς βοῆς. Μέχρι τῆς πρωίας τῆς Τρίτης ἐξάκις ἐπανελήφθησαν αἱ τοιαῦται ἰσχυραὶ δονήσεις, χωρὶς ὅμως νὰ ἐπενέγκωσι βλάβας εἰς τὰς οἰκίας, εἰς ἃς οἱ πλείστοι τῶν κατοίκων εἰσῆλθον πάλιν.

Τῆ 2 *Φεβρουαρίου*. Δονήσεις ἐλαφραὶ δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, περὶ τὰς 15, σχεδὸν ἀνεπαίσθητοι. Περὶ ὥραν 10 μ. μ. ἰσχυρὸς συγκλονισμὸς καὶ βοή καὶ σχεδὸν συνεχῆς ἐπανάληψις αὐτῶν μέχρι τῆς πρωίας.

Τῆ 3 *Φεβρουαρίου*, *Τετάρτη*. Δι' ὅλης τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς πρὸς τὴν Πέμπτην ἐγένοντο 7 μόνον ἐλαφρόταται δονήσεις ἀνευ βοῆς.

Τῆ 4 *Φεβρουαρίου*, *ἡμέρα Πέμπτη*, ὥρα 6.10 π. μ. ἔλαβε χώραν δόνησις πολὺ ἔντονος μετὰ βοῆς· διάρκεια 4—5 δευτερόλεπτα. Πρὸ μεσημβρίας ἐμετρήθησαν ἐν Σαμοθράκῃ 7 δονήσεις ἀσθενεῖς καὶ μετὰ μεσημβρίαν 5. Ἡ δόνησις τῆς πρωίας ἦτο σφοδροτέρα πασῶν τῶν προηγουμένων, πλὴν τῆς καταστρεπτικῆς τῆς πρώτης ἡμέρας. Ἐγὼ δὲ ἐν Καμαριωτίσσει ἠσθάνθην τὴν αὐτὴν ἡμέραν μόνον 6 τοιαύτας (ὄρα σελ. 199) κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο, ἐν Σαμοθράκῃ δὲ εὕρισκόμενος ἠσθάνθην καὶ παρηκολούθησα μίαν καὶ μόνην ἐλαφρὰν δόνησιν, ὥρα 4.45, ἐκ NNΔ πρὸς BBA, καθ' ἣν στιγμὴν κατεμέτρουν ρωγμὰς ἐπὶ τῆς οἰκίας τοῦ Γ. Μανιώτου.

Ἰππεύσας τὴν 2 ὥραν μ. μ. τῆς 4/16 *Φεβρουαρίου* μετὰ τοῦ ὑπολοχαγοῦ τοῦ μηχανικοῦ κ. Πάσχου καὶ τοῦ διδασκάλου τῆς Σαμοθράκης κ. Χρ. Ρηγοπούλου, ἐφθασα ἐκ Καμαριωτίσσει μετὰ μίαν ὥραν εἰς τὸν ἀσβεστολιθικὸν πύργον τῆς Σαμοθράκης, διῆλθον τὸν

Κατσάμβαν ποταμίσκον καί, ἔχων τὴν βόρειον συνοικίαν τοῦ Ἀγίου Νικολάου ἀπέναντί μου πρὸς ἀριστερά, ἀνῆλθον δι' ἀτραποῦ εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Τουργλοῦ καὶ τοῦ Βρεχοῦ, ὅθεν εἰσῆλθον εἰς τὴν ἀπότομον νοτιοδυτικὴν συνοικίαν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Κατσάμβαν, ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ ὁποίου ὑδρεύοντο τότε εὐείδεις κορασίδες.

Ἡ πρώτη κατεστραμμένη οἰκία, ἣν εἶδον, ἦτο ἡ τοῦ Ἀνδρέα Μαυρογλώσση. Ταύτης τοὺς τοίχους εἶχε καταρρίψει προφανῶς δόνησις ἐκ $M \rightarrow B$ ἢ BA φερομένη. Ἀμφότεροι οἱ ἐκ Δ πρὸς A τοῖχοι εἶχον ριφθῆ πρὸς B .

Ἡ οἰκία Νικολάου Καρελῆ κατέπεσε κατὰ τὴν τετάρτην δόνησιν τῆς 28 Ἰανουαρίου ὥραν 8.13 μ. μ. Ἐνταῦθα ἡ ἐπενεγκοῦσα τὴν κατάπτωσιν ὄθησις ἐπῆλθεν ἐκ M , τὰ δὲ συντρίμματα τοῦ τοίχου ἐσωρεύθησαν πρὸς B .

Εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἀποστόλου Τσιγγέλια κατερρίφθη ἡ μεσημβρινὴ εἴσοδος πρὸς B , κατέρρευσε καὶ ἡ στέγη καὶ ἀπετυπώθησαν ἐπὶ τῶν ὑψηλοτέρων σημείων τῶν ὑποβαστασάντων αὐτὴν 4 τοίχων πλεῖστα μικρὰ ρήγματα, ἐνῶ τὸ ἐπίλοιπον μέρος τῶν τοίχων δὲν εἶχε διαρρηχθῆ. — Συνήθως δόνησις ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω (βράστης) ἐπερχομένη, ὑψοῖ τὴν στέγην καὶ ἀποθέτει αὐτὴν πάλιν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον ἐπὶ τῆς ἀρχικῆς θέσεως. Ἀλλ' ἐνταῦθα φαίνεται, ὅτι, καθ' ὃν χρόνον ἡ ἐκ λεπτῶν πασσάλων στέγη ἠωρεῖτο ἑκατοστόμετρά τινα ὑπεράνω τῆς ἀρχικῆς θέσεως, ἐπῆλθεν ἡ ἰσχυρὰ ἐκ M ἢ $MM\Delta$ πρὸς B ἢ $B\Delta$ ὀριζοντία δόνησις, εἰς τρόπον ὥστε, ὁπόταν ἡ στέγη πάλιν κατεφέρετο, δὲν εὔρε πλέον τὰ στηρίγματα τῆς καὶ κατέπεσεν ἐν μέρει πρὸς M , ὅθεν ἡ δόνησις, ἐν μέρει δὲ εἰς τὸν ἐσωτερικὸν χώρον τοῦ οἰκίσκου.

Ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς Λασκαρίνας Δ . Ἀράξενας ἔκειντο πλίνθοι καὶ τζάκια ἐπὶ τοῦ BBA μέρους, χωρὶς νὰ εἶχε πάθει τι πλειότερον ἢ οἰκία. Ἀλλ' εἶναι καὶ ὅπως ἀρχέτυπος ὁ τρόπος τῆς ἀνοικοδομήσεως τῶν τοίχων ἐν Σαμοθράκῃ. Σωρὸς κροκαλῶν καὶ λίθων ἐστρογγυλωμένων τοῦ ποταμοῦ μίγνυται μετὰ πηλοῦ ἐκ χώματος καὶ ὕδατος ἄνευ ἀσβέστου καὶ ἐπιστοιβάζεται ἐπὶ ὁμοίου τοιοῦτου μίγματος, χθὲς τοποθετηθέντος καὶ ἤδη κάπως ξηροῦ γενομένου καὶ συνεχομένου. Κατ' ἀποστάσεις ἐγκτίζονται ἐντὸς τοῦ μίγματος τούτου εἴτε τεμάχια σαινίδων ἢ δοκῶν, εἴτε καὶ κλάδοι δένδρων εὐθεῖς, εἴτε παρενθέτους

μεταξὺ τῶν τοίχων ἐσχάρας ἐκ ξύλων ἢ κλωνῶν, ὅπως δι' αὐτῶν συγκρατῆται ὁ τοίχος. Παράθυρα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲν ὑπάρχουσιν ἐν τοιούτοις πηλοκτίστοις οἴκοις καὶ μόνον αἱ λιθόκτιστοι οἰκίαι τῆς κώμης, αἵτινες καὶ ἔμειναν σχεδὸν ἀβλαβεῖς, κοσμοῦνται δι' ἀληθῶν παραθύρων. Ἐπὶ τῶν τοίχων λ. χ. τῆς οἰκίας Γ. Μανιώτου εἰσὶν ἐντετειχισμένα ἄνευ περιθωρίων ἢ πλαισίων τεμάχια ὑαλοπινάκων (τζαμίων) μικρὰ καὶ πολλάκις ἀκανόνιστα, ἅτινα χρησιμεύουσιν ὡς φεγγίται τοῦ μόνου δωματίου τῆς οἰκίας.

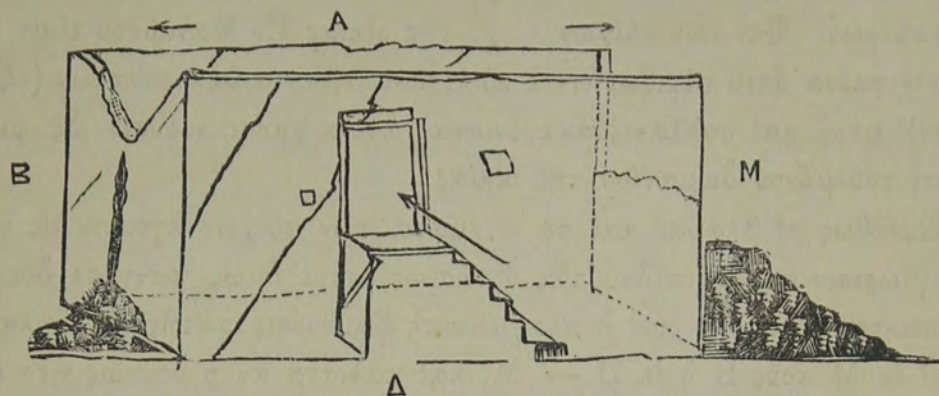
Συνήθως αἱ βλάβαι καὶ τὰ ρήγματα τῶν τοίχων ἄγουσιν εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ ἐπιπέδου τῆς δονήσεως, οὐχὶ ὅμως πάντοτε διαγιγνώσκεται ἐξ αὐτῶν καὶ ἡ πραγματικὴ διεύθυνσις αὐτῆς, ἂν δηλαδὴ εἶναι ἐκ M πρὸς B ἢ ἐκ $B \rightarrow M$, καὶ μάλιστα ἂν ἡ δόνησις ἦτο ἐντελῶς ὀριζοντία καὶ τὰ ρήγματα τοῦ τοίχου κατακόρυφα καὶ παράλληλα, ὡς τοῦτο συμβαίνει ἐπὶ μακρόθεν διαδιδόμενων κυματοειδῶν δονήσεων. Ἐξεστὶ τότε νὰ συμπεράνωμεν περὶ τῆς πραγματικῆς διευθύνσεως εἴτε ἐκ τῆς πρώτης τοῦ σώματος ἡμῶν συναισθήσεως, εἴτε ἀσφαλέστερον ἐκ τῶν λοξῶς ἐπὶ τοῦ τοίχου διαγραφομένων ρηγμάτων.

Ἐὰν λ. χ. δόνησις λοξῶς ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω διευθυνομένη προσκρούση καὶ ὠθήση οἰκοδόμημά τι οὕτως, ὥστε ἡ διεύθυνσις τῆς ὠθήσεως νὰ εἶναι παράλληλος τῶν ἐπιμηκεστέρων πλευρῶν αὐτοῦ, τότε σχηματίζονται ἐν τοῖς πρὸς τὴν διεύθυνσιν ταύτην παραλλήλοις τοίχοις ρήγματα, ἐν ἧ πλειότερα παράλληλα, κάθετα ἐπὶ τῆς διευθύνσεως τῆς ὠθήσεως, ἐνῶ ἐπὶ τῶν διαμπερῶς ἐχόντων καὶ καθέτων πρὸς τὴν ὠθησιν τοίχων τοῦ οἰκοδομήματος παράγονται εἴτε ρήγματα κατακόρυφα εἴτε καὶ ρίπτονται ἐντελῶς οἱ τοῖχοι οὗτοι, συνήθως ἀκολουθοῦντες ἐν τῇ πτώσει τὴν διεύθυνσιν τῆς ὠθήσεως. Ἄλλ' ὅμως, ἐπειδὴ δὲν κινεῖται ὄντως ὁ τοίχος καὶ τὸ ἔδαφος πρὸς τὰ ἔμπρὸς, τούναντίον δέ, ὑπακούσας εἰς τὴν πρώτην ὠθησιν, ἐπανέρχεται πάλιν εἰς τὴν θέσιν του μετὰ τὴν παῦσιν αὐτῆς, συμβαίνει ὥστε καὶ ὁ οὕτω παραγόμενος ἀντίκτυπος, ὁ ἀκριβῶς ἀντίθετος τοῦ πρώτου, νὰ ρίπτῃ τὸν τοίχον. Ἐὰν μάλιστα συμβῇ τότε, τοῦ τοίχου κλίνοντος ἤδη πρὸς τὰ ὀπίσω, νέα πρὸς τὰ ἔμπρὸς δόνησις, ὁ τοίχος ἀσφαλῶς θὰ πέσῃ πρὸς τὰ ὀπίσω, ἐν τῷ αὐτῷ μὲν ἐπιπέδῳ τῆς δονήσεως, κατ' ἀντίθετον δὲ διεύθυνσιν αὐτῆς.

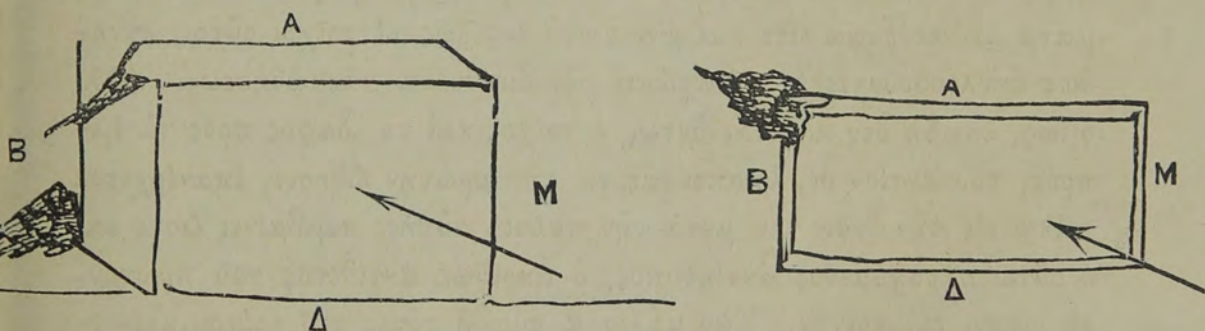
Διδακτικὸν παράδειγμα τῶν ἐκτεθέντων παρέχει ἡ οἰκία Γεωργίου Μανιώτου.

Τὸ ἐπίπεδον τῆς δονήσεως ἦτο ἀναντιρρήτως $M\Delta \rightarrow BA$ ἢ $BA \rightarrow M\Delta$,

διὸ καὶ κατερρίφθησαν οἱ πλευρικοὶ πρὸς M καὶ πρὸς B τοῖχοι. Αἱ δὲ λοξῶς κεκλιμέναι ρωγμαὶ τοῦ προσθίου καὶ τοῦ ὀπισθίου τοίχου, παραλλήλως πρὸς τὴν ἔκτασιν τοῦ μήκους τῶν ὁποίων ἐπῆλθεν ἡ διεύθυνσις τῆς δονήσεως, μαρτυροῦσιν ὅτι ἡ διεύθυνσις αὕτη ἦτο ἡ $M\Delta \rightarrow BA$ τοῦ βέλους, ἀνελθοῦσα ὑπὸ γωνίαν 30° μετὰ τῆς ὀριζοντίας καὶ ἐπενεγκοῦσα τὴν πτώσιν τοῦ τοίχου πρὸς τὸ B. Ὁ δὲ σωρὸς M τῶν συντριμμάτων τοῦ ἀντιθέτου τοίχου προὐκλήθη ὑπὸ τοῦ ἀντιθέτου ἀντικτύπου τῆς αὐτῆς δονήσεως.

Ἐὰν ὁμως τοιαύτη λοξῶς ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω ὑπὸ γωνίαν διευθυνομένη δόνησις προσβάλλῃ λοξῶς τοὺς τοίχους τῆς οἰκίας, ἐὰν λ. χ. ἡ δόνησις ἔλθῃ ὑπὸ γωνίαν 30° ἐκ $M\Delta$ πρὸς BA , ἐνῶ οἱ τοῖχοι συμπίπτει νὰ κατέχωσι τὰς 4 διευθύνσεις τοῦ ὀριζοντος, ὡς τοῦτο

ἀκριβῶς συνέβη εἰς τὴν οἰκίαν Μανωλοῦδη Σάββα, τότε ἀκριβῶς μόνον ἡ ἀντίθετος γωνία καταρρίπτεται.

Ἡ οἰκία τοῦ διδασκάλου ἦτο ὡσαύτως ἀκατοίκητος· οἱ πρὸς N

καὶ Β τοῖχοι κατερρίφθησαν πρὸς Β, οἱ δὲ ἐξωτερικοὶ καὶ ἐσωτερικοὶ μεσότοιχοι, μάλιστα δὲ οἱ δυτικοί, ἔγεμον ἀντιθέτων ρηγμάτων.

Εἰς τὰς ὀλίγας ταύτας περιορίζονται αἱ ἄμεσοί μου παρατηρήσεις. Νὰ ἐκφέρω ἐξ αὐτῶν οἵανδήποτε γνώμην περὶ τοῦ σεισμογόνου κέντρου ἢ οἵανδήποτε πρόρρησιν, ὡς τοῦτο ἀπεπειράθησαν τῷ 1894 ἐν Ἀταλάντῃ, θὰ ἦτο προπετές, δὲν κρίνεται δὲ ἐλαφρῶς φαινόμενον τοσοῦτῳ σοβαρόν, οἷον εἶναι ὁ σεισμός.—Ἐπρεπε πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον νὰ ὑπάρχωσι παρατηρήσεις ἐξ ἀπάντων τῶν ὑπὸ τῆς αὐτῆς δονήσεως σεισθέντων σημείων μεγάλης περιφερείας, ἔπρεπε μετ' ἀστρονομικῆς ἀκριβείας πανταχοῦ νὰ εἶναι ἀναγεγραμμένος ὁ χρόνος καθ' ὃν αἱ δονήσεις εἶχον συμβῆ, ἔπρεπε νὰ εἶχον σημειωθῆ τῆς αὐτῆς δονήσεως ἐν Σαμοθράκῃ, Ἴμβρῳ ἢ Μυτιλήνῃ ἢ Ἀδριανουπόλει αἱ κατὰ τὴν προέκτασιν τοῦ ἐπιπέδου τῆς δονήσεως διευθύνσεις καὶ αἱ διάφοροι γωνίαι αὐτῶν (Emergenzwinkel) καὶ νὰ εἶναι γνωσταί, ἐπὶ τοῦ γεωγραφικοῦ χάρτου τοῦλάχιστον, αἱ ἀποστάσεις τῶν σημείων, ἐφ' ὧν ἐγένοντο αἱ τοιαῦται παρατηρήσεις. Τότε μόνον θὰ ἐγινώσκομεν ὡς ἔγγιστα τὴν περιφέρειαν τοῦ διασεισθέντος μέρους τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, τὸ ἐπίκεντρον ἐπὶ ταύτης καὶ τὸ βάθος τοῦ σεισμογόνου κέντρου.

Ἐπολείπονται εἰσέτι σημειώσεις τινὲς ἐκ πληροφοριῶν, ἃς εἶτε ἔμαθον ἐν Σαμοθράκῃ εἶτε ἀνέγνωσα εἰς ἐφημερίδας καὶ ἃς παραθέτω ἐνταῦθα, ὅπως συμπληρωθῆ κάπως ἡ εἰκὼν τοῦ τοσοῦτῳ παραμεληθέντος ὑπὸ τῶν Εὐρωπαϊῶν σεισμολόγων σεισμοῦ τῆς Σαμοθράκης καὶ χρησιμὴ ἐν δεδομένη περιστάσει εἰς παραλληλισμὸν τῶν φαινομένων.

Ὁ σεισμός τῆς Σαμοθράκης δὲν περιωρίσθη μόνον εἰς τὴν νῆσον ταύτην, ἀλλ' ἐγένετο αἰσθητὸς καὶ εἰς μεγάλην περιφέρειαν. Τὴν αὐτὴν ὥραν, καθ' ἣν κατέπεσον αἱ οἰκίαι τῆς Σαμοθράκης, ὥρ. 8.13 μ. μ. τῆς 28 Ἰανουαρίου 1893, ἐσειίσθη καὶ τὸ Δεδεαγάτς, ἰσχυρότερόν πως ἢ Ἀδριανούπολις, τὰ Δαρδανέλλια, ἡ Λῆμνος, ἡ Σάμος, ἡ Ἴμβρος, μέρος τῆς Μυτιλήνης καὶ τῆς Χίου, ὁ Τζεσμὲς καὶ τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς νήσου Θάσου.

Ἐν Ἀδριανουπόλει δονήσεις ἐγένοντο ἐξ, ἐξ ὧν ἰσχυροτέρα ἦτο ἡ τὴν 8.13 μ. μ. τῆς 28ης συμβᾶσα· αὕτη ἐνέσπειρε τρόμον εἰς τοὺς κατοίκους, οἵτινες βαθεῖαν εἰσέτι διατηροῦντες ἐπὶ τῇ συμφορᾷ τῆς Ζακύνθου ἀλγεινὴν ἐντύπωσιν, ἐξῆλθον φρίσσοντες εἰς τὸ ὑπαιθρον, ἐκτι-

θέμενοι εἰς τὸ ψῦχος, εἰς τὰς χιόνας καὶ τὸν βόρβορον. Τὴν δόνησιν ταύτην συνώδευε καὶ βρόμος ὑποχθόνιος. Εὐτυχῶς ὅμως οὐδείς τῶν κατοίκων ἐγένετο θῦμα, ἀλλ' ἀπλαῖ ζημίαι προσεγένοντο, αἵτινες οὐχ ἤττον εἶναι ὅπωςδῆποτε σοβαραί. Παλαιαί τινες οἰκίαι κατέρρευσαν, πολλά δὲ ἄλλαι λιθόκτιστοι οἰκοδομαὶ ἐβλάβησαν, ἐν αἷς καὶ ὁ καθολικός ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου, σχισθέντος κυκλικῶς τοῦ θόλου αὐτοῦ.

Ἐν Σάμῳ ἠκούοντο καὶ ὑποχθόνιοι μυκηθμοί, ἐν Ἰμβρῷ ἐκρημνίσθησαν 30 περίπου οἰκίαι ἐν τινι χωρίῳ, ἐνῶ ἐκ τῶν 6 λοιπῶν χωρίων τῆς νήσου ἐν μόνον ἐσείσθη δεινῶς, χωρὶς ὅμως νὰ ἐπέλθῃ βλάβη τις ἐν Δεδεαγάτς ἔπεσε μανδρότοιχος ἀκριβῶς τὴν αὐτὴν ὥραν, ἐσείσθη δὲ σπουδαίως καὶ ἡ θάλασσα, ὡς ἀμέσως θέλομεν ἶδει.

Ἀφ' ἐτέρου δὲ οὔτε ἡ δυτικὴ πλευρὰ τῆς νήσου Θάσου ἐσείσθη οὔτε ἐν τῇ πόλει Καβάλλας καὶ τοῖς πέριξ ἀντελήφθησαν ποσῶς τοῦ σεισμοῦ.

Ἐκ τῶν ἀνεπαρκῶν τούτων πληροφοριῶν συνάγω ὅτι ὁ μέτριος τὴν ἔντασιν τεκτονικός οὗτος σεισμός δὲν εἶχεν οὔτε τὴν ἐστίαν οὔτε τὴν μείζονα ἔντασιν ἐν αὐτῇ τῇ Σαμοθράκῃ, ἀλλὰ πολλῶ ἀνατολικώτερον ἢ νοτιοανατολικώτερον, ὅτι ἀσθενῶς μετετοπίσθη κατολισθήσασα στιβάς τις ὑποθαλασσίου πετρώματος ἐξικνουμένη ἀπὸ τοῦ Ἑλλησπόντου μέχρις Αἴνου ἢ Καβάλλας καὶ ὅτι τὸ φαινόμενον εἶχεν ὡς ἐκ τούτου περιωρισμένον μόνον καὶ τοπικὸν χαρακτῆρα.

Παρὰ τὴν παλαιὰν Σαμοθράκην ὑπάρχει ἡ ὕψαλος Ζγρόραφα, βράχος μέγας ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, ὅστις λέγεται ὅτι σφοδρῶς ἐσείετο κατὰ τὸν σεισμόν τῆς 6 Αὐγούστου 1860, νῦν δὲ οὐδόλως ἐσείσθη. Ἐπὶ τοῦ βράχου τούτου, ἀπὸ τοῦ ὁποῦ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀναδίδεται καὶ πετρέλαιον, οἱ ἀλιεῖς ἱστοροῦσιν ὅτι ὑπάρχουσιν ἀρχαῖα κτίρια, στῆλαι καὶ κιονόκρανα, ἅτινα ἄλλοτε ἐφαίνοντο σειόμενα ὑπὸ τοῦ σεισμοῦ, νῦν ὅμως οὐδὲν τοιοῦτο συνέβη. Καὶ ὅμως ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς βορείου παραλίας τῆς Σαμοθράκης ἐντονώτερον ἐξεδηλώθησαν τὰ σεισμικὰ φαινόμενα.

Εἰς Λουτρὸν ἢ Θέρμας, ὡς καλεῖται ὁ παρὰ τὰς θερμάς τῆς βορείου παραλίας πηγὰς συνοικισμὸς ἐκ 40 μικρῶν οἰκιῶν, ἅπασαι κατέπεσον, εὐτυχῶς ἀκατοίκητοι τὸ πλεῖστον οὔσαι. Ἐν μιᾷ δὲ ἐξ αὐτῶν ὁ ἀνθρακεὺς Τριαντάφυλλος Κάνος μετὰ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ κατεπλακώθησαν ὑπὸ τῆς κρημνισθείσης οἰκίας, ἐν ἣ διενυκτέρευον· καὶ αὐτὸς μὲν εἰς τὸ στέρνον βληθείς, ἀπέθανε μετὰ 2—3 ἡμέρας, ὁ δὲ παῖς ἐξετάφη

μετά 8 ώρας ζών και άβλαβής. Ο άνθρακεύς ούτος ήτο τὸ μόνον άμεσον τοῦ σεισμοῦ θῦμα, έμμεσα δέ, είτε εκ τρομου παθόντα, είτε εκ κρουολογήματος, υπήρξαν 6—7 καθ' όλην τήν νήσον. Καθόλου δέ αι δονήσεις εν Λουτρῳ ήσαν τήν νύκτα τῆς 28 Ιανουαρίου σχεδόν συνεχείς, ή δέ τρίτη τῶν ένταῦθα παρατηρηθεισῶν, ήτις είναι ή τετάρτη και καταστρεπτική τῆς Σαμοθράκης, υπήρξε και ένταῦθα ή κραταιοτάτη.

Είς τὸ Ἄγκιστρον, ένθα παραθερίζουσιν οί κάτοικοι τῆς Σαμοθράκης, ὅσοι έχουσι κτήματα εις τὸ μέρος τοῦτο, ήσθάνθησαν τρεῖς δονήσεις τήν έσπέραν τῆς 28 Ιανουαρίου, ὧν ή τρίτη ήτο ή καταστρεπτικωτάτη. Η βοή επήλθε συγχρόνως μετά τῆς δονήσεως και ήτο εκτάκτως βιαία, ὡς εάν λαίλαψ διήρχετο δια τῆς άτμοσφαιρας. Αι καλύβαι κατέπεσον και 4 οικίαι τοῦ Ἄγ. Ὀρους κατεστράφησαν, 2 ίπποι έφονεύθησαν και 2 βόες έπληγώθησαν.

Εί και ή διεύθυνσις τῶν δονήσεων έφέρετο κυρίως εκ ΜΜΔ πρὸς ΒΒΑ, ὡς εκ τῶν καταρριφθέντων τοίχων εικάζεται, ένδέχεται οὐχ ήττον να ήτο και αντίστροφος, ὅτε ὁ αντίκτυπος πιθανῶς να έλαβε τήν πρώτην διεύθυνσιν. Ἐπειδὴ δέ ή έντασις τῶν φαινομένων τῶν τε δονήσεων και τῆς βοῆς ήτο επαισθητῶς μείζων επί τῆς βορείου παραλίας, ὁ δέ σεισμός εις τὰς έλληνικὰς Σποράδας και εις Βόλον ήτο σχεδόν ανεπαίσθητος, κρατύνεται ή γνώμη ὅτι τὸ κέντρον αὐτοῦ εκειτόπου μεταξῦ Αἴνου, Ἐλλησπόντου και Σαμοθράκης.

Ἐπιρρωννύεται δέ ή υπόθεσις αὕτη υπό γεγονότος αξιοσημειώτου, δια τὸ ὁποῖον και μόνον ήξιζε να γραφῆ ή διατριβή αὕτη περι τοῦ σεισμοῦ τῆς Σαμοθράκης. Ἦτο δέ τὸ γεγονός τοῦτο κύμα θαλάσσιον σεισμικόν, ακριβῶς κατὰ τήν ὥραν τοῦ σεισμοῦ έμφανισθέν επί τε τῆς βορείου παραλίας τῆς Σαμοθράκης και επί τῆς Θρακικῆς.

Ο άλιεύς Στρατῆς Κοντούλης, έξελθὼν εκ τινος έξοχικῆς οικίας τοῦ Ἄγκίστρου άμα τῆ πρώτῃ σεισμικῇ δονήσει ὠρ. 8.02 (2 ὥραν τουρκιστί, μετά τήν Δύσιν), ήσθάνθη τήν άσθενῆ δευτέρα και τήν σφοδρωτάτην τρίτην μετά τῆς βοῆς εκτὸς τῆς οικίας και επ' αὐτῆς τῆς παραλίας, εις ήν είχε σύρει τήν λέμβον του. Ἄλλὰ δέν ειχεν εισέτι συνέλθει εκ τοῦ τρομου, ὅτε ήκουσεν ὅτι ή πρὶν έναέριος βοή ένετοπίζετο επί τῆς κατὰ τήν στιγμὴν εκείνην ήρεμούσης θαλάσσης, ὡς να επήρχετο κατ' αὐτοῦ κύμα άφρίζον. Πάραυτα δέ άντελήφθη ὅτι εις απόστασιν

τινα ἀπὸ τῆς παραλίας κῦμα ὕψους 1 μέτρου περίπου ἐν εἶδει γραμμῆς ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἀπεράντου ἐπροχώρει πρὸς τὴν ἀκτὴν ἐκ B → M, ἐκυλίσθη πρὸς αὐτὴν χωρὶς νὰ θραυσθῇ καὶ κατέκλυσεν αὐτὴν ἠπίως καὶ ἀθορύβως εἰς ἀπόστασιν 25—30 μέτρων ἀπὸ τῆς συνήθους στάσεως τῶν ὑδάτων καθ' ὅλον τῆς μῆκος τῆς παραλίας. Εἰς ἀπόστασιν 25 μέτρων τὸ ἔδαφος εὐρέθη αἴφνης κεκαλυμμένον ὑπὸ στρώματος ὕδατος βάρους 60 ἑκατοστομέτρων· ἀλλ' ἕως οὐ στραφῶσιν οἱ οὕτω μέχρι τῶν σκελῶν ἐν τῷ ὕδατι εὐρεθέντες καὶ τραπῶσιν εἰς φυγὴν πρὸς τὰ ἐνδότερα τῆς ξηρᾶς, τὰ ὕδατα εἶχον πάλιν ἀποσυρθῇ καὶ μάλιστα μέτρα τινὰ πέραν τῆς συνήθους παραλίας. Μεθ' ὃ ἠρέμως πάλιν κατέλαβον τὴν ἀρχικὴν των θέσιν, εἰς τὰ ἴδια ἐπανελθόντα. Τὸ ὕδωρ μετεκίνησεν ὀλίγον ἐκ τῆς θέσεως αὐτῶν τὰς ἐπὶ τῆς ξηρᾶς εὐρισκομένας ἀλιευτικὰς λέμβους, ἀποσυρόμενον δὲ συμπαρέσυρε καὶ ἅπαντας τοὺς κατὰ σωροὺς ἀποτεθειμένους πρὸς φόρτωσιν ξυλάνθρακας, σαρῶσαν αὐτοὺς ἐκ τῆς ξηρᾶς. Τὴν δ' ἐπιούσαν εἰς μεγάλην ἀπόστασιν ἔπλεον τὰ τεμάχια τοῦ ἄνθρακος ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης.

Ταυτοχρόνως ὁμως, ἦτοι τὴν ὥραν 8 ¹/₄ (2 ¹/₄ τουρκιστί) τῆς 28 Ἰανουαρίου, ἐπῆλθεν ὁμοιον σεισμικὸν κῦμα εἰς τὴν ἀπέναντι τῆς νήσου παραλίαν τοῦ Δεδεαγάτς, καθὰ μαρτυροῦσι πάντες οἱ κάτοικοι αὐτοῦ, ἡμῖν δὲ ἰστόρησεν ὁ ἐκ Σαμοθράκης καφετζῆς Νικόλ. Χρυσόστομος, τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐν Δεδεαγάτς παρατυχῶν. Ἠσθάνθησαν δὲ καὶ ἐκεῖ λίαν ἰσχυρὸν τὸν τρίτον τιναγμὸν καὶ ἤκουσαν τὴν βοὴν μὲ τὴν μόνην διαφορὰν ὅτι ἐκεῖ ἡ δόνησις ἐφάνη ἐπελθοῦσα ἐκ M → B. Ἀλλὰ μετὰ τινὰ λεπτά, τινὲς λέγουσι μετὰ 15 λεπτά, ἐνῶ εἰσέτι ἴσταντο ἔντρομοι ἐπὶ τῆς παραλίας καὶ συνεζήτουν, ἤκουσαν αἴφνης τὴν ἐπιδρομὴν κύματος ὕψους ὡσεὶ 1 μέτρου, ὅπερ ριφθὲν μετὰ πατάγου ἐπὶ τῆς παραλίας, ἐπλημμύρησεν αὐτὴν εἰς ἀπόστασιν 40 μέτρων καὶ εἰσέδυσεν εἰς μάνδρας, ἐν αἷς ἐφυλάττοντο λέμβοι εἰς τὴν ξηρὰν τραβηγμένοι καὶ ἀνέτρεψεν αὐτάς, μεθ' ὃ ἐπέστρεψε πάλιν ὅθεν ἐξεκίνησε. Τὸ κῦμα προφανῶς εἶχε διεύθυνσιν ἐκ M → B καὶ δὲν διήρκεσεν ἡ πλήμμη πλέον τῶν 2 πρώτων λεπτῶν, ἐνῶ ἄμπωτις, δηλαδὴ ἐπιστροφή τῶν ὑδάτων, δὲν παρατηρήθη. Ὁ αὐτὸς παρατηρητῆς ἀρτύων τὴν διήγησίν του προσθέτει ὅτι διεδόθη κατόπιν ὁσμὴ σεσηπότων ῥῶν (ὑδροθείου), ὅπερ ἀπίθανον, ἴσως δὲ νὰ ὠφείλετο τοιαύτη τις ἀσυνήθης ὁσμὴ εἰς τὸν κονιορτὸν τῆς διαβραχείσης καὶ

πλήρους ἀκαθαρσιῶν ἀκτῆς. Ὅπως δὲ ἐπῆλθε τὸ κύμα κατὰ τι βραδύτερον ἐν Δεδεαγάτς ἢ ἐν Ἀγκίστρῳ τῆς Σαμοθράκης καὶ κατ' ἀντίθετον φοράν, ὡς ἐὰν ἔκειτο τὸ ἐπίκεντρον τοῦ σεισμογόνου κέντρου ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης καὶ ἐν τῷ μέσῳ, μετὰ Δεδεαγάτς καὶ Ἀγκίστρου καὶ κατὰ τι ἐγγύτερον πρὸς τὴν Σαμοθράκην ἢ πρὸς τὸ Δεδεαγάτς, ὡς εἰκάζω ἐκ τῆς βραδυτέρας ἐπελεύσεως ἐν Δεδεαγάτς. Ἄλλ' ὅμως ἐγὼ αὐτὸς χαρακτηρίζω ὡς ὅπως ἀδέσποτον καὶ ἀστήρικτον τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, ἐνόσω δὲν ἔχομεν λεπτομερεῖς παρατηρήσεις καὶ ἐξ ἄλλων μερῶν. Τίς οἶδεν ἂν δὲν ἐσχηματίσθη τὸ κύμα ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἢ τῶν νήσων Μυτιλήνης, Ἰμβρου ἢ Λήμνου, ἢ ἂν ἐγένετο αἰσθητὸν τὸ κύμα τοῦτο ἐκ Β ἢ ἐκ Δ προερχόμενον καὶ ἐπὶ τῶν νήσων τούτων;

Ἐν Ἀγκίστρῳ ἐκτὸς τῆς ἀπωλείας τῶν ἀνθράκων τὸ σεισμικὸν κύμα ἀνέτρεψε δύο οἰκίσκους, οὓς δὲν εἶχε καταρρίψει ὁ σεισμός, ἐπήνεγκε δὲ καὶ τὸν φόνον ὑποζυγίων τινῶν, ἅτινα ἐκεῖ ἐφυλάττοντο.

Τὸ φαινόμενον τοῦ σεισμικοῦ θαλασσίου κύματος δὲν εἶναι σπάνιον, ἀλλ' ὅμως λίαν σπανίως παρατηρήθη εἰς τοὺς σεισμούς τῶν χωρῶν τῆς Μεσογείου καὶ δὴ τῶν ἐλληνικῶν θαλασσῶν. Αἱ πλείσται συνδονήσεις τῆς θαλάσσης ἐξαφανίζονται ἀνεπαισθήτως, τάχιστα διαδιδόμεναι καὶ ἐν τῷ εὐκινήτῳ ὕδατι ἐξισούμεναι ἢ ἐξουδετερούμεναι. Εἰς τινὰς ὅμως σεισμούς, καὶ μάλιστα εἰς τοὺς καθέτως ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω ἐνεργοῦντας καὶ βράστας λεγομένους, ὁ συγκλονισμὸς τοῦ βυθοῦ τῆς θαλάσσης διέρχεται δι' ὅλου τοῦ ὄγκου τῶν ὑδάτων μέχρι τῆς ἐπιφανείας καὶ γίνεται ἐκεῖ αἰσθητός, οὐχὶ βεβαίως ὡς ὀρατὴ ἔξαρσις τῆς θαλάσσης ἐν εἴδει οἰδήματος ἢ κύματος, ἀλλ' ἀπλῶς μόνον ὡς κτύπος ἢ δοῦπος ἢ δόνησις, χωρὶς νὰ ἐπέλθῃ καὶ πραγματικὴ κίνησις ἢ μετατόπισις τοῦ ὕδατος. Πλοῖον λ. χ. τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐν τῇ θαλάσσει τυγχάνον θέλει αἰσθανθῆ εἴτε κλονισμὸν ὁμοίωτατον τῷ κλονισμῷ τῶν οἰκιῶν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, εἴτε ἀπλῶς μόνον ἦχον κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον ἰσχυρὸν ὡς ἀπὸ κρούσεως πελέκεως ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων. Πολλὰ περὶ τῶν ἐντεῦθεν ἠχητικῶν φαινομένων ἐγράψαμεν, ὁ ἀείμνηστος vom Rath ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κολωνίας καὶ ἐγὼ ἐν τῇ Γενικῇ Ἐφημερίδι τοῦ Μονάρχου, κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1880, ὅτε παρηκολουθοῦμεν ἐν Χίῳ τὸν μέγαν καταστρεπτικὸν σεισμὸν τῆς

νήσου ταύτης. Εἶναι, ὡς ἐὰν ἐκρούετο ἕξωθεν ἢ ἐν παρακειμένῳ διαμερίσματι τοῦ πλοίου τὸ τοίχωμα διὰ σφύρας ἢ πελέκεως, ἤχος ἀκαριαῖος, ξηρὸς καὶ ἀπότομος, ὅστις πανταχοῦ ἐπὶ τοῦ πλοίου εἶναι ἀκουστὸς ὁμοιομόρφως καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. Εἴτε ἐπὶ τῆς πρύρας εὔρεθῆ τις εἴτε ἐπὶ τῆς πρύμνης εἴτε ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πλοίου, ἀκούει τὸν κτύπον τοῦτον καὶ νομίζει ὅτι ἐπὶ τῆς γειτνιαζούσης παρειᾶς τοῦ πλοίου ἐγένετο. Ἐπὶ τῆς « Ἀμφιτρίτης » τότε τυγχάνων ἢ ἐπὶ τῆς γερμανικῆς « Loreley », πάντοτε ἐξελάμβανον τὸν κτύπον τοῦτον ὡς οἰοῦναι προκαλούμενον ὑπὸ κρούσεως τῶν τοιχωμάτων, μάλιστα δὲ εὐκρινῶς τῶν σιδηρῶν πλευρῶν τοῦ πλοίου, διὰ σιδηρᾶς σφύρας. Ἐνταυτῷ δὲ ἡ θάλασσα ἦτο ἤρεμος καὶ ἐπὶ τῆς ἀκτῆς οὐδεμίαν κίνησιν τοῦ ὕδατος ἐδηλοῦτο, εἴτε τρομώδης εἴτε κυματοειδῆς, ἐνῶ ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ἐγένετο σφοδρὸς συγκλονισμὸς καὶ κατέρρευον αἱ οἰκίαι. Τὴν 11 Ἀπριλίου 1880, περὶ ὥραν 7 μ. μ. ἐγένετο ἐν Χίῳ σεισμὸς ἐκ σειρᾶς κυματοειδῶν δονήσεων πολλῶν ἰσχυροτέρων τῶν τοῦ πρώτου σεισμοῦ τῆς 25 Μαρτίου 1880, τοῦ καταστρέψαντος τὸ νότιον ἡμισυ τῆς νήσου μέχρι τοῦ χωρίου Βροντάδου. Ὁ σεισμὸς οὗτος διέσεισε τὰ ἐρείπια τοῦ πρώτου σεισμοῦ καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν ἐπήνεγκε μὲν καὶ πολλὰς νέας ζημίας, ἦτο δὲ διδακτικώτατος ὑπὸ σεισμολογικὴν ἔποψιν. Κατ' αὐτὸν λοιπὸν ἐμέτρησα 8 ἰσχυρὰς κυματοειδεῖς δονήσεις ἐκ MA καὶ ὑπὸ γωνίαν 45—50⁰ μετὰ τοῦ ὀρίζοντος, ἄρα ἐκ τοῦ σεισμομένου βυθοῦ τῆς θαλάσσης προερχομένης καὶ μετὰ 12 λεπτὰ ἑτέρας τρεῖς ὀπωσοῦν ἰσχυρὰς καὶ πληθὺν ἀσθενῶν καὶ συγκεχυμένων. Τὴν αὐτὴν ὥραν ὁ vom Rath ἤκουσεν εὐκρινῶς 8 κτύπους ἐπὶ τῆς « Loreley » καὶ μετὰ 12 λεπτὰ 3 ἑτέρους, τῶν ἀκολούθων ἀσθενῶν δονήσεων μὴ παραγαγουσῶν εὐκρινεῖς ἤχους, εἴτε διὰ τὴν ἀσθενείαν των εἴτε διότι δὲν ἦσαν ἴσως πραγματικαὶ ἐκ τοῦ βυθοῦ προελθοῦσαι δονήσεις, ἀλλὰ μᾶλλον ἀντίκτυποι τοῦ συγκλονιζομένου ἐδάφους.

Τὸ εἶδος τοῦτο λοιπὸν τῶν ἐν τῇ θαλάσῃ αἰσθητῶν δονήσεων ἀποτελεῖ τοὺς λεγομένους θαλασσίους σεισμοὺς (Seebeben). Τὸ δὲ ἐν Σαμοθράκῃ καὶ Δεδεαγάτς παρατηρηθὲν τὴν 28 Ἰανουαρίου 1893 σεισμικὸν κῦμα δὲν ἦτο θαλασσίου σεισμοῦ ἀποτέλεσμα, ἀλλ' ἦτο ἐν ἐκ τῶν μᾶλλον ἐνδιαφερόντων φαινομένων, ἅτινα ἐνίοτε συνοδεύουσι μεγάλους σεισμούς, ἦτο πραγματικὴ κίνησις τοῦ θαλασσίου ὕδατος. Καθὼς ὅταν δοχεῖον πλήρες ὕδατος κινήσωμεν, λικνίζοντες ἢ μετα-

τρέποντες τὴν θέσιν τῆς ἰσορροπίας, μεταδίδομεν καὶ εἰς τὸ περιεχόμενον ὕδωρ κυματοειδῆ κίνησιν, οὕτω δέον νὰ θεωρῶμεν τὴν θάλασσαν ὡς δοχεῖον, οὗ αἱ παρειαί, τουτέστιν αἱ ἄκται καὶ ὁ βυθός, μετακινούμεναι ἐκ τῆς θέσεως τῆς ἰσορροπίας, μεταδίδουσι κίνησιν εἰς τὸ ὕδωρ· τοιαύτη δὲ πρὸς τὰ ἔμπρὸς καὶ πρὸς τὰ ὀπίσω κινήσεις ἀναγκαίως δηλοῦται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης ὡς κῦμα.

Καὶ ἦτο μὲν τὸ σεισμικὸν κῦμα τῆς Σαμοθράκης μικρὸν καὶ ἀσήμαντον· πόσῳ δὲ γιγαντιαῖα γίνονται ταῦτα ἐνίοτε καὶ ὁποίας καταστροφὰς ἐπιφέρουσιν εἰς τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων, περὶ τούτου ἡ ἱστορία τῶν μεγάλων σεισμῶν φοβερὰς παρέχει παραδόσεις.

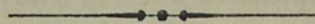
Τῇ 27 Σεπτεμβρίου 1838, κατὰ τοὺς μετὰ τῆς ἐκρήξεως τοῦ ἡφαιστείου Monte nuovo τῶν Ποτεόλων (Pozzuoli) συναφεῖς σεισμούς, ἡ θάλασσα τοῦ κόλπου τῆς Νεαπόλεως τοσοῦτον ὠπισθοχώρησεν, ὥστε ὀλόκληρος ὁ κολπίσκος τῆς Bajae ἐπὶ ὥρας ἔμεινε ξηρός. Ἐν Κατανίᾳ τῆς Σικελίας τῷ 1699, σειμοῦ γενομένου, ἀπεγυμνώθη ὁ βυθός τῆς θαλάσσης ἐπὶ μίαν ὥραν εἰς ἀπόστασιν 3600 μέτρων. — Ἀμέσως σὺν τῇ πρώτῃ καταστρεπτικῇ δονήσει τοῦ μεγάλου σειμοῦ τῆς Λισσαβώνης ἐν ἔτει 1755 ἡ θάλασσα ὑψώθη εἰς κῦμα ἀπειλητικὸν 18—20 μέτρα ὑπεράνω τῆς συνήθους στάσεως αὐτῆς. Ὡς ὑπὸ βιαιοτάτου κλύδωνος τρικυμίας ἐσφενδονίσθησαν τῆδε κἀκεῖσε τὰ πλοῖα καὶ ἀπεσπάρθησαν ἐκ τῶν ἀγκυρῶν αὐτῶν, ὅπως μετὰ τινα λεπτά, πεσοῦσης τῆς θαλάσσης 20 καὶ πλέον μέτρα ὑπὸ τὴν ταπεινοτάτην θέσιν τῆς, εὐρεθῶσι συντετριμμένα ἐπὶ τοῦ ἀπογυμνωθέντος βυθοῦ. Τετράκις ἐπανελήφθη τὸ κῦμα, ἡ δὲ κίνησις αὕτη τῆς θαλάσσης μετεδόθη δι' ὅλου τοῦ Ὠκεανοῦ μέχρι τῆς Ἰρλανδίας, τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῶν Ἀντιλλῶν. — Τὴν 28 Ἰανουαρίου 1724 κατεστράφη ἡ ἐπὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ πόλις Λίμα τῆς νοτίου Ἀμερικῆς ὑπὸ σειμοῦ. Τὴν αὐτὴν δὲ ἐσπέραν κατεκλύσθη ἡ ἐπίνειος τῆς Λίμας πόλις Καλλάο ὑπὸ σεισμικοῦ κύματος ὕψους 25 μέτρων, ὅπερ ἐκ θεμελίων ἀπεσάρωσεν αὐτήν, μῆτε οἰκίαν μῆτε κάτοικον ἐγκαταλείψαν. Ὅσα δὲ πλοῖα τοῦ λιμένος δὲν κατεποντίσθησαν ἀμέσως, ἐλύθησαν ἀπὸ τῶν ἀγκυρῶν καὶ παρεσύρθησαν πρὸς τὴν ξηράν, ἐξοκειλάντα ἐπ' αὐτῆς μίαν ὥραν μακρὰν τῆς παραλίας. — Κατὰ τὸν σεισμὸν τῆς Ἀρίκας ἐν τῇ νοτίῳ Ἀμερικῇ τῆς 13 Αὐγούστου 1868 τὸ σεισμικὸν κῦμα, ὕψους πολλαχῶ 12 μέτρων, διῆλθεν ἀφ' ἐνὸς τὴν μέχρι Newcastle τῆς Ἀγ-

γλίας ἀπόστασιν 7380 ναυτικῶν μιλίων ἐν διαστήματι 16 ὥρ. καὶ 2 λεπτῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν μέχρι Χονολουλού τῶν Σανδβιχίων Νήσων ἀπόστασιν 5520 ναυτικῶν μιλίων ἐν 12 ὥραις καὶ 37 λ. Κατὰ μέσον ὄρον ὑπολογίζεται εἰς 360—380 ναυτικά μίλια καθ' ὥραν ἢ ταχύτης τῆς διαδόσεως τοῦ κύματος τούτου, ὃ ἐστὶν εἰς 13860 μέτρα κατὰ πρωτόλεπτον ἤτοι εἰς 231 μέτρα κατὰ δευτερόλεπτον.

Διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῆς ταχύτητος τοῦ σεισμικοῦ κύματος τῆς Σαμοθράκης ἐλλείπουσιν ἡμῖν ἀκριβεῖς πληροφορίες. Ἄν αἱ ἀνωτέρω σημειωθεῖσαι χρονολογικαὶ σημειώσεις εἶναι ἀκριβεῖς, δὲν εἶναι ἀδύνατον νὰ εὑρεθῇ ἐπὶ τοῦ γεωγραφικοῦ χάρτου ἢ ἀπόστασις τοῦ σεισμικοῦ ἐπικέντρου ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας δι' ἀναδρομῆς ἀπὸ τε τῆς ἀκτῆς τοῦ Δεδεαγάτς πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἄγκίστρου καὶ ἀπὸ τοῦ Ἄγκίστρου πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Δεδεαγάτς.

Ἄναστ. Κ. Χρηστούμανος.

ΠΕΡΙ ΣΤΡΥΧΝΟΥ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ

(*Ἀνεκοινώθη ἐν τῷ Φυσιογνωστικῷ τμήματι τοῦ Συλλόγου*).

Ὁ μέγας σουηδὸς φυσιολόγος Κάρολος Λινναῖος, ὁ τιθεὶς διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς δυαδικῆς ὀνοματολογίας τὰ θεμέλια τῆς νεωτέρας Φυσιολογικῆς Ἱστορίας, συνειθίζεν ἐν τῷ σχηματισμῷ τῶν ὀνομάτων τῶν γενῶν νὰ προτιμᾷ ἰδίως διὰ τὰ φυτὰ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὰς Λατινικὰς ὀνομασίας, τὰς δὲ ἀρχαίας Ἑλληνικὰς νὰ ἀποδίδῃ εἰς γένη ἄλλα. Οὕτω λ. χ. τὸ γένος τῆς Ἰτέας τὸ ὠνόμασε *Salix* καὶ τὴν ἑλληνικὴν ὀνομασίαν Ἰτέα (*Itea*) τὴν ἐφήρμοσεν εἰς γένος φυτῶν τῆς Ἀμερικῆς ὅλως διάφορον καὶ ἀνήκον εἰς ἄλλην τάξιν. Ἐπίσης διὰ τὴν *Κλήθραν* προτίμησε τὸ λατινικὸν *Alnus* καὶ *Clethra* ὠνόμασε γένος φυτῶν ἐπίσης διάφορον καὶ ὡσαύτως τῆς Ἀμερικῆς. Τὴν *Δάφνην* ὠνόμασε *Laurus* καὶ τὴν οὕτως εἰπεῖν ἐπιλαχοῦσαν Ἑλληνικὴν ὀνομασίαν τὴν ἐχρησιμοποίησεν εἰς ἴδρυσιν ἄλλου γένους φυτῶν ἐτέρας τάξεως. Οὕτω λοιπὸν σπανίως ἐφήρμοζε τὰ ἀρχαίας ἑλληνικὰς ὀνομασίας εἰς τὰ οἰκεῖα φυτὰ, ὡς δύναται νὰ ἀποδειχθῇ καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων παραδειγμάτων, τὰ ὅποια περιττὸν εἶνε νὰ ἀπαριθμήσω. Τὸ σύστημα τοῦτο τοῦ Λινναίου φέρει πολλάκις σύγχυσιν καὶ δυσχερείας εἰς τὴν μελέτην τῶν ἑλληνικῶν φυτῶν καὶ εἰς τοὺς συγγραφοντας σήμερον ἑλληνιστὶ φυτολογικά.

Τοιοῦτόν τι συνέβη καὶ διὰ τὸ γένος *Στρυχνος*, καθότι τὸ κατὰ Λινναῖον γένος *Strychnos*, τὸ ἀποδεδεγμένον ἐν τῷ σημερινῷ βοτανικῷ συστήματι, ἀνήκεν εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Λογανειωδῶν (*Loganiaceæ*) καὶ περιλαμβάνει φυτὰ ξυλώδη τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς τροπικῆς Ἀμερικῆς, ὧν τὸ σπουδαιότερον εἶδος εἶνε ὁ *Στρυχνος* τὸ ἐμετικὸν κάρυον (*Strychnos Nux vomica* L.), οὗ οἱ καρποὶ (*Nuces vomicae*) εἶνε λίαν δηλητηριώδεις, παράγοντες τὴν γνωστὴν «Στρυχνίνην», ἐνῶ ὁ *Στρυχνος*, ἢ μᾶλλον τὰ εἶδη *Στρυχνου* τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἀναφέρονται εἰς φυτὰ τῆς Εὐρώπης ὅλως διάφορα καὶ ἀνήκοντα εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *Σολανωδῶν*. Ὁ Θεόφρα-

στος και ὁ Διοσκορίδης διακρίνουσι τέσσαρα εἶδη Στρώχνου, ἧτοι *Στρώχνου τὸν κηπαῖον*, *Στρ. τὸν ἀλικάκαβον*, *Στρ. τὸν ὑπνωτικὸν* και *Στρ. τὸν μανικόν*. Ὁ τελευταῖος οὗτος ἀναφέρεται κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς τὸ Στραμόνιον (*Datura Stramonium L.*), ὁ δὲ ὑπνωτικὸς εἰς τὸ Σολάνον τὸ γλυκύπικρον (*Solanum Dulcamara L.*), τὸ Ἀλικάκαβον εἰς εἶδος Φυσαλίδος (*Physalis Alkekengi L.*), τέλος δὲ ὁ Στρώχνος ὁ κηπαῖος εἰς τὸ Σόλανον τὸ μέλαν (*Solanum nigrum L.*). Περὶ τοῦ τελευταίου τούτου και μόνου θέλω σᾶς ἀπασχολήσει ἐπ' ὀλίγον.

Τὸ φυτὸν τοῦτο εἶνε ἐπέτειον και φύεται καθ' ἅπασαν τὴν μέσην και μεσημβρινὴν Εὐρώπην. Εἶνε δὲ κοινὸν και ἀλλαχοῦ και σχεδὸν παγκόσμιον. Κοινότατον ἐν Ἑλλάδι και ἐν τῇ Ἀνατολῇ φύεται ἰδίως ἐν ἐργασίμοις τόποις· ὀνομάζεται δὲ κοινῶς παρ' ἡμῖν, ἐν τῇ Ἀττικῇ και ἀλλαχοῦ *Μαυρόχορτον*, ἐν Κύθῳ *Ἀργιοντοματιά*, ἐν Ἀμοργῷ *Κορυφαί*, ἐν δὲ τῇ Κρήτῃ διατηρεῖται κατὰ τι ἡλλοιωμένον τὸ ἀρχαῖον ὄνομα του ἐν τῇ ἐκεῖ κοινῇ ὀνομασίᾳ *Στύφνος* ἢ *Στύγνος*. Λαχανεύεται ὑπὸ τοῦ λαοῦ τὸ φυτὸν τοῦτο και τρώγεται ἐφθὸν μετὰ ἐλαίου και χυμοῦ λεμονίου· φέρεται δὲ και ἐν τῇ ἀγορᾷ τῶν Ἀθηνῶν ὅπου πωλεῖται ὡς τὰ ἄλλα «ἄγρια λάχανα», ράδιαια, βρουῖβες, σκολήθρια κ. τ. τ. Ἀλλὰ και παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἦτο ἐν χρήσει ὡς ἐδώδιμον, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ Θεοφράστου, ὅστις ἐν τῇ περὶ φυτῶν ἱστορίᾳ βιβλ. VII κεφ. 15, γράφει περὶ Στρώχνου· «ὁ μὲν γὰρ ἐδώδιμος και ὥσπερ ἡμερον», και ἐκ τοῦ Διοσκορίδου ὅστις ἐν τῷ περὶ Ὑγῆς ἱατρικῆς Βιβλίῳ Δ' ἀφιερῶι τὸ κεφάλ. σα' (71^{ον}) εἰς τὴν περιγραφὴν αὐτοῦ, ὅπου λέγει·

«*Στρώχνος κηπαῖος*. Στρώχνος ἐδώδιμος ἔστι θαμνίσκος, οὐ μέγας, μασχάλας ἔχων πολλάς, φύλλα μέλανα, ὠκίμου μείζονα και πλατύτερα, καρπὸν περιφερῆ, χλωρὸν· μέλας δὲ ἢ κίρρος γίνεται μετὰ τὸ πεπανθῆναι· ἀβλαβῆς δὲ ἢ βοτάνη πρὸς γεῦσιν. Δύναμιν δὲ ἔχει ψυχικὴν· ὅθεν τὰ φύλλα καταπλασσόμενα ἀρμόζει πρὸς ἐρυσιπέλατα και ἔρπητας μετὰ παιπάλης ἀλφίτου· καθ' ἑαυτὰ δὲ ἐπιτιθέμενα λεία αἰγίλωπα θεραπεύει και κεφαλαλγίαν, και στομάχῳ καυσόμενῳ βοηθεῖ»· και ἄλλα ἀκολουθεῖ και λέγει περὶ ἱαματικῶν δυνάμεων τοῦ χόρτου, οὐδὲν ὅμως μνημονεύει περὶ δηλητηριωδῶν ἰδιοτήτων αὐτοῦ. Καὶ ἐπὶ τοῦ ἀξιοπεριέργου τούτου ἀκριβῶς ἐπικαλοῦμαι σή-

μερον τὴν ὑμετέραν προσοχὴν καὶ ἰδίᾳ τῶν χημικῶν, δηλαδὴ εἰς τοῦτο ὅτι, ἐνῶ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος φυτὸν εἶνε ἐν Ἑλλάδι γνωστὸν ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων ὡς ἐδώδιμον καὶ ἀβλαβέστατον, ἐν τῇ λοιπῇ Εὐρώπῃ θεωρεῖται ὡς ἐπικίνδυνον δηλητήριον καὶ ὡς τοιοῦτον ἀναφέρεται εἰς τὰ βοτανικὰ καὶ δημῶδη περὶ δηλητηρίων φυτῶν συγγράμματα· ἐσχάτως μάλιστα ἔλαβον ἀφορμὴν νὰ ἐπασχοληθῶ περὶ τούτου ἐκ διατριβῆς σταλείσης μοι ὑπὸ τοῦ ἐν Οὐάσιγκτῶνι βοτανικοῦ τμήματος τοῦ Ἰπουργείου τῆς Γεωργίας περὶ δηλητηριωδῶν φυτῶν τῶν Ἠνωμένων πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς (Chesnut, Principal poisonous plants of the United States, Washington, Governement Printing office, 1898), ἐν ἣ (σελ. 52) ἀπεικονίζεται τὸ Σολάνον τὸ μέλαν (*Solanum nigrum* L.) καὶ περιγράφονται αἱ δηλητηριώδεις ιδιότητες αὐτοῦ καὶ ἐν ἐκτάσει τὰ τῆς δι' αὐτοῦ δηλητηριάσεως συμπτώματα πολὺ σοβαρὰ καὶ ἐνίοτε θανατηφόρα εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὰ ζῷα καὶ μὲ παραλυσίαν καὶ σπασμούς παρουσιαζόμενα. Ἀποδίδεται δὲ ἡ δηλητήριος ιδιότης τοῦ φυτοῦ εἰς τὴν *Σολανίνην* τὴν περιεχομένην εἰς ἅπαντα τὰ μέρη αὐτοῦ.

Ἐπειδὴ κατὰ τὰ φυτογνωστικὰ χαρακτηριστικὰ τὸ φυτὸν τοῦτο, ἐννοῶ τὸ Σολάνον τὸ μέλαν, εἶνε πανταχοῦ τὸ αὐτὸ ὅμοιον καὶ ἀπαράλλακτον, γεννᾶται ὡς εἰκὸς ἢ ἀμφιβολία, μήπως τὸ ἐν Ἑλλάδι καὶ τῇ Ἀνατολῇ φυόμενον φυτὸν ἐμπεριέχει πολὺ ὀλιγωτέραν ἢ ἐλαχίστην μόνον ποσότητα Σολανίνης καὶ ὡς ἐκ τούτου καθίσταται καὶ ἀβλαβὲς καὶ μάλιστα ἐδώδιμον, περὶ τοῦ ὁποίου μόνον ἡ ἀκριβὴς χημικὴ ἀνάλυσις δύναται νὰ μᾶς φωτίσῃ· διὸ συνιστῶ τὴν ἀξιοπερίεργον ὑπόθεσιν ταύτην εἰς τοὺς ἀρμοδίους περὶ ὀργανικῆς χημείας ἐνδιαφερομένους ἐπιστήμονας.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 6 Νοεμβρίου 1899.

Δρ. Θ. Δὲ Χελδράϊχ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΛΙΜΝΗΣ ΤΟΥ ΦΕΝΕΟΥ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΗΓΩΝ ΤΟΥ ΛΑΔΩΝΟΣ ΠΟΤΑΜΟΥ

(Μετὰ τεσσάρων φωτοτυπιῶν καὶ χάρτου γεωλογικοῦ
καὶ τοπογραφικοῦ. Πίνακες 6—10).

(Ἀνεγνώσθη ἐν τῷ Συλλόγῳ Παρνασσῶ τῇ 15 Ἰανουαρίῳ 1899).

Κάλλους μὲν γὰρ ἕνεκα οὐδενὸς ποταμῶν
δεύτερος οὔτε τῶν βαρβαρικῶν ἐστὶν οὔτε
Ἕλληνας, μέγεθος δὲ οὐ τοσοῦτος ὡς ἐν αὐτῷ
καὶ νήσους ἀναφαίνεσθαι, καθάπερ ἐν Ἰστρω
τε καὶ Ἡριδανῶ.» Παιυσ. VIII, XXV, 13.

Ἐν τῇ μικρᾷ κοιλάδι, ἣτις ἐξαπλοῦται πρὸς νότον τοῦ χωρίου Λυ-
κουρίας, καὶ μεταξὺ τῶν ἐξ ἀσβεστολίθου τοῦ Ὀλονοῦ (*Olonoskalk*)
ΝΑ ὑπωρειῶν τοῦ ὄρους Δουρδουβάνα καὶ τῶν ἐξ ἀσβεστολίθου τῆς
Τριπόλεως (*Tripolitzakalk*) ΒΔ ὑπωρειῶν τοῦ ὄρους Σαίτᾶ, ὧν
τὰ πετρώματα ἔχουσι διευθυνσιν ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς καὶ κλί-
σιν 30⁰ πρὸς Νότον, εἰσὶν ὀριζοντίως ἐπεστρωμένα ὡς ψαμμιτικά κρο-
καλοπαγῆ καὶ ἀργιλικὰ πετρώματα κατ' ἐναλλαγὴν, τὰ κατὰ δια-
φόρους ἐποχὰς προϊόντα ἀποσαθρώσεως τῶν ἀρχαιοτέρων πετρωμάτων
τῶν περίξ ὄρέων. Τὰ τῆς ἀποσαθρώσεως ταύτης πετρώματα σχημα-
τίζουν τὸν ἐξ 80 μέτρων λόφον Ράχη Πύργου, ἐφ' οὗ ἄλλοτε τὸ
Σεράϊ Ἀρναούτογλου, ὅστις πρὸς βορρᾶν μὲν βαίνει ὀμαλῶς καὶ σχη-
ματίζει ἐν μέρει τὴν κοιλάδα τῆς Λυκουρίας, πρὸς ἀνατολὰς δὲ καὶ
δυσμὰς διακόπτεται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀποτόμως ὑπὸ τῶν χει-
μάρρων Δαυσκία καὶ Μαλαισκιμπη καὶ σχηματίζει μικρὰ τινα σπή-
λαια μεταξὺ τῶν κροκαλοπαγῶν πετρωμάτων ὡς ἐκ τῆς ταχυτέρας
ἀποσαθρώσεως καὶ ἀπομακρύνσεως τῶν ἀργιλικῶν στρωμάτων καὶ τέ-
λος ὁ λόφος οὗτος πρὸς νότον διακόπτεται σχεδὸν κατακορύφως καὶ
ἀποτόμως ἐκ τοῦ κατὰ 80 μέτρα βαθυτέρου τμήματος τῆς κοιλάδος

Λυκουριάς, ὅπερ συνεννοῦται μετ' ὀλίγον μετὰ τῆς ἐκ βορρᾶ κατερχομένης κοιλάδος Μαζείκων τῆς σχηματιζομένης ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Κλειτορος καὶ Ἀροανίου ἐν τῇ θέσει Χοιροσπηλιᾶ καὶ διευθύνεται πρὸς δυσμὰς σχηματίζον τὴν ἰδίως κοιλάδα τοῦ Λάδωνος ποταμοῦ.

Ἐκ τῆς βάσεως τῆς πρὸς νότον ἐστραμμένης ταύτης ἀποκρήμνου πλευρᾶς τοῦ λόφου Ράχη Πύργου καὶ εἰς ὕψος 468 μέτρων ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης κεῖται τὸ **Κεφαλόβρυσον** ἥτοι αἱ πηγαὶ τοῦ Λάδωνος ποταμοῦ (Φωτοτυπίαί πίν. 7 καὶ 8). Τὰ ὕδατα τῆς πηγῆς τοῦ Λάδωνος ποταμοῦ ἀναβλύζουσιν ἐκ τινος χοανοειδοῦς κοιλότητος βάθους 10 περίπου μέτρων καὶ διαμέτρου 20 μέτρων, μετὰ τοσαύτης ὁμῶς ὀρμῆς καὶ ἀφθονίας, ὥστε νὰ σχηματίζωσι μικρὰν τινα βαθεῖαν λίμνην καὶ ἐξ αὐτῆς ἐν τῷ ἅμα ποταμὸν ὀρμητικώτατον πλάτους 18 - 20 μέτρων. Ἐν τῇ ἐν λόγῳ λίμνῃ ὑπάρχουσι μικροὶ τινες βράχοι, ἐν εἶδει μικρῶν νησιδίων, κατάφυτοι καὶ εἰς τὰ ἀβαθέστερα μέρη ταύτης ὑδρόβιά τινα φυτά.

Τὴν νύκτα τῆς 5ης πρὸς τὴν 6ην Αὐγούστου π. ἔ. οἱ περίξ τῆς λίμνης ταύτης ἐνοικοῦντες μυλωθροὶ ἠγέρθησαν περίτρομοι ἐκ τοῦ ὕπνου ἔνεκα ἀλλεπαλλήλων σεισμικῶν δονήσεων κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἰσχυρῶν. Τὴν πρωίαν (6ης Αὐγούστου) τὰ ὕδατα πλέον τοῦ Κεφαλοβρύσου κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν περιοίκων χρῆσιν δὲν ἦσαν εὐγευστα καὶ ἄοσμα, ἀλλὰ τούναντίον κατὰ τὴν πόσιν αὐτῶν προυκάλουν τὴν ἀηδίαν.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῆς 6ης Αὐγούστου ἐξηκολούθουν αἱ σεισμικαὶ δονήσεις ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν καὶ συγχρόνως οἱ ἐν τῷ Κεφαλοβρυσῷ ἀλιεύοντες ἀνεύρισκον εἰς διάφορα μέρη ἰχθύς νεκρούς, εἰς οὓς καὶ ἀπέδωκαν τὸ δυσάρεστον τῆς γεύσεως καὶ τῆς ὀσμῆς τῶν ὑδάτων. Ἀλλὰ τὴν ἐπομένην τὸ δυσάρεστον τοῦτο αἴσθημα δὲν παρουσιάζετο μόνον κατὰ τὴν πόσιν τοῦ ὕδατος, ἀλλ' ἤρχισε νὰ διαδίδηται καὶ ἐν τῷ ἀέρι καὶ μάλιστα ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν πλέον νὰ διαχέηται εἰς μακρὰν ἀπὸ τοῦ Κεφαλοβρύσου ἀπόστασιν.

Τὸ γεγονός τοῦτο διεδόθη καθ' ὅλην τὴν ἐπαρχίαν Καλαβρύτων, ὃ δὲ δήμαρχος Κλειτορίας διὰ τηλεγραφήματός του ἀπὸ 12/24 Σεπτεμβρίου ἥτοι μετὰ ἓνα περίπου μῆνα εἰδοποίησε διὰ τοῦ Νομάρχου Ἀχαιᾶς καὶ Ἡλιδος τὸ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν Ἰπουργεῖον ὅτι «ἐκ πηγῆς ποταμοῦ Λάδωνος Λυκουριάς ἐξέρχεται πρὸ ἡμερῶν ὀσμὴ

» ἀφόρητος προσβάλλουσα υγείαν διερχομένων » καὶ ὅτι « ὕδωρ « μετεβλήθη εἰς θερμόν ».

Τὸ δὲ ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν Σ. Ὑπουργεῖον δι' ἀποφάσεως τοῦ Β. Ἱατροσυνεδρίου, γενομένης ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς 28 Σεπτεμβρίου π. ἔ., ἀνέθετό μοι διὰ τοῦ ἀπὸ 3 Ὀκτωβρίου π. ἔ. ἐγγράφου αὐτοῦ ὅπως μεταβῶ ἐπὶ τόπου καὶ ἐξακριβώσω τὴν αἰτίαν τοῦ φαινομένου τῶν πηγῶν τοῦ Λάδωνος ποταμοῦ.

Ἐπόμενος τῇ ἐντολῇ ταύτῃ μετέβην ἐπὶ τόπου καὶ ἐξετάσας ἐπιμελῶς τὰ τοῦ φαινομένου τῶν πηγῶν τοῦ Λάδωνος ποταμοῦ εὗρον :

Α^{ον} ὅτι ἡ μὲν θερμοκρασία τῶν ὑδάτων ἦτο 15⁰ Κελσίου, ἐν ᾧ ἡ τῆς ἀτμοσφαιρας κατὰ τὰς διαφόρους ὥρας τῆς ἡμέρας ἐκυμαίνετο μεταξὺ 18⁰ καὶ 25⁰ Κελσίου.

Β^{ον} ὅτι τόσον ἐπὶ τοῦ πυθμένος τῶν ἀβαθῶν μερῶν τῆς λίμνης ὅσον καὶ ἐπὶ τῶν ἐν τῷ ὕδατι φυτῶν καὶ διαφόρων ἄλλων ἀντικειμένων ἐπεκάθητο λεπτὸν καὶ λευκὸν στρώμα ἐκ θείου.

Γ^{ον} ὅτι μικροὶ τινες ἰχθύες ἔκειντο νεκροὶ παρὰ τὰς ὄχθας τῆς λίμνης.

Δ^{ον} ὅτι οὐδεὶς ἰχθύς, ἐκ τῶν ἄλλοτε ἐν μεγίστῃ ἀφθονίᾳ ζώντων ἐν τε τῇ λίμνῃ καὶ τῷ ποταμῷ, ἦτο ὀρατός.

Ε^{ον} ὅτι ἡ ἀντίδρασις τῶν ὑδάτων ἐπὶ χάρτου ἐρυθροῦ τε καὶ κυανοῦ διὰ βάμματος ἡλιοτροπίου ἦτο οὐδετέρα.

Σ^{ον} ὅτι τὰ ὕδατα ἦσαν ἀηδῆ τὴν γεῦσιν καὶ δύσποτα.

Ζ^{ον} ὅτι ἡ ὀσμὴ αὐτῶν ἦτο ὡς ἡ ἀπὸ φῶν σεσηπότων.

Η^{ον} ὅτι τὸ χρῶμα αὐτῶν ἐν αὐτῇ τῇ λίμνῃ ἦτο ἐλαφρῶς θολερὸν, ἐν φιάλῃ ὁμως οὐδόλως παρουσιάζετο τὸ τοιοῦτον, οὔτε μετὰ χρόνον ἀπετίθετο ἴζημά τι.

Θ^{ον} ὅτι ἀπὸ ἀποστάσεως εἰς ἀπόστασιν καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἦ ἦττον μακρὰ χρονικὰ διαστήματα ἀνέθρωσκον ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς λίμνης μικραὶ φουσαλλίδες ὑδροθείου, αἵτινες προσέδιδον ἐλαφρὰν εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν ὀσμὴν.

Ι^{ον} ὅτι εὐθύς ὡς τὰ ὕδατα τῆς λίμνης ἐκ τῶν πρὸς νότον ἐκβολῶν αὐτῆς κατέπιπτον μεθ' ὀρμῆς ἐξ ὕψους ἐνὸς περίπου μέτρου (Φωτοτυπία πίν. 8) καὶ ἐσχημάτιζον τὸν Λάδωνα ποταμόν, ἀνέδιδον βαρεῖαν καὶ ἀπὸ μεγάλης ἀποστάσεως, ἀναλόγως τῆς διευθύνσεως καὶ ἐντάσεως τοῦ ἀνέμου, αἰσθητὴν ὀσμὴν ὑδροθείου. Τοῦτ' αὐτὸ παρου-

σιάζετο καὶ διὰ παρατεταμένης ἀναταράξεως ὕδατος τῆς λίμνης ἐντὸς φιάλης καλῶς πεπωματισμένης καὶ κατὰ τὰ $\frac{2}{3}$ πεπληρωμένης.

Ἔτι μᾶλλον καταφανέστερον παρουσιάζετο τοῦτο 200 μέτρα νοτιώτερον τῆς λίμνης ὡς ἐκ τῆς πτώσεως τοῦ ὕδατος πρὸς κίνησιν τῶν ἐκεῖ ὑδρομύλων.

ΙΑ^{ον} ὅτι τὰ ζῶα τῶν περιοίκων δὲν ἔπινον ἐκ τοῦ ὕδατος κατὰ τὴν μαρτυρίαν αὐτῶν ἀφ' ὅτου παρουσιάσθη τὸ φαινόμενον τοῦτο. Πλὴν τοῦτο δὲν ἔχεται ἀληθείας, ὡς ὁ ἴδιος ἀντελήφθη καὶ ὡς ἐκ τῆς φωτοτυπίας ἀριθ. 8 ἐμφαίνεται.

ΙΒ^{ον} ὅτι ἡ ἐκ τοῦ ὑδροθείου αὕτη ὁσμὴ ἀναδίδεται ἐκ τοῦ ποταμοῦ κατὰ τὴν περαιτέρω αὐτοῦ πορείαν μέχρι τῶν ὑπωρειῶν τοῦ ὄρους Ἁγίου Κωνσταντίνου ἥτοι εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν πηγῶν πλέον τῶν 5 ὥρων.

ΙΓ^{ον} ὅτι οὐδεμία γεωτεκτονικὴ μεταβολὴ ἐπῆλθεν οὔτε εἰς τὰ ἀρχαιότερα τῶν πετρωμάτων ἥτοι τοὺς ἀσβεστολίθους τῆς Τριπόλεως καὶ τοῦ Ὀλονοῦ (Tripolitzakalk καὶ Olonoskalk), οὔτε εἰς τὰ νεώτερα, ἥτοι τὰ κροκαλοπαγῆ, ψαμμιτικὰ καὶ ἀργιλικὰ προϊόντα τῆς ἀποσαθρώσεως τῶν προηγουμένων ἀρχαιότερων πετρωμάτων. Καὶ τέλος

ΙΔ^{ον} ὅτι κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Κωνσταντίνου Ζέγγελη γενομένην ἀνάλυσιν ἐν λίτρον ὕδατος τῶν πηγῶν τοῦ Λάδωνος ποταμοῦ περιέχει ἐν συνόλῳ ὑδροθειον γραμ. 0,129 ἥτοι 83,68 κυβικὰ ἑκατοστόμετρα.

Καὶ ταῦτα μὲν εἶνε τὰ τοῦ φαινομένου διὰ τῶν ἐπὶ τόπου παρατηρήσεων ἡμῶν, ἥδη δὲ ἄς ἐξετάσωμεν τὸ μὲν τὴν αἰτίαν τῆς ὑπάρξεως τῶν πηγῶν τοῦ Λάδωνος ποταμοῦ, τὸ δὲ τὴν αἰτίαν τοῦ φαινομένου τοῦ ὑδροθείου.

Εἶνε φανερόν ὅτι ἐν τῇ λεβητοειδεῖ ἐγκατακρημνίσει τῇ σχηματισθείσῃ διὰ συστήματος τεκτονικῶν ρηγμάτων προγενεστέρων γεωλογικῶν ἐποχῶν μεταξὺ τῶν ὄρεοσειρῶν τῶν Ἀροανίων (Χελμοῦ) πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ, τῆς Κυλλήνης (Ζίρια) πρὸς τὰ βορειανατολικά καὶ τοῦ Σαϊτᾶ πρὸς νότον κεῖται ἡ λίμνη τοῦ Φενεοῦ εἰς ὕψος 668 μέτρων ἥτοι 200 μέτρα ὑψηλότερον τῶν πηγῶν τοῦ Λάδωνος ποταμοῦ. Ἐπίσης εἶνε φανερόν ὅτι, ἐν ᾧ πανταχόθεν ἐκ τῶν πέριξ καὶ πρόσθεν περιγραφεισῶν ὄρεοσειρῶν εἰσρέουσιν ἄφθονα ὕδατα ἐν τῇ λίμνῃ τοῦ

Φενεοῦ, οὐδεμία τούναντίον φανερά δι' ὑπεργείου ποταμοῦ ἐκροή παρατηρεῖται, ἕνεκα τοῦ βάθους, εἰς ὃ εὐρίσκεται ἢ ἐλευθέρα ἐπιφάνεια τῶν ὑδάτων αὐτῆς ἐν σχέσει πρὸς τὰ πανταχόθεν περικλείοντα αὐτὴν ὑψηλὰ ὄρη. Γενᾶται λοιπὸν ἐξ ἀνάγκης τὸ ζήτημα πόθεν ἐκρέουσι τὰ ὕδατα αὐτῆς, διότι διὰ μόνης τῆς ἐξατμίσεως εἶνε ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ ἐπέρχηται ἰσορροπία. Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ ὑπάρχη ὑπόγειος τοιαύτη ἐκροή, διότι ἄλλως ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος ἔπρεπε νὰ εἴχομεν ὕψωσιν τῆς ἐλευθέρας ἐπιφανείας τῶν ὑδάτων τῆς λίμνης, ἐν ᾧ, ὡς γνωστὸν, τὸ τοιοῦτον δὲν λαμβάνει χώραν.

Ἡδὴ ὑπολείπεται πρὸς ποῖον μέρος τῆς λίμνης πρέπει ν' ἀναζητήσωμεν τὴν τοιαύτην ὑπόγειον διέξοδον τῶν ὑδάτων. Ἡ λύσις καὶ τούτου δὲν εἶνε δύσκολος, ἀρκεῖ νὰ λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν τὰς βυθομετρήσεις καὶ τὸ ἐπικλινές ἀπὸ τῶν χωρίων Φονιά, Καλύβια, Μεσανὸ μέχρι τῶν πρὸς νότον ὄχθων τῆς λίμνης ταύτης, ὅποτε ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ εὐρίσκηται ἢ διέξοδος πρὸς νότον καὶ δὴ οὐχὶ πρὸς τὸ χωρίον Γκιόζα, ἀλλὰ παρὰ τὸ κυκλοειδὲς ἀκρωτήριο, ὅπερ κεῖται μεταξὺ τοῦ χωρίου τούτου καὶ τῆς ὁδοῦ τῆς κατερχομένης ἐκ τοῦ χωρίου Λυκουρίας πρὸς τὰ χωρία Καλύβια, Φονιά κλπ.

Ἄλλ' ἂν τοῦτο ἀληθές, τότε πρέπει νὰ γνωρίζωμεν πόθεν ἐδόθη ἢ πρὸς τοῦτο αἰτία. Ἀπλῆ γεωλογικὴ ἐξέτασις τόσον τῶν περὶ τὴν πηγὴν τοῦ Λάδωνος ποταμοῦ πετρωμάτων ὅσον καὶ τῶν τοῦ ὑποδειχθέντος μέρους διὰ τὴν ὑπόγειον ροὴν τοῦ ὕδατος τῆς λίμνης τοῦ Φενεοῦ καθιστᾷ φανερόν ὅτι ταῦτα κεῖνται ἐπὶ τοῦ γεωτεκτονικοῦ μεγάλου ρήγματος, ὅπερ μετετόπισε τὸν ἀσβεστόλιθον τοῦ Ὁλονοῦ εἰς τὸ αὐτὸ ὕψος (niveau) τοῦ ἀσβεστολίθου τῆς Τριπόλεως. Συνεπῶς ἢ ὑπόγειος ροὴ τῶν ὑδάτων τῆς λίμνης συμπίπτει μετὰ τῆς γραμμῆς τῆς μετατοπίσεως καὶ κυρίως εἰπεῖν ὑπὸ ταύτης διενεργεῖται, οὕτως ὥστε οὐ μόνον παρὰ τὸ προμνημονευθὲν ἀκρωτήριο πράγματι εἶνε ἢ θέσις τῆς κατεισδύσεως τῶν ὑδάτων τῆς λίμνης, ἀλλὰ καὶ αἱ πηγαὶ τοῦ Λάδωνος ποταμοῦ, αἵτινες κεῖνται 200 μέτρα χαμηλότερον τῆς λίμνης, σχηματίζονται ἐκ τῶν ἐν λόγῳ ὑπογείων ὑδάτων.

Τοῦτο δὲ οὐ μόνον ἐκ τῆς γεωλογικῆς ἀμα καὶ γεωτεκτονικῆς κατασκευῆς καταδηλοῦται, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἀλληλουχίας διαφόρων φαινομένων τῆς τε λίμνης τοῦ Φενεοῦ καὶ τῶν πηγῶν τοῦ Λάδωνος ποταμοῦ.

Ὁ Στράβων μνημονεύει ὅτι « Τάναντία δ' ὁ Λάδων ἔπαθε τοῦ

» ρεύματος ἐπισχεθέντος ποτὲ διὰ τὴν ἔμφραξιν τῶν πηγῶν. Συμπε-
 » σόντα γὰρ τὰ περὶ Φενεὸν βέρεθρα ὑπὸ σεισμῶν — δι' ὧν ἦν ἡ
 » φορὰ — μονὴν ἐποίησε τοῦ ρεύματος μέχρι τῶν κατὰ βάθους φλε-
 » βῶν τῆς πηγῆς. Καὶ οἱ μὲν οὕτω λέγουσιν. Ἐρατοσθένης δὲ φησι
 » περὶ Φενεὸν μὲν τὸν Ἀνίαν καλούμενον ποταμὸν λιμνάζειν τὰ πρὸ
 » τῆς πόλεως καταδύεσθαι δ' εἰς τινὰς ἡθμούς, οὓς καλεῖσθαι βέρε-
 » θρα. Τούτων δ' ἔμφραχθέντων ἔσθ' ὅτε ὑπερχειῖσθαι τὸ ὕδωρ εἰς τὰ
 » περὶ τὰ πάλιν δ' ἀναστομουμένων ἀθρόον ἐκ τῶν πεδίων ἐκπεσὸν εἰς
 » τὸν Λάδωνα καὶ τὸν Ἀλφειὸν ἐμβάλλειν, ὥστε καὶ τῆς Ὀλυμπίας
 » κλυσθῆναι ποτε τὴν περὶ τὸ ἱερόν γῆν τὴν δὲ λίμνην συσταλῆναι.»
 Ὁ δὲ Πλίνιος ἀναφέρει « *Terrae quoque motus profundunt*
 » *sorbentque aquas : sicut circa Pheneum Arcadiae quin-*
 » *quies accidisse constat.* » Ὁ δὲ Πausanias λέγει « Φενεατῶν
 » δὲ τὸ πεδίον κεῖται μὲν ὑπὸ τῆς Καφυαῖς, πλεονάσαντος δὲ ποτε
 » αὐτῷ τοῦ ὕδατος κατακλυσθῆναι φασὶ τὴν ἀρχαίαν Φενεόν, ὥστε
 » καὶ ἐφ' ἡμῶν σημεῖα ἐλείπετο ἐπὶ τῶν ὄρων, ἐς ἃ ἐπαναβῆναι τὸ
 » ὕδωρ λέγουσι. Καφυῶν δὲ στάδια πέντε ἀφέστηκεν ἢ τ' Ὀρυξὶς κα-
 » λουμένη καὶ ἕτερον ὄρος Σκίαθις· ὑφ' ἑκατέρῳ δὲ ἐστὶ τῷ ὄρει βά-
 » ραθρον τὸ ὕδωρ καταδεχόμενον τὸ ἐκ τοῦ πεδίου.»

« Τὰ δὲ βάραθρα οἱ Φενεᾶται ταῦτά φασιν εἶναι χειροποίητα,
 » ποιῆσαι δὲ αὐτὰ Ἡρακλέα τῆνικαῦτα ἐν Φενεῷ παρὰ Λαονόμη τῇ
 » Ἀμφιτρύωνος μητρὶ οἰκοῦντα»· καὶ περαιτέρω « Διὰ μέσου δὲ ὄρου-
 » ξεν Ἡρακλῆς τοῦ Φενεατῶν πεδίου ρεῦμα εἶναι τῷ ποταμῷ τῷ
 » Ὀλβίῳ, ὃν τινὰ Ἀροάνιον Ἀρκάδων καλοῦσιν ἕτεροι καὶ οὐκ Ὀλ-
 » βιον. Μῆκος μὲν τοῦ ὀρύγματος στάδιοι πενήκοντά εἰσι, βάθος δὲ,
 » ὅσον μὴ πεπτωκός ἐστιν αὐτοῦ, καὶ ἐς τριάκοντα καθήκει πόδας.
 » Οὐ μὴν ταύτῃ γε ἔτι κάτεισιν ὁ ποταμός, ἀλλὰ ἐς τὸ ρεῦμα ἀπε-
 » χώρησεν αὐθις τὸ ἀρχαῖον, καταλιπὼν ἔλυτρον τοῦ Ἡρακλέους τὸ
 » ἔργον.» Προσέτι περαιτέρω ἔτι ἀναφέρει « Προελθόντων δὲ σταδίους
 » ὡς πενήκοντα ἐκ Λυκουρίας ἐπὶ τοῦ Λάδωνος ἀφίξει τὰς πηγὰς.
 » Ἦκουσα δὲ ὡς τὸ ὕδωρ τὸ λιμνάζον ἐν τῇ Φενεατικῇ, κατερχό-
 » μενον ἐς τὰ βάραθρα τὰ ἐν τοῖς ὄρεσιν ἄνεισιν ἐνταῦθα καὶ ποιεῖ
 » τῷ Λάδωνι τὰς πηγὰς· τοῦτο μὲν δὴ οὐκ ἔχω σαφῶς εἰπεῖν, εἴτε
 » οὕτως εἴτε ἄλλως ἐστὶν ἔχον, ὁ δὲ Λάδων ποταμῶν τῶν ἐν Ἐλ-
 » λάδι ὕδωρ παρέχεται κάλλιστον.»

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης οὐδὲν νεώτερον γνωρίζομεν, μόλις δὲ κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἐγένετο πάλιν πλήμμυρα, ἣτις λέγεται ὅτι τὸ Μοναστήριον ὑπεράνω τοῦ χωρίου Φονιά κατέστρεψε. Τῷ 1806 ὁ Leake εὔρε τὴν λίμνην τοῦ Φενεοῦ ἀπεζηραμμένην καὶ καλῶς καλλιεργημένην. Τῷ 1821 ἡ λίμνη πάλιν ἤρχισε νὰ πληρῶται ὕδατος, ἔνεκα ἐμφράξεως τῶν καταβοθρῶν, καὶ κατὰ τὸν χρόνον (Νοέμβριον 1829) τῆς κατασκευῆς τοῦ χάρτου τῆς Πελοποννήσου ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς ἀποστολῆς ἡ λίμνη ἐξικνεῖτο μέχρι τῶν Καλυβίων καὶ Φονιά καὶ οὕτω φέρεται ἐπὶ τοῦ χάρτου αὐτῶν. Τῷ 1833 τὰ ὕδατα τῶν πηγῶν τοῦ Λάδωνος ποταμοῦ ἐξώρμησαν αἰφνιδίως προξενήσαντα μεγάλης πλημμύρας ἐπὶ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀλφειοῦ, ἡ δὲ λίμνη ἀπεζηράνθη καὶ πάλιν καὶ ἐκαλύφθη ὑπὸ φυτῶν. Ἐκτοτε εἶνε ἄγνωστον πότε ἤρχισε ν' ἀνασχηματίζηται ἡ λίμνη, κατὰ δὲ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Philippson τὸν Ἰούνιον τοῦ 1888 ἦτο λίαν ἐκτεταμένη, πλὴν κατὰ πολὺ ὑπελείπετο τῆς ἐκτάσεως, ἣν εἶχε κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1829 (ἴδε τοπογραφικὸν χάρτην). Ἐπίσης ἐκ πληροφοριῶν ἀναφέρει ὁ Philippson ὅτι τὸν Ἰούνιον τοῦ 1880 ἔνεκα σεισμοῦ τὰ ὕδατα τῶν πηγῶν τοῦ Λάδωνος ἐστείρευσαν ἐπὶ μίαν ὥραν καὶ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἠδύνατό τις νὰ βλέπῃ βαθέως ἐντὸς τῆς σύριγγος. Μόλις δὲ μετὰ 8 ἡμέρας ἐπανῆλθον τὰ ὕδατα εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν ποσότητα. Τὸ ἀναγραφόμενον δὲ ὑπὸ τοῦ Philippson ὡς λεχθὲν εἰς αὐτὸν ὅτι ἡ λίμνη τοῦ Φενεοῦ στερεῖται ἰχθύων δὲν εἶνε ἀληθές, καθ' ὅσον ἐγὼ ὁ ἴδιος ἀντελήφθην τοιοῦτους καὶ μάλιστα τοῦ αὐτοῦ εἶδους, ὅπερ παρουσιάζεται εἰς τε τὰς πηγὰς καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Λάδωνι καὶ περὶ ὧν ὁ Πausanias λέγει: «Εἰσὶ δὲ ἰχθύς ἐν τῷ Ἀροανίῳ καὶ ἄλλοι καὶ οἱ ποικιλίαι καλούμενοι· τούτους λέγουσι τοὺς ποικιλίας φθέγγεσθαι κίχλη τῇ ὄρνιθι· εἰκόσ. Ἐγὼ δὲ ἀγρευθέντας μὲν εἶδον, φθεγγομένων δὲ ἤκουσα οὐδὲν καταμείνας πρὸς τῷ ποταμῷ καὶ ἐς ἡλίου δυσμᾶς, ὅτε δὴ φθέγγεσθαι μάλιστα ἐλέγοντο οἱ ἰχθύς.»

Προσέτι ἐγένετο εἰς ἐμὲ γνωστὸν ὅτι κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1894, ὁπότε ἔλαβε χώραν ὁ καταστρεπτικὸς σεισμός τῆς Λοκρίδος, τὰ ὕδατα καὶ πάλιν τῶν πηγῶν τοῦ Λάδωνος ποταμοῦ ἐστείρευσαν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, παρῆλθον δὲ δύο ἐβδομάδες μέχρις ὅτου ἡ ποσότης αὐτῶν ἐπαρκέσῃ διὰ τὴν λειτουργίαν τῶν ἐκεῖ ὑδρομύλων. Οἱ δὲ παροικοῦντες μυλωθροὶ ἠλίεον τότε ἀφθόνους καὶ μεγάλους ἰχθύς.

Ἐκ πάντων τούτων ἐξάγεται ὅτι πράγματι αἱ πηγαὶ τοῦ Λάδωνος ποταμοῦ τροφοδοτοῦνται ἐκ τῆς λίμνης τοῦ Φενεοῦ καὶ ἀκριβῶς διὰ μέσου τῆς γραμμῆς τῆς μεταπτώσεως, καὶ ὅτι ἕνεκα σεισμῶν ὅτε μὲν τὸ ρῆγμα τοῦτο ἀποφράσσεται, ὁπότε αἱ πηγαὶ τοῦ Λάδωνος ποταμοῦ στεριεῦσιν καὶ ἡ λίμνη τοῦ Φενεοῦ ἀνασχηματίζεται, ὅτε δὲ ὅτι τὸ ρῆγμα διανοίγεται καὶ τὰ ὕδατα τῆς λίμνης κατεισδύουσιν ἐλευθέρως καὶ ἐξέρχονται παρὰ τὸ Κεφαλόβρυσον, ὁπότε ἡ μὲν λίμνη τοῦ Φενεοῦ ἀποξηραίνεται καὶ καλλιεργεῖται, ἡ δὲ Ἡλὶς πλημμυρεῖ.

Μετὰ τὴν παροδικὴν στείρευσιν τῶν ὑδάτων τῆς πηγῆς τοῦ Λάδωνος ποταμοῦ κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1894 καὶ βραδύτερον ἔτι, ταῦτα ἐγένοντο ἀφθονώτερα· προσέτι παρετηρήθη ἕκτοτε ἐπὶ τῆς λίμνης τοῦ Φενεοῦ ὅτι ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος τὰ ὕδατα αὐτῆς κατήρχοντο, ἐκτάσεις δὲ κεκαλυμμένα ὑπὸ τῶν ὑδάτων αὐτῆς ἀπεκαλύπτοντο καὶ ἐκαλλιεργοῦντο ὑπὸ τῶν περιστάσεων καὶ μάλιστα ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους ὁπότε καὶ σεισμοὶ ἔλαβον χώραν ἐν Πελοποννήσῳ. Τοῦτο ἐγένετο καταφανέστερον, καὶ ἐκτάσεις μεγαλείτεροι ἀπεξηραίνοντο, ἐν ᾧ ταυτοχρόνως πρὸς τὰ βορειότερα μέρη τῆς λίμνης αἱ ἀπαρχαὶ προγενεστέρων διωρύγων παρουσιάζοντο καὶ ρεύματα ὑδάτων ὡς ποταμοὶ διηνοίγοντο ἐντὸς τῆς λίμνης.

Τὰ ὑδρόβια πτηνὰ ἀπεσύροντο πρὸς νότον τῆς λίμνης, ἔνθα ἠδύναντο ν' ἀποφεύγωσι τότε τοὺς ἐχθρούς των.

Τὸ τελευταῖον κτύπημα τοῦ φαινομένου τῆς ἀποξηράνσεως τῆς λίμνης ἔδωκεν ὁ σεισμός τῆς 5ης πρὸς τὴν 6ην Αὐγούστου π. ἔ., ὁπότε ἀράτητα πλέον τὰ ὕδατα ἐφέροντο πρὸς νότον καὶ ἀπεκάλυπτον οὐ μόνον πλήρες σύστημα διωρύγων κατὰ μῆκος τῆς λίμνης ἀπὸ τῶν χωρίων Καλύβια, Φονιά κλπ. πρὸς τὰς βορείους ὑπηρείας τοῦ ὄρους Σαῖτᾶ καὶ πλείστων ἐγκαρσίων πρὸς τὰς προηγουμένας ἦτοι ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμᾶς, ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρον τὴν λίμνην μετέβαλον εἰς χέρσον, ἐν ᾧ ταυτοχρόνως ἀπεκάλυπτον καὶ αὐτὰ τὰ στόμια τῶν καταβοθρῶν, δι' ὧν τὰ ὕδατα φέρονται ὑπογείως πρὸς τὸ Κεφαλόβρυσον.

Οὕτως ἡ λίμνη ἀπεξηράνθη καθ' ὅλην αὐτῆς τὴν ἔκτασιν καὶ μόνον πρὸς τὰ νοτιώτερα ἄκρα, ἦτοι πρὸς τὸ χωρίον Γκιόζα καὶ πρὸς τὴν θέσιν Καψάλα Σαῖτᾶ, ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῶν καταβοθρῶν σφύζονται τὰ ὕδατα ἀποτελοῦντα δύο λεκάνας σμικρὰς συγκοινωνούσας πρὸς τὰς

καταβόθρας, ἔνθα καὶ κατεισδύουσι. Κατὰ τὴν ἐκεῖ μετάβασίν μου ἤδυνήθην νὰ παρακολουθήσω τὴν πορείαν ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ἤδη λίμνης ἀπὸ τοῦ χωρίου Φονιά κλπ. μέχρι ἀποστάσεως $2\frac{1}{2}$ μέτρων πρὸ τοῦ νοτιωτέρου ἄκρου τῆς λίμνης ἦτοι πρὸ τῶν καταβοθρῶν, αἵτινες εὐρίσκονται πρὸ τοῦ κυκλοτεροῦς ἀκρωτηρίου.

Ἐὰν βεβαίως αἱ τελευταῖαι βροχαὶ δὲν παρημποδίσαν τὴν ἐκροὴν καὶ τοῦ ὑπολοίπου ὕδατος, ἡ λίμνη ἅπασα θὰ εἶνε ἤδη καθ' ὀλοκληρίαν ἀπεξηραμμένη ἢ τοῦλάχιστον τὰ προαναφερθέντα τμήματα τῆς λίμνης παρὰ τὴν Γκιόζα καὶ Καψάλα Σαϊτᾶ θ' ἀποτελοῦν τέλματα μικρὰ ἐκατέρωθεν τῶν καταβοθρῶν.

Αἱ ἐπὶ τόπου ληφθεῖσαι φωτοτυπίαί (πίν. 9 καὶ 10) παρέχουσι πιστὴν εἰκόνα τόσοσιν τῆς προηγουμένης καταστάσεως τῆς λίμνης διὰ τῶν ἐναπολειφθέντων ἰχνῶν ἐπὶ τῶν ὄχθων ὅσον καὶ τῆς παρουσίας. Οὕτω π. χ. ἡ μὲν φωτοτυπία (πίν. 9) καταδεικνύει ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου τῶν βορείων ὑπωρειῶν τοῦ Σαϊτᾶ εἰς ὕψος 58 μέτρων ἀπὸ τῆς νῦν πεδιάδος τοῦ Φενεοῦ διὰ καταφανοῦς ὀριζοντίας γραμμῆς διαβρώσεως τὸ ὕψος τῶν ὑδάτων τῆς λίμνης εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς μεγίστης αὐτῆς ἐκτάσεως· πρὸς δὲ καὶ τὰ παρὰ τὸ κυκλοτερές ἀκρωτήριο ρεύματα τῶν ὑδάτων, ἅτινα ἐκ τῶν δύο προμνημονευθεισῶν λεκανῶν φέρονται πρὸς τὰς καταβόθρας.

Ἡ δὲ φωτοτυπία (πίν. 10) παρουσιάζει τὰς κατὰ μῆκος καὶ πλάτος διώρυγας, ὀλοκληρον τὴν ἀποξηρανθεῖσαν λίμνην καὶ μάλιστα ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ τμήματος τῶν ὄχθων τῆς διώρυγος καὶ τὰ ἀποτυπωθέντα ἰχνη τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις ἀνεχώρησεν ἐκ τοῦ χωρίου Φονιά καὶ ἔφθασε $2\frac{1}{2}$ μέτρα πρὸ τῆς καταβόθρας, ἐφ' ἧς ἴστανται οἱ δύο ἀγωγιᾶταί μου.

Ἡ ἀποξηρανθεῖσα λίμνη δὲν φέρει οὐδεμίαν σχεδὸν ὑδροβίαν βλάστησιν καθ' ὅλην τὴν ἐκτασίν της, πλὴν μόνον παρὰ τὰς ὄχθας λείψανα νηματοειδῆ φυτοῦ τινος κατενεχθέντος ἐκ τῶν περίξ ὀρέων ὑπὸ τῶν ὑδάτων καὶ τὸ ὁποῖον τὸ πρῶτον ἐπέπλεε τῶν ὑδάτων τῆς λίμνης, ἡδὴ δέ, ὅτε αὕτη ἀπεξηράνθη, ἀπέμεινε παρὰ τὰς ὄχθας.

Ἐπίσης οὐδεμία χερσαία βλάστησις φέρεται ἐπ' αὐτῆς, ἐκτὸς ἐκείνης ἣν, ὡς προεῖπον, ἐκαλλιέργησαν μετὰ τὸ 1894 ἐπὶ τῶν ἔκτοτε ἀποκαλυφθεισῶν ἐκτάσεων περὶ τὰς ὄχθας οἱ περίοικοι.

Ζωϊκὸς κόσμος ἐκτὸς τῶν κελυφῶν κερκίνων τινῶν, ἰχθύων νεωστὶ

ἀποθανόντων καὶ μεγίστου ἀριθμοῦ γλωσσοφόρων μονοθύρων ὀστράκων τῆς *Bythinia hellenica* Kob., *Valvata depressa* Pfoiff. καὶ *Limnaea auricularia* var. *sinuosa* West. οὐδὲν ἕτερον παρουσιάζεται.

Ἐκεῖνο ὅμως, ὅπερ ἰδιαιτέρως ἐπισύρει τὴν προσοχὴν τοῦ ἐπισκέπτου, εἶνε τὸ παχὺ τοῦ ἐδάφους καὶ ἡ καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις σχάσεις τοῦ ἀποξηρανθέντος βυθοῦ τῆς λίμνης μέχρι βάθους πολλάκις ἡμίσεος μέτρου. Τὰ παρὰ τὰς ὄχθας ἰδίως ἀποτεθέντα ἰλυοπαγῆ πετρώματα ἀποτελοῦνται σχεδὸν εἰπεῖν κατὰ τὸ ἐν τρίτον ἐκ τῶν λειψάνων τῆς *Bythinia*, *Valvata* καὶ *Limnaea*.

Πρὸς δὲ ἐπ' αὐτῶν ἀναπαύονται σωρεῖαι μεγάλαι ἐκ νεωστὶ ἀποθανόντων ὀστράκων (*récente*) τῶν προμνημονευθέντων γλωσσοφόρων κογχυλίων.

Ἐκτὸς ὀλίγων κροκαλῶν, τὰς ὁποίας συνταντᾶ τις μόνον παρὰ τὰς ὄχθας κάτωθεν ἀποτόμων κλιτύων, πανταχοῦ τῆς ἐκτάσεως τῆς ἀποξηρανθείσης λίμνης ἀπετέθησαν μόνον ἀργιλικὰ πετρώματα, ἐντὸς τῶν ὁποίων εὐρίσκει τις καὶ τεμάχια ξύλων καὶ κώνους πίτυος, ἐκ τῶν πέριξ δασῶν κατενεχθέντα ὑπὸ τῶν ὑδάτων, καὶ ἐν μέρει ἀποσαθρωθέντα καὶ ἀπανθρακωθέντα διὰ τοῦ μακροχρονίου ἀποκλεισμοῦ καὶ διὰ τῆς διαρκοῦς ἐπηρείας τῶν ὑδάτων τῆς λίμνης.

Αἱ ἐν τῇ λίμνῃ ταύτῃ ἄλλοτε πανταχόθεν ζῶσαι ἄγριαι νῆσσαι, ἔνεκα τῆς ἐξαφανίσεως τῶν ὑδάτων καὶ τοῦ περιορισμοῦ αὐτῶν μόνον εἰς δύο μικρὰς λεκάνας, περιωρίσθησαν καὶ αὐταὶ ἐντὸς αὐτῶν καὶ ἤδη εἶνε ἐξαισίον θέαμα νὰ βλέπη τις αὐτὰς αὐτόχρημα νὰ ἐπικαλύπτωσι μέγα μέρος τῶν ἐναπολειφθέντων ὑδάτων, πρὸς δὲ καὶ τὸ ὠραῖον τῆς ἀλυσσοειδοῦς αὐτῶν πτήσεως, ὁσάκις ἐκ τῆς μιᾶς λεκάνης δι' οἰανδήποτε αἰτίαν καταφεύγουσιν εἰς τὴν ἑτέραν.

Ἡ διαύγεια ὡς καὶ τὸ κυανοῦν τοῦ χρώματος τῶν ὑδάτων τῆς λίμνης δὲν εἶνε πλέον, ὅπως ὁ Philippson κατὰ τὴν ἐπίσκεψίν του ἐν ἔτει 1889 ἐν τῷ περὶ Πελοποννήσου συγγράμματί του ἀναφέρει, ἀλλ' ἐγένοντο ταῦτα ὀλίγον θολερὰ ὡς ἐκ τῆς ἐν σμικρᾷ ποσότητι αἰωρουμένης ἰλύος καὶ μάλιστα περὶ τὰς δύο καταβόθρας, καὶ ἀπώλεσαν καθ' ὅλοκληρίαν τὸ κυανοῦν αὐτῶν χρωμα, ἅτε καὶ τοῦ βάθους αὐτῶν περιορισθέντος μόλις μέχρι 2 μέτρων ἀπὸ τῶν 30 μέτρων. Ἐντούτοις καθ' ὅλην τὴν ἑκτασιν οὐ μόνον τῆς ἀποξηρανθείσης λί-

μνης, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐναπολειφθείσης τὰ ὕδατα εἶνε ἐντελῶς ἄγευστα καὶ ἄοσμα, συνεπῶς μὴ προδίδοντα τὴν σῆψιν ὀργανικῶν λειψάνων, ἀφ' οὗ ἄλλως ἐκτὸς τῶν παρὰ τὰς ὄχθας τριχοειδῶν φυτικῶν λειψάνων καὶ μικρῶν κογχυλίων οὐδὲν ἕτερον ὀργανικὸν ὄν ἐνέκλειεν αὕτη.

Ἐκ τῶν προλεχθέντων καθίσταται δῆλον, ὅτι διὰ τῆς διευρύνσεως τῆς ὑπογείου σύριγγος ἐφέρθησαν ἅπαντα τὰ ὕδατα τῆς λίμνης τοῦ Φενεοῦ μέχρι τῶν πηγῶν τοῦ Λάδωνος ποταμοῦ καὶ ἐκεῖθεν δι' αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἀλφειοῦ μέχρι τῆς Μεσογείου θαλάσσης, πρὸς δὲ ὅτι ἡ παρουσία τῆς ἐκ τοῦ ὑδροθείου ὀσμῆς τῶν ὑδάτων τῶν πηγῶν τοῦ Λάδωνος ποταμοῦ δὲν ὀφείλεται εἰς οὐδεμίαν αἰτίαν ἐντὸς τῆς λίμνης ἐνοικοῦσαν. Διότι, ἐὰν τοιαύτη τις αἰτία ὑπῆρχε, φυσικῶ τῶ λόγῳ, ἔπρεπε καὶ τὰ ὕδατα τῆς λίμνης τοῦ Φενεοῦ νὰ ἦσαν ἐφωδιασμένα διὰ τῆς δι' ὑδροθείου χαρακτηριστικῆς ὀσμῆς.

Τούτου ἕνεκεν τὴν αἰτίαν τῆς παρουσίας τοῦ ὑδροθείου πρέπει ν' ἀναζητήσωμεν ἐν αὐτῇ τῇ ὑπογείῳ σύριγγι, ἥτις, ὡς προείπομεν, συμπίπτει μετὰ τοῦ μεγάλου τεκτονικοῦ ρήγματος, ὅπερ ἐπέφερε τὴν μετατόπισιν τῶν ἀσβεστολίθων τῆς Τριπόλεως καὶ τοῦ Ὀλονοῦ.

Ἡ γεωλογικὴ ἐξέτασις τῶν πέριξ τοῦ Κεφαλοβρύσου ὀρέων οὐδαμοῦ παρουσιάζει ἡμῖν πετρώματα πυριγενοῦς καταγωγῆς, οὔτε ἀρχαιοτέρων γεωλογικῶν διαπλάσεων, οὔτε νεωτέρων ἢ νεωτάτων, συνεπῶς δὲν δυνάμεθα ν' ἀποδώσωμεν τὴν παρουσίαν τοῦ ὑδροθείου εἰς ἡφαιστειακὴν τινα ἐνέργειαν, ὅπως π. χ. ἐν Θήρᾳ, Μεθάνοις κλπ.

Ἐπίσης καθ' ὅλην τὴν ἐκεῖ ἕκτασιν ἐλλείπουσι καθ' ὀλοκληρίαν ἢ τοῦλάχιστον δὲν παρουσιάζονται μέχρι τῆς ἐπιφανείας θειοῦχοι ἐνώσεις μετὰλλων, ὡς π. χ. σιδηροπυρίτου, εἰς τὴν ἀποσύνθεσιν τῶν ὀπείων ν' ἀποδώσωμεν τὴν παρουσίαν τοῦ ὑδροθείου.

Ἡ καθ' ὀλοκληρίαν ἀπουσία γαιανθρακοφόρων στρωμάτων ἀποκλείει ν' ἀποδώσωμεν τὴν ἔκλυσιν τοῦ ὑδροθείου εἰς ἀνάφλεξιν τῶν ἐν αὐτοῖς ἀνθράκων. Ὅπως δῆλα δὴ ἡ ἔκλυσις ὑδροθείου πλησίον τῆς πόλεως Urumtzi τῶν Δυτικῶν Ἰνδιῶν ἀποδίδεται εἰς τὴν ἀνάφλεξιν ἀνθρακοφόρων στρωμάτων.

Προσέτι, ὅπως αἱ διὰ τῶν Ρώσων νεωστὶ γενόμεναι ἔρευναι ἐν τῇ Μαύρῃ Θαλάσσει κατέδειξαν ὅτι τὸ ὕδωρ αὐτῆς εἰς τὰ βαθύτερα στρώματα ἐνέχει ἀφθονίαν ὑδροθείου καὶ συνεπῶς ὅτι αἱ πηγαί, ὧν ἡ γένεσις προέρχεται ἐκ βαθυτέρων ἢ ἐπιπολαιωτέρων στρωμάτων θα-

λάσσης, ἐνέχουσιν ἀναλόγως ἢ οὐ ὑδροθείον, τοῦτο δὲν δύναται νὰ ληφθῆ διὰ τὰς πηγὰς τοῦ Λάδωνος ποταμοῦ ὑπ' ὄψιν, καθ' ὅσον ἡμεῖς κατεδείξαμεν ἤδη ὅτι τὸ ὕδωρ αὐτῶν προέρχεται ἐκ τῆς λίμνης τοῦ Φενεοῦ, ἐνθα οὐδ' ἔχνος ὑδροθείου παρουσιάζεται.

Ἡ σκέψις ὅτι ἡ αἰτία τῆς παρουσίας τοῦ ὑδροθείου ὀφείλεται εἰς ἐκλυσιν αὐτοῦ ἀπὸ μεγάλα βάθη τοῦ ἡμετέρου πλανήτου, ἐν τῇ περιπτώσει ἡμῶν ἀποκλείεται ἐπίσης, διότι ἐνταῦθα δὲν συνάδει τοῦτο μὲ τὸ χθαμαλὸν τῆς θερμοκρασίας (15° K.) τῶν πηγῶν τοῦ Λάδωνος ποταμοῦ. Καθ' ὅσον εἶνε βεβαιωμένον ὅτι ὅσον βαθύτερον πηγὴ τις ἔχει τὴν ἀρχὴν αὐτῆς, τόσον, δυνάμει τῆς γηγενοῦς θερμότητος, μεγαλητέρα εἶνε ἡ θερμοκρασία αὐτῆς. Ἀλλ' ἡ θερμοκρασία, ἣν ἀκριβῶς ἔχει ἡ πηγὴ τοῦ Λάδωνος ποταμοῦ, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον εἶνε αὐτὴ ἐκείνη ἡ μέση θερμοκρασία τῶν μερῶν ἐκείνων. Εἶνε δὲ γνωστὸν ὅτι ἡ μέση θερμοκρασία τόπου τινὸς συμπίπτει μετὰ τοῦ ὀρίου τῶν θερμομετρικῶν ἀλλοιώσεων, δῆλα δὴ μετὰ τοῦ βάρους ἐκείνου, μέχρι τοῦ ὁποίου ἡ ἡλιακὴ θερμότης ἀπεργάζεται ἀλλοιώσεις θερμομετρικὰς, καὶ τὸ ὁποῖον βάθος διὰ θερμοκρασίαν 15° K. καὶ ἐν τῇ χώρᾳ ἡμῶν δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ εἶνε μεγαλύτερον τῶν 25—30 μέτρων. Ἡ ἀνωτέρω σκέψις ἐπιβεβαιώνει ἐπίσης τὴν προέλευσιν τῶν ὑδάτων τῶν πηγῶν τοῦ Λάδωνος ποταμοῦ ἐξ ἐπιπολαίων στρωμάτων τῆς γῆς τὸ ὁποῖον συμπίπτει μὲ τὴν διαφορὰν τοῦ ὕψους (200 μέτρων) τῆς λίμνης τοῦ Φενεοῦ ἀπὸ τὸ Κεφαλόβρυσον.

Κατόπιν τῶν ἀνω ὄλων ἀποκλεισθεισῶν περιπτώσεων περὶ τῆς ἐξηγήσεως τῆς παρουσίας τοῦ ὑδροθείου ἐν τῇ πηγῇ τοῦ Λάδωνος ποταμοῦ ὑπολείπεται ἡμῖν μόνον ἡ σκέψις ὅτι ἡ ἐπιγευῆς αὕτη παρουσία τοῦ ὑδροθείου προέρχεται μὲν ἐκ βαθυτάτων στρωμάτων τῆς γῆς διὰ μέσου τοῦ μεγάλου τεκτονικοῦ ρήγματος, πλὴν ὅτι ἔνεκα ἐμφράξεων αὐτοῦ, περὶ ὧν πολλαχῶς γνωρίζομεν, δὲν ἐξικνεῖτο μέχρι τῶν πηγῶν. Ἐσχάτως ὁμως ἐπῆλθον, φαίνεται, τοιαῦται διαταράξεις ἐν τῷ ρήγματι, ὡς ἄλλως τε καὶ ἐκ τῶν ἀλλεπαλλήλων σεισμῶν ὑποδηλοῦται, ὥστε ἐπέτρεψαν τὴν διεξοδὸν τοῦ ὑδροθείου διὰ μέσου τοῦ ὕδατος. Ἐνεκα δὲ τῆς κολοσσιαίας ποσότητος τοῦ ὕδατος τῶν πηγῶν τοῦ Λάδωνος ποταμοῦ, ἡ ὑψηλὴ πιθανὸν θερμοκρασία τοῦ ὑδροθείου δὲν ἦτο ἀνάλογος, ὥστε νὰ ὑψώσῃ κατὰ πολὺ καὶ τὴν θερμοκρασίαν τῶν ὑδάτων. Πλὴν τούτου οὐδεὶς βεβαιοῖ ἡμᾶς ὁποῖα ὑπῆρ-

ξεν ἢ θερμοκρασία αὐτῶν πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ ὑδροθείου, μὲν ὅτι ἐν σελ. 127 τοῦ συγγράμματός του περὶ Πελοποννήσου ὁ Philippson ἀναφέρει ὅτι τὸ ὕδωρ τοῦ Κεφαλοβρύσου εἶνε χλιαρὸν (Lauwarm). Πρὸς ἐπίρρωσιν τῆς ἄνω ἐξηγήσεως ἡμῶν συντελεῖ καὶ ὁ ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι χαρακτηρισμὸς τοῦ ὕδατος ὑπὸ τοῦ Philippson ὡς ἀηδοῦς τὴν γεῦσιν (Fader Geschmack), κατ' ἐμὲ ἐξ ἱχνῶν πιθανῶς ὑδροθείου, ὅπερ ὑποδεικνύει τὴν διοχέτευσιν τοῦ ὑδροθείου καὶ πρὸ τῆς ζωηρᾶς παρουσίας τοῦ φαινομένου. Δυστυχῶς δὲ οὔτε ἐν τοῖς συγγράμμασι τῶν ἀρχαίων ἀναφέρεται παρόμοιον φαινόμενον κατὰ τὰς παροδικὰς διαλείψεις τῆς λίμνης τοῦ Φενεοῦ, οὔτε ἐν τοῖς τῶν νεωτέρων, ὅποτε ἡ ἐξήγησις ἡμῶν θὰ ἦτο ἐκτὸς πάσης συζητήσεως.

Δὲν εἶνε δὲ οὐδόλως ἀπίθανον κατόπιν τῶν ἀλλεπαλλήλων καταστρεπτικῶν σεισμικῶν δονήσεων τῶν μαστιζουσῶν σήμερον τὴν Μεσσηνίαν, καὶ ὧν ἡ αἰτία βεβαίως θὰ ὀφείληται εἰς τὸ ἐκ ΒΔ πρὸς τὰ ΝΑ σύστημα παραλλήλων τεκτονικῶν ρηγμάτων, τὸ ὁποῖον ἐπέφερε τὴν μεγάλην ἐγκατακρήμνισιν τοῦ νῦν Ἴονίου πελάγους, ἧς λείψανον ἡ Ἐπτάνησος, ὅτι καὶ τὸ μέγα τεκτονικὸν ρήγμα τῆς λίμνης τοῦ Φενεοῦ ἔπαθε ποιὰν τινα διατάραξιν καὶ ἐπῆλθον τούτου ἕνεκεν μεταβολαὶ ριζικαὶ ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τοῦ φαινομένου τῆς τε λίμνης τοῦ Φενεοῦ ὡς καὶ τῶν πηγῶν τοῦ Λάδωνος ποταμοῦ.

Νομίζω λοιπὸν ὅτι ἐπιβάλλεται τῇ Σ. Κυβερνήσει ἡ ἔγκαιρος ἐπιστημονικὴ σπουδὴ τοιούτων φαινομένων καὶ ἡ συνεχῆς παρακολούθησις αὐτῶν ὑπὸ ἐιδικῶν ἐπιστημόνων, τὸ μὲν διότι δυστυχῶς ἡ ἡμετέρα πατρίς εὐρίσκεται εἰσέτι ἐν γεωλογικῇ ἐξελίξει καὶ συνεπῶς συχνὰ θὰ ὑφίσταται καταστροφάς, ὧν τὸ μέγεθος καὶ τὸν χρόνον βεβαίως δὲν δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν· τὸ δὲ διότι ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἡ ἐπιστήμη εὐρίσκεται ἐν τοῖς σπαργάνοις αὐτῆς καὶ ἔχει ἀνάγκην καὶ τῆς ἐλαχίστης ἐπιστημονικῆς εἰσφορᾶς. Ἡ δὲ πατρίς ἡμῶν, ὅπως ἡ Ἰταλία καὶ Ἰαπωνία, μεγάλως δύναται νὰ συντρέξῃ πρὸς τοῦτο τὴν ἐπιστήμην καὶ συγχρόνως ν' ἀναδείξῃ καὶ παρ' ἡμῖν ἐπιστήμονας. Εἶνε καιρὸς πλέον νὰ σκεφθῶμεν ὅπως ἐξέλθωμεν τῆς παθητικῆς θέσεως ἀπέναντι τῶν ὑπὸ τῶν Εὐρωπαϊκῶν καθημερινῶς προαγομένων γεωλογικῶν ἐπιστημῶν καὶ νὰ ἰδρῦσωμεν εἰδικὸν τμῆμα μετὰ σταθμῶν ἐπὶ διαφορῶν ἐπικαίρων θέσεων τῆς πατρίδος ἡμῶν, ἐφωδιασμένων οὐ μόνον

νον διὰ καταλλήλων ὀργάνων, ἀλλὰ καὶ διευθυνομένων ὑπὸ εἰδικῶν ἀνδρῶν. Δὲν πρέπει δὲ νὰ λησμονῶμεν ὅτι ὁ ἐλεύθερος βίος τῆς ἡμετέρας πατρίδος δὲν εἶνε μικρὸς καὶ ὅτι ἔθνη πολὺ βραδύτερον ἡμῶν ἀποκτήσαντα τὴν ἐλευθερίαν των καλλιεργοῦσι περισσότερον ἡμῶν τὰς ἐπιστήμας ταύτας.

Θεόδωρος Γ. Σκοῦφος.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΛΙΓΝΙΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ¹

Ἡ παραγωγή καυσίμων ὑλῶν, τῆς τροφῆς ταύτης πάσης πραγματικῆς βιομηχανίας, εἶνε λίαν περιορισμένη ἐν Ἑλλάδι, ὅθεν καὶ ἡ βιομηχανία τῆς χώρας εἶνε περιορισμένη.

Ἐπειδὴ ἡ λιθανθρακοφόρος διάπλασις ἐλλείπει τελείως ἐκ τοῦ τόπου, τὸ ζήτημα τῶν λιγνιτῶν, οὔτινες ἀπαντῶσι πολλαχοῦ συνήθως εἰς ἀσημάντους ποσότητας, εἶνε ἐκ τῶν σοβαροτέρων.

Οἱ διάφοροι ἑλληνικοὶ λιγνῖται εὐρίσκονται συνήθως ἐπὶ νεογενῶν πετρωμάτων καὶ δὴ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, μεταξὺ κροκαλοπαγῶν πετρωμάτων καὶ ἀργιλλικῶν σχιστολίθων.

Τὰ ἤδη ἐν ἐνεργείᾳ ὄρυχεῖα λιγνιτῶν ἐν Κύμῃ, Ὠρωπῷ, Ἀλιβερίῳ, κατ' αὐθεντικὰς γνώμας γεωλόγων, ἀνήκουν εἰς τὴν ἄνω μειόκαινον διάπλασιν, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ἐν αὐτοῖς ἀπολιθωμάτων².

Οἱ ἑλληνικοὶ λιγνῖται ἦσαν γνωστοὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους, οὐχ' ἥττον τὸ πρῶτον τῷ 1834 ἤρξατο ἡ ἐκμετάλλευσις αὐτῶν, ὅτε ὁ Β. Ὅθων ἔθεσεν εἰς ἐνέργειαν τὰ ἤδη παρὰ τοῖς Τούρκοις γνωστὰ παχέα λιγνιτιοφόρα στρώματα τῆς Κύμης, ἅτινα καὶ μέχρι σήμερον εἶνε τὰ σημαντικώτερα κοιτάσματα λιγνιτῶν ἐν Ἑλλάδι, ἔχοντα 15000 τόνων ἐτησίαν παραγωγὴν.

Αὐτόθι εὐρίσκονται εἰς ἀπόστασιν 7 χιλιομ. ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἐπὶ μῆκος 6 χιλιομ. δύο κοιτάσματα, ὧν τὸ πρῶτον ἔχει πάχος 1.20 μ. ἕως 1.50 μ. ἐνίοτε μάλιστα 3—5 μέτρα, τὸ δὲ δεύτερον 2 μέτρων πάχος χωριζόμενον διὰ στρώματος ἀργιλλώδους.

Παρατηρητέον ὅτι τὸ γε νῦν μόνον ἐν τῷ ἀνωτέρῳ στρώματι γίνονται ἐργασίαι, καθ' ὅσον τὸ κατώτερον αὐταναφλέγεται μόλις ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἀέρος.

¹ Ἡ μελέτη αὕτη ἀνεκοινώθη ἐν τῷ VIII τμήματι τοῦ III διεθνοῦς συνεδρίου τῆς ἐφηρμοσμένης Χημείας ἐν Βιέννῃ τῇ 17/29 Ἰουλίου 1898.

² Unger. Die fossile Flora von Kumi. Wien 1867.

Οἱ λιγνίται οὗτοι ὡς καὶ τοῦ Ὠρωποῦ, οἵτινες κεῖνται 7 χιλιομ. μακρὰν τῆς θαλάσσης καὶ ὁμοιάζουσι μὲ τοὺς τῆς Κύμης, ἀλλ' εἶνε κατωτέρας πῶς ποιότητος καὶ εὐρίσκονται κατὰ στρώματα 8—9 1/2 μέτρων πάχους¹ εἶνε φαιομέλανες, μετρίως σκληροὶ καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον στεγνοί, ἀποσαθρούμενοι ταχέως, ὅταν καὶ ἐπὶ ἓνα μόνον μῆνα ἐκτεθῶσιν εἰς ἐλεύθερον ἀέρα.

Ἀμφότερα τὰ εἶδη καταναλίσκονται ἐν Ἑλλάδι καὶ πωλοῦνται ἰδίᾳ εἰς τοὺς λιμένας τοῦ Πειραιῶς καὶ τοῦ Λαυρίου, ἐν φυσικῇ καταστάσει ἄνευ οἰασδῆποτε τεχνικῆς προπαρασκευῆς. Ἐφαρμόζονται ἀναμειγμένοι μὲ 50—70 % λιθάνθρακας ὡς καύσιμος ὕλη εἰς τὰς ἀτμομηχανὰς διαφόρων ἐργοστασίων· ἐν Λαυρίῳ εἰδικώτερον τοὺς μεταχειρίζονται πρὸς φρύξιν τοῦ σμιθσονίτου (καλαμίνας).

Ἔνεκα τοῦ λίαν μετρίου τῆς ποιότητος αὐτῶν καὶ τῆς σχετικῶς ὑψηλῆς τιμῆς (16 δραχ. κατὰ τόνον), ἡ ἐκμετάλλευσις αὐτῶν συμφέρει μόνον ἐφ' ὅσον, ἰδίᾳ ὡς ἐκ τῆς νομισματικῆς τοῦ χρυσοῦ διαφορᾶς, ἡ τιμὴ τῶν λιθανθράκων εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἀγορὰς εἶνε ὑψηλή.

Τὸ δὲ τοῦ Ἀλιβερίου λιγνιτωρυχεῖον μόλις τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη ἐτέθη εἰς χρῆσιν· ὁ λιγνίτης Ἀλιβερίου εἶνε φαιοῦ μέχρι φαιομέλανος χρώματος, ἰνώδης καὶ ξυλώδης, εὐρίσκεται κατὰ στρώματα πάχους 1—16 μ., ἅτινα κατὰ διαλείμματα διακόπτονται ὑπὸ λίαν μεγάλων κορμῶν δένδρων ἐκ συμπαγοῦς καὶ ὁμογενοῦς ξύλου.

Τέλος κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐζητήθη ἡ παραχώρησις δύο κοιτασμάτων λιγνιτῶν τοῦ μὲν ἐν τῇ νήσῳ Πόρφῳ, τοῦ δὲ παρὰ τὸ Ἡράκλειον. Ἐν τῷ τελευταίῳ εἰς βάθος 14 μ. ἀνεκαλύφθη κοίτασμα λίαν συμπαγοῦς σκληροῦ, εἰς τὸ εἶδος τοῦ στιλπνοῦ λιγνίτου (Glanzkohle) ἀνήκοντος.

Ἐκτὸς τῶν ἄνω ἐν ἐνεργείᾳ κοιτασμάτων λιγνιτῶν, ἀπαντῶσι καὶ ἕτερα τὸ πλεῖστον ἀσήμαντα κοιτάσματα εἰς πλεῖστα τῆς Ἑλλάδος μέρη. Περιορίζομαι ἀναφέρων ἐν τῇ Στερεᾷ² τοιαῦτα παρὰ τὴν Ἀταλάντην, ἐν τῷ Σπερχειῷ παρὰ τὸ χωρίον Μύλοι καὶ εἰς Βαρυ-

¹ Α. Κορδέλα «Ἡ Ἑλλάς ὑπὸ γεωλογικὴν καὶ ὀρυκτολογικὴν ἔποψιν» 1878 Ἀθῆναι.

² Fiedler «Reise durch Griechenland». Leipzig 1840. Κορδέλλα «Ἡ Ἑλλάς ὑπὸ γεωλογικὴν καὶ ὀρυκτολογικὴν ἔποψιν.»

μπόμπη οὐχί λίαν μακρὰν τῆς Λαμίας, ἐξ ἧς ἐπεδείχθη μοι δείγμα λίαν συμπαγοῦς λιθάνθρακι προσομοίου ἀσφαλτώδους λιγνίτου (Pechkohle) κτλ.

Ἐν Πελοποννήσῳ¹ μνημονεύω μεταξὺ ἄλλων κοιτασμάτων τὸ παρὰ τὰ Καλάβρυτα ἐν Κυλιανῇ (Γορτυνίᾳ) ἐν Γκελίῃ (Κορινθίᾳ), εἰς τὴν λεκάνην τῆς Μεγαλοπόλεως, εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ἄλφειοῦ, παρὰ τὸ χωρίον Χορέμι, ὡς καὶ εἰς ἄλλας τινὰς θέσεις τοῦ αὐτοῦ ποταμοῦ. Περαιτέρω παρὰ τὸ Κάστρο ἐν Κυλλήνῃ, ἔνθα πλησίον ἀναφαίνεται λεπτὸν στρῶμα πετρελαίου ἐπὶ τινος πηγῆς ἐπιπλέον· τέλος ἐν Ὀλυμπίᾳ παρὰ τὸν Λόγκον, ἔνθα εὐρίσκεται στρῶμα 27 ποδῶν πάχους, ὅπερ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1830 ἀνεφλέχθη καὶ ἐξηκολούθησε φλεγόμενον ἐπὶ δύο ἔτη. Καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ, καὶ ἐν ταῖς νήσοις, ὡς ἐν Ζακύνθῳ, ἐν Ἀνάφῃ κτλ. ἀνερεύθησαν σποραδικῶς λιγνίται.

Παραθέτω τρεῖς ἀναλύσεις λιγνιτῶν ἐκ τῶν ἐν ἐνεργείᾳ κοιτασμάτων τῆς Κύμης, Ὠρωποῦ καὶ Ἀλιβερίου, καὶ ἐτέραν τοῦ λιγνίτου Ἡρακλείου· αἱ πρῶται τρεῖς ἐγένοντο ἐπὶ δειγμάτων κανονικῶς λειφθέντων ἐκ τῶν ἐν Πειραιεῖ ἀπ' εὐθείας ἐκείθεν καταφθανόντων φορτίων, ἡ τετάρτη ἐπὶ δείγματος σταλέντος μοι εὐγενῶς παρὰ τινος ἰδιοκτήτου.

Αἱ ἀναλύσεις ἐγένοντο ἐπὶ τεμαχίων ἐν τῷ ἀέρι μόνον ξηρανθέντων· ὁ ἀνθραξ καὶ τὸ ὑδρογόνον προσδιωρίσθησαν διὰ στοιχειώδους ἀναλύσεως· τὸ ἄζωτον κατὰ τὴν μέθοδον τοῦ Kjeldahl, τὸ σύνολον δὲ τοῦ θείου δι' ἀνθρακικοῦ καλίου καὶ κόνεως ἀργύρου· ἡ ὑγρασία προσδιωρίσθη διὰ διώρου θερμάνσεως εἰς 105—110°, ἡ εἰς τέφραν περιεκτικότης διὰ διακαύσεως ἐντὸς χοανωτῆς καμίνου (mouffle).

Ἡ εἰς κῶκ περιεκτικότης προσδιωρίσθη συμφώνως πρὸς τοὺς ὑπὸ τοῦ Muck διαγραφομένους κανόνας, ἡ δὲ θερμότης καύσεως διὰ τοῦ θερμιδομέτρου (calorimètre) τοῦ Fischer.

	Κύμης	Ὠρωποῦ	Ἀλιβερίου	Ἡρακλείου
Ἄνθραξ	44,04 ⁰ / ₀	38,99 ⁰ / ₀	40,24 ⁰ / ₀	57,01 ⁰ / ₀
Ἵδρογόνον	5,17	4,03	3,32	3,91

¹ Philippson. der Pelopones.

	Κύμης	᾽Ωρωποῦ	᾽Αλιβερίου	᾽Ηρακλείου
᾽Αζωτον	1,64	2,51	0,97	0,79
Θεῖον	2,44	1,21	0,64	2,15
Τέφρα	20,09	19,44	7,59	4,74
᾽Υγρασία	14,09	13,72	18,69	13,02
Παραγωγή κῶκ	51,60	50,09	48,70	58,60
Θερμαντικὴ ἰκα- νότης εἰς θερμί- δας (abories)	5,076	4,764	4,994	1,238

Κ. Α. Ζέγγελης.

Η ΧΛΩΡΙΣ ΤΗΣ ΘΗΡΑΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Περὶ τῆς Χλωρίδος τῆς νήσου Θήρας, πλὴν διεσπαρμένων τινῶν σημειώσεων, οὐδὲν ἐδημοσιεύθη ἰκανόν, ὅπως λάβωμεν γενικὴν καὶ συνοπτικὴν ἰδέαν περὶ τῶν φυτῶν τῆς νήσου ταύτης. Ἐν τούτοις ἡ Θήρα κατέστη πολλάκις ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ἀντικείμενον ἐπιμελῶν ἐρευνῶν παρὰ τῶν ἐπισκεπτομένων αὐτὴν βοτανικῶν, καὶ μάλιστα τοσοῦτων, ὥστε δυνάμεθα νὰ διαβεβαιώσωμεν ὅτι ἀκριβῶς ἡ Χλωρίς τῆς Θήρας εἶνε γνωστοτέρα ἢ αἱ τῶν πλείστων νήσων τοῦ Αἰγαίου.

Πρὶν ἢ ἀπαριθμῆσω τὰ φυτὰ τῆς Θήρας, δεόν νὰ ἐκθέσω ἐν συντόμῳ τὰς πηγὰς, ἐξ ὧν ἠρύσθη τὴν πρὸς σύνταξιν τοῦ ἔργου τούτου ὕλην. Κατ' ἀνάγκην περιορίζομαι εἰς τὸν κατάλογον τῶν Ἀγγειοφύτων, καθότι τὰ Κυτταρόφυτα οὐ μόνον τῆς Θήρας, ἀλλὰ καὶ ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος εἰσὶν εἰσέτι ὡς τὰ πολλὰ ἀμελέτητα, ἢ ἄγνωστα.

Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλησι συγγραφεῦσιν οὐδεμία γίνεται μνεῖα περὶ τῶν φυτῶν τῆς Θήρας¹, οὔτε ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτοῖς τοῖς φυτολογικοῖς τοῦ Θεοφράστου καὶ τοῦ Διοσκορίδου. Πρῶτος κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐπεσκέφθη μὲν Ἰουλίῳ τοῦ 1700 τὴν Σαντορίνην ὁ διάσημος *Pitton de Tournefort* καὶ ἐν τῇ ἀνὰ τὴν Ἀνατολὴν περιηγήσει αὐτοῦ² περιγράφει μὲν ἐν συντόμῳ τὴν νῆσον, ἀλλὰ ἐκτὸς ὀλίγων τινῶν περὶ τῶν καλλιεργουμένων φυτῶν παρατηρήσεων

¹ Ἐκ τῶν ἀρχαίων μόνον ὁ Πλίνιος μνημονεύει τὴν Θήραν ὅσον ἀφορᾷ δύο φυτὰ φυόμενα ἐν αὐτῇ (*Nat. hist.* XXI, 31. Βλ. Κρόκον καὶ Κύπειρον ἐν τῷ ἡμετέρῳ καταλόγῳ).

² P. de Tournefort, *Relation d'un voyage au Levant, 1717*, ἐν τῷ Α' τόμῳ.

αὐτοῦ οὐδὲν λέγει περὶ τῆς αὐτοφυοῦς βλαστήσεως, διὰ τὸ ἀκατάλληλον τῆς ὥρας τοῦ ἔτους εἰς βοτανικὰς ἐρεῦνας καὶ διὰ τὴν βραχυτάτην αὐτόθι διαμονήν. Βραδύτερον ὁ *Sibthorp* κατὰ τὰς δύο ἀπὸ 1786—1787 καὶ ἀπὸ 1794—1795 ἀνὰ τὰς ἑλληνικὰς χώρας περιηγήσεις αὐτοῦ ἐπεσκέφθη τὰς νήσους τοῦ Ἀρχιπελάγους καὶ ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτοῦ¹ πολλάκις ποιεῖ μνείαν καὶ τῶν Κυκλάδων ὡς τόπων ἐνδiciaitήματος φυτῶν, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μόνον συλληπτικῶς «in Archipelago» ἢ «in Graeciae insulis», καὶ σπανίως μόνον μνημονεύει τὰ ἴδια τῶν νήσων ὀνόματα, οὐδέποτε τὸ ὄνομα τῆς Θήρας, ὅθεν ἀναφύεται ἀμφιβολία ἂν ὁ ἐπιφανὴς Ἀγγλος φυσιοδίφης ἐπεσκέφθη αὐτήν. — Εἰς ἐμβριθῆ ἐξέτασιν ὑπέβαλε τὴν Χλωρίδα τῆς Θήρας ὁ Γάλλος ναύαρχος καὶ περίβλεπτος φυτολόγος *Dumont d'Urville* φιλοπόνως βοτανολογῶν ἐν Θήρα, Θηρασίᾳ καὶ ταῖς Καμμέναις κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1819. Ἐν τῷ μετέπειτα ὑπ' αὐτοῦ δημοσιευθέντι συγγράμματι² ἐξαριθμοῦνται 24 εἶδη φυτῶν ὡς προϊόντα τῶν ἐν Θήρα καὶ τοῖς παρακειμένοις ἠφαιστείοις νησιδίοις ἐρευνῶν αὐτοῦ. Οὕτως ἐτέθη ὁ πρῶτος θεμέλιος λίθος καταλόγου τῆς θηραϊκῆς Χλωρίδος. — Τὰ μέλη τῆς *Γαλλικῆς ἐπιστημονικῆς ἀποστολῆς*, τῆς ἀποσταλείσης ἐν ἔτει 1829 πρὸς ἐξέτασιν τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν Κυκλάδων ὑπὸ φυσιογραφικὴν ἔποψιν ἀφῆκαν τὴν Χλωρίδα τῆς Θήρας ἀνεξέταστον, καίτοι τὸ βοτανικὸν ἔργον αὐτῶν τιτλοφορεῖται Χλωρίς τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν Κυκλάδων³. — Τὰς περὶ τῶν φυτῶν τῆς Θήρας γνώσεις ἡμῶν ἐπεξέτεινε βραδύτερον ὁ αἰμίμηστος φίλος μου *Ἰωσήφ Sartori*, ὁ τῆς ἑλληνικῆς Χλωρίδος πολλοῦ ἄξιος, ὅστις ἐπανειλημμένως ἐπεσκέφθη τὴν Σαντορίνην, ἰδίως κατὰ Φεβρουάριον καὶ Μάρτιον τοῦ 1845 καὶ κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1849, τελῶν εἰς τὴν συνοδίαν τοῦ περιοδεύοντος Βασιλέως Ὀθωνος ὡς ἀρχιφαρμακοποιὸς αὐτοῦ. Περὶ τὰ 30 εἶνε τὰ ὑπὸ τοῦ *Sartori*

¹ *Sibthorp et Smith, Floræ Graecæ Prodrum voll. II 1806—1813, καὶ Sibthorp, Flora Graeca X voll. fol. 1806—1840.*

² *Enumeratio plantarum, quas in insulis Archipelagi aut littoribus Ponti Euxini, annis 1819 et 1820, collegit atque detexit J. Dumont d'Urville, Paris, 1822.*

³ *Nouvelle Flore du Péloponnèse et des Cyclades par Chaubard et Bory de Saint-Vincent, Paris, 1836.*

ἐν Θήρᾳ συλλεχθέντα εἶδη. — Τὸ ἔαρ τοῦ 1866 ὁ ἀείμνηστος ἀστρονόμος *Ιούλιος Schmidt* καὶ ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου κ. *A. Χρηστομαῦνος* διέτριψαν ἐφ' ἱκανὸν χρόνον ἐν Σαντορίνῃ ὡς ἐταῖροι ἐπιστημονικῆς Ἐπιτροπείας, ἀποσταλείσης παρὰ τῆς Κυβερνήσεως πρὸς ἐπισκόπησιν τῶν τότε ἠφαιστειῶν φαινομένων· σύναμα δὲ συνέλεξαν καὶ φυτὰ, παραδοθέντα ἐμοί, ἵνα προσδιορίσω αὐτά, καὶ οὕτως ἐπηυξήθη ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκ τῆς νήσου γνωστῶν φυτῶν δι' ἐτέρων 40 εἰδῶν. — Ἐν ἔτει 1873 ὁ φίλος μοι *Εὐγένιος Bauw* ἐπεσκέφθη τὰς θηραϊκὰς νήσους καὶ ἐν τοῖς ὑπ' αὐτοῦ δι' ἐμὲ συλλεχθεῖσι φυτοῖς ἦσαν ἕτερα ἔνδεκα τέως ἀπαρατήρητα εἶδη. — Ἐν ἔτει 1880 διέμεινεν ἐν Σαντορίνῃ ὁ ὀνομαστὸς Γάλλος βοτανικὸς *Ἀριστείδης Létourneux* ἀπὸ τῆς 29ης Ἰουνίου μέχρι τῆς 5ης Ἰουλίου ἐπισταμένως ἐξετάσας τὴν Χλωρίδα αὐτῆς καὶ τῶν ἄλλων νησίδων. Μοὶ παρέδωκε καὶ τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἀπεξηραμμένα δείγματα καὶ τὸν κατάλογον τῶν ὑπ' αὐτοῦ παρατηρηθέντων φυτῶν, καὶ οὕτω προσετέθησαν πάλιν 60 εἶδη ἕως τότε ἀδῆλωτα. — Τέλος ἐπεσκέφθη καὶ ἐγὼ ἐν ἔτει 1881 τὴν Θήραν καὶ διατρίψας ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας (ἀπὸ 28ης Ἰουλίου μέχρι τῆς 3ης Αὐγούστου), καὶ διεξερευνήσας αὐτὴν ἐκασταχοῦ κατώρθωσα ὅπως πλουτίσω τὸν κατάλογον τῶν ἐξ αὐτῆς τέως γνωστῶν ἀγγειοφύτων δι' 70 περίπου ἐτέρων εἰδῶν, διαφυγόντων τὴν προσοχὴν τῶν πρὸ ἐμοῦ βοτανικῶν.

Ὅ,τι πρὸς τούτοις γράφει ὁ διαπρεπὴς ἰατρὸς ἅμα καὶ φυσιδίφης *I. Δὲ Κιγάλλας* ἐν τῇ «*Στατιστικῇ*» αὐτοῦ¹ περὶ φυτῶν τῆς Θήρας περιορίζεται εἰς ὀλίγας τινὰς γενικὰς παρατηρήσεις, ἰδίως περὶ τῶν καλλιεργουμένων φυτῶν. Ὁ δὲ *Dr Erhard* ἐν τῷ βοτανικῷ παραρτήματι τοῦ περὶ τῶν ζώων τῶν Κυκλάδων συγγράμματος αὐτοῦ² οὐδὲ τὸ παράπαν μνημονεύει τῆς Θήρας.

Ἐκ τῶν προειρημένων ἐντύπων πηγῶν, καὶ ἐπὶ τῇ βάσει ἀπεξηραμμένων δειγμάτων, περιῆλθον αἱ ὀλίγαι περὶ φυτῶν τινῶν τῆς Θήρας σημειώσεις εἰς τὰ μεγάλα φυτογραφικὰ συγγράμματα, ὅπως ἰδίως

¹ Γενικὴ Στατιστικὴ τῆς νήσου Θήρας ὑπὸ *I. Δὲ Κιγάλλα*. Ἐν Ἐρμούπολει 1850, σελ. 75 «*Φυτὰ*» καὶ σελ. 78 «*Δένδρα καὶ φυτὰ*» ἐν Κεφ. Β' «*Γεωργία*».

² *Dr Erhard*, *Fauna der Cykladen*. Leipzig, 1858 σ. 96 «*Anhang*».

ἀπαντῶσι τοιαῦται ἐν τῷ «Προδρόμῳ» τοῦ De Candolle ¹ καὶ ἐν τῇ «Ἀνατολικῇ Χλωρίδι» τοῦ Boissier ².

Κατὰ τὴν ὑπ' ἐμοῦ χρησιμοποιηθεῖσαν ὡς ἄνω ὕλην, τὸ ὅλον τῶν ἐκ Θήρας καὶ τῶν προσηκόντων ἡφαιστείων νησιδίων μέχρι τοῦδε γνωστῶν ἀγγειοφύτων ἀνέρχεται εἰς 240 εἶδη, ὡς ἐκ τοῦ μεθεπομένου συστηματικοῦ καταλόγου αὐτῶν γίνεται καταφανές.

Παραλείπω ἐνταῦθα τὴν γενικὴν περὶ τῆς νήσου Θήρας βιβλιογραφίαν, καὶ ἰδίως τὴν πλουσιωτάτην περὶ τῆς γεωλογίας καὶ τῶν ἡφαιστείων φαινομένων πραγματευομένην, διότι καταγράφεται αὕτη λεπτομερῶς ἐν τῇ πληρεστάτῃ περὶ Θήρας Μονογραφίᾳ, τῇ ὁσονούπῳ ἐκδοθησομένη ὑπὸ τοῦ ἐν Βερολίνῳ κ. F. Hiller von Gaertringen. Οὗτος ἀπὸ δύο ἐτῶν ἐπεχείρησεν ἐν τῇ νήσῳ δαπάναις αὐτοῦ καὶ σπουδαίας ἀρχαιολογικὰς ἀνασκαφάς. Ἐν τῇ Μονογραφίᾳ λοιπὸν ταύτῃ ἀναδημοσιεύεται γερμανιστὶ καὶ ἡ παροῦσά μου **Χλωρίς**.

---

¹ De Candolle (A. P. et Alph.) Prodromus systematis naturalis regni vegetabilis, Vol. I—XVI, Paris, 1824—1870.

² Boissier, Edm., Flora Orientalis Vol. I—V Genevæ et Basil. 1867—1881, et Supplem. 1883.

ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ΤΩΝ ΕΝ

ΘΗΡΑΙ, ΘΗΡΑΣΙΑΙ ΚΑΙ ΤΑΙΣ ΚΑΜΜΕΝΑΙΣ ΑΥΤΟΦΥΩΝ ΑΓΓΕΙΩΔΩΝ ΦΥΤΩΝ

ΔΙΚΟΤΥΛΗΔΟΝΑ

Ranunculaceæ, Βατραχιώδη.

1. *Ranunculus flabellatus* Desf. Βατράχιον τὸ ρίπιδωτόν. Κοινόν. Π¹.

2. *Nigella aristata* Sibth. (*N. arvensis* var. *involucrata* Boiss.) Μελάνθιον τὸ ἀθεροφόρον. Ε.

Papaveraceæ, Μηκωνώδη.

3. *Papaver somniferum* L. var. *setigerum* DC. Μήκων ἢ ὑπνοποιός, ποικιλ. ἢ μηριγκοφόρος. Εἰς ὄρος Προφήτ. Ἑλίας, ἐπὶ ἀσβεστολίθῳ. Ε.

4. *P. Rhoeas* L. Μ. ἢ Ῥοιάς. Μετὰ τῆς προηγούμενης. Ε.

5. *Glaucium leiocarpum* Boiss. Γλαύκιον τὸ λειόκαρπον. Ἀφθονώτατον ἐπὶ ἠφαιστείου τε καὶ ἀσβεστολιθικοῦ ἐδάφους, ἀπὸ τῆς παραθαλασσίας μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ Προφήτ. Ἑλιά; καὶ ἐν Θηρασίᾳ καὶ ταῖς Καμμέναις. Κοινῶς «Ἀγριόδενδρον». Δ.

Cruciferaæ, Σταυρανθῆ.

6. *Cakile maritima* Scop. Κακίλη ἢ παραθαλασσία. Ε.

7. *Didesmus Aegyptius* (L.) var. *tenuifolius* (Sibth).

¹ Σημειοῦται ἡ διάρκεια τῶν φυτῶν διὰ τῶν στοιχείων Ε τὰ ἐτήσια φυτά, Δ τὰ διετή, Π τὰ πολυετή, Ξ τὰ ξυλώδη ἤτοι Ξδ τὰ δένδρα, Ξθ οἱ θάμνοι καὶ Ξφ τὰ φρύγανα.

pro sp.) Heldr. Flor. Ég. Δίδεσμος ὁ αἰγύπτιος, ποικ. ὁ λεπτόφυλλος. Ἐν Θηρασίᾳ (Létourneux). Ε.

8. *Matthiola sinuata* (L.) R. Br. Ματθαιολία ἡ κολπωτή. Ἀκρωτήρι (Létourneux). Παλαιὰ Καμμένη (Baur).

9. *Malcolmia flexuosa* (Sibth. fl. Gr.) var. *Cephalonica* Heldr. Μαλκόλμεια ἡ πολυκαμπῆς ποικ. ἡ Κεφαλληνιακὴ. Διαφέρει τοῦ τύπου ὡς ἔχουσα μικρότερα ἄνθη. Προφήτ. Ἡλίας (ἀσβεστολίθος). Ε.

10. *Sisymbrium Orientale* L. Σισύμβριον τὸ ἀνατολικόν. Συχνότατον. Ε.

11. *S. polyceratium* L. Σ. τὸ πολυκέρατον. Συχνότατον πανταχοῦ. Ἐπίσης ἐπὶ τῆς Παλαιᾶς Καμμένης. Ε.

12. *Hirschfeldia incana* (L.) Heldr. Eg. Χιρσφέλδεια ἡ πολιά. Κοινοτάτη. Ε.

13. *Alyssum umbellatum* Desv. Ἄλυσσον τὸ σκιαδοφόρον. Τέως γνωστὸν μόνον ἐκ τινῶν τῶν Κυκλάδων εὑρέθη καὶ ἐν Θήρᾳ ὑπὸ Ἰουλίου Schmidt. Ε.

14. *A. campestre* L. Ἄλυσσον τὸ πεδινόν. Ε.

15. *Biscutella Columnæ* Ten. forma *siliculis laevibus*. Διδομόκυφον τὸ τοῦ Κολουμνίου, παραλλαγή μετὰ κερατίων ἀτρίχων. Ε.

Capparidaceae, Καππαριδώδη.

16. *Capparis rupestris* Sibth. Κάππαρις ἡ κρημνόφιλος. Οὐ σπανία ἐν κρημνώδεσι. Καὶ ἐν Θηρασίᾳ. Κοιν. Καππαρία. Ξθ.

Resedaceae, Σησαμοειδώδη.

17. *Reseda lutea* L. Σησαμοειδὲς τὸ κίτρινον. Κοινόν. Δ.

18. *R. Luteola* L. var. *Gussonii* Boiss. et Reut. Σησαμοειδὲς τὸ βαφικόν ποικ. τὸ τοῦ Γουσσονίου. Πλησίον τῆς Φηρᾶς καὶ τοῦ Ἀκρωτηρίου. Δ.

Cistaceae, Κιστώδη.

19. *Fumana glutinosa* (L.) Boiss. Κιστίδιον τὸ κολλῶδες. Ἐπὶ ἀσβεστολιθικοῦ ἐδάφους σπάνιον. Ξφ.

Frankeniaceae, Φραγκενειώδη.

20. *Frankenia hirsuta* L. var. *α. hispida* (DC. pro spec.) Boiss. Φραγκένεια ή τριχώδης ποικ. α' ή τραχύθριξ. Έν παραθαλασσίσις πλησίον Καμάρι. Π.

Silenaceae, Σιλενώδη.

21. *Silene Italica* Pers. Σιληνή ή 'Ιταλική. Έπι άσβεστολίθω τοῦ Μεσαβουνοῦ άνωθεν τοῦ Καμάρι. Π.

22. *S. Behen* L. Σ. ή βαλανοειδής. Ε.

23. *S. Cretica* L. Σ. ή Κρητική. Ε.

24. *S. sedoides* Jacq. Σ. ή σεδοειδής. Έν παραθαλασσίσις πλησίον Καμάρι. Έν ταῖς Καμμέναις κατά D'Urville. Ε.

25. *S. colorata* Poir. var. *canescens* (Ten. pro sp.) Σ. ή κεχρωσμένη ποικ. ή πολυόθριξ. Ε.

26. *S. Gallica* L. forma *a basi ramosa, depressa*. Σ. ή γαλατική παραλλαγή, χθαμαλή, άπό τῆς ρίζης φέρουσα κλάδους. Έν άμπελώσι (Sartori). Ε.

27. *S. Sartorii* Boiss. et Heldr. Σ. ή τοῦ Σαρτωρίου. Μεσημβρινά παράλια (Létourneux, Heldr.). Το είδος τοῦτο μέχρι τοῦδε εύρέθη μόνον έν ταῖς Κυκλάσι νήσις και τῆ NA άκτῆ τῆς 'Αττικῆς. Ε.

Alsiniaceae, 'Αλσινώδη.

28. *Cerastium semidecandrum* L. Κεράστιον τὸ ήμιδέκανδρον. Έν Θήρα ('Ιούλιος Schmidt). Ε.

29. *C. pilosum* Sibth. K. τὸ τριχωτόν. Ε.

30. *Spergularia Atheniensis* Heldr. et Sart. 'Ραντηρίδιον τὸ άθηναϊκόν. Κοινόν. Ε.

Linaceae, Λινώδη.

31. *Linum spicatum* Lamk. Λίνον τὸ βοτρυῶδες. Ε.

Malvaceae, Μαλαχώδη.

32. *Lavatera arborea* L. Λαβατέρεια ή δεινδρώδης. Έν Θήρα και Θηρασία. Εθ.

33. *Malva silvestris* L. Μαλάχη ή άγρία. Κοινή. Δ.

Hypericaceæ, 'Τπερικώδν.

34. *Hypericum crispum* L. 'Υπερικόν τὸ οὔλον. "Αφθονον. Κοινῶς 'Αγούδαρος. Π.

Geraniaceæ, Γερανιώδν.

35. *Geranium molle* L. Γεράνιον τὸ άπαλόν. Ε.
 36. *Erodium laciniatum* Cav. 'Ερώδιον τὸ λακιστόν. Κοινόν παρὰ τοῖς άμπελῶσιν. Ε.
 37. *E. Ciconium* (L.) W. Ε. ή Πελαργίτις. Ε.
 38. *E. Cicutarium* (L.) L' Her. Ε. τὸ κικουτῶδες. Ε. Τὰ δύο τελευταῖα εἶδη συνέλεξαν έν Θήρα ο 'Ιουλ. Schmidt και Α. Χρηστομᾶνος κατὰ Μάρτιον 1866.

Zygophyllaceæ, Ζυγοφυλλώδν.

39. *Tribulus terrestris* L. Τρίβολος ο χερσαῖος. Κοινός. Ε.

Rutaceæ, 'Ρυτώδν.

40. *Ruta bracteosa* DC. 'Ρητή ή στεγαστή. 'Επί άσβεστολίθῳ. Εφ.

Rhamnaceæ, 'Ραμνώδν.

41. *Rhamnus oleoides* L. 'Ράμνος ή ελαιώδης. 'Επί άσβεστολίθῳ. Μονόλιθος κτλ. Εφ—Εθ.

Terebinthaceæ, Τερεβινθώδν.

42. *Pistacia Terebinthus* L. Πιστακή ή Τερέβινθος. 'Επί άσβεστολίθῳ. Εθ.

43. *P. Lentiscus* L. Π. ή σχίνος. Ν Παράλια. 'Εξωμύτι. Εθ.

Papilionaceæ, Κολοβοανθῆ.

44. *Calycotome villosa* (Vahl.) Link. Καλυκοτομή ή μακρόθριξ. Εθ.

45. *Lupinus angustifolius* L. Λούπινος ὁ στενόφυλλος. Ἐν Θήρᾳ (J. Schmidt), ἐν Μικρᾷ Καμμένῃ (D'Urville). E.
46. *Ononis reclinata* L. var. *mollis* (Savi). Ὀνωνίς ἡ κατακλινομένη, ποικιλ. ἡ ἀπαλή. Ἐν Θήρᾳ (J. Schmidt). E.
47. *O. diffusa* Ten. O. ἡ διακεχυμένη. Τὰ Ν. Παράλια. Π.
48. *Anthyllis Hermaniæ* L. Ἀνθυλλίς ἡ τοῦ Ἑρμάνου. Εἰς Μεσαβουνὸν (ἀσβεστόλιθος). Εφ.
49. *Medicago orbicularis* All. Μιδικὴ ἡ περιφερής. E.
50. *M. litoralis* Rohde. M. ἡ παράκτιος. Ἐν Θήρᾳ καὶ Θηρασίᾳ. E.
51. *M. lappacea* Desv. M. ἡ προσκολλητική. E.
52. *Trigonella azurea* C. A. Mey. Τριγωνέλλη ἡ οὐρανόχρους. Ἐν Θήρᾳ (Jul. Schmidt). E.
53. *Melilotus Italicus* (L). Lamk. Μελίλωτος ὁ Ἰταλικός. Ἐν Μικρᾷ Καμμένῃ (D'Urville). E.
54. *M. Indicus* All. M. ὁ ἰνδικός. Κοινός. E.
55. *Trifolium Cherleri* L. Τρίφυλλον τὸ τοῦ Χερλέρου. E.
56. *T. angustifolium* L. T. τὸ στενόφυλλον. E.
57. *T. stellatum* L. T. τὸ ἀστηροειδές. Ἐν Θήρᾳ κατὰ Schmidt καὶ Létourneux. E.
58. *T. arvense* L. T. τὸ ἀρουραῖον. Κοινὸν ἐν Θήρᾳ. Καὶ ἐν τῇ Μικρᾷ Καμμένῃ κατὰ D'Urville. E.
59. *T. scabrum* L. T. τὸ σκληρόν. Ἐν Θήρᾳ (J. Schmidt). E.
60. *T. resupinatum* L. T. τὸ χαμαικλινές. E.
61. *T. tomentosum* L. T. τὸ γναφαλώδες. Ἐν Θήρᾳ κατὰ τὸν Ἰούλ. Schmidt. E.
62. *T. uniflorum* L. T. Τὸ μονανθές. Κοινόν. Π.
63. *T. agrarium* L., Soy. Will. T. τὸ ἀγροτικόν. Κοινόν. E.
64. *Lotus cytisoides* L. Λωτὸς ὁ κυτισοειδής. Συχνός. Π.
65. *Psoralea bituminosa* L. Ψωραλέα ἡ ἀσφαλτώδης. Ἐν τῷ Μεσαβουνῷ (ἐπὶ ἀσβεστόλιθῳ). Π.
66. *Astragalus hamosus* L. Ἀστράγαλος ὁ ἀγκιστρῶδης. Κοινός. E.
67. *Lathyrus sphaerieus* Retz. Λάθυρος ὁ σφαιρικός. Ἐν Θήρᾳ κατὰ Ἰούλ. Schmidt. E.

68. *L. Aphaca* L. var. *affinis* (Guss. pro specie). Λ. ἡ Ἀφάκη ποικ. ὁ συγγενής. Ἐν Θήρᾳ κατὰ Ἰούλ. Schmidt. Δ.

69. *L. Clymenum* L. ὁ κλύμενος. Ἐν Θήρᾳ κατὰ Ἰούλιον Schmidt. Δ.

70. *Vicia microphylla* D'Urville. Βικία ἡ μικρόφυλλος. Ἐν ἀμπελῶσι πλησίον τῆς Ἐπισκοπῆς. Δ.

71. *V. monantha* L. Β. ἡ μονανθής. Ἐν Θήρᾳ κατὰ Létourneux. Ε.

72. *V. lathyroides* L. Β. ἡ λαθυροειδής. Συνελέχθη ἐν Μικρᾷ Καμμένῃ ὑπὸ τοῦ καθ. Χρηστομάνου τὸν Φεβρ. 1866. Ε.

Amygdalaceae, Ἀμυγδαλώδη.

73. *Amygdalus communis* L. var. *amara* (Tourn). DC. Κοινὴ παρὰ τὰς ὁδοὺς. Κοινῶς Πικραμυγδαλιά ἢ Ἀγριομυγδαλιά. Ξθ—Ξδ.

Rosaceae, Ροδώδη.

74. *Poterium spinosum* L. Ποτήριον τὸ ἀκανθῶδες. Κοινόν. Κοινῶς Ἀστοιβή. Ξφ.

Cucurbitaceae, Κολοκυνθώδη.

25. *Bryonia Cretica* L. Βρυωνία ἡ κρητική, Κοινή, Π.

Paronychiaceae, Παρωνυχιώδη.

76. *Polycarpon tetraphyllum* L. Πολύκαρπον τὸ τετράφυλλον. Παρὰ τὸν κρατῆρα τῆς Μικρᾶς Καμμένῆς κατὰ τὸν D'Urville ἐν Θήρᾳ κατὰ Létourneux. Ε.

77. *P. alsinifolium* Biv., DC. Ἐν παραθαλασσίαις. Ε.

28. *Paronychia macrosepala* Boiss. Παρωνυχία ἡ μακροσέπαλος. Π.

79. *Herniaria cinerea* Lamk. Κηλόχορτον τὸ τεφρόν. Κοινόν. Ε.

Crassulaceae, Παχύφυλλα.

80. *Umbilicus pendulinus* DC. Ὀμφαλὸς ὁ κατακρέμαστος. Κοινός. Καὶ ἐν ταῖς Καμμέναις κατὰ D'Urville. Π.

81. *M. horizontatis* Guss. DC. Ο. ο όριζόντειος. Έν Θήρα (Létourneux), έν Παλαιᾷ Καμμένη (Baur). Π.

82. *Sedum altissimum* Poir. Σέδον τὸ ὕψιστον. Π.

83. *S. litoreum* Guss. Σ. τὸ παράκτιον. Έν Θήρα κατὰ Schmidt καὶ Létourneux. Ε.

Mesembrianthemaceae, Μεσημβριανθεμώδη.

84. *Mesembrianthemum crystallinum* L. Μεσημβριάνθεμον τὸ κρυσταλλῶδες. Έν τῇ πόλει Φήρα (Létourneux). Ἴσως ἄλλοτε καλλιεργούμενον. Ε.

85. *M. nodiflorum* L. Μ. τὸ γονυανθές. Κοινὸν έν Θήρα, Θηρασίᾳ καὶ ταῖς Καμμέναις. Ε.

Umbelliferae, Σκιαδοφόρα.

86. *Daucus involucratus* Sibth. Δαῦκος ὁ περίβλητος. Έν Θήρα (Létourneux). Ε.

87. *Tordylium Apulum* L. Τορδύλιον τὸ ἄπουλον. Έπὶ τῷ «Μονολίθῳ». Ε.

88. *Foeniculum officinale* L. Μάραθρον τὸ φαρμακευτικόν. Αὐτοφύες τε καὶ καλλιεργούμενον. Κοι. ὡς Μάραθο. Π.

89. *Pimpinella Tragium* Vill. var. *Pretenderis* (Orph pro specie). P. *Tragium* ζ *maritima* Boiss. Fl. or. Πιμπινέλλη τὸ Τράγιον, ποικιλ. ἡ τοῦ Πρετενδέρη. Έν κρημνώδεσιν ἄσβεστολιθίνοις τοῦ Μεσαβουνοῦ παρὰ Καμάρι. Έκτὸς έν τῇ θέσει ταύτη δὲν φύεται εἰ μὴ μόνον έν τῇ νήσῳ Φολεγάνδρω. Π.

90. *Bupleurum trichopodum* Boiss. et Sprun. Βούπλευρον τὸ τριχόποδον. Κοινόν. Ε.

91. *Eryngium maritimum* L. Ἡρύγγιον τὸ παραθαλάσσιον. Παραλία πλησίον Καμάρι. Π.

Rubiaceae, Έρυθροδανώδη.

92. *Galium recurvum* Req. G. *micranthum* D'Urville non Pursh. Γάλιον τὸ ἀγκυλωτόν. Έν τῇ Μικρᾷ Καμμένη κατὰ τὸν D'Urville. Ἄλλως δὲ μόνον έν ταῖς Κυκλάσι φύεται κατὰ τὸν Sibthorp (βλ. Boissier Flor. Or.). Ε.

93. *G. murale* (L.) All. Γ. τὸ ἐπιτοίχιον. Κοινόν. Ε.

94. *Vaillantia hispida* (L.) Mch. Οὐαϊλλαντία ἢ τραχύθριξ. Κοινή. Ε.

Compositae. 1. *Corymbiferae*.

Σύνθετα. α' Κορυμβοφόρα.

95. *Senecio coronopifolius* Desf. Σενέκιον τὸ κορωνοποδόφυλλον. Κοινὸς ἐν Θήρᾳ, ὡσαύτως ἐν τῇ Μικρᾷ Καμμένῃ κατὰ 'Ιούλιον Schmidt. Ε.

96. *Anthemis Cretica* L. 'Ανθεμὶς ἢ Κρητική. Κοινοτάτη ὅπως ἐν ἀπάσαις ταῖς νήσοις. Ε.

97. *Pinardia coronaria* (L.) Less. Πιναρδία ἢ στεφανωματική. Κοινή ἐν Θήρᾳ, καὶ ἐν Παλαιᾷ Καμμένῃ (Baur). Ε.

98. *Matricaria Chamæmelon* (L. sub M. Chamomilla). Μητρόχορτον τὸ χαμαίμηλον. Κοινόν. Ε.

99. *Artemisia arborescens* L. 'Αρτεμισία ἢ δενδρώδης. Κοινή. Κατὰ τὸν D'Urville καὶ ἐν τῇ Μικρᾷ Καμμένῃ. Κοιν. 'Αψιθιά. Εφ.

100. *Helichrysum Italicum* (Roth.) Boiss. 'Ελίχρυσον τὸ 'Ιταλικόν, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἢ ποικιλία τὸ μικρόφυλλον (*H. microphyllum* W.). Κοινότατον ἐν Θήρᾳ καὶ Θηρασίᾳ, ὅπως ἐν ἀπάσαις ταῖς νήσοις. Κοιν. Καλοκοιμιθία. Εφ.

101. *Phagnolon Graecum* Boiss. et Heldr. Φάγνολον τὸ ἑλληνικόν. Κοινόν. Εφ.

102. *Bellium minutum* L. B. bellidioides D'Urville Enum. p. 112 non L. Βέλλιον τὸ μικρότατον. Κατὰ τὸν D'Urville (l. c.) «in fissuris rupium insulae Ferasiae prope Theram, Maio floret». Τὸ σπάνιον φυτὸν τοῦτο δὲν ἀνευρέθη ὑπὸ τῶν μετὰ τὸν D'Urville βοτανικῶν ἐν τῇ ῥηθείῃσι θέσει τῆς Θηρασίας. Ε.

103. *Inula viscosa* (L.) Ait. Cupularia viscosa Godr. et Gren. 'Ινούλα ἢ ἰξώδης. Κοινή ἐν Θήρᾳ καὶ Θηρασίᾳ. Εφ.

104. *I. graveolens* (L.) Desf. Cupularia graveolens G. et G. 'Ινούλα ἢ βαρύσομος. 'Εν Θήρᾳ καὶ Θηρασίᾳ συχνά. Ε.

105. *Evax exigua* DC., Boiss. Filago exigua Sibth. Fl. Gr. tab. 922. Micropus exiguus D'Urv. Enum. Εὐα-

κία ἢ πάμμικρος. «In summo vulcano novae Camini, Maio» κατὰ τὸν D'Urville. Δὲν ἀνευρέθη ὑπὸ τῶν νεωτέρων εἰς τὴν Νέαν Καμμένην. Εἰς τὰς «νήσους τοῦ Ἀρχιπελάγους» κατὰ τὸν Sibthorp. E.

106. *Calendula micrantha* Tin. Καλανδῖς ἢ μικρανθής. Ἐν Θήρᾳ κατὰ Jul. Schmidt. E.

107. *C. Aegyptiaca* Desf. Κ. ἢ αἰγυπτιακή. Ἐν Θήρᾳ (Heldr.). E.

2. *Cinareae*. β' Κιναροειδῆ.

108. *Echinops viscosus* DC. Ἐχίνωψ ὁ ἰξώδης. Κοινόν. Π.

109. *Onopordon Argolicum* Boiss. Ὀνόπορδον τὸ ἀργολικόν. Οὐ σπάνιον ἐν Θήρᾳ παρὰ τῶν ἀμπελώνων, καὶ ἐν Θηρασίᾳ. Δ.

110. *O. caulescens* D'Urv. Enum. σ. 103. *O. Weissianum* Aschers., Heldr. Herb. Graec. norm. ἀρ. 1043. *O.* τὸ καυλίζον. Ἐν παραθαλασσίαις τῆς Ν ἀκτῆς. Δ.

111. *Pycnocomon Acorna* (L.) Daleck. Πυκνάκανθος ἢ Ἄκορνα. Ἐν Θήρᾳ καὶ Θηρασίᾳ. Κοινή. E.

112. *Carthamus leucocaulos* Sibth. Κάρθαμος ὁ λευκόκαυλος. Οὐ σπάνιος. E.

113. *Centaurea Hellenica* Boiss. et Sprun. *C. mixta* DC. pro parte, Halacsy Centaur. Κενταύριον τὸ ἐλληνικόν. Κοινῶς Ἀλιβάρβαρα. Ἀφθονώτατον. Π.

114. *Crupina Crupinastrum* (Moris) Vis. Κρυπίνη ἢ κηδέστρια. Κοινή. E.

3. *Cichoraceae*. γ' Κιχωροειδῆ.

115. *Sonchus oleraceus* L. Σόγχος ὁ λαχανειρός. Ἐν Θήρᾳ (J. Schmidt). E.

116. *S. tenerrimus* L. Σ. ὁ λεπτόβλαστος. Ἐν Θήρᾳ (Ἰούλ. Schmidt). Δ—Π.

117. *Lactuca Cretica* Desf. Θρίδαξ ἢ κρητική. Ἐν ἀνέικμοις Θήρας κατὰ D'Urville. Δ.

118. *Chondrilla juncea* L. Χονδρίλλη ἢ σχοινοειδής. Κοινή. Κοινῶς Κολλιὰ. Π.

119. *Andryala dentata* Sibth. Ἀνδρύαλα ἡ ὀδοντωτή. Κοινὴ ἐν Θήρᾳ, Θηρασίᾳ καὶ ταῖς Καμμέναις. Ε.
120. *Crepis foetida* L. Κρηπὶς ἡ δύσοσμος. Ε.
121. *C. neglecta* L. Κ. ἡ κατημελημένη. Ε.
122. *C. Dioscoridis* L. Endoptera *Dioscoridis* DC. Κ. ἡ τοῦ Διοσκορίδου. «Ad latus vulcani novae Camini» κατὰ τὸν D'Urville. Ε.
123. *C. multiflora* Sibth. Endoptera *dichotoma* Boiss. Κ. ἡ πολυανθής. Ἐν Θήρᾳ (Heldr.). Ε.
124. *Picridium picroides* (L.) Hal. Πικρίδιον τὸ πικροειδές. Κοινῶς Γαλατσίδα. Π.
125. *Scorzonera crocifolia* Sibth. Σκορσονέρα ἡ κροκόφυλλος. Πλησίον Καμάρι (Heldr.), ἐν Θηρασίᾳ (Létourneux). Π.
126. *Urospermum picroides* (L.) Desf. Οὐρόσπερμον τὸ πικροειδές. Ἐν Θήρᾳ (Jul. Schmidt). Ε.
127. *Picris Sprengeriana* (L.) Lamk. Π. ἡ Σπρεγγεριανή. Κοινὴ. Ε.
128. *Thrinchia tuberosa* (L.) DC. Θρίγκιον τὸ κονδυλόρριζον. Ἐν Θήρᾳ (Jul. Schmidt). Π.
129. *Scolymus Hispanicus* L. Σκόλυμος ὁ ἰσπανικός. Κοινόν. Κοινῶς Σκόλυβρος. Π.
130. *Hedypnois tubaeformis* Ten. Ἡδύπνους ἡ βυκανοειδής. Κοινὴ. Ε.

Ambrosiaceae, Ἀμβροδιῶδη.

131. *Ambrosia maritima* L. Ἀμβροσία ἡ παραθαλασσία. Κοινοτάτη. Κοινῶς Βρωμοῦσα. Ε.

Ericaceae, Ἐρειακῶδη.

132. *Erica verticillata* Forsk. Ἐρείακη ἡ σφονδυλόεσσα. Ἐπὶ ἀσβεστολίθῳ. Μεσαβουνό. Ξφ.

Apocynaceae, Ἀποκυνῶδη.

133. *Nerium Oleander* L. Νήριον ἡ ῥοδοδάφνη. Κοινῶς

«'Αριοδάφνη» (ἀντὶ 'Αγριοδάφνη) καὶ Φυλλάδα. 'Εν Θήρᾳ καὶ Θη-
ρασίᾳ. Εθ.

Convolvulaceae, Περιαλλοκαυλώδη.

134. *Convolvulus oleifolius* Desr. Περιαλλόκαυλον τὸ ἐλαιό-
φυλλον. 'Επὶ τοῦ Μονολίθου (Létourneux). Εφ.

135. *C. Dorycnium* L. Π. τὸ Δορύκνιον. 'Επὶ τοῦ Μονολίθου,
ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἠφαιστείου ἐδάφους. Π.

136. *C. arvensis* L. Π. τὸ ἀρουραῖον. 'Εν ἐργασίμοις τό-
ποις. Π.

137. *C. tenuissimus* Sibth. Π. τὸ λεπτοφυστάτον. Κοιν. Π.

Borraginaceae, Βουγλωσώδη.

138. *Heliotropium suaveolens* MB. 'Ηλιοτρόπιον τὸ εὐώ-
δες. Κοινὸν ἐπὶ ἠφαιστείου ἐδάφους ἀνὰ τοὺς ἀμπελῶνας καὶ βαμ-
βακῶνας παρὰ Περίσσαν καὶ 'Εξωμύτι (Heldr. Αὐγ. 1881). Κοι-
νῶς «Βότανον» ὅπως συλληπτικῶς καὶ τὰ δύο ἀκόλουθα εἶδη. Ε.

139. *H. Europaeum* L. 'Ηλ. τὸ εὐρωπαϊον. Κοινόν. Ε.

140. *H. dolosum* De Not. 'Ηλ. τὸ δόλιον. "Αφθονον. Ε.

141. *H. supinum* L. 'Ηλ. τὸ ὕπτιον. 'Ανὰ τοὺς ἀμπελῶνας.
(Sartori). Ε.

142. *Anchusa undulata* L. "Αγχουσα ἢ κυματόφυλλος. 'Εν
Θήρᾳ κατὰ Schmidt καὶ Létourneux. Δ.

143. *A. hybrida* Ten. "Αγχ. ἢ νόθος. 'Εν Θήρᾳ (Heldr.) Δ.

144. *Echium hispidum* Sibth. "Εχιον τὸ τραχύτριχον. Κοι-
νόν. Π.

145. *E. arenarium* Guss. "Εχ. τὸ ἀμμόφιλον. 'Εν Παλαιᾷ
Καμμένῃ (Baur). Ε.

146. *Alkanna tinctoria* (L.) Tausch. 'Αλκάννα ἢ βαφικῆ.
Κοινή. Π.

Solanaceae, Σολανώδη.

147. *Hyoscyamus albus* L. forma major (Mill. pro spe-
cie). 'Εν ἐρειπίοις, εἰς Φηρὰν κτλ. 'Εν ταῖς Καμμέναις κατὰ Jul.
Schmidt. Δ—Π.

148. *Lycium Europaeum* L. Λύκιον τὸ Εὐρωπαϊόν. Κοινότατον παρὰ τὰς ὁδοὺς. Κοινῶς «Ῥάμνος» (ἡ ἀρχαία ὀνομασία). Ξθ.

149. *Solanum nigrum* L. Σόλανον τὸ μέλαν. Στρύχνος κηπαῖος καὶ Στ. ἐδώδιμος τῶν ἀρχαίων. Κοινόν. Κοινῶς Κορφαί. Λαχανεύεται. Ε.

Scrofulariaceae, Γρομφαδιώδη.

150. *Verbascum sinuatum* L. Βάρβασκον τὸ κολπῶδες. Ἐν Θήρᾳ καὶ Θηρασίᾳ. Π.

151. *Scrophularia lucida* L. var. *filicifolia* (Sibth. pro spec.). Γρομφαδόχορτον τὸ στιλπνόν, ποικιλία τὸ πτεριδόφυλλον. Ἐν Θήρᾳ κοινόν, καὶ ἐν Μικρᾷ Καρμυμένη κατὰ τὸν D'Urville. Π.

152. *S. heterophylla* W. Γ. τὸ ἑτερόφυλλον. Ἐν κρημνώδεσι παραθαλασσίοις πλησίον Καμάρι (Sartori), εἰς Μονόλιθον (Heldr.) καὶ ἐν Θηρασίᾳ «in rupibus Ferasiae» D'Urville. Π.

153. *Antirrhinum Orontium* L. Ἀντίρρινον τὸ Ὀρόντιον. Κοινόν. Ε.

154. *Linaria Sieberi* Reichb. Λίνοψις ἡ τοῦ Σιβέρου. Μεσαβουνὸ (ἐπὶ ἀσβεστολίθου). Ε.

Orobancheaceae, Ὀροβαγχιώδη.

155. *Orobanche pubescens* D'Urv. Ὀροβάγχη ἡ τριχώδης. Ἐν Θήρᾳ (Létourneux). Π.

Verbenaceae, Ἀγνώδη.

156. *Vitex Agnus castus* L. Ἄγνος ὁ αἰδήμων. Κοινότατος ἐν Θήρᾳ. Κοινῶς Λυγαριά. Ξθ.

Labiatae, Χειλανθῆ.

157. *Prasium majus* L. Πράσιον τὸ μεῖζον. Ἐν Θηρασίᾳ (Létourneux). Ξφ.

158. *Teucrium Graecum* Celak. Τεύκριον τὸ ἑλληνικόν. Ἐπὶ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ (ἐπὶ ἀσβεστολίθου) κατὰ τὸν Létourneux. Ξφ.

159. *T. polium* L. Τ. τὸ πολίον. Κοινόν. Π.

160. *Ajuga Pseudoivina* DC. Ἀγυιοῦχος ἢ ψευδοῖβη. Πλησίον τοῦ Πύργου (Heldr.). Π.

161. *Salvia verbenaca* L. B. *multifida* (Sibth. pro spec.). Ἐλελίσφακος ἢ περιστεριωνοειδής, ποικιλ. ἢ πολυσχιδής. Κοινή. Π.

162. *L. amplexicaule* L. Λάμιον τὸ περικαυλον. Ἐν Θήρᾳ (J. Schmidt). Ε.

163. *Ballota Acetabulosa* (L.) Benth. Βαλλωτὴ ἢ κρατηροφόρος. Κοινοτάτη. Π.

164. *Marrubium vulgare* L. var. *Apulum* (Ten. pro sp.). Μαρρούδιον τὸ κοινὸν ποικ. τὸ ἄπουλον. Κοινόν. Π.

165. *Sideritis lanata* L. Σιδηρίτις ἢ ἔρισφόρος. Ἐπὶ ἀσβεστολίθου τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, σπάνιον κατὰ τὸν Létourneux (Ἰουλ. 1880). Ε.

166. *Micromeria Graeca* (L.) Benth. Ἐπὶ ἀσβεστολίθου τοῦ Μεσαβουνοῦ. Ξφ.

167. *Satureia Thymbra* L. Θυμβρῶδες ἢ θύμβρα. Κοινόν. Κοινῶς θροῦμπι. Ξφ.

168. *Origanum Onites* L. Ὀρίγανον ἢ Ὀνῆτις. Κοινόν ἐπὶ ἀσβεστολίθου τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ καὶ τοῦ Μεσαβουνοῦ. Π.

169. *Thymus capitatus* (L.) Hoffm. et Link. Θύμος ὁ κεφαλωτός. Ἐπὶ ἀσβεστολίθου μετὰ τοῦ προηγουμένου. Ξφ.

Primulaceae, Πασχαλιδώδη.

170. *Anagallis coerulea* L. Ἀναγαλλίς ἢ κυανῆ. Κοινή. Ε.

Plumbaginaeae, Στατικώδη.

171. *Statice rorida* Sibth. Στατικὴ ἢ παχνήσσα. Εἰς τὸ παράλιον πλησίον Καμάρι. Π.

Var. *prolifera* (D'Urv. pro spec.). Boiss. Ποικιλ. ἢ γόνιμος. Κοινὴ ἐν Θηρασίᾳ καὶ ταῖς Καμμέναις κατὰ τὸν D'Urville ἐν Θήρᾳ πλησίον Ἀκρωτηρίου (Létourneux). Π.

Plantaginaceae, Ἀρνογλωσσώδη.

172. *Plantago Psyllium* L. Ἀρνογλωσσον τὸ Ψύλλιον. Κοινόν. Ε.

173. *P. arenaria* W. K. A. τὸ ἀμμόφιλον. Κοινότατον. Ε.

174. *P. Lagopus* L. A. ὁ Λαγόπους. Κοινόν. Ε.

Amarantaceae, Ἀμαραντώδη.

175. *Amarantus graecizans* L. Ἀμάραντος ὁ ἐλληνίζων. Κοινός. Ε.

Chenopodiaceae, Χηνοποδιώδη.

176. *Chenopodium opulifolium* Schrad. Χηνοπόδιον τὸ ὀπυλόφυλλον. Κοινόν. Ε.

177. *Atriplex Halimus* L. Ἀτριπλαξ ὁ Ἄλιμος. Ὁ κοινότερος θάμνος ἐν Θήρᾳ, ἐν πετρῶδεσι, παρὰ τὰς ὁδοὺς κτλ. Ξθ.

178. *A. Tataricum* L. Boiss. A. ὁ Ταρταρικός. Ἐν τοῖς ἀμπελῶσι κοινός. Ε.

179. *Salicornia fruticosa* L. Σαλικορνία ἢ θαμνώδης. Ἐν Θήρᾳ (Sartori), παρὰ Καμάρι (Létourneux). Ξφ.

180. *Salsola Kali* L. Σάλσολα τὸ Κάλι. Κοινότατον. Ε.

Polygonaceae, Πολυγονώδη.

181. *Rumex bucephalophorus* L. Λάπαθον τὸ βουκεφαλόφορον. Κοινόν. Καὶ ἐν Νέᾳ Καμμένη συνελέχθη παρὰ τοῦ καθηγητοῦ κ. Α. Χρηστομάνου κατὰ Φεβρουάριον 1866. Ε.

182. *R. tuberosus* L. Λ. τὸ κονδυλόρριζον. Ἐν Θήρᾳ (Jul. Schmidt). Π.

183. *Polygonum maritimum* L. Πολύγονον τὸ παραθαλάσσιον. Ἐν παραθαλασσίαις τῆς νήσου. Π.

184. *P. equisetiforme* Sibth. Π. τὸ ἵππουριδῶδες. Συχνὸν παρὰ τῇ Περίσσᾳ. Κοινῶς «Σιναρμένη» (τὸ ἀφέψημα νομίζουσιν ὅτι βοηθεῖ τὴν τριχοφυΐαν). Π.

185. *P. litorale* Liuk. Π. τὸ παράκτιον. Ἐν Θήρᾳ (Sartori). Ε.

Thymeleaceae, Θυμελαιώδη.

186. *Thymelaea hirsuta* (L.) Endl. Θυμελαία ἢ τριχωτή. Κοινή. Ξφ.

Euphorbiaceae, Εὐφορβιώδη.

187. *Crozophora tinctoria* (L.) Juss. Κροσσοφόρα ἢ βαφικὴ.
'Ἐν ταῖς βαμβακοφυτεῖαις. Ε.

Var. *glabrata* Heldr. Ποικιλ. ἢ φαλακρίζουσα. 'Ἐν Θήρᾳ
(Sartori). Ε.

188. *C. verbascifolia* (W.) Juss. Κ. ἢ βαρβασκόφυλλος.
Κοινή. Ε.

189. *Mercurialis annua* L. Μερκουριάλις ἢ ἐπέτειος. Κοινή. Ε.

190. *Euphorbia dendroides* L. Εὐφόρβιον τὸ δεινδρῶδες. 'Ἐν
κρημνώδεσι (Létourneux). Ξφ.

191. *E. Paralias* L. Ε. ὁ Παραλίας. 'Ἐν παραθαλασσίαις,
Καμάρι, 'Ακρωτῆρι κτλ. Π.

192. *E. Terracina* L. Ε. τὸ ταρρακῆνιον. Κοινότατον ἐν Θήρᾳ,
Θηρασίᾳ καὶ ταῖς Καμμέναις. Π.

193. *E. Peplis* L. Ε. ἡ Πεπλῖς. 'Ἐν παραθαλασσίαις ἀμμώδεσι.
Καμάρι, 'Ακρωτῆρι. Ε.

194. *E. Chamaesyce* L. Ε. ἡ Χαμαισύκη. 'Ἐπὶ ἀσβεστολίθου
(Μεσαβουνοῦ) σπάνιον. Ε.

Urticaceae, Κνιδώδη.

195. *Urtica pilulifera* L. Κνίδη ἢ κυκλισκοφόρος. Κοινή.
Κοινῶς «Τσούκνα». Ε.

196. *U. urens* L. Κ. ἡ καυστική. Κοινή. Ε.

197. *Parietaria Judaica* (L.) Boiss. Παρθένιον τὸ 'Ιουδαϊ-
κόν. 'Ἐπὶ τῶν τοίχων καὶ κρημνῶν κοινόν. Π.

198. *P. Cretica* L. Π. τὸ κρητικόν. 'Ἐν Θήρᾳ (Sartori, Lé-
tourneux). Μικρᾶ Καμμένη (D'Urville). Π.

Cynocrambaceae, Κυνοκράμβώδη.

199. *Thelygonum Cynocrambe* L. Θηλύγονον ἢ Κυνοκράμβη.
'Ἐν Θήρᾳ (Jul. Schmidt). Ε.

ΜΟΝΟΚΟΤΥΛΗΔΟΝΑ

Potamogetonaceae, Ποταμογειτονώδη.

200. *Posidonia oceanica* (L.) Del. Ποσειδωνία ή ωκεάνιος. 'Εν τῇ θαλάσση πλησίον τῆς ἀκτῆς. Π.

Orchidaceae, 'Ορχεώδη.

201. *Ophrys lutea* Cav. 'Οφρὺς ή κιτρίνη. 'Εν Θήρᾳ (κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ 1866 συλλεχθεῖσα ὑπὸ J. Schmidt). Π.

Iridaceae, 'Ιριδώδη.

202. *Crocus*. Εἶδος Κρόκου ἀνώνυμον· ἐν Θήρᾳ κατὰ τὸν Δὲ Κιγάλλα Στατιστικὴ σελ. 76. 'Ισως Κρ. ὁ τοῦ Τουρνεφορτίου (*Crocus Tournefortii* Gay.) γνωστὸς ἐκ τῶν νήσων Σύρου, Μήλου καὶ Φολεγάνδρου. Καὶ ὁ Πλίνιος (Nat. Hist. XXI, 31) μνημονεύει Κρόκου Θηραίου. Π.

Amaryllidaceae, 'Αμαρυλλιδώδη.

203. *Pancratium maritimum* L. Παγκράτιον τὸ παραθαλάσσιον. 'Εν ἀμμώδεσι τῆς Ν παραλίας. Π.

Asparagaceae, 'Ασπαραγώδη.

204. *Asparagus stipularis* Forsk. 'Ασπάραγος ὁ φολιδωτός. Κοινότατος. Τὸ φυτὸν τοῦτο δὲν φύεται ἀλλαχοῦ τῆς 'Ελλάδος. 'Εκτὸς δὲ τῆς 'Ελλάδος ἐν τῇ Β 'Αφρικῇ, τῇ Σικελίᾳ καὶ τῇ 'Ιβηρικῇ Χερσονήσῳ. Ξφ.

205. *A. aphyllus* L. Α. ὁ ἄφυλλος. Κοινός. Κατὰ τὸν D'Urville καὶ ἐν τῇ Μικρᾷ Καμμένῃ. Ξφ.

Liliaceae, Λειριώδη.

206. *Asphodelus microcarpus* Viv. 'Ασφόδελος ὁ μικρόκαρπος. Κοινός. Π.

207. *Lloydia Graeca* (L) Endl. Λούδεια ή ἑλληνική. 'Εν Μεσαβουνῷ (ἀσβεστολίθῳ) κατὰ Létourneux Π.

208. *Urginea maritima* (L.). Πρωτόскиλλα ή παραθαλάσσιος. 'Εν Θήρα κατὰ τὸν Δὲ Κιγάλλα. (Στατ. σ. 76.) Π.

209. *Scilla bifolia* L. Σκίλλα ή δίφυλλος. 'Εν Θήρα ὡσαύτως κατὰ τὸν Δὲ Κιγάλλα. Π.

210. *Leopoldia Theraea* Heldr. (Ueber die Liliaceen Gattung Leopoldia, p. 14. 1878). Λεοπόλδεια ή θηραϊκή. 'Ανεκαλύφθη τὸ εἶδος τοῦτο ὑπὸ τοῦ Jul. Schmidt ἐπὶ ήφαιστείου ἐδάφους φυόμενον, τῷ Μαρτίῳ 1866. Τῷ 'Ιουλίῳ 1880 τὸ ἐπανεῦρε καρποφόρον ὁ Létourneux. Γνωστὸν μόνον ἐκ Θήρας. Π.

211. *L. Pinardi* (Boiss.) Heldr. l. c. Α. ή τοῦ Πινάρδου. Συνελέχθη ὑπὸ τοῦ J. Schmidt μετὰ τοῦ προηγουμένου εἶδους. Γνωστὸν μόνον ἐκ τῆς Μικρᾶς 'Ασίας.

212. *Botryanthus commutatus* (Guss.) Kunth. Βοτρύανθος ὁ ήλλαγμένος. 'Εν Θήρα (J. Schmidt.) Π.

213. *Allium rotundum* L. Μῶλυ τὸ στρογγύλον. 'Επὶ τοῦ Μονολίθου (ἀσβεστολίθ.) κατὰ Létourneux. Π.

214. *A. margaritaceum* Sibth. M. τὸ μαργαρωδες. 'Επὶ ἀσβεστολίθου τοῦ Προφήτου 'Ηλιοῦ καὶ Μεσαβουνοῦ. Π.

215. *A. trifoliatum* Cyr. M. τὸ τριφυλλωτόν. 'Εν Μεσαβουνοῦ (Létourneux). Π.

216. *A. Cupani* Raf. M. τὸ τοῦ Κουπανίου. 'Εν Μεσαβουνοῦ σπάνιον (Létourneux). Π.

Colchicaceae, Κολχικώδη.

217. *Colchicum Bertolonii* Stev. forma *latifotium* (C. Cupani Guss). 'Επὶ τοῦ Προφήτου 'Ηλιοῦ (εὔρεθὲν ὑπὸ Sartori τῇ 7 'Οκτωβρ. 1845). Π.

Juncaceae, Σχοινώδη.

218. *Juncus acutus* L. var. *Heldreichianus* Marsson., Parlat. Σχοῖνος ὁ ὀξύσχοινος, ποικιλ. ὁ Χελδραίχειος. 'Εν παραθαλασσίαις κατὰ Létourneux. Π.

Cyperaceae, Κυπειρώδη.

219. *Cyperus rotundus* L. Κύπειρος ὁ στρογγύλος. 'Οχληρὸν ζιζάνιον ἐν τοῖς ἀμπελώσι. Μνημονεύεται ἐκ Θήρας ἤδη ὑπὸ τοῦ

Πλινίου ¹ καὶ ὑπὸ Dr Hawkins ἐν τῷ Προδρόμῳ τοῦ Smith. ²
Κοινῶς «Κύπερη». Π.

Gramineae, Ἀγρωστώδη.

220. *Andropogon pubescens* Vis. Ἀνδροπόγων ὁ τριχώδης.
Κοινότατος. Κοινῶς «Μαζόχορτον». Ἐν χρήσει ὡς ὑπόστρωμα ἵνα
ξηράνωσιν ἐπ' αὐτοῦ τὰ σῦκα ἐν ὑπαίθρῳ. Π.

ΣΗΜ. Ἴσως ἀναφέρεται εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τὸ ὅλως ἀμφίβολον
ἀγρωστοειδὲς τὸ ὑπὸ Steudel (Syn. I, p. 400) ὡς *Anthistiria*
vulcanica μνημονευόμενον.

221. *Cynodon Dactylon* L. Κυνόδων ὁ δάκτυλος. Κοινότα-
τον. Π.

222. *Phleum arenarium* L. Φλεῖος ὁ ἀμμόφιλος. Κοινός. Ε.

223. *Ph. tenue* Schrad. var. *ciliatum* Boiss. Φ. ὁ λεπτός
ποικ. ὁ βλεφαριδωτός. Κοινός. Ε.

224. *Lagurus ovatus* L. Λαγουῖρος ὁ ὠρειδής. Κοινότατος. Ε.

225. *Oryzopsis miliacea* (L.) Richter. Ὀρύζοψις ἢ κεγ-
χροειδής. Κοινή ἐν πετρώδεσι. Π.

226. *Avena barbata* Brot. Ἀβένη ἢ πωγωνώδης. Κοινο-
τάτη. Ε.

227. *Corynephorus articulatus* (Desf.) P. Beauv. Κορυ-
νοφόρος ἢ ἔναρθρος. Εὖρον τὸ ἐν Ἑλλάδι σπάνιον ἀγρωστοειδὲς
τοῦτο (τέως γνωστὸν μόνον ἐκ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Ἀττικῆς,
ἐξ Ἄνδρου καὶ ἐκ Τήνου), τῷ Αὐγούστῳ 1861 ἐπὶ τοῦ νεωτάτου
ἠφαιστείου ἐδάφους τοῦ «Γεωργίου» ἤδη φυόμενον. Ε.

228. *Koeleria phleoides* (Pers.) Κοιλέρεια ἢ φλεώδης. Κοινή.
Καὶ ἐν Μικρᾷ Καμμένῃ (κατὰ D'Urville). Ε.

¹ Plin. nat. Hist. XXI, 117 «Cyperus juncus est qualiter diximus angulosus, radix olivae nigrae similis cyperida vocant magni in medicina usus. Laus cypero prima Hemmoniaco, secunda Rhodio, tertia Theratae, novissima Aegypto. . .

² Smith. Flor. Graec. Prodr. vol. I, p. 29: «In insula Santorini vineis vitium maximum. Radicis tubera inter vestimenta, odoris gratia, servantur. Dr Hawkins».

229. *Bromus tectorum* L. Βρόμος ὁ ἐπίστεγος. Ἐν Θήρᾳ κατὰ J. Schmidt καὶ Létourneux. Ε.
230. *Hordeum bulbosum* L. Κριθή ἡ βολβώδης. Κοινή. Π.
231. *H. murinum* L. Κ. ἡ μouxκριθή. Κοινή. Ε.
232. *Aegilops biuncialis* Vis. Αἰγίλωψ ὁ διδακτυλιαῖος. Ἐν Θήρᾳ (Létourneux). Ε.
233. *Lolium rigidum* Gaud. Λόλιον τὸ στερρόν. Κοινόν. Ε.

ΓΥΜΝΟΣΠΕΡΜΑ

Ephedraceae, Ἐφεδρώδη.

234. *Ephedra campylopoda* C. A. Mey. Ἐφέδρα ἡ καμπυλόπους. Ε. distachya D'Urv. Enum. p. 126 (non L.) Ἐπὶ τοῦ Μονολίθου (Létourneux). Ἐν Μικρᾷ Καμμένῃ (D'Urville). Εφ.

ΑΓΓΕΙΟΚΡΥΠΤΟΓΑΜΑ

Filices, Πτέριδες.—Polypodiaceae, Πολυποδιώδη.

235. *Pteris aquilina* L. Πτέρις ἡ ἀέτειος. Ἐν Θήρᾳ κατὰ Létourneux, καὶ ἐν Μικρᾷ Καμμένῃ κατὰ D'Urville. Π.
236. *Adiantum Capillus Veneris* L. Ἀδιάντον τὸ καλλίτριχον. Ἐν ἐνίκμοις. Καμᾶρι (ἐπὶ ἀσβεστολίθου). Π.
237. *Asplenium Ceterach* L. Ἀσπλήνιον τὸ Ζεδαράχ. Ἐν πετρώδεσιν ἀσβεστολίθου τοῦ Μεσαβουνοῦ. Π.
238. *Gymnogramme leptophylla* (L.) Desv. Γυμνογραμμὴ ἡ λεπτόφυλλος. Κατὰ τὸν D'Urville ἐν κρημνώδεσιν ἡφαιστείοις τῆς Μικρᾶς Καμμένης. Π.

Equiseta, Ἴππουρίδες.—Equisetaceae, Ἴππουριδώδη.

239. *Equisetum ramosissimum* Desf. Ἴππουρίς ἡ πολύκλαδος. Ἐν Θήρᾳ κατὰ Létourneux. Π.

**Lycopodia, Λυκοπόδια. — Selaginellaceae,
Σελαγινελλώδη.**

240. *Selaginella denticulata* (L.) Link. Σελαγινέλλη ή όδοντωτή. Έν τόποις εύσκίοις ού σπανία. Π.

ΚΥΤΤΑΡΩΔΗ ΚΡΥΠΤΟΓΑΜΑ

Τά κυτταρώδη φυτά τής Θήρας είνε εισέτι άνεξέταστα. Μόνον ό βαφικός λειχήν, *Roccella phycopsis* Achar, όστις φύεται επί παραθαλασσίωv πετρών και έν άλλαις νήσοις τών Κυκλάδων, ιδίως έν Άμοργφ όπου κοινώς «Γλίτσα τής πέτρας» καλείται, άναφέρεται και έν Θήρας ύπό Fraas (*Flora classica* σ. 318).

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΘΗΡΑΙ ΚΑΛΛΙΕΡΓΟΥΜΕΝΩΝ ΦΥΤΩΝ

Τò άπάντων σπουδαιότατον ήμερον φυτόν έν Θήρα είνε ή άμπελος (*Vitis vinifera* L.). Η άμπελουργία σүн προΐόντι χρόνω έπεξετάθη επί πλέον καθ' άπασαν σχεδόν τήν νήσον. Όλόκληρος ή άνατολική κλιτύς άνά μέσον τής πρωτευούσης Φηρας και τής Έπανωμεριας μέχρι τής παραλίας καλύπτεται τανυν άποκλειστικώς ύπό άμπελώνων, έξόχως εύθηνόν τò οίνοφόρον κλήμα έν τφ ήφαιστείω έδάφει. Ό πασίγνωστος γενναϊος οίνος τής Σαντορίνης είνε τò πολυτιμότατον προΐόν τής νήσου και ως σημαντικώτατον έμπορεύμα άποτελεί τόν κύριον πόρον τών κατοίκων. Η έξαγωγή του οίνου είνε μεγάλη, ιδίως εις Ρωσίαν και Τουρκίαν. Κατά τας νεωτέρας ειδήσεις ή Θήρα παράγει κατά μέσον όρον περι τὰ τέσσαρα έκατομμύρια οκάδων οίνου έτησίως¹. — Η άμπελος καλλιεργείται έν Θήρα κατά πολυ διαφέροντα τρόπον ή άλλαχου τής Ελλάδος, ήτοι κατά τρό-

¹ Έν έτει 1841 ή παραγωγή του οίνου άνήρχετο μόνον εις 2,688,000 οκάδας.

πον παρεμφερῆ τῶ ἐν τῇ μεσημβρινῇ Γαλλίᾳ εἰθισμένῳ. Ὁ Δὲ Κιγάλλας¹ περιγράφει τὸν τρόπον τῆς καλλιεργίας ὡς ἐξῆς· «κατὰ τὰ
 » τρία πρῶτα τῆς ἀμπελοφυτείας ἔτη ἀφαιροῦσι τὰ περιττὰ κλή-
 » ματα (κλαδιά), τὰ ἐπιμείναντα ἀφίνουσι κείμενα κατὰ γῆς· κατὰ
 » δὲ τὰ ἀκόλουθα ἔτη συμπλέκουσι τὰ κλήματα ταῦτα πρὸς ἄλληλα
 » εἰς τρόπον τοιοῦτον ὥστε νὰ σχηματίζωσιν εἶδος ἀνεστραμμένου
 » κώνου, ὅστις ἀκολούθως καλύπτεται ἐξ οἰνάρων καὶ βοτρύων, ἅτινα
 » θεωροῦνται κρεμάμενα περὶ αὐτόν. Ὁ ἀνεστραμμένος οὗτος κῶνος,
 » ὅστις κατ' ἔτος ἐπαυξάνεται διὰ τῆς προσθήκης νέων κλημάτων,
 » μετὰ παρέλευσιν 10—20 ἐτῶν τέμνεται καὶ μένει τὸ στέλεχος
 » μετ' ὀλίγων κλημάτων, ἐξ ὧν τινὰ μὲν ἀφίνουσι κείμενα κατὰ
 » γῆς, ἄλλα δὲ στρέφονται περὶ αὐτὰ κυκλοειδῶς, καὶ ἡ ἐργασία
 » αὕτη ἐκτελεῖται ἐτησίως καὶ ἀποτελεῖ τὴν λεγομένην κλάδευσιν
 » (κλάδαν)». — Τὸ κλήμα ἐν Θήρᾳ ἐφικνεῖται εἰς μεγάλην ἡλικίαν,
 ἐνίοτε μέχρι 350 ἐτῶν, κατὰ τὸν αὐτὸν Δὲ Κιγάλλαν. Κατὰ τὸν
 αὐτὸν ὑπάρχουσιν ἐπέκεινα τῶν 50 εἰδῶν σταφυλῶν ἐν Θήρᾳ.

Ἐκ τῶν καρποφόρων δένδρων εὐδοκιμοῦσι διαφερόντως ἡ *Συκῆ* (*Ficus Carica* L.) καὶ ἡ *Ἀμυγδαλῆ* (*Amygdalus communis* L. var *dulcis* DC). Ἀμφότερα τὰ δένδρα ταῦτα ἀντέχουσι πρὸ πάντων εἰς τὴν ξηρασίαν τοῦ ἐδάφους καὶ ὡς ἐκ τούτου καλλιεργοῦνται μετὰ προθυμίας. Τὰ σῦκα εἶναι εὐχυμα καὶ ὑπάρχουσιν ἐν Θήρᾳ 15 διάφορα εἶδη αὐτῶν.

Ἡ *Ἐλαία* (*Olea Europaea* L. var. *sativa* Lk. et Hoffm.) ἐκαλλιεργεῖτο ἄλλοτε συχνότερον· νῦν δὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐλαιοδένδρων ἠλαττώθη καὶ αἱ ἐλαῖαι καὶ τὸ ἔλαιον πρὸς χρῆσιν τῶν κατοίκων εἰσάγονται ἐξωθεν. Τοῦτο συνέβη ἤδη κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Tournefort.

Ὡσαύτως ἡ καλλιεργία ἄλλων ὀπωροφόρων δένδρων εἶνε λίαν περιορισμένη. Ἀξιομνημόνευτα εἶνε τὸ πολὺ ἡ *Ἀρμενιανῆ* (*Armeniaca vulgaris* Lamk. κοινῶς Βερικοκκιά), ἡ *Ῥοδανινέα* (*Persica vulgaris* Mill.), ἡ *Ῥοιὰ* (*Punica Granatum* L. κοινῶς Ῥοδιά), ἡ *Συκαμινέα* (*Morus nigra* L. καὶ *M. alba* L.), καὶ ἡ *Κερωνία* (*Ceratonia siliqua* L., κοινῶς Ξυλοκερατιά). Εἰς κήπους τινὰς

¹ Ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ Στατιστικῇ σελ. 81.

καλλιεργοῦνται καὶ ἡ *Λεμονέα* (*Citrus Limonium* Risso), καὶ τὰ ἄλλα συνήθη εἶδη *Κίτρου*, ὧν τὴν θεραπείαν εὐνοεῖ μὲν ἡ γλυκύτης τοῦ κλίματος, περιορίζεται δ' ὅμως τὰ μέγιστα διὰ τὴν ἀνυδρίαν.

Φυτὸν οὐκ ἄνευ τινὸς σπουδαιότητος διὰ τὴν Σαντορίνην εἶνε ὁ αὐτόθι καλλιεργούμενος *Βάμβαξ* (*Gossypium herbaceum* L. var. *perennans*). Ὁ ἐν Θήρᾳ βάμβαξ εἶνε πολυετής μετὰ κορμοῦ ξυλώδους. Κλαδεύεται κατ' ἔτος ὡς ἡ ἄμπελος· κατὰ τὰ φυτολογικὰ χαρακτηριστικὰ δ' ὅμως δὲν ἀνήκει εἰς τὸν δενδρώδη βάμβακα (*G. arboreum* L.) τῆς Ἀφρικῆς, οὔτε εἰς τὸν ἰνδικὸν βάμβακα (*G. religiosum* L.), ὅπως καὶ ὁ Tournefort ὀρθῶς παρατηρεῖ¹. Τὰ τοῦ βάμβακος φυτὰ κλαδεύονται τὸν Ὀκτώβριον καὶ εἶνε κατὰ μέσον ὄρον ἐπὶ 15—20 ἔτη προσοδοφόρα. Ἡ καλλιεργία αὕτη εὐρίσκεται νῦν εἰς ἐλάττωσιν. Κυρίως δὲ εἰσέτι ἀκμάζει κατὰ τι κατὰ τὰ μεσημβρινὰ μέρη τῆς νήσου, περίξ τοῦ Ἐξωμῦτι, Ἐμπόριο καὶ Ἀκρωτήρι. Τῷ 1841 ἡ παραγωγή τοῦ βάμβακος ἀνήρχετο κατὰ τὸν Δὲ Κιγᾶλλαν εἰς 4050 ὀκάδας.

Ἐκ τῶν *Σιτηρῶν* καλλιεργεῖται ἐν Θήρᾳ μόνον ἡ *Κριθή* ἐν ποσότητι. Ὁ κριθινὸς ἄρτος εἶνε ἐν Θήρᾳ ὅπως ἐν Κρήτῃ καὶ ἐν ταῖς πλείσταις ἄλλαις νήσοις τὰ μέγιστα εἰς χρῆσιν. Ὁ πυρὸς (σιτάρι) εἰσάγεται ἔξωθεν.

Ἐκ τῶν *Ὀσπρίων* ἀφθόνως καλλιεργοῦσιν ἰδίως τὸν *Λάθυρον* (*Lathyrus sativus* L., ἐν Θήρᾳ κοινῶς *Ἀρακάς* λεγόμενος, ἐν δὲ τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι *Λαθοῦρι*). Ὁ χόρτος χρησιμεύει ὡς κτηνοτρόφος, τὰ δὲ σπέρματα πρὸς κατασκευὴν τῆς γνωστῆς *Φάβας*. Καὶ εἶδος *Φασιόλου* (*Dolichos melanophthalmus* DC.) καλλιεργεῖται συχνὰ ἐν τοῖς ἀμπελώσι, (σπείρεται τὸν Ἀπρίλιον). Πλὴν τούτων καλλιεργοῦσιν ἐν μικρᾷ ποσότητι τὸν *Κύαμον* (*Vicia Faba* L., κοινῶς *Κουκιά*), τὸν *Φακὸν* (*Ervum Lens* L., κοινῶς *Φακῆ*) καὶ τὸν Ὀροβὸν (*Ervum Ervilia* L., κοινῶς *Ρόβι*).

¹ Voy. au Levant I. 320: «Le coton y est taillé de même (c'est-à-dire comme la vigne) et vient en arbrisseau comme nos Groiseliens, parce qu'on ne l'arrache pas tous les ans de même que l'on fait dans les autres îles; c'est pourtant la même que J. Bauhin a nommé Coton herbe et qu'il a distingué du Coton arbrisseau».

Καὶ ἐλαχίστη ποσότης *Σησάμου* (*Sesamum Orientale* L.) καλλιεργεῖται πρὸς τούτοις ἐν Θήρᾳ,

Ἐκ τῶν *Κολοκυνθωδῶν* καλλιεργοῦνται τὰ ἐξῆς· ἡ κοινὴ Κολόκυνθα (*Cucurbita Pepo* L., κοινῶς κολοκυθιά), ὁ Ὑδροπέπων (*Citrullus vulgaris* Schrad., κοινῶς Καρπουζιά), ἡ Λαγνηνοφόρος (*Lagenaria vulgaris* Ser., κοινῶς Φλασκιά), ἡ Σίκυος ἡ ἡμερος (*Cucumis sativus* L., κοινῶς ἀγγουριά) καὶ ἰδίᾳ ποικιλία ἐγχώριος τοῦ Πέπονος (*Cucumis Melo* L. var. *Theraea* Heldr.), οὗ οἱ καρποὶ τρώγονται ἄωροι ὡς τὰ ἀγγούρια, «Κατσούνια» ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ καλούμενα, καὶ ἀργότερα ὄριμοι, ὅτε εἶνε γλυκεῖς καὶ καλοῦνται «πεπόνια»· εἶνε δ' ὅμως μικρότεροι τῶν κοινῶν πεπόνων. Τὸ φυτὸν ὀνομάζουσι «Καουνιά». Τὰ Κολοκυνθώδη καλλιεργοῦνται πρὸ πάντων ἀνά τὴν μεσημβρινὴν παραλίαν καὶ ἰδίως παρὰ τῷ Ἐξωμύτι.

Ἡ κηπεῖα καλλιεργία εἶνε ἐν γένει ἕνεκα τῆς ἀνυδρίας λίαν περιορισμένη ἐν Θήρᾳ καὶ μάλιστα ἡ λαχανία. Ἐκ τῶν λαχανηρῶν καὶ τῶν ἀρτυματικῶν φυτῶν, ἐφ' ὅσον γνωρίζω, ἀπαντῶσι κυρίως τὰ ἐξῆς: Ὁ Ἀβελμόσχος (*Abelmoschus esculentus* L., κοινῶς Μπάμια), ἡ Ὀλισθηρίς ἡ λαχανηρὰ (*Portulaca oleracea* L., κοινῶς Ἀνδράκλα), τὸ Ἄνηθον (*Anethum graveolens* L.), τὸ Μάραθρον (*Foeniculum officinale* All. κοινῶς Μάραθο), ἡ Κινάρα (*Cinara Scolymus* L., κοινῶς Ἀγκινάρα), ἡ Θριδάξ (*Lactuca sativa* L., κοινῶς Μαρούλι), τὸ Λυκοπερσικόν (*Lycopersicum esculentum* Mill., κοινῶς Ντομάτα), τὸ Σολάνον τὸ μηλογενές (*Solanum Melongena* L., κοινῶς Μελτσάνα), τὸ Ἐλελίσφακον (*Salvia officinalis* L., κοινῶς φασκομηλιά), τὸ Δενδρολίβανον (*Rosmarinus officinalis* L.), τὸ Ὠκιμον (*Ocimum Basilicum* L., κοινῶς Βασιλικός), τὸ Τεῦτλον τὸ ἐρυθρὸν (*Beta vulgaris* L. var. *rubra*, κοινῶς Κοκκινογούλια).

Ἰδιαιτέρας μνείας ἄξια εἶνε τέσσαρα φυτὰ εἰσαχθέντα ἔξωθεν εἰς τοὺς κήπους, νῦν δὲ διεσπαρμένα μόνον τῶν οὕτως ὥστε φαίνονται ὡς αὐτοφυῆ καὶ κατέστησαν ἐντελῶς δημοποίητα ἐν τῇ χλωρίδι τῆς Θήρας. Ταῦτα δ' εἶνε τὰ ἐξῆς:

Ἰοποντία ἡ Ἰνδικὴ συκῆ (*Opuntia Ficus Indica* Mill), ἥτις

συχνά καλλιεργουμένη και διὰ φραγμούς χρησιμοποιηθεῖσα φύεται ἀφθόνως και ἐν ἀγρίᾳ καταστάσει. Οἱ καρποὶ παρὰ τῶν Θηραίων «φαραόσυκα» (βεβαίως κατὰ παράδοξον συγκοπήν και διαφθοράν ἐκ τοῦ ἀλλαχοῦ «Φραγκόσυκα»), καλούμενα, ἐσθίονται.

Γομφόκαρπος ὁ θαμνώδης (*Gomphocarpus fruticosus* L.), κοινῶς «Δενδρομετάξι». Φύεται και ἐν Θήρᾳ ὡς ἄγριος, ὅπως ἐν ταῖς πλείσταις τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, ὅπου τὸ φυτὸν ἐπὶ φραγκοκρατίας εἰσήχθη ἐκ Συρίας.

Νικοτιανὴ ἢ γλαυκὴ (*Nicotiana glauca* Grah.). Φυτὸν θαμνώδες ἢ ἐνίοτε δενδρῶδες, ὅπερ κατάγεται ἐκ τῆς Ν. Ἀμερικῆς, εἰσήχθη πρὸ περίπου 50 ἐτῶν εἰς τοὺς κήπους, νῦν δ' ἐδημοποιήθη τοσοῦτον, ὥστε ἀποτελεῖ πλέον συστατικὸν τῆς ἰθαγενοῦς χλωρίδος· ἰδίως δ' ἐν Θήρᾳ εἶνε ἀφθονώτατον και φύεται και εἰς αὐτὰ τὰ πρόσιτα και κρημνώδη μέρη. Ὁ λαὸς τῶ ἔδωκε τὸ ὄνομα «Ἀποτσυπωμένο», ὅπερ ἐκφραστικώτατον και καταλληλότατον ὑπὸ πάσας τὰς ἐπόψεις, διότι τὸ φυτὸν τοῦτο ἔχει λεῖον τὸν φλοιόν, ὅθεν φαίνεται ὡς γυμνὸν και ἄνευ δέρματος, εἶνε δ' ἀναιδὲς παρείσακτον τῆς χλωρίδος.

Τέλος Ἀγαυὴ ἢ ἀμερικανικὴ (*Agave Americana* L.), κοινῶς «Ἀθάνατος», ἢ καταχρηστικῶς «Ἀλόη». Ὡς ἐν ἀπάσαις ταῖς νήσοις τοῦ Ἀρχιπελάγους, και ἐν Κρήτῃ, ἢ Ἀγαυὴ τανῦν ἐντελῶς ἐδημοποιήθη και ἐν Θήρᾳ και συχνότατα φύεται ἐν κρημνώδεσι τόποις.

ΦΥΤΟΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΕΞΑΓΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ἐπιθεωροῦντες τὸν προηγούμενον κατάλογον τῶν ἐν Θήρᾳ ἀγγειοφύτων, θαυμάζομεν πρὸ πάντων διὰ τὸ εὐάριθμον τῶν εἰδῶν — ἐν συνόλῳ μόνον 240 — ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν εἰδῶν ἐν ἄλλοις τμήμασι τῆς ἑλληνικῆς Χλωρίδος και ἰδίως ἐν ἄλλαις νήσοις τοῦ Αἰγαίου. Αἱ διὰ τὰ φυτὰ αὐτῶν ἀκριβέστερον ἐξεταζόμεναι και ὡς ἐκ τοῦ ὁμοίου σχεδὸν ἐμβαδοῦ πρὸς σύγκρισιν παραδεκτέαι νῆσοι εἶνε ἢ Αἴγινα και ἢ Σῦρος. Τὸ ἐμβαδὸν τῆς Θήρας μετὰ τῶν προσηκόντων νησίδων ἰσοδυναμεῖ πρὸς 81,7 τετρ. χιλιομέτρα, τὸ τῆς Αἰγίνης

πρὸς 83 καὶ τὸ τῆς Σύρου πρὸς 81. Ἐξ Αἰγίνης γνωρίζομεν 576 καὶ ἐκ Σύρου 570 Ἀγγειόφυτα. Συναινοῦμεν προθύμως ὅτι νεώτεραι ἔρευναί δύνανται νὰ φέρωσι προσθήκην 20—25 εἰδῶν εἰς τὴν Χλωρίδα τῆς Θήρας, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ὑποθέσει ὅτι τοιαύτη προσθήκη ἀνήρχετο εἰς 50 εἶδη, ὅπερ ὅλως ἀπίθανον, πάλιν ἠθέλομεν φθάσει μόνον εἰς τὸν ὀλικὸν ἀριθμὸν 290 εἰδῶν δῆλα δὴ εἰς ἀριθμὸν, μόλις κατὰ τι ὑπερβαίνοντα τὸ ἡμισυ τῶν εἰδῶν τῶν γνωστῶν ἐκ τῶν εἰρημένων νήσων. Ἡ αἰτία τῆς ἐλλείψεως ταύτης εἰς εἶδη δὲν δύναται ν' ἀποδοθῇ εἰς ἐλλιπῆ ἐξέτασιν, ἀλλὰ ζητητέα ἀλλαγῶν. Κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην προέρχεται ἐκ τῆς πετρολογικῆς φύσεως τοῦ ἐδάφους, διότι δικαιοῦμεθα πληρέστερα νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἐν προϊστορικῇ ἐποχῇ, πρὸ τῆς καταχώσεως τοῦ μεγίστου μέρους τῆς νήσου διὰ τῶν ἐκρηκτικῶν ὑλῶν τοῦ ὑποβρυχίου ἠφαιστείου, τὰ συστατικὰ τῆς Χλωρίδος τῆς Θήρας ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ παρεμφερῆ πρὸς τὰ τῆς Χλωρίδος τῶν ἐγγύς κειμένων νήσων τῶν Κυκλάδων, καὶ κατὰ τὰ εἶδη καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν εἰδῶν ἀναλόγως πάντοτε πρὸς τὸ ἐμβαδόν. Τὰ λείψανα τῆς ἀρχικῆς ταύτης Χλωρίδος τῆς Θήρας δέον, ὡς εἰκόσ, νὰ ζητῶμεν εἰς τὰ μέρη τῆς νήσου, τὰ ὅποια παρέμειναν ἄθικτα ἀπὸ τῆς ἠφαιστείας καταστροφῆς, ἡγουν ἐν τῇ ἐκ κρυσταλλικοῦ μαρμάρου καὶ σχιστολίθου συγκειμένη ὄροσειρᾶ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ καὶ τοῦ Μεσαβουνοῦ. Ἐκεῖθεν μετώκησαν ἐν τῇ ῥοῇ τῶν αἰῶνων πάλιν εἰς τὸ ἠφαιστεῖον ἔδαφος, ὅσα φυτὰ ἦτο δυνατόν νὰ προσαρμοζονται εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ ἐδάφους. Διὰ σπερμάτων δ' ἐξῶθεν φερομένων εἰσήχθησαν καὶ ἄλλα τινά, ἰδίως ἐπέτεια φυτὰ. Διὰ τῆς φυσικῆς ταύτης διασπορᾶς τῆς βραδέως προβαίνουσης ἐγένετο παλινόρθωσις τις τῆς βλαστήσεως ἐπὶ τοῦ ἠφαιστείου πετρώματος, ἣτις ὁμως ἐκωλύετο ἐνεργῶς ὑπὸ τῆς ἤδη ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων καλλιέργειας ὠφελίμων φυτῶν. Οὕτως ἐτέθη τέρμα εἰς τὴν διάδοσιν τῆς αὐτοφυοῦς βλαστήσεως, καὶ ἐξ ἀνάγκης ἡ νέα Χλωρίς τῆς Θήρας ἔπρεπε νὰ μείνῃ πτωχὴ εἰς εἶδη.

Τὸ κρυσταλλικὸν ὑπόστρωμα ἐν τῇ σειρᾶ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ καὶ τοῦ Μεσαβουνοῦ καὶ ὁ μεμονωμένος μέγας ὄγκος τοῦ αὐτοῦ πετρώματος, ὁ ὑπὸ τῶν κατοίκων «Μονόλιθος» καλούμενος, εἶνε αἰμόναι θέσεις ἐνδαιτήματος φυτῶν, ἅτινα δὲν φύονται τανῦν ἐπὶ τοῦ ἠφαιστείου μέρους τῆς νήσου, ἢ διότι εἶνε εἶδη ἀποκλειστικῶς ἐπὶ

ἀσβεστολίθου ἐνδιαιτώμενα, ἢ διότι ἔνεκεν ἄλλων αἰτίων περιορίσθη ἡ διασπορὰ αὐτῶν. Τοιαῦτα εἶνε τὰ ἐξῆς εἶδη: *Papaver somniferum* var. *setigerum* DC., *P. Rhoeas* L., *Malcolmia flexuosa* (Sibth.) var. *Cephalonica* Heldr., *Fumana glutinosa* (L.), *Silene Italica* Pers., *Ruta bracteosa* DC., *Rhamnus oleoides* L., *Pistacia Terebinthus* L., *Anthyllis Hermaniae* L., *Psoralea bituminosa* L., *Tordylium Apulum* L., *Pimpinella Tragium* Vill. var. *Pre-tenderis* Orph., *Erica verticillata* Forsk., *Convolvulus oleifolius* Desr., *Teucrium Graecum* Cel., *Sideritis lanata* L. *Micromeria Graeca* (L.), *Origanum Onites* L., *Thymus capitatus* (L.), *Euphorbia Chamaesyce* L., *Lloydia Graeca* (L.), *Allium rotundum* L., *A. margaritaceum* Sibth., *A. trifoliatum* Cyr., *A. Cupani* Raf., *Colchicum Bertolonii* Stev. formā *latifolium*, *Adiantum Capillus Veneris* L. καὶ *Asplenium Ceterach* L.

Χαρακτηριστικώτατον διὰ τὴν νῦν Χλωρίδα τῆς Θήρας εἶνε ὁ μικρὸς ἀριθμὸς ξυλωδῶν φυτῶν. Ὡς ἐκ τούτου παρατηροῦμεν παντελῆ ἔλλειψιν τῆς διαπλάσεως τῶν ἀειφύλλων θάμνων (ἢ «Maquis»¹) καὶ αὐτὴ ἡ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος τοσοῦτον ἀνεπτυγμένη διάπλασις τῶν Φουγάνων φειδωλῶς ἀντιπροσωπεύεται ἐν τῇ σειρᾷ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ καὶ τοῦ Μεσαβουνοῦ μόνων διὰ τῶν ἐξῆς εἰδῶν. *Fumana glutinosa* (L.), *Ruta bracteosa* DC., *Rhamnus oleoides* L., *Calycotome villosa* (Vahl.), *Anthyllis Hermaniae* L., *Helichrysum Italicum* (Roth.), *Phagnolon Graecum* Boiss. et Heldr., *Erica verticillata* Forsk., *Teucrium Graecum* Cel., *Micromeria Graeca* (L.), *Satureia Thymbra* L., *Thymus capitatus* (L.), *Thymelaea hirsuta* (L.) καὶ *Asparagus aphyllus* L.

Δένδρων δὲν ὑπάρχουσιν οὐδὲν αὐτοφυῆ εἶδη ἐν Θήρα, διότι καὶ ἡ Πικραμυγδαλέα εἶνε πάντοτε θαμνώδης.

Θάμνων εἶδη φύονται τὰ ἐξῆς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον συχνά: *Capparis rupestris* Sibth., *Lavatera arborea* L., *Pistacia Terebinthus* L., *P. Lentiscus* L., *Amygdalus communis* L., var. *amara* Tourn., *Nerium Oleander* L., *Lycium Europaeum* L., *Vitex Agnus castus* L. καὶ *Atriplex Halimus* L. Οἱ τρεῖς τελευταῖοι

¹ Περὶ τῶν διαφορῶν ζωνῶν ἢ διαπλάσεων τῆς Ἑλληνικῆς Χλωρίδος, ἴδε Heldreich, die Pflanzen der attischen Ebene in Aug. Mommsen Griechische Jahreszeiten, Heft. V. σελ. 533.

οὔτοι μετὰ τῆς Πικραμυγδαλέας εἶνε οἱ ἀφθονώτεροι τῶν εὐαρίθμων ἐν Θήρᾳ θάμνων.

Φρύγανα ὑπάρχουσιν ἐκτὸς τῶν ἄνω εἰρημένων καὶ τάδε·

Artemisia arborescens L., *Inula viscosa* (L.), *Prasium majus* L., *Euphorbia dendroides* L. καὶ *Asparagus stipularis* Forsk.

Ἐκ τῶν ξυλωδῶν φυτῶν ἐλλείπουσι λοιπὸν ἐν Θήρᾳ τὰ ἐξῆς ἀφθονώτατα ἐν ταῖς λοιπαῖς Κυκλάσιν εἶδη· *Cistus villosus* L., *C. salvifolius* L., *Acer Creticum* L., *Anagyris foetida* L., *Spartium junceum* L., *Genista acanthoclada* DC., *Rubus ulmifolias* Schott., *Pirus amygdaliformis* Vill., *Myrtus communis* L., *Hedera Helix* L., *Lonicera Etrusca* Savi., *Arbutus Unedo* L., *Olea Europaea* L. var. *Oleaster* DC., *Salvia triloba* L., *Larandula Stoechas* L., *Phlomis fruticosa* L., *Micromeria Juliana* (L.), *Thymelaea Tartonraira* (L.), *Osyris alba* L., *Platanus Orientalis* L., *Salix alba* L., *Smilax aspera* L., *Juniperus Phoenicea* L., κτλ.

Ὅμως οὐ μόνον τὰ ξυλωδῆ φυτὰ σπανίζουσιν ἐν Θήρᾳ, ἀλλὰ καὶ πλείστα ποώδη φυτὰ ἐκ τῶν κοινοτάτων καὶ ἀφθόνως φερομένων ἐν ταῖς ἄλλαις νήσοις τοῦ Αἰγαίου πελάγους δὲν εὐρίσκομεν ἐν Θήρᾳ. Εἶνε τοιαῦτα πλεον τῶν ἑκατὸν εἰδῶν, ἐν τούτοις ἐνταῦθα θὰ ἐξάρω μόνον τὰ χαρακτηρίζοντα ἰδίως τὸ φυτογεωγραφικὸν τοῦτο τμήμα τῆς Ἑλληνικῆς Χλωρίδος, ὧν τὰ κυριώτερα εἶνε ταῦτα· *Delphinium Staphysagria* L., *Hypericum perforatum* L., *Ruta Chalepensis* L., *Lupinus micranthus* Guss., *Trifolium purpureum* Loisl., *Ferulago nodosa* (L.), *Crithmum maritimum* L., *Hippomarathrum cristatum* DC., *Carlina gummifera* (L.), *Carthamus ambiguns* Heldr., *Centaurea spinosa* L., *Crepis multiflora* Sibth., *Hymenonema Graecum* (L.), *Tolpis virgata* Desf., *Cichorium spinosum* L., *Cressa Cretica* L., *Hyoscyamus Graecus* Heldr., *Acanthus spinosus* L., *Statice ocymifolia* Poir., *Colchicum Parkinsonii* Hook. f., *Juniperus Phoenicea* L., κτλ. Ἐκ τῆς κατηγορίας ταύτης, δῆλα δὴ τῶν χαρακτηριζόντων μάλιστα τὴν Χλωρίδα τῶν Κυκλάδων φυτικῶν τύπων, μόνον τὰ ἐξῆς εἶδη παρετηρήθησαν ἐν Θήρᾳ· *Glaucium leiocarpum* Boiss., *Sisymbrium Orientate* L., *Hypericum crispum* L., *Trifolium uniflorum* L., *Bryonia Cretica* L., *Mesembrianthemum nodiflorum* L., *Senecio*

coronopifolius Desf. *Anthemis Cretica* L., *Artemisia arborescens* L., *Helichrysum Italicum* Roth., *Echinops viscosus* DC., *Onopordon caulescens* D'Urv., *Carthamus leucocaulos* Sibth., *Centaurea Hellenica* Boiss. et Sprun., *Andryala dentata* Sibth., *Ambrosia maritima* L., *Lycium Europaeum* L., *Vitex Agnus castus* L., *Plantago arenaria* WK., *Atriplex Halimus* L., *Euphorbia Terracina* L. καὶ *Andropogon pubescens* Vis.

Ὡς πρὸς τὸν πολὺ μεγαλείτερον ἀριθμὸν τῶν νῦν ἐν Θήρᾳ ἔλλειπόντων εἰδῶν δικαιούμεθα νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι τοῦλάχιστον μέρος αὐτῶν ἀρχῆθεν ἐφύετο ἐν Θήρᾳ, ἀλλ' ἠφανίσθησαν διὰ τὴν ριζικὴν μετατροπὴν τῶν ἐδαφικῶν συνθηκῶν τῶν προερχομένων ἐκ τῶν ἠφαιστειῶν ἐκρήξεων, αἵτινες ἐκάλυψαν διὰ κισήρεως καὶ ἄλλων ἐκρηγματικῶν ὑλῶν τὸ μέγιστον μέρος τῆς νήσου. Συνετέλεσεν εἰς τοῦτο ἰσχυρῶς καὶ ἡ ἔνεκα τῶν ἐκρήξεων ἐπερχομένη ἔλλειψις ὕδατος. Ῥέον ὕδωρ τανῦν οὐδόλως ὑπάρχει ἐν τῇ νήσῳ καὶ μόνον τρεῖς μικραὶ κρήναι, ἐξ ὧν ἡ μία ἀναβρῦει εἰς τὰς πρὸς βορρᾶν ὑπωρείας τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, ἡ δὲ ἑτέρα «Βρυσάκια» καλουμένη εἰς τὴν ἀνατολικὴν κλιτὺν τοῦ αὐτοῦ ὄρους καὶ ἡ τρίτη ἡ λίαν λείψυδρος ἐν τῇ θέσει «Ἀγίῳ Ἰωάννῃ» οὐ πόρρω τῆς δυτικῆς ἀκτῆς πλησίον τοῦ ὄρου Ἀθηνιῶν ¹.

Ἐκ τῶν ἐνδημικῶν φυτῶν τῆς Χλωρίδος τῶν Κυκλάδων, ἦτοι τῶν ἀποκλειστικῶς ἐπ' αὐτῶν φυομένων, γνωρίζομεν ἐκ Θήρας ἐν μόνον εἶδος, ἡγουν τὴν *Pimpinella Tragium* var. *Pretenderis* Orph ². Ἐκ τῶν Κυκλάδων γνωρίζομεν ἐν ὄλῳ περὶ τὰ τεσσαράκοντα ἐνδημικὰ εἶδη διεσπαρμένα ἀνὰ διαφόρους νήσους.

Γνωρίζομεν δὲ καὶ περὶ τὰ 35 κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον σπάνια φυτά, τῶν ὁποίων τὸ ἐμβαδὸν τοῦ διαιτήματος ἐκτείνεται μέχρι τῶν Κυκλάδων, καὶ ἀλλαχοῦ δ' ὅμως σποραδικῶς φύονται. Ἐξ αὐτῶν ὀλίγα τινὰ φύονται καὶ ἐν Θήρᾳ. Τὰ δὲ *Galium recurvum* Req. (γνωστὸν ἐκ τῶν Κυκλάδων καὶ ἐκ Κύπρου), *Bellium minutum* L. (συλλεχθὲν καὶ ἐν Εὐβοίᾳ καὶ ἐν Ῥόδῳ). *Evax exigua* DC. (γνωστὸν ἐκ τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ ἐκ Βαθυλωνίας), *Asparagus stipularis* Forsk.

¹ Ὑπάρχουσιν ἐν Θήρᾳ καὶ ὀρυκτοπηγαὶ τινες, περὶ ὧν ἴδε Δὲ Κιγάλλα Στατιστικὴν σελ. 19.

² Φύεται καὶ ἐν Φολεγάνδρῳ, ὅπου παρατηρήθη κατὰ πρῶτον.

(εἶδος ὅπερ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος δὲν εὐρέθη, ἀλλ' ἐν τῇ Ἰβηρικῇ Χερσονήσῳ, τῇ Σικελίᾳ καὶ τῇ Β' Ἀφρικῇ), καὶ *Leopoldia Pinnardi* (Boiss.) (γνωστὸν ἐκ Τροίας, Καρίας καὶ ἐκ τοῦ Ἀντιλιβάνου).

Φυτὰ ἐνδημικὰ τῆς Θήρας, δῆλα δὴ μόνον ἐκ Θήρας γνωστά, δύο μόνον ἔχομεν νὰ μνημονεύσωμεν, ἥτοι τὴν ἰθαγενῆ ποικιλίαν τοῦ Πέππου (Cucumis Melo var. *Theraea* Heldr.) καὶ τὴν *Leopoldia Theraea* Heldr.

Ὡς πρὸς δὲ τέλος τὴν διανομὴν τῶν εἰδῶν ἐπὶ τῆς Θήρας, τῆς Θηρασίας καὶ τῶν Καμμένων προσθέτομεν τὰ ἐξῆς. Ἐκ τῶν 240 εἰδῶν τοῦ ἡμετέρου Καταλόγου 189 σημειοῦνται ἐκ Θήρας μόνον, 17 εἶδη ὡς ἐν Θήρᾳ τε καὶ Θηρασίᾳ φυόμενα καὶ 3 ὡς μόνον ἐν Θηρασίᾳ, ἥτοι *Didesmus Aegyptius* (L.) *Bellium minutum* L. καὶ *Prasium majus* L. Ὡς ἐν ταῖς Καμμέναις καὶ ἐν Θήρᾳ σύναμα φυόμενα ἀναγράφονται ἐν τῷ ἡμετέρῳ καταλόγῳ 23 εἶδη καὶ τέλος ὀκτὼ εἶδη ὡς ἐπὶ ταῖς Καμμέναις μόνον φυόμενα. Τὰ τελευταῖα ταῦτα ὀνομαστὶ εἶνε *Melilotus Italicus* (L.), *Vicia lathyroides* L., *Galium recurvum* Req., *Evax exigua* DC. καὶ *Crepis Dioscoridis* (L.) (τὰ πέντε ταῦτα ἐν Μικρᾷ Καμμένῃ), *Echium arenarium* Guss. (ἐν Παλαιᾷ Καμμένῃ), *Corynephorus articulatus* Desf. ἐν τῷ ἠφαιστείῳ «Γεωργίῳ», καὶ *Gymnogramme leptophylla* (L.) ἐν Μικρᾷ Καμμένῃ. Τὰ ὀκτὼ φυτὰ ταῦτα δύνανται ἴσως νὰ θεωρηθῶσιν ὡς τὰ τελευταῖον ἐπὶ τῶν Καμμένων ἀποικήσαντα καὶ κατ' ἀκολουθίαν ὡς οἱ νεώτεροι δημόται τῆς Θηραϊκῆς Χλωρίδος.

Ἐν Ἀθήναις κατὰ Ἰανουάριον 1899.

Δε. Θ. Δὲ Χελδραΐχ.

ΧΗΜΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΙΣ

ΝΕΑΣ ΙΑΜΑΤΙΚΗΣ ΠΗΓΗΣ ΤΗΣ ΑΙΔΗΨΟΥ

(*Ἀνεκοινώθη ἐν συνεδριάσει τοῦ Φυσιγνωστικοῦ τμήματος τοῦ Συλλόγου*).

Α'). Γενικά τινα περὶ τῶν παλαιῶν καὶ νέων τῆς Αἰδηψοῦ πηγῶν. Ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς παραλίας τοῦ βορειοδυτικοῦ ἄκρου τῆς Εὐβοίας καὶ πλησίον τοῦ χωρίου τῆς Αἰδηψοῦ ἀναβλύζουσι τὰ ἀπὸ τῶν παλαιῶν χρόνων γνωστὰ καὶ ὑπὸ πολλῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων ἀναφερόμενα ὡς περιώνυμα διὰ τὰς ἰαματικὰς αὐτῶν ιδιότητας θερμὰ αὐτοφυῆ Αἰδήψια ὕδατα.

Αἱ ἰαματικαὶ πηγαὶ τῆς Αἰδηψοῦ κατὰ Ἰούνιον τοῦ ἔτους 1889 ὄτε τὸ πρῶτον ἐπεσκέφθη καὶ περιέγραψα αὐτάς¹, ἦσαν περὶ τὰς 60 καὶ ἀπῆρτιζον 6 κύρια συμπλέγματα πηγῶν, ἐξ ὧν τὸ πρῶτον περιελάμβανε πηγὰς θερμοκρασίας 36°—55°, τὸ δεύτερον πηγὰς 44°—72°, τὸ τρίτον 28°—78°, τὸ τέταρτον πηγὰς 33°—49°, τὸ πέμπτον πηγὰς 76°—77° καὶ τὸ ἕκτον 28°—51°.

Τὸ ὅλον ποσὸν τῶν θερμῶν ὑδάτων τῆς Αἰδηψοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1889 καταμετρηθὲν εὐρέθη ἴσον πρὸς 8,640 κυβικὰ μέτρα καθ' ἡμερονύκτιον ἦτοι ποσότητα ἀρκοῦσαν πρὸς ὕδρευσιν μεγίστου ὑδροθεραπευτικοῦ ἐνδικοιότητος.

Ἡ χημικὴ ποιοτικὴ τε καὶ ποσοτικὴ ἀνάλυσις τῶν ὑδάτων τῶν πηγῶν τούτων κατέταξε ταύτας μεταξὺ τῶν θερμῶν ἰσχυρῶν ἀλιπηγῶν τῶν ἐνεχουσῶν πολὺ τὸ ἀνθρακικὸν ὄξύ, ὀλίγα τὰ ἀνθρακικὰ ἄλατα, καὶ ἐλάχιστον ποσὸν ὑδροθείου.

Κατὰ τὸν δεύτερον ἰσχυρὸν σεισμὸν τῆς Λοκρίδος τὸν ἐπισυμβάντα

---

¹ Berichte der deutschen chemischen Gesellschaft. Jahrgang XXV Heft 1. 13. A. K. Dambergis: Ueber die Mineralquellen von Aedipsos.

τὴν 15 Ἀπριλίου τοῦ ἔτους 1894 καὶ καθ' ὃν ἀνεφάνη καὶ τὸ κατα-
τρομάξαν τοὺς κατοίκους τῆς Ἀταλάντης παμμέγιστον ῥήγμα, ἐπῆλθον
κατὰ πᾶσαν πιθανότητα καὶ ῥήγματα ἐν τοῖς ὑπογείοις στρώμασι τοῦ
Εὐβοϊκοῦ κόλπου, ἅτινα ἐγένοντο πρόξενά τῆς ἀναβλύσεως ἐν Αἰδηψῷ
καὶ Γιαλτροῖς νέων ἀφθόνων πηγῶν ἐκ θερμῶν μεταλλικῶν ὑδάτων.
Τὰς νέας πηγὰς μεταβάς ἐπιτοπίως τότε κατ' ἐντολὴν τῆς Ἑλληνι-
κῆς Κυβερνήσεως περιέγραψα καὶ ἀνέλυσα, τὰ δὲ ἀποτελέσματα τῶν
ἐρευνῶν μου τούτων ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῷ περιοδικῷ Tschermak's
Mineralogische und petrographische Mittheilungen XV
1895 (Prof. A. K. Dambergis. Die neuen heissen Quellen
von Aedipsos und Gialtra, entstanden beim Lokrischen
Erdbeben 1894).

Αἱ ἀναβλύσασαι νέαι πηγαὶ ἐν Αἰδηψῷ ἦσαν πολυάριθμοι, ἡ θερ-
μοκρασία αὐτῶν παρήλλασεν ἀπὸ 32°—82°, τὸ ποσὸν τοῦ ἐκρέον-
τος ὕδατος ἐκ τούτων εὐρέθη ἴσον πρὸς 6,798 κυβικὰ μέτρα καθ'
ἡμερονύκτιον, ἡ δὲ χημικὴ ἐρευνα ἀπέδειξε καὶ τὰ ὕδατα τῶν νέων
τούτων πηγῶν ὡς ὕδατα τῆς αὐτῆς φύσεως πρὸς τὰ τῶν παλαιῶν
τῆς Αἰδηψοῦ πηγῶν.

Παρόμοιον φαινόμενον οὐ μόνον ἀναβλύσεως ἐν Αἰδηψῷ νέων πη-
γῶν ἀλλὰ καὶ ἐπισχέσεως τῶν παλαιῶν ἀναφέρει καὶ ὁ Στράβων
(1,60) ὡς ἐξῆς «Δημήτριος δ' ὁ Κολλατιανὸς τοὺς καθ' ὅλην τὴν
Ἑλλάδα ποτὲ γενομένους σεισμοὺς διηγούμενος, τῶν Λιχάδων νήσων
καὶ τοῦ Κηναίου τὰ πολλὰ καταδῦναι φησὶ τὰ τε θερμὰ τὰ ἐν Αἰ-
δηψῷ καὶ Θερμοπύλαις ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐπισχεθέντα, πάλιν ῥυῆναι,
τὰ δὲ ἐν Αἰδηψῷ καὶ καθ' ἑτέρας ἀναρραγῆναι πηγὰς».

Ἐπισκεφθεὶς κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ ἔτους τούτου τὴν Αἰδηψὸν
παρετήρησα ὅτι σχεδὸν ἅπασαι αἱ νέαι κατὰ τὸν σεισμὸν τῆς Λοκρί-
δος τοῦ ἔτους 1894 ἀναβλύσασαι ἀφθονοὶ τῆς Αἰδηψοῦ πηγαὶ ἐξέλι-
πον, ἡ δὲ ἐξαφάνισις αὐτῶν κατὰ τὰς ἐπιτοπίους πληροφορίας δὲν ἦτο
ἀπότομος ἀλλ' ἐγένετο μικρὸν κατὰ μικρὸν, οὕτως ὥστε ἐντὸς ἔτους
ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεώς των ἐντελῶς ἐστείρωσαν καταλιποῦσαι ἀφθονα
γαιώδη ἰζήματα ὡς ἔχνη τῆς διαβάσεως αὐτῶν.

Τὴν στείρωσιν τῶν νέων πηγῶν παρηκολούθησε καὶ ἡ στείρωσις
εὐαρίθμων τινῶν ἐκ τῶν παλαιῶν πηγῶν, εὐτυχῶς ὅμως αἱ κυριώτε-
ραι τούτων αἱ τὰ ἀφθονώτερα ὕδατα παρέχουσαι καὶ αἱ τοὺς ση-

μερινούς ἐν χρήσει λουτῆρας τροφοδοτοῦσαι παρέμειναν ἀναλλοίωτοι κατὰ τε ποιὸν καὶ ποσόν.

Τὴν ἐξαφάνισιν τῶν ἐν Αἰδηψῷ νέων πηγῶν παρηκολούθησε καὶ ἡ ἐξαφάνισις τῆς κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἀναβλυσάσης νέας ἀφθονωτάτης θερμῆς πηγῆς τῶν Γιαλτρῶν.

Β'). *Ἀποτελέσματα τῆς χημικῆς ἐξετάσεως νέας λαματικῆς πηγῆς τῆς Αἰδηψοῦ.* — Ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ἐν Αἰδηψῷ ξενοδοχείου Τομπάζη, κατὰ τὸ 1897 γενομένης διατρήσεως τοῦ ἐδάφους πρὸς ἀνεύρεσιν φρεατίου ὕδατος ἀνεκαλύφθη πηγὴ μεταλλικοῦ ὕδατος προσομοιάζοντος κατὰ τὰς φυσικὰς ιδιότητας πρὸς τὰ ὕδατα τῶν παλαιῶν τῆς Αἰδηψοῦ πηγῶν.

Ἡ χημικὴ ἀνάλυσις τοῦ ὕδατος τούτου ἐγένετο ἐν τῷ ὑπὸ τὴν διεύθυνσίν μου Φαρμακευτικῷ Χημείῳ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, μοὶ παρέσχε δὲ τὴν πολύτιμον συνδρομὴν του πρὸς ἐκτέλεσιν ταύτης καὶ ὁ ἐπιμελητὴς μου καὶ ὑφηγητὴς τῆς Χημείας κ. Τ. Κομνηνός.

Ἡ θερμοκρασία τῆς πηγῆς εἶνε 42,6⁰ ἐ.

Τὸ εἰδικὸν βάρος εὑρέθη ἴσον πρὸς 1,0204 (25⁰ ἐ).

Ἐν λίτρον (=1000 κυβ. ἐκ.) τοῦ ἐξετασθέντος ὕδατος παρέσχε στερεὸν ὑπόλειμμα (ἐν 160⁰) . . . . . 30,193 γρμ.
 ἐξ ὧν τὸ διαλυτὸν μέρος ἰσοῦτο πρὸς . . . . . 29,258 »
 καὶ τὸ ἀδιάλυτον πρὸς . . . . . 0,935 »

Ἐν ἐνὶ λίτρῳ εὑρέθη ὀλικὸν ποσόν	Cl=17,370 γρμ.
» » »	CaO= 2,119 »
» » »	MgO= 0,501 »
» » »	SO ₃ = 0,883 »
» » »	CO ₂ = 0,531 »

Ἐν τῷ διαλυτῷ μέρει ἑνὸς λίτρου εὐρέθη	NaCl=23,893 γρμ.
» » »	KCl= 0,670 »
» » »	CaO= 1,728 »
» » »	MgO= 0,480 »
» » »	SO ₃ = 0,550 »
» » »	Br= 0,037 »

Ἐν τῷ ἀδιαλύτῳ μέρει ἑνὸς λίτρου εὐρέθη	CaO= 0,389 γρμ.
» » »	MgO= 0,015 »
» » »	SO ₃ = 0,338 »
» » »	CO ₂ = 0,135 »
» » »	SiO ₂ = 0,050 »
» » »	Fe ₂ O ₃ = 0,008 »

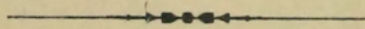
Κατ' ἀκολουθίαν ἕν λίτρον ὕδατος (1000 κυβ. ἐκ.) περιέχει	
Χλωριούχον νάτριον	23,893 γρμ.
Χλωριούχον κάλιον	0,670 »
Χλωριούχον ἀσβέστιον	2,661 »
Χλωριούχον μαγνήσιον	1,078 »
Βρωμιούχον μαγνήσιον	0,042 »
Θεικὸν ἀσβέστιον	1,509 »
Ἀνθρακικὸν ἀσβέστιον	0,272 »
Ἀνθρακικὸν μαγνήσιον	0,031 »
Ὁξειδίου τοῦ σιδήρου	0,008 »
Πυριτικὸν ὄξύ	0,050 »
Ἀμμωνίας, ὀργανικῶν οὐσιῶν, ἀργίλλου, φωσφο- ρικοῦ ὀξέος, νιτρικοῦ ὀξέος, ἰωδίου, φθορίου καὶ λιθίου	ἕχνη
Ἄθροισμα στερεῶν συστατικῶν	30,214 γρμ.

Ἀνθρακικὸν ὄξύ ἐν συνόλῳ	0,531 γρμ.
Ἀνθρακικὸν ὄξύ τῶν δισανθρακικῶν ἀλάτων . . .	0,135 »
Ἀνθρακικὸν ὄξύ ἐλεύθερον	0,261 »
Ὑδροθειον	ἕχνη

Ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς χημικῆς ἐξετάσεως τοῦ ἰαματικοῦ ὕδατος τῆς ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ξενοδοχείου Τομπάζη ἀνευρεθείσης νέας πηγῆς τῆς Αἰδηψοῦ, ἐξάγεται ὅτι καὶ τὰ ὕδατα ταύτης εἶνε ὕδατα τῆς αὐτῆς φύσεως τῶν παλαιῶν τῆς Αἰδηψοῦ πηγῶν καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ ἡ θεραπευτικὴ ἐνέργεια τούτων ἔσται ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν τῶν παλαιῶν πηγῶν τῆς Αἰδηψοῦ, αἵτινες κρινόμεναι ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἰαματικῶν ἐνεργειῶν πάνυ δικαίως ἐπεκλήθησαν *θαυματουργοί*.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 3 Ἰουλίου 1898.

Α. Κ. Δαυδέργης.

ΛΟΓΟΔΟΣΙΑ

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΩΝ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ

ΥΠΟ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟ ΛΓ' ΕΤΟΣ ΑΠΟ ΤΗΣ ΣΥΣΤΑΣΕΩΣ ΑΥΤΟΥ

(1897-1898)

(ΠΡΟΕΔΡΕΙΑ Τ. Α. ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ)

Ἡ ἀνώμαλος κατάστασις, ἣτις ἐπεκράτησε κατὰ τὸ πλεῖστον τοῦ λήξαντος ἔτους, ἐπέδρασεν ὡς εἰκὸς καὶ ἐπὶ τὰς ἐργασίας τοῦ Συλλόγου. Διὰ τοῦτο καὶ τὰ ἀναγνώσματα αὐτοῦ καὶ αἱ διαλέξεις δὲν ἐγένοντο πολλαὶ ὡς ἄλλοτε καὶ αἱ ἐν τοῖς τμήμασιν ἐργασίαι ὑπελείφθησαν καὶ ἐν γένει χαλάρωσις τις ἐπεκράτησε δικαιολογουμένη ἐκ τῶν συνεπειῶν τῶν δεινῶν περιστάσεων, ἃς διῆλθεν ἡ ἡμετέρα πατρίς. Οὐχ ἦττον ὁ ἡμέτερος Σύλλογος εἰργάσθη κατὰ τὸ δυνατόν καὶ παρέχων λόγον ἐνταῦθα τῶν πεπραγμένων ἀκολουθῶ τὴν ἐπικρατήσασαν ἐν τῇ λογοδοσίᾳ τάξιν.

Περὶ μελῶν.

Κατὰ τὸ λήξαν ἔτος προσετέθησαν ἐν συνόλῳ μέλη 41, ὧν παρέδρα μὲν 24, ἐπίτιμα δὲ 2 καὶ ἀντεπιστέλλοντα 15.

Καὶ παρέδρα μὲν ἐξελέχθησαν οἱ κκ. Α. Ν. Διομήδης, Περ. Ἱερόπουλος, Δημ. Καλλίας, Γ. Λύτσικας, Γ. Νικολαΐδης, Ἴω. Ψαρύδας, Ἴω. Ρέλιος, Μιχ. Ἀγέλαστος, Στέφ. Γ. Ἀθηνογένης, Δημ. Ἀραβαντινός, Δημ. Γιουρδῆς, Μιχ. Γούδας, Χαρ. Ἀναστασιάδης, Σιμ. Βλαβιανός, Λ. Μελάς, Δημ. Μόστρας, Γ. Ι. Σωτηριάδης, Δημ. Φραγκούλης, Ε. Brissaud, Ἀνδ. Βερίκιος, Γ. Πλατανιώτης, Κ. Ι. Ζωγράφος, Ἴω. Γρηγορίου, Πρ. Δ. Ζαχαρίας.

Ἐπίτιμα δ' οἱ κκ. Ἴω. Καρδούτζης ἐν Βονωνίᾳ καὶ Πρίγκιψ Βαλθ. Ὀδεσκάκης ἐν Ῥώμῃ.

Ἀντεπιστέλλοντα τέλος οἱ κκ. Τηλ. Καραθεοδωρῆς ἐν Ἴσθμίᾳ, Α. Μ. Ἀβέρωφ ἐν Χαλκίδι, Ἴω. Παυλίδης ἐν Σύρῳ, Α. Σαρρῆς καὶ Κ. Κανελλόπουλος ἐν Πάτραις, Γρ. Καραβίας ἐν Ἰθάκῃ, Νικ.

Γεννάδης ἐν Κρήτῃ, Σεβαστιανὸς Μουσαῦν ἐν Saint-Etienne, Σπυρ. Μολφέσης καὶ Φῆλιξ Δουβερνοὰ ἐν Λυών, de Berluc de Perussis ἐν Aix-la-Provence, Κάρολος Μάτζεναουερ ἐν Νικολσθούργ, Γουλ. Μπιλαντσιόνη ἐν Ῥώμῃ, Ι. Τροπαία ἐν Μεσσήνῃ, Ῥοδόλφος Ι. Μακάυ ἐν Λονδίνω.

Μετετέθησαν δὲ ψήφῳ τοῦ Συλλόγου εἴτε ἐκ τῆς τάξεως τῶν παρέδρων εἴτε ἐκ τῆς τάξεως τῶν ἀντεπιστελλόντων εἰς τὴν τῶν τακτικῶν, συμπληρώσαντα τὸν ὑπὸ τοῦ κανονισμοῦ ὀριζόμενον χρόνον οἱ κκ. Ἄγγ. Α. Μεταξᾶς, Σωτ. Σκαρλ. Ῥωσσέτης, Κωνστ. Ῥάδος, Λεων. Χρυσοβελόνης, Ἰω. Δ. Πετρίδης, Κωνστ. Ζαχαριάδης, Ἄριστ. Ἀραβαντινός, Πέτρος Π. Καλλιγᾶς.

Ἄλλὰ καὶ ἄλλαι μεταβολαὶ ἐπῆλθον εἰς τὰς τάξεις τῶν μελῶν. Παλαιοὶ συνάδελφοι ἐπανῆλθον ἐξ ἀποδημίας καὶ κατετάχθησαν καὶ πάλιν εἰς τὰς τάξεις τῶν τακτικῶν μελῶν, μετετέθησαν δὲ καὶ ἐκ τῆς τάξεως τῶν τακτικῶν εἰς τὰ πάρεδρα οἱ μὴ προσελθόντες εἰς τὰς συνεδριάσεις ἐπὶ ἔτος καὶ διεγράφησαν ἐπὶ καθυστερήσει τῆς συνδρομῆς αὐτῶν ἀντεπιστέλλοντα μέλη 49 καὶ πάρεδρα 13.

Ὁ θάνατος βαρὺς καὶ κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος ἐπελθὼν ἠραίωσε τὰς τάξεις τοῦ Συλλόγου. Οὕτως ἀπωλέσαμεν ἐταίρους προσφιλεῖς τοῦ Συλλόγου 13. Εἰσὶ δ' οὗτοι ὁ Κωνσταντῖνος Κολιάτσος καὶ ὁ Ἀγησίλαος Γιαννόπουλος Ἡπειρώτης τακτικὰ μέλη, ὁ Τιμολέων Φιλήμων, Δημ. Α. Κορομηλᾶς, Κ. Γκινιάρ, Σ. Δουκάκης, Παῦλος Ἰωάννου πάρεδρα μέλη, ὁ Ἰω. Τέλφου ἐπίτιμον μέλος ἐν Βουδαπέστη, ὁ Χρηστάκης Ζωγράφος ἐπίτιμον μέλος ἐν Παρισίοις, ὁ Φῆλιξ Καβαλότης ἐπίτιμον μέλος ἐν Ῥώμῃ καὶ οἱ Δημήτριος Ὀρφανίδης καὶ Ἄν. Θεοδωράκης ἐπίτιμα μέλη ἐνταῦθα.

Ἐθρηνήσαμεν δὲ μετὰ τοῦ κόσμου ὁλοκλήρου τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου τῆς Ἀγγλίας πολίτου Γουλιέλμου Γλάδστωνος ἐπιτίμου μέλους τοῦ Συλλόγου.

Ὁ Σύλλογος καὶ ἀπόντος αὐτοῦ ἡ διοικοῦσα Ἐφορεία πρὸς πάντας τοὺς θανόντας ἐπετέλεσαν τὰ νόμιμα ἀποστείλαντες τὰ δέοντα συλλυπητήρια πρὸς τὰς οἰκογενεῖας αὐτῶν καὶ παρακολουθήσαντες τὰς κηδεῖας τῶν ἐνταῦθα τελευτησάντων. Ἐλάβομεν δὲ παρὰ τῶν οἰκογενειῶν τῶν μεταστάντων εὐμενεῖς ἀπαντήσεις εἰς τὰς πενθίμους ἐνδείξεις ταύτας τοῦ Συλλόγου, ἐξ ὧν ἰδίᾳ ἀναφέρω τῶν τῆς οἰκογε-

νείας Γλάδστωνος καὶ τῆς Ἰταλικῆς Βουλῆς ἐπὶ τοῖς συλλυπητηρίοις τοῦ Καβαλότη.

Οἱ ἐντὸς τῆς παρουσίας λογοδοσίας δημοσιεύόμενοι πίνακες ἀναγράφουσι λεπτομερῶς τὴν κατάστασιν τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου.

Συνεδριάσεις, ἀποφάσεις καὶ ἐργασίαι τοῦ Συλλόγου.

Ὁ Σύλλογος κατὰ τὸ λήξαν ἔτος συνῆλθεν εἰς συνεδριάσεις δέκα.

Ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔτους ὑπεβλήθη ἡ ἐκθεσις τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς, ἣτις καὶ ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ εἰς τὸ τέλος τῆς ἐπετηρίδος τοῦ λήξαντος ἔτους προσαρτηθείση λογοδοσίᾳ. Ἐψηφίσθη δὲ καὶ ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ Συλλόγου, καθ' ὃν τὰ μὲν ἔσοδα προϋπελογίσθησαν εἰς δρ. 22.900, τὰ δ' ἐξοδα εἰς δρ. 24.919.60. Τὸ ἔλλειμμα καίτοι ἐν μέρει καλυπτόμενον ἐκ τοῦ περισσεύματος τοῦ παρελθόντος ἔτους ἐπέφευγε ὡς εἰκὸς ἀνησυχίαν εἰς τοὺς διοικοῦντας τὰ τοῦ Συλλόγου ἐπιτετινομένην ἐκ τοῦ ἀνωμάλου τῶν περιστάσεων. Ἄλλ' εὐτυχῶς ἐκ λόγων ἀναφερομένων ἐκτενῶς εἰς τὰ τοῦ ταμείου τοῦ Συλλόγου τὸ οἰκονομικὸν τοῦ Συλλόγου ἔτος ὑπῆρξεν ἀρκετὰ εὐτυχῆς καὶ οὕτω παρήλθομεν τὴν ἐπαπειλοῦσαν ἡμᾶς κρίσιν.

Ὁ ἡμέτερος Σύλλογος δὲν ἠδύνατο μετὰ τοῦ ἔθνους ὀλοκλήρου νὰ ἀφήσῃ ἀπαρατήρητον τὴν κατὰ τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως δολοφονικὴν ἀπόπειραν. Οὕτως ἅμα τῇ εἰδήσει αὐτῆς ἡ Ἐφορεία τοῦ Συλλόγου συνῆλθεν ἐν ἐκτάκτῳ συνεδριάσει καὶ ἐψηφίσαστο ἐν ὀνόματι ὀλοκλήρου τοῦ Συλλόγου τὴν χαρὰν αὐτοῦ ἐπὶ τῇ διασώσει τῆς ζωῆς τῆς Α. Μ. καὶ τῆς Α. Β. Υ. τῆς Βασιλόπαιδος Μαρίας. Τὸ ψήφισμα τοῦτο παρέδωκε σύσσωμος ἡ Ἐφορεία ἀνελθοῦσα εἰς τὰ Ἀνάκτορα, εἰς δὲ τὴν προσφώνησιν ἦν ὑπέβαλον πρὸς τὴν Α. Μ. τὸν Βασιλέα οὗτος εὐηρεστήθη ἀπαντῶν νὰ ἐκφράσῃ πρὸς ὅλα τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου τὰς εὐχαριστίας του.

Προτάσει τοῦ ἡμετέρου συναδέλφου κ. Ἰω. Λαμπρίδου ὁ Σύλλογος ἐψηφίσαστο ἵνα καθ' ἕκαστον ἔτος τελῆ μνημόσυνον ὑπὲρ τῶν ἀποθανόντων ἐταίρων αὐτοῦ καὶ τῶν εὐεργετῶν τοῦ Συλλόγου. Τὸ μνημόσυνον τοῦτο τὸ πρῶτον ἐτελέσθη ἐφέτος ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου χοροστατοῦντος τοῦ Σεβασμιωτάτου ἀρχιεπισκόπου Κε-

φαλληνίας κ. Γερασίμου Δόριζα μέλους τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, ὅστις ὠμίλησε δεόντως καὶ κατὰ τὴν προσκομιδὴν τῶν ἀγίων μυστηρίων. Τὸν προσήκοντα ἐπιμνημόσυνον λόγον ἐξεφώνησεν ἐντολῇ τῆς Ἐφορείας τοῦ Συλλόγου ὁ ἡμέτερος συναδέλφος κ. Ἰγνάτιος Μοσχάκης.

Τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης ὑπεκίνησε καὶ πάλιν τὸ ζήτημα τῶν παρὰ τῷ Συλλόγῳ κατατεθειμένων χρημάτων ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ τῶν φυλακῶν. Ὡς γνωστὸν ὁ ἡμέτερος Σύλλογος ἐκ συνεισφορῶν ἐπὶ τούτῳ γενομένων κατέχει τὸ ποσὸν τῶν δρ. 39.076.68, ὅπερ ἄτοκον παρὰ τῇ Βιομηχανικῇ Τραπεζῇ κατατεθειμένον κατέστησε τοκοφόρον καὶ ὥρισε δι' ἀποφάσεως αὐτοῦ ἀρμοδίως κυρωθείσης ὅπως διὰ τῶν τόκων ἀπονέμηται προστασία καὶ περίθαλψις τοῖς ἀπολυομένοις ἐκ τῶν φυλακῶν ἀπόροις. Πρὸς τοῦτο δὲ κατέστησε καὶ ἐπιτροπὴν τετραμελῆ προεδρευομένην ὑπὸ τοῦ προέδρου, ἣτις νὰ φροντίζῃ περὶ τῆς διαχειρίσεως τῶν τόκων. Τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης συνεπεία ἐσφαλμένων πληροφοριῶν ἠξίου ὅπως λάβῃ τὸ χρῆμα τοῦτο πρὸς ἀνέγερσιν κτιρίου φυλακῶν γυναικείων καὶ προέβη εἰς διαβήματα πρὸς τοῦτο. Ἀλλὰ μετὰ ἐκτενῆ ἀλληλογραφίαν καὶ ἀφοῦ ἐπέισθη ὅτι ὁ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ἐπιδιωκόμενος νῦν σκοπὸς εἶναι ὁ ἀνέκαθεν ὑπ' αὐτοῦ ὀρισθείς, ὡς τοῦτο ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῶν πρακτικῶν τοῦ νομικοῦ τμήματος αὐτοῦ τοῦ Συλλόγου, ἐκ τῆς δημοσιευθείσης ἐγκυκλίου πρὸς συναγωγὴν χρημάτων καὶ ἐκ τῆς εἰδικῆς πρὸς τοῦτο ἐγκυκλίου αὐτοῦ τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης κ. Δ. Γ. Ῥάλλη, συνιστῶντος τὸ ἔργον τοῦ Συλλόγου, ἐπέισθη περὶ τούτου καὶ ἀπέδωκε τὸ δίκαιον πρὸς τὸν Σύλλογον.

Ἡ δ' ἡμετέρα εἰδικὴ ἐπιτροπὴ τῶν φυλακῶν συγκειμένη κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος ὑπὸ τῶν κκ. Τιμ. Ἡλιοπούλου, Σπυρ. Δαμασκηνοῦ, Θ. Μπασιά καὶ Ἀλ. Μαρινοπούλου γραμματέως, ἔλαβεν ὑπ' ὄψει πολλὰς αἰτήσεις καὶ ἀναφοράς. Ἐπισκεπτομένη δ' ἐκάστοτε τὰς φυλακάς, προέβη εἰς τὴν ἀποφυλάκισιν τῶν μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ποινῆς τῶν κρατουμένων διὰ τὰ δικαστικὰ ἔξοδα καὶ ἀποκατάστασιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῶν ἀποφυλακισζομένων. Ἐδαπάνησε δὲ τὸ ποσὸν τῶν δρ. 1343.90 καὶ διὰ τούτων ἀπεφυλάκισε μὲν 21, οἵτινες ἐκρατοῦντο διὰ τὰ δικαστικὰ ἔξοδα, ἐβοήθησε δὲ 7 ἀποφυλακισθέντας εἴτε στερομένους τῶν ἐξόδων τῶν διὰ νὰ ἀπέλθωσιν εἰς τὴν πατρίδα τῶν εἴτε διὰ νὰ τοὺς ἀποκαταστήσῃ ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Τὸν ἕνα τούτων μάλιστα

ἀσθενήσαντα ἐν ταῖς φυλακαῖς, ἐβοηθήσαμεν ὅπως εἰσέλθῃ εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν, οὕτω δ' ἀποκαταστάσῃ τῆς υἰγείας αὐτοῦ, ἡδυνήθη νὰ ἀναλάβῃ ἐργασίαν ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ νὰ βοηθῇ πολυμελῆ οικογένειαν ἐξ αὐτοῦ ἀποζῶσαν.

Ἐνεκα τῶν περιστάσεων ὡς γνωστὸν τὰ διάφορα διδακτήρια τῶν Ἀθηνῶν εἶχον καταληφθῆ ὑπὸ τῶν προσφύγων Θεσσαλικῶν οικογενειῶν, δὲν ἡδύνατο δὲ ταῦτα νὰ λειτουργήσωσι. Τούτου ἔνεκα ἐζητήθη ἡ εὐρεσις ἄλλων διδακτηρίων. Ὡς εἰκὸς οἱ ἀρμόδιοι προσέφυγον καὶ εἰς τὸ ἡμέτερον Κατάστημα καὶ ἐζήτησαντο τὰς αἰθούσας τῆς Σχολῆς τῶν Ἀπόρων Παίδων. Ἐκ τῶν γενομένων αἰτήσεων προετιμήσαμεν τὴν τοῦ Α' Ἑλληνικοῦ Σχολείου τοῦ διευθυνομένου ὑπὸ τοῦ σχολάρχου κ. Θεμ. Πολυκράτους ἡμετέρου συναδέλφου, τῶν μαθητῶν τοῦ ὁποίου οἱ γονεῖς προσήνεγκον καὶ μικρὸν ἐνοίκιον ἐπὶ τῇ γενομένη φθορᾷ. Ὀφείλομεν νὰ ἐξάρωμεν τὴν κοσμιότητα, μεθ' ἧς προσηνέχθησαν καθ' ὅλον τὸ διάστημα οἱ ἀποτελοῦντες τὸ Ἑλληνικὸν τοῦτο Σχολεῖον μαθηταί, ὀφειλομένην βεβαίως εἰς τὴν ἐξαίρετον αὐτοῦ διεύθυνσιν.

Ἐκάστοτε ὑπεβάλλοντο παράπονα ὑπὸ τῶν φοιτῶντων εἰς τὰ ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ Καταστήματος ἡμῶν γενόμενα ἀναγνώσματα καὶ τὰς διαλέξεις, ὅτι κατὰ τὰς ψυχρὰς ἡμέρας τοῦ χειμῶνος δὲν ἦτο δυνατὴ ἡ ἀνετος ἐν αὐτῇ διαμονὴ διὰ τὸ ἐπικρατοῦν ψῦχος μεθ' ὅλην τὴν γιγνομένην θέρμανσιν. Πρὸς τοῦτο ἔδωκεν ἡμῖν ὁ Σύλλογος τὴν ἄδειαν καὶ συνεστήσαμεν ἐπιτροπὴν ἐκ τῶν κκ. Ἄν. Θεοφιλά καὶ Πέτρου Π. Καλλιγᾶ, ἧτις συνδιασκεφθεῖσα μετὰ τοῦ ἀρχιτέκτονος τοῦ Συλλόγου κ. Ἰφικράτους Κοκκίδου ὑποστρατήγου ὑπέδειξε διάφορα μέσα πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ ψύχους, ὧν τὸ κυριώτατον ἡ εἰσαγωγὴ ὑποκαύστου (calorifère). Ἐκ τῶν γενομένων προσφορῶν προετιμήσαμεν καὶ ὡς ὀλιγώτερον δαπανηρὰν τὴν τοῦ κ. Κ. Μανιμάνη καὶ διότι ὁ καλὸς οὗτος μηχανουργὸς εἶναι ἐκ τῶν πρώτων τροφίμων τῆς ἡμετέρας Σχολῆς τῶν Ἀπόρων. Οὕτω καθ' ὅλον τὸ θέρος γενομένης τῆς ἐργασίας εἰσῆχθη τὸ ὑπόκαυστον, ἐλπίζομεν δὲ ὅτι θὰ ἐπιτύχῃ κατὰ πάντα ἡ ἐφαρμογὴ αὐτοῦ. Τῆς περιστάσεως ταύτης ἐπελήφθημεν ὅπως γένωνται καὶ ἐπισκευαὶ τινες καὶ ἀνακαινίσεις εἰς τὸ Κατάστημα, ἃς ὑπέδειξεν ἡ καὶ κατέστησεν ἀναγκαίας ἡ ὀκταετής αὐτοῦ χρῆσις.

Τὸ ἐτήσιον γεῦμα τοῦ Συλλόγου, ὅπερ ἀπὸ τριετίας ἕνεκα τῶν ἐκάστοτε ἀνωμάλων περιστάσεων δὲν εἶχε συναγάγει ἐπὶ τὸ αὐτὸ τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου, ἐτελέσθη ἐφέτος ἐν Κηφισίᾳ ἐν τῷ μεγάλῳ αὐτόθι ξενοδοχείῳ. Παρευρέθησαν δὲ περὶ τὰ 70 περίπου μέλη καὶ τῆς τραπέζης προίστατο ὁ ἀγαπητὸς ἡμῶν συνάδελφος Σεβασμιώτατος Γεράσιμος Δόριζας ἀρχιεπίσκοπος Κεφαλληνίας. Πλήρης κατὰ τὸ γεῦμα ἐπεκράτησε συναδελφότης καὶ εἰς Ἀθήνας τὰ μέλη ἐπανέκαμψαν δι' ἐκτάκτου ἀμαξοστοιχίας περὶ τὸ μεσονύκτιον.

Ἡ Ἐφορεία τοῦ Συλλόγου συνῆλθε κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος εἰς 27 συνεδριάσεις, μεριμνῶσα περὶ τῆς διοικήσεως καὶ τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἀποφάσεων τοῦ Συλλόγου. Πρὸς πάντα τὰ μέλη αὐτῆς ἐκφράζω τὰς θερμὰς μου εὐχαριστίας ἐπὶ τῇ προθύμῳ καὶ πολυτίμῳ συμπράξει αὐτῶν.

Ἐπετηρίς.

Κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος ἐξεδόθη καὶ τὸ Β' ἔτος τῆς ἀποφάσει τοῦ Συλλόγου ἐκδιδομένης Ἐπετηρίδος, εἰς ἣν προσετέθη ἐν παραρτήματι καὶ ἡ ἔκθεσις τῶν πεπραγμένων κατὰ τὸ ΑΒ' ἔτος ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ Συλλόγου. Ἡ Ἐπετηρίς ἀπηρτίσθη ἐξ 25 τυπογραφικῶν φύλλων, συνειργάσθησαν δ' εἰς αὐτὴν 10 μέλη τοῦ Συλλόγου καὶ ἄλλοι λόγιοι δημοσιεύσαντες 12 πρωτοτύπους διατριβάς. Οἱ ἐν τῇ Ἐπετηρίδι συνεργασθέντες εἰσὶν οἱ κκ. Ἰω. Πανταζίδης, Γρηγ. Ν. Βερναρδάκης, Σ. Κ. Σακελλαρόπουλος, Ν. Γ. Πολίτης, Σπυρ. Π. Λάμπρος, Δ. Φίλιος, Α. Σκιαῶς, Μ. Χρυσόχοος, Θ. Χελδράιχ καὶ Κ. Μαλτέζος.

Ἀντίτυπα τῆς Ἐπετηρίδος ἀπεστάλησαν πρὸς τὰ μέλη, καὶ ὡς καὶ πέρυσι πρὸς τὰς Ἀκαδημίας, τοὺς Συλλόγους καὶ τὰ σωματεῖα πρὸς ἃ ἔχει σχέσεις ὁ Σύλλογος, καθὼς καὶ πρὸς τινὰ εἰδικὰ περιοδικὰ συγγράμματα.

Σχέσεις πρὸς ἄλλα σωματεῖα.

Αἱ σχέσεις τοῦ Συλλόγου πρὸς τὰ ἑλληνικὰ καὶ ξένα σωματεῖα ἀναπτύσσονται καθ' ἐκάστην.

Κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος συνήψαμεν σχέσεις μετὰ τῶν ἐξῆς ἑλληνικῶν

σωματείων. Τῆς ἐν Ἀθήναις Ἑνώσεως τῶν Ἑλληνίδων, τῆς Λαϊκῆς Σχολῆς, τῆς Βιοτεχνικῆς Ἑταιρείας καὶ τοῦ Καλαβρυτινοῦ Συλλόγου Πατρῶν, τοῦ Ἑπειρωτικοῦ Συλλόγου Σκουφᾶ ἐν Ἄρτῃ, τῆς Θρησκευτικῆς Ἀδελφότητος «Εὐσεβείας» Σμύρνης, τοῦ Ἀναγνωστηρίου Κύπρου.

Εἰς τὰς σχέσεις μετὰ τῶν Ἑλληνικῶν Συλλόγων ὀφείλομεν νὰ μνημονεύσωμεν τῆς ἀποσταλείσης ἡμῶν προσκλήσεως εἰς τὴν ἑορτὴν τῆς εἰκοσιπενταετηρίδος ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ Συλλόγου τῶν Κυριῶν ὑπὲρ τῆς γυναικείας παιδείσεως, εἰς ὃν ἐκ καρδίας ἠυχῆθημεν τὰ βέλτιστα, καὶ τῆς παρακλήσεως ὅπως ὁ τὸ πρῶτον συνερχόμενος σύνδεσμος τῶν Ἑλληνικῶν Γυμναστικῶν καὶ Ἀθλητικῶν Συλλόγων συνέλθῃ εἰς τὸ ἡμέτερον Κατάστημα, ὅπερ προθύμως ἀπεδέχθημεν.

Προσῆκει ἐνταῦθα νὰ μνημονεύσω καὶ τῆς ὑπὸ τῆς Ἐφορείας τῆς Σχολῆς Κυδωνιῶν ἀνατεθείσης ἡμῖν ἐντολῆς πρὸς ἐκλογὴν γυμνασιάρχου διὰ τὸ αὐτόθι Γυμνάσιον.

Παρὰ τῶν ξένων δὲ σωματείων καὶ ἰδρυμάτων ἐτύχομεν ὡς πάντοτε θερμῶν ἐκδηλώσεων συμπαθείας καὶ ἀγάπης.

Καὶ ἐν πρώτοις ὀφείλω νὰ μνημονεύσω τῶν ἐπὶ τῇ πεντηκονταετηρίδι τῆς Γαλλικῆς Σχολῆς ἑορτῶν. Αἱ ἑορταὶ αὗται, εἰς ἃς εἶχομεν προσκληθῆ ἀπὸ πέρυσιν, ἀναβληθεῖσαι ἐγένοντο ἐφέτος. Ὁ διευθυντὴς τῆς Γαλλικῆς Σχολῆς κ. Θ. Ὀμόλ εὐηρεστήθη καὶ πάλιν νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν πρόσκλησιν, ἣ δὲ ἡμετέρα Ἐφορεία συνελθοῦσα ἐκτάκτως ἐψήφισε τόδε τὸ ψήφισμα, ὅπερ καλλιτεχνικῶς γεγραμμένον παρέδωκα τὴν τεταγμένην ἡμέραν μεταβάς μετὰ τοῦ γεν. γραμματέως καὶ τοῦ προέδρου τοῦ ἀρχαιολογικοῦ τμήματος κ. Σπυρ. Λάμπρου.

«Ἡ Ἐφορεία τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσοῦ ἀντιπροσωπεύουσα τὴν ὁμόθυμον γνώμην τοῦ Συλλόγου, οὐ προίσταται,

α) ἐκφράζει πρὸς τὴν Γαλλικὴν Σχολὴν, τελοῦσαν τὴν πεντηκοστὴν ἀμφιετηρίδα τῆς συστάσεως αὐτῆς, τὰς θερμὰς συμπαθείας τῶν ἀποτελούντων τὸν Σύλλογον·

β) μετέχει τῆς εὐγνωμοσύνης τῶν ἐν Ἑλλάδι φιλαρχαίων πρὸς τὴν διὰ τῆς Γαλλικῆς Σχολῆς ἐκπροσωπούμενην ἀρχαιολογικὴν ἐπιστήμην τῆς Γαλλίας τὴν διὰ τῶν μελετῶν αὐτῆς, τῶν ἀνασκαφῶν καὶ τῶν ποικίλων ἀρχαιολογικῶν ἔργων συντελέσασαν εἰς τὴν ἀποκάλυψιν καὶ διαφώτισιν πλείστων ὄσων ἀρχαίων μνημείων πρὸς μέγα ὄφελος τῆς ἀρχαιολογίας·

γ) ἐκφράζει τὰς διαπύρους αὐτῆς εὐχαριστίας πρὸς τοὺς σοφοὺς φιλέλληνας τοὺς ἐν αὐτῇ καὶ δι' αὐτῆς συνδέοντας τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα πρὸς τὴν νέαν καὶ τοὺς Ἑλληνας πρὸς τοὺς Γάλλους. Γεραίρουσα δὲ τὴν μνήμην τῶν ἀποικορμένων αὐτῆς ἀειμνήστων ἰδρυτῶν καὶ ἐταίρων τείνει ἀδελφικῶς τὴν δεξιὰν πρὸς τοὺς ὑπὸ τὸν Λυκαβηττὸν καὶ παρὰ τὸν Σηκουάναν ἱεροφάντας τοῦ Ἑλληνικοῦ παρελθόντος καὶ φίλους τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ, εὐχομένη βίον μακρὸν ἐπιστερόμενον ὑπὸ ἐπιστημονικῶν ἐπιτυχιῶν, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἑλλάδος, τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς πατρίδος.»

Εἰς τὴν ἰδιαιτέραν προσφώνησιν ἦν ἐποιοσάμην παραδίδων τὸ ψήφισμα ὁ κ. Ὁμόλ εὐηρεστήθη νὰ ἀναμνησθῇ τῶν πρώτων τοῦ Παρνασοῦ ἐτῶν συμπιπτόντων μετὰ τῆς ἐν τῇ Γαλλικῇ Σχολῇ μαθητείας του, ὅτε καὶ ἐξελέχθη μέλος τοῦ Συλλόγου.

Παρὰ πολλῶν Ἀκαδημιῶν, Βιβλιοθηκῶν καὶ ἐπιστημονικῶν σωματείων τῆς Εὐρώπης, μεθ' ὧν διατελοῦμεν εἰς σχέσεις, εὐχαριστηρίων ἠξιώθημεν ἐπὶ τῇ ἀποστολῇ τῆς Ἐπετηρίδος, παρά τινων δὲ καὶ σπουδαῖα ἀνταλλάγματα εἰς βιβλία ἐλάβομεν. Μεταξὺ τούτων ἀναφέρω τὴν Β. Βιβλιοθήκην τοῦ Βελγίου, τὴν Βελγικὴν Ἀκαδημίαν, τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Ὀλλανδικοῦ Λουγδούνου, τὴν Β. Βιβλιοθήκην τοῦ Βερολίνου, τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Ῥοβερέτου, τὴν Αὐτοκρατορικὴν Βιβλιοθήκην τῆς Πετροπόλεως, τὴν Β. Βιβλιοθήκην τῆς Δρέσδης, τὴν Ἀκαδημίαν dei Lincei τῆς Ῥώμης, τὸ Βενετικὸν Ἀθήναιον, τὸ Καταλωνικὸν Κέντρον, τὸ Αὐτοκρατορικὸν Πανεπιστήμιον τοῦ Στρασβούργου, τὸν Μαθηματικὸν Σύλλογον τῆς Βοημίας, τὴν Β. Ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν ἐν Πράγᾳ, τὸ Γαλλικὸν Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας.

Συνήψαμεν δὲ σχέσεις μετὰ νέων ἔξω σωματείων τῶν ἐξῆς· Τῆς ἐν Ῥώμῃ Γαλλικῆς Σχολῆς, τῆς Γερμανικῆς Ἀνατολικῆς Ἐταιρείας ἐν Χάλλῃ, τῆς Ἀνθρωπολογικῆς Ἐταιρείας τῆς Βιέννης καὶ τῆς Μεξικανικῆς Γεωγραφικῆς Ἐταιρείας ἐν Μεξικῷ.

Ἀναγνώσματα, ὁμιλίαι καὶ διαλέξεις.

Τὰ ἀναγνώσματα καὶ αἱ διαλέξεις ἀνωμάλως ἕνεκα τῶν περιστάσεων ἐγένοντο, ἀλλ' οὐχ ἦττον πάντα ταῦτα συνεποσώθησαν εἰς 38.

Καὶ διαλέξεις μὲν ἐγένοντο 18 αἱ ἐξῆς·

Ὁ κ. Τιμολέων Ἀργυρόπουλος τακτικὸν μέλος ἔκαμεν ἐν συνόλῳ διαλέξεις ἕξ, ἧτοι τέσσαρας μὲν Περί τῶν νεωτέρων ἀνακαλύψεων τοῦ ἠλεκτρισμοῦ καὶ ἰδίως Περί τῶν ἀκτίνων Ῥαϊντχεν, μίαν Περί τοῦ φωνογράφου καὶ μίαν Περί τῶν ἐφευρέσεων τοῦ φωτός καὶ ἰδίως Περί κινηματοσκοπίου.

Ὁ κ. Ἰγνάτιος Μοσχάκης τακτικὸν μέλος τρεῖς Περί οἰκογενειακοῦ βίου.

Ὁ κ. Κωστῆς Παλαμᾶς τακτικὸν μέλος τρεῖς Περί νεοελληνικῆς ποιήσεως.

Ὁ κ. Ἀριστ. Κουρτίδης τακτικὸν μέλος τέσσαρας Περί ὀνείρων.

Ὁ κ. Γ. Σωτηριάδης πάρεδρον μέλος δύο Περί τοῦ ἀρχαίου θεάτρου.

Ἐνταῦθα δὲ δέον νὰ μνημονεύσω καὶ τῆς διαλέξεως τοῦ ἐν Ἀθήναις παρεπιδημήσαντος λογίου Γαλάτου Σὰρ Πελαδὰν Περί ἀναβιώσεως τοῦ ἑλληνικοῦ θεάτρου.

Ἀναγνώσματα δ' ἐγένοντο 13 τὰ ἐξῆς·

Ὁ κ. Ἄντ. Μάτεσις τακτικὸν μέλος ὠμίλησε Περί τρόπου ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος.

Ὁ κ. Σταῦρος Βουτυρᾶς πάρεδρον μέλος ὠμίλησε Περί βυζαντινῶν ἠθογραφιῶν.

Ὁ κ. Εὐαγ. Παπαχατζῆς τακτικὸν μέλος Περί τῶν αἰτίων τῆς εἰς θάνατον καταδίκης τοῦ Σωκράτους.

Ὁ κ. Γ. Θοιβιδόπουλος πάρεδρον μέλος ἐποίησατο Ἀνάλυσιν τῶν Σφηκῶν τοῦ Ἀριστοφάνους.

Ὁ κ. Ἰακ. Δραγάτσης ἀντεπιστέλλον μέλος ὠμίλησε Περί τοῦ τάφου τοῦ Θεμιστοκλέους.

Ὁ κ. Σιμωνίδης Βλαβιανὸς ἀντεπιστέλλον μέλος Περί τῆς παραφροσύνης ἐν τῇ κοινωνίᾳ.

Ὁ κ. Ἠλίας Ι. Ἀγγελόπουλος τακτικὸν μέλος Περί τῶν ἀρχαίων καὶ νέων λιμένων τοῦ Πειραιῶς.

Ὁ κ. Κωνστ. Ῥάδος τακτικὸν μέλος Περί τῆς ἐν Ναυπάκτῳ ναυμαχίας.

Ὁ κ. Ἀρ. Ἀραβαντινὸς τακτικὸν μέλος Ἀνὰ τὴν χώραν τῶν μικροβίων εἰς δύο ἀναγνώσματα.

Ὁ κ. Ἰωακεῖμ Παυλίδης ἀντεπιστέλλον μέλος Περὶ τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως.

Ὁ κ. Γρηγ. Ν. Βερναρδάκης ἀντεπιστέλλον μέλος Περὶ ἐπιστολῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ἐξορίαν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.

Ὁ κ. Ν. Γερμανὸς τακτικὸν μέλος Περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἐθίμων τῶν ἐντόμων.

Θρησκευτικαὶ δ' ὁμιλίαι ἐγένοντο κατὰ τὴν Ἀγίαν καὶ Μεγάλην Τεσσαρακοστὴν ἕξ, τρεῖς μὲν ὑπὸ τοῦ κ. Ἄν. Διομήδους Κυριακοῦ, τρεῖς δὲ ὑπὸ τοῦ κ. Ἰγνατίου Μοσχάκη.

Ἐφέτος ὅμως τῇ πρωτοβουλίᾳ τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου ἐνεκαινίσθησαν καὶ ἕξω τῶν Ἀθηνῶν διαλέξεις, αἵτινες ἀναπτυσσόμεναι σὺν τῷ χρόνῳ δύνανται νὰ ἀποβῶσι καὶ πνευματικῶς καὶ ὑλικῶς ὠφέλιμοι τοῦ Παρνασσοῦ ἀναλαμβάνοντος τὴν διεύθυνσιν.

Οὕτως ὁ μὲν κ. Τιμολέων Ἀργυρόπουλος κληθεὶς εἰς Πειραιᾶ καὶ εἰς Πάτρας ἐποιήσατο πέντε διαλέξεις, ἐν μὲν Πειραιεῖ ὑπὲρ τοῦ Πειραιικοῦ συνδέσμου, ἐν δὲ Πάτραις ὑπὲρ τῆς αὐτόθι Σχολῆς τῶν Ἀπόρων Παίδων.

Ὁ κ. Σπυρ. Π. Λάμπρος κληθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐν Πειραιεῖ Πειραιικοῦ συνδέσμου καὶ ἐν Πάτραις ὑπὸ τοῦ Καλαβρυτινοῦ Συλλόγου ἐποιήσατο ἕξ διαλέξεις ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ αὐτῶν. Ὁμοίως δ' ἐποιήσατο διαλέξεις δύο καὶ ἐν Ἄνδρῳ.

Τέλος ἡ Ἀναγνωστικὴ Ἐταιρεία Κερκύρας ἐκάλεσεν ἐκ τῶν ὁμιλητῶν τοῦ Παρνασσοῦ τὸν κ. Τιμολέοντα Ἀργυρόπουλον, τὸν κ. Σπυρ. Π. Λάμπρον καὶ τὸν κ. Γ. Ι. Σωτηριάδην, ὅπως ἐγκαινίσωσι τὰς δημοσίας αὐτῆς διαλέξεις.

Καὶ οἱ μὲν κκ. Τ. Ἀργυρόπουλος καὶ Γ. Σωτηριάδης ἐποιήσαντο τρεῖς διαλέξεις, ὁ δὲ κ. Σπ. Λάμπρος ποιήσεται τοιαύτην προσεχῶς.

Ἔργασίαι τμημάτων.

Αἱ ἐργασίαι τῶν τμημάτων ἕνεκα τῆς ἀνωμαλίας τῶν περιστάσεων ἦσαν μέτριαι, δύο μάλιστα τούτων τὸ τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ τὸ νομικὸν καὶ τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν οὐδὲ συνῆλθον κἄν, πολλῶν ἐκ τῶν μελῶν αὐτῶν ἀλλαχοῦ ἀπησχολημένων ἢ καὶ ἀπόντων τῶν Ἀθηνῶν.

Τὸ φιλολογικὸν καὶ ἀρχαιολογικὸν ἐξέλεξε πρόεδρον μὲν αὐτοῦ τὸν κ. Σπυρ. Π. Λάμπρον, ἀντιπρόεδρον τὸν κ. Σπ. Σακελλαρόπουλον καὶ γραμματέα τὸν κ. Γ. Θοιβιδόπουλον. Συνῆλθε δὲ εἰς ἕξ συνεδριάσεις καὶ ἐν αὐτῷ ἐγένοντο αἱ ἐξῆς ἀνακοινώσεις·

Ἰπὸ τοῦ κ. Σπυρ. Π. Λάμπρου 1) Περὶ τῶν χειρογράφων τῶν ἀποκειμένων ἐν τῇ ἐν Ἄνδρῳ μονῇ τῆς Ἀγίας· 2) Περὶ συγγραφῆς τῆς ἀλλῆς τῶν δεσποτῶν τῆς Πελοποννήσου Παλαιολόγων τοῦ Ἰωάννου Δοκαιοῦ.

Ἰπὸ τοῦ κ. Ν. Γ. Πολίτου 1) Περὶ τῆς ἑλληνικῆς καὶ ῥωμαϊκῆς μυθολογίας τοῦ κ. Γουλ. Ῥόσερ· 2) Περὶ βυζαντινῶν παροιμιῶν καὶ ἰδίᾳ τῶν ἐκδοθεισῶν ὑπὸ τοῦ ἐν Μονάχῳ καθηγητοῦ κ. Κ. Κρουμβάχερ.

Ἰπὸ τοῦ κ. Δ. Φίλιου 1) Περὶ τῶν παρὰ τὴν Καδμεῖαν ἀνακαλυφθέντων προϊστορικῶν τάφων· 2) Περὶ μαρμαρίνης κεφαλῆς Ἀθηνᾶς ἐξ Ἐλευσίνος.

Ἰπὸ τοῦ κ. Γ. Σωτηριάδου Περὶ τῶν ἀνασκαφῶν ἃς ἐποιήσατο ἐν Θέρμῳ τῆς Αἰτωλίας.

Ἰπὸ τοῦ κ. Ι. Σβορώνου Περὶ ἀποτυπωμάτων χρυσοῦ Ἀθηναϊκοῦ στατῆρος Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ καὶ τετραδράχμου Ἀθηναϊκοῦ Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ.

Ἰπὸ τοῦ κ. Ἰακ. Δραγάτση Περὶ τῆς θέσεως τοῦ τάφου τοῦ Θεμιστοκλέους.

Ἰπὸ τοῦ κ. Κ. Κουρουνιώτου Περὶ τύμβου παρὰ τὸ ἀρχαῖον θέατρον τῆς Ἐρετρίας.

Τὸ Φυσιγνωστικὸν τμήμα ἐξέλέξατο πρόεδρον μὲν τὸν κ. Α. Κορδέλλαν, ἀντιπρόεδρον τὸν κ. Θ. Χελδράϊχ καὶ γραμματέα τὸν κ. Κ. Ζέγγελην. Συνῆλθε δὲ εἰς δύο συνεδριάσεις, καθ' ἃς ἐγένοντο αἱ ἐξῆς ἀνακοινώσεις·

Ἰπὸ τοῦ κ. Θ. Χελδράϊχ Περὶ τῆς Χλωρίδος τῆς νήσου Αἰγίνης.

Ἰπὸ τοῦ κ. Μιχ. Π. Λάμπρου Περὶ τῶν παρὰ τῷ λαῷ ἐν χρήσει φυτῶν κατὰ τῆς ψαμμιάσεως.

Ἰπὸ τοῦ κ. Ν. Γερμανοῦ Περὶ τῆς ἀκαριάσεως τῆς ἀμπέλου. Πολλοὶ ἐκ τῶν ἀνακοινώσεων τούτων ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῇ Ἐπετηρίδι τοῦ Συλλόγου.

Σχολαὶ Ἀπόρων Παίδων.

Σχολὴ Ἀθηνῶν.

Τακτικώτατα ἐλειτούργησε τὸ λήξαν ἔτος καὶ ἡ ἐν Ἀθήναις Κεντρικὴ Σχολὴ τῶν Ἀπόρων Παίδων, καίτοι ἕνεκα τοῦ ἀνωμάλου τῶν περιστάσεων αἱ ἐγγραφαὶ ἤρξαντο μόλις τὴν 29 Σεπτεμβρίου. Τὸ παράρτημα αὐτῆς ὅμως δὲν ἠδυνήθη νὰ λειτουργήσῃ, καθότι τὸ δι' αὐτὸ ὠρισμένον οἶκημα τῆς Α' Δημοτικῆς Σχολῆς τῶν ἀρρένων ἦτο κατειλημμένον ὑπὸ προσφύγων Θεσσαλῶν, οὐδ' εὐκόλον ἦτο νὰ εὑρεθῇ καὶ ἄλλο οἶκημα πρὸς τοῦτο.

Οὐχ ἦττον καὶ μὲ τὴν ἀργίαν τοῦ παραρτήματος παῖδες ἐνεγράφησαν καθ' ὅλον τὸ ἔτος 1339, ἐνῶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος εἶχον ἐγγραφῆ 1291. Τοῦτο δὲ διότι προσῆλθον εἰς τὴν ἡμετέραν Σχολὴν καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν παίδων τῶν προσφύγων Κρητῶν καὶ Θεσσαλῶν.

Εὐχάριστον εἶναι ὅτι καὶ ἐφέτος οἱ μαθηταὶ ἐνεγράφησαν ἅμα τῇ ἐνάρξει τῶν μαθημάτων τῆς Σχολῆς, ὅπερ συμβάλλει εἰς τὴν κανονικὴν αὐτῆς λειτουργίαν. Οὕτως ἐκ τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν 1339 ἐγγραφέντων, οἱ 751 εἶχον ἐγγραφῆ μέχρι τέλους Ὀκτωβρίου.

Τῶν ἐγγραφέντων αἱ ἡλικίαι ἐποικίλλον ὡς πάντοτε μεταξὺ τῶν 7 καὶ 20 ἐτῶν, αἱ δὲ πατρίδες καὶ τὰ ἐπαγγέλματα ὀλίγας τῶν τοῦ παρελθόντος παρουσιάζουσι παραλλαγάς. Τὴν πρώτην τάξιν πάντοτε κατέχουσιν οἱ ἐκ Μεγαλοπόλεως παῖδες ἀνελθόντες εἰς 392, κατόπιν οἱ ἐκ Κορινθίας (122), οἱ ἐξ Ἀθηνῶν (108), οἱ ἐκ Κρήτης (100), οἱ ἐκ Γορτυνίας (94). Ἐπίσης πολυπληθεῖς εἶναι οἱ ἐκ τῶν διαφόρων νήσων τῶν Κυκλάδων, οἵτινες ἐφέτος ἀνῆλθον εἰς 134, ἐνῶ πέρυσιν εἶχον ἐγγραφῆ 35 μόνον.

Ἡ μεγάλη αὕτη αὐξήσις τῶν ἐκ Κυκλάδων μαθητῶν, ὧν οἱ πλεῖστοί εἰσιν Ἄνδριοι, Τήνιοι καὶ Ἀναφιῶται, προέρχεται ἐκ τούτου, ὅτι ἐπέισθησαν καὶ προσῆλθον εἰς τὴν Σχολὴν οἱ ἐκ τῶν μερῶν τούτων καταγόμενοι καὶ ἐργάται κυρίως ὄντες οἰκοδομῶν ἢ καὶ λιθοξόοι, οἵτινες τέως ἀπεῖχον.

Καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ ἐπαγγέλματα τῶν μαθητῶν, καὶ ἐφέτος τὴν πρώτην τάξιν κατέχουσιν οἱ ὑποδηματοκαθαρισταὶ (489), ἀποτελοῦντες πλέον τοῦ τρίτου τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν ἐγγραφέντων. Τοῦτο τόσῳ

μᾶλλον εἶναι εὐχάριστον, ὅσα ἐγινώσκομεν ἐκ τοῦ παρελθόντος τὰς συνθήκας, ὑφ' ἃς διῆγον οἱ παῖδες οὗτοι ἐκμεταλλεόμενοι ὑπὸ σωματεμπόρων παρακωλύόντων τὴν φοίτησιν αὐτῶν εἰς τὴν ἡμετέραν Σχολήν. Ἐκλιπούσης τῆ φροντίδι τοῦ Συλλόγου τῆς σωματεμπορίας ἡ φοίτησις τῶν ὑποδηματοκαθαριστῶν παιδῶν εἰς τὴν Σχολήν, οἵτινες πάντες εἶναι ἐκ Μεγαλοπόλεως, αὐξάνει ἐπαισθητῶς καθ' ἕκαστον ἔτος.

Μετὰ τοὺς ὑποδηματοκαθαριστὰς τὸ πρωτεύον ἐν τῇ Σχολῇ ἐπαγγέλματα κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος ἦσαν οἱ ὑπηρέται ἀνεληθόντες εἰς 298, ἀπέναντι 165 τοῦ παρελθόντος ἔτους. Ἡ ἀπότομος αὕτη αὐξήσις ἐνεβαλεν εἰς πολλὰς σκέψεις τοὺς διέποντας τὰ τῆς Σχολῆς. Ἡ ἀθρόα προσέλευσις ὑπηρετῶν προέρχεται ἐκ τούτου, ὅτι πολλαὶ οἰκίαι τῶν Ἀθηνῶν προσλαμβάνουσαι πτωχοὺς παῖδας ἐπιθυμοῦντας νὰ φοιτήσιν εἰς τὰ σχολεῖα τοὺς ἀποστέλλουσιν εἰς τὴν ἡμετέραν Σχολήν, καθ' ὅσον ὡς ἐκ τῆς ὑπηρεσίας κατ' οἶκον δύσκολον εἶναι νὰ προσέρχωνται εἰς τὰ σχολεῖα τῆς ἡμέρας. Ἀλλὰ διὰ τοῦ μέσου τούτου καταστρατηγεῖται ὁ σκοπὸς τῆς ἡμετέρας Σχολῆς προωρισμένης κυρίως διὰ τοὺς ἀπόρους παῖδας τοὺς βιοπαλαιστάς, οἵτινες δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἐργαζόμενοι μετὰ κόπου ἐπιθυμοῦσι νὰ τύχωσι παιδείσεως ἐπαρκοῦς. Ἐνῶ οἱ ὑπηρέται καὶ τροφήν καὶ οἴκησιν ἀσφαλῆ ἔχοντες καταλαμβάνουσι τὸν διὰ τοὺς ἄλλους παῖδας προωρισμένον χῶρον, παρακωλύουσι τὴν ἄνετον διδασκαλίαν, δὲ εἶναι δὲ κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ ἐκ τῶν καλλιτέρων τῆς Σχολῆς στοιχείων.

Μετὰ τοὺς ὑπηρέτας τὰ κυριώτερα ἐπαγγέλματα ἐν τῇ σχολῇ ἦσαν κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος οἱ ὀψοκομισταὶ (88), οἱ ἐμποροῦπάλληλοι (45) καὶ οἱ ἐφημεριδοπῶλαι (40). Εὐχαρίστως εἶδομεν τὴν αὐξήσιν τῶν τελευταίων τούτων. Ἡ ἐγκαιροτέρα ἔκδοσις τῶν ἐσπερινῶν φύλλων πολὺ συνετέλεσεν ὅπως προσέλθῃ καὶ πάλιν πυκνοτέρα καλὴ ὁμάς παιδῶν εἰς τὴν ἡμετέραν Σχολήν.

Τῶν τεχνιτῶν ὁ ἀριθμὸς ἦτο καὶ κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος ἀρκετός. Πρωτεύουσι δ' ὡς πάντοτε οἱ ὑποδηματοποιοί, οἱ σιδηρουργοί, οἱ ράπτται, οἱ ξυλουργοί. Προσῆλθον δ' ἐφέτος ἱκανοὶ χρισταὶ καὶ πηλοκομισταὶ πάντες Μακεδόνες.

*Αεργος οὐδεὶς ἐσημειώθη κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος ἐν τῇ Σχολῇ, εἶνε δὲ τοῦτο τῶν μεγάλων ἐνεργειῶν μας τὸ ἄριστον ἀποτέλεσμα.

Ὁ μέσος ὅρος τῆς καθ' ἐσπέραν φοιτήσεως κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος

ἀνῆλθεν εἰς παῖδας 419, ἐνῶ πέρυσιν ἦτο 405. Καὶ ὁ μέγιστος μὲν ὄρος ἦτο τὸν Ὀκτώβριον (466), ὁ κατώτατος δὲ τὸν Ἀπρίλιον (364). Ἡ δὲ διδασκαλία ἐγένετο ἐπὶ 2 1/2 ὥρας καθ' ἑκάστην ἐσπέραν, καὶ διδασκαλαίαι ἐν συνόλῳ ἐγένοντο καθ' ὅλον τὸ ἔτος 164.

Αἱ ἐνιαύσιαι ἐξετάσεις ἐγένοντο ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν ἀρχῶν τοῦ Συλλόγου καὶ τῆς σχολῆς, τοῦ δημάρχου Ἀθηναίων καὶ ἄλλων φιλομούσων. Εἰς ταύτας προσῆλθον 340, ἦτοι εἰς ἐπὶ πλέον τοῦ παρελθόντος ἔτος. Καὶ τὰ μὲν ἀποτελέσματα τῶν λοιπῶν τάξεων ἀναφέρονται εἰς τὴν ἐν τέλει τῆς παρούσης λογοδοσίας προσαρτωμένην ἔκθεσιν τῆς Σχολῆς, ἐνταῦθα δὲ περιορίζομαι νὰ ἀναφέρω ὅτι ἐφέτος ἀπελύθησαν τῆς Σχολῆς 15 μαθηταί, ἐξ ὧν ἀριστεύσαντες 3, λίαν καλῶς 9, καὶ καλῶς 3.

Τὸ προσωπικὸν τῆς Σχολῆς ἔμεινεν ἀναλλοίωτον, διευθυντῆς δ' αὐτῆς εἰς τὴν διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Π. Κυπριώτου καταλειφθεῖσαν θέσιν διωρίσθη ὁ κ. Ν. Καρνέσης, διευθυντῆς τοῦ Παραρτήματος.

Τῆς ἐκπληρώσεως τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων τῶν παιδῶν ἐπεμελήθη ἡ κοσμητεία τῆς Σχολῆς κατὰ τὰς ἐορτὰς τῶν Χριστουγέννων καὶ τοῦ Πάσχα. Καὶ τὴν νύκτα δὲ τοῦ Πάσχα διένειμεν αὐτοῖς τὰ πασχαλινὰ ψᾶ καὶ τοὺς ἄρτους περὶ ὧν ἔλαβε πρόνοιαν ἡ κυρία Ἑλένη Γεωργαντοπούλου καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτῆς κ. Σερφιώτης ἀπὸ πέρυσι δηλώσαντες εὐγενῶς ὅτι κατ' ἔτος θὰ φροντίζωσι περὶ τούτου.

Τὴν ἰατρικὴν τῶν παιδῶν ἐπίβλεψιν εἶχον καὶ κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος οἱ συνάδελφοι ἡμῶν κ. κ. Μ. Θάλης καὶ Γ. Φωκᾶς. Παρείχοντο δὲ δωρεὰν καὶ τὰ φάρμακα πρὸς τοὺς νοσοῦντας παῖδας.

Ἐπαρχιακαὶ Σχολαί.

Ἐκ τῶν ἐπαρχιακῶν σχολῶν τῶν ἀπόρων παιδῶν καὶ ἡ τῶν Καλαμῶν διατελοῦσα ὑπὸ τὴν ἄμεσον τοῦ Συλλόγου διεύθυνσιν καὶ ἡ τῶν Πατρῶν ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτοῦ, ἐλειτούργησαν καλῶς ὡς καὶ ἐξ ἰδίας ἐπιγνώσεως, καθ' ὅσον ἀφορᾷ ἰδίως εἰς τὴν τελευταίαν, ἠδυνήθημεν νὰ πεισθῶμεν.

Εἰς τὴν σχολὴν Καλαμῶν ὁ Σύλλογος ἡμῶν ἠναγκάσθη ἐκ τῶν οἰκονομικῶν αὐτοῦ δυσχερειῶν νὰ διακόψῃ τὸ παρεχόμενον ἐπίδομα. Ἐπραξε δὲ τοῦτο μετὰ λύπης, ἀλλὰ συγχρόνως προέβη εἰς τοῦτο καὶ

ἐξ ἄλλου λόγου. Καὶ ἡ κοινωνία καὶ ὁ δῆμος Καλαμῶν διαρκούν-
τος βίου εἴκοσι καὶ πλέον ἔτων οὐδέποτε προσῆλθον εἰς ἀρωγὴν τῆς
αὐτόθι Σχολῆς, ἥτις διετηρεῖτο μόνον ἐκ τοῦ χορηγήματος τοῦ Συλ-
λόγου καὶ τῶν κόπων τοῦ αὐτόθι ἀκαμάτου ἐφόρου κ. Ν. Στρα-
τηγοπούλου.

Ἐλπίζομεν ὅτι, ἂν ὄντως ἡ αὐτόθι Σχολὴ παρείχε καὶ παρέχη
ὕπηρεσίας, ὀφείλει ἡ κοινωνία Καλαμῶν νὰ τὴν ὑποστηρίξη, ἄλλως ἡ
περαιτέρω ὑπαρξίς ταύτης δὲν ἔχει ἀποχρῶντα λόγον.

Περὶ ταμειυτηρίου.

Μετὰ τὰ ἐν τῇ περυσινῇ λογοδοσίᾳ ἀναγραφέντα περὶ ταμειυτη-
ρίου δὲν ἔχω τι νὰ προσθέσω νεώτερον. Καταθέσεις νέαι δὲν ἐγένοντο,
ἀνελήφθησαν δὲ ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ὀφειλομένων δραχμῶν πλη-
ρωθεῖσαι ἐκ τοῦ ταμείου τοῦ Συλλόγου δρ. 1158.45. Ἦδη μένει
ποσὸν ὀφειλόμενον ὑπὸ τοῦ Συλλόγου εἰς παιῖδας δρ. 4035.80 ἄνευ
τόκου, ἐκ τοῦ ὁποίου τὸ μείζον μέρος δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς παρα-
γραφέν.

Περὶ τοῦ ταμείου.

Κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος τὰ μὲν ἔσοδα τοῦ Συλλόγου ἀνῆλθον εἰς δρ.
43,227.40, τὰ δ' ἔξοδα εἰς δρ. 38,281.75 ἦτοι παρουσιάσθη περίσ-
σευμα ἐκ δρ. 4,945.65 προστιθεμένου καὶ τοῦ περισσεύματος τοῦ
παρελθόντος ἔτους.

Μεθ' ὅλον τὸ ἀνώμαλον τῶν περιστάσεων τὸ οἰκονομικὸν ἔτος τοῦ
Συλλόγου ὑπῆρξε λίαν ἱκανοποιητικόν. Τοῦτο δ' ὀφείλεται κυρίως εἰς
τὴν ἐκ δρ. 10,000 μεγάλην δωρεὰν τῆς κυρίας Ἐλεονώρας Π. Σκίν-
δερ καὶ τῶν υἱῶν αὐτῆς Λεωνίδου, Ἀριστείδου καὶ Ἀλεξάνδρου εἰς
μνήμην τοῦ ἀποβιώσαντος Πέτρου Σκίνδερ. Ὁ Σύλλογος μετ' εὐγνω-
μοσύνης ἀποδεχθεὶς τὴν δωρεὰν τὸ μὲν ὄνομα τοῦ Πέτρου Σκίνδερ
ἀνέγραψε χρυσοῖς γράμμασιν εἰς τὴν στήλην τῶν μεγάλων εὐεργετῶν,
ἐτέλεσε δ' ὑπὲρ αὐτοῦ μνημόσυνον ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἐν ᾧ
ὠμίλησεν ὁ συνάδελφος ἡμῶν κ. Ἰγ. Μοσχάκης.

Τὸ Δημόσιον καὶ ὁ Δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἀνέγραψαν καὶ κατὰ
τὸ λῆξαν ἔτος τὰ εἰς τὸν Σύλλογον παρεχόμενα βοηθήματα, καίτοι

ἐκ τῶν ἐκτάκτων περιστάσεων ἱκανῶς περιεκόπησαν οἱ προϋπολογισμοὶ αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ τὰ μέχρι τοῦδε χορηγήματα τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ τοῦ Δήμου Ἀθηναίων ὑπερέβησαν τὰς 10,000 δραχμάς, ἡ Ἐφορεία ἀνέγραψε καὶ τὸν Δῆμον καὶ τὸ Ὑπουργεῖον ἐν τῷ πίνακι τῶν μεγάλων τοῦ Συλλόγου εὐεργετῶν.

Ὁ εὐεργετικὸς χορὸς τοῦ Συλλόγου ὑπὲρ τῆς Σχολῆς τῶν Ἀπόρων Παίδων, ὃν καὶ πάλιν ἀνέλαβεν ὑπὸ τὴν ὑψηλὴν αὐτῆς προστασίαν ἡ Α. Β. Υ. ἡ πριγκίπισσα Σοφία, ἐγένετο, οὐχὶ ὅμως μεθ' ἧς ἄλλοτε λαμπρότητος ἔνεκα τῶν περιστάσεων, τούτου δὲ ἔνεκα καὶ αἱ εἰσπράξεις ὑπελείφθησαν ὅπωςδήποτε. Οὐχ ἤττον ὅμως εἰσεπράξαμεν δρ. 5,301, αἵτινες σπουδαίως ἀνεκούφισαν τὸ ταμεῖον τοῦ Συλλόγου.

Περιουσία τοῦ Συλλόγου.

Ἡ καθαρὰ περιουσία τοῦ Συλλόγου κατὰ τὸν ἐν τέλει τῆς παρούσης δημοσιευόμενον ἰσολογισμόν τοῦ Ταμίου ἀνέρχεται εἰς δρ. 194,999.49 καὶ εἶναι κατὰ δρ. 10,917.80 ἀνωτέρα τῆς σημειωθείσης κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος. Σημειωτέον δ' ὅτι κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος ἀπεδώσαμεν μὲν ἀπέναντι τοῦ χρέους πρὸς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν δρ. 5000, ἀπέναντι δὲ τοῦ χρέους πρὸς τὸ ταμειεῦτήριον δρ. 1,128.55.

Βιβλιοθήκη καὶ Ἀναγνωστήριον.

Κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος προσηνέχθησαν εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τόμοι καὶ φυλλάδια 380, ἐξ ὧν δέον νὰ ἐξάρω τὴν προσφορὰν τοῦ συναδέλφου ἡμῶν κ. Α. Θεοφιλά ἐκ τόμων 99. Δέον ἀκόμη νὰ μνημονεύσω τῆς δωρεᾶς τοῦ κ. Γρ. Μαρασλῆ, ὅστις ἀπέστειλεν ἡμῖν πάντα τὰ ἐκδοθέντα τεύχη τῆς Βιβλιοθήκης αὐτοῦ, ἀνήγγειλε δ' ὅτι θὰ ἀποστέλλῃ τακτικῶς καὶ τὰ ἐκδοθησόμενα τεύχη.

Ἐνεκα τῆς προσθήκης τοσούτων νέων βιβλίων ἐχρειάσθη ὅπως κατασκευασθῶσι καὶ νέα βιβλιοθήκαι, οὕτω δὲ ἀνετώτερον θὰ δυναθῇ νὰ ἐπεκταθῇ ἡ Βιβλιοθήκη.

Καὶ τὸ Ἀναγνωστήριον ἐλειτούργησε τακτικώτατα τὸ λῆξαν ἔτος πολλῶν ἐκ τῶν μελῶν προσερχομένων εἰς αὐτὸ ἰδίως κατὰ τὰς ἐσπερινὰς ὥρας.

Ἀρχαιρεσίαι.

Αἱ ἀρχαιρεσίαι τοῦ Συλλόγου γενόμεναι ἐν καιρῷ ἀνέδειξαν τοὺς ἐξῆς·

Πρόεδρον ἐμὲ καὶ πάλιν, ἐφ' ᾧ ἐκφράζω πρὸς τὸν Σύλλογον τὰς ζωνρὰς ἐμοῦ εὐχαριστίας ἐπὶ τῇ μεγάλῃ ταύτῃ ἐμπιστοσύνῃ, ἀντιπροέδρους τοὺς κκ. Τιμ. Ἡλιοπούλου, Κ. Φάραγγαν καὶ Ἄλκ. Καμπᾶν, γεν. γραμματέα τὸν κ. Μιχ. Π. Λάμπρον, εἰδ. γραμματεῖς τοὺς κκ. Γ. Πίσσαν καὶ Κ. Σταυρόπουλον, ἔφορον τοῦ Καταστήματος τὸν κ. Κωνστ. Κουτσαλέξην, ταμίαν τὸν κ. Λεων. Χρυσοβελόνην καὶ ἐπιμελητὴν τῆς Βιβλιοθήκης τὸν κ. Ἄγγελον Α. Μεταξᾶν.

Ἐφορος δὲ τῆς Σχολῆς τῶν Ἀπόρων Παίδων ἐξελέχθη ὁ κ. Π. Ταμπακόπουλος καὶ κοσμήτορες οἱ κκ. Μ. Κατσίμπαλης, Α. Βρυζάκης, Θ. Μπαλτῆς, Κ. Γαρδίκης, Γ. Παπακωνσταντίνου, Θ. Πολυκράτης, Σ. Κονοφάος καὶ Α. Ζίνης.

Μέλη τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς ἐξελέχθησαν οἱ κκ. Μ. Ἰορδανόπουλος, Δ. Βρυζάκης καὶ Φρ. Γεωργαντόπουλος.

Μέλη τῆς ἐπιτροπῆς τῶν βιβλίων οἱ κκ. Ν. Γ. Πολίτης, Α. Θεοδωρίδης, Κ. Ῥάδος καὶ Ἰππ. Καραβίας.

Μέλη δὲ τῆς ἐπιτροπῆς τῶν φυλακῶν οἱ κκ. Π. Ἄγγελόπουλος Ἀθάνατος, Κ. Βάμβας, Στ. Ἰωαννίδης καὶ Α. Μαρινόπουλος.

Τοιαῦτα τὰ κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος γενόμενα ὑπὸ τοῦ Συλλόγου.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΣΧΟΛΗΣ ΤΩΝ ΑΠΟΡΩΝ ΠΑΙΔΩΝ

1897 - 1898

Κύριε Πρόεδρε,

Κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ κανονισμοῦ τοῦ Συλλόγου ὑποβάλλομεν Ὑμῖν ἔκθεσιν τῶν ἐν τῇ Σχολῇ κατὰ τὸ λήξαν ἔτος 1897—1898 πεπραγμένων.

Α'. Ἐγγραφαί.

Ἡ ἡμετέρα Σχολὴ τῶν Ἀπόρων Παίδων ἔνεκα τοῦ ἀνωμάλου τῶν περιστάσεων ἤρξατο λειτουργοῦσα ἀπὸ 1ης Ὀκτωβρίου. Ἄλλ' ἡ ἐγγραφὴ τῶν μαθητῶν ὑπῆρξεν ὑπερτέρα τῆς γενομένης πέρυσι, διότι νῦν μὲν ἐνεγράφησαν μαθηταὶ 1339, κατὰ δὲ τὸ παρελθὸν ἔτος 1291. Ἐνεκα δὲ ἐλλείψεως οἰκήματος, ἐπειδὴ τὸ ὑπάρχον κατείχετο ὑπὸ τῶν προσφύγων, δὲν ἐλειτούργησε κατὰ τοῦτο τὸ ἔτος τὸ Παράρτημα.

Ἡ ἐγγραφὴ τῶν μαθητῶν ἤρξατο ἐν τῇ Κεντρικῇ Σχολῇ ἅμα τῇ ἐνάρξει τῶν μαθημάτων καὶ τοῦτο οὐ μικρὸν ἐβοήθησεν εἰς τὴν κανονικωτέραν λειτουργίαν τῆς Σχολῆς. Ἐνεγράφησαν δὲ κατὰ τάξεις ὡς ἑξῆς.

Τάξις Α'	446	Παρ. ἔτους (τμ. α' καὶ β'. α' τάξ.)	} 726
» Β'	337	» » (τμ. γ'. α' »)	
» Γ'	247	» » (Β' τάξ.)	212
» Δ'	159	» » (Γ' »)	211
» Ε'	119	» » (Δ' »)	107
» Σ'	31	» » (Ε' »)	35
	<u>1339</u>		<u>1291</u>

Ἡ κατὰ μῆνα ἐγγραφή τῶν μαθητῶν ὑπῆρξεν ὡς ἐξῆς ἀπὸ 29 Σεπτεμβρίου.

Σεπτέμβριος	112
Ὀκτώβριος	639
Νοέμβριος	179
Δεκέμβριος	168
Ἰανουάριος	84
Φεβρουάριος	71
Μάρτιος	86
	1339

Ἡ ἡλικία τούτων ποικίλλει

ἀπὸ	7—10	ἐτῶν	190
»	10—15	»	896
»	15—20	»	253

Κατήγοντο δὲ

Ἐκ Μεγαλοπόλεως 392, ἐκ Κορινθίας 122, ἐξ Ἀθηνῶν 108, ἐκ Κρήτης 100, ἐκ Γορτυνίας 94, ἐκ Μαντινείας 35, ἐκ Μεσσηνίας 45, ἐκ Θεσσαλίας 31, ἐκ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος 40, ἐξ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας 18, ἐξ Ἄρτης 7, ἐξ Ἐπτανήσου 25, ἐκ Κυκλάδων 134, ἐξ Εὐβοίας 22, ἐκ Σποράδων 8, ἐκ Λακωνίας 18, ἐξ Ἄργους 17, ἐξ Ἀχαιίας 30, ἐκ Κυνουρίας 7, ἐκ Μεγαρίδος 6, ἐξ Αἰγίνης 3, ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας 10, ἐκ Θράκης 8, ἐκ Μακεδονίας 30, ἐξ Ἡπείρου 29.

Ἐπαγγέλματα.

Στιλβωταὶ 489, ὑπηρέται 298, ὄψοκομισταὶ 88, ἐμποροῦπάλληλοι 45, ἐφημεριδοπῶλαι 40, ὑποδηματοποιοὶ 39, σιδηρουργοὶ 27, ράπται 25, γαλακτοπῶλαι 20, πηλοκομισταὶ 14, ξυλουργοὶ 26, κτίσται 22, ἄρτοποιοὶ 18, φανοποιοὶ 17, λιθοξόοι 19, τυπογράφοι 15, χρῆσται 10, οἱ δὲ λοιποὶ 127 διαφόρων ἐπαγγελεμάτων.

Οἱ ἄεργοι ἐντελῶς ἐξέλιπον ἐκ τῆς Σχολῆς.

Β'. Φοίτησις.

Ἡ φοίτησις ὑπῆρξε τακτικὴ κατὰ τὸ σχολικὸν τοῦτο ἔτος. Ὁ μέσος ὄρος τῆς καθ' ἑσπέραν φοιτήσεως ἀνῆλθεν εἰς 419, ἐνῶ πέρυσιν ἦτο 402, τῆς δὲ κατὰ μῆνα φοιτήσεως ὁ μέσος ὄρος ἦτο τὸν μὲν Ὀκτώβριον 466, κατὰ δὲ τὸν Νοέμβριον 410, κατὰ τὸν Δεκέμβριον 535, τὸν Ἰανουάριον 417, τὸν Φεβρουάριον 379, τὸν Μάρτιον 437, τὸν Ἀπρίλιον 364 καὶ τὸν Μάϊον 371.

Γ'. Διδασκαλία.

Ἡ διδασκαλία ἐγένετο ὡς συνήθως 2 1/2 ὥρας καθ' ἑκάστην ἑσπέραν, καθ' ὅλον δὲ τὸ ἔτος ἐγένοντο 164 διδασκαλαίαι ὡς ἐξῆς·

τὸν Ὀκτώβριον	19	τὸν Φεβρουάριον	21
» Νοέμβριον	23	» Μάρτιον	24
» Δεκέμβριον	21	» Ἀπρίλιον	16
» Ἰανουάριον	22	» Μάϊον	18

Δ'. Διδακτικὰ βιβλία.

Κατὰ τὸ σχολικὸν τοῦτο ἔτος εἰσῆχθησαν διὰ μὲν τὴν Α' τάξιν τὸ Ἀλφαβητάριον τοῦ Χαρ. Παπαμαρ୍କου, διὰ δὲ τὴν Β' Γ' καὶ Δ' τάξιν τὰ Ἀναγνωσμάτάρια τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως, διὰ τὴν Ε' ὁ Γεροστάθης καὶ διὰ τὴν Σ' τὰ Νέα Ἑλληνικὰ Ἀναγνώσματα.

Ε'. Ἐξετάσεις.

Αἱ ἐξετάσεις ἤρξαντο τὴν 24^{ην} Μαΐου ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τῶν ἐορτῶν καὶ ἐνώπιον τοῦ κ. Δημάρχου Ἀθηνῶν, τοῦ Προέδρου τοῦ Συλλόγου, τοῦ Ἐφόρου τῆς Σχολῆς, πολλῶν μελῶν καὶ ἄλλων φιλομούσων κυρίων, ἡμέραν Κυριακὴν καὶ ὥραν 10^{ην} π. μ.

Μετὰ τὸν ἐναρκτήριον λόγον, ὃν ἐξεφώνησεν ὁ κ. Α. Βρυζάκης κοσμητῶρ γραμματεὺς τῆς Σχολῆς, ἤρξαντο αἱ ἐξετάσεις τῶν μαθητῶν καὶ ἐξηκολούθησαν καθ' ὅλην τὴν ἐβδομάδα, γενομένης τῆς βαθμολογίας κανονικῶς κατὰ τὸν ὀργανισμόν τῆς Σχολῆς.

Προσῆλθον δὲ ἐκ μὲν τῆς Α' τάξεως 150, ἐκ τῆς Β' 100, τῆς Γ' 60, τῆς Δ' 60, τῆς Ε' 49 καὶ τῆς Σ' 21, ἥτοι ἐν ὅλῳ 340. Ἀναλόγως δὲ καὶ ἡ βαθμολογία τῶν ὑποστάντων ἐξέτασιν ὑπῆρξε τοιαύτη.

Προήχθησαν δ' ἐκ τῆς Α' εἰς τὴν Β' διὰ τοῦ βαθμοῦ Ἄριστα 8, Λίαν καλῶς 4, Καλῶς 13, τὸ ὅλον 25. Ἐκ τῆς Β' εἰς τὴν Γ' διὰ τοῦ βαθμοῦ Ἄριστα 30, Λίαν καλῶς 12, Καλῶς 23, τὸ ὅλον 65. Ἐκ τῆς Γ' εἰς τὴν Δ' Ἄριστα 12, Λίαν καλῶς 19, Καλῶς 17, τὸ ὅλον 48. Ἐκ τῆς Δ' εἰς τὴν Ε' Ἄριστα 10, Λίαν καλῶς 16, Καλῶς 13, τὸ ὅλον 39. Ἐκ τῆς Ε' εἰς τὴν Σ' Ἄριστα 12, Λίαν καλῶς 14, Καλῶς 5, τὸ ὅλον 31. Ἐκ τῆς Σ' ἀπελύθησαν 15 ἐξ ὧν Ἄριστεύσαντες 3, Λίαν καλῶς 9, Καλῶς 3.

Οὗτοί εἰσιν οἱ ἐξῆς·

1	Νικόλ. Παπανικολάου	ἐτῶν 16	ἐκ Καρυστίας	ὕπηρετης
2	Χαράλ. Κωστόπουλος	» 15	» Δωρίδος	»
3	Ἡλίας Τσόγκας	» 15	» Μ/πόλεως	στιλβωτῆς
4	Γεώργιος Κοσμάς	» 22	ἐξ Ἄργους	στρατιώτης
5	Κωνστ. Σ. Σταύρου	» 16	» Εὐρυτανίας	ὕπηρετης
6	Μιλτ. Κοντινόπουλος	» 16	ἐκ Θεσσαλίας	»
7	Λουκάς Γ. Παπαλουκάς	» 10	» Δελφῶν	»
8	Εὐάγ. Ν. Οὐζούνης	» 14	» Μακεδονίας	σανδαλοποιὸς
9	Ἄθαν. Λαλογιάννης	» 17	» Κυνουρίας	ὕπηρετης
10	Ἡλίας Π. Γιαλαμάς	» 19	» Μ/πόλεως	ἐφημ./πώλης
11	Κυριαζῆς Π. Γιαλαμάς	» 16	»	»
12	Ἄλέξ. Δασκαλάκης	» 16	» Κρήτης	ὕπηρετης
13	Δημήτριος Βούτουνας	» 18	» Μ/πόλεως	στιλβωτῆς
14	Χρ. Μ. Ἀνδρουλάκης	» 16	» Κρήτης	ὕπηρετης
15	Παν. Ι. Κατσιρούμπας	» 16	» Μ/πόλεως	στιλβωτῆς.

5'. Βραβεῖα.

Κατὰ τὸ τέλος τῶν ἐξετάσεων ἡ Κοσμητεία παρισταμένων τῶν ἀρχῶν τοῦ Συλλόγου, τοῦ κ. Δημάρχου καὶ ἄλλων, μετὰ τὸν ἐναρκτήριον λόγον, ὃν ἐξεφώνησεν ὁ κ. Π. Ταμπακόπουλος, ἑφορος τῆς Σχολῆς, διένειμεν 81 βραβεῖα εἰς τοὺς ἀριστεύσαντας μαθητάς.

Ζ'. Προσωπικὸν τῆς Σχολῆς.

Κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος ἐγένοντο αἱ ἐξῆς μεταβολαί.

Ἐντὶ τοῦ κ. Κ. Τσούλκα παραιτηθέντος μετετέθη ὁ διευθυντὴς τοῦ Παραρτήματος Ν. Καρνέσης εἰς τὴν Κεντρικὴν Σχολὴν, ὡρίσθη δὲ διευθυντὴς τοῦ Παραρτήματος ὁ τέως ἐν αὐτῷ διδάσκαλος κ. Κ. Καρατζίνας. Μετετέθη ὡς τακτικὸς διδάσκαλος ἐν τῇ Σχολῇ ὁ τέως βοηθὸς αὐτῆς κ. Ν. Μεταξᾶς, καταργηθείσης τῆς θέσεως τοῦ γραφέως. Μετετέθη ὡς ἐπιστάτης τῆς Κεντρικῆς Σχολῆς ὁ τέως ἐν τῷ Παραρτήματι ἐπὶ μηνιαίῳ μισθώματι δρ. 40 κ. Ν. Πολυμερόπουλος.

Περατοῦντες τὴν ἀνωτέρω λογοδοσίαν ἡμῶν, κ. Πρόεδρε, καθῆκον ἡμῶν θεωροῦμεν, ὅπως ἐκφράσωμεν δημοσίᾳ τὰς εὐχαριστίας ἡμῶν πρὸς τοὺς ἰατροὺς τῆς Σχολῆς κκ. Μ. Θάλην καὶ Γερ. Φωκᾶν, τακτικὰ μέλη τοῦ Συλλόγου, διὰ τὴν πρόθυμον καὶ ἀφιλοκερδῆ αὐτῶν πρὸς τοὺς πάσχοντας μαθητὰς τῆς Σχολῆς συνδρομὴν καὶ πρὸς τὸν διευθυντὴν τῆς Διοικητικῆς Ἀστυνομίας Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς, διὰ τὸν ἐμβολιασμὸν τῶν μαθητῶν. Πρὸς δὲ εἰς τὸν Σύλλογον τῶν κυρίων διδασκάλων ἐκφράζομεν τὴν πλήρη ἡμῶν εὐαρέσκειαν διὰ τὴν μετὰ ζήλου καὶ ἀφοσιώσεως ἐκτέλεσιν τῶν ἑαυτῶν καθηκόντων.

Μετ' ἄκρας ὑπολήψεως.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 1 Σεπτεμβρίου 1898.

Ὁ Ἐφόρος τῆς Σχολῆς

Π. Κ. ΤΑΜΠΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ὁ Γραμματεὺς

ΘΕΜΙΣΤ. Κ. ΠΟΥΚΡΑΤΗΣ

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΚΑΛΑΜΑΙΣ ΣΧΟΛΗΣ ΤΩΝ ΑΠΟΡΩΝ ΠΑΙΔΩΝ

1897—1898

Πρὸς τὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον «ὁ Παρνασσός».

Κύριε Πρόεδρε

Ἡ Κοσμητεία τῆς Σχολῆς ὑποβάλλει δι' ὑμῶν εἰς τὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον, καθ' ὃ ἔχει καθήκον, τὴν ἔκθεσιν ταύτην περὶ τῆς καταστάσεως τῆς Σχολῆς καὶ τῶν πεπραγμένων κατὰ τὸ λήξαν σχολικὸν ἔτος 1897—1898.

Διαρκοῦντος τοῦ ἔτους τούτου εἶχον ἐγγραφῇ ἐν τῇ Σχολῇ μαθηταὶ 43, ὅτε ὁμως ἐπρόκειτο νὰ γείνωσιν αἱ ἐξετάσεις, αἵτινες συνήθως γίνονται κατὰ τὰ τέλη Ἰουνίου, προσήρχοντο ἐν τῇ Σχολῇ μαθηταὶ 38, διότι πολλοὶ τῶν ἐγγραφέντων συνεπέα τῶν ἐθνικῶν περιπετειῶν, τῆς καταπαύσεως σχεδὸν παντὸς ἔργου καὶ τοῦ περιορισμοῦ κατὰ τὸ πλεῖστον τῶν ἐργασιῶν καὶ τῆς ἐντεῦθεν ἀχρηματίας καὶ τῆς μαστιζούσης τὰς ἐργατικὰς τάξεις πενίας, μεριμνῶντες περὶ ἐξοικονομήσεως ὀλίγου ἄρτου, ἠναγκάζοντο ν' ἀπουσιάζωσιν, ἐστεροῦντο δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ προσερχόμενοι τῶν μέσων τοῦ νὰ προμηθευθῶσιν ὑπόδησιν καὶ ἐνδυμασίαν τινὰ ὅσον δυνατὸν οἰκονομικὴν, ἡ δὲ Κοσμητεία ἐστερεῖτο πόρων ὅπως προμηθεύσῃ εἰς τοὺς ἐξ αὐτῶν ἀπορωτέρους τοιούτων. Δι' ὃ ἐνεκρίθη νὰ μὴ γίνωσι κατὰ τὰ τέλη Ἰουνίου δημόσιοι ἐξετάσεις τῶν μαθητῶν, περιορισθείσης τῆς Κοσμητείας εἰς κατ' ἰδίαν ἐξετάσεις, ἀνεβλήθη δὲ νὰ γίνωσιν αἱ ἐξετάσεις μετὰ τὴν ἐπάνοδον τῆς τέως διδασκάλου Καλλιόπης Καρώνη, ἥτις ἕνεκα τῆς καταστάσεως τῆς ὑγείας τῆς ἠναγκάσθη ν' ἀποδημήσῃ εἰς Ἀθήνας. Ἐπανελθούσης δὲ ταύτης ἡ Κοσμητεία ἐζήτησε νὰ γίνωσιν αἱ ἐξετάσεις περὶ τὰ τέλη

Αυγούστου ἢ ἐντός τοῦ Σεπτεμβρίου ε. ἔ. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ ῥηθεῖσα διδάσκαλος καὶ λόγῳ νὰ μὴ πάθῃ ἡ υἰεία της καὶ ἐπειδὴ ἐδήλωσεν ὅτι δὲν ἐπιθυμεῖ κατὰ τὸ ἀρξάμενον ἤδη σχολικὸν ἔτος νὰ ἐξακολουθήσῃ διατελοῦσα διδάσκαλος τῆς Σχολῆς, ἡ Κοσμητεία τῆς Σχολῆς ἠναγκάσθη ἀποσύρασα ἀπ' αὐτῆς τὴν διδασκαλίαν τῆς Σχολῆς ν' ἀναθέσῃ ταύτην εἰς ἕτερον διδάσκαλον εὐπαίδευτον, ἐγνωσμένης ἱκανότητος καὶ ζήλου ἦτοι τὸν ἐλληνοδιδάσκαλον κ. Θεοδοσίον Χρηστόπουλον, ὅστις ἀφιλοκερδῶς ἐδέχθη τὴν διδασκαλίαν ἐπὶ ἀντιμισθίᾳ δραχμῶν 40 κατὰ μῆνα. Ἀνεδέχθη δὲ νὰ παρέχῃ καὶ τὸ κατὰστημα τῶν παραδόσεων τῆς Σχολῆς.

Αἱ ἀναβληθεῖσαι ὡς εἴρηται ἐξετάσεις τῶν κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος μαθητῶν τῆς Σχολῆς ἐγένοντο δημοσίᾳ παρόντων τῶν μελῶν τῆς Κοσμητείας, τοῦ ἐλεγκτοῦ τῆς Σχολῆς κ. Γεωργίου Γεωργαντάκη καὶ τινῶν φιλομούσων τὴν 8ην Νοεμβρίου τοῦ ἤδη ἀρξαμένου σχολικοῦ ἔτους ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ νέου διδασκάλου τῆς Σχολῆς, ὅστις ἐπελήφθη μετὰ ζήλου τῆς διδασκαλίας ἐν τῷ μεταξὺ καὶ ἠσχολήθη εἰς τὴν ἐπανάληψιν τῶν κατὰ τὸ λῆξαν σχολικὸν ἔτος διδασκέντων μαθημάτων. Οὕτω δὲ κατὰ τὴν ῥηθεῖσαν ἡμέραν τῶν δημοσίων ἐξετάσεων προσελθόντες μαθηταὶ ἐν ὄλῳ 19, ἀπήντησαν εὐστόχως εἰς τὰ διδασκέντα μαθήματα καὶ ἔδωκαν ἀρκετὰ δείγματα τῆς ἐφέσεώς των νὰ τύχωσι τῆς εὐκαταίας ἠθικῆς καὶ διανοητικῆς μορφώσεως.

Ἡ δὲ Κοσμητεία ἀπὸ τῶν ἀρχῶν Ὀκτωβρίου ε. ἔ. ὅπως δοθῇ μείζων ἀνάπτυξις τῆς Σχολῆς καὶ κατασταθῇ ἐφικτὴ ἡ προσέλευσις μείζονος ἀριθμοῦ μαθητῶν ἠνοιξε τὰς θύρας της, ἐπιτρέποντος τοῦτο καὶ τοῦ χώρου τοῦ νέου καταστήματος τῶν παραδόσεων, εἰς πάντα προσερχόμενον ἐξ ἄλλων μερῶν καὶ βουλόμενον νὰ ἐγγραφῇ εἰς τὴν Σχολὴν ἄπορον παῖδα, ὅπερ δὲν ἦτο ἐφικτὸν κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος μὴ ἔχοντος τοῦ τέως καταστήματος τῆς Σχολῆς τὸν ἀνάλογον πρὸς τοῦτο χῶρον, καὶ ἐδέχθη ὡς μαθητὰς πολλοὺς τῶν διαμενοντῶν ἐνταῦθα καὶ μετερχομένων τὸν ὑποδηματοκαθαριστὴν καὶ ἐξ ἄλλων μερῶν προερχομένων ἀπόρων παίδων, φιλοτίμως πρὸς τοῦτο ἐργαζομένου τοῦ νέου διδασκάλου κ. Θεοδ. Χρηστοπούλου καὶ παρασχόντος τοῦ ἐνταῦθα διευθυντοῦ τῆς Στρατιωτικῆς Ἀστυνομίας κ. Α. Κουβελιώτου μετ' ἀξιεπαίνου προθυμίας καὶ ζήλου ὑπὲρ τῆς διανοητικῆς καὶ ἠθικῆς μορφώσεως τῶν τέκνων τοῦ Λαοῦ τὴν συνδρομὴν του πρὸς

περισυλλογήν τῶν τοιούτων παιδῶν. Οὕτω δὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν τῆς Σχολῆς ἀνέρχεται εἰς 58, οἵτινες προσέρχονται τακτικῶς καὶ διδάσκονται τὰ κεκανονισμένα μαθήματα ἐργαζόμενοι ἄλλοι μὲν τέχνην τινὰ παρὰ διαφόροις τεχνίταις, ἄλλοι δὲ μετερχόμενοι τὸν ὑποδηματοκαθαριστὴν ἢ ἄλλην ὑπηρεσίαν. Ἡ δὲ Κοσμητεία δύναται νὰ ἐλπίζῃ ὅτι διὰ τῆς τοιαύτης μείζονος ἀναπτύξεως ἡ Σχολὴ θέλει ἀποφέρει καρποὺς λίαν εὐάρεστους.

Τὰ ἔσοδα τῆς Σχολῆς κατὰ τὸ λήξαν σχολικὸν ἔτος συνίστανται εἰς δραχμὰς 1150 ἥτοι

Τὸ περίσσευμα τὸ μείναν ἐκ τοῦ λογαριασμοῦ τοῦ παρελθόντος σχολικοῦ ἔτους 1896—1897	Δρ.	530.—
Ἐξ ἀποστολῆς συνδρομῶν τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου διὰ τὸ ἔτος 1896—1897	Δρ.	500
Διὰ τὸ παρελθὸν ἔτος	»	120
		620.—
ἥτοι ἐν ὅλῳ	Δρ.	1150.—

Ἐδαπανήθησαν δὲ κατὰ τὸ αὐτὸ λήξαν σχολικὸν ἔτος τὰ ἐξῆς·

Δι' ἀντιμισθίαν τῆς διδασκάλου Καλλιόπης Καρώνη ἀπὸ 1 86ρίου ἕως 31 Μαΐου 1897 πρὸς δρ. 40 τὸν μῆνα	Δρ.	400.—
Διὰ φωτισμὸν τοῦ καταστήματος τῶν παρὰ-δόσεων, πετρελαίου κλπ.	»	49.50
Δι' ἀγορὰν διδακτικῶν βιβλίων παρὰ τοῦ βιβλιοπώλου Β. Μιχαλακέα	»	27.45
Ὅμοιως ἐτέρων συμπληρωματικῶν	»	9.55
Δι' ἄβακας, κονδύλια, μελανοδοχεῖα κλπ.	»	14.50
Διὰ γραφικὴν ὕλην, χάρτην καὶ ταχυδρομικά	»	15.—
ἥτοι ἐν ὅλῳ	Δρ.	516.00

Εἰς δὲ τὸ τέλος τοῦ αὐτοῦ λήξαντος σχολικοῦ ἔτους ἔμεινε περίσσευμα εἰς τὸ ταμεῖον τῆς Σχολῆς συνιστάμενον εἰς δραχμὰς 634.

Πόροι τῆς Σχολῆς εἶναι τὸ ἐκ τοῦ λογαριασμοῦ τοῦ λήξαντος ἔτους μείναν περίσσευμα ἐκ δραχμῶν 634, ὅπερ ἐσημειώθη ἐν τῷ λογαριασμῷ τοῦ ἐπιόντος ἔτους.

Ἐνδεχόμενοι δὲ πόροι λογίζονται καὶ τὸ ἐκ τῆς πωλήσεως ἢ λαχείου εἰσπραχθησόμενον ἀντίτιμον τῶν ὑπὸ τινῶν φιλανθρώπων δε-

σποινῶν ἢ δεσποινίδων τῆς πόλεως δωρηθέντων ὑπὲρ τῆς Σχολῆς ἐργοχείρων καὶ πραγμάτων, ἅτινα προσεχῶς καὶ ἐν κριθησομένῳ ὡς καταλλήλῳ χρόνῳ διατεθήσονται, καὶ ὅ,τι ἐκ τῆς παραχωρηθησομένης χρήσεως τῶν εἰς τὴν Σχολὴν ἀνηκόντων σκηναϊκῶν εἰδῶν καὶ χρησιμευσάσης ξυλείας ἤθελε δυνηθῆ ἡ Κοσμητεία νὰ εἰσπράξῃ.

Εὐχεται δὲ ἡ Κοσμητεία ὅπως καὶ ὁ Δῆμος Καλαμῶν κατανοῶν τὸ ἀναγκαῖον τῆς διατηρήσεως τῆς Σχολῆς πληρώσῃ τῇ Σχολῇ ὅ,τι ὀφείλει ἐκ καθυστερουμένων συνδρομῶν του, ψηφίση δὲ συνδρομὴν καὶ διὰ τὸ ἀρξάμενον σχολικὸν ἔτος ὡς ἔπραττεν εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν, ἀφοῦ ἡ δοθεῖσα εὐρυτέρα ἀνάπτυξις τῆς σχολῆς εἶναι λόγος δικαιολογῶν τὴν συνδρομὴν τοῦ Δήμου· θέλει δὲ ἐργασθῆ ἡ Κοσμητεία καὶ καταβάλει πᾶσαν πρὸς τοῦτο ἐνέργειαν.

Αἱ δὲ πρὸς συντήρησιν τῆς Σχολῆς καὶ τῆς ἐν γένει ἀνάγκης αὐτῆς ἀναγκαῖαι δαπάναι ὑπολογίζονται εἰς δραχμὰς 1350.

Πέποιθε δὲ ἡ Κοσμητεία ὅτι ὁ Φιλολογικὸς Σύλλογος, εἰς τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ ὁποίου ὀφείλεται ἡ ἴδρυσις ἐνταῦθα τῆς Σχολῆς, τὸσφ φιλανθρωπικοῦ καὶ κοινωφελοῦς καθιδρύματος, θέλει μεταξὺ τῶν ἄλλων δαπανῶν, ἅς ποιεῖται ὑπὲρ ἄλλων ἐθνωφελῶν ἔργων, ψηφίσει ἀνάλογον συνδρομὴν ὑπὲρ τῆς Σχολῆς ταύτης καὶ κατὰ τὸ ἀρξάμενον σχολικὸν ἔτος λαμβάνων ἐν ὄψει τὴν κατάστασιν τῆς Σχολῆς, ἣτις κατωρθώθη μέχρι τοῦδε νὰ συντηρηθῆ διὰ γλίσχρων μέσων ὡς ἐκ τῶν παρεμπεσουσῶν ἐθνικῶν περιπετειῶν, τῆς στασιμότητος τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ἐντεῦθεν ἐπελθούσης ἀχρηματίας, σταθμίζων δὲ καὶ πάντα τὰ διὰ τῆς παρούσης ὑποβαλλόμενα εἰς τὴν κρίσιν του τὰ δικαιολογοῦντα τὴν ἀρωγὴν τοῦ Συλλόγου ὑπὲρ τῆς Σχολῆς, ἣν ἡ Κοσμητεία ἐπικαλεῖται, ἐλπίζει ὅτι ὁ Σύλλογος δὲν θέλει διστάσει νὰ χορηγήσῃ καὶ ἤδη τὴν δυνατὴν συνδρομὴν του, ἣτις δέον νὰ μὴ ᾖ ἐλάσσων τῶν δραχμῶν 600.

Ἐπιτραπήτω δὲ ἡμῖν ἐνταῦθα νὰ ὑποβάλωμεν τῷ Συλλόγῳ ὅτι πολλοὶ συμπολιταὶ μας ἐκ χριστιανικοῦ καὶ φιλανθρωπικοῦ αἰσθήματος κατὰ τὸ ἔτος 1895—1896 καὶ ἄλλοτε παρέσχον τὴν συνδρομὴν των εἰς τὴν Σχολὴν κατὰ τὸ δυνατόν, ἂν δὲ κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος δὲν ἐξηκολούθησεν ἐκ μέρους αὐτῶν συνδρομὴ, τοῦτο ἦτο συνέπεια τῶν ἐθνικῶν περιπετειῶν, τῆς στασιμότητος τῶν ἔργων καὶ συναλλαγῶν καὶ τῆς ἐντεῦθεν ἀχρηματίας, ἕνεκα τῶν ὁποίων κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος

ἄνευ ἀποτελέσματος ἤθελεν ἐπικαλεσθῆ τις συνδρομὴν ὑπὲρ τῆς Σχολῆς, ἔνεκα τῆς ὁποίας ἡ Κοσμητεία ἀρξάμενης τῆς ὅπως οὖν βαθμιαίας βελτιώσεως τῆς καταστάσεως τῆς βιομηχανίας ἐν γένει καὶ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς οὕτως ἐν μέρει ἐπαναλήψεως τῶν ἰδιωτικῶν συναλλαγῶν προτίθεται διαρκοῦντος τοῦ νέου σχολικοῦ ἔτους νὰ ζητήσῃ παρὰ παντὸς χριστιανοῦ καὶ φιλανθρώπου συνδρομὴν, μὴ ἀμφιβάλλουσα ὅτι ἡ φωνὴ τῆς θέλει εὐρεῖ ἡχὼ ἐν ταῖς καρδίαις τῶν συμπολιτῶν μας, ὅπως παράσχωσι συνδρομὴν κατὰ τὸ μέτρον τῶν δυνάμεων τῶν κατανοοῦντων τὸν φιλόνηρον καὶ κοινωφελῆ σκοπὸν τῆς συντηρήσεως καὶ τῆς εἰς τὸ μέλλον διατηρήσεως τῆς Σχολῆς καὶ καθωρῶντων ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὰς καταβαλλομένας προσπάθειάς ὑπὲρ τῆς ὁσημέραι μείζονος ἀναπτύξεως τῆς Σχολῆς καὶ τῆς χριστιανικῆς διαπλάσεως τῶν ἀπροστατεῦτων παιδῶν τῆς λαϊκῆς τάξεως.

Σᾶς παρακαλοῦμεν, κύριε Πρόεδρε, νὰ δεχθῆτε τὴν ἔκφρασιν τῆς διακεκριμένης πρὸς ὑμᾶς καὶ τάξιότιμα μέλη τοῦ Συλλόγου ὑπολήψεως.

Μεθ' ἧς διατελοῦμεν.

Ἐν Καλάμαϊς τὴν 18 Δεκεμβρίου 1898.

Ἡ Κοσμητεία

Ν. Α. Στρατηγόπουλος Ἐφορος

Π. Νικολαΐδης

Φ. Φωτιάδης

Σ. Δουκάκης

Πρὸς τὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον «ὁ Παρνασσός».

Κύριε Πρόεδρε,

Καθὸ ἐλεγκτῆς τῆς ἐνταῦθα Σχολῆς τῶν ἀπόρων παιδῶν θεωρήσας

1) τὴν ἀπὸ 18 Δεκεμβρίου ἐ. ἔ. ἐκθεσιν τῆς ἐνταῦθα Κοσμητείας τῆς Σχολῆς ταύτης·

2) τὴν κατάστασιν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων αὐτῆς κατὰ τὸ λήξαν σχολικὸν ἔτος 1897—98 καὶ

3) τὰς ὑποβληθείσας μοι δικαιολογητικὰς ἀποδείξεις εὖρον καλῶς ἐχούσας.

Ἡ Κοσμητεία τῆς Σχολῆς, ὡς καὶ ἐν τῇ ἐκθέσει της ἀναφέρει, ἐξ ἀνάγκης περιώρισε τὰς δαπάνας εἰς τὰ ἀπολύτως πρὸς συντήρησιν αὐτῆς ἀναγκαῖα.

Οὕτω κατωρθώθη νὰ διατηρηθῇ ἡ Σχολὴ καὶ μόνον διὰ τῆς ἀποστολῆς δρ. 620 παρὰ τοῦ Παρνασσοῦ διὰ καθυστερουμένας συνδρομὰς ἠδυνήθη ἡ Κοσμητεία νὰ πληρώσῃ τὰς ἀπολύτως γενομένας δαπάνας καὶ νὰ μείνῃ ἐν τῷ ταμείῳ τὸ ἐκ δρ. 634 περίσσευμα εἰς λογαριασμὸν τῶν δαπανῶν τοῦ ἐπιόντος ἔτους. Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ ὁποίου ἀνατεθείσης τῆς διδασκαλίας τῆς Σχολῆς εἰς τὸν διδάσκαλον κ. Θεοδόσιον Χρηστόπουλον, ὅστις ζήλω καὶ ἀφιλοκερδείᾳ ἀνέλαβε ταύτην προσῆλθον καὶ ἐνεγράφησαν ἤδη 58 μαθηταὶ δοθείσης οὕτω μείζονος ἀναπτύξεως καὶ ἐξακολουθήσεως τακτικῶς τῶν μαθημάτων. Ἡ τοιαύτη ἀνάπτυξις οὐχὶ ὀλίγον ὀφείλεται εἰς τὰς προσπάθειας τῆς Κοσμητείας τῆς Σχολῆς.

Ὑποσημειοῦμαι εὐσεβάστως.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 19 Δεκεμβρίου 1898.

* Ὁ ἐλεγκτὴς
Γ. Γεωργαντάκης

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΤΑΜΙΟΥ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

1897 - 1898

Κύριε Πρόεδρε

Λαμβάνω τήν τιμήν να υποβάλω ὑμῖν τὸν ἰσολογισμόν τοῦ ἔτους 1897—1898 τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου.

Κατὰ τοῦτον τὰ μὲν Ἔσοδα ἀνῆλθον εἰς	Δρ.	36.918.25
τὰ δὲ Ἔξοδα » »	»	33.281.75
ὥστε παρουσιάζεται περίσσευμα ἐκ	Δρ.	<u>3.636.50</u>

Τὰ ἔσοδα τοῦ προϋπολογισμοῦ εἶχον προϋπο- λογισθῆ εἰς	Δρ.	22.900.—
Εἰσεπράχθησαν δὲ	»	36.918.25
ἤτοι ἐπὶ πλέον εἰσεπράχθησαν	Δρ.	<u>14.018.25</u>

Τὰ δὲ ἔξοδα τοῦ τακτικοῦ προϋπολογισμοῦ εἶχον προϋπολογισθῆ εἰς	Δρ.	24.919.60
Ἐδόθησαν πιστώσεις ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ	»	2.620.—
» ἑκτακτοὶ πιστώσεις	»	<u>12.380.—</u>
ἐν ὄλῳ	Δρ.	39.919.60

Ἐδαπανήθησαν δὲ ἐκ τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τῶν τακτικῶν πιστώσεων αὐτοῦ Δρ. 25.553.—		
Ἐκτῶν ἐκτάκτων πιστώσεων » 7.728.75	»	33.281.75
ἤτοι ἐδαπανήθησαν ἐπὶ ἔλαττον	Δρ.	<u>6.637.85</u>

Τὴν 30 Ἰουνίου ἐ. ἔ. κατ' ἀπόφασιν τῆς Ἐφορείας κατέθηκα ἐν τῇ Τραπεζῇ Π. Ν. Καρυδιᾶ καὶ Σ^α δρ. 5000 ἐπ' ἀνοικτῶ λογαριασμῶ εἰς 4 % καὶ τὰς ὁποίας ἀναλαβῶν εἰσήγαγον εἰς τὸ Ταμεῖον τὴν 31 Αὐγούστου ἐ. ἔ.

Κατὰ τὴν 31 Αὐγούστου 1897 ὑπῆρχον ἐν τῷ Ταμείῳ τοῦ Συλλόγου

μετρητὰ ἐκ περισσεύματος τῆς χρήσεως 1896—97	Δρ.	1.309.15
προσθέτοντες δὲ καὶ τοῦ ἔτους τούτου τὸ περίσ- σευμα ἐκ	»	3.636.50
ἔχομεν ἐν τῷ Ταμείῳ μετρητὰ	Δρ.	4.945.65

ἤτοι βλέπομεν ὅτι αἱ εἰσπράξεις τοῦ Συλλόγου ὄχι μόνον ἐπῆρκεσαν κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος εἰς κάλυψιν πασῶν τῶν δαπανῶν καὶ εἰς τὴν ἀπόδοσιν ἀπέναντι μὲν τοῦ χρέους πρὸς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν δρ. 5000, ἀπέναντι δὲ τοῦ χρέους πρὸς τὸ Ταμιευτήριον δρ. 1.128.55, ἀλλ' ἔχομεν καὶ περίσσευμα ἐκ δρ. 4.945.65, ἐνῶ διὰ τοῦ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ψηφισθέντος προϋπολογισμοῦ ἀπέμεινεν ἔλλειμμα ἐκ δρ. 2.019.60.

Ὡς παρατηρεῖτε, κ. Πρόεδρε, κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος αἱ εἰσπράξεις τοῦ Συλλόγου ὑπερέβησαν τὰς προσδοκίας ἡμῶν.

Προβαίνω ἤδη εἰς τὴν ἀνάλυσιν τῶν διαφόρων μερίδων τῶν ἐσόδων

Συνδρομαὶ Μελῶν.	Εἰσεπράχθησαν	Δρ.	7.514.90
	Προϋπελογίσθησαν	»	7.000.—
	ἤτοι ἐπὶ πλέον	Δρ.	514.90
Καθυστερούμενα.	Εἰσεπράχθησαν	Δρ.	1.021.—
	Προϋπελογίσθησαν	»	1.000.—
	ἤτοι ἐπὶ πλέον	Δρ.	21.—
Δικαίωμα ἐγγραφῆς.	Προϋπελογίσθησαν	Δρ.	1.000.—
	Εἰσεπράχθησαν	»	600.—
	ἤτοι ἐπὶ ἔλαττον	Δρ.	400.—
Δικαίωμα Ἐντευ- κτηρίου.	Προϋπελογίσθησαν	Δρ.	1.000.—
	Εἰσεπράχθησαν	»	400.—
	ἤτοι ἐπὶ ἔλαττον	Δρ.	600.—

ἡ ἐλάττωσις αὕτη τῶν δικαιωμάτων ἐγγραφῆς καὶ Ἐντευκτηρίου προῆλθεν ἕνεκα τῆς μὴ ψηφίσεως ἰκανῶν μελῶν.

Χορηγία Δημοσίου.	Εἰσεπράχθησαν	Δρ.	2.750.—
	Προϋπελογίσθησαν	»	2.000.—
	ἤτοι ἐπὶ πλέον	Δρ.	750.—

Χορηγία Δήμου.	Είσεπράχθησαν	Δρ.	1.500.—
	Προϋπελογίσθησαν	»	1.000.—
	ἤτοι ἐπὶ πλείον	Δρ.	500.—
Ἔκτακτα Ἔσοδα.	Είσεπράχθησαν	Δρ.	18.671.85
	Προϋπελογίσθησαν	»	6.000.—
	ἤτοι ἐπὶ πλείον	Δρ.	12.621.85

Τὰ πραγματοποιηθέντα ἔκτακτα ἔσοδα προῆλθον ἐκ τῶν ἐξῆς κονδυλίων.

Κατὰ πρῶτον λόγον ἐκ τῆς μεγάλης δωρεᾶς τῆς κυρίας Ἐλεονώρας Π. Σκένδερ καὶ τῶν υἱῶν αὐτῆς Λεωνίδου, Ἀριστείδου καὶ Ἀλεξάνδρου εἰς μνήμην τοῦ ἀποβιώσαντος *Πέτρου Σκένδεο* ἐκ Δρ. 10.000.—

Τῆς κυρίας Μαρίας Σ. Κολιάτσου εἰς μνήμην τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Κωνστ. Σ. Κολιάτσου ἐκ . . .	»	200.—
Ἐκ τῆς διαλέξεως τοῦ κ. Σὰρ Πελαδὰν ἐκ	»	1.198.—
Τῆς κυρίας Ἐλένης Ι. Γεωργαντοπούλου ἐκ	»	100.—
Τοῦ κυρίου Ἀριστ. Σερφιώτη ἐκ	»	100.—
Τοῦ Καλαβρυτινοῦ Συλλόγου ἐν Πάτρας ἐκ	»	100.—
Τοῦ κυρίου Σ. Κέπετζη ἐξ εἰσφορῶν ἐκ Βελγίου ἐκ	»	100.—
Ἐκ τῶν εἰσπράξεων τοῦ χοροῦ	»	5.301.—
Τοῦ κ. Σπυρ. Π. Λάμπρου (ποσοστὰ Συλλόγου ἐκ τῶν ἱστορικῶν διαλέξεων αὐτοῦ) . .	»	459.50
Τοῦ κ. Λέοντος Μ. Μελαῶ δι' ἐνοίκιον αἰθούσης	»	200.—
Τοῦ Α' Ἑλλην. Σχολείου δι' ἐνοίκιον Σχολῆς	»	520.—
Τῆς Δδος Ἐρασμίας Καλλισπέρη δι' ἐνοίκιον αἰθούσης	»	100.—
Τῆς πωλήσεως ἐπτὰ σημάτων μελῶν . . .	»	70.—
Τῶν τόκων τοῦ ἀνοικτοῦ λ/μοῦ πρὸς 4 ⁰ / ₁₀ . .	»	38.35
Τῆς ἐκποιήσεως ἀχρήστου ὑλικοῦ	»	175.—
Τῆς ὑπ' ἀριθ. 140.441 κληρωθείσης ὁμολογίας τοῦ πατριωτικοῦ δανείου δωρεᾶς Ἀρ. Καρακάρη	»	10.—
ἤτοι ἐν ὅλῳ	Δρ.	18.671.85

Ἐνοίκιον Ἐντευκτηρίου.	Εἰσεπράχθησαν	Δρ.	1.350.—
	ἤτοι ὅσαι προϋπελογίσθησαν.		
Ἐνοίκιον οἰκίας Ε. Θ. Καντζιλιέρη.	Εἰσεπράχθησαν	Δρ.	1.800.—
	ὁμοίως ὅσαι προϋπελογίσθησαν.		
Εἰσπράξεις ἐπιστημον. διαλέξεων.	Εἰσεπράχθησαν	Δρ.	1.310.50
	Προϋπελογίσθησαν	»	750.—
	ἤτοι ἐπὶ πλεόν	Δρ.	560.—

Καὶ τοῦτο διότι αἱ ὑφ' ὑμῶν γενόμεναι διαλέξεις

κ. Πρόεδρε ἐπέφερον τὸ ποσὸν ἐκ	Δρ.	949.50
Αἱ τοῦ κ. Ἰγν. Μοσχάκη . . .	»	146.—
Τοῦ κ. Γεωρ. Σωτηριάδου . . .	»	97.—
Τοῦ κ. Κωστῆ Παλαμᾶ . . .	»	59.75
καὶ τοῦ κ. Ἄρ. Κουρτίδου . . .	»	58.25
ἤτοι ἐν ὄλφ . . .	Δρ.	1.310.50

Περίσδευμα Δρ. 1.309.15.

Ἄνοικτος λογαριασμοῦ Τραπεζῆς Π. Ν. Καρυδιᾶ καὶ Σ^α Δρ. 5000, αἵτινες ἐπέφερον τόκον Δρ. 38.35.

Ἡ δὲ ἀνάλυσις τῆς περιουσίας τοῦ Συλλόγου ἔχει ὡς ἐξῆς·

Ἐνεργητικὸν

Ἀξία οἰκοδομῆς κατὰ τὸν ἰσολογισμὸν . . .	Δρ.	188.279.87
Ἀξία κληροδοτηθείσης οἰκίας ὑπὸ Εὐανθίας Θ. Καντζιλιέρη	»	17.500.—
Ἀξία ἐπίπλων	»	37.000.—
Ἀξία παλαιῶν ἐπίπλων	»	1.000.—
Ἀξία βιβλιοθήκης κατὰ τὸ ἔτος 1896-7	Δρ.	21.434.75
Αὐξήσις κατὰ τὸ ἔτος 1897-8	»	1.261.75
		» 22.696.50
Ἀξία 49 μετοχῶν πατριωτικοῦ δανείου Ἄρ. Καρακάρη	»	300.—
Συνδρομαὶ ὀφειλόμεναι κατὰ ἔτος 1897—98	»	2.944.—
Μετρητὰ ἐν τῷ ταμείῳ	»	4.945.—
ἐν ὄλφ	Δρ.	274.666.02

Παθητικὸν

Χρέος Ἐθνικῆς Τραπεζῆς	Δρ.	35.000.—
Χρέος φυλακῶν	»	40.639.73
Χρέος Ταμιευτηρίου παλαιὸν ἄνευ τόκου . .	»	4.035.80
ἐν ὄλφ	Δρ.	<u>79.675.53</u>

Ἀνακεφαλαίωσις

Ἐνεργητικὸν	Δρ.	274.666.02
Παθητικὸν	»	79.675.53
Ἐπομένως μένει καθαρὰ περιουσία	Δρ.	<u>194.990.49</u>
Παραβάλλοντες δὲ τὸ ἐφετεινὸν ἐξαγόμενον ἐκ	Δρ.	194.990.49
πρὸς τὸ περυσινόν, καθ' ὃ ἡ περιουσία ἀνήρχετο ἐκ	»	184.072.69
ἔχομεν ἐφέτος αὐξήσιν ἐκ	Δρ.	<u>10.917.80</u>

Ἐσωκλείων τὸν σχετικὸν ἀπολογισμὸν ὑποσημειοῦμαι εὐσεβάστως.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 11 Σεπτεμβρίου 1898.

Ὁ Ταμίας
Δ. Ε. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΚΘΕΣΙΣ ΕΞΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ¹

1897 - 1898

Κύριε Πρόεδρε,

Κατὰ τὴν ἀνατεθεῖσαν ἡμῖν ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ἐντολὴν προέβημεν εἰς τὴν ἐξέλεγχξιν τῶν πράξεων τῆς Ἐφορείας τοῦ Συλλόγου καὶ τῆς Κοσμητείας τῆς Σχολῆς τῶν Ἀπόρων Παίδων.

Καθ' ὅσον μὲν ἀφορᾷ εἰς τὴν διαχείρισιν τοῦ ταμείου τοῦ Συλλόγου, παρεβάλομεν τὰς ἐγγραφὰς τὰς ἐν τοῖς οἰκείοις βιβλίοις καὶ τὰς διπλοτύπους ἀποδείξεις καὶ εὔρομεν πάντα γενόμενα μετὰ τῆς δεούσης τάξεως καὶ ἀκριβείας.

Ἐκ τῶν ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ἀναγεγραμμένων ἐσόδων εἰσεπράχθησαν ἐπὶ ἔλαττον δρ. 1000 ἐπὶ τῶν ἄρθρων 3 καὶ 4 τοῦ Α' Κεφαλαίου καὶ τοῦτο δικαιολογούμενον, διότι ἔνεκα τῶν ἀνωμάλων περιστάσεων δὲν ἐξελέχθησαν ἰκανὰ μέλη. Ὅλα ὅμως τὰ λοιπὰ κονδύλια τοῦ προϋπολογισμοῦ ὑπερέβησαν τὰ προϋπολογισθέντα κατὰ δραχμὰς 15.018,25. Ἰδίως δὲ τὸ ποσὸν τῶν ἐκτάκτων ἐσόδων ἀνῆλθεν εἰς δρ. 18.671,85 ἔνεκα τῆς μεγάλης δωρεᾶς ἐκ δρ. 10.000 τοῦ ἀειμνήστου Π. Σκένδερ, ἣν εὐλαβῶς ἐξετέλεσαν οἱ ἄξιοι αὐτοῦ κληρονόμοι. Ἐν τοῖς ἐσόδοις ὀφείλομεν μετ' ἐπαίνων νὰ ἀναγράψωμεν τῶν ἐκ τῶν δημοσίων διαλέξεων, ἐξ ὧν αἱ μὲν τοῦ Προέδρου κ. Τιμ. Ἀργυροπούλου κατέλιπον εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ Συλλόγου δρ. 949,50 αἱ δὲ τοῦ κ. Σπυρ. Π. Λάμπρου δρ. 459,50.

Αἱ δαπάναι πᾶσαι ἐγένοντο ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τῶν κατόπιν δοθεισῶν πιστώσεων. Ἐδαπανήθησαν δὲ ἐπὶ ἔλαττον τούτων δρ. 6.642,50, ὑπερβάσεως δὲ μικρᾶς ἐκ δρ. 4,65 προτεινόμεν, ὡς εἰκός, τὴν ἔγκρισιν.

¹ Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ συνεδριάσει τῆς 27 Σεπτεμβρίου 1898, ὁ δὲ Σύλλογος παραδεχάμενος τὰ συμπεράσματα καὶ τὴν πρότασιν τῆς ἐπιτροπῆς ἐψήφισατο τὰς εὐχαριστίας πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ λήξαντος ἔτους.

Ἡ ἐπιτροπὴ προέβη εἰς τὴν ἀκύρωσιν τῶν ἐξῆς διπλοτύπων ἀποδείξεων μὴ εἰσπραχθεῖσων ἢ λόγῳ θανάτου ἢ λόγῳ ἀποδημίας ἢ λόγῳ διαγραφῆς τῶν μελῶν. Δύο ἀποδείξεων τῆς χρήσεως 1894-1895 ὑπ' ἀριθ. 159 καὶ 309 φερουσῶν ὁμοῦ δρ. 48· ὁμοίως πέντε ἀποδείξεων τῆς χρήσεως 1895-1896 ὑπ' ἀριθ. 45, 154, 161, 172, 183 φερουσῶν ὁμοῦ τὸ ποσὸν τῶν δρ. 120· ὁμοίως εἴκοσιν ἑπτὰ ἀποδείξεων τῆς χρήσεως 1896-1897 ὑπ' ἀριθ. 4, 7, 40, 45, 116, 147, 153, 159, 165, 168, 181, 182, 221, 226, 246, 329, 344, 345, 346, 353, 357, 379, 397, 398, 410, 432 καὶ 433 φερουσῶν ὁμοῦ τὸ ποσὸν τῶν δρ. 1.152 ὡς καὶ εἴκοσι πέντε ἀποδείξεων τῆς χρήσεως 1897-1898 ὑπ' ἀριθ. 20, 57, 133, 173, 179, 182, 188, 195, 196, 213, 236, 238, 239, 240, 243, 248, 253, 271, 303, 306, 318, 322, 826, 332 καὶ 360 φερουσῶν ὁμοῦ δραχμὰς 600.

Ἐκ τῶν παρελθουσῶν χρήσεων μένουσι πρὸς εἰσπραξιν αἱ ἐξῆς ἀποδείξεις :

Τῆς χρήσεως 1895-1896. Αἱ ὑπ' ἀριθ. 17, 47, 62 καὶ 149 διὰ ποσὸν ὁμοῦ ἐκ . . . . . Δρ. 72.—

Τῆς χρήσεως 1896-1897. Αἱ ὑπ' ἀριθ. 13, 15, 34, 35, 42, 47, 58, 63, 88, 96, 99, 102, 103, 114, 135, 141, 152, 187, 205, 216, 258, 261, 267, 287 καὶ 303 διὰ ποσὸν ὁμοῦ ἐκ . . . . . » 596.—

Τῆς χρήσεως 1897-98. Αἱ ὑπ' ἀριθ. 16, 22, 25, 28, 30, 33, 37, 38, 44, 45, 46, 52, 53, 56, 58, 59, 60, 63, 66, 68, 71, 76, 77, 80, 82, 88, 103, 105, 107, 110, 113, 115, 117, 118, 119, 126, 128, 131, 137, 142, 143, 147, 151, 152, 157, 162, 166, 174, 176, 186, 189, 191, 193, 201, 208, 209, 210, 221, 222, 226, 232, 233, 262, 265, 272, 275, 279, 284, 286, 287, 290, 305, 312, 315, 320, 323, 325, 346, 377, 393, 400, 412, 413 καὶ 416 ἤτοι 78 τῶν 24 ἐκ Δρ. 1872.—
 τρεῖς ὑπ' ἀριθ. (16, 377 καὶ 416) τῶν 144 ἐκ » 432.—
 τρεῖς » » (346, 400 καὶ 413) » 12 ἐκ » 36.—

Δρ. 3008.—

Οὕτω τὰ καθυστερούμενα ἀνέρχονται ἐν συνόλῳ εἰς δραχ. 3008. Καὶ ἀναλόγως μὲν πρὸς τὰ προηγούμενα ἔτη εἰσὶν ἱκανά, ἀλλ' ὅχι ὁμως καὶ ἀναλόγως τῶν ἀνωμάλων περιστάσεων ἃς διήλθομεν. Συνετέλεσεν ὁμως εἰς τὴν καθυστέρησιν τῶν εἰσπράξεων καὶ ἡ τρίμηνος ἀσθένεια διαρκουῖντος τοῦ θέρους τοῦ εἰσπράκτορος τοῦ Συλλόγου. Συνιστῶμεν ὁμως τῇ Ἐφορείᾳ νὰ προτείνῃ ἀφεύκτως τῷ Συλλόγῳ τὴν διαγραφὴν ἐκείνων ἐκ τῶν μελῶν ὅσα κατὰ τὰς πρώτας τοῦ νέου Συλλογικοῦ ἔτους ἡμέρας δὲν σπεύσωσι νὰ καταβάλωσι τὴν καθυστερουμένην συνδρομὴν των.

Ἐξηλέγξαμεν ὁμοίως καὶ τὴν διαχείρισιν τῶν εἰσπράξεων καὶ τῶν δαπανῶν τοῦ χοροῦ καθὼς καὶ τῶν εἰσπράξεων τῶν δημοσίων διαλέξεων καὶ εὔρομεν πάντα ἐν πλήρει τάξει καὶ ἀκριβείᾳ. Ὁ χορὸς μετ' ὅλον τὸ δεινὸν τῶν περιστάσεων ἔδωκεν ἱκανὸν ὑπόλοιπον εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ Συλλόγου.

Ἡ χρῆσις λοιπὸν τοῦ ἔτους ἔληξε λίαν ἱκανοποιητικὴ ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου καὶ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς δὲν δυνάμεθα παρὰ νὰ ἐξάρωμεν. Διότι καὶ ἐκ τοῦ χρέους τοῦ Συλλόγου τοῦ πρὸς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν ἀπηλείφθησαν δρ. 5.000 καὶ ἐκ τοῦ χρέους τοῦ ὑπολειπομένου τοῦ Ταμιευτηρίου δρ. 1.128,55. Καὶ συνετέλεσε μὲν πρὸς τοῦτο καὶ ἡ δωρεὰ Σκένδερ, ἀλλὰ καὶ ἄνευ ταύτης, ὡς καταφαίνεται ἐκ τῶν ἀριθμῶν, τὸ ταμεῖον τοῦ Συλλόγου καὶ ἐκ τῶν τακτικῶν αὐτοῦ εἰσπράξεων, αἵτινες μάλιστα ἔνεκα τῶν περιστάσεων ὑπελείφθησαν τῶν ἄλλοτε, ἠδυνήθη νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς τακτικὰς αὐτοῦ δαπάνας, γενομένης πάσας μετ' αὐστηροτάτης φειδοῦς καὶ οἰκονομίας, ἐφ' ᾧ ἔπαινοι ὀφείλονται καὶ εἰς τὴν Ἐφορείαν τοῦ Συλλόγου ἐν γένει καὶ ἰδίως εἰς τὸν ταμίαν τοῦ λήξαντος ἔτους κ. Δ. Ε. Ἡλιόπουλον, τὸν ὁποῖον μετὰ λύπης δὲν ἠδυνήθη, ἐπιμένοντα εἰς τὴν παραίτησιν αὐτοῦ, νὰ ἐκλέξῃ ἐκ νέου ὁ Σύλλογος.

Ἐνταῦθα δεόν νὰ μνημονεύσωμεν μετ' ἐπαίνων καὶ τῆς πλήρους τάξεως τῆς παρατηρουμένης ἐν τῇ τηρήσει τῶν βιβλίων τοῦ Συλλόγου, ὀφειλομένης εἰς τὸν λογιστὴν αὐτοῦ κ. Π. Ἀποστολίδην, τὸν ὁποῖον κρίνομεν καθῆκον ἡμῶν νὰ συστήσωμεν εἰς τὴν εὐμένειαν τοῦ Συλλόγου.

Τὰ τῆς περιουσίας τοῦ Συλλόγου ἐξελέγξαντες εὔρομεν ἀκριβῶς ἔχοντα. Οὕτω κατὰ τὸ λήξαν ἔτος ἠϋξήσεν αὕτη κατὰ 10.917,80 δρ.

Τὰ πρακτικὰ τοῦ Συλλόγου καὶ τῆς Ἐφορείας ὡς καὶ τὸ πρωτό-
κολλον, τὸ ἀρχεῖον καὶ πάντα τὰ διάφορα βιβλία τοῦ γραφείου τοῦ
Συλλόγου εὔρηνται ἐν πλήρει τάξει, ἐφ' ᾧ ἔπαινος ὀφείλεται εἰς τὸν
διευθύνοντα τὸ γραφεῖον γενικὸν γραμματέα.

Ἡ Σχολὴ τῶν Ἀπόρων Παίδων ἐλειτούργησε τακτικώτατα, τὸ
Παράρτημα μόνον αὐτῆς δὲν ἠδυνήθη νὰ λειτουργήσῃ, καθ' ὅτι ἦτο
κατελιημμένον τὸ πρὸς τοῦτο χρησιμεῦον Δημοτικὸν Σχολεῖον ὑπὸ
τῶν προσφύγων θησσαλικῶν οἰκογενειῶν.

Ὅφείλομεν μετ' ἐπαίνων νὰ μνημονεύσωμεν τῆς κατὰ τὸ διάστημα
τοῦ θέρους γενομένης γενικῆς ἀπολυμάνσεως καὶ τακτοποιήσεως τῆς
κεντρικῆς Σχολῆς τῶν ἀπόρων, ἧς αἱ τάξεις ἀπαστράπτουσιν ἐκ μο-
ναδικῆς καθαριότητος.

Ὅμοίως καθ' ὅσον ἠδυνήθημεν νὰ κρίνωμεν μετ' ἀκριθείας ἐγένετο
καὶ ἡ ἐργασία τοῦ θερμαγωγοῦ, τοῦ ὁποίου ὁμως περιμένομεν καὶ
τὴν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν, δὲν δυνάμεθα δὲ ἢ νὰ ἐκφράσωμεν τὰ
εὐχαριστήρια ἡμῶν καὶ διὰ τὰς γενομένας ἐν τῷ καταστήματι ἀνα-
καινίσεις.

Τοιαῦτα τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐξελέγξεως, προτείνομεν δὲ ἵνα ὁ
Σύλλογος ψηφίσῃ τὰ εὐχαριστήρια αὐτοῦ πρὸς πάντας τοὺς διοική-
σαντας αὐτὸν κατὰ τὸ λήξαν ἔτος.

Μετὰ πάσης ὑπολήψεως.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 23 Σεπτεμβρίου 1898.

Ἡ ἐξελεγκτικὴ Ἐπιτροπὴ
Μ. Ἰορδανόπουλος
Φρ. Ε. Γεωργαντόπουλος
Δ. Βουζάκης

ΣΗΜΕΙΩΜΑ

ΤΩΝ ΕΙΣΠΡΑΧΘΕΝΤΩΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΧΡΗΜΑΤΩΝ ΠΡΟΣ ΑΝΕΓΕΡΣΙΝ ΑΝΔΡΙΑΝΤΟΣ ΡΗΓΑ ΤΟΥ ΦΕΡΡΑΙΟΥ

1895	1	Φεβρουαρίου	'Από Π. Δ. Καλλικούνην τηλεγραφήτην ἐξ 'Αθηνῶν . . . . . Δρ.	5.—
»	11	»	'Από Γ. Κ. Ζερβὸν ἐξ 'Ινδιῶν »	22.—
»	24	'Απριλίου	Σταλέντα ἀπὸ τὴν 'Ατλαν- τίδα διὰ τῆς Τραπέζης 'Αθη- νῶν χρ. φρ. $172.53 \times 184 \frac{3}{4}$ »	314.75
»	20	Μαΐου	Δι' ἐπιταγῆς τῆς Τραπέζης 'Ηπειροθεσσαλίας τὰ παρ' αὐτῇ »	4910.—
»	2	'Ιουνίου	'Απὸ Σύλλογον 'Εμποροῦπαλ- λήλων Σύρου . . . . . »	70.—
1896	6	Αὐγούστου	'Απὸ 'Ελίζαν 'Εδμονδς λίρ. στερ. 5.5×43.80 . . . . . »	229.95
				Δρ. 5551.70
Τόκος καὶ ἐπιτόκιον τῶν ἄνω ποσῶν μέχρι σήμερον . . . »				881.30
				Τὸ ὅλον . . . . Δρ. 6433.—

Κατατεθειμένα παρὰ τῆ Τραπέζῃ Καρυδιᾶ καὶ Σα.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 24 Φεβρουαρίου 1899.

ΑΡΧΑΙ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

1897-1898

- Τ. Α. Ἀργυρόπουλος, πρόεδρος
Στ. Ναύτης, ἀντιπρόεδρος
Α. Πεταλᾶς »
Κ. Βάμβας »
Μ. Π. Λάμπρος, γενικὸς γραμματεὺς
Α. Μάτεσις εἰδικὸς γραμματεὺς
Στίλπων Ἰωαννίδης » »
Δ. Ε. Ἡλιόπουλος, ταμίας
Κ. Κουτσαλέξης, ἔφορος τοῦ Καταστήματος
Α. Α. Μεταξᾶς, ἐπιμελητὴς τῆς Βιβλιοθήκης
Π. Ταμπακόπουλος, ἔφορος Σχολῆς Ἀπόρων Παίδων
Ἄθ. Βρυζάκης, κοσμητὼρ γραμματεὺς
Μ. Κατσίμπαλης, κοσμητὼρ
Π. Κουτσαλέξης »
Θ. Μπαλτῆς »
Κ. Γαρδίκης »
Γ. Παπακωνσταντίου »
Θ. Γ. Πολυκράτης »
Π. Ι. Λάμπρος »

1898-1899

- Τ. Α. Ἀργυρόπουλος, πρόεδρος
Τ. Ε. Ἡλιόπουλος, ἀντιπρόεδρος
Κ. Φάραγγας »
Ἄλκ. Καμπᾶς »
Μ. Π. Λάμπρος, γεν. γραμματεὺς
Γ. Πίσσας, εἰδικὸς γραμματεὺς

- Κ. Σταυρόπουλος, ειδικός γραμματεὺς
 Λ. Χρυσοβελόνης, ταμίας
 Κ. Κουτσαλέξης, ἔφορος τοῦ Καταστήματος
 Α. Α. Μεταξᾶς, ἐπιμελητὴς τῆς Βιβλιοθήκης
 Π. Ταμπακόπουλος, ἔφορος Σχολῆς Ἀπόρων Παίδων
 Θ. Γ. Πολυκράτης, κοσμήτωρ γραμματεὺς
 Α. Ζίννης, κοσμήτωρ
 Μ. Κατσίμπαλης »
 Σπ. Κωνοφάος »
 Θ. Μπαλτῆς »
 Κ. Γαρδίκης »
 Γ. Παπακωνσταντίνου »
 Ἴππ. Καραβίας »

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΞΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

- Μ. Ἰορδανόπουλος
 Φρ. Ε. Γεωργαντόπουλος
 Δ. Βρυζάκης

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΦΥΛΑΚΩΝ

- Τ. Ἡλιόπουλος, πρόεδρος
 Α. Μαρινόπουλος, γραμματεὺς
 Στ. Ἰωαννίδης
 Π. Ἀγγελόπουλος Ἀθάνατος
 Κ. Βάμβας

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΒΙΒΛΙΩΝ

- Ν. Γ. Πολίτης
 Ἄρ. Θεοδωρίδης
 Κ. Ράδος
 Ἴππ. Καραβίας

ΤΜΗΜΑΤΑ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

1898 - 1899

ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΟΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

- Ν. Δαμασκηνός, πρόεδρος
 Ν. Γουναράκης, αντιπρόεδρος
 Α. Ν. Διομήδης, γραμματεύς.

ΤΜΗΜΑ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

- Ίφ. Κοκίδης, πρόεδρος
 Αιδέσιμ. Μ. Ριβέλλης, αντιπρόεδρος
 Θ. Γ. Πολυκράτης, γραμματεύς.

ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ

- Σπυρ. Π. Λάμπρος, πρόεδρος
 Σπυρ. Κ. Σακελλαρόπουλος, αντιπρόεδρος
 Γ. Θοιβιδόπουλος, γραμματεύς.

ΤΜΗΜΑ ΦΥΣΙΟΓΝΩΣΤΙΚΟΝ

- Α. Χρηστομάνος, πρόεδρος
 Θ. Χελδράιχ, αντιπρόεδρος
 Κ. Ζέγγελης, γραμματεύς.

ΠΙΝΑΚΕΣ¹

Π Ι Ν Α Ε Μ Ε Λ Ω Ν

Α'. ΤΑΚΤΙΚΑ

Η Α. Β. Υ. Ο ΔΙΑΔΟΧΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

Η Α. Β. Υ. Ο ΠΡΙΓΚΗΨ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Η Α. Β. Υ. Ο ΠΡΙΓΚΗΨ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

1	Μιχαήλ Π. Λάμπρος	1865
2	Σπυρίδων Π. Λάμπρος	1865
3	Λεωνίδας Ἀργυρόπουλος	1866
4	Ἰγνάτιος Μοσχάκης	1869
5	Νικόλαος Γ. Πολίτης	1869
6	Ν. Παπαγιαννόπουλος	1870
7	Ἀριστομένης Προβελέγιος	1870
8	Σῆμος Μπαλάνος	1872
9	Κωνσταντῖνος Βάμβας	1872
10	Τιμολέων Ἡλιόπουλος	1873
11	Χαράλαμπος Ἄννινος	1873
12	Ἀλέξανδρος Α. Ῥαγκαβῆς	1873
13	Ἀλέξανδρος Καράλης	1874
14	Μιχαήλ Κατσιμπαλής	1874
15	Κωνσταντῖνος Ν. Μαρίνος	1874
16	Θεοφάνης Μπαλτῆς	1875
17	Νικόλαος Δαούτης	1876
18	Σπυρίδων Κωνοφάος	1876
19	Τιμολέων Ἀργυρόπουλος	1876
20	Στέφανος Ναύτης	1877

¹ Ἐκρίθη καλὸν ἵνα ἐν τοῖς κατωτέρω πίναξι ληφθῆ ὑπ' ὄψει ἡ κατάστασις αὐτῶν τὴν ἡμέραν τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ παρόντος φύλλου 12 Μαρτίου 1899.

21	Κωνσταντῖνος Φάραγγας	1878
22	Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος	1878
23	Ἰωάννης Μίνδλερ	1880
24	Ἀλέξανδρος Μαρινόπουλος	1880
25	Σπυρίδων Κ. Σακελλαρόπουλος	1880
26	Δημοσθένης Παπαμιχαλόπουλος	1882
27	Διονύσιος Π. Λάμπρος	1882
28	Κωνσταντῖνος Κουτσαλέξης	1882
29	Δημήτριος Ἡλιόπουλος	1882
30	Ἀρμάνδος Ποττὲν	1882
31	Ἀναστ. Δαυβέργης	1882
32	Λέων Μεσσηνέζης	1883
33	Γεώργιος Δροσίνης	1883
34	Γεώργιος Κασδόνης	1883
35	Ἀριστείδης Ρούκης	1883
36	Ἰφικράτης Κοκίδης	1884
37	Γεώργιος Ι. Πίσσας	1884
38	Κωστῆς Παλαμᾶς	1884
39	Γεράσιμος Φωκᾶς	1884
40	Παναγιώτης Παπαδάκης	1884
41	Πέτρος Ζαλοκώστας	1884
42	Χαράλαμπος Στεκούλης	1884
43	Κωνσταντῖνος Πεταλᾶς	1884
44	Στέφανος Γεννάδης	1884
45	Ἰωάννης Ἀνάργυρος	1884
46	Ἀλέξανδρος Καμπᾶς	1884
47	Δημήτριος Ι. Τσάτσος	1885
48	Μιχαὴλ Στελλάκης	1886
49	Ἰωάννης Λάμπας	1886
50	Κωνσταντῖνος Γαρδίκης	1887
51	Ἀλέξανδρος Ῥοσέτος	1887
52	Κάρολος Ῥότσιλδ	1887
53	Βασίλειος Δ. Ἀντωνόπουλος	1887
54	Μάρκος Μίνδλερ	1887
55	Παναγιώτης Ταμπακόπουλος	1888

56	Κωνσταντῖνος Βρυζάκης	1888
57	Κωνσταντῖνος Ε. Χατζηπέτρος	1888
58	Χαράλαμπος Φωτίου	1888
59	Μιλτ. Θάλης	1888
60	Ἀλέξ. Θ. Φιλαδελφεύς	1888
61	Παῦλος Γ. Σκουζές	1889
61	Κωνσταντῖνος Εὐθ. Σταυρόπουλος	1889
63	Περικλῆς Ἀγγελόπουλος Ἀθάνατος	1889
64	Δημήτριος Βρυζάκης	1889
65	Ἰάκωβος Θεοφιλαῖς	1889
66	Στίλπων Ἰωαννίδης	1890
67	Ἀθανάσιος Βρυζάκης	1890
68	Κωνσταντῖνος Ῥακτιβάν	1890
69	Ἀλέξανδρος Δευτεραῖος	1890
70	Ἀθανάσιος Ζίνης	1890
71	Νικόλαος Μπαλάνος	1890
72	Νικόλαος Κ. Γερμανός	1890
73	Κωνσταντῖνος Χρηστοφῆς	1891
74	Ἀλκιβιάδης Καμπᾶς	1891
75	Σπυρίδων Πάτσης	1891
76	Φραγκῖσκος Γεωργαντόπουλος	1891
77	Ἰωάννης Λαμπρίδης	1891
78	Ἐρρῖκος Ποττὲν	1892
79	Θάνος Ζώρας	1892
80	Ἀντώνιος Πεταλαῖς	1892
81	Θεόδωρος Τζιφός	1892
82	Σπυρίδων Ν. Δαμασκηνός	1892
83	Ἀντώνιος Ἠπίτης	1892
84	Κ. Μαρούδης	1892
85	Ἰωάννης Ἰσηγόνης	1893
86	Εὐάγγελος Παπαχατζῆς	1893
87	Παναγιώτης Κουτσαλέξης	1893
88	Γεώργιος Πιλάβιος	1893
89	Ἰωάννης Θεολόγης	1893
90	Γ. Ἀνδρικόπουλος	1893

91	Ἀντώνιος Μάτεσις	1893
92	Θεμιστοκλῆς Μεταξᾶς	1894
93	Ἡλίας Δ. Ζέγγελης	1894
94	Μιλτιάδης Ἰορδανόπουλος	1894
95	Νικόλαος Τριανταφυλλάκος	1894
96	Μάρκος Δαμιράλης	1894
97	Κωνσταντῖνος Καλούδης	1894
98	Γεώργιος Παπακωνσταντίνου	1894
99	Θεμιστοκλῆς Πολυκράτης	1894
100	Θάνος Μπασιάς	1895
101	Σταῦρος Βαλτῆς	1895
102	Ἰωάννης Σέρμπος	1895
103	Παναγιώτης Δ. Πετρίδης	1895
104	Ἡλίας Ἀγγελόπουλος	1895
105	Π. Κουγιτέας	1895
106	Κωνσταντῖνος Δ. Ζέγγελης	1896
107	Πάνος Ι. Λάμπρος	1896
108	Ἰωσήφ Λιτζιέρης	1896
109	Ἀλέξανδρος Ἀγέλαστος	1896
110	Ἴπποκράτης Καραβίας	1896
111	Μιλτιάδης Μ. Νεγρεπόντης	1896
112	Δημοσθένης Σαμιωτάκης	1896
113	Κυριακούλης Μαυρομιχάλης	1897
114	Ἄγγελος Α. Μεταξᾶς	1897
115	Σωτήριος Σκαρλ. Ῥωσσέτης	1897
116	Κωνσταντῖνος Ῥάδος	1897
117	Ἰωάννης Δ. Πετρίδης	1898
118	Λεωνίδας Χρυσοβελόνης	1898
119	Κωνστ. Ζαχαριάδης	1898
120	Ἄριστ. Ἀραβαντινός	1898
121	Πέτρος Π. Καλλιγᾶς	1898
122	Λεωνίδας Σκένδερ	1898
123	Ἰωάννης Ῥέλλιος	1898
124	Διομήδης Φανδρίδης	1898
125	Περικλῆς Ἱερόπουλος	1898

126	Δημήτριος Καλλίας	1898
127	Στέφανος Βαλακάκης	1898
128	Δημήτριος Α. Σακελλάριος	1898
129	Διονύσιος Πιέρρης	1899

Β' ΠΑΡΕΔΡΑ

1	Ίω. Π. Λάμπρος	29	Δ. Ζαχαρίας
2	Είρ. Ἀσώπιος	30	Γ. Π. Καλλιγᾶς
3	Ν. Δ. Λεβίδης	31	Δαμ. Βορρῆς
4	Ι. Καμπούρογλος	32	Δ. Σωμερίτης
5	Φ. Παρασκευαΐδης	33	Δ. Πανᾶς
6	Α. Χρηστομάνος	34	Χρ. Λόντος
7	Ἄγγελος Βλάχος	35	Α. Καρατζᾶς
8	Ἐμμ. Λυκούδης	36	Γ. Κατσίμπαλης
9	Ἀλέξ. Σκουζῆς	37	Γ. Σουρῆς
10	Ι. Βαλαωρίτης	38	Κ. Μητσόπουλος
11	Ἐμμ. Ροΐδης	39	Θ. Ὀμόλ
12	Γ. Καραμήτσας	40	Μ. Χρυσοχόος
13	Α. Διομήδης Κυριακός	41	Ν. Χ. Ἀποστολίδης
14	Γ. Κρίνος	42	Ἐμμ. Βουτζινᾶς
15	Ι. Εὐκλείδης	43	Δ. Φίλιος
16	Ν. Καλογερόπουλος	44	Ἀλέξ. Θ. Ζαΐμης
17	Ν. Λουριώτης	45	Τ. Ἀμπελᾶς
18	Α. Μηλιαράκης	46	Γ. Ἀγγελόπουλος
19	Κ. Παπαμιχαλόπουλος	47	Ν. Σχινᾶς
20	Ν. Δημαρᾶς	48	Π. Ρεβελάκης
21	Στ. Δραγούμης	49	Π. Βαλαωρίτης
22	Μιχ. Χατζημιχάλης	50	Α. Μαῦρος
23	Βίκτωρ Μελᾶς	51	Δ. Κόνσολας
24	Φρειδ. Φράγκ	52	Β. Πατρίκιος
25	Ι. Σόλων	53	Δ. Μ. Καλλιφρονᾶς
26	Δ. Κατερινόπουλος	54	Γ. Ι. Ψύχας
27	Α. Κορδέλλας	55	Θεμ. Ἀννίνος
28	Σ. Μηλιαράκης	56	Ν. Ι. Ἰγγλέσης

57	Νικόλαος Δαμβέργης	92	Β. Νάζος
58	Χαρίλαος Προβελέγιος	93	Ν. Βαφειαδάκης
59	Κ. Βεργωτῆς	94	Γ. Τραπάντζαλης
60	Ἄλξ. Δεμερτζῆς	95	Δ. Μπαλάνος
61	Αιδέσ. Μιχ. Ριβέλλης	96	Σολ. Τυπάλδος
62	Χρ. Βουρνάζος	97	Στ. Βαφειαδάκης
63	Α. Ρωμάνος	98	Κ. Σιμωνίδης
64	Φερ. Σερπιέρης	99	Θωμάς Κωνταντινίδης
65	Μιχ. Καλαποθάκης	100	Κάρολος Μπέκ
66	Δ. Αιγινήτης	101	Ἄποστ. Παπαδόπουλος
67	Δ. Κακλαμάνος	102	Στέφ. Μπενάκης
68	Φ. Νέγρης	103	Γεώργιος Παχὺς
69	Ἄριστ. Κουρτίδης	104	Ἐδβιν Ἴλγγνερ
70	Γεώρ. Α. Δουρούτης	105	Ἰω. Γεράκης
71	Α. Σ. Κρίνος	106	Χρ. Χρηστίδης
72	Δ. Καλλέργης	107	Μάρκος Δραγούμης
73	Ν. Παπαδόπουλος	108	Κ. Μ. Ράλλης
74	Α. Κοντόσταυλος	109	Γ. Ἀθηνογένης
75	Εὐστρ. Πίσσας	110	Κ. Δόστης
76	Πάτρ. Κοντογιάννης	111	Α. Γκινόπουλος
77	Εὐλ. Μεσσαλάς	112	Ἄγγελος Ἀναστασίου
78	Σπ. Δ. Ἀντωνόπουλος	113	Γ. Σ. Στρέιτ
79	Εὐάγ. Καλλιοντζῆς	114	Ν. Φαλιέρος
80	Ἐπ. Ἐμπειρῆκος	115	Π. Γ. Πολίτης
81	Γρ. Βερναρδάκης	116	Γ. Στραμπούλης
82	Γ. Βενιζέλος	117	Δ. Βούκρας
83	Μ. Θάλης	118	Π. Καρυδιάς
84	Γ. Σκουζές	119	Γεώρ. Πασπάτης
85	Γ. Δ. Ἀντωνόπουλος	120	Δημ. Ραζῆς
86	Ζαφ. Μάτσας	121	Πέτρος Λουκάκος
87	Κ. Σκουζές	122	Ἀναστ. Γ. Κούπας
88	Α. Λαμπρινούδης	123	Πάνος Μπασιάκος
89	Ν. Γουναράκης	124	Δημ. Μ. Βενιζέλος
90	Π. Κανάκης	125	Νικ. Βλάχμαλης
91	Ἀναστ. Μεταξᾶς	126	Σταῦρος Ι. Βουτυράς

127	N. Ευδάκης	162	Γεώρ. Βαλτατζής
128	Κωνστ. Μπαλίλης	163	Κωνστ. Άραβαντινός
129	Νικ. Μαντζαβίνος	164	Άντ. Δαργέντας
130	Κ. Σάμιος	165	Άρ. Θεοδωρίδης
131	Ίάκ. Ψάλτης	166	Άθ. Δ. Μουτσόπουλος
132	Παν. Άξιώτης	167	Άνδρέας Πλατής
133	Κ. Θ. Μάνος	168	Παῦλος Βακᾶς
134	Άντ. Μάτσας	169	Ήλιος Βερρόπουλος
135	Πέτρος Ζ. Σάρογλος	170	Κωνστ. Παπαρρηγόπουλος
136	Θεολ. Γ. Θεολόγης	171	Στέφ. Φραγκιάδης
137	Μ. Άνδριτσάκης	172	Δημ. Δημόκας
138	Γ. Κ. Δεκόζης Βοῦρος	173	Γεώρ. Άβέρωφ
139	Κωνστ. Δούμας	174	Δημ. Θεοδωράκης
140	Άρ. Λ. Μεταξᾶς	175	Γεώρ. Θοιβιδόπουλος
141	Στυλ. Πετράς	176	Ίωάν. Κουντουριώτης
142	Σπυρ. Δάσιος	177	Γεώργιος Λύτσικας
143	Παντελής Γκίκας	178	Δημ. Άργυρόπουλος
144	Νικ. Σταματόπουλος	179	Γεώρ. Κυριακός
145	Λάμπρος Ροῖλός	180	Γεώργ. Λιόλιος
146	Δ. Κουντουμᾶς	181	Όθων Φαβρικήζης
147	Σωκρ. Κασδόνης	182	Έμμ. Βαλέττας
148	Κωνστ. Άγαθοκλής	183	Άγγελος Γκίνης
149	Άρ. Ράινεκ	184	Γεώρ. Βικέλας
150	Ό Πεντ. Νεκτάρ. Κεφαλάς	185	Βασ. Ματαράς
151	Γεώρ. Σωτηριάδης	186	Άλέξ. Ρώμας
152	Κ. Δ. Άντωνόπουλος	187	Γεώρ. Ταμπακόπουλος
153	Θρασ. Μάνος	188	Νικ. Φαρμακόπουλος
154	Δούκας Βακάλογλος	189	Κωνστ. Κυζικηνός
155	Κωνστ. Βοῦλτσος	190	Σπυρ. Μαῦρος
156	Μιλτ. Ήλιάδης	191	Άλέξ. Πάλλης
157	Παντιᾶς Ράλλης	192	Κωνστ. Πάλλης
158	Κων. Χ. Άντωνόπουλος	193	Α. Παπαχελᾶς
159	Άνδρέας Καμπᾶς	194	Παῦλος Ι. Λάμπρος
160	Μιλτ. Καλθοκορέσης	195	Γεώργιος Χοῖδᾶς
161	Παῦλος Κουντουριώτης	196	Α. Ν. Διομήδης

197	Γεώργιος Νικολαΐδης	217	Μιχ. Παπαδόπουλος
198	Ίωάννης Ψαρούδας	218	Ίω. Ν. Κουτσαλέξης
199	Μιχαήλ Ἀγέλαστος	219	Ίωάννης Μούσης
200	Στέφανος Γ. Ἀθηνογένης	220	Ίωάννης Λαζαρίμος
201	Δημ. Ἀραβαντινός	221	Ἀλέξανδρος Ραφαήλ
202	Δημ. Γιουρδῆς	222	Ίωάννης Τοπάλης
203	Χαράλ. Ἀναστασιάδης	223	Κωνστ. Μαλτέζος
204	Λέων Μελάς	224	Νικόλαος Ἀπέργης
205	Δημήτριος Μόστρας	225	Κωνστ. Ξανθοπουλίδης
206	Γεώρ. Ι. Σωτηριάδης	226	Ἀριστ. Π. Σκένδερ
207	Δημ. Φραγκούλης	227	Κωνστ. Τροχάνης
208	Ε. Brissaud	228	Κίμων Μιχαηλίδης
209	Ἀνδρέας Βερίκιος	229	Ίωάννης Ἡπίτης
210	Γεώρ. Πλατανιώτης	230	Θεόδωρος Σκοῦφος
211	Κωνστ. Ι. Ζωγράφος	231	Ίωάννης Χαραλάμπης
212	Ίω. Γρηγορίου	232	Σωκράτης Σ. Κολιάτσος
213	Προκόπιος Ζαχαρίας	233	Ἀντώνιος Γαλανός
214	Λάμπρος Δ. Καλλιφρονᾶς	234	Κωνστ. Λουλούδης
215	Ίωάν. Βασιλάς Βιτάλης	235	Σπυρίδων Μπαλτατζῆς
216	Μιχαήλ Καίρης	236	Ἀντ. Πολιτάκης

Γ'. ΕΠΙΤΙΜΑ

	Ἐν Ἀθήναις	12	Παῦλος Τσόλας
1	Θεοδόσιος Βενιζέλος	13	Ν. Δαμασκηνός
2	Στ. Α. Κουμανούδης	14	Αἰκ. Λασκαρίδου
3	Κ. Φρεαρίτης	15	Α. Θεοφιλάς
4	Κ. Καραπάνος	16	Κ. Ν. Κωστῆς
5	Ν. Χατζόπουλος	17	Γ. Μακκᾶς
6	Α. Παπαδιαμαντόπουλος	18	Σοφία Σχλίεμαν
7	Σπ. Κόμνος	19	Καλλιόπη Κεχαγιᾶ
8	Ἦθων Λύδερς	20	Θ. Χέλδραϊχ
9	Ἀρχιμ. Ἡλίας Καντᾶς	21	Π. Γ. Κυριακός
10	Ι. Πανταζίδης	22	Β. Λάκων
11	Κ. Κόντος	23	Χρ. Παπαδόπουλος

- 24 Ι. Δούμας
 25 Γ. Κούπας
 26 Α. Σιμόπουλος
 27 Ναταλία Α. Σούτσου
 28 Ρόζα Σ. Βαλαωρίτου
 29 Ίφιγένεια Α. Συγγροῦ
 30 Πηνελόπη Ε. Κεχαγιᾶ
 31 Ἐλένη Μ. Μελᾶ
 32 Ἐλένη Γ. Σκουζῆ
 33 Μαρία Κ. Καραπάνου
 34 Ἐλίζα Στ. Δραγούμη
 35 Βάριγκα Ράινεκ
 36 Οὐρανία Δ. Σταίκου
 37 Ἀλεξάνδρα Α. Παπούδωφ
 38 Μαρία Δημ. Μ. Καλλι-
 φρονᾶ
 39 Ἐλένη Ν. Βλάχκαλη
 40 Κ. Γαλάτης
 41 Δημοσθ. Τζιβανόπουλος
 42 Γουλιέλμος Δαϊρπφελδ
 43 Ε. Ράλλης
 44 Μιχαήλ Ὀνοῦ
 45 Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἀθη-
 νῶν Προκόπιος
 46 Ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος
 Γ. Δε-᾿Αγγελις
 Ἐν Κερκύρα
 47 Ἀμαλία Γ. Θεοτόκη
 48 Ν. Μάνεσης
 Ἐν Κεφαλληνία
 49 Ἄνδρ. Λασκαράτος
 50 Ν. Βαλσαμάκης
 Ἐν Χαλκίδι
 51 Ὁ Χαλκίδος Εὐγένιος
 52 Ἰωσηφίνα Τιῆς
 Ἐν Ἀμπελακίσις
 53 Ὁ Πλαταμῶνος Ἀμβρόσιος
 Ἐν Χανίσις
 54 Ἰω. Σκαλτσούνης
 Ἐν Ἄθῳ
 55 Ὁ πρῶην Οἰκουμενικὸς Πα-
 τριάρχης Ἰωακείμ
 Ἐν Κωνσταντινουπόλει
 56 Ν. Μαυροκορδάτος
 57 Ν. Πασπαλῆς
 58 Ι. Ἀριστοκλῆς
 59 Ἐλ. Ν. Μαυροκορδάτου
 60 Π. Στεφάνοβικ Σκυλίσσης
 61 Ἀρχ. Γερμ. Ἀποστολάτος
 Ἐν Σμύρῃ
 62 Σαπφὼ Λεοντιάς
 63 Ὁ πρ. Πελαγονίας Ματθαῖος
 Ἐν Μυτιλήνῃ
 64 Δημ. Βερναρδάκης
 Ἐν Ἱερουσαλήμ
 65 Ἀρχιμ. Εὐθ. Πατλάκος
 Ἐν Βελιγραδίῳ
 66 Βλάδαν Γεώργεβιτς
 Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ
 67 Γεώργιος Ἀβέρωφ
 68 Εὐάγγελος Ἀχιλλόπουλος
 Ἐν Γαλαζίῳ
 69 Ἐλένη Γεωργαντοπούλου
 Ἐν Ὀδησσῶ
 70 Ι. Βουτσινᾶς
 71 Ἄγγελος Πεφάνης
 72 Δ. Διαλεγμένος
 73 Ματ. Δ. Μαυρογορδάτος
 74 Ματ. Ν. Μαυρογορδάτος
 75 Ν. Χιονάκης

76	Βλαδ. Α. Παρασκευᾶς		<i>Ἐν Βερολίῳ</i>
77	Γρηγ. Μαρασλῆς	97	Βερνάρδος πρίγκηψ τοῦ Σάξ <i>Μάϊνιγγεν</i>
	<i>Ἐν Ροστοβίῳ</i>		
78	Λεων. Θ. Ἄμηρος	98	Φερδινάνδος Χίρς
	<i>Ἐν Παταυίῳ</i>	99	Οὐλερίχος Καίλερ
79	Αἰμίλιος Τέζα	100	De Verdy du Vernois
	<i>Ἐν Πετροπόλει</i>		<i>Ἐν Φρειβούργῳ</i>
80	Ι. Τρόϊτσκε	101	Βερνάρδος Σμιθ
81	Δ. Πετροκόκκινος		<i>Ἐν Γκίσσειν</i>
	<i>Ἐν Ταυρίῳ</i>	102	Κορράδος Ἐϊκχαρδ
82	Ἰάκινθος Πακκιότης		<i>Ἐν Δραμσταίτη</i>
	<i>Ἐν Ροβερέτῳ</i>	103	Αὐγουστος Βόλτζ
83	Φρ. Πάολι		<i>Ἐν Μονάχῳ</i>
	<i>Ἐν Μοντεκασσίῳ</i>	104	Φραγκίσκος Χόλτσενδορφ
84	Ἑρρῖκος Ρίκεμβαχ		<i>Ἐν Βαρκελλώνῃ</i>
	<i>Ἐν Βουωνία</i>	105	Ἄντ. Ρούβιος ὁ Λούτζ
85	Ἰω. Καρδούτσης	106	Ἄντ. Ρούβιος ὁ Ὅρς
	<i>Ἐν Ἀγκῶνι</i>		<i>Ἐν Λισσαβῶνι</i>
86	Λουδ. Παολούτσης	107	Ζ. Κονσιλιέρης Πεδρόζος
	<i>Ἐν Νεαπόλει</i>		<i>Ἐν Παρισίοις</i>
87	Μιχ. Σιβέλλης	108	Γ. Μαυροκορδάτος
88	Α. Παδούλας	109	Παῦλος Φουκάρ
	<i>Ἐν Ρώμῃ</i>	110	Φωτεινὸς Πανᾶς
89	Φίλιππος Μαριότης	111	Αἰμίλιος Βουρνούφ
90	Φραγκίσκος Ζαμβάλδης	112	A. de Malarce
91	Δ. Ζακκαρίνος	113	Ἑρρῖκος Ούσσαϊ
92	Γουλιέλμος Ἄκτον	114	Ἰούλιος Κλαρετὺ
93	Βαλδάσαρ Ὀδεσκάλης	115	Γουσταῦος Σλουμβέργερ
94	Γαβριήλ Δαννούτζιο	116	Ἑμμ. Π. Ροδοκανάνης
	<i>Ἐν Βιέννῃ</i>	117	Ἄρθουρος Δεζαρδέν
95	Καρ. Ἀσλάν	118	Μιχαήλ Βρεχλ
	<i>Ἐν Γράτς</i>	119	Παῦλος Δεσάρμ
96	Γουσταῦος Μάγερ	120	Γεώργιος Περρό

121	Φρειδερίκος Πασσὺ <i>Ἐν Μασσαλία</i>	147	Α. Πετροκόκκινος
122	Σταῦρος Μεταξᾶς	148	Π. Βαλλιάνος
123	Στ. Ζαφειρόπουλος	149	Μιλτ. Ζίφος
124	Περ. Ζαρίφης	150	Γ. Α. Ζίφος
125	Στυλ. Βουτζινᾶς	151	Ι. Μαχάφφου
126	Ξεν. Θεολόγος	152	Ἐλίζα Ἐδμονδς
127	Μιχ. Ροδοκανάκης	153	Βιργινία Ἴσ. Στεφ. Σκυλίτση
128	Π. Ροδοκανάκης	154	Τ. Π. Ὁκόνορ <i>Ἐν Μαγχεστρία</i>
129	Ἄρχιμ. Γρηγ. Ζυγαβηνός <i>Ἐν Σέττη</i>	155	Αικ. Γ. Ζλατάνου <i>Ἐν Ὁξφόρδη</i>
130	Henri Gaspar <i>Ἐν Λονδίνω</i>	156	H. Toser
131	Κάρολος Τάκερμαν	157	Ἐδ. Τάϋλορ <i>Ἐν Ἠνωμέναις Πολιτείαις</i> <i>τῆς Ἀμερικῆς</i>
132	Ἴω. Βαλέττας	158	Ουίλλιαμ Γουδβιν
133	Ἄλ. Ἰωνίδης	159	Ἰωάννης Φράνσις
134	Ι. Δ' Ἀρσὺ	160	William C. Bryant
135	Ἀλεξάνδρα Π. Ράλλη	161	Ἰούλιος Χάου
136	Ι. Σκαραμαγκᾶς	162	John Jay
137	Ι. Μπαλλῆς	163	Priny Miles
138	Ὀκτάβιος Βαλλιέρης	164	William L. Stone
139	Π. Α. Ἀργέντης	165	B. L. Simpson
140	Α. Ε. Ράλλης	166	Joseph Horon
141	Στ. Δ. Ράλλης	167	Erastus Brooks
142	Σοφ. Κωνσταντινίδης	168	Nicolas Bjerring
143	Μ. Ροδοκανάκης	169	Henry A. Smythe <i>Ἐν Καλκούττα</i>
144	Ἄλ. Βλαστός	170	Κάρολος Πῶλ
145	Μ. Κοργιαλένιος		
146	Δ. Σεβαστόπουλος		

Δ'. ANTEΠΙΣΤΕΛΛΟΝΤΑ

	<i>Ἐν Πειραιεῖ</i>	3	Α. Πετρίδης
1	Ἰάκ. Δραγάτσης	4	Γ. Παπανδρέου
2	Α. Μαλαμίδης	5	Πέτρος Ἀποστολίδης

6	Εύστ. Σταθάτος	34	Λ. Κανελλόπουλος
7	'Αδ. 'Αδαμαντίου 'Ιωαννίδης <i>'Εν 'Ισθμιά</i>	35	Λ. Παίζης
8	Τηλ. Καραθεοδωρῆς <i>'Εν Πόρω</i>	36	Α. Σαρρῆς
9	'Ιάκ. Τομπάζης <i>'Εν Σύρω</i>	37	Κων. Κανελλόπουλος <i>'Εν Καλάμαις</i>
10	'Ο Σύρουκαί Τήνου Μεθόδιος	38	Χρ. Παλαμαῆς
11	Π. Χρυσανθόπουλος	39	Νικ. Στρατηγόπουλος <i>'Εν 'Αργει</i>
12	Λ. Μπαίρας	40	Δ. Βαρδουνιώτης <i>'Εν Φιλιατροῖς</i>
13	Διονύσιος Μαρίνος	41	Π. Ι. Φέρμπος <i>'Εν Πύργω</i>
14	Σπ. Μάτεσις	42	Ι. Ε. Κρεστενίτης <i>'Εν Χαλκίδι</i>
15	Μιχαήλ Ναύτης	43	Κ. Βαρατάσης <i>'Εν 'Ιθάκη</i>
16	Α. Χούμης	44	Γρ. Καραβίας <i>'Εν Ζακύνθω</i>
17	Α. Σοφριανός	45	Διονύσιος Μπάφας
18	'Ιω. Φουστάνος	46	Φρειδερίκος Καρρέρ
19	'Εμμ. Ε. Λαδόπουλος	47	Σ. δὲ Βιάζης
20	Κ. Καλομενόπουλος	48	'Ανδρέας Μαρτζώκης <i>'Εν Κεφαλληνία</i>
21	Α. Σπουργίτης	49	'Ο ἀρχιεπ. Γεράσιμος Δόριζας
22	'Ιωακείμ Παυλίδης <i>'Εν 'Αμοργῷ</i>	50	Γεράσιμος Μουσούρης
23	'Ερμανουήλ 'Ιωαννίδης <i>'Εν Νάξω</i>	51	Γ. Μπουκουβάλας
24	Γ. Λεντούδης	52	Παν. Βεργωτῆς
25	Π. Βαρότσης <i>'Εν 'Ανδρῷ</i>	53	'Ηλίας Τσιτσέλης
26	Δημ. Π. Πασχίδης <i>'Εν Πάτραις</i>	54	'Ρ. Λιβαθηνόπουλος
27	'Ιω. Ναούμ	55	Θεοφ. Μεταξᾶς <i>'Εν Κερκύρα</i>
28	'Αριστομ. Κοντογούρης	56	Α. Μεταξᾶς
29	Πίνδαρος 'Αντωνόπουλος	57	Σ. Κ. Παπαγεωργίου
30	'Αχιλ. Χοιδᾶς	58	Δημ. Λάμπρος
31	Ν. Ζηλήμων	59	Φρειδερίκος 'Αλβάνας
32	'Επ. 'Αγγελόπουλος		
33	Μ. Πετιμεζᾶς		

- 60 Μιχ. Σακελλαρόπουλος
Ἐν Σμύρῳ
- 61 Κ. Βούλγαρις ἱερεὺς
 89 Ἐμμ. Ψιακῆς
- 62 Ἴωσήφ Πόλλιο
 90 Παῦλος Γιοβανῶφ
- 63 Χαρ. Πασχαλίγκος
Ἐν Βώλῳ
 91 Α. Γιοβανῶφ
- 64 Α. Μαθιουδάκης
 92 Μιχ. Δ. Ἀργυρόπουλος
- 65 Ν. Γεωργιάδης
 93 Νικ. Σταματιάδης
Ἐν Χίῳ
- 66 Μ. Μπουφίδης
 94 Γεώργ. Ζολώτας
- 67 Π. Α. Ἀποστολίδης
 95 Μιχ. Κεφάλας
Ἐν Καΐρῳ
- 68 Κωνστ. Τοπάλης
Ἐν Ἀγυιᾷ
 96 Ν. Σκοτιδης
- 69 Μιλτ. Δάλλας
Ἐν Λαρίσῃ
 97 Κ. Λύτσιας
- 70 Α. Σουλτάνης
Ἐν Ἄρτῃ
 98 Ἀγγελος Ταμβακόπουλος
Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ
- 71 Ἰωάννης Ἰσέτσης
 99 Ἴω. Γρυπάρης
Ἐν Κωνσταντινουπόλει
 100 Στέφανος Καρτούλης
- 72 Εὐγένιος Ζαλοκώστας
 101 Ἐμμ. Ἀντωνιάδης
- 73 Γεώργ. Ἀποστολίδης
 102 Δημ. Ταμβακόπουλος
- 74 Θαλῆς Ἀντωνιάδης
 103 Ν. Χαϊκάλης
- 75 Σίμων Ἀποστολίδης
 104 Π. Γρυπάρης
- 76 Ἴω. Βαλαβάνης
 105 Σωτ. Μπουφίδης
- 77 Ἐλ. Κωνσταντινίδης
 106 Πέτρος Γεράκης
- 78 Α. Μόρτδμαν
 107 Γ. Γούσιος
- 79 Ἴω. Λοβέρδος
 108 Κ. Δημαρᾶς
- 80 Α. Πηνιατόρος
 109 Π. Σκάσης
- 81 Γ. Λαφφόν
 110 Θ. Παπαδόπουλος
Ἐν Τάντα
- 82 Ν. Κεφαλληναῖος
 111 Στ. Κωνσταντινίδης
Ἐν Πόρτ - Σαῖτ
- 83 Α. Ναοῦμ
 112 Ν. Φουντούλης
Ἐν Χανίοις
- 84 Χρ. Σαμαρτσιδης
 113 Α. Παπαδιαμαντόπουλος
- 85 Γερ. Δορίζας
 114 Γ. Καλαϊσάκης
- 86 Α. Στανόπουλος
 115 Ν. Γεννάδης
- 87 Σπ. Ζαβιτσάνος
- 88 Θεοφ. Παράσχος

<i>Ἐν Κύπρῳ</i>	<i>Ἐν Ἰωαννίνοις</i>
116 Γ. Φιλήμων	141 Β. Ρέκκας
117 Ο. Ἰασονίδης	<i>Ἐν Σουλιναῖ</i>
<i>Ἐν Ρόδῳ</i>	142 Μ. Ραφαήλ
118 Εὐστ. Πηνιατόρος	<i>Ἐν Βουκουρεστίῳ</i>
<i>Ἐν Σύμῃ</i>	143 Ἰω. Ἀλεξανδρόπουλος
119 Δημ. Χαβιαράς	144 Αἰδ. Νεόφ. Καλόγερος
<i>Ἐν Σάμῳ</i>	<i>Ἐν Νύσῃ Σερβίας</i>
120 Ἐπαμ. Φραγκούλης	145 Ἐδ. Ὁβεργ
121 Σωκράτης Ἰωαννίδης	<i>Ἐν Γαλαξίῳ</i>
122 Ἐπαμ. Σταματιάδης	146 Δ. Κυμπρίτης
123 Δημ. Γεωργιάδης	147 Σπυρ. Κ. Καραβίας
<i>Ἐν Σοφίᾳ</i>	148 Ἀπ. Π. Ἀποστολίδης
124 Γ. Ἀργυρόπουλος	<i>Ἐν Βραΐλα</i>
125 Γ. Μολοχάδης	149 Ἀλκιβιάδης Ἐμπειρῆκος
126 Ἰωσήφ Κοπέτζκυ	150 Ἀντ. Βαλσαμάκης
127 Ἰβάν Σισμάνωφ	<i>Ἐν Ἰσμαηλίῳ</i>
<i>Ἐν Βάρνη</i>	151 Δημ. Ἀλεξανδρίδης
128 Βότσαρης Διγενῆς	<i>Ἐν Ταϊγανίῳ</i>
129 Βασίλ. Φλώρης	152 Γουλ. Φοντάνας
<i>Ἐν Πύργῳ Ρωμυλίας</i>	<i>Ἐν Ὁδησσῶ</i>
130 Λάμπρος Ἐνυάλης	153 Θεόδ. Οὐσπένσκης
<i>Ἐν Κωστάντιζα</i>	154 Ἐλ. Ρ. Ραφαήλ
131 Φίλιππος Λάπας	155 Μ. Μαῦρος
<i>Ἐν Θεσσαλονίκῃ</i>	<i>Ἐν Κιέβῳ</i>
132 Εὐγ. Εὐγενειάδης	156 Μελέτιος Βαγιανέλης
133 Δημ. Ζιάννας	<i>Ἐν Πετροπόλει</i>
134 Περικλῆς Χ. Λαζάρου	157 Ἀλ. Τομπάζης
135 Τάσκος Παπαγεωργίου	158 Α. Παπαδόπουλος Κε- ραμεὺς
136 Περικλῆς Οἰκονόμου	<i>Ἐν Αἰκατερινοσλάβ</i>
137 Σωτήριος Ἀστεριάδης	159 Κων. Α Παλαιολόγος
138 Χρ. Κοντός	<i>Ἐν Ροστὸβ</i>
139 Α. Βουγιουκλῆς	160 Α. Δ. Ζίζηλας
140 Ν. Παπαγεωργίου	

	<i>Ἐν Ρώμῃ</i>		<i>Ἐν Καλημέρα</i>
161	Δ. Κουντουριώτης	186	Βίτος Παλοῦμπος
162	Ἴω. Ζ. Μίρζας		<i>Ἐν Μεδιολάνοις</i>
163	Ἀδριανὸς Κολότσης	187	Πιζάνι Δόσση
164	Κάρολος Γαλλιὰν	188	Σπ. Σαμάρας
165	Γ. Μπιλαντζιόνης		<i>Ἐν Πανόρμῳ</i>
	<i>Ἐν Ἐνετία</i>	189	Lancia di Brolo
166	Κωνστ. Σάθας	190	Ἴωσήφ Πιττρέ
167	Γίδφορ Ντάιερ		<i>Ἐν Σαλέρνῳ</i>
	<i>Ἐν Οὐηρῶνι</i>	191	Φραγκῖσκος Λιγγουίτης
168	Adolfo Gemma	192	Ἴωσήφ Ὀλιβιέρης
169	B. Zandonella		<i>Ἐν Μεσσήνῃ</i>
	<i>Ἐν Φλωρεντία</i>	193	Ι. Τροπέα
170	Λουδ. Μιλάνης		<i>Ἐν Τεργέστη</i>
	<i>Ἐν Νεαπόλει</i>	194	Νικ. Μέγαρης
171	Γ. Τσανάτας Τυπάλδος	195	Ἴω. Κοντουμάς
172	Ἴωσήφ Μῶνα	196	Α. Σεργέ
173	Ἑρμᾶνος Γράσης	197	Α. Καρακάρης
174	Λουδοβίκος Βιόλα	198	Σπ. Βλασόπουλος
175	Γεράρδος Γεραρδίνης		<i>Ἐν Βιέννῃ</i>
176	Ι. Βαπτιστῆς Καλκαβάλας	199	Γρηγ. Μάνος
177	Σπυρ. Σανσόν	200	Θεαγένης Ἀιβαδάς
178	Κ. Τριανταφύλλης		<i>Ἐν Βουδαπέστη</i>
	<i>Ἐν Γενούῃ</i>	201	Παῦλος Βάλλας
179	Ν. Τσάλης	202	Vilmos Hennyei
180	Μιχ. Κλαδάς	203	P. Szalay
	<i>Ἐν Ἀγκῶνι</i>		<i>Ἐν Νικολσβούργ</i>
181	Αὔγουστος Ἡλίας	204	Κάρολος Μάτζεναουερ
182	Β. Α. Παπαθεοδώρου		<i>Ἐν Πράγα</i>
	<i>Ἐν Βασιλικάτα</i>	205	Ἴαροσλάβ Στάστνυ
183	Δὸν Πρόσπερος Κρισπῖνος		<i>Ἐν Βερολίνῳ</i>
	<i>Ἐν Βουωνία</i>	206	Κλέων Ραγκαβῆς
184	Ἄντ. Βαλδδάτζης	207	Α. Βόιζεν
	<i>Ἐν Ἀρπίνῳ</i>	208	Ἐδ. Ἐγγελ
185	Στανίσλαος Πράτο	209	Στ. Ἀντωνόπουλος

	<i>Ἐν Πότσδαμ</i>	231	Β. Ὠσσουλιέ
210	Μάξιμος Τρόϋ	232	Ἰουλ. Μαρτὰ
	<i>Ἐν Ἀϊμβέκ</i>	233	Λ. Λαλλεμάνδ
211	Ο. Ἐλισσεν	234	Σόλων Ζωγράφος
	<i>Ἐν Κιέλω</i>	235	Ἰω. Ψυχάρης
212	Ἄρ. Μιλχαϊφερ	236	Μαρσέλ Κολλέν
	<i>Ἐν Γοτίγγη</i>	237	Δ. Γεωργιάδης
213	Ρ. Λέψιος	238	Π. δέ Κουβερτέν
	<i>Ἐν Στρασβούργω</i>	239	Γ. Ροσέρ
214	Κ. Μπύκιγγ	240	Σιμ. Βλαβιανός
	<i>Ἐν Ροστόν</i>	241	Α. Φρουέν
215	Γ. Καϊρτε	242	Ἐρρίκος Γαιτόζ
	<i>Ἐν Μονάχω</i>	243	Ούβ. Περνόν
216	Κ. Κρουμβάχερ	244	Παῦλος Σεβιλλιό
217	Γ. Ἰακωβίδης	245	Θεόδ. Ραϊνάχ
	<i>Ἐν Πασσάου</i>	246	Ραούλ Φαβιέρος
218	Αὔγ. Βάγνερ	247	Γεράρδος Φαβιέρος
	<i>Ἐν Λειψία</i>		<i>Ἐν Τουλούζη</i>
219	Γουλ. Ρόσσερ	248	Μονδρὸ Βωδουέν
	<i>Ἐν Πρεσβούργω</i>		<i>Ἐν Βωμόν</i>
220	Γεώργιος φόν Σουλπε	249	Ἀχιλλεὺς Μιλλιέν
	<i>Ἐν Γενεύη</i>		<i>Ἐν Σαίντ Ἐτιέν</i>
221	Ἐμμ. Δραγούμης	250	Σεβ. Μουλσάν
	<i>Ἐν Ἀμστελοδάμω</i>		<i>Ἐν Μασσαλία</i>
222	Ροδ. Λέμαν	251	Στέφανος Βλαστός
223	Ε. Μύλλερ	252	Ν. Σαλβάγος
	<i>Ἐν Παρισίοις</i>	253	Ι. Νικολόπουλος
224	Αἰμ. Λεγρὰν	254	Σπ. Σκλιᾶς
225	Σολ. Ραϊνάχ	255	Π. Ρολὰν
226	Μαρσέλ Λαμβέρτ	256	Θ. Π. Ροδοκανάκης
227	Σ. Σουλιέ		<i>Ἐν Λυών</i>
228	Δ. Βικέλας	257	Γ. Δεμουζέν δέ Ροκεφόρ
229	Π. Γιράρδ	258	Ἰωάννης Ἄρτὸ
230	Γ. Χασιώτης	259	Σπυρ. Μολφέσης

260	Φ. Δουβερνοά <i>Ἐν Αἴξ</i>	277	Λουκ. Κορδέϊρο <i>Ἐν Βαρκελλώνη</i>
261	Πέτρος Λαννερὺ Δ' Ἄρκ	278	Μαρκήσιος Ὀλλιβάρ <i>Ἐν Μαλάγα</i>
262	Ἰούλ. Μαγκελόν	279	Κάρολος Σαλβέρδος <i>Ἐν Νέα Ἰόρκη</i>
263	Ἰπόλυτος Γκελλιμπέρ	280	Θωμάς Δάβιδσον
264	Ἄλβ. Μασσιέρ	281	Μιχ. Ἀναγνωστόπουλος
265	De Berluc de Perusson <i>Ἐν Τύνιδι</i>	282	Ἀλέξ. Εὐαγγελίδης <i>Ἐν Βορείῳ Καρολίνα</i>
266	Μ. Σπηλιωτάκης <i>Ἐν Λουδίνῳ</i>	283	Ἔβεν Ἀλεξάνδερ <i>Ἐν Μουρεάλ</i>
267	Δ. Μεταξᾶς	284	Λ. Χουγέ Λατούρ <i>Ἐν Καλκούττη</i>
268	Ἰω. Γεννάδιος	285	Δ. Πετροκόκκινος <i>Ἐν Σικάγῳ</i>
269	Α. Μποσδάρης	286	Ἀρχιμ. Π. Φιαμπόλης <i>Ἐν Βουβάη</i>
270	Θεόδωρος Μάρτζιαλς	287	Ἰω. Ν. Μεταξᾶς Τζανῆς
271	Αὐγ. Λ. Ἀργέντης	288	Κωνστ. Γ. Τζηρός
272	Ἀλέξ. Σ. Κωνσταντινίδης		
273	Ροβέρτος Ι. Μάκαϋ <i>Ἐν Μαγχεστρία</i>		
274	Ἀλέξ. Ἀλεξανδρῶφ		
275	Ἀλέξ. Πάλλης		
276	Γρηγ. Ζλατάνος		

Ἀνακεφαλαίωσις.

Τακτικὰ μέλη	129
Πάρεδρα'	236
Ἐπίτιμα	170
Ἀντεπιστέλλοντα	288
Μέλη ἐν συνόλῳ	823

ΟΙ ΕΥ ΠΟΙΗΣΑΝΤΕΣ ΤΟΝ ΣΥΛΛΟΓΟΝ

Μεγάλοι εὐεργέται

Ἀντώνιος Πάγκαλος	Νικόλαος Ζαρίφης
Θεόδωρος Ῥοδοκανάκης	Εὐανθία Θ. Καντζιλιέρη
Πηνελόπη Χαλδουβάκη	Ἑλένη Ν. Ζαρίφη
Ἵπουργεῖον Ἑσωτερικῶν	Πέτρος Σκένδερ
Δῆμος Ἀθηναίων	Ἀναστ. Τσούφλης

Εὐεργέται

Η Α. Μ. Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

1 Ἵπουργεῖον Παιδείας	18 Βασιλ. ἑλληνικὴ πρεσβεία ἐν Κωνσταντινουπόλει
2 Ἴω. Οἰκονομίδης	
3 Γεώργιος Σουρίας	19 Ἀδελφοὶ Νεγρεπόντε
4 Κωνστ. Δόσιος	20 Δημ. Α. Κορομηλάς
5 Ἀλέξ. Ρ. Ῥαγκαβῆς	21 Τερψιχόρη Β. Μελά
6 Σπυρ. Ζαμπέλιος	22 Δημ. Ἀλαμάνος
7 Γ. Χ. Κωνσταντινίδης	23 Μιχ. Κατσίμπαλης
8 Γεώργ. Μαυροκορδάτος	24 Γεώργ. Γεραλόπουλος
9 Παῦλος Λάμπρος	25 Ἀπόστολος Ἀρσάκης
10 Ἀνδρέας Συγγρός	26 Λαμπρινὸς Ἀμπανόπουλος
11 Γεώργ. Συμβουλίδης	27 Σπυρ. Βασιλειάδης
12 Ἴω. Βουτσινᾶς	28 Αἰκατερίνη Λασκαρίδου
13 Γεώργ. Κορωνιὸς	29 Ἀντώνιος Ῥοδόσταμος
14 Μᾶρκος Ῥενιέρης	30 Δημ. Α. Οἰκονόμου
15 Σκαρλάτος Σουτσοῦ	31 Παῦλος Τσόλας
16 Σύλλογος πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων	32 Θεόδωρος Α. Καλουτᾶς
17 Ἐπιτροπὴ ἐμφυχώσεως τῆς ἐθνικῆς βιομηχανίας	33 Δημ. Βαφειαδάκης
	34 Σταμάτιος Πρώιος
	35 Λουκάς Μαυροκορδάτος

36	Ε. Δεληγεώργης	54	Κωνστ. Νέγρης
37	Ζωρζής Νεγρεπόντης	55	Ἀλέξ. Κουμουνδούρος
38	Αικατερίνη Βουρδουμπάκη	56	Θ. Πετροκόκκινος
39	Γεώργιος Βαλέντης	57	Εὐθυμία Α. Κουμουνδούρου
40	Γρηγόριος Νοταράς	58	Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος
41	Δημ. Βασιλείου	59	Ἵπουργεῖον Ναυτικῶν
42	Ἀναστάσιος Ζίνης	60	Πηνελόπη Κόνιαρη
43	Χαρίκλεια Α. Μπαλάνου	61	Π. Παυλόπουλος
44	Ἰω. Μερεδῆθ Ῥήδ	62	Ἀμβρόσιος Κάππαρης
45	Θεόδωρος Π. Ῥοδοκανάκης	63	Ἀμεναῖς Καβενιάρη
46	Μονὴ ὁσίου Σεραφεῖμ	64	Ε. Κ. Ἀχιλλόπουλος
47	Ι. Διαμαντόπουλος Κόλενας	65	Στ. Ῥάλλης
48	Λάμπρος Τσουκάτος	66	Βασίλειος Σταθόπουλος
49	Δῆμος Ἐρμουπόλεως	67	Ἑρρῖκος Σχλίεμαν
50	Βόττης καὶ Σκληθβανιώτης	68	Νικόλαος Φαλιέρος
51	Ἀριστείδης Ῥαγκαβῆς	69	Ῥοδόλφος Λέμαν
52	Ἑμμ. Ν. Πρασσακάκης	70	Μελέτ. Βαγιανέλης Σιναίτης
53	Λέων Μελλάς	71	Ἐλεονώρα Δουῆε

Δωρηταὶ

1	Εὐφροσύνη Κασσαβέτη	16	Βλαδίμηρος Παρασκευᾶς
2	Μαρία Γεραλοπούλου	17	Ἰω. Σουῦτσος
3	Κ. Μαρίνος	18	Γ. Α. Ζαφειρόπουλος
4	Ἐταιρεία Σιδηρ. Ἀθην. Πειρ.	19	Δημ. Πετροκόκκινος
5	Λάζαρος Κωνσταντίνου	20	Π. Χαροκόπος
6	Π. Γ. Ζαρίφης	21	Α. Οἰκονόμος
7	Πιστωτικὴ Τράπεζα	22	Ταρσὴ Ἀδαμαντίδου
8	Μ. Σ. Ῥάλλη	23	Αἰκ. Νεγρεπόντη
9	Στρατ. Ι. Σπηλιωτόπουλος	24	Χρηστάκης Ζωγράφος
10	Ἰω. Μαυρογορδάτος	25	Λεωνίδας Ἐμπεριῖκος
11	Μαριέττα Μαυρογορδάτου	26	Στέφ. Στεφάνοβικ Σκυ- λίσσης
12	Σόλων Χ. Ζωγράφος	27	Δρακοῦλα Καστόρχη
13	Μ. Ῥοδοκανάκης	28	Ἰωάννης Τσάτσος
14	Εὐφροσύνη Βενθύλου	29	Παναγ. Σπ. Τοπάλης
15	Α. Ἰωνίδης		

Σ Τ Η Λ Η
ΤΩΝ ΑΠΟΘΑΝΟΝΤΩΝ ΜΕΛΩΝ

1867

Κωνσταντίνος Χατηριάδης

1869

Γεώργιος Κλιντηρόπουλος

1870

Ὁ Κερκύρας Ἀθανάσιος
Παρασκευᾶς Παρασκευᾶ
Θεόδωρος Κουντουριώτης
Γεώργιος Γλήνης

1871

Ἀλέξ. Σοῦτσος
Κωνσταντίνος Δόσιος
Ἰωάννης Ῥαπτάρης
Ἀριστείδης Ταταράκης
Ἰωσήφ Γκινάκας

1872

Μαρίνος Βρετὸς
Μιχ. Μουστοξύδης
Θεμιστοκλῆς Βρατσᾶνος
Κωνσταντίνος Ἀσώπιος

1873

Δημ. Παπαρρηγόπουλος
Ὁ Ἀθηνῶν Θεόφιλος
Δημ. Μαυροκορδάτος.

1874

Σπυρ. Βασιλειάδης
Ἀπόστολος Ἀρσάκης
Γρηγόρ. Παπαδόπουλος
Γεώργιος Τερτζέτης
Ἰωάννης Φιλήμων
Νικόλαος Θωμασαῖος
Νικόλαος Τσιγγάρης

1875

Ἀριστείδης Μπαλᾶνος
Παναγιώτης Ῥομπότης
Γεώργιος Βαλέντης
Φίλιππος Βλαντιῆς

1876

Δημ. Λοράνδος
Θεόδωρος Καρούσος
Κωνστ. Μεϊμάρης

1877

Σοφοκλῆς Οἰκονόμος ἐξ Οἰκονόμων

1878

Κωνσταντῖνος Πῶπ
 Ἰωάννης Καλλέργης
 Γεώργ. Συμβουλίδης
 Παναγιώτης Πανουργιάς
 Κάρολος Μαρσάλας
 Παναγιώτης Λαζαράς
 Γεώργ. Μαρκοράς
 Ἰω. Χατζόπουλος
 Δημ. Θωμαΐδης
 Εὐστάθιος Σίμος
 Ἀριστείδης Α. Ῥαγκαβῆς

1879

Νικόλαος Δραγούμης
 Ἰω. Κρασσᾶς
 Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης
 Λέων Μελάς
 Ἐμμ. Κόκκινος
 Bayard Tailor
 Νικόλαος Νικοκλῆς
 Βερνάρδος Κότας

1880

Ἀνδρέας Μόρτδμαν
 Λεωνίδας Παλάσκας
 Φίλιππος Ἰωάννου
 Χρῆστος Βάφας
 Κωνσταντῖνος Νέγρης
 Ἀρσένιος ἱερεὺς Πανδῆς
 Γουλιέλμος Βάγνερ

1881

Κωνσταντῖνος Βατικιώτης
 Σπυρίδων Γρυπάρης
 Ἰω. Σταματέλος
 Φώτιος ἱερεὺς Κάντας
 Μιχ. Καραμᾶνος
 Ἀριστείδης Κ. Δόσιος
 Ἰω. Πίσσας
 Ἰω. Θεοδωρίδης
 Κωνστ. Βερσῆς
 Γεώργιος Σουρίας
 Σπυρίδων Ζαμπέλιος
 Κλεομένης Παπαδόπουλος
 Δημήτριος Βασιλείου
 Γεώργιος Τριανταφύλλης
 Μαρίνος Βεργωτῆς
 Κωνσταντῖνος Ζαβιτζιάνος
 Φραγκίσκος Πυλαρινός
 Δημήτριος Δεσποτόπουλος

1882

Σπυρίδων Κατσαίτης
 Μίνως Σαπουντζάκης
 Ἀναστάσιος Πάλλης
 Ἰω. Χίλλ
 Κυριακὸς Λαμπρύλλος
 Αἰμύλιος Βαλαωρίτης
 Κ. Ψύχας
 Πέτρος Μ. Οἰκονόμος
 Ἀλφόνσος Λιγγοῦιτης
 Κωνσταντῖνος Λαμπαδάριος
 Γεώργιος Χ. Κωνσταντινίδης

1883

Γεώργιος Ξάνθος

Φωτεινή Οικονομίδου
 Ίούλιος Τυπάλδος
 Γεώργιος Α. Ράλλης
 Λαμπ. Ἀμπανόπουλος
 Ἄλ. Μάνος
 Θεμ. Καγιᾶς
 Κορ. Βουρσιανός
 Λέανδρος Δόσιος

1884

Ἰωάννης Πίος
 Πάνος Πίσσας
 Ι. Φ. Ίούλιος Σμιθ
 Ἀνδρέας Μάμουκας
 Δημήτριος Πανταζῆς
 Πέτρος Βράϊλας Ἀρμένης
 Βασίλειος Μελάς
 Πέτρος Ζάνος
 Ἰω. Οἰκονομίδης
 Εὐστράτιος Πίσσας
 Ἀλέξιος Πάλλης

1885

A. Dumont
 Π. Λογοθέτης
 Ἰω. Βοῦρος
 Τερέντιος Μαμιάνης
 Ξαυέριος Λάνδερερ
 Δ. Σαράβας
 Ὀδυσσεὺς Γράντ
 Δ. Κωνοφάος
 Λύσανδρος Καυταντζόγλους
 Θεοδόσιος Ζῶτος
 Χαράλαμπος Τυπάλδος Πρετεν-
 τέρης

Δ. Δημητριάδης
 Σταμάτιος Κρίνος

1886

Παναγιώτης Χαλκιόπουλος
 Γεώργιος Παράσχος
 Μιχαήλ Ξανθός
 Χαράλαμπος Σαρρῆς
 Κ. Βουσκαλιόνης
 Π. Κρεμμύδης
 Α. Ἀλεξανδρίδης
 Α. Γαρουφαλιᾶς
 Θεόδωρος Ὀρφανίδης
 Ἰωσήφ Ναχαμούλης
 Δ. Βουδούρης
 Ὁ πρόην Ζακύνθου Ν. Κατραμῆς
 Δημοσθένης Βαλαωρίτης
 Κ. Ὀλύμπιος

1887

Ὁ Φωκίδος Δαυίδ
 Μιλτιάδης Βενιζέλος
 Ἀχιλλεὺς Γεωργαντάς
 Α. Πρεζάνης
 Θεόδωρος Ἠπίτης
 Νικόλαος Μαλτζινιώτης
 Σπυρίδων Δραζίνος
 Νικόλαος Σαρίπολος
 Παῦλος Λάμπρος
 Ε. Λουριώτης
 Ν. Μίχος
 Α. Μηλιαρέσης

1888

Ν. Στάϊκος

Ν. Παγκώστας
 Εὐγ. Ρίζος
 Γ. Χαρίτων
 Κλεάνθης Παπάζογλου
 Π. Λύτσικας
 Ὁ πρῶν Λαρίσης Δωρόθεος
 Δόρα Ἴστριας
 Ν. Χωραφᾶς

1889

Γ. Βασιλείου
 Ν. Πάνος
 Εὐάγγελος Βαλτατζῆς
 Ζωή Ε. Βαλτατζῆ
 Ὁ Ἀθηνῶν Προκόπιος
 Κωνστ. Δαμιράλης
 Σπυρ. Παυλίδης
 Π. Βουγιούκας
 Νικ. Νικολαΐδης
 Εὐθ. Καστόρχης
 Γεώργ. Μανούσης
 Βασίλειος Ἡρακλέους
 Ἐλ. Ῥηγάδης
 Π. Τσαπάρης
 Κ. Ξανθόπουλος
 Δ. Δούμας
 Ἐμμ. Ψύχας
 Queux de St. Hilaire
 Ἀρθοῦρ Μένσελ
 Ἰούλιος Φάβρης
 Σ. Χ. Ἀργυρόπουλος

1890

Σέργιος Χ. Ραφτάνης
 Τηλέμαχος Μαράτος

Ἡροκλῆς Βασιάδης
 Δημήτριος Στροῦμπος
 Ἰωάννης Σουτζος
 Ἀριστείδης Κ. Οἰκονόμου
 Δημήτριος Ταμπακόπουλος
 Θεόδ. Παπαλεξόπουλος
 Παντολέων Θεολόγος
 Α. Βαλλιᾶνος
 Ν. Π. Δηλιγιάννης
 Ι. Ἰσιδ. Σκυλίσσης
 Λ. Παπαϊωάννου
 Ἐρρίκος Σχλίεμαν
 Ἰω. Καραγκιοζιάδης

1891

Δὸν Πέτρος Β'
 Ξ. Ἀργύρης
 Φερδινάνδος Γρηγορόβιος
 Πέτρος Παπαρρηγόπουλος
 Κωνστ. Παπαρρηγόπουλος
 Ἰω. Σακελλίων
 Δ. Βασιλείου
 Γ. Κ. Χούμης
 Διομ. Διαμάντης
 Ο. Ῥίμαν
 Σπυρίδων Σπηλιωτάκης

1892

Α. Πασπάτης
 Ἀλέξ. Ρ. Ραγκαβῆς
 Χ. Ν. Φιλαδελφεὺς
 Ἡρ. Μητσόπουλος
 Ὁ πρῶν Κερκύρας Ἀντώνιος
 Φραγκῆσκος Λοίχερος
 Ἐδουάρδος Φρῆμαν

Ἄχιλλεὺς Ἀγαθόνικος
 Μιχαὴλ Ἀβέρωφ
 Ἀλέξανδρος Τράϊμπερ
 Ἀντώνιος Π. Ράλλης
 Ἰωάννης Ρωμανὸς
 Ἰωάννης Βαρβιτσιώτης
 Τάσος Νεροῦτσος
 Ἀναστ. Βυζάντιος
 Θ. Ροδοκανάκης
 Ἐρρῖκος Κοιλίγγιος
 Κάρολος Τισσὸ
 Ἰω. Ἀμπανόπουλος
 Ἰω. Καρύδας

1893

Μιχαὴλ Δούμπας
 Μενέλαος Νεγρεπόντης
 Θεοδ. Ἀρεταῖος
 Θεόδ. Ἀφεντούλης
 Δημ. Ν. Λεβίδης
 Α. Γιάκος
 Γεώρ. Τζίνης
 Λουδ. Μύντερ
 Δημ. Στεφάνοβικ Σκυλίτσης
 Α. Ψυχάρης

1894

Ὁ Σ. Διονύσιος Λάτας
 Ἀθ. Κυζικηνὸς
 Γεράσιμος Δρακόπουλος
 Νικόλαος Μοσχάκης
 Γεώργιος Ι. Δουρούτης
 Ἰω. Νεγρεπόντης
 Νικόλαος Δεικτάκης

Ἐρρῖκος Βροῦνν
 Στέφ. Ζαφειρόπουλος
 Ἰω. Σκαραμαγκᾶς
 Λεων. Ἐμπειρῖκος
 Ε. Πρασανάκης
 Λεων. Ῥοζάκης
 Γεώρ. Καῖς. Ῥώμας
 Ζαχαρίας φὸν Λίγγενθαλ
 Ἰδομ. Βιτώρης
 Ν. Ζαρίφης
 Δ. Μ. Κατινάκης
 Ἰω. Θεοφιλάτος
 Σωτ. Οἰκονόμος
 Louis Diaz Moreu

1895

Ὁ Σ. Ἰωσήφ Ζαφρῖνος
 Ἰω. Βάμβας
 Ἀχ. Παράσχος
 Ἀλ. Α. Σοῦτζος
 Νικ. Χλωρὸς
 Ἰω. Τυπάλδος
 Γαβριὴλ Δεστούνης
 Δημ. Παπαγεωργίου
 Α. Κανέλλης
 Νικ. Ζαρίφης
 Μιχ. Ἰδρωμένος
 Ν. Τ. Βούλγαρις
 Α. Ν. Μαυροκορδάτος
 Ἰω. Ἀντωνιάδης
 Κ. Σωτηριάδης
 Γ. Κορωνιὸς
 Μιχ. Παπαδόπουλος
 Εὐστάθιος Καρατζᾶς

1896

Σοφία Τρ. Μουτσοπούλου
 Ὁ Σ. Μητρ. Ἀθηνῶν Γερμανός
 Α. Εὐμορφόπουλος
 Βερν. Ὀρνσταϊν
 Περ. Σουτζος
 Δημ. Κοκίδης
 Φιλ. Οἰκονομίδης
 Γ. Βιζυηνός
 Γ. Μαρτινέλλης
 Ν. Δ. Καλλιφρονᾶς
 Δ. Μηλιώτης
 Σ. Δελαγραμμάτης
 Ἰω. Ῥαΐσης
 Ἰω. Μεσσηνέζης
 Π. Χιώτης
 Ἑρρ. Τράϊτσκε
 Ἑρν. Κούρτιος
 Ὁ Δράμας Γερμανός Μιχαηλίδης
 Ἑρνέστος Ῥόσσης
 Ἰάκ. Πολυλάς
 Παῦλος Καλλιγᾶς
 Ὁ πρῶην Πατρῶν Νικηφόρος
 Καλογεράς
 Ἰω. Μερεδιθ Ῥήδ
 Δημ. Πετρίδης
 Εὐστρ. Πετροκόκκινος

1897

Ξενοφῶν Ζωγράφος
 Γεώργιος Κωστῆς
 Διον. Θερειανός

Α. Ἀναγνωστάκης
 Μ. Ῥενιέρης
 Π. Βαρατάσης
 Ἀχ. Ποστολάκας
 Ἀγ. Γιαννόπουλος Ἡπειρώτης
 Σπυρ. Δουκάκης
 Κωνστ. Κολιάτσος
 Παῦλος Ἰωάννου
 Ῥαφαήλ Ε. Ῥαφαήλ
 Κ. Γκινιάρ
 Ξ. Νίδερ
 Δ. Μάτοβ

1898

Δημ. Ὀρφανίδης
 Φῆλιξ Καβαλόττης
 Τιμολέων Φιλήμων
 Γουλ. Γλάδστων
 Ἰω. Τέλφου
 Χρηστάκης Ζωγράφος
 Α. Θεοδωράκης
 Δημ. Α. Κορομηλάς
 Ε. Ῥάλλης
 Σπυρ. Βλασόπουλος
 Ἰω. Χαρίσης
 Κ. Δεληγιάννης
 Κωνστ. Βουσάκης
 Δημ. Σεμιτέλος

1899

Ἀνδρέας Συγγρός
 Ὁ Κορίνθου Σωκράτης
 Α. Ζίννης

ΕΤΑΙΡΙΑΙ, ΣΩΜΑΤΕΙΑ ΚΑΙ ΣΥΛΛΟΓΟΙ
ΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΠΑΡΝΑΣΣΟΥ

Α' ΕΛΛΗΝΙΚΑ

	18	Χριστιανική 'Αρχαιολογική εταιρία
1 'Εθνικὸν Πανεπιστήμιον	19	Θρακικὴ 'Αδελφότης
2 'Εθνικὴ Βιβλιοθήκη	20	'Εταιρία ὁ 'Ελληνισμὸς
3 Σύλλογος πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων	21	Μεγαλοπολιτικὸς Σύνδεσμος
4 'Αρχαιολογικὴ ἑταιρία	22	Σύλλογος 'Εμποροῦπαλλήλων
5 Φιλεκπαιδευτικὴ ἑταιρία	23	Σύνδεσμος τῶν 'Ελληνικῶν γυμναστικῶν καὶ ἀθλητι- κῶν συλλόγων.
6 'Ιατρικὴ ἑταιρία	24	'Ενωσις 'Ελληνίδων
7 Σύλλογος κυριῶν ὑπὲρ τῆς γυναικείας ἐκπαιδεύσεως	25	Λαϊκὴ Σχολὴ
8 'Εταιρία τῶν φίλων τοῦ Λαοῦ	26	Οἰκονομικὸν συσσίτιον
9 Μουσικὸς καὶ Δραματικὸς Σύλλογος		<i>'Εν Πειραιεῖ</i>
10 'Εταιρία τοῦ ἑλληνικοῦ 'Ερυ- θροῦ Σταυροῦ	27	Πειραικὸς Σύνδεσμος
11 Φαρμακευτικὴ ἑταιρία	28	'Ομιλος Φιλομούσων
12 'Ιστορικὴ καὶ ἔθνολογικὴ ἑ- ταιρία τῆς 'Ελλάδος	29	Καλλιτεχνικὸν Κέντρον
13 Πανελληνίος Γυμναστικὸς Σύλλογος	30	'Ομιλος Πεζοπόρων
14 Μουσικὴ ἑταιρία 'Αθηνῶν	31	Φιλολογικὸς Σύλλογος Δημο- σθένης
16 'Η ἐν Χριστῷ 'Αδελφότης		<i>'Εν Κορίνθῳ</i>
16 'Εταιρία Φιλοτέχνων	32	Σύλλογος 'Αλληλοβοηθείας 'Αγιος Παῦλος
17 Σύλλογος Μικρασιατῶν 'Α- νατολῆ		<i>'Εν Πάτραις</i>
	33	'Εμπορικὸς Σύλλογος
	34	Παναχαϊκὸς Σύλλογος

35	Σχολή Ἀπόρων Παίδων	53	Σύλλογος Ἐρμῆς
36	Σύνδεσμος Ἐμποροῦπαλλή- λων Ἐνωσις	54	Μακεδονικὸς Φιλεκπαιδευτι- κὸς Σύλλογος
37	Βιοτεχνικὴ ἑταιρία	55	Ἑλληνοκαθολικὴ Ἐταιρία Σύμπνοια
38	Καλαβρυτικὸς Σύλλογος <i>Ἐν Πύργῳ</i>		<i>Ἐν Σμύρνῃ</i>
39	Σωματεῖον Ἀλληλοβοηθείας Ἰολύμπια <i>Ἐν Ἄρτῃ</i>	56	Εὐαγγελικὴ Σχολή
40	Ἡπειρωτικὸς Σύλλ. Σκουφᾶς <i>Ἐν Μεσολογγίῳ</i>	57	Μουσεῖον Σμύρνης
41	Παναιτωλικὸς Γυμναστικὸς Σύλλογος	58	Ἀγαθοεργὸς Ἀδελφότης Ὀ- μηρος
42	Νυκτερινὴ Λαϊκὴ Σχολή <i>Ἐν Κερκύρᾳ</i>	59	Θρησκευτικὴ Ἀδελφότης Εὐ- σέβεια <i>Ἐν Θεσσαλονίκῃ</i>
43	Δημοσία Βιβλιοθήκη Κερ- κύρας	60	Φιλεκπαιδευτικὸς Σύλλογος
44	Ἀναγνωστικὴ ἑταιρία	61	Λέσχη Συντεχνιῶν <i>Ἐν Καστορίᾳ</i>
45	Φιλαρμονικὴ ἑταιρία <i>Ἐν Ζακύνθῳ</i>	62	Ἐφορεία Ἑλληνικῆς Σχολῆς <i>Ἐν Βάρῃ</i>
46	Δημοσία Βιβλιοθήκη Ζα- κύνθου <i>Ἐν Ἀργοστολίῳ</i>	63	Φιλεκπαιδευτικὸς Σύλλογος
47	Σχολή Ἀπόρων Παίδων <i>Ἐν Ληξουρίῳ</i>	64	Ἐφορεία τῶν Σχολείων τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος <i>Ἐν Φιλιππουπόλει</i>
48	Ἐργατικὸς Σύνδεσμος Ἀδελ- φοποίησις <i>Ἐν Κωνσταντινουπόλει</i>	65	Φιλαρμονικὸς Σύλλογος Ὀρ- φεὺς <i>Ἐν Ἀδριανουπόλει</i>
49	Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλ- λογος	66	Ἑλληνικὸς Φιλεκπαιδευτικὸς Σύλλογος <i>Ἐν Ἰωαννίνοις</i>
50	Λέσχη Μνημοσύνη	67	Λέσχη ἢ Πρόδος <i>Ἐν Τραπεζοῦντι</i>
51	Ἀδελφότης Ξηροκρήνη	68	Σύλλογος ὁ Ξενοφῶν <i>Ἐν Οἰνῳ</i>
52	Φιλεκπαιδευτικὴ καὶ Φιλαν- θρωπικὴ Ἀδελφότης	69	Ἀναγνωστῆριον ἢ Φιλαδέλ- φεια

<i>Ἐν Ἀμισῶ</i> 70 Φιλοπρόδος Λέσχη Ἀμισός 71 Κεντρικὴ Ἐφορεία τῶν Σχολείων <i>Ἐν Θάσῳ</i> 72 Φιλεκπαιδευτικὴ Ἀδελφότης ὁ Φοῖνιξ <i>Ἐν Ρόδῳ</i> 73 Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ τῶν ἐν Ρόδῳ Ἀγαθοεργῶν Καταστημάτων	<i>Ἐν Κρήτῃ</i> 74 Φιλεκπαιδευτικὸς Σύλλογος Ρεθύμνης 75 Ἀδελφότης Ἱεραπέτρας <i>Ἐν Κύπρῳ</i> 76 Ἀναγνωστήριον ἐν Λευκωσίᾳ <i>Ἐν Σεβαστουπόλει</i> 77 Ἐφορεία Ἑλληνικῆς Κοινότητος

B' ΑΛΛΟΔΑΠΑ

<i>Ἐν Ἀθήναις</i> 1 Γαλλικὴ Σχολὴ 2 Αὐτοκρατορικὸν Γερμανικὸν Ἰνστιτοῦτον 3 Βρεττανικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολὴ 4 Ἀμερικανικὴ Σχολὴ <i>Ἐν Βελγίῳ</i> 5 Βασιλικὴ Ἀκαδημία τῶν Ἐπιστημῶν, Γραμμάτων καὶ Καλῶν Τεχνῶν 6 Βασιλικὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Βελγίου <i>Ἐν Ρωσίᾳ</i> 7 Ἡ Αὐτοκρατορικὴ Δημοσίᾳ Βιβλιοθήκη 8 Ἡ Αὐτοκρατορικὴ Ἀρχαιολογικὴ Ρωσικὴ Ἐταιρία 9 Ὁ ἐν Πετροπόλει Αὐτοκρ. Ὁρθόδοξος Παλαιστινὸς Σύλλογος	<i>Ἐν Αὐστρίᾳ</i> 10 Ἡ ἐν Βιέννῃ Αὐτοκρατορικὴ Ἀκαδημία τῶν Ἐπιστημῶν 11 Ὁ ἐν Πράγᾳ μαθηματικὸς Σύλλογος τῆς Βοημίας 12 Ἡ Βασιλ. Βοημικὴ Ἀκαδημία τῶν Ἐπιστημῶν ἐν Πράγᾳ 13 Ἡ ἐν Βιέννῃ Ἀνθρωπολογικὴ Ἐταιρία <i>Ἐν Ἰταλίᾳ</i> 14 Γενικὴ Ἐφορεία τῶν ἀνασκαφῶν 15 Γεωγραφικὴ Ἰταλ. Ἐταιρία 16 Ἡ ἐν Ρώμῃ Ἀκαδημία dei Lincei 17 Ἡ ἐν Ρώμῃ Γαλλικὴ Σχολὴ 18 Ἡ ἐν Βενετίᾳ Ἐταιρία τῆς Προόδου 19 Τὸ ἐν Βενετίᾳ Ἀθήναιον 20 Ἡ ἐν Ροβερέτῳ Ἀκαδημία Degli Agiati 21 Τὸ συνέδρ. τῶν Ἀνατολιστῶν

- Ἐν Γερμανίᾳ*
- 22 Ἡ Βασιλικὴ Πρωσικὴ Βιβλιοθήκη
- 23 Ἡ Βασιλικὴ Σαξονικὴ Βιβλιοθήκη
- 24 Ἡ ἐν Γοτίγγῃ Ἀκαδημία τῶν Ἐπιστημῶν
- 25 Τὸ Αὐτοκρατορικὸν Πανεπιστήμιον τοῦ Στρασβούργου
- 26 Ἡ Ἀστικὴ καὶ Πανεπιστημιακὴ Βιβλιοθήκη Στρασβούργου
- 27 Τὸ ἐτήσιον Συνέδριον τῶν Γερμανῶν ἐπιστημόνων
- 28 Ἡ ἐν Χάλλῃ Γερμανικὴ Ἀνατολικὴ Ἐταιρία
- Ἐν Γαλλίᾳ*
- 29 Τὸ ἐπὶ τῆς Ἐκπαιδεύσεως Γαλλικὸν Ὑπουργεῖον
- 30 Ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία τῶν Ἐπιστημῶν
- 31 Ὁ ἐν Παρισίοις Σύλλογος πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῶν Ἑλληνικῶν σπουδῶν
- 32 Ἡ ἐν Μομπελλιέ Ἀκαδημία τῶν Ἐπιστημῶν καὶ Γραμμάτων
- Ἐν Ἀγγλίᾳ*
- 33 Ἡ Βιβλιοθήκη τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου
- 34 Ἐταιρία πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν Ἀγγλίᾳ
- Ἐν Ὀλλανδίᾳ*
- 35 Βασιλικὴ Ἀκαδημία τῶν Ἐπιστημῶν
- 36 Τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Λουγδούνου
- 37 Φιλελληνικὸς Σύλλογος ἐν Ἀμστελοδάμῳ
- Ἐν Ἰσπανίᾳ*
- 38 Ἡ Βασιλικὴ Ἀκαδημία τῶν Γραμμάτων ἐν Βαρκελλώνῃ
- 39 Τὸ Καταλωνικὸν κέντρον ἐν Βαρκελλώνῃ
- Ἐν Καναδᾷ*
- 40 Ἡ ἐν Μονρεάλ Β. Ἐταιρία τοῦ Καναδᾶ
- Ἐν Μεξικῷ*
- 41 Ἡ Μεξικανικὴ Γεωγραφικὴ καὶ Στατιστικὴ Ἐταιρία
- Ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς*
- 42 Τὸ Πανεπιστήμιον Harvard ἐν Κανταβριγίᾳ
- 43 Τὸ Ἀθήναιον τῆς Βοστώνος
- 44 Ἡ Ἱστορικὴ Ἐταιρία τῆς Βερμόν
- 45 Τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Βερμόν
- 46 Ὁ Σμιθσόνειος Σύλλογος
- 47 Ἐταιρία τῶν Ἐπιστημῶν ἐν St Louis
- 48 Ἀμερικανικὴ Ἐταιρία τῶν Ἐπιστημῶν

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Ε Π Ε Τ Η Ρ Ι Σ

Σελ.

Σ. Κ. Σακελλαροπούλου. — 'Ανάλεκτα ἐρμηνευ- τικά καὶ κριτικά	3
Γρηγ. Βερναρδάκη. — Πλουτάρχεια	10
Ν. Γ. Πολίτου. — Τὰ ὀνόματα τῶν δήμων	54
Α. Μηλιαράκη. — Νησιογραφικὰ κατὰ τὴν γεωγρα- φίαν τοῦ Ἄραβος Ἐδριζι	81
Σπυρ. Π. Λάμπρου. — Κατάλογος Κωδίκων ἐν ταῖς μοναῖς τῆς νήσου Ἄνδρου, ἀγίῳ Νικολάῳ καὶ Πα- ναχράντῳ καὶ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Ἑλληνικοῦ σχο- λείου Κορθίου μετὰ πίνακος. — Γενεαλογικὰ σημειώ- ματα Νικολάου Μαυροκορδάτου καὶ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου τοῦ ἐξ Ἀπορρήτων	92
Μ. Χρυσόχου. — Ὀλυνθος μετὰ πίνακος	142
'Αντωνίου Baldacci. — Ἐκ τοῦ ἀνὰ τὴν Ἀλβανίαν ὁδοιπορικοῦ μου (1896) ὁ Πίνδος καὶ ὁ Σμόλικας . . .	152
Κυριακοῦ Δ. Μυλωνᾶ. — Περὶ τῆς πατρίδος τοῦ τύπου τῶν ἀρχαϊκῶν τῆς Ἀκροπόλεως ἀγαλμάτων μετὰ δύο πινάκων	175
Γ. Ι. Ἀγγελοπούλου. — Περὶ τῆς ἐννοίας λαοῦ καὶ ἔθνους ἐν τῇ ἑλληνικῇ νομοθεσίᾳ καὶ ἱστορίᾳ	183
'Αν. Κ. Χρυστομάνου. — Ἡ νῆσος Σαμοθράκη καὶ ὁ σεισμὸς τῆς 28 Ἰανουαρίου 1893	193
Θ. δὲ Χέλδραϊχ. — Περὶ στρύχνου τῶν ἀρχαίων . . .	238

Θεοδ. Γ. Σκούφου. — Περὶ τῆς λίμνης τοῦ Φενεοῦ καὶ τῶν πηγῶν τοῦ Λάδωνος ποταμοῦ. Μετὰ τεσσά- ρων φωτοτυπιῶν καὶ χάρτου γεωλογικοῦ καὶ τοπο- γραφικοῦ	Σελ. 241
Κ. Δ. Ζέγγελη. — Περὶ τῶν λιγνιτῶν τῆς Ἑλλάδος . .	255
Θ. δὲ Χέλδραϊχ. — Ἡ χλωρίς τῆς Θήρας	259
Α. Δαμβέργη. — Χημικὴ ἀνάλυσις νέας ἰαματικῆς πη- γῆς τῆς Αἰδηψοῦ	292

Λ Ο Γ Ο Δ Ο Σ Ι Α

Ἐκθεσις τῶν πεπραγμένων ὑπὸ τοῦ Συλ- λόγου κατὰ τὸ ΛΓ' ἔτος ἀπὸ τῆς συ- στάσεως αὐτοῦ (1897-1898). Προεδρεία Τ. Α. Ἀργυροπούλου	299
---	-----

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ Τ

Ε Σ Ο Δ Α

Κεφαλαίον	Ἄρθρον	Ὄνομασία Κεφαλαίων καὶ Ἄρθρων	Προϋπολογισθὲν ποσόν	Εἰσπραχθὲν ποσόν ἐπὶ πλέον	Εἰσπραχθὲν ποσόν ἐπὶ ἔλαττον	Μὴ προϋπολογισθὲν ποσόν	Εἰσπραχθὲν ποσόν ὅλικως
A.	1	Συνδρομαὶ Μελῶν. Ἐτήσια Καταβολαὶ	7000	514			7514
»	2	» » Καθυστερούμενα	1000	21			1021
»	3	» » Δικαίωμα Ἐγγραφῆς	1000		400		600
»	4	» » Ἐντευκτηρίου	1000		600		400
B.	1	Χορηγία Δημοσίου	2000	750			2750
»	2	Χορηγία Δήμου	1000	500			1500
Γ.	1	Ἐκτακτὰ Ἔσοδα	6000	12671	85		18671
Δ.	1	Ἐνοίκιον Ἐντευκτηρίου	1350				1350
»	2	» οἰκίας Ε. Θ. Καντζιλιέρη	1800				1800
Ε.	—	Εἰσπράξεις Ἐπιστημονικῶν διαλέξεων	750	560	50		1310
			22900	15018	25	1000	6918
		Περίσσευμα παρελθούσης χρήσεως					1309
		Ἀνοικτὸς λ/σμός Π. Ν. Καρυδιᾶ καὶ Σα					5000
							43227
							40

Ἐν Ἀθήναις τῇ 11 Σεπτεμβρίου 1898.

ΕΤΟΥΣ 1897-1898

ΕΞΟΔΑ

Κεφάλαιον	Ἄρθρον	Ὀνομασία Κεφαλαίων καὶ Ἄρθρων	Προϋπολογισθὲν ποσόν	Πιστώσεις	Πληρωθὲν ποσόν ἐπὶ πλέον	Πληρωθὲν ποσόν ἐπὶ ἔλαττον	Μὴ προϋπολογισθὲν ποσόν	Πληρωθὲν ποσόν ὀλιγώως
A.	1	Ἐσωτερικὴ ὑπηρεσία Συλλόγου	4680					4680
»	2	Διατήρησις καὶ καλλωπισμὸς οἰκίας	150	200		4 20		345 80
»	3	Καθαρισμὸς Καταστήματος	50			5 05		44 95
»	4	Φόρος ὕδατος	50					
»	5	Φωτισμὸς	1500			141 45		1358 55
»	6	Θέρμανσις	150	100		50		200
»	7	Τυπωτικὰ	100			3		97
»	8	Ἐκτύπωσις Ἐπετηρίδος	1500	800		15 50		2284 50
B.	1	Δετικὰ καὶ ἀγορὰ βιβλίων	50			41		9
»	2	Ἐφημερίδες καὶ Περιοδικὰ	1000	260	1 75			1261 75
Γ.	1	Σχολὴ Ἀπόρων Παίδων	6070			80		5990
»	2	Ἀγορὰ ἀβακίων, τετραδ., μελάνης κλ.	250			36		214
»	3	Ἀγορὰ καὶ ἐπισκευὴ ἐπίπλων καὶ ὄργ.	150			53 50		96 50
»	4	Φάρμακα	70	100		170		
»	5	Καθαρισμὸς καὶ ἐπισκευὴ Σχολῆς κλ.	150			31 40		118 60
»	6	Ἐκτύπωσις ἐντύπων Σχολῆς	40			17		23
»	7	Γραφικὴ ὕλη Σχολῆς	100			53 70		46 30
»	2	Ἀποδόμενοι δαπάναι	120	250		38 55		331 45
»	9	Φωτισμὸς Σχολῆς	825			188 70		636 30
Δ.	1	Σχολὴ Πατρῶν	500			500		
»	2	Σχολὴ Καλαμῶν	620		60			620 60
E.	1	Γραφικὰ ἐξόδα	100	100		6 40		193 60
»	2	Ταχυδρομικὰ	150			14 20		135 80
»	3	Ἐκτακτὰ	300	550		7 80		842 20
»	4	Ποσοστὰ καὶ ἐξόδα Ταμείου	500	260	2 30			762 30
Ζ.	1	Τόκοι δανείου Ἐθν. Τραπέζης	2969 05			133 30		2835 75
»	2	Περίθαλψις ἀποφυλακισομένων	1625 55			281 65		1343 90
Z.	—	Ἐξόδα παρελθούσης χρήσεως	1000			35		999 65
H.	—	Ἐξόδα δημοσ. διαλέξεων καὶ ἀναγν.	100			22		78
Θ.	—	Διατήρησις κτήματος Συλλόγου	50			46 50		3 50
Ἔκ. Πισ.			24919 60	2620	4 65	1991 25		25553
		Ταμειευτήριον		5500		4371 45	1128 55	
		Ἐξόδα χοροῦ		1400		241 55	1158 45	
		Σήματα Μελῶν		300		7 65	292 35	
		Μνημόσυνον Πέτρου Σκένδερ		180		30 60	149 40	
		Δάνειον Ἐθν. Τραπέζης		5000			5000	7728 75
		Ἀνοικτὸς Δ/σμός Π.Ν.Καρυδιᾶ & Σα					5000	5000
		Τὰ ἐν τῷ Ταμείῳ μετρητὰ						4945 65
								43227 40

Ὁ Ταμίας τοῦ Συλλόγου

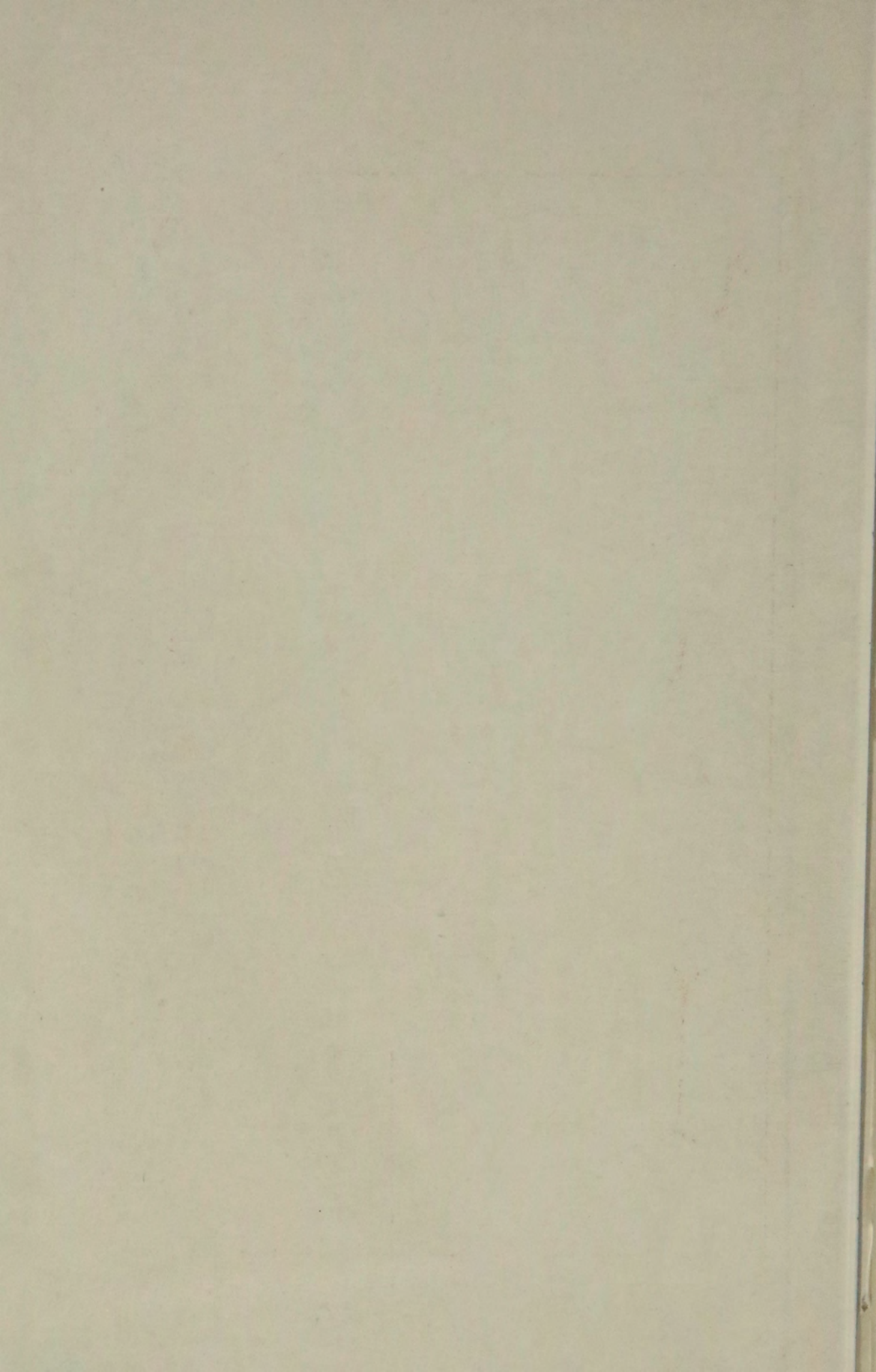
Δ. Ε. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

ΛΙΘ. Κ. ΓΡΟΥΝΔΜΑΝ, ΑΘΗΝΑΙ.

ΠΑΝΟΜΟΙΟΥΤΥΠΑ ΑΡΧΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
ΕΚ ΤΟΥ ΥΠ' ΑΡ. 2 ΚΩΔΙΚΟΣ
ΤΗΣ ΕΝ ΑΝΔΡΩΙ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

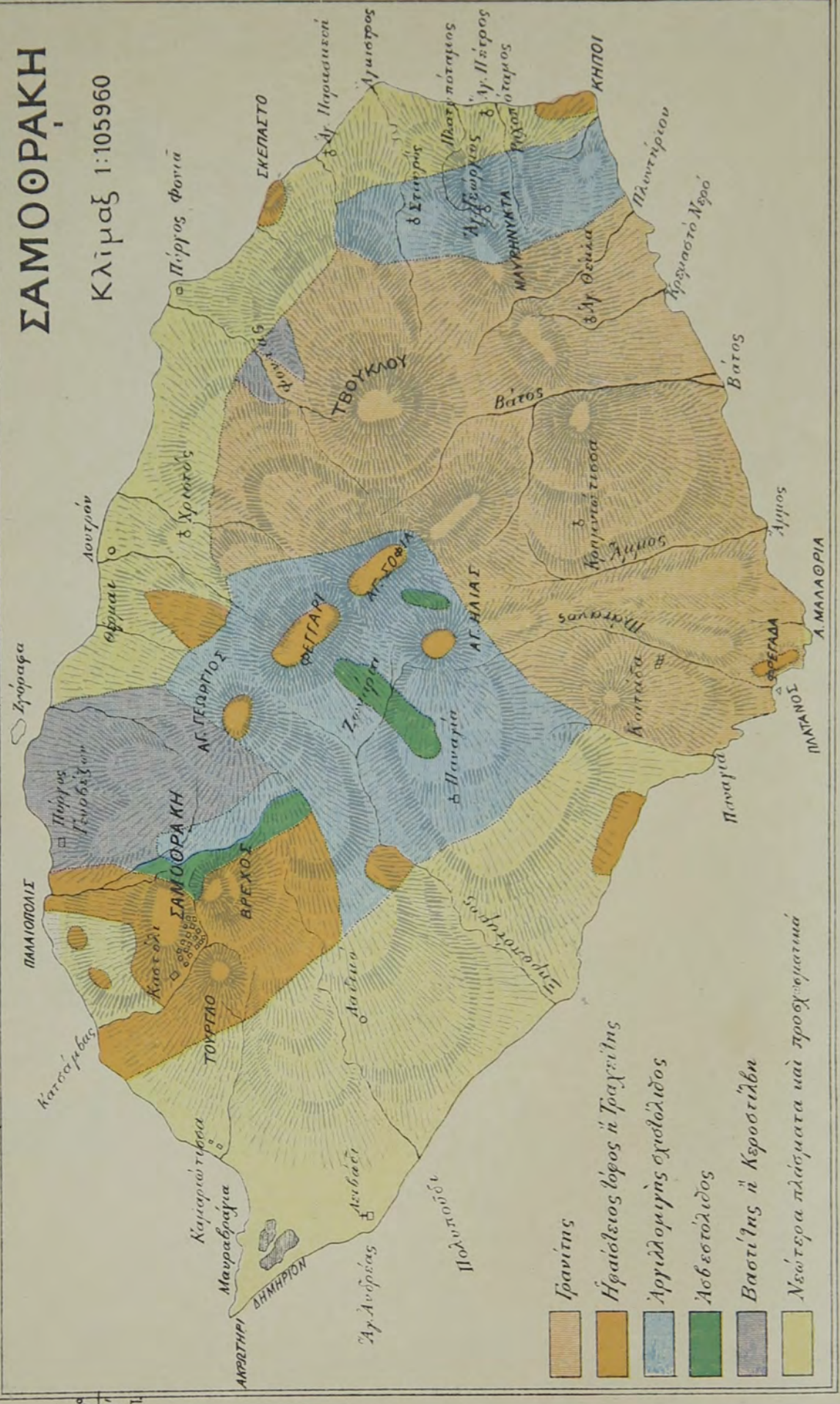

25° 30' Α. Μ.

40° 30' Β. Π.

ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ

Κλίμαξ 1:105960

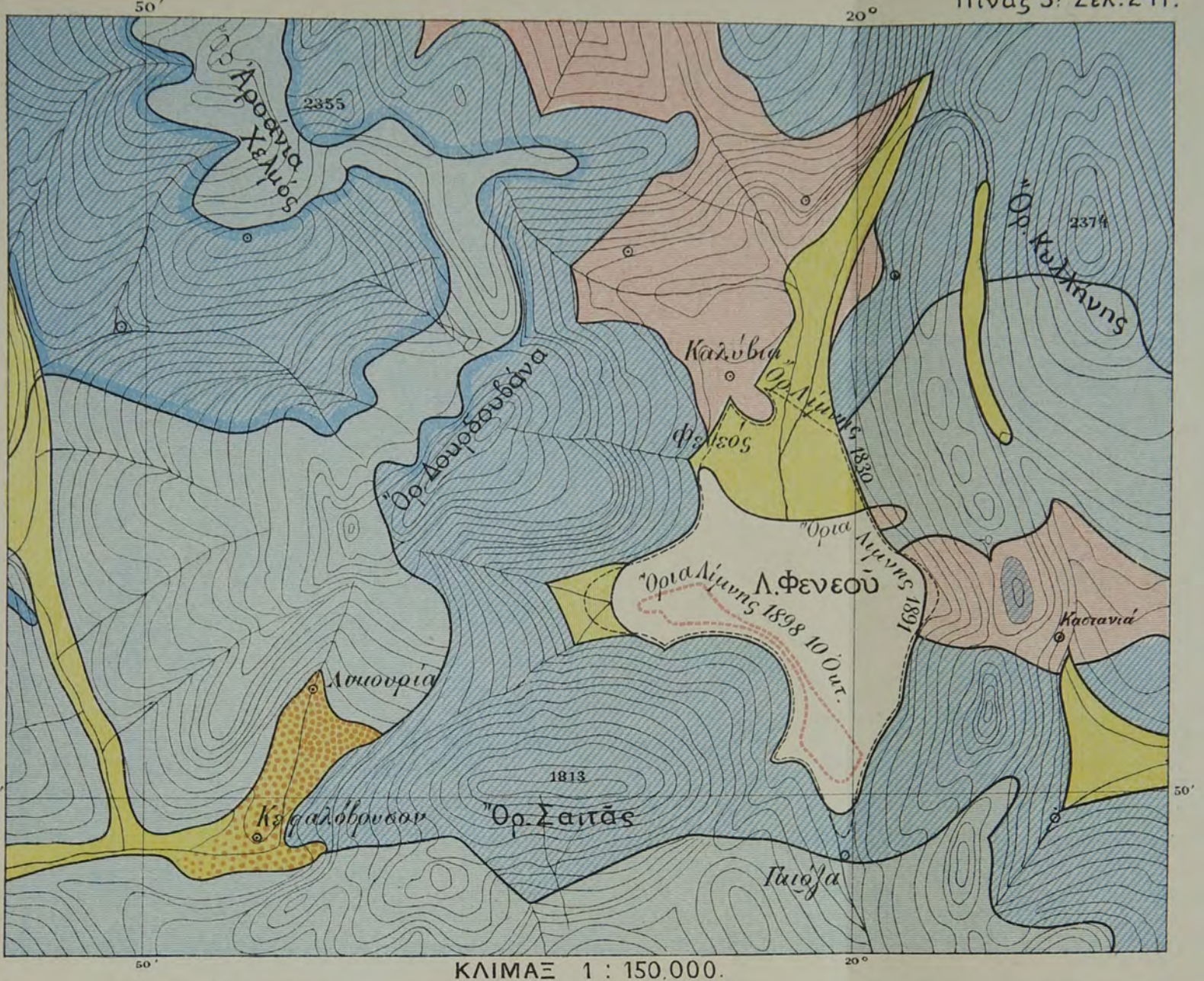

- Γρανίτης
- Ηράισιελιος λόρος ñ Τραχι'ίνς
- Αργιλλομιγñης σχιστολίδοσ
- Ασβεστολίδοσ
- Βασι'ίνς ñ Κερσοτι'λν
- Νεώτερα πλάσματα ναί προση'οματιά

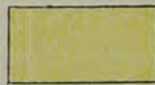

Λιθογραφείον Κ. Γρουνθμάν.

Αθήνα

ΚΛΙΜΑΞ 1 : 150.000.

Κερατόλιθος	Άβεστόλιθος Ψλονού	Άβεστόλιθος Τριπόλεως	Προχώσεις πεδιάδων	Προχώσεις όρεων	Σχιστόλιθος υρούτ.
					
"Ορια Λίμνης 10 Ουτοβρ. 1898.		— "Ορια Λίμνης 1891.		- - - "Ορια Λίμνης 1830.	

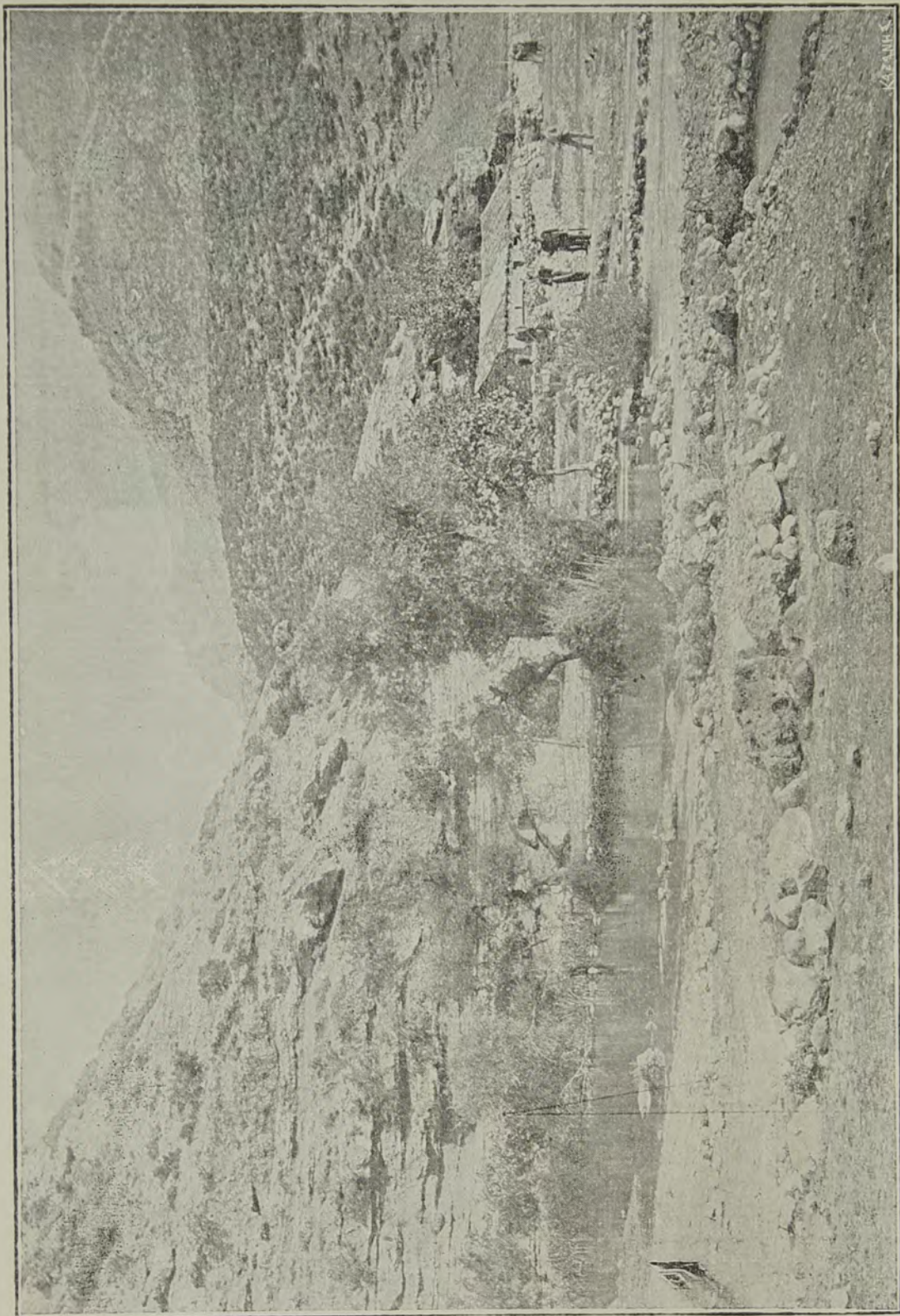
ΓΕΩΛΟΓΙΚΟΣ ΚΑΙ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΛΙΜΝΗΣ ΦΕΝΕΟΥ

Κατὰ AL. PHILIPPSON ὑπὸ Θ. ΣΚΟΥΦΟΥ

Λιθ. Κ. Γρονδμαν,
Αθήναι.

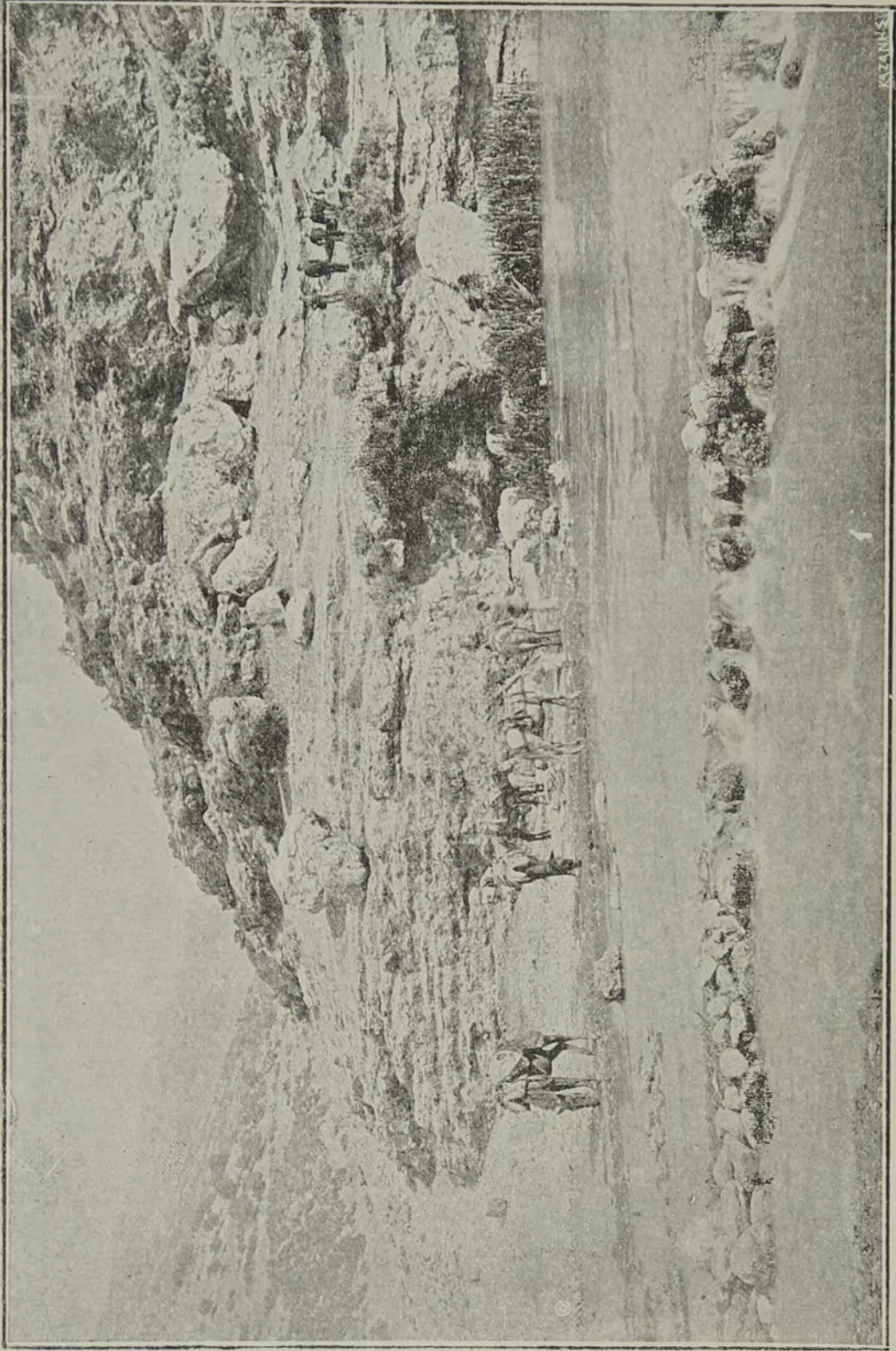

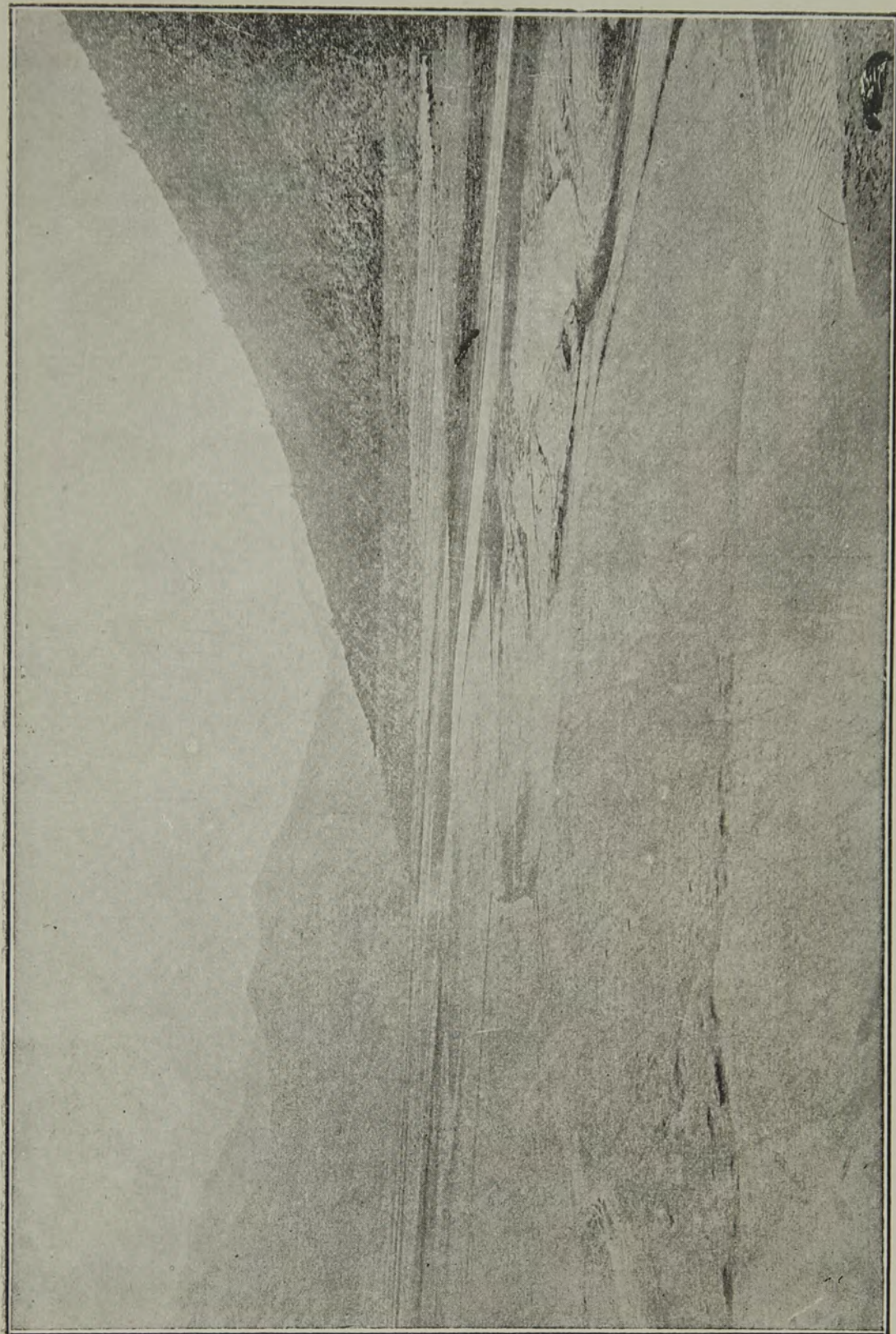
Πίναξ 7. Λίμνη Κεφαλοοβρύσου ήτοι αι πηγαι του Δάδωνος ποταμου υπό Θεοδ. Σκούφου.

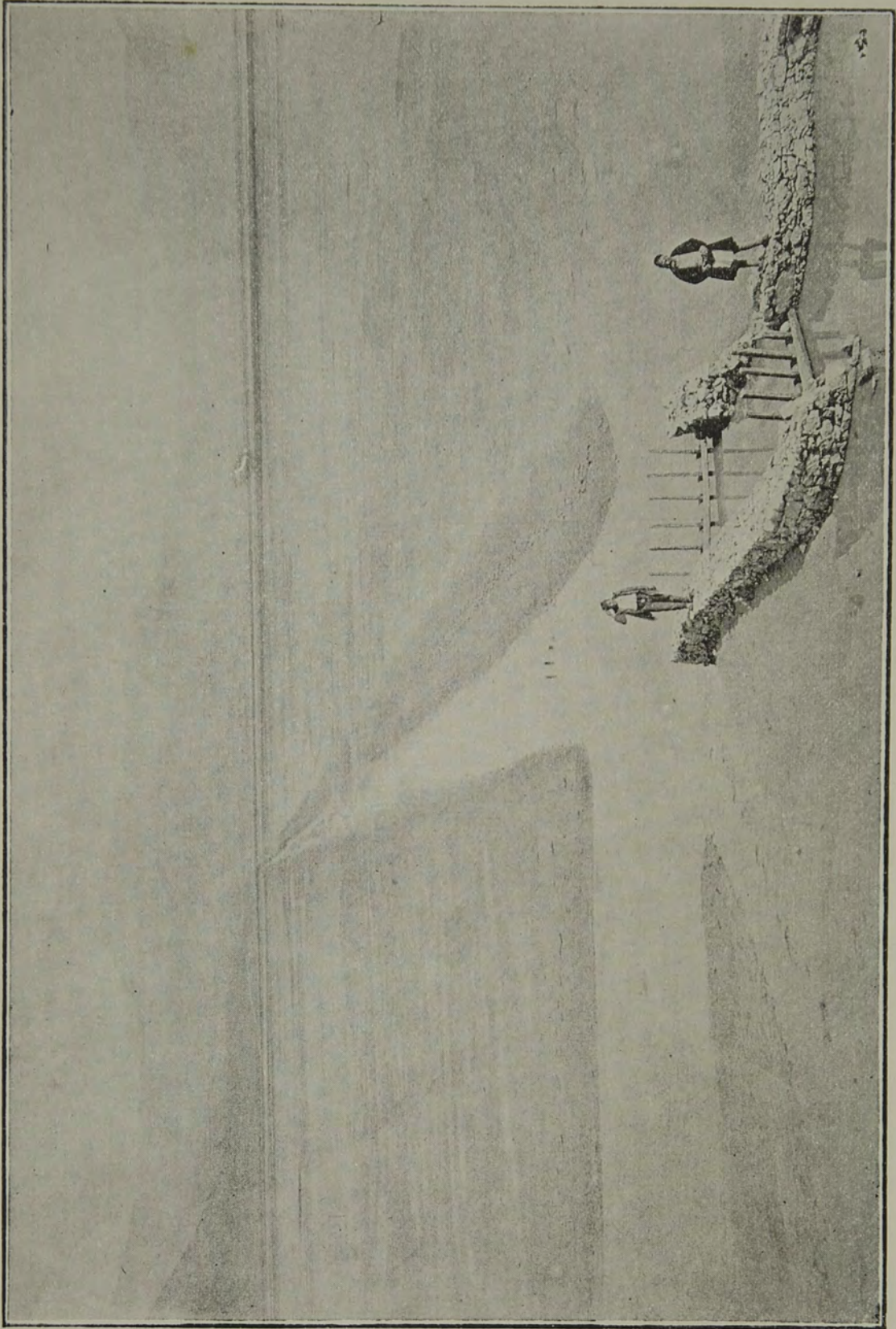
Πίναξ 8. Κεφαλόδρυσον Λάδωνος ποταμού μετά τοῦ καταρράκτου ὑπὸ Θεοδ. Σκούφου.

Πίναξ 9. Λίμνη Φενεοῦ μετὰ τῶν ἰχνῶν τῆς διαβρώσεως ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου τῶν Β. ὑπωρειῶν τοῦ ὄρους Σαῖτᾶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς μεγίστης αὐτῆς ἐκτάσεως ὑπὸ Θεοδ. Σκοῦφου.

Πίναξ 10. Λίμνη Φενεοῦ μετὰ τῶν διωρύγων καὶ τῶν καταθεθεῶν ὡς καὶ τῶν ἰχνῶν τῶν βυβάτων ἀνθρώπου ἐκινήσαντος ἐκ τῶν Καλυβίων ὑπὸ Θεοδ. Σκούφου.

21'

5'

10'

10'

5'

5'

40'
2'

40'
2'

21'

5'

ΤΟΡΩΝΑΙΟΣ ΚΟΛΠΟΣ
Η
ΚΑΣΣΑΝΔΡΑΣ

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ
ΤΗΣ
ΟΛΥΝΘΟΥ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕ

ΥΠΟ
Μ. ΧΡΥΣΟΧΟΥ

Κλίμαξ 1:50000

